Az Önvaló Bölcsessége

Dr. Paul Brunton

* * *

Az okkult iskolák tanítása szerint a XIX. század végétől fokozatosan hatalmas erejű besugárzások érték Földünket. Ez a folyamat, amely az Akváriusz korának előkészítését, az emberiség talán legnagyobb evolúciós próbatételének eljövetelét célozta, ma is tart. Kollektív „tudatváltás” zajlik bennünk, modern emberekben. Ennek elősegítésére a XIX. század végétől szükségessé vált bizonyos – átmenetileg elhomályosított – okkult tények ismételt „felébresztése”, elsősorban a racionális logika, az okozati analízis bűvkörébe magát oly hatékonyan bezáró modern nyugati ember tudatmezőjében.

A planetáris Hierarchia jövőformáló impulzusait mindig olyan emberek hordozzák magukban, akiknek egész inkarnációs képlete egy ilyen szellemi misszió köré épül. Feladatuk elsősorban az elfeledett, eltemetett kozmikus „emlékezet” először önmagukban való aktivációja, utána pedig az újból megtalált tudásnak minél hatékonyabb terjesztése.

Dr. Paul Brunton angol újságíró, filozófus, utazó ilyen képletet hordozott magában. Vallástudományi, filozófiai tanulmányai a keleti ősi beavatási régiókat felkereső utazásai, jógik, misztikusok, szent emberek között eltöltött évei mind egy felvállalt szellemi küldetés egymásba épülő fázisait alkották. Magával hozott képességei mellé

szerzett hatalmas okkult tudása Tanítóvá avatta, négy kontinens kereső, várakozásban élő, a benső út törvényeit befogadni képes emberisége számára.

Az ARKÁNUM SZELLEMI ISKOLA könyvtára sorozatában, ezúttal Dr. Brunton két utolsó könyvét kínálja azoknak az olvasóknak, akik a tudatos tanítványság ösvényén járnak, de azoknak is, akik a felébredt késztetés információ-éhségétől hajtva, tulajdon benső világuk rejtelmes régióiba éppen első, legnehezebben navigálható lépéseit kívánják megtenni. (Előkészületben: Dr. Brunton: A Jóga titkos tanításai).

Bistey Zsuzsa

* * *

Paul Brunton: The Wisdom of the Overself

Published by Rider Books
20 Vauxhall Bridge Road
London SW1V 2SA

Copyright © Paul Brunton 1974.

Mindenjog fenntartva, beleértve az egész vagy részletek reprodukálásának jogát.
All rights reserved!

Fordította
KISHÁZI ANNA
ISBN 963 85118 2 6
ISSN 1217-3843

Hungarian edition by
© Arkánum Szellemi Iskola Kiadó & Szukits Könyvkiadó
1994
Felelős kiadó: Persőtzi Mihály – Szukits László
Szerkesztő: Bistey Zsuzsa
Kontrollszerkesztő: Hunyadi Csaba
Lektor: Lázár István Dávid
Tördelőszerkesztő: Illés Tibor
Készült 3000 példányban

Tartalom

Az Önvaló Bölcsessége	1
Tartalom	5
Előszó	9
A mentalizmus értelme	21
A világ relativitása	36
Lehetnek a dolgok gondolatok?	55
Az univerzum születése	66
A karmikus hatások	78
Az individuális egyének születése	89
Az álom vizsgálata	108
Az álom és az ébrenlét összehasonlítása	122
Az idő és tér magasabb dimenziói	134
Az alvás metafizikája	157
A tudatosból a tudatalattiba	166
Az intuíció és az inspiráció forrása	181

A tudat negyedik állapota **187**
Az „Én” titka **197**
A tudat csodája **207**
A rejtett megfigyelő **221**
A halál skorpiója **236**
A szellemvilágban **244**
A változás mozgószínpada **267**
Az újjászületés **286**
A halhatatlan Önvaló **298**
Az önzés rejtett oldala **315**
A gonoszság és a szenvedés árnyai **331**
A jó diadala **346**
Az ember szabadsága és végzete **358**
A Kegyelem csodája **374**
A háború és a világ **391**
A társadalmi krízis **404**
Az egyéni krízis **433**
A Világ Elme **459**

A vallásos hódolat filozófiai értékelése **472**
Isten az Univerzumban **494**
A Mindentudó **507**
A valóság feltárása **521**
A negyedik evangélium **533**
A rejtélyes üresség **547**
A valódi világ **561**
Bevezetés a misztikus gyakorlatba **574**
A meditáció három fokozata **594**
Az intuíció **609**
A megkülönböztető elme jógája **622**
1. Meditáció a Napról *627*
2. Meditáció a múltról *635*
3. Meditáció a jövőről *641*
4. Meditáció az időtlen Valóról *647*
5. Meditáció az álomról *651*
6. Meditáció az alvásról *660*
7. Meditáció a kígyó útjáról *668*

A meditáció misztikus jelenségei **678**
A látástól a belső meglátásig **692**
A legfelsőbb jóga **707**
A filozófia néhány gyümölcse **716**
A filozofikus élet **729**

Előszó

Ez a könyv ***„A jóga titkos tanítása”*** c. előző mű folytatása és befejezése, amely valójában azt célozta, hogy intellektuális utat törjön a nehezen érthető és absztrakt tantételei számára.

Az indiai ember az összegyűjtött pénzét, érméit, aranyát vagy ékszereit vagyis a legértékesebb kincseit – mélyen a földbe ássa el, ahonnan csak nagyon fáradságos munkával lehet ismét kiásni. Hozzá hasonlóan a legjobbnak tartott igazságokat én is mélyen e könyvek sorai közé rejtettem el: az első kötetben az olvasó itt-ott elszórva talált néhány súlyos célzást, de amíg az egész tanítást meg nem ismeri – vagyis a két mű együttesét –, nem tud helyes ítéletet mondani. Ezzel magyarázható az a sok félreértés, amely az első könyvvel kapcsolatban fölmerült, mivel az alacsony szellemű és türelmetlen emberek soha nem képesek megérteni azt a kettős: interpretív és kreatív jellegét annak a feladatnak, amire ezek a művek vállalkoztak.

E könyvvel most teljessé vált és az olvasó előtt van az egész tanítás, amely azt célozza, hogy ezt a korszakot megismertesse a lét alapvető elméletével. Ilyen explicit formában ez az első alkalom, hogy ezt nyugati nyelven leírva találjuk. Ilyen ultramo-

dern formában eddig nem létezett. Azok az olvasók, akik türelmesek voltak az első könyv olvasása után – addig, amíg nem kapták meg a tanításról a teljes impressziót és annak integrált állításait –, ahelyett, hogy panaszkodtak volna, hogy zavarttá váltak, nem tudván, hová, milyen befejezés felé vezetett; akik nem az ellentmondásokat akarták mindenáron megtalálni – ahol valójában nincsenek –, most láthatják, hogy nem fognak elmenni üres kézzel.

Talán jobban megértik most, hogy az előző könyvben miért az előteret kellett tisztázni, a háttérben pedig rejtve hagyni valamennyi erőfeszítésünk igazi célját, az Önvalót. Láthatják most, miért kellett először előkészíteni elméjüket erre az itt részletesen leírt tanításra, és miért kellett őket szellemi szemüveggel felszerelni – hogy a körülöttünk gyakran levő ideológiai ködön is keresztüllássanak – úgy, hogy ne ingadozzanak többé az egymással harcoló és versenyző tanok és hitek között. A mentalizmus szérumának először át kellett járni őket hogy közömbösítse a materializmus mérgező hatását, amely általában nemcsak a legracionalistább gondolkodást fertőzi meg, hanem – ha finomabban is – a vallásos és misztikus gondolkodást is. A mentalizmus az elme és az agy: egy érinthetetlen lényeg és egy tapintható tárgy: egy láthatatlan elv és a látható test közötti különbséget akarja jól megmagyarázni. Ha soknak éreznénk az e tárgyra itt szentelt időt és helyet, erre azt kell védelmül felhoz-

ni, hogy nemcsak arra van nagy szükség, hogy egy ilyen kevéssé ismert és nehezen hihető igazságot az iskolázott modern elme számára elfogadható módon bizonyítson be, hanem arra is, hogy e merész tanítás megértésének fontosságával ösztökélje a tanulót a keresésre.

Ez az egész munka nemcsak előzetes volt, hanem más értelemben elsődleges is. Ui. nemcsak a jelen könyv még finomabb feltárásai számára készítette elő az utat, hanem az univerzumról is olyan nézetet közöl amely a legtöbb olvasó számára radikálisan új lehet. És még azok is, akiknek sem idejük, sem hajlandóságuk nem volt intellektuális metafizikai tevékenységre, legalább profitálhatnak abból, hogy tudomásul veszik azt, amit valaki – aki mindkettővel rendelkezett – kutatása közben talált.

Könnyen lehet, hogy ezek az oldalak csak azokhoz szólnak majd, akiknek van elég kitartásuk, hogy a szokatlan gondolati formáktól való első megrettenésükön túljussanak, és akik készek arra, hogy útjukat – ha lassan is – tovább folytassák ezzel az Isten-megálmodta univerzummal kapcsolatos finom metafizikai igazságon keresztül egy még finomabb igazságig. De ha valaki nem képes megérteni ezt a tanítást a maga teljességében, ez a tény ne kedvetlenítse el. Ennek a tanításnak elismerten és kétségkívül megvannak a maga mélységei és nehézségei, de ugyanakkor megvan a felszíne és az egyszerűsége is, amely valószínűen az előző ember megértésén belül van. Ezért

ezeket kell venni, a többit pedig sajnálkozás nélkül egy későbbi fejlődési fokozatra hagyni ami talán még jelen életében bekövetkezik, vagy ha nem, majd egy későbbiben. Már egyedül a hit és az érdeklődés is elég, hogy jó gyümölcsöt teremjen később. És még azok is, akik úgy érzik, hogy sem külső körülményeik, sem belső hajlandóságuk nincs meg, hogy erre a kezelésre vállalkozzanak, talán biztosíthatja őket az a tudat, hogy az Önvaló van, hogy az életnek van értelme, hogy a világ racionális egészet alkot, és hogy becsületesen élni érdemes.

Be kell vallanom most, hogy az anyagnak a legrejtettebb forrásokban való felkutatása – amely részben e könyv anyagát is képezi – nem volt könnyű feladat mivel ez a tanítás nem egy tökéletes, egységes rendszerben maradt fönn, hanem töredékekben, Ázsia jelenlegi kulturális örökösei között különböző – sok közülük nem indiai eredetű – kézírásokban szétszórva. És bár az első kötetben azt mondtam, hogy a szövegek szanszkrit nyelven íródtak egy időben ui. ez volt Kelet-Turkesztán, Tibet és Kína szent nyelve egyaránt –, nem szabad azt gondolni, hogy szükségszerűen valamennyi indiai is volt. Ezenkívül napjainkig nem is minden szöveg maradt fönn eredetiben, jelenleg pl. a legfontosabbak közül sok csak a tokari, kínai és tibeti fordításban létezik. Indiából való eltűnésük egymaga elég magyarázatul szolgálna – ha csak ez lenne

egyedül az ok –, hogy avatatlan indiai kritikusok miért találják e tanítás bizonyos jellemző vonásait szokatlannak és heterodoxnak.

Szövegek százait vizsgáltam meg azzal a céllal, hogy nyomon kövessem és egyeztessem az alapideákat. Elismert és tiszteletben álló tekintélyeknek sok lényeges pont fölötti nézeteltérése és vitája ezeket az alapideákat szürke homályba burkolta, de ugyanakkor kinyitotta a szememet, hogy lássam: elkerülhetetlenül szükséges, hogy minden tekintély nézetétől elvonatkoztassam magamat. Ez ellentétben áll ugyan az ázsiai hagyományokkal, de nem lehetett elkerülni, ha hű akartam maradni ahhoz az ideához, amelyet megpillantottam.

Ezért ha e tanulmányokat indiai szövegekkel kezdtem, kényszerítve voltam, hogy föladjam eredeti elgondolásomat, amely szerint a teljes és tiszta tanítás egyedül bennük megtalálható, és ki kellett szélesíteni kutatásaimat, amelyekkel a tanítás összázsiaivá vált. Az az Ariadné fonal, amely végül a metafizikai labirintuson keresztülvezetett, megint a kezembe került kambodzsai utamon, ahol a fenséges Angkor elhagyott szent helyei között egy ázsiai filozófus személyében összetalálkoztam egy másik látogatóval. Tőle felejthetetlen személyes ezoterikus instrukciókat kaptam, amelyek végső igazolására sajnos még kissé várni kellett, a személyes vezető értékének inspiráló bemutatása azonban – hogy hogyan lehet tisztává tenni egy sötétséggel

és misztériummal teli sűrű őserdőn keresztül vezető utat – emlékezetes maradt számomra.

Mindez csak magyarázat arra, hogy e két kötetben közreadott tanítás az összes lényeges elvét tekintve miért nem helyi indiai tradíciókon, hanem összázsiai tradíciókon alapszik.

Könnyebb lett volna papagájszerűen pusztán ismételni azt, amit más emberek leírtak vagy mondtak, és megtűzdelni mind a két kötetet sok ezer szanszkrit, tibeti és kínai idézettel, nevekkel vagy műszóval. Az élet azonban ma harcra szólít fel bennünket. Túl fogékony voltam korunk ikonoklasztikus lelkülete iránt, túlságosan is szerelmese az egyszerű igazságnak, nem pedig levetett díszruhájának, túl hatása alatt mindannak, amit ebben a világot megrázó korszakunkban fizikailag láttam és személyesen tapasztaltam, hogy elégedett lehettem volna csak a régi ismétlésével. Új, élő rekonstrukcióra volt szükség.

Ezen indokok és okok alapján nem haboztam, sem abban, hogy felhasználjam az ismeretlen ókori forrásokat, sem abban, hogy mindezt a Nyugat tudományos tapasztalata és metafizikai ismerete által kialakított forma szerint újraosztályozzam. Ez egyáltalán nem azt jelenti, hogy arrogáns módon tökéletesíteni akartam volna az ősi tanítást – ennek az alaplényege ui. valójában átjárhatatlan és minden időben érintet-

len marad –, csak azt jelenti, hogy jelenlegi bemutatásán akartam változtatni: emberi alkalmazását akartam annak, ami nyugati nézetünk szerint gyakran inhumán metafizikának látszik. Annak ellenére, hogy „emberfeletti”-nek tűnő területre törünk be, mégis azt akarjuk – és ezt helyesen is akarjuk –, hogy javíthatatlanul emberiek maradjunk. Ezért, bár e könyv intellektuális formában íródott, hogy kielégítse korunk követelményeit, mégis, aki azt gondolja, hogy pusztán csak logikai fogalmak inspirálták, vagy hogy nem más, mint megrongált régi dokumentumok és hangya-rágta pálmalevél-szövegek pusztán modernizált újraértékelése, erősen téved. A tanulók bátorítására elmondhatom, hogy néhány, a könyvben található állítás nemcsak ilyen újraértékelés eredménye, hanem a ma élő tapasztalaté is. Ha csak ezek lennének az egyedüli indokok, már ezek is igazolnák az eretnek változtatásokat és újításokat, e lapokat azonban az az egyszerű vágy eredményezte, hogy másokat segítsen az élet lépcsős átjáróján keresztül magasabb céljának megvalósítása felé, és ennek hatásosabb keresztülvitelére megpróbáltam korunkban szétszórtan élő emberek egy csoportjának segítségére lenni abban, hogy saját belső megértésüket alakítsák ki maguknak a létről, és saját kulturális életerejüket használják föl ehhez. Ma nem régi dogmákra van szükség, hanem új dinamizmusra. Századunknak a maga számára kell beszélnie. Azt kell elérni, hogy a múlt tanítson, nem pedig engedni, hogy leigázzon

és megkötözzön bennünket. Csak ily módon tehetők e nehéz doktrínák olyan tisztává és átlátszóvá a modern megértés számára, mint amilyen tiszta és áttetsző tud lenni egy svájci tó vize látásunk előtt. Ezért mostantól kezdve e tanítás saját értékének, nem pedig valamilyen tradíciónak a talaján áll – amely esetleg mögötte megtalálható –, és azokhoz az emberekhez szól, akik gondolkodásukat függetlenítették és megszabadították a beléjük nevelt bilincsektől.

Abból adódóan, hogy ezeket az ideákat szisztematikus formában tudományos előadásban akartam az olvasónak átnyújtani; hogy segíteni akartam neki, hogy rendszeresen és következetesen tudjon egyik igazságtól a másikhoz jutni; hogy arra törekedtem, hogy e doktrínák érthetők legyenek kortársaim számára, és hogy az egész tanítás inkább igazolható tényeken alapuljon, mint diktált dogmákon, a közlés külső formájának ezen ősi piramisát modern irányelvek alapján talpától a tetejéig újra kellett szerkeszteni. Amit itt leírva találunk, az nem a múltból életre keltett halott, hanem annak új reinkarnációja.

Mindenesetre a kultúra kozmopolitává válik. Nem remélhetjük napjainkban, hogy bármilyen idea is pusztán nemzeti tulajdonban marad. Ami értékesnek bizonyul, határokon át terjed szét a világban. Végül is keleti kritikusok felé az a legjobb válasz, hogy a belső fény minden emberben, keletiben és nyugatiban egyaránt jelen van;

hogy az Igazság megismerése mindenki számára egyaránt potenciális adottság, és a Való felfedezése nem földrajzi határokhoz, hanem személyi adottságokhoz kötött. A filozófia – a fogalom integrális értelmezésében – már nem jelent élő és mozgató erőt a mai Keleten, mert mind a metafizika, mind pedig a miszticizmus – bár létezik még meglehetősen bizonytalan és vérszegény állapotban van. A mai Ázsiát a több mint kétezer éves szanszkrit szövegek alapján – amelyek e tanítás fönnmaradt maradékát képezik – jellemezni, ahogy azt sok fellelkesült gyakran teszi, és itt Keleten szelleminek, Nyugaton pedig materialistának kiáltják ki, éppolyan hibás, mintha Európát a középkori skolasztikusok latin könyve alapján jellemeznénk. Az ilyen lelkes Keletrajongókat a jelenben elkápráztatja az, ami Kelet a letűnt múltjában volt.

Jelenleg teljes gondolati függetlenségben járom utamat Emersonhoz hasonlóan „mester és iskola nélkül”. Életem állandó igazságkeresés volt, és ha időnként egyik állapotáról a másikra tértem át akkor az igazság istennője, aki csábított engem, szintén osztozik a vádban, ha vádnak egyáltalán van helye. Éveken át saját tapasztalatomon keresztül – de számtalan más emberén is – sok ideát és egzotikus gyakorlatot vizsgáltam meg és próbáltam ki, amelyekről azt állították hogy elméleti és gyakorlati utakat jelentenek a különböző misztikus, okkult vidékeken és az ígéret földjén. Nem az én hibám, ha az eredmények nem mindig vezetnek a következetességre.

Korábban már említettem és most újra ismétlem, hogy nem úgy írtam, mint egy tanító – még kevésbé úgy, mint egy vaskalapos tanító –, hanem csak úgy, mint aki osztja a tanuló küzdelmét. Jól ismerem e keresés minden mérföldét mérő nehézségeket, sötétséget, a tévedéseket és a bukásokat, de ezen az úton megismertem mást is, és valami, ami nem tűr ellentmondást, azt parancsolja nekem, hogy mielőtt elhagyom ezt a földet, vessem papírra ezeket a sorokat. Bármily magasabb rangot ezért, mint tanuló a tanulók között, visszautasítok, de ez nem szükséges, hogy az itt közöltek értékét valamivel is csökkentse.

Nem kétséges, hogy ez a vállalkozás, amiből ez a mű megszületett, merész volt de a mögötte rejlő lélek alázatos maradt. Lehet, hogy ezeknek a gondolatoknak a közlése vakmerőségnek tűnik, de olyan korban, amiben élünk, visszatartani őket még nagyobb felelősség lett volna. Egy sivár korszak kétségbeesései és zavarodottságai közepette ahol a civilizáció építménye kártyavárhoz hasonlóan omlik össze a fejünk felett, kikerülhetetlen kötelessége bárkinek is, aki tudja, hogy létezik egy magasabb Remény az emberiség számára, hogy beszéljen azoknak a kedvéért, akik hallgatni fogják. Ezért közülük azoknak, akik szívükön viselik az emberiség igazi jólétét, közölniük kell az ilyen ideákat; a tisztelet gyertyáit nemcsak magukért, hanem másokért

is meg kell gyújtani előttük, mivel az emberek uralkodó ideáik szerint élnek, akármilyen tévesek vagy akármilyen igaziak is legyenek ezek.

A kevesek számára írok, akiket a világháború fölébresztett, és azt látva, hogy sem a halott materializmus sem pedig a vak miszticizmus nem lehet elég, magasabb igazság után kutatnak, amely magában foglalja mindazt, ami az előző kettőből helyes és jó, hibáikat és tévedéseiket azonban kizárja. Az embereknek saját belső ösztönzésüktől indíttatva, az élet szenvedései és örömei értelmén való saját elgondolásukból vagy attól a vágytól vezérelve, hogy nem akarnak többé vakon szenvedni, kell elérkezni és kopogtatni ilyen iskola kapuján. „A megérteni akarástól eltekintve mindentől elfáradva” helyzetbe kell kerülniük, ahogy azt Vergilius írta erről az állapotról. És e háború- mángorolta éra rettenetes tapasztalatai, élő borzalmai és eltemetett reményei nem kevés embert fognak ehhez az állapothoz közelebb hozni a háború után. Ha ezek a gondolatok valójában túl messze lennének a világtól, hogy a világban a szerencsétlenül benne élőket elérje, akkor nem lenne érdemes értük sem a tollat, sem a tintát pazarolni. De mivel az elme valamennyi élet el nem ismert alapja, az elméről az igazság ismerete csak biztosabb és jobb támaszt nyújthat ehhez az élethez. És hogy ez így van, hogy a valóságról és annak árnyékairól a legrégibb igazságok kapcsolatba hozhatók a személyi és társadalmi élet gyakorlati vonatkozásaival, mindenki előtt

megfelelő mértékben világossá válik, aki elég türelmes ahhoz, hogy ezt a tanítást a maga teljességében áttanulmányozza.

E lapokat szélnek eresztem az ablakon át ifjúi lelkesedés nélkül, hogy fogadják őket vagy nem, de ha néhány közülük egy-két barát közelében hullik le, és azokat isteni eredetükre és rendeltetésükre emlékezteti, nem veszett kárba a fáradság.

A mentalizmus értelme

Filozofálni kemény tapasztalati tényekkel kell elkezdenünk, nem pedig a képzelet ellenőrizhetetlen feltételezéseivel. Az a tudás, amely nem a tapasztalattal kezdődik, soha nem válik biztossá, csak a feltételezés területén marad.

De már az első tény is mindjárt nagyon visszás. A tapasztalat maga sem az valójában, aminek látszik. Az előző kötetben ***(A jóga titkos tanítása)*** az idő és a tér relativitásáról szóló szuggesztív vizsgálatok; az illúziók által ránk dobott mágikus varázslat meglepő pillanatai; a dolgok és a szavak – amelyekbe a dolgok burkolóznak – mentalista természetének felfedezése együttesen arra figyelmeztetnek bennünket, legyünk résen, ne engedjük magunkat érzékeinktől megcsalni, ne engedjük tudatunkat rászedni, vagyis röviden: valahogy védjük magunkat azzal szemben, amit tapasztalatnak nevezünk.

Az ember minden tapasztalatát a már létező ideáinak sablonjába illeszti be. Ritkán gondol arra, hogy sablonja hibás és korlátozott, hogy csak akkor tudja kitalálni, valójában mit is jelent a tapasztalata, ha túllép sablonján. Kant a maga spekulatív, Einstein pedig a maga tudományos módján arra tanítottak bennünket, hogy a szoká-

sos emberi felfogóképesség pusztán a látszatokra korlátozódik, vagyis valójában soha nem jut arra, ami a világon végső; ezért arra van ítélve, hogy a Valóság Istenét faragott képekben lássa. Mi csak azt tudjuk, amit az érzékeink mondanak nekünk. Tapasztalatunk teljesen relatív ezekhez viszonyítva. Ezért sohasem jutunk a dolgok abszolút igazságára, hanem csak arra az útra, ahogyan ezek a dolgok befolyásolják az érzékeinket.

Nézzünk egy egyszerű példát. Jól ismert, hogy szemünk kis kamerákhoz hasonlóan van szerkesztve. Ha a Természet nem így alakította volna ki, mint ahogy könnyen megtehette volna, hanem kis mikroszkópokhoz hasonlóan, akkor meglepően más világot látnánk, mint így; ha pedig szemünk kis teleszkópokhoz lenne hasonló, akkor minden éjjel egészen másfajta eget lennénk képesek látni, mint meglevő szemünkkel. A természet fülünk rezgéstartományát is kialakíthatta volna úgy, hogy olyan hangokat is hallhatnánk vele, amelyet így nem tudunk felfogni. De még tovább is mehetett volna. Öt tapasztalati érzékszervünk helyett a Természet megáldhatott volna bennünket még öttel, amelyekkel mágikusan átalakíthatott volna bennünket szuperhumán lényekké. Ki tudja, hogy ezek a dolgok nem történnek-e még meg – bár evolúciós lassúsággal – velünk, hogy a Természet nem veszi-e egy napon a fejébe, hogy keze művét az elmondottakhoz hasonlóan alakítsa ki?

Jelenlegi szemünk a fényezett asztallapot sima felületnek látja, egy erős nagyítású mikroszkópon keresztül azonban ez a sima felület durva, miniatűr kiemelkedésekkel, besüllyedésekkel tarkított felületnek látszik. Minek higgyünk most, a szemünknek vagy a mikroszkópnak? Ez a hasonlat csak egy a sok közül. A nem filozofikus többség ui. szintén csak a felszínt képes látni. Nem is gyanítják, hogy a relativitás kormányoz minden létet, beleértve az övékét is. Így minden kettős karakterű és kettős látszatú, és ez az amiért kettős nézőpontra van szükségünk. Melyiket válasszuk, csak a gyakorlatit vagy a filozófiait is?

Észlelésünk csak részleges és nem teljes, ha bármit is az érzékszerveinken keresztül érzékelünk. Amikor összeállítjuk mindazt, amit a szemünk, fülünk, kezünk, nyelvünk és orrunk észlel, vagyis amikor kialakítjuk a tapasztalatot, és azt valójában annak vesszük, amit az magába foglal (vagyis azonosítjuk a tapasztalatot magával a tapasztalati tárggyal), akkor csak felszíni látók vagyunk. Tapasztalati tárgyaink valójában olyan kapcsolatban vannak a tárgyakkal – amilyenek a tárgyak önmagukban –, mint amilyen kapcsolat van pl. a kalap, kabát, ing, nadrág és cipő, amelyeket az ember visel, és maga az ember között. Az érzékek csak úgy segítenek bennünket hogy bizonyos dolgokat megismerjünk, hogy tapasztalatunk sorából sok más dolgot kizár-

nak. Így a világ megismeréséhez úgy, ahogy az valójában van, tudatunk terét magasabb dimenzióba kellene kiterjeszteni.

Amikor két vonat ugyanabban az irányban mozog ugyanazzal a sebességgel, az egyik vonat utasa, ha kitekint az ablakon, nem veszi észre hogy a másik vonat is mozog. Ez az a mindennapi példa, amely mind a relativitást, mind pedig az illúzió jelentését illusztrálja. Nem bízhatunk abban, hogy minden tapasztalatunk pontos, de nem bízhatunk a pontosnak hitt tapasztalatainkban sem, mivel ezek is relatívak. Valaminek a tudatában lenni azt jelenti, hogy tudatában vagyunk relációinak: vagyis a saját magához és más dolgokhoz való viszonyinak. Ezért csak relációkon alapuló tudás létezik, vagyis a tudás mindig relatív. A filozófusnak a tudást kétféleképpen kell osztályoznia:

a/ a dolgok állapota szerint, ahogy azok az öt érzékszerven keresztül megjelennek;

b/ a dolgok valódi helyzete szerint, ahogy azok lényeges természetükben vannak.

Az első látszatokon alapuló megismerést ad, míg a másik valódibb tudást eredményez. Ha csupán a gyakorlati szempontot vesszük, akkor szükségképpen el kell ismernünk hogy az igazság innen elérhetetlen ha azonban ezt úgy vesszük, mint ami rámutat az abszolút vonatkozási standard szükségére, szerepet játszik az igazság keresésében. A gyakorlati kritériumokhoz való folyamodás elcsendesítheti kétségeinket

a materiális tapasztalatban adott valóságot illetően, de nem fogja meg is oldani őket. Ha meg akarjuk érteni a valóságot először meg kell értenünk azt, ami nem az.

Nem könnyű megmondani, hogy egy dolog mi is, ahogy az ember, aki sohasem állt még meg, hogy ezen elgondolkodjon, hiheti. Mivel az érzékszervein keresztül szerzett és helyességéről nem ellenőrzött benyomásoktól vezetve az ember természetesnek tartja, hogy amit észlel, az úgy van és állandóan ugyanaz is marad; pedig a valóságban az észlelt dolog is állandóan változik, az anyag elemei állandó mozgásban vannak: a dolog magában kicsúszik az észlelés keze közül, mivel megfoghatatlan. Ez különösnek látszik és abszurdumnak hallatszik, mégis tudományos szempontból a tárgyak és dolgok végső karakterükben valójában nagy sebességgel mozgó elektron és proton energiaterek. Sehol az univerzumban nincs abszolút nyugalmi állapot. Ténylegesen még az útszélen látszólag mozdulatlannak látszó kődarab részecskéi is állandó mozgásban vannak.

Ha az atomok mikrovilágának nem látható szerkezetét vizsgáljuk, mit találunk? Az atom elektronjai állandó forgómozgásban vannak, protonjai pedig szünet nélkül vibrálnak. Ha az emberi tudatot tekintjük, szintén a gondolatok, észlelések állandó kavargó mozgását látjuk. Van olyan gondolat, aminek nem csak pillanatnyi léte lenne? Ha a tudatunkat vizsgáljuk; azt találjuk, hogy a gondolatáramban lévő gondola-

tok megszámlálhatatlanok. Szünet nélkül követik egymást: alighogy egy gondolat megszületik, már el is tűnik, hogy helyet adjon a következőnek.

A mentalizmus azt mondja, hogy az egész világról való tapasztalatunk nem más, mint gondolatok sora. Ezeknek a gondolatoknak, ahogy később látni fogjuk nincs folyamatos létük, eltűnnek, hogy hasonló (de nem azonos) gondolatok követhessék őket: innen van a folytonosság illúziója. Így a világ, amelyet ismerünk, inkább egy örök valamivé válás állapotában van, mint megállapodott létben. Így a mozgás törvénye szabályoz minden materiálist és mentálist egyaránt. A mozgás magában foglalja a változékonyságot, egy régi helyzet feladását, egy új dolog vagy gondolat másikkal való kicserélődését; vagyis magában foglalja a változást. De ez az univerzumot nem annyira szerkezetté, mint inkább folyamattá alakítja. A világ valósága nyugtalanságában van. Az a magasabb stabilitás és szilárdság, amelyről érzékeink beszélnek, csupán látszat – ez az ész ítélete. Ilyen tehát a forma elkerülhetetlen illuzórikussága, amelyet az emberi tapasztalat észlel.

Ezt jól illusztrálja az esti reklám mechanizmusa. Ha két kis, szomszédos betűt égőkkel illesztenek össze, amelyek felváltva gyulladnak ki, egy pillanatban vagy az egyik vagy a másik ég, vagy egyik sem. Mégis, állandó fényt látunk, hátra, előre, balról jobbra és ismét hátra kigyulladva. Még abban a pillanatban is, amikor egyik égő

sem ég, a szemünk az ellenkezőjéről informál minket! Itt emlékeznünk kell egy korábbi vizsgálatunkra, amely azt demonstrálta, hogy a látás érzékillúziójában és a látás ún. materiális tárgyaiban lévő szellemi folyamatok hasonlók.

Megfelelő nagyságú hő esetén – feltéve, hogy ilyet elő tudnánk állítani – eltűnne az anyag; még a legkeményebb fém is gázzá alakulna. És ha megfelelő erősségű mikroszkóp lenne birtokunkban, azt láthatnánk, hogy egy gáz állandó mozgásban levő szcintillációs fénypontokból tevődik össze. És mégis rendszerint érzékeink semmit sem mondanak nekünk erről a fényről, az univerzum végső anyagáról, vagy arról, hogy az univerzum végső állapota a nyugtalanság lenne!

Soha sincs egy pillanat sem, amikor az örökös világ-vibráció szünetelne, egy pillanat tört része alatt sincs, amikor az atom oszcillációja nyugalomba jutna. Semmi nincs nyugvó állapotban. A tudomány újabban a Természetet úgy fogja föl, ami nem dolgokból áll, hanem inkább események szövevényéből, a történések folyamatos sorából; vagyis a világ: folyamat.

Nem bízhatunk a szemünknek, fülünknek, kezünknek ezzel a dologgal kapcsolatban, mivel ezek észlelési tartománya túl korlátozott, hogy feltárja nekünk a Természet valódi állapotát. Csak a tanulatlan és tudományosan nem képzett ember hihet naivan abban, hogy a világ szilárd, stabil és stacionárius. Ezek az emberek a minden-

napi ismerős tapasztalatot fogadták el magyarázat-standardjuknak. Az ő nézetük a „kéz-filozófia”, ami azt fogadja el a végső realitás kritériumaként, ami kézzel érinthető és érzékelhető. A világnak ez az általános felfogása természetesen a gyakorlati életben jó, mivel korlátozott mértékben igaza van, de amikor a filozófiai nézőpontra emelkedünk, felfedezzük, hogy ez a felfogás az alapos vizsgálatot nem állja ki. Legyen a maga helyén tökéletesen megfelelő is, ezen a nézőponton az ilyen nézet mégis teljesen rossz, mivel nem tárja föl az univerzum összes lehetőségét. Így az ész megmásítja az érzékek ítéletét és a filozófia elhallgattatja a vélemény hangját. „A kultúra kiszélesedése átalakítja a Természetről általánosan elfogadott nézeteket... Gyerekek, az az igazság, hogy hinni kell a külső világban. Az a hit, hogy a világ látható, csak egy utógondolat” – volt Emerson bölcs megjegyzése a Természetről írt esszéjében.

Amit a tudomány fejlett eszközök segítségével felfedezett, a régi bölcsek már felfedezték több mint 2000 évvel ezelőtt egyedül a koncentrált gondolkodás segítségével. „Nem léphet az ember kétszer ugyanabba a folyóba” – jegyezte meg a görög Herakleitosz. „Aki bölcsen észreveszi, mennyire változnak a dolgok ebben a világban, semmiről sem fogja állítani, hogy ez van” – mondta az indiai Buddha, aki szintén rámutatott, hogy semmi nem marad ugyanaz két egymás után következő pillanatban.

De e két embernél még korábban a régi bölcsek már tanították ezt a tant Kelet-Ázsiától Nyugat-Amerikáig. Az tanították – pontosan a modern tudósokhoz hasonlóan –, hogy az egész univerzum szünet nélküli forgó, kerékhez hasonló cirkulációs mozgást végez. Mint ahogy a körön sem lehet megjelölni azt a pontot, ahol kezdődik illetve azt, ahol végződik, úgy azt sem ahol az univerzum kezdődik vagy befejeződik. A bölcsek a világ kialakulását és a dolgok folyását Swastika-kerékkel szimbolizálták. Ennek keresztküllői a poláris és egyenlítői átmérőkkel azonosak, forgása pedig azt jelzi, hogy a föld dinamikus és nem halott „anyag” csupán.

A tudomány a szilárd anyagot kifordította és azt találta, hogy gyakorlatilag üres. Az anyag üressége aránytalanul és fantasztikus méretekben nagy, ha összehasonlítjuk a benne megállás nélkül mozgó elektronok kicsinységével. Ez azt jelenti, hogy amin sétálunk, az majdnem teljesen üres tér. Tapintásunk azonban azt mondja nekünk hogy szilárd, kompakt, mozdulatlan és áthatolhatatlan. Ez a sajátos észlelésünk valójában illuzórikus tapasztalatot eredményez, természetesen azon a korlátozott területen belül, ahol működik. Ezért nem meglepő, hogy amint a még ennél sokkal fontosabb tények feltárják magukat, néhány prominens tudós már megkezdte revideálni az új felfedezések fényében a régi nézetet. Ezek szerint a materializmus, az a doktrína, hogy minden, ami fizikailag tapasztalható, az a végső valóság; az a hit, hogy az anyag

fogalma olyasvalamit reprezentál, ami a végső létező dolog az ilyen tapasztalaton belül; az a nézet, hogy az univerzum csak ilyen, mozgásban levő anyagból áll, tarthatatlan elmélet.

A régi tudomány azt mondta, hogy a fizikai világ csupán a hideg, halott anyag szilárd darabjainak, az atomnak nevezett oszthatatlan részecskéknek mozgó tömege. De arra a kérdésre, hogy mi is az anyag, amit annak neveznek, csak zavaros választ tudott adni. Nem tudta megmagyarázni anélkül, hogy el ne ismerte volna, a feleletben nagy adag megoldatlan misztérium rejtőzik. És végül az új, XX. századi tények, amelyeket először a vákuum-cső látszólagos ürességéből fedeztek fel, és amelyek később az atomok világának kísérleti kutatásából adódtak, arra kényszerítették a régi tudományt, hogy adja fel téves nézeteit. Ezzel megszűnt a térben létező és időben változó, és az univerzum alapját képező végső anyagban való hit. Az új tudomány világosan feltárta, hogy az atomok sem a végső elemek. Az atomok hullámokból állnak. De minek a hullámaiból? – kérdezhetnénk. Nem anyagnak a hullámaiból, hanem energiahullámokból – mondja a tudomány. Dinamikus folyamatokkal helyettesítették így a régi idők iners anyagát. De a radioaktív kutatás felfedezésén túl a forradalom a relativitás elméletével, majd később a kvantummechanika kidolgozásával kezdődött. Ez ui. az iners anyagból álló régi világszerkezetet egy sor dinamikus eseménnyel he-

lyettesíti. A világ anyaga nem stabil, hanem egy történés-folyamat. Az univerzum egy valamivé válás, nem pedig valami dolog és nem anyagi dolog. A világ anyaga nem iners tömeg, hanem egy sor változó történés. Röviden, olyan világban élünk, ahol az első és utolsó valóság nem mozdulatlan dolog, hanem örök, aktív erő, amely meglepő, de igaz; úgy jelenik meg, mintha egy dolog lenne.

Így a tudós, aki eldobta az anyagba vetett hitét, mégis hisz: az energiában. Ez lett az ő végső „anyaga”. De ez az energia, amelyből a világot származtatják, éppen olyan bizonytalan, mint maga az anyag. Mert amikor azt kérdezzük, mi is ez az energia, csak a feltételezett transzformációt, mint pl. a fényt, hangot, meleget stb. kaphatjuk magyarázó válaszként. Nem tudjuk a magában lévő tiszta energiát megtalálni. Miért? Mert ez olyan fogalmi kreáció, amely csak gyakorlati célokra alkalmas. A tudósok sohasem észlelték az energiát. Az összes, amit észleltek belőle, az az energia megjelenési formája, mint pl. a hang, fény, hő stb., de soha nem az izolált energia maga. Mint az észlelhető valóság, éppen olyan megfoghatatlan még, mint az anyag. Mint matematikai elmélet – gyakorlati célokra és mint számítási szimbólum – technikai célokra hasznos, de mindeddig csak feltevés maradt. Feltételezik, hogy az univerzális mozgás mögött működik, de eleddig sohasem lehetett még látni.

Végül is a materialista utolsó bizonyítéka nem az ész, ahogy olyan naivan gondolja, hanem a puszta hit. Csak a puszta hite az, amivel elfogadja az érzék-tapasztalat bizonyosságát. A XIX. századi tudomány azzal dicsekedett, hogy egyedül ő foglalkozik a valódi világgal. A XX. századi relativitáson alapuló tudomány kezdte elismerni, hogy ő csak egy absztrakt világgal tud foglalkozni, mivel azt találta, hogy a dolognak csak bizonyos tulajdonságaival képes foglalkozni, és bizonyosan nem a magában levő dologgal. A tudomány azonban állandóan előrehalad, ami arra fogja kényszeríteni – és ez a jóslat még ebben a században valóra fog válni –, hogy végül felfedezze saját tényei és ésszerű gondolkodása segítségével, hogy a világ-anyag ugyanabból a szövetből készült, mint amilyenből a saját ideánk. Akkor a tudomány segítségével is látni fogjuk, hogy az energia nem az univerzum elsődleges gyökere; hogy a végső realitás – lévén szellemi – nem korlátozható az energiára, és hogy az energia is csak e valóság fő aspektusainak egyike és magában nem független erő. Az elme maga az energia forrása, és az energia az elme egyik attribútuma, olyan valami, ami az elme tulajdonsága, hasonlóan a beszédkészséghez, ami az ember egyik képessége. Ez természetesen nem valami erőtlen dolog, ahogy mi, emberek az elméről gondoljuk, és amely nemcsak árnyék, hanem a valóság, ami az árnyékot veti, az univerzális Elme valamennyi kis elménk mögött.

A modern tudomány már megkezdte a dolgok tulajdonságainak tanulmányozását és leírását, ami ezek végső lényegének felfedezésével végződhet. De hogy erre a befejezésre juthasson, lassan kényszerítve van – saját felfedezéseinek forradalmi jelentőségével –, hogy fordulatot vegyen, amely a metafizika felé tereli. A tudomány végső konklúziójának végül is a metafizikai következtetéseibe kell belemerülnie, amelyek szerint az anyag nem több, mint pusztán szó-kitalálás, az energia sem több, mint az elme működése.

A tudósok a beható kutatással bebizonyíthatják nekünk, hogy a fizikai anyag állandó mozgásban van, és hogy az atomok forgó energiatömegek; de valamennyit egyaránt szilárd és stabil dolognak látjuk. Semmiféle érv nem pusztíthatja el ennek a mindennapi tapasztalatnak a sima tényét. Így meglepő paradoxon közepén állunk. Hogyan lehet ezt megoldani? Lehetne két egymástól teljesen távol álló és egymással ellentétes felfogást összehozni? A felelet igenlő. A napfény, amikor egy üvegprizmán áthalad, alkotó színképeire bomlik: másnak látszik, holott ugyanaz. A gyémánt a fényben szcintillál, pedig kémiai összetételében nem különbözik a feketeszéntől. Az első megjelenés ezért nem szükségszerűen a helyes látás. Az érzékek arról informálnak bennünket, hogy a dolgok megjelennek, de kevésbé informálnak arról, hogy milyenek ezek a dolgok valójában. Az előző kötetben az illúziók vizsgálatakor láttuk,

hogy teljesen lehetséges olyan különböző formákat és alakokat látni, amelyeknek csak szellemi létük van.

Ha egy dolgot a teljes nyugalom állapotában látunk, és a tudomány ennek az ellenkezőjét állítja, akkor bátran állíthatjuk, hogy az eltérést a két tapasztalat között saját korlátozott felfogóképességünkben – amely végső soron a tudatunk – kell keresnünk. Az a stabilitás, amit látunk, semmi más nem lehet, mint szellemi képzet. Ezért a dolog aktualitását azon a területen kell keresnünk, ahol mindig is volt: az elme birodalmában. Ez valamennyi formaváltozás alapjelenése, mint ahogy ez az alapjelenése valamennyi relativitásnak is. A paradoxon ésszerűen megmagyarázhatóvá válik és így eltűnik, ha realizáljuk, hogy amikor tér-idő-anyag világunk tapasztalatát nyomon követjük egészen a rejtett eredetéig, kiderül, hogy szellemi szerkezetű.

Tudjuk, hogy a gondolkodás és az érzés építi föl a világot. Ha az ideákat és érzéseket nem tekintjük, miben áll ez a világ? Nincs más, ami fölépítené. Nincs fizikai világ olyan értelemben, ahogy a megvilágosulatlan ember gondolja, hogy van. Csak folyamatos gondolatsor van, ezek a gondolatok manifesztálódnak pillanatról pillanatra, a mély alvás állapotát kivéve. Az észlelés és gondolat csak az elmeműködés fázisai, az első az utóbbi függvénye. Gondolkodunk, és a világ megjelenik. Ha eltűnnek a gondolataink, a világ is eltűnik. Az a következtetés, hogy az elme és a világ kibogoz-

hatatlanul összefonódik, ebből kifolyólag elkerülhetetlen. Arra a végső következtetésre kell jutnunk a világ vizsgálatával kapcsolatban, hogy teljesen más, mint amilyennek látszik, amilyennek megjelenik. Minden individuális anyagi tárgy ui., a kemény kőzettől a bárányfelhőig tulajdonképpen az elme egy része, vagyis idea. Ilyen részek és töredékek óriási sokasága, amelynek az összessége alkotná az univerzumot, tulajdonképpen nem más, mint egy egyszerű eredeti elemnek, az Elmének a változó módosulása. Meg kell sejtenünk ezt a nagy igazságot, hogy az Elme ez a nem materiális lényeg az a végső lét, amelyből mind az anyag, mind pedig az energia születik.

A világ relativitása

A mentalizmus abból az alapelvéből kapta nevét, hogy az Elme az egyetlen valóság, az egyetlen szubsztancia, az egyetlen lét; a dolgok a mi ideáink, és az ideák támaszukat az elménkben találják meg. Röviden a mentalizmus az a doktrína, amely szerint végső analízisben semmi más nincs csak az Elme.

A tapasztalat a dolgokat, úgy látszik, az elmén kívül helyezi, a mentalista vizsgálat azonban feltárja, hogy ezek tulajdonképpen szellemi termékek, és így valójában nem tudunk a dolgokon kívül lépni, mivel elménkből nem tudunk kilépni. Az előző kötetben láttuk – a világ rejtélyes létének és öt érzékszervünk működésének vizsgálatakor –, hogy az észlelés tárgyai csak az elmében vannak, és hogy az egész világ szellemi felépítésű. A könyv bevezető jellegénél fogva ott nem volt lehetőség, hogy megfelelő magyarázattal szolgáljunk, és a mentalizmus elméletének – amely első hallásra elég meglepőnek és hihetetlennek látszik – végső bizonyítékát kifejtsük; hogy eloszlassunk néhány elkerülhetetlenül felmerülő nehézséget, és hogy teljesen feltárjuk a tan mélyebb értelmét. E könyv segíthet valamit, hogy ezt a hiányosságot pótoljuk.

Amikor mélyebben betekintünk a fizikai világba – legyen az akár csak általános tapasztalat, vagy e tapasztalatot újraértékelő tudományos vizsgálat –, azt találjuk hogy a világ valójában olyan, ahogy az érzékszerveink látják és informálnak bennünket róla. Érzékeink a dolgok tulajdonságairól, pl. színéről, nagyságáról, tömegéről, súlyáról, alakjáról, keménységéről, hőmérsékletéről stb. tájékoztatnak bennünket de arról nem, hogy elkülönült anyag is létezne a dolgok helyén, amely ezekkel a tulajdonságokkal rendelkezik. Amikor azt mondjuk, hogy e tulajdonságok mögött anyag van, csak elképzelésünket, feltételezésünket mondhatjuk, ami még nem tudás. Mert ha jobban megvizsgáljuk, miről is informálnak bennünket az érzékszerveink, azt találjuk, hogy ez az információ az, ami saját elménktől származik.

Mindenki elismeri, hogy a dolgokról csak azon az úton van tudomásunk, ahogy érzékeink a dolgok tulajdonságairól tájékoztatnak bennünket. Érzékszerveink és környezetünk puszta fizikai kapcsolata azonban nem elég ilyen információ szerzéséhez. Valami többre van szükség. Csak amikor szellemileg is tudatában leszünk annak, amiről az érzékeink tájékoztatnak bennünket, akkor lesz tudomásunk a világról egyáltalán. Akármit is tegyünk, soha nem sikerül a világnak ebből a szellemben való létezéséből kijutnunk. Ez még a materialistáknak sem sikerül. Nem tudnak nekünk e szellemi felfogástól mentes világot fölmutatni.

Az itt használt „mentalizmus” kifejezésnek ilyen értelemben semmi köze sincs ahhoz, amit az objektív idealizmus neve alatt több nyugati és indiai metafizikus használ, akik nézeteiket tekintve csak félig jutottak túl a materializmuson. Ezek különbséget tesznek mentális és materiális dolgok között és azt állítják, hogy bár csak az elsőt ismerhetjük, ennek materiális külső ellenpárja kell hogy létezzen. A mentalizmuson itt precízen azt értjük, hogy minden, az emberi tapasztalatban foglalt dolog kivétel nélkül teljesen mentális, nem pedig materiális dolgok puszta szellemi kópiája. Vagyis az univerzális lét teljes panorámája semmi más, mint szellemi tapasztalat, nem pedig egy szeparált mentális lét puszta mentális megjelenése, és az ilyen következtetésre nemcsak a racionális gondolkodás segítségével juthatunk, hanem – előrehaladt misztikus meditáció alatt – a tudat visszairányításával is.

Itt a materialisták azt vethetnék ellen, hogy a mentalizmus elméletileg az univerzum egész létét kitörli, mielőtt egy észlelő elmében megjelenhetne, mivel – amíg földünk hosszú geológiai idők folyamán lakatlan volt – nem létezett ember, akinek az elméjében megjelenhetett volna. Hogyan lehet ezért így megmagyarázni a világ létét? Az ortodox vallási kritikusok is azzal érvelhetnek, hogy az ember sohasem figyelhette meg sem az isteni teremtés eseményét, sem az ezt követő fejlődési időszakot – mivel az embert Istennek kellett teremtenie –, következésképp az emberi elme sze-

mélyesen akkor nem ismerhette meg, így tehát az emberi elme nem hozhatta őket létre.

Bizonyos előmagyarázat szükséges, mielőtt ezekre az ellenérvekre választ adnánk. Most vagy úgy tekintjük a jelenlegi, érzékeink észlelte világot, amely a tudatban sok különálló ideából áll, vagy a megfigyelőhöz viszonyítva sok különálló jelenségből, de sehogyan sem tudjuk elérni, hogy teljesen egyedül álljon, önálló létben elkülönítve. Valami összekapcsolja ezeket az összes változó tapasztalat-adatokat, valami összeköti ezeket az összes külső eseményeket. Amikor jelentésüket megfejtjük, azt találjuk, hogy az a fonál, amelyre mindnyájan föl vannak fűzve, az elme maga, amely őket tapasztalja. Valamilyen felfogó elmének ugyanakkor mindig jelen kell lennie velük együtt, mert ezek az észlelések benne, belőle vannak. A tapasztalatsor folyamatosságát a tapasztaló elme folyamatosságából kapja. Nincs önmagát fenntartó valóság, nincs független lét az ***ismert*** világban – amely csak az egyetlen lenne, amelyet értelemmel figyelembe vehetnénk – az elmétől eltekintve. Bármi, ami gondolható, érezhető vagy megfigyelhető, valamilyen módon az elméhez kapcsolódik, amely gondol, érez vagy megfigyel.

Azt hinni, hogy az ideák az őket tartó és előidéző gondolkodó lénytől elkülönülten létezhetnek, azt jelenti, hogy az abszurdumban hiszünk. Az öt érzékszerven keresztül

a világ létéről csak azért van tudomásunk, mert tudjuk azt is, hogy mi magunk is létezünk. Az ideák üres levegőben nem lóghatnak. Kell lenni alapjuknak, amin megtámaszkodhatnak. Ez az alap jelen van, akár alátámasztja a gondolatokat, akár nem. Ez az a mentális elv, amely képessé tesz bennünket, hogy kétségbe vonjuk a materiális jelenségek látszatértékét, mivel ezek léte erre a szellemi elvre vonatkozik. Hogy egyáltalán gondolhatunk a világra, feltételezi, hogy egy gondolkodó elme szimultán létezik.

Ezt a gondolkodó valót a nem való veszi körül, azaz minden, ami testéhez viszonyítva kívül áll. Bármit, ami ebbe a külső szférába tartozik, világnak nevezünk. A kettőt azonban nem lehet elválasztani. Éppen az, hogy a való ideájáról beszélünk, magában foglalja, hogy ezzel meg akarjuk különböztetni attól, ami nem az, vagyis attól, ami hozzá viszonyítva külső. Ezért mindkettő feltételezi a másik létét. A való a világán keresztül létezik, világa pedig a valón keresztül: egyik a másikhoz van kapcsolva. Bár a tapasztalat külön, és szembenállóknak érzi is őket, az analízis viszont összekapcsoltnak és egyesítettnek ismeri meg őket. Mindig együtt jelennek meg, mindig együtt léteznek és együtt tűnnek el. Jelenleg még nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a kettő közötti összefüggést szétválasszuk. Mindig együtt vannak jelen a szokásos tudatban, általános tapasztalatunkban soha sincs csak a való egyedül. A

materializmus képtelennek látszik, hogy a mentalizmust megértse, mivel a külső tárgyak és belső gondolatok között feltűnő ellentétet érez, nem veszi észre, hogy ezek csak különbözők, de el nem választhatók a megismerő valótól. E két elem minden tapasztalatban – a megismerő való és a megismert nem való mindig két ellentétként jelenik meg, azonban ez nem jelent akadályt, hogy fölbonthatatlan egységben legyen minden tapasztalatban. Térben különállóknak tűnnek, a tudatban azonban nem különállók. Egy dolgot nem lehet kiszakítani a megismerő tudatból, mivel az illúzióval kapcsolatos vizsgálatoknál láttuk, hogy ez a mentális jelleg egyáltalán nem gördít akadályt az elé, hogy ezt a tárgyat a testtől különállónak érezzük és tapasztaljuk.

Így bármit is tapasztaljunk, az mindig a tapasztaló valóhoz kapcsolódik, vagy Einstein műszaki nyelvén: a megfigyelő minden megfigyelésbe belép. Így a kettő elválaszthatatlanul összekapcsolt az individuális tudat minden egyes oszthatatlan pillanatában. Az a hit, hogy a világ-idea létezhet anélkül, hogy ilyen tudatban jelen ne legyen, abszurdum.

E bevezető után nézzük megint a kritikusok ellenvetéseit. A tudományos kutatás szerint előttünk sok minden zajlott le: a naprendszer, a Föld kialakulása, óriási dinoszauruszok és miriád más élőlény előzte meg az ember megjelenését. A geológia, asztronómia és biológia érdekes képet fest a prehisztorikus múltról. De mindez csak

kép. És mi más, ha nem a tudat teszi számunkra mindezeket most létezővé? Elfelejtjük, hogy végül is mindezek csak szellemi rekonstrukcióink, vagyis képzeleti termékeink. Minden, amit tudunk pl. Európa kőkorszakáról, olyan valami, ami képzeletünk terméke. A képzeletbeli lét ténye túlmutat magán, egy elmebeli létre. Egy jelenség ténye e jelenség élő megfigyelőjére mutat. Sem egy képzelet, sem egy jelenség nem magyarázható, hacsak nem vezetjük vissza ilyen tudatra.

A relativitás elve – ha jól megértettük – azt mondja, hogy minden dolog megjelenés, amely magában foglalja annak a gondolkodó lénynek a létezését, aki ezt a jelenséget látja Ami pl. a fizika vagy a biológia által a világ korábbi életéről vallott nézeteket illeti, mindez nem lenne lehetséges, ha tudat alatt nem feltételeznénk egy élő megfigyelőt, aki képes azt a nézetet elgondolni. Mert hogyan is lehetne barna kőzetekre és kék égre gondolni egyáltalán, ha a gondolkodó nem létezne? És hogyan lehetne egyáltalán valamit is látni, ha ez nem valakinek a tudatában lenne látva? A két dolog – a látvány és a látás, a létező és a megismert – majdnem misztikus egységben létezik. Amit a Természet egybekapcsolt, ember szét ne válassza! Nem tárta-e fel a relativitás, hogy tudatosan vagy tudat alatt a megfigyelő minden észlelésben mint a leírás cselekedetében mindig jelen van?

Most tisztázni kellene, hogy mind a materialista, mind pedig a vallási kritikus által emelt ellenvetésekben is mindig ott találjuk a figyelembe nem vett megfigyelőt, mivel amikor arról az időről beszélnek, amikor a Föld még lakatlan volt, csak valamilyen elme-észlelés kifejezésében gondolkodhatunk róla, másképp ugyanis ez nem lehetséges. Ilyen észlelésen kívül egy planéta egyszerűen nem létezhet. Merő szükségszerűségből öntudatlanul magukat vagy más képzelt megfigyelőt megfigyelői összefüggésbe hozzák a lakatlan planétával (jelen esetben a Földdel), és akkor csak elkezdenek beszélni róla! Nem gondolhatnak arra a nemlétre, amely nem ismert lét. A világszínpad, amelyből, ahogy gondolják, hogy kényelmesen kihagyták a megfigyelőt, puszta létével feltételezi az ilyen megfigyelő jelenlétét! Bárki, aki egy lakatlan világ vagy láthatatlan színtér leírásába kezd, arra kényszerül, hogy vonatkozási alapjául feltételezze valakinek a jelenlétét, aki tapasztalja vagy ezt a lakatlan világot vagy ezt a színteret.

Teljes félreértése az a mentalizmusnak, ha azt állítjuk, hogy a világ nem létezik, amikor nem gondolunk rá, vagy hogy egy hegy eltűnik, ha nincs ember, aki észrevegye, de újra keletkezik, amikor valaki ismét jelen van! Ez csak annak a kritikusnak az állítása, aki rosszul értelmezi a mentalizmus tanítását. A mentalizmus csak azt állítja, hogy a világ létét magában – a mellette levő megismerő elme nélkül – soha nem lehet

megállapítani. Minden materialista tudat alatt feltételezi az ilyen megismerő elme jelenlétét, amikor feltételezi, hogy a világ függetlenül is létezhet. Olyan világot eddig még nem találtak, ami ne a tudat egy tárgya lett volna. Még amikor az ember a világot önmagától távolinak is gondolja, és tévesen azt hiszi, hogy az az észlelő elmétől függetlenül is jelen van, öntudatlanul mégis oda képzel egy láthatatlan megfigyelőt, aki előtt ez a világ megjelenik. Próbáljon meg az ember egy elmúlt geológiai korról vagy egy ismeretlen területről beszélni anélkül, hogy valakinek az észlelete kifejezésében beszélne róla, nem fog sikerülni neki ez a mutatvány.

Ha végül az az ellenvetés, hogy a világ ténylegesen nem tűnik el, amikor megszűnünk gondolkodni róla, pl. a mély alvás idején, erre az a válasz, hogy az alvó ember számára megszűnik, az ébren levők számára azonban nem. Amit a kritikus ebben az esetben sem vesz észre az, hogy öntudatlanul megint egy képzeletbeli szemlélőt gondolt el, és ezt tette meg a világ alvó megfigyelőjévé, amely e képzeletbeli megfigyelő elméjében természetesen létezik.

Végül ne felejtsük el, ami minden világ-tapasztalat megmásíthatatlan törvénye: az elmeműködés teljes szünete alvásban vagy kóma-állapotban következik be, a teljes újrakezdése pedig éber állapotban. Ebből azt a következtetést kell levonni, hogy az elmeműködés, nevezetesen a gondolkodás felbonthatatlanul a világtapasztalattal van

összekötve, ami az éber állapottal visszatér. Valóban, ez az az aktivitás, amely az ilyen tapasztalatot lehetővé teszi, mivel az elme és semmi más nem működik közre saját tapasztalata minden elemében. És ez minden, amit a mentalizmus kíván, hogy az ismert és az ismerő egybeessen, és dacoljon a legélesebb intelligencia törekvéseivel szemben is amely szét akarja választani őket.

Ha valóban megpróbáljuk, hogy az elme nélküli világot képzeljük el, ezt lehetetlennek fogjuk találni. A lét ui. feltételez valamilyen fajta életet, az élet pedig feltételez valamilyen fajta intelligenciát; az intelligencia pedig természetesen az elme jelenlétét mutatja. Következésképp, ha az elmét kivesszük a világból, akkor kényszerítve vagyunk, hogy magát a világot is kivegyük. Akkor pedig csak egy teljes üresség marad. Ha ezt megértjük akkor az a kérdés hogy mi történik a világgal léte tényleges tudatának periódusai közötti időszakban, az ehhez hasonló kérdés, hogy hogyan lehetett a prehisztorikus lakatlan planétát megfigyelni, lehetetlenné válik, következésképp kérdezhetetlen kérdések. A kérdések rosszul vannak feltéve: eleve feltételezik azt, ami nincs igazolva, ezért felelet sem adható rájuk. Egy nem megfigyelt táj biztosan megszűnik létezni számunkra abban a pillanatban, amikor elfordulunk tőle és nem látjuk, de más megfigyelő elmékben egy hasonló idea folytatódhat, hogy füg-

getlen léte legyen. A szóban forgó problémát azonban átalakíthatjuk és más szavakkal kifejezhetjük: ezek az esetek milyen elmét foglalnak magukban?

Végül is ezt a világot, amelyben élünk, mozgunk és vagyunk minden pillanatban, minden órában csak azért ismerjük, mert 5 különböző módon érzékeljük, mert érezzük, látjuk, halljuk, szagoljuk és érezzük. Színe, alakja, távolsága pl. számunkra csak azért létezik, mivel szemeink számára létezik. Ezek a szem tapasztalatai, vagyis érzékbenyomások. De ezek önmagukban értelmetlenek lennének, ha nem adódnának át, vagy nem lenne támaszuk egy individuális elmében, amely e benyomásokat birtokolja, ha az ismert világ valósága az élő elmében található. Az individualitás tehát a világ mögött áll, bár paradox módon az embert ez a világ magában is foglalja.

Ezt a paradoxont meg kell világítani. Mivel ha egy individuális lény elméjét saját tapasztalata egyetlen forrásának jelentjük ki, abba a pikáns helyzetbe kerülünk, hogy őt az egész kozmosz egyetlen teremtőjévé és urává nevezzük ki. Ez azonban abszurdum. Elméje elrendelheti ugyan, de egy fa a parancsára mégsem fog folyóvá változni, hanem makacsul fa marad továbbra is. Ezért világos, hogy egy másik tényezőnek is jelen kell lennie valahogyan a világ individuális tapasztalatában, egy teremtő és közreműködő tényezőnek amely éppen úgy túl van az ellenőrzésén, mint ahogy túl van a tudatán is. E két tényezőben: az individuálisban és az ismeretlen szuper-

individuálisban kell keresnünk a létnek és a tapasztalt világ szerkezetének intelligens magyarázatát. Így bár az érzékbenyomásokkal kezdtünk, ami első látásra valódinak tűnt a tapasztalt világban, végül azonban következtetésünkben egy szuper-individuális szellemi tényezőre kell jutnunk, ami valódi benne.

Az előző könyvünkben csak céloztunk arra, hogy a Föld a geológiai korok folyamán éppen úgy bizonyos elme tapasztalati tárgya kellett, hogy legyen, mint ma. Most érkezett el azonban a bővebb magyarázat ideje. Az előző könyv 11. fejezetében mondottakat ki kell bővíteni, hogy az olvasót egy magasabb szint eléréséhez vezessük.

Azt találtuk, hogy az érzékbenyomásaink nem egy szeparált és külső materiális világból származnak, hanem elménk kreatív erejéből, amely szándékunktól függetlenül működik és tudatos énünk fölött áll. De bár tudjuk, hogy elménk öntudatlan részt játszik a tapasztalat kialakításában, nem tudjuk azonban a dolgok születését pusztán korlátozott és véges elménkbe belepréselni. Tegyünk, amit akarunk, nincs olyan ember, aki személyesen és szándékosan felelős lenne a körülötte lévő világért. Mégis szembenézünk azzal a bizonyított ténnyel, hogy ezek a dolgok és ez a világ nem más, mint gondolatszerkezetek, kezdetük valamilyen elmének kell hogy a terméke legyen. Kell hogy legyen egy ismeretlen oka a számunkra tapasztalatként megjelenő gondolatforma-sorozatnak. Ez az ok létezik. A gondolatformák, amelyek az individuális

tudatba lépnek, egy szuper-individuális elme szellemi vonatkozásai kell hogy legyenek. Ez a szuper-individuális elme rendelkezik azzal az erővel, hogy e gondolatokat kialakítsa és kivetítse őket az individuális elmére.

Miért ne jelennének meg ezek a gondolatok a mienknél kevésbé korlátozott elmében, amelyhez – bár nem vagyunk tudatában – mi is tartozunk? Miért kellene korlátoznunk a szellemi lehetőséget egy ember tapasztalatainak szűk körére? Miért ne tudnánk minden dolgot, a világot úgy felfogni, hogy az eredetileg egy szuper-individuális elme hozta létre, amely intim kapcsolatban áll a mi elménkkel? Nincs jogunk ahhoz ragaszkodni, hogy a világot csak egy tudatos lény tapasztalati tárgyaként fogjuk föl. Ez a tapasztalat antropomorfizmusa lenne, annak az alaptalan feltételezésnek az elismerése, hogy egy korlátozott tapasztalat lenne valamennyi tapasztalat lehetséges legmagasabb formája.

A lét nem korlátozható pusztán arra, ami az emberi érzékelésben van adva, csak az öt érzékszerv által továbbított képekre. Hiba lenne a létet egy korlátozott emberi tudat puszta tartalmának tekinteni. Már egy kisebb vizsgálat is megmutatja, hogy ez a tudat mennyire korlátozott, mivel képtelen pl. látni az embernél alacsonyabb rendű lények millióit, a mikrobák világát, amelyek megtöltik a levegőt. Ugyanakkor az is elképzel-

hető, hogy az embernél magasabban álló lények számára is van hely az univerzumban. Az ember nem lehet a Természet utolsó szava.

Az univerzum valóban sajnálatra méltó állapotban lenne, ha vég nélküli vajúdásával és fájdalmával semmi jobbat nem tudna fölmutatni, mint az emberi tudat jelenlegi formáját. Ésszerűtlen lenne azt hinni, hogy ha az embernél alacsonyabban az evolúciós skálán az életnek miriád formáját találjuk, akkor ne lennének olyan formák is, amelyek nála magasabban állnak, hogy az lenne a legfelsőbb intelligenciával rendelkező valaki, alá a dolgok kozmikus szemléletére képes. Furcsa dolog lenne valóban azt képzelni, hogy egy ilyen magasabb rendű lény csak emberi érzékeléssel rendelkezzen, amikor a maga magasabb módján válhatott világ-tudatos lénnyé. Univerzálisan szétterjedt elmének kell állnia, mert különben nem tudná tudatába foglalni a világban levő dolgok és lények miriádjait. Elsődlegesnek, állandónak és önmagában levőnek kell lennie az univerzumban, mert különben nem lehetne az univerzum szemlélője. Egy ilyen határtalan elme az, amely egy lakatlan világ vagy láthatatlan színtér szükségszerű megfigyelője. És nemcsak a racionális gondolkodás, hanem az ultramisztikus belső meglátás is megerősíti egy ilyen felsőbbrendű Elme létezését.

Nemcsak saját benyomásainknak vagyunk tanúi, hanem egy közös tapasztalatnak is társ-tapasztalói. Az időben és térben tett megfigyelésekben a rész-relativitás ellené-

re egy hegy, nemcsak egy személy számára lesz hegy és a folyó nemcsak egy másik személy számára lesz folyó. Mint hegy, a hegy általános azonossága minden megfigyelő számára tény. Emberek millióinak az érzékelései összekapcsoltak és legalább felszínesen, de hasonlóak lesznek, mivel ugyanaz a fizikai univerzum jelenik meg mindenki előtt. Ez a kapcsolat arra utal, hogy közös alapjuk van. Az a tény, hogy a külső világ hasonló tapasztalatokban létezik mindnyájunk számára, azt mutatja hogy mindnyájan azonos alapon vagyunk: a lényünk mélyén levő állandóan észlelő és változatlan szuper Elmén.

Egy ébren vagy álomban látott táj mindkét esetben térben, tőlünk különállva jelenik meg. De míg az első esetben ezt a tájat nemcsak mi, hanem mindenki, akinek szeme van, látja, a második esetben azonban csak mi láthatjuk, mivel az első kép személyes gondolkodásunktól független forrásból ered, a második viszont csak személyes gondolkodásunkból származik. Ez a különbség éppen olyan fontos, mint az a hasonlóság, hogy mindkét tájkép tisztán szellemi. Azért létezik, mert mi mindnyájan az ideák világában élünk, és mert az első esetben látott táj nem szűnik meg létezni az eredeti megfigyelője, a mindent magában foglaló kozmikus Elme számára.

A világ léte tehát nem a mi szándékos gondolkodásunktól függ, nem az egyes individuális elmék személyesen akart terméke: az embernek úgy kell elfogadnia, ahogy

van, akár tetszik neki, akár nem. Még azok is, akik meg tudják érteni, hogy a fények, színek, hangok, érzések, vagyis az érzékelések univerzális drámájában mind a színész, mind pedig a néző nem más, mint az elme maga: akik meg tudják érteni, hogy a gondolkodás teremtő cselekedet, mivelhogy létrehozza a maga idő- és térvilágát; akik fel tudják fogni, hogy a kozmosz a maga teljességében is csak egy gondolatforma, és az összes emberi tapasztalat nem más, mint valamilyen gondolat, nem tudják megérteni, hogy saját gondolkozásuk hogyan teremthet világot, ha nekik nincs szándékukban ezt tenni, és egyáltalán nem lesznek tudatában e folyamat belső kialakulásának, amikor ez megtörténik. A világkép nem jön létre akaratukból kifolyólag; ez olyan valami, ami adva van számukra. Magukon belül tapasztalják, de tudják, hogy nem belőlük származik.

Egy, az individuális elme mögött tudat alatt működő kozmikus gondolkodó feltételezése tölti ki ezt a hézagot a megértésükben. Fel kell itt ismernünk a sajátunkon kívül egy másik Elme működését. Ha az individuum és tér-idő világa felbonthatatlanul össze van kapcsolva, ha az individuum tudata az, amely természeténél fogva magában foglalja a világot, és ha tehát a tudat mindkettőnek a valósága; ez azért van így, mert mindkettő egy harmadiknak a manifesztációja, amely mindkettőt felülmúlja, és amelynek ezért a tudat egy magasabb formájának kell lennie. Ha az érzékelések ha-

sonlóak, ez azért van, mivel ez a magasabb tudat, amely valamennyi individuális elme érzék-észlelését lehetővé teszi, valamennyiünk számára egy és ugyanaz – a közös univerzális Elme.

Így az előttünk kiterjedő világ egy mindenható Elme jelenlétét hirdeti, amely érzékelésünkre belülről nyomja rá ezt a világot. Minden tárgy ezért nemcsak az individuális, hanem az univerzális elmében is egy eszme. Ez az univerzális elme ui. nem önkényes teremtő, sem nem olyan valami, ami különálló vagy független lenne az individuálistól. Mindkettő abban működik közre, hogy megteremtse az individuális világot. Hogy ez hogyan történik, és milyen az a pszichológiai folyamat, amelyben az individuális elme ezeket az eszméket felveszi, a következő fejezetben fogjuk megérteni.

Hogyan lehetséges, hogy a világ sok intervallumon keresztül (mint pl. az alvás idején, amikor sok individuum érzékelésében nem-létezővé válik) mégis folyamatosan létezik? Hogy nem szűnik meg létezni a bútorzat egy lakatlan szobában, amikor nincs otthon az érzékelő elme? Hogyan létezhetett a kozmosz, mielőtt tudatos, észlelő lények jelenhettek meg benne? E kérdésekre az egyetlen lehetséges felelet az, hogy fel kell ismernünk azt a kapcsolatot, ami nemcsak a világ és az individuális elme között áll fenn, hanem a világ és az univerzális elme között is. Továbbá fel kell

ismernünk, hogy minden ember szellemi tevékenysége végső soron összefügg egymással, és ezért van az, hogy mindnyájan ugyanabban a tér-idő rendben látjuk ugyanazt a világot.

Mi ez az összefüggés és kapcsolat közöttünk? Semmi más, mint sokszorozott létük egy nagyobb Elmében: mint ahogy sok ezer kis sejt létezik egy testen belül. Az, ami egy emberben belülről a világ tapasztalatát meghatározza, ugyanaz határozza meg egy másik emberét is. Van egy rejtett egység, amely valamennyi emberi elmét magába zár, mint ahogy egy nagyobb kör magában foglalja a kisebb koncentrikus köröket. Ha egy láthatatlan sarki tájat senki sem észlelhet, mégsem szűnik meg létezni, mert az univerzális Elme észleli és tapasztalja. Elsődleges létét nem az emberi, hanem az isteni gondolat adományozza neki. Egy dolog tehát nemcsak egy individuális elmében eszme – bár ennek a tudatnak a saját eszméjét jelentse is. Ezért a mentalizmus nem tagadja azoknak a dolgoknak a létét, amelyek valamilyen időszakban nem képezik egy individuális elme tapasztalatának tárgyát.

Minek nevezhetjük ezt a felsőbbrendű Elmét? Az olyan ködös megnevezést, mint Isten, először definiálni kell, mielőtt helyesen használhatjuk. Ehhez azonban már annyiféle jelentés járult, hogy olyan definíciót találni, amely mindenkit kielégítene, nagyon nehéz, talán lehetetlen is. Ez magyarázza meg azt, hogy miért használunk a

következőkben egy önmagát magyarázó kifejezést erre. Ez a kifejezés – a Világ Elme – az univerzális Intelligenciát akarja jelezni. Ha költői nyelven akarjuk kifejezni, ez a Világ Elme a Természet Lelkének fogható fel.

Lehetnek a dolgok gondolatok?

A tapasztalatnak azonban kétféle formája van. Nemcsak a környezetünk jelenthet meg figyelmünk előtt képekben, hanem introspektív úton a magunk által kivetített gondolatok is. Hogyan lehet a külső világot – amely mindenki számára ugyanaz – egy szintén személyes és tetszőleges képzelet belső világával helyettesíteni? Hogyan azonosítható ennek a világnak a szilárd és merev formája, amely viszonylag stabil és nyugalmi állapotban van, a gondolkodás plasztikus, pulzáló belső világával? A dolgok változatlanok, a róluk való gondolatok pedig az állandó változás állapotában vannak. A képek és ideák többé-kevésbé akaratunk szerint jelennek meg és tűnnek el, míg az érzék-benyomásokat többnyire nem befolyásolja az akaratunk és vágyunk. Sőt a fizikai világ saját ellenőrzésünktől függetlenül erőszakolja ránk magát, míg a róla való gondolatok és képek ellenőrzésünknek vannak alávetve. Hogyan lehetséges ugyanabba a kategóriába sorolni az ideát – pl. egy fa emlékezetben megjelenő képét – és a tárgyat magát – ebben az esetben a tényleges fát? Senki nem tudja megérteni, hogy mind az individuális képzelet képei, mind pedig a testi tapasztalat tárgyai ugyanazok lennének; mindnyájan nagyon is erős különbséget érzünk közöttük.

Talán ez jelenti a legnagyobb akadályt a legtöbb tanulónak a tan megértésében. Ez az éles kontraszt az valóban, amely arra készteti az embert, hogy azt higgye: a körülötte levő dolgok, amelyek földi környezetét alkotják valódiak és reálisak, a gondolatok, ideák, emlékek, képzeletek és szellemi képek pedig többé-kevésbé nem azok. Lényegüket tekintve hogyan lehetnek ugyanazok?

A felelet az, hogy ez az eltérés valóban megvan, de csak fokban és nem minőségben; a kettő eltérő egymástól, de nem különböző, ami nem változtatja meg lényegében azt, hogy a külső világ szellemi karakterű. Amit rendszerint dolognak tekintünk, az – ahogy később majd látni fogjuk – elsődlegesen a kozmikus Elme teremtménye, amit pedig gondolatnak tartunk, az csak az emberi elméé. Az ideák azonban különböznek élesség intenzitás és erősség tekintetében, ahogyan a tudatban megjelennek. Mindazonáltal ideák maradnak. Bár csak a mentalista fogja fel a fizikai tapasztalat tárgyait szellemi állapotoknak, a róluk való gondolatokat azonban ellenkezés nélkül mindenki. A gondolatok csak az individuális elme számára jelennek meg, a tárgyak azonban mindenki számára léteznek. Ez a másik fontos eltérés közöttük.

Miért van ilyen éles különbség e kétféle tapasztalat között, ha valójában mindkettő szellemi karakterű? Miért vagyunk olyan biztosak és határozottak a dolgok tapasztalata felől? Erre az a felelet, hogy a kettőt különböző feltételek között tapasztaljuk bár

mindkettő feltételei tisztán szellemiek. Az anyagi dolgok és a gondolatok közötti különbség pontosan olyan, mint az éber állapot és álom állapot tapasztalata közötti különbség, vagyis az előző mindenki számára közös, míg a másik csak annak a számára létezik, akié a gondolat, vagy aki álmodik. Az az erősség, amivel egy érzékbenyomás ránk erőszakolja magát, kozmikus eredetű, az a gyengeség pedig amiből képzet keletkezik bennünk, emberi eredetű. Így bárki fizikai érzékeléseket emlékképek segítségével rekonstruálhat, de a rekonstruált érzékelés hiányolni fogja azt az élességet erősséget és aktualitást, amellyel az eredeti érzékelés rendelkezett.

Rendszerint nem értjük meg azt a tényt, hogy csak tudatunk minőségében lévő különbséggel van dolgunk, és helyette helytelenül azt hisszük, hogy valódi különbségről van szó. Ez a különbség nemcsak azért jelenik meg, mert környezetünk kozmikus eredetű, hanem azért is, mert az elme élesen és folyamatosan összpontosított, amikor kifelé fordul, ugyanakkor csak gyengén és szeszélyesen, amikor befelé fordul. Az első működésének a következménye a külső fizikai tapasztalat, a másodiknak pedig a belső, imaginatív tapasztalat, de mindkettő ugyanabból a végső szellemi fonálból van fonva. Ezzel magyarázható, hogy ritka, nagy intenzitású pillanatokban még a második csoporthoz tartozó gondolatformák is az elsőhöz hasonló aktualitásúak. Ilyen pillanatokban lehet része az ihletett művésznek, költőnek, mivel a külső

dolgok meglehetősen különbözőeknek látszanak a belső gondolatoktól, de azt hangsúlyozottan tagadni kell, hogy – bármennyire is szilárdak és súlyosak legyenek is – létezni tudnak az elme saját tapasztalatán kívül is. Az egyéni képzelet viszonylagos gyengesége, az érzékbenyomások viszonylagos erőssége és az élességben, aktualitásban és a közvetlenségben levő tagadhatatlan különbség e kétféle csoportba osztható gondolat között megcsal bennünket, és nem vesszük észre rejtett azonosságukat, hogy az az anyag, amelyből származnak, alapvetően ugyanaz mindkettőnél. Ez azt is megmagyarázza, miért kell az elmének ilyen módon szétválasztani a működését, hogy az egyik típusú tapasztalat mindenki számára közös, a másik viszont egyénre szabott, és az egyéni nézet, karakter és érzés szerint változik. A Világ Elme rendelkezik azzal az erővel, hogy képzeletét kibocsássa, hogy gondolatformákat kivetítsen, és hogy látszólagos saját űrjét a dolgok megszámlálhatatlan gondolatával töltse ki oly módon, hogy azt mindenki megértse. Minden ember spontán veszi ezeket az ideákat saját szellemi működésén keresztül. A világ-idea makacs állhatatossága, a teljes benyomás hasonlósága mindenki számára, a világ érzékek-érezte élénksége és konkrétsága valóban erőteljesen és hipnotikusan hat ránk. A világról való gondolataink és képzeleteink viszonylag gyengébbek és halványabbak. A világot tekintetünk és tapasztalatunk elé a Világ Elme úgy vetíti, mintha az stabil és fix lenne. Azért írtuk,

hogy „mintha”, mivel a külső világnak még ez a stabilitása és fix volta is csak saját jelenlegi idő standardunkban létezik. Ami véges elménk számára évmilliókra fixnek látszik, lehet, hogy a Világ Elme gondolkodásában nem több, mint egyetlen másodperc! Az idő ui. teljesen relatív valami.

Valamennyi ehhez hasonló kérdés azonban önmagát fogja megválaszolni, amint jelen magyarázatunk végére értünk. Ezek a kérdések azoknak az elméjében merülnek föl, akik tudatosan vagy tudat alatt az anyag létét önmagától való entitásként képzelték el. Azáltal, hogy feltételezték ténylegesen a világ anyagi voltában hittek, következésképp annak estek áldozatául, amit saját maguk teremtettek, mivel az élet egy gondolat-univerzumba ültette őket, ők pedig ezt az univerzumot anyaginak kiáltották ki!

Akkor mi a lényeges különbség egy emlékezetben megjelenő epizód, amely az elmében szándékosan merül fel és hamarosan el is tűnik, és egy hatalmas hegy ideája között, amely akaratán kívül jelenik meg az elmében és sok emberi életen át megmarad. Mindkét idea mulandó, bár az első csak néhány pillanatig tart, a másik pedig sok ezer évig is. A kettő között ***érzett*** eltérés eltakarja előlünk azt a tényt, hogy nemcsak az aktus, ahogyan egy tárgyat megismerünk, szellemi, hanem a tárgy maga is szellemi. Bármit is észleljünk magunkon kívül, az bizonyosan a testen kívül van és abban a térben, amiben észleljük. De ahogy a test, úgy a látott dolog és a tér is, amelyben

mind a kettő létezik, bizonyítottan az elme fabrikációi, így az egész dolog vagy tárgy végső soron a tudatban van meg.

Mi csak a szellemi állapotainkat ismerjük, bár ezek közül néhány mint „dolog” jelenik meg. Csak szellemi képeinket látjuk, bár néhány közülük úgy tűnik, mintha rajtunk kívül állna. Az átlagember a legtöbb esetben meg sem értené, hogy ha azt mondanánk neki: próbálja meg, hogy tapasztalatától elváljon, és akkor látni fogja, hogy az egész környezete, a körülötte mozgó emberek, utcák és házak csak az elméje által felvett gondolat-formákká válnak. Az ember azt hiszi, hogy ez ellentmondásban van tapasztalatával, hogy intellektuális hátraarcot tegyen, inkább azonnal visszautasítja a szerinte ilyesfajta teljesen értelmetlen dolgot. A mentalizmus doktrínája – vagyis hogy minden szellemi – első látásra valóban az ember természetes gondolkodása megfordítottjának és így abszurdumnak tűnik.

Az embernek valóban meg kell semmisítenie hosszú idők, számtalan újjászületést felölelő evolúciós időszak múltját, amikor a külső környezettel való birkózás szüksége uralkodott zsarnokian a környezetről és magáról való belső elmélkedés szüksége felett. Így alakult ki az a szokás, hogy az ember egyedül öt érzékszervén keresztül kifelé nézzen, hogy az anyagot és ne a gondolatot tekintse valódi entitásnak, hogy

félreértse saját tapasztalatát, és hogy végül kételkedjen abban, hogy ez a tapasztalat csak a tudat egyik formája.

De miért kellene az átlagembernek ezt a felfogását úgy tekinteni, mint végső konklúziót? Az emberi tudatlanság iróniája az, hogy azok, akik hangosan azt állítják, hogy a mentalista becsapja magát, éppen ők vannak tévedésben! Tévedésük lényege abban a hitben van, hogy amikor a mentalista tagadja az anyag létét, akkor tagadja ezzel együtt a dolgok és emberek létét is, vagy pedig előbbi valójuk pusztán spektrális szellemeivé alakítja őket. Pedig a mentalista éppen ellenkezőleg, azt mondja, hogy ezek biztosan léteznek, és hozzáteszi, hogy nem a fejünkön belül, hanem kívüle vannak jelen. Csak rámutat arra, hogy ezek szellemi eredetűek. Nem tagadja a szilárd anyagok, folyadékok és gázok létét, csak megjegyzi, hogy mindezek mentális létezések. Elfogadja azokat az érzéseket, amelyek a test jelenlétét mutatják, de kijelenti, hogy ezek az érzések valójában az elme érzékelései.

Éppen úgy, ahogy egy magból, ahogy kikel és növekszik, levél, szár virág és gyümölcs lesz tehát különböző tapasztalatot eredményez, úgy az elme is különböző formában jelentkezik, amelyek kétségtelen, hogy egymástól különböznek de a róluk való tapasztalatunk mégis szellemi eredetű lesz. Mint ahogy az érzékszerveink azt mondják, hogy a tej, a vaj, a sajt vagy a bakelit egymástól teljesen különbözőnek lát-

szanak, az eszünkkel azonban tudjuk, hogy ez lényegében ugyanannak az anyagnak csak a négy különböző megjelenési formája, ugyanúgy az érzékeink különböző tapasztalatokban részesítenek bennünket, eszünk azonban azt mondja, hogy ezek csak ugyanannak a tudatnak a tapasztalatai, nem pedig az anyag különböző formái. Az elme hasonlít a talajhoz, amelyből a különböző fajta növények kinőnek. Minden, amit látunk, az elme terméke, bármennyire különbözzenek is megjelenésben egymástól.

Így szilárdan rögzíthetjük azt a nagy tényt, hogy a világot az elme által és az elmében fogjuk fel külsőnek. A különböző elemek, pl. a víz, a föld és levegő között levő minden különbség nem érvénytelenítheti, mivel ez a különbség valójában csak a szellemi tapasztalatban rejlő különbség. Az elme ezernyi álöltözetben jelenhet meg, de a mögötte levő rejtett színész egy és ugyanaz.

A mentalista azt sem tagadja, hogy azok az elemek, mint pl. a protonok és neutronok, amelyeket a tudomány a világ alkotóelemeinek tart, léteznek, csak azt mondja hogy ezek is végső soron ideák. Szemében pl. az írógép mint tárgy nem változik azért, mert arra a felismerésre jutott, hogy végső soron nem más, mint egy gondolatforma. Tudja, hogy a világról való tapasztalatai is, ha ezek nem saját tudtának közvetlen termékei is, mindazonáltal annak a variációi. Azt is tudja, hogy e tapasztalato-

kon belül megjelenő események nem rajta kívül játszódnak le, hanem tudatosságán belül. Ezért súlyos hiba lenne a mentalizmust azzal vádolni, hogy a világ nemlétét hirdeti. Annak az állítása, hogy a világ gondolat-forma határozottan magában foglalja, hogy mint gondolat de nem mint független anyagi entitás – biztosan kell hogy létezzen. A tanulónak teljesen és világosan meg kell értenie, hogy amikor azt mondjuk, hogy az anyag mint ilyen értelem nélküli és nem létező, nem azt mondjuk, hogy a tapasztalati forma, amely külsőnek látszik, értelem nélküli és nem létező lenne.

Az, aki fel tudja fogni ezeknek az állításoknak az igazságát, észre fogja venni meglepő következményeit is. Bárki, aki azt hiszi, hogy az anyagi világ megszámlálhatatlan formái és a lét végtelen sok megjelenési formája több mint szellemi, végső soron a materializmus híve, még ha olvasta is az Újtestamentumot, a Bhagavad Gita-t és az összes régi és modern misztikus irodalmat. A jól ismert indiai doktrína, a „maya”-elmélet is, amikor lefejtjük róla a vastag misztikus fedőréteget, azt mondja, hogy az anyag az elme illúziója.

Végül is miben jelent előrehaladást a mentalizmus? Nem abban, hogy egy alacsonyabb valóságból egy magasabb valóságba ér, hanem abban, hogy a valóság egy alacsonyabb felfogásától egy magasabb felfogásához igyekszik, vagyis az anyagtól a tudatig. Mégis a kritikus tudatlanul és bután a létből kitörölné azt az egy dolgot, ami-

nek egyedül köszönheti, hogy a lét valódinak tűnik, ezt az egy elvet, amelyet a tapasztalat, ha helyesen megismertük, eleve feltételez!

A világ-lét kétségtelenül nehéz problémájával kétféleképpen foglalkozhatunk: vagy ad acta tehetjük, vagy megoldhatjuk. A materialista teória ezt egy ismeretlen és megismerhetetlen „anyag” mögé löki, és így csak az elsőt teszi, míg a mentalista elmélet ténylegesen megoldja. Távolítsd el a gondolatot, és eltávolítod a dolgokat is; semmisítsd meg az elmét, és meg fogod semmisíteni az anyagot is.

Amikor az ember először hall a mentalizmusról, részben azért áll vele szemben, mert szokatlannak látszik, részben pedig azért, mert mélyen gyökerező materialista előítéletei késztetik erre. A mentalizmus doktrínája a valóságba vetett érzéseit alapjaiban rengeti meg, mint egy földrengés. Amikor azonban egy kicsit jobban megérti, ez az előítélet kezd megszűnni, és kezd megbarátkozni vele és kezdi lehetségesnek tartani. Amikor teljesen megértette, és jógagyakorlat segítségével, vagy valamilyen súlyos veszteség idején tapasztalta is a világ szellemi voltát, e felszabadító tan kétségbevonhatatlan nagyszerűsége teljesen birtokába veszi elméjét és szívét egyaránt. Még az is, aki a materializmust vallja és így nyilatkozik: „Ez a világegyetem, ahogy pontosan meghatározom és látom”, csak interpretálja ezzel a kijelentésével az univerzumot, vagyis pusztán saját róla való ideáját közli. Ha meg tudná érteni, amit tesz,

látná, hogy kijelentésével tulajdonképpen a mentalizmust hagyta jóvá. Bármennyire mást mutassanak is a tények, valójában mégis egy mentalista, csak még nem érkezett el a tudatos önismeret szintjére!

Napjainkban a mentalizmus számára az jelenti a legnagyobb elismerést, hogy a tudomány megtette az első lépést ennek az igazságnak a felismerése felé. Olyan kiemelkedő egyéniségek, mint Jeans és Eddington hozzájárultak a mentalista tudományos gondolkodás kialakításához, és ezért minden elismerést megérdemelnek. Ez így van, és ennek így kell lennie, mivel az emberi elme nem maradhat a materializmusban. Saját szükségszerű fejlődése fogja vezetni a mentalizmus igazsága felé, és ebből következően ahhoz a fenséges végkifejlethez, ami a végső valóság. Bármilyen is volt a tudomány a múltban és bármilyen is legyen a jelenben, habozás nélkül lehet állítani, hogy a végén nem lehet más, csak mentalista. Arra kényszerül saját gyakorlati bölcsességből kifolyólag, hogy jóváhagyja azt, amit egy ázsiai bölcs írt több ezer évvel ezelőtt – közvetlen belső meglátásból – a Maitri Upanishad-ban: „A világ csak valakinek a gondolata”.

Az univerzum születése

Ezen a fokon a tanuló elméjében bizonyos gondolatok természetszerűen keletkezhetnek. Ha az univerzum történetét szemléljük, három egymással kapcsolatban levő kérdéssel kerülünk szembe, amelyekkel minden kor embere szembekerült, amikor az univerzum létéről gondolkodott. „Mikor kezdődött a világ? Honnan jött létre? Hogyan keletkezett?”

A titkos tanítás kozmológiája e kérdésekre adott válaszát azzal kezdi, hogy megmagyarázza: az univerzum kezdet és vég nélküli folyamat. Nincs olyan időállapot, amikor ne létezett volna, vagy látensen, vagy aktív formában, és ezért nem is lesz olyan pillanat, amikor megszűnik majd létezni, vagy látensen vagy aktívan. Ez azért van így, mivel a világ nem teremtéssel jött létre, hanem fokozatos manifesztációs folyamat eredményeként. Lévén nem anyagi dolog, hanem gondolat, a Világ Elméből, annak szellemi anyagából származik, nem pedig bármiféle külsőleges anyagból, ahogy azt az anyagról a materialisták állítják. A Világ Elmének nem kellett képletesen kinyújtania kezét egy adott időpillanatban és öntőformába önteni az anyagot –

mint ahogy azt a cserepes mester teszi az anyaggal –, hogy kialakítsa belőle a kozmoszt.

A kozmosz – lévén egy gondolat-forma – valójában csak úgy tűnhet el, mint ahogy egy gondolatunk eltűnik amikor kikerül a figyelem köréből. Ezt akkor érthetjük meg jobban, ha megértjük, hogy a gondolatok hogyan léteznek az ember elméjében. Mi is történik akkor, amikor eltűnnek? Honnan származnak, amikor megjelennek? Az ember bármikor visszaidézheti őket, még akkor is, ha van vagy volt olyan időszak, amikor látszólagosan nem léteztek. Az ember ideái gondolatai elméjének manifesztációi, nem pedig valami külső anyagból való teremtmények. Ugyanilyen módon manifesztál valamit saját magából a Világ Elme is a kozmoszban. És mivel a Világ Elme valója – ahogy majd később látni fogjuk – egyedülállóan örök és halhatatlan, ebből következik, hogy a belőle származó világ-ideáknak is öröknek és halhatatlannak kell lenniük.

Így az univerzum hosszú történelmében nincs olyan pillanat, amiről azt lehetne állítani, hogy a teremtés kezdete lenne. Az univerzumnak sohasem volt kezdete, és következésképp sohasem lesz vége. Így kezdet és vég nélküli, vagyis örök, mivel az az anyag, amire végső soron visszavezethetjük, nem más mint az Elme, amelynek nincs kézzelfogható kezdete, de nincs kézzelfogható vége sem. Az Elme az, ami e

kezdet nélküli és megszámlálhatatlan múlt óta volt és van, ahogy Buddha mondotta: „születés és teremtés kezdet nélküli”. Nincs sem kezdő, sem befejező pillanata.

Az univerzumnak ezt a kezdet és vég nélküliségét rendszerint körrel illusztrálják. A kör rajzolásának kiinduló pontja egyben a befejező pontja is, és a kört úgy kell felfognunk, mint azoknak a köröknek a típusát, amelyek valaha is léteztek. Lehetetlen egyetlen pontot is kijelölni rajta, amiről ki lehetne jelenteni, hogy ez lenne a tényleges kezdete, vagy a tényleges vége. A korábban rajzolt pontok pusztán átmenetiek, múlók voltak. A kör valójában kezdet és vég nélküli alakzat. Még ha azt is mondjuk, hogy az univerzum teremtése egy bizonyos napon, egy bizonyos időben volt, ahogy a vallások alapítói – az idő mentalista jellegét fölfogni nem tudó tömegekhez szólva ezt mondják, ezt a napot semmiképp sem foghatjuk föl valamiféle fix dátumnak, csak az előbb említett kör egyik pontjához hasonló valaminek, mivel nem volt soha olyan pillanat, amikor az Elme nem létezett volna. Az Elme manifesztációi ezért mindig léteztek, vagy absztrakt, vagy konkrét formában. Az univerzum Swastika-kereke vég nélkül forog.

Tudományosan bebizonyított tény, hogy az égbolton világító planéták, csillagok és más égitestek nem azonos korúak. Egyesek idősebbek, mások fiatalabbak, egyesek éppen keletkezőben vannak, mások viszont múlóban. Ezért az a hit, amely szerint

Isten egy napon hirtelen teremtette a világot ezért az összes égitest is azonos korú – nem elfogadható. Sokkal inkább elfogadható és ésszerűbb az a hit – amelyet a titkos tanítás is állít –, hogy az univerzumnak sohasem volt kezdete, és sohasem lesz vége, hogy örök és önmagát fenntartó, mivel az univerzum Isten testének fogható fel – ha ezt a nagyon rosszul alkalmazott fogalmat akarjuk használni erre –, aki maga örök és önmagát fenntartó; és hogy az egész univerzum és a benne élők állandó evolúcióban vannak.

Aki ezt megérteni képes, képes lesz az ehhez kapcsolódó kiegészítést is megérteni: vagyis hogy az oksági összefüggés is csak múló igazság, csak egy puszta jelzés és startvonal, mint az a pont, amelyből kiindulva megrajzoltuk a kört; és hogy végső soron nincs valódi első ok, és nincs valódi végső hatás sem sehol a dolgok megállás nélküli sorában. Semmi sem létezik önmagától; minden dolog, ami ma létezik, megszámlálhatatlan okok nem közvetlen következménye, amelyek úgy fonódnak egymásba, mint egy vég nélküli lánc a kezdet nélküli múlton keresztül. Aki meg képes érteni, hogy minden esemény valahogy számtalan más eseménnyel van összekapcsolva; hogy az egymással való összefüggés pókhálójából semmilyen dolog nem szabadulhat, azt is megérti, hogy egyetlen dolog sem lehet önmagában elégedett és önma-

gában létező a szó teljes értelmében, és nem lehet azt sem elképzelni, hogy valaminek is csak egy oka és egy következménye legyen.

Általában elfelejtjük, hogy amit mi rendszerint egy esemény világos okának ismerünk fel, az csak egy kiemelkedő és véges pillanat a kinyomozhatatlan korábbi változások tömegében, amelyek ebben a kiemelkedő pillanatban találkoznak. Azt sem vesszük észre, hogy amit egy új dolog keletkezésének és megszületésének hiszünk, az nem más, mint számtalan régi dolog nem közvetlen kooperációjának terméke. Az okok és okozatok – amelyek tulajdonképpen csak pszeudookok és pszeudookozatok – ilyen végtelen hátrafelé való mozgásának feltételei között az a kérdés, hogy mikor keletkezett a világ, nem megfelelően feltett kérdés, mivel ez a probléma ab ovo tévedésen alapszik. E kérdő szavakban ui. bizonyos téves előfeltételezés van, ezért ez a kérdés nem válaszolható meg. Ez nem a filozófia hibája tehát, hanem a kérdésfeltevés helytelenségéé.

Az univerzum tehát éppen olyan régi és éppen annyira örök, mint maga a Világ Elme. Idea, de mindazonáltal egy örökké tartó idea. A teremtés sehol és semmikor nem kezdődik és nem fejeződik be. Nincs sem olyan hely, sem olyan időpont, amelyet az első okkal, vagy az utolsó okozattal lehetne bizonyossággal azonosítani. Hogyan határozható meg akkor egy egész teremtő folyamatnak a kezdőpontja? Hogyan

választhatnánk ki egyáltalán ezt az egymással összefüggő eseményeknek ebből a végtelen sorából, ami mentes lenne az önkényes kiválasztástól? Bármelyiket válasszuk is ki, az csak a legfelszínesebb nézőpontból lesz a teremtés kezdete. Milyen homályos és ködös is az a felfogás az univerzumot illetően, amely a teremtésre kezdő időpontot tételez fel! Az ilyen időpont azoknak az embereknek a szeszélye szerint változhat ui., akik mindenáron ki akarják ezt az időpontot tűzni: az ilyen teremtéselméletek csak azoknak felelnek meg, akik kitalálják őket.

A világ egymással összefüggő, megszámlálhatatlan események összessége. Következésképp nem lehet abszolút egyetlen okot pontosan bármely egyetlen eseményhez hozzárendelni. Abból a tényből következően, hogy bármilyen messze is kövessük nyomon, hogy megtaláljuk az univerzum első okát, csak azt találjuk, hogy minden oknak megvan a maga eredeti oka, és ez az utóbbi szintén csak egy őt megelőző ok okozata, ésszerűen és helyesen azt a következtetést lehet tenni, hogy az univerzumban nincs kezdet, és ebből következően nincs befejezés sem. Ez azt jelenti, hogy a valamivé válás folyamata örökös, és ez az univerzum saját létének igazi törvénye. Nem lehet azt mondani ui. semmilyen dologról, hogy egymaga vagy csak egy ok, vagy csak egy okozat lenne, mivel egyidőben mind a kettő: ok és okozat is egyszerre.

Ezzel az új megvilágítással az oksági összefüggés régi fogalmának metafizikai igazsága megdől, bár gyakorlati célokra való alkalmazása továbbra is érvényben marad. Az ok és okozat törvényének csak a végső igazsága nem ismerhető el, közvetlen igazsága azonban megmarad. Amikor fölismerjük, hogy az egymástól kölcsönösen függő láncszemek láncolata, amely egy ok kialakulását idézi elő, kezdet és vég nélküli, akkor az oksági összefüggést mint metafizikai elvet – el kell ejtenünk. Ezt azonban nem szabad félreértelmezni. Itt nem gyakorlati és tudományos nézőpontról szemléljük, hanem filozófiai nézőpontból. Csak azt mondjuk itt, hogy megfelelő ok véges emberi gondolkodással nem található, csak néhány olyan tényező, amely egy ilyen ok létrejöttét előidézi. Ezen túlmenni – véges emberi ésszel – nem lehetséges. Mindig lesznek olyan tényezők, amelyek tisztázatlanok maradnak. Teológiai szavakkal élve: csak az Isten tud mindent.

Ha a filozófiailag a teremtésről alkotott elképzelés nem elfogadható, a semmiből való teremtés lehetőségének az elképzelése is hasonló.

Kívülről szemlélve az univerzum a semmiből keletkezik és a semmiben megy tova. Belülről tekintve azonban mindig is volt a háttérben egy rejtett örök valóság. Ez a valóság az Elme. A világ csak ennek az elmének a manifesztációja, külső megjelenése. Ha ui. minden okozat előzőleg benne volt az őt előidéző okban és ez megint az

előzőben, ez a láncolat visszafelé haladva csak minden ideák forrásánál áll meg, amely nem más, mint az Elme. Így az Elme minden dolgot felölel, bár őt magát semmi sem öleli fel. Ezért a mentalizmus azt tanítja, hogy az univerzumnak ugyanaz az eredete, mint akármelyik ideának, vagyis eredete az elmében van. Ezért az a helyes mód, ha az univerzum és forrása közötti kapcsolatot úgy tekintjük, amely hasonló az emberi gondolat és az elme közötti kapcsolathoz. A Világ Elmének nincs szüksége arra, hogy „teremtsen” egy univerzumot a semmiből, amikor saját magából létrehozhatja. És mint mentális elvet – ezt úgy hozza létre, hogy a világot mint saját ideáját vetíti ki. A világ ennek az elmének a kivetülése.

Hogyan vette fel az univerzum azt a jelleget, aminek a sajátságát látjuk? Ezt a mentalizmus elmélete magyarázza meg. Az Elme, vagy még inkább a Világ Elme benne rejlik az egész univerzumban. Az univerzum ennek a Világ Elmének a konstruktív szellemi tevékenységéből (meditációjából) emelkedett ki, de önmagát meghatározó módon, amelyet korábbi aktív léteinek memorizált mentális benyomáscsírái alakítottak ki. A szüntelen képek folyamata, napok, csillagok, földek, tengerek és más látható dolgok a Világ Elméből áradnak ki egy állandó isteni rejtélyes karmikus törvény szerint, mint ahogy a víz csörgedezik elő a kimeríthetetlen forrásából.

A karma kettős törvény: egyik az általános, másik az egyéni karma. Az első a végső törvényt jelenti, és ez az univerzumban mindenre érvényes és alkalmazható, mivel minden individuális entitás saját folytonosságának törvényét alkotja. Legyen az akár egy planéta, vagy akár csak egy protoplazma az univerzumban, saját előző létének jellegzetességeit kell hogy örökölje, és így az okozatnak az okhoz kell hozzáidomulnia. A második a közvetlen törvény és csak azokra az individuumokra alkalmazható, akik öntudattal rendelkeznek, vagyis emberi lényekre vonatkozik és korlátozódik. Ez a törvény az egyént teszi felelőssé gondolataiért és cselekedeteiért, amelyek ezekből a gondolatokból származnak.

Az univerzum a kölcsönösen működő karmikus folyamatokon keresztül válik lehetségessé. A Világ Elme az általános világképeit nem valamiféle önkényes zsarnoki rendelkezés alapján alkotja, hanem azok természetes folytonosságából, mindazoknak a következményeként, amelyek előzőleg már megvoltak és léteztek. Így ezek a képek valamennyi előzőleg már létezett világképnek a folytonosságai, amelyeket saját kölcsönös kölcsönhatásuk és fejlődésük módosított és alakított ki, nem pedig egy humanizált Isten szeszélyes rendelése. A Világ Elme az univerzumot konstruktív gondolkodásával alkotja, de ez nem önkényes módon történik. A belőle származó gondolatokat szigorú karmikus és evolúciós törvény szabályozza. Hangsúlyozni kell hogy e

szemlélet szerint az univerzum önmagát mozgásba hozó rendszert alkot, de ugyanakkor azt is meg kell érteni, hogy ez a rendszer – saját folyamatos létét és folytonos működését illetően – a Világ Elmétől függ. Valamennyi karmikus erő és gondolatforma a Világ Elme jelenlétében, mégis saját magától fejti ki kölcsönös aktivitását, összefonódnak, együttműködnek és fejlődnek ki, mint ahogy a növények saját maguktól fejlődnek és növekednek a napfény jelenlétében. Ez a jelenlét az, amely lehetővé teszi fennmaradásukat és létüket.

Minden az univerzum a priori létét tételezi fel, amelyben jelenlegi általános karmája keletkezett. Már láttuk, hogy a kozmosz maga folytonos, és hogy a múltja kezdet nélküli. A nemlét intervallumai azonban periodikusan megszakítják történelmét. Ezek azonban csak időszakosak. Létében nincs valódi törés, csak látszólagos törés, amikor látens állapotba süllyed. Változó fázisokon át forog ugyanis. Az újra manifesztálódott univerzum minden egyes, egymás után következő megjelenése elkerülhetetlenül azt követi, amely előtte a látens állapotba esett vissza. Amikor valamennyi individuális és planetáris központ kollektív karmaerői kimerülnek, a világtörténelemnek véget ér egy ciklusa. A manifesztálódott univerzum ilyenkor visszahúzódik, és a Világ Elme lepihen. Az éjszakát azonban a hajnal követi, és a kozmikus hajnal megint tanúja lesz valamennyi dolog újra való emlékezetének. Amikor ugyanazok a

karma-magok megint kisarjadnak és reprodukálják önmagukat, egy új ciklus kezdődik, és a látható világ megint létrejön mint az összes lét öröksége, azoké a léteké, amelyek az előző világban voltak megtalálhatók. Az előző kozmosz jellegzetessége és sajátosságai határozzák meg azt, ami utána következik.

Az aktivitásnak és a pihenésnek, a valamivé válásnak és a létnek, az élőlények ki- és belélegzéséhez hasonló ritmusának ezzel az antitézisével találkozunk azonnal, amikor megpróbáljuk megérteni a Világ Elmének az univerzumhoz való viszonyát. Jelenlegi univerzumunk nem az első, ami már testet öltött, de nem is ez lesz az utolsó. Minden egyes világrendszer – mint a jelenlegi világrendszerünk is – pusztán csak egy egység a kezdet és vég nélküli sorban. Csak ilyen értelemben elpusztíthatatlan az univerzum. Mindegyik az előző öröksége, azoknak a karmáknak a lecsapódása, amelyeknek sikerült előidézni saját megvalósulásukat.

Az univerzális lét ezért a potenciális lét és a tényleges valamivé válás közötti vég nélküli változásláncolat történelme. Így az univerzum olyan evolúciónak van alávetve, amelyet szigorú karmikus törvény szabályoz, nem pedig csak vaktából adódó evolúciónak, ahogy a materialisták képzelik; sem pedig egy személyes teremtő önkényes parancsa szerinti evolúciónak, ahogy viszont a vallásosak gondolják. A valódi folyamat növekvés és hanyatlás, fejlődés és feloszlás ritmikus ismétlődése, amelyek

kikerülhetetlen sorrendben követik egymást. E két fázis kombinációja az, amelyből az univerzális mozgás áll, amelynek soha nincs befejezése. Ha a kozmikus ködök naprendszerekbe alakulnak, ez utóbbiak egyszer megint kozmikus ködökké válnak. A formák univerzuma mindig visszatér a kiindulópontjához: nincs kezdete, nem is lesz vége; ez az, amiért alá van vetve mind a születésnek, mind a halálnak; mind a degenerációnak, mind a megújulásnak, vagyis a változásnak. Hasonlít egy örökké előre mozgó kerékhez, amely az aktivitásnak és pihenésnek ezeken a változó eonjain halad keresztül. Ezért ábrázolták a régi tanítómesterek az univerzumot egy forgó Swastika-kerék alakjával.

A karmikus hatások

A következőkben a karma rejtélyes működését kell megvizsgálnunk, amely a protoplazmától kezdve a kozmoszig a lét minden központjának feltételeit és állapotát öntőformába önti. Ha a világ csak materiális dolgok összessége lenne és semmi más, akkor a karma sohasem tudna működni. De mivel a világ – ahogy a mentalizmus tanítja – gondolati formák összessége, és mivel e gondolati formákat összekötő egységes alap a Világ Elme, ezért a karma, mint működő és ható erő létezhet. A karma ui. értelmetlen dolog lenne, ha az univerzális létet alkotó valamennyi dolog és teremtmény múltja, jelene és jövője között nem lenne bizonyosfajta szabályos folyamatosság. Ez azonban feltételezi és maga után vonja, hogy a Természetnek – a maga titkos rejtekében és rekeszében – bizonyosfajta memóriát kell elraktároznia és megőriznie.

Ha az egyes egyéneknek saját életútjukról megvan a maguk memória-felvétele, miért tűnne olyan fantasztikusnak, hogy a Világ Elme is rendelkezzék ilyen felvétellel saját történelméről? És mivel a Világ Elme léte nem választható el a külső formát öltött kozmosztól, e felvételen az univerzum saját történelmének memória-felvétele is rajta van. Nincs olyan gondolat, esemény, tárgy, jelenet vagy alakzat amely elve-

szett volna teljesen. Ez azt jelenti, hogy minden csillagnak, ködnek vagy égitestnek – legyenek akármilyen távoliak is mind térben, mind időben – megvan a maga memóriája. Az emberi képzeletet azonban ennek az igazságnak a határtalan következményei túlszárnyalják; a képzelet véges korlátai nem engedik meg hogy működni legyen képes. És mivel a memória nem olyan valami, amelyet érzékekkel meg lehetne fogni, hanem teljesen immateriális, ez magában foglalja valami mentálisnak a létezését. Ez a mentális elv, amely térbeli száguldásában kozmikus, időben pedig állandó, nem más, nem lehet más, mint a Világ Elme maga. Így a karmikus működés alapja a Világ Elmére vezethető vissza. A karma keletkezése, fennmaradása és megszűnése valójában a Világ Elme működésének kettős funkcióját jelenti.

Megtudtuk, hogy végső soron mindennek vissza kell térnie isteni forrásához, és ha nem történik meg korábban, akkor ez akkor történik meg, amikor egy kozmikus ciklus véget ér. Ha gondolatban visszafordulunk ahhoz az időhöz, amikor az univerzum nem bírt látható és érinthető léttel, egy rejtélyes nemlét állapotot találunk, ami azért mégsem a nemléttel azonos. Itt egyedül az Elme, egy nagy őr honol, ahhoz hasonlóan, mintha lét egyáltalán nem lenne. Nincs gondolat, nincs teremtmény sehol. Mindazonáltal az összes dolog, az összes gondolat és az összes teremtmény születésének lehetősége valahogy létezik. Éppen úgy, ahogy az egyes hangok látensen benne van-

nak a gramofonlemez barázdáiban, a különböző gondolatformák is látensen benne vannak a Világ Elmében az univerzális nemlét periódusa alatt. És az univerzumban kivétel nélkül minden, akár forma, akár formák összessége is legyen, potenciális léttel rendelkezik. Ahogy egy óriási tölgyfa léte valamikor láthatatlanul és érinthetetlenül benne volt a makkban, amelyből kihajtott; ahogy egy fehér virág illata valamikor szintén észlelhetetlenül már létezett és megvolt abban a kis magban, amelyből a virág kikelt, ugyanúgy a Föld, a csillagok és a Nap is, amelyeket körülöttünk látunk, valamikor nem materiális létben csíra formában ott voltak a Világ Elme memóriájában, saját karmájuk által elraktározva. Az égbolt minden égiteste valamennyi sajátságaikkal együtt és a rajtuk élő teremtmények minden kívánságukkal, hajlamukkal és tulajdonságukkal együtt a Világ Elme csodálatos memória-képességében voltak elraktározva egyszer. Ebből láthatjuk, hogy a memória erős szerepet játszott az általunk ismert világ teremtésében. E látszólagos nemlét, e kozmikus csend időszaka alatt tehát az univerzum azért létezett, mint ahogy a magban szunnyadó csíra él, amelyből a növény majd kisarjad.

A Világ Elme mindent magában foglal. A kezdet nélküli múlt óta összegyűjtötte, összegyűjti ezeket a kozmikus emlékezeteket. Az univerzumot alkotó minden dolognak a mintája már előzőleg létezett benne, ebben a potenciális alakban. A Természet-

ben található valamennyi dolognak a prototípusa ebben a korlátlan tárolóban létezett. Éppen úgy, ahogy a gramofonlemez barázdáin rögzített látens dallamokból a lejátszásnál lesz hallható zene vagy hang, ugyanúgy a Világ Elmében meglevő tapasztalatból dolgok jönnek létre. Ahogy a hegyszakadékban a kiáltás visszhangot vált ki, ugyanúgy a kozmikus éjjelen elraktározott karmikus hatások megismétlik önmagukat a tér-idő világban, ahogy cselekvésbe lendülnek, és így láthatóvá válnak ismét észlelhető formában.

Nem szabad elkövetnünk azt a hibát, hogy ezt az univerzális elmét egyfajta óriásdoboznak képzeljük, amelyben az univerzumot alkotó miriád gondolatforma halmozódik össze. A gondolatok eredetileg már előzőleg is léteznek benne, ha nem is konkrétan, hanem csak absztrakt értelemben, mint ahogy a dallam eredetileg már létezik a zeneszerző elméjében. A világ-ideák ilyen eleve létezése csak a karma közreműködésével lehetséges. Ha véges emberi elménk látensen olyan sok és olyan különböző ideát képes magában tartani egy és ugyanazon időben, akkor miért ne lenne képes a végtelen Világ Elme mindazokat a gondolati egységeket hordozni, amelyek az egész és összes világ-ideát alkotják?

Ezt a karmikus csíra-formát nem szabad félreérteni. Mivel valójában minden szellemi, mivel minden egy gondolat-formával azonos, a róla alkotott memória a

Világ Elme memóriatárában nem valami második és különálló anyag, hanem a dolognak magának a lényegét vagy a lelkét jelenti. Ha a Világ Elmét egy darab viaszhoz hasonlítjuk, akkor a viaszon nyomot hagyó pecsét hatását hasonlíthatjuk a meg nem nyilvánult, látens alakban (a Világ Elme memóriájában) meglevő világhoz a pecsétet a viaszhoz nyomó erőt pedig a karmához. És ahogy a létrejövő kép nem különbözik lényegében a viasztól, ugyanúgy a megszámlálhatatlanul sok karmikus hatás – amelyek az egész univerzum memóriaképét alkotják, amely nem más, mint egy óriási gondolat – szintén nem különböznek lényegükben a Világ Elmétől.

Az ember a mély alvás ideje alatt elfelejti saját életét és a külső világot, de a következő nap reggelén megint visszatér valamennyinek az emlékezete. Ha az alvás alatt a látszólagos megsemmisülésük ellenére is az ember valamennyi ideája látensen és rejtélyes módon létezik és fennmarad, akkor ezzel a Természet azt akarja elősegíteni, hogy megértsük, hogy hogyan maradhatnak meg és létezhetnek látens és rejtélyes módon a Világ Elme ideái még akkor is, ha közvetlen megvalósulásuk és külsődleges megjelenésük a kozmikus éjszaka alatt szünetel. Ahogy az egyén elméjében egyetlen gondolatforma sem veszik el az alvás folyamán, ugyanúgy a Világ Elmében is valamennyi gondolatforma tárolódik és megmarad még akkor is, amikor egy koz-

mikus periódus lezárul, és minden a látszólagos semmibe, a nemlétbe süllyed, valójában pedig csak ahhoz az eredeti forráshoz tér vissza, ahonnan korábban elindult.

Emberi szemszögből tekintve a karmikus hatások olyan finomak és absztraktok, hogy egy további hasonlat talán jó szolgálatot tehet a megértésükben. Egy igazi költő a versírás előtt még nincs tudatában, hogy a vers, amelyet alkotni készül, pontosan milyen végső alakot ölt majd, és az egyes mondatok sem alakultak még ki pontosan benne. Csak valami halvány intuíciót és meg nem nevezhető inspirációt érez magában, amely arra készteti, hogy öntse ezt az érzését külső formába, és csak amikor elkezdi ezt a műveletet, látja tisztán, milyen úton is haladjon tovább. Mi történik tulajdonképpen? A vers tényleges és spontán kompozíciója és fokról fokra való alkotása látható formába öntötte azt a valamit, ami előzőleg – mint szellemi lehetőség – az ún. tudat alatti elmében létezett csupán. Hasonlóképp az univerzum is – potenciális, látens állapotában – mint szellemi lehetőség létezik a Világ Elmében, olyan lehetőség, amelynek addig nincs kézzelfogható, észlelhető léte, míg látható formában nem jelenik meg ténylegesen. Minden gondolatforma, vagyis minden dolog, ami ezen a világon létezik, ebből a forma nélküli világban meglevő, neki megfelelő hatásból születik. A világjelenségek változatossága és tömege azokból a hatásokból keletkezik, amelyek a Világ Elmében folytonos transzformációk szakadatlan láncolatában a

kezdet nélküli múlt óta benne voltak. Minden aktivitás, minden lét otthagyja hatását és benyomását a Világ Elmében, és e kombinált hatások kumulatív eredőjét látjuk a megvalósult univerzumban.

Így a nem megnyilvánult világ általános karmikus emlékcsírái – mint az érzékeny filmre felvett láthatatlan képek – benne rejlenek a Világ Elmében, és arra az időre várnak, amikor megjelenhetnek. Ekkor a bennünk rejlő energia felszabadul, és egy új kozmikus lét életre keltését okozzák. Amikor a szükség ciklikus ideje elérkezik, a Világ Elmén belül – az időtlen múlt óta felhalmozódott potenciális, planetáris és kozmikus gondolatformák aktívvá válnak, mint ahogy a szél vagy a Hold hatására az óceán potenciális hullámai látható hullámokká válnak. E hatások és benyomások teljes összege – amelyek így valóra válnak –, valamennyi formának és életnek az öröksége alkotja a kozmoszt.

A következőket jobban megértendő, emlékeznünk kell arra a korábbi vizsgálatunkra, amikor azt tanulmányoztuk, hogy hogyan kapunk ismeretet és információt egy külső dologról. Az a vibrációm, amely a felszíni idegvégződéstől az idegszálon keresztül az agysejtekig jut, csak egy észlelést jelent. Amikor ezek az egyes észlelések egyesülnek, összegződnek, és a tudatban mint látás, hallás stb. jelentkeznek, az érzéktapasztalat tudatossá és észleltté válik. Amikor ezt az észlelést az elme elraktá-

rozza és később ismét előhívja, ebben az emlékezőképességnek van szerepe. Ha jobban megvizsgáljuk, mi is történik ennél, azt tapasztaljuk, hogy ez az emlékezőképesség pusztán az elme képalkotó képességén keresztül memorizál, akkor a Világ Elmének is ugyanezt a képességet kell használnia, hasonló tevékenység kifejtésekor. Ha ezt jól megértjük, akkor könnyebb lesz a következőket is megérteni, vagyis azt, hogy a karmának – lévén a Természet kinetikus memóriája – szükségképpen a Természet imaginatív erejével kell társulnia.

Így ezekből az elraktározott memóriákból, vagyis számtalan forma képeiből hív életre, alkot meg és fejleszt ki a Világ Elme mindent. A korábbi ciklus óta örökül hagyott és megőrzött világ-idea mag-memóriái jelennek meg ismét és fejlődnek ki megint a Világ Elme rejtélyes memorizáló és imaginatív ereje segítségével. Ez azonban nem kaotikus és önkényes módon történik, hanem ellenkezőleg: a folyamatban szabályos sorrend van, mivel a világ-ideában levő miriád gondolat-forma mindegyike fejlődésének minden szakaszán az előzőből származó örökség.

Valamennyi potenciális gondolat-forma nem szimultán lendül aktivitásba. A rendelkezésre álló óriási sokaságból a Világ Elme intelligenciájában benne rejlő és a karma változatlan törvénye szerint működő folyamat csak azokat fogadja el, társítja és gyűjti egybe, amelyek időben fokozatos és térben szabályos megjelenésre törek-

szenek. Nem egyszerre, hanem egymás után jelennek meg. Ezért van az, hogy az univerzum sohasem jelenik meg készen, hanem csak fokozatos evolúcióban.

Konstruktív képzelőerején keresztül – amely az első lényeges tulajdonsága – a Világ Elme mozgásba hozza a kozmoszt. Bármit képes kisugározni, mivel a képzelet és képalkotás – valamennyi elem közül a legplasztikusabb – jelenti a központi tevékenységét. Nincs a formák metamorfózisait illetően semmi korlát, amelyet ez a képzelet ne vehetne fel. Következésképp nincs az univerzumban a körülöttünk levő formák evolúciójának sem korlátja. Így az a képgazdagság, amelyet a Világ Elme alkot, könnyen magyarázható. Ha az ember véges képzelete képes a formák csodálatos változatát megteremteni, amely a művészetben jut leginkább látható módon kifejezésre, miért ne lenne még inkább elképzelhető, hogy a Világ Elme végtelen képzelőereje a karma működésével olyan formagazdagságot teremtsen, amelyet az univerzumban tapasztalunk? Ami naprendszerünkön kívül számtalan más naprendszer is van az univerzumban, és az élőlények minden fajta típusa olyan változatban, amely az ember legfantasztikusabb képzelőerejét is felülmúlja.

Az univerzális kép progresszív feltárásának történelme így nem más, mint a Világ Elmében fennmaradó megsokszorozott képek szakadatlanul változó transzformációinak történelme. E szemszögből nézve a teremtés egyszerűen az Elmének a folyton

változó ereje, hogy bármilyen kiválasztott formát felvegyen: lényegében tehát képalkotó folyamat. Végső soron teljesen mindegy, hogy mit mondunk, hogy a Világ Elme képzeli-e, vagy akarja, gondolja-e, vagy teremti, vagy éppen álmodja az univerzumot, mivel mindezek a tevékenységek és cselekedetek egy és ugyanazon forrásból származnak. Ezt jobban megérthetjük, ha arra gondolunk: van-e valami pszichológiai különbség azok között az állapotok között, amelyek egyikébe pl. egy alkotásába oly mélyen belemerült író kerül, akit hősének kalandjai teljesen elragadnak; vagy egy vallásos misztikus, aki oly mélyen elmélkedik Krisztus szenvedéseiről, hogy stigmák jelennek meg rajta; vagy egy álmodó, akit lidércnyomásos álma olyannyira megfélemlít, hogy még felébredve is reszket a félelemtől? Ezek az állapotok szükségszerűen magukban foglalják és szintetizálják az akaratot, a gondolatot, a képzeletet, az alkotókészséget és az álmot.

A formák végtelen különbözőségén keresztül a Világ Elme örökké megjeleníti magát. Ahogy egy álmodó álomalkotásának sokasága alatt eltemetve az álmodó elme egységének lénye található, ugyanúgy a dolgok egy és ugyanazon Elmének a megnyilvánulásai és megjelenései. És ahogy az álmodó világának elkülönültsége csak látszólagos, mert titkosan össze van kapcsolva az álmodóval magával, ugyanúgy a világ elkülönültsége és szeparáltsága is csak felszínes impresszió. Mert végül is va-

lójában egy a tőle elválaszthatatlannal, az Elmével. Így valójában nincs elkülönültség, csak egység.

Az individuális egyének születése

Ahogy az individuális elme mélységében számtalan tárolt gondolat létezik együtt, bár a tudat felszínére egyidőben csak egy kerül, ugyanúgy számtalan, az előző univerzumból származó individuális elme van a Világ Elme mélységében, és a kozmikus manifesztáció hajnala után különböző tudatosságra ébrednek és jelennek meg. Ugyanaz a fény éri a fényérzékeny papírokat, mégis mindegyik különböző lesz a másiktól. Ugyanannak a Világ Elmének a fénye hatja át a millió és millió individuális entitást, mégis mindegyik különbözik a másiktól. És ahogy az univerzumban minden tárgy a karma erejével születik meg, ugyanúgy az individuumok is. Egy új lény és teremtmény az univerzális létbe éppen úgy kerül és emelkedik fel, mint bármi más dolog, vagyis a korábbi lét eredőjeként létrejött régi karmahatások megvalósulásával. Az individuális lény és a világ együtt és ugyanabban az időben emelkedik ki a múltból, amely mögötte áll. Karmája az univerzális lét karmáival társul, és nem szeparáltan és azt követően jelenik meg. Egyszerre és szinkron lendülnek aktivitásba. Amikor a Világ Elme energiája megnyilvánul, ennek a megnyilvánulásnak kettős sajátsága van, és mind a világ, mind pedig az individuális lények egyidőben születnek meg. A kar-

ma hullámai a Világ Elme tenyerén egyszerre áramlanak át mind az univerzumon, mind pedig az individuális lényeken, így egyszerre is lendítik őket működésbe.

Az élőlényeknek a látszólagos űrből való felemelkedésének megértéséhez meg kell értenünk, hogy az individuális élet folyamatosságában a mély alvás alatt vagy két reinkarnáció között jelentkező megszakítása csak a felszínen jelentkezik, nem pedig a mélyben. A Világ Elme olyan, mint valami tartály, amely magában foglalja a memóriának az összes eltűnt láncszemét és az összes elveszett szellemi energiát. Ezért valójában nincs elveszett teremtmény, akármi mást is mutasson a látszat. Az „én”-fonálra felfűzött gondolat-, érzés- és tett-aktivitások úgy hullnak a Világ Elme memóriájába, mint ahogy a magok hullnak a barázdált földbe. A Világ Elme memorizációja teszi lehetővé az individuális cselekedetet, finoman támogatja és fenntartja. Ezért amikor a világ-periódus hajnalának ideje közeledik, a rejtélyesen és látensen fenntartott és az újabb lét idejére váró individuális lények megfelelő környezetben újra életre kelnek. Minden individuális lét így számtalan korábbi létnek az összege.

A világ és a benne lakozó individuális lények nemcsak a korábban meglevő és működő erők reinkarnációi, hanem fejlődnek is és egymásra kölcsönösen hatnak. Az ilyen kölcsönhatás a következő módon történik. A felhalmozott tapasztalatokból bi-

zonyos hatások és benyomások olyan erősen önmaguk megismétlésére törekszenek, hogy strukturális jelleget kapnak, vagyis energia-központokká válnak. Ahogy a víz is természetszerűen áramlásában a legkisebb ellenállás útját követi és lefelé folyik, ugyanúgy ezek a hatások arra törekszenek, hogy egyesüljenek – először is a szokványos ismétlődésük, másodszor pedig az így kialakult társulásuk és hasonlóságuk folytán. A hatások ezért nem minden megkülönböztetés nélkül kapcsolódnak, hanem egy természetes fejlődési folyamat szerint. Ezek a központok, ill. komplexumok a legváltozatosabb formát ölthetik. Az öt érzékelés: a látás, hallás, tapintás stb. is ilyen, funkcionális módon működő komplexumnak fogható fel. A látás és hallás elsődlegesen a tudat működései. Láttuk, hogy a Természet tulajdonképpen csak egy másik elnevezése a Világ Elme munkájának és alkotásának, olyan alkotásnak, amelyben akaratlanul és öntudatlanul mi is közreműködünk, mivel a Természetben minden dolog és tárgy nem más, mint saját tudatunk egyik fázisa. A Világ Elmén belül a karmikus hatások előidézése az individuális elmében mint a világ általános képe tükröződik vissza. Az egyénnek ezt tudata valódi központjába kell tennie, amit csak saját cselekedetével tehet meg. Vagyis a világ-képet annyira asszimilálnia kell, hogy a tapasztalaton keresztül az egyén birtokává váljon.

Bár a Világ Elme mind az individuumot, mind pedig a világot egy és ugyanazon időben jelenítheti meg, az individuum olyan központ, ami körül a világ forog. Ez részben azért van így, mivel a világ az egyén számára csak akkor válik valósággá, amikor a világ-kép saját tudatos tapasztalata lesz, másrészt pedig azért, mivel az egyén önmagát „én”-nek nevezheti, és csak egy objektív környezet felállításával létezhet mint elkülönített való.

Látni fogjuk majd – amikor vizsgálataink és tanulmányaink már kellőképpen előrehaladtak –, hogy a Világ Elmének az egyes tudatos lényekkel való rejtett, nem látható találkozási pontja saját speciális léttel bír, és ezért saját speciális neve is kell hogy legyen. Ettől kezdve erre az „Önvaló” elnevezést használjuk. Közvetlenül saját Önvalójától nyeri minden individuális lény a világ-képet. A korábban megjelent könyvekben már rámutattunk, hogy az Önvalónak a szíven belül van az emberi lakhelye. Bár természetesen az egész testtel kapcsolatban van, mégis a legintimebb kapcsolata a szívvel van. Ahogy a király rendeletei az egész országra vonatkoznak, mégis azt lehet mondani, hogy a királyi palotában központosulnak, ugyanúgy az Önvaló is áthatja az egész testet, mégis határozottan a szívben összpontosul. Ezért a szív olyan fókuszpont, ahol a Világ Elme a közvetítőjén, az Önvalón keresztül a személyiséget befolyásolja. A karmikus erők ezért a szíven belül válnak aktívvá és törnek

be a tér-idő világ létébe. Mint a fényérzékeny papíron a felvételek, egy kicsiny magszerű gondolatformába alakulnak és fejlődnek. Ez a leendő világ mátrixa. Ha ez ott maradna, akkor az egyén csak álom formában észlelhetné és tapasztalhatná. Valóban, egy korábbi kozmikus fejlődési szakaszban ilyen volt az a különös mód, amelyben az éretlen emberi faj továbbadta létét.

Teljesebb és fejlettebb tapasztalatszerzésre alkalmasabb feltételek megteremtésében az agy és az érzékek együttműködésére van szükség. Ezek részben úgy működnek, mint a transzformátor, amely feltranszformálja a feszültséget, részben pedig mint a mikroszkóp, amely felnagyít egy tárgyat. Ha a világ-képet az agy nem tartja fogva, a tudat az álomszinten marad, és a fizikai tapasztalat lehetetlenné válik. Ezért a gondolat-forma az agy külső rétegében egy kép-nagyító központba kerül – az újságfotó drót nélküli továbbításához hasonló folyamat segítségével (ennél az eljárásnál a fotót sok elektromos energiaponttá alakítják, majd ezekből a transzmittált impulzusokból ismét visszaalakítják fényképpé) –, és a látás, hallás stb. speciális észlelési központjaiba. Itt az agy a kapott vibrációt erősen felnagyított képpé alakítja, amelyről az egyén így tudomást vesz, mint ahogy a rádió is az elektromos hullámokat hangokká alakítja, és ugyanakkor nagymértékben fel is erősíti őket. Amikor minden befeje-

ződik, az egyén a transzformált és felnagyított világ-képről teljes információt nyer, amelyet most az elme úgy vetít ki, mintha az valami kívülálló lenne.

Meg kell jegyezni, hogy az agy, az idegek és az érzékszervek működései – bár a pszichológusok tökéletesen leírják ezeket a működéseket – éppen olyan mértékben a mentális szférában történnek, mint a világ-kép, amellyel foglalkoznak. Ez utóbbinak a „külsősítése” azt a téves felfogást alakítja ki, hogy materiális anyagból alakult ki. A tudománynak igaza van, amikor azt mondja, hogy a gondolat a molekuláris mozgások velejárója az agyban, de teljesen téved, amikor azt mondja, hogy a gondolat ezeknek a mozgásoknak a terméke. A külső világról alkotott ismerete óriási, de a világ lelkéről való ismerete kezdetleges. Csak a mélyebb elmélkedés és gondolkodás tudja megmutatni, hogy a külső világ nem az elmében levő tükörkép, amit egy tárgy képez a tükörben. A mentalizmus megmutatja, hogy az az erő, amely a külső világ képének érzékészleleteit alakítja ki, nem más, mint az elme maga.

Ahogy a szív mint az egész test transzformátora működik, ugyanúgy az Önvaló-központ a szívben a tudatnak az agy felé közvetítőjeként fogható fel. Amíg ezeknek a mag-képeknek a továbbítása a szívből a fejbe működésben van, addig a világ ébrenléti tudata is megmarad. Ez rendszerint azért azt jelenti, hogy az agy – érzékszervek transzformátora által továbbított és felnagyított képek folyamata szakadatlan az egész

nap folyamán. Az alvás és az ébrenlét váltakozását egy, az agykéreg alatt elhelyezkedő másik centrum irányítja és szabályozza. Ez a központ az ébrenléttel lendül működésbe, és amikor – az Önvaló-áramának a szívbe való belső visszavonásával – az ébrenlét megszűnik, az alvás alatt passzív marad.

Ez a belső leadás állandóan végbemegy, és az agy állandóan felnagyítja az eredeti karmikus hatásokat és benyomásokat fizikai érzékbenyomásokká. Ezért az individuális lény észlelése ténylegesen belülről, saját magából keletkezik. A materialisták, akik felfedezik, hogy ezek az észlelési tevékenységek bizonyos agyközpontokhoz kapcsolódnak, és ezért az agyat vélik az érzékelés központjának, eddig a pontig nem is hibáznak, de nem mennek elég messzire. Nem tárják fel ui. az agy összes működését. Az érzék-képek valóban az agyban és az agy által készülnek, de belülről, olyan forrásból származó anyagból, amelyet azok, akik a valóságnak csak azt ismerik el, amit ujjukkal megérinthetnek, nem ismernek és nem is gyanítanak. Az a teremtő aktivitás, amely a világ-tapasztalatot az egyes egyének számára észleltté teszi, végső soron az Önvalóból származik.

Az olvasónak nagyon figyelmesen kell a következőket megfontolnia. Első látásra ez nem könnyű dolog, de amikor megértette, már nem lesz nehéz. Csak a felszínes gondolkodás hiteti el velünk, hogy egy előttünk levő dolgot tapasztalunk anélkül,

hogy valami is közreműködne a jellegéről való kép kialakításában. A mélyebb gondolkodás azonban feltárja, hogy elménken belül van valami, ami rendet teremt a tárgyról készített észlelések között, és amely egységes észleléssé kovácsolja őket összse. Amikor egy külső tárgya tekintünk, bennünk különböző észlelések alakulnak ki a tárgy színéről, alakjáról, stb., de ezt nem külön-külön észlelési darabokban kapjuk, hanem egy egyesített egészben. Bár a tapasztalatot alkotó különböző elemek vizsgálatakor a metafizikai szükségesség arra kényszerített bennünket korábban, hogy intellektuálisan kivonjuk őket a tapasztalatból, nem szabad elfelejtenünk, hogy ezek az elemek valójában nem egyedül állnak, hanem mindig összekapcsolva. Amikor látunk egy tárgyat azt nem kis elemeiben és darabjaiban látjuk. Az egész képet érzékeljük, agyunk fűzi össze egésszé. A különböző érzékbenyomások amelyek az érzékelés alkotóelemei, a különböző kémiai elemekhez hasonlíthatók, amelyek egy vegyületet alkotnak. Egy sókristályban nem látjuk külön az őt alkotó nátriumot vagy a klórt. Hasonlóképpen nem látjuk egy toll piros színét, kemény felületét vagy kerek alakját sem – mint különálló entitásokat. Az a mentális zóna, amelyben az egyes érzékelések összegyűlnek és összekapcsolódnak egy kerek egész észleléssé, teljesen kívül van az egyén tudatán. Csak a teljes észlelés mint végső, befejezett kép jelentkezik figyelme és tudata előtt.

Ezenkívül egy dolog érzékbenyomásai nem maguktól adják ennek a dolognak a felismerését nekünk. Ezt az egyén elméjének bizonyos erőhatásai teszik lehetővé. Először is a memória, amely azt közli velünk, amit tud a szóban forgó dologról, és ezáltal osztályba sorolja; másodszor: a gondolkodás játszik fontos szerepet a dolog szemügyre vételében és megítélésében. De elsődleges szerep jut a képalkotó képességnek, amely az egyes érzékeléseket kezeli és befejezi a munkát majd elénk tárja a végső képet. Ez a képalkotó képesség ad folyamatos és független létet a megfigyelt tárgynak. Az elmének ez az imaginatív tevékenysége – amely összes érzéktapasztalatunk alapja nem elkülönült materiális anyag, mint azt általában gondolják. Mindazonáltal ezen összes műveletről, amelyen belül ezek megjelennek, nem szabad azt hinnünk, hogy időben egymás után következő fokozatok, bár az intellektuális analízisünkben fel kellett bontanunk őket, hanem egy műveletnek, amelyen belül valamenynyi egy és ugyanazon pillanatban van végrehajtva. Az észlelési műveletnek nincs független materiális megfelelése, amely független tőle.

De mielőtt ez a tapasztalat lehetséges lenne, mielőtt az egyes érzékelések felismerhető tárggyá alakulnak, bizonyos összefüggésnek és kapcsolatnak kell létesülnie mind az egyes érzékelések, mind pedig ezen érzékelések és mi közöttünk. Egy ember pl. vonaton átutazhat egy egész kontinensen, de ha egész utazása alatt alszik, nem

lesz semmiről sem ismerete, milyen tájakon utazott át. Ez metafizikailag azt jelenti, hogy az ember tudatlansága csak akkor szűnik meg, amikor tudatossá válik benne utazásának mind térbeli, mind pedig időbeli távolsága. Más szavakkal egy dolog vagy tárgy egész megfigyelése alatt a megfigyelő tudat alatt kivetíti a tárgyat, és ugyanakkor saját tér-idő feltételeit rakja át. A felszíni szemlélet a dolgokat egymástól elkülönítve látja, vagyis a dolgokat térbe helyezi, az eseményeket pedig időben egymástól szétválasztva, vagyis ezeket időben helyezi el. Nincs olyan tárgy, ami ne térben jelenne meg, és nincs olyan esemény, ami ne időben történne meg. Ezért bármikor, amikor egy külön tárgyat vagy eseményt figyelünk meg, arra vagyunk kényszerítve, hogy ezeket egy speciális tér-idő rendszerben létezőnek ismerjük meg. Ez nem azért van így, mert a tárgy vagy az esemény maga nem lenne tér-idő rendszerű, hanem mert az emberi megfigyelési folyamat működik ezen a módon. A világot csak így vagy sehogy nem figyelhetjük meg, vagyis csak ezen az úton lehet tapasztalatunk róla.

Elménk úgy van alkotva, hogy a világot is csak azon az úton tapasztalhassunk, ahogy arra képesek vagyunk. Anélkül, hogy tudnánk róla, az elme állandó folyamatban saját érzékelésein gondolkodik, ebben a külön tér-idő rendben értékeli őket, majd a tudat mezejére küldi a megszerkesztett, létrejövő gondolatformát, és ez az, ami saját tapasztalatunkat képezi.

Mielőtt egy dologról ideát alkothatunk, erről azt kell feltételeznünk, hogy rajtunk kívül áll. Ez viszont azt jelenti, hogy rendelkeznünk kell azzal az alaperővel, amivel a testünkön kívülálló tárgyról vagy dologról gondolkodhatunk. Ezért az elmének szükségképpen képesnek kell lennie, hogy teremtményeit térben helyezze el, ami az érzékeket is magában foglalja. Az elme ideáinak térben kell megjelenniük, ha azok egyáltalán érzékelhetők. Ugyanezek az okfejtések és meggondolások alkalmazhatók az időben történő eseményekre is; elménknek szintén képesnek kell lennie teremtményeit egymás után következő sorok formájában elhelyezni.

Egy dolog vagy tárgy karmikus hatásait megvalósult létbe hozandó, az elmének a tárgyat kiterjedés, nagyság, távolság és irány dimenziókkal kell ellátnia, vagyis térbe kell helyeznie. A Világ Elme által kivetített minden dolog gondolatformái így úgy jelennek meg, mintha a test gondolatformáin kívül állnának, vagyis mindnyájan térben léteznének egy egész rendszert képezve, amelyet Természetnek nevezünk. A test maga egy speciális gondolatalakzat, amely a többitől távol áll, mégis mentális marad azonban, mint ahogy egy háló távol van, mégis teljesen elmerül a vízben.

Csak miután mélyen gondolkodtunk a világról, tudjuk felfedezni, hogy a világ, amely érzékeink előtt megjelenik, valójában elménk előtt jelenik meg, mivel érzékeink a tudat formáit képezik. A dolog kívül van tőlünk, de az idea, amit róla alkotunk,

elménkben van meg. Az egyik rajtunk kívül állónak látszik, a másik pedig bennünk van, de végső soron mindkettő lényege mentális. Ténylegesen az elme teremti meg, amit tapasztal, és ténylegesen azt tapasztalja, amit teremt. A tapasztaló elme teremti meg rajta kívül állónak a tapasztalatot oly módon, hogy az illúzió dominál, mintha a tapasztalat külső forrásból származna.

Egy művész megcsinálja egy hegyvonulatnak és egy völgynek a vázlatát. Megfelelő árnyékolással és perspektivikus ábrázolással eléri, hogy a tájat térben látjuk, pedig valójában nincs a képen semmiféle kiterjedésbeli különbség a két alakzat között. Hasonló módon az összekapcsolt és társított újraéledő karmikus hatások a külső világot láttatják velünk, de ténylegesen a világ nincs elménken kívül, bár ha azt is érezzük, hogy ott van. Az ún. materiális világ az, ami a gondolkodáshoz, gondolatokhoz képest külsőnek tűnik. A tudat az, ami a gondolatokon belülinek látszik. A materiális világ azonban valójában az a forma, amit a tudat felvesz, amikor az öt érzéken keresztül kivetíti magát, és ideáiról úgy véli, mintha rajta kívül állóak lennének. A világ, amely úgy tűnik, mintha érzékeinken kívülről mutatkozna meg, ténylegesen az elme által belülről való kivetítés. Így a mentalizmus elmélete igazolódik be.

A tér-idő rend meghatározza létünk korlátait és a tapasztalat határait az univerzumról. Az idő és tér által érzékelésünkre szabott korlátok elkerülhetetlenek, ezt az

árat kell fizetünk azért, hogy a körülöttünk levő világot egyáltalán észlelni vagyunk képesek. A világ-ideák karmikus elő-léte – ahogy már korábban mondtuk – hasonló azoknak az ideáknak az absztrakt létéhez, amelyek egy komponista agyában vannak meg, mielőtt művét papírra vetné. A karmikus erőhatások függetlenek a tér-időtől, míg a megvalósult dolgok természetesen tér-időben léteznek és vannak, amelyet megfigyelőik kényszerítenek rájuk. Aktualizálódásuk csak hozzánk, emberi lényekhez hasonló megvalósult lényekre érvényes és nem magára a Világ Elmére. Ezért létünk is szükségszerűen relatív. Innen elkerülhetetlen, hogy az emberi tapasztalat is relatív.

Az előző kötetünkben megmagyaráztuk, hogy minden konstruktív és egyesítő munka, amely az egyes érzékeléseket tudatos észleléssé alakítja, magának az elmének a munkája. Akkor nem volt tanácsos mélyebben belemenni ebbe a tantételbe, mivel az elme ezen műveletének és munkájának nincs felszíni tudatossága. Mindezek a folyamatok tudatunk küszöbe alatt játszódnak le, így nem ismerjük fel, hogy nem az elme egésze foglalkozik velük. Most már inkább képesek vagyunk látni, hogy a Világ Elme, mint az Önvaló, szintén aktív bennünk. Ha az utóbbit „tudatalatti”-nak nevezznénk, ez azt jelentené, hogy lefokoznánk. Sokkal helyesebb lenne, ha „tudatfölötti”-nek neveznénk. A jelenlegi tudományos megértés szemszögéből azonban kényszerít-

ve vagyunk, hogy az emberi tapasztalatnak ezt a nem kielégítő és nem megfelelő fogalmát alkalmazzuk továbbra is.

Az előző kötetben arra is rámutattunk, hogy a materialista szemléletet követő tudomány, amely a külső dolgot veszi elsődlegesnek, a róla alkotott tudatos ideát pedig másodlagosnak, nem képes arra, hogy összekapcsolja a kettőt, hanem hézagot hagyni kényszerül így a magyarázatban. A mentalizmus azonban ezt az összekapcsolást elvégzi azáltal, hogy az ideát tekinti elsődlegesnek. Most már megérthetjük, hogy ez az elsődlegesség honnan adódik. A személyes tapasztalat folyamata ui. abból áll, hogy a Világ Elme ismeri saját magának az ideáját, elsődleges létet kölcsönöz neki. Így a Világ Elme mestergondolata elsődleges a mi emberileg alkotott és emberileg észlelt dolgunkhoz vagy tárgyunkhoz képest. De mivel végső soron mindkettő idea, az is helyes, ha azt mondjuk, hogy egy materiális tárgy – a róla való idea nélkül – soha, semmilyen időben nem létezik.

Így ebből a tudat alatt szállított mag-szerű gondolatformából építjük fel környezetünk tér-idő képét. Azt a tér-idő formát, amely az észlelést kialakítja, az individuális elme, azt az anyagot viszont, amely ezt a formát felveszi, a Világ Elme szolgáltatja. Az egyén elméje előre látja, hogy tapasztalata hogyan fog jönni – vagyis egy

bizonyos térben kiterjedten és egy bizonyos idősorban változva –, míg a Világ Elme azt szolgálja, hogy az egyén mit fog tapasztalni.

Az egyes tudatos lények és a Világ Elme tapasztalata közötti kapcsolatot a filmen megjelenő kép és a felvételt lehetővé tevő fény közötti kapcsolat illusztrálja. Nem misztérium-e az, hogy amit tudatnak ismerünk, maga csak az elme saját észlelésének és felfogásának térbe és időbe való felnagyított kivetítésével válik lehetségessé? Megjelenése folyamatos (annak ellenére, hogy szabálytalanul megszakítás lehet benne ájulás, kábítószer hatás vagy alvás idejére), de valójában ez nincs így; az érzékbenyomások olyan gyorsan követik egymást, hogy különféle tapasztalat illúzióját keltik: hasonló ez egy forgó lámpához, amely folyamatosan egy fénylő kör illúzióját kelti. Ténylegesen, amint egy gondolatforma megjelenik, áthalad és eltűnik, egy másik veszi át a helyét azonnal, természetesen nem vaktából, hanem szükségszerűen egyik a másikból eredően. A konvencionális felfogás szerint a gondolatok a világtudat hátterén keresztül mozognak, de ez nem így van. A gondolat maga az, amely ellát bennünket a számunkra ismerős bizonyosfajta tér- és időtudattal. Két egymást követő gondolat-pillanat alatt és mögött az Elme van, az az okkult összekötő híd, amely szabályossá teszi őket, és tudatukat lehetővé teszi.

A mentalizmus elméletével összhangban van az, hogy a fizikai világ – a látszati stabilitása ellenére – valójában pillanatról pillanatra, egy soha nem szűnő változás folyamatán megy át. Világ-ideáinknak ui. nincs folyamatos, hanem csak feldarabolt léte. Azért jelennek meg, hogy máris eltűnjenek. A folyamatos lét illúzióját, amelyet tapasztalunk, az a tény magyarázza, hogy minden egyes eltűnő ideát egy másik követi, amely hozzá hasonló, de ténylegesen nem azonos vele. Így minden tudatos lényt egy szabályos, örökké mozgó gondolatsor jellemez; a mentális anyag örök, égő folyamata megy végbe. Ezért minden gondolat valójában új: nincs két olyan gondolat, amely valaha is azonos lenne, bár rendszerint egymáshoz hasonlóak.

A gondolatok, akár absztrakt gondolatok, akár képek legyenek, nem a vízcsapból kiáradó vízhez hasonlóan sugárzódnak ki az elme mélyebb rétegéből, hanem úgy, ahogy a gépfegyverből az egymás után kijövő golyók. A külső dolgok tudata a róluk való gondolatokkal keletkezik, ezek viszont egymás után szabályos mozgásban merülnek fel. Világtudatunkat tehát ezeknek a gondolatoknak egymást követő áramlása építi fel, ez a mozgási folyamat azonban túl gyors ahhoz, hogy észrevegyük az egyes gondolatokat külön-külön.

Ezek szerint tehát az egyes ideák egy megszakíthatatlan sorban az egy-egy pillanatnyi tagot jelentik. Mindegyik megjelenik, hogy utána helyet adjon a következőnek.

Tudatunk jelenlegi fizikai formája csak a változó gondolat-pillanatok gyors egymásutánja, a sor mindegyik tagja individuálisan tudatos és az egész az integrális tudatosság áramának illúzióját eredményezi. Az a gyorsaság, amellyel ezek a tudat-pillanatok egymást követik nem tűnik hihetetlennek és lehetetlennek, ha a váltakozó áram frekvenciájára gondolunk. Az ősi ázsiai pszichológusok szerint egy-egy ilyen gondolat-impulzus ideje a másodpercnek erősen törtészével mérhető. Akár elfogadjuk ezt a becslést, akár nem, biztos, hogy az emberi értelem nem tud megbirkózni semmiképp ilyen végtelen kicsiségekkel. A lényeges pont az, hogy tér- és időrendszerű tudatos érzéktapasztalatunk csak addig él, ameddig a gondolat él, és megszűnik, amint a gondolat megszűnik. De mivel a következő gondolat lép az előző helyébe – gyakorlatilag azonnal –, a tudatnak ezt a szaggatottságát sohasem észleljük.

Az örökké mozgó és változó, mégis örökké folyamatos jellegű világ valóban egy mozgó moziképhez hasonlítható, amelynek a jelenetei és alakjai olyan élénkeknek és meggyőzőknek tűnnek szemünknek és fülünknek egyaránt. Ha azonban a filmet levesszük a vetítőről, felfedezzük hogy a mozikép számtalan egymástól elkülönített „csendes” képből áll. A valóság érzését csak akkor keltik bennünk, ha gyorsan és folyamatosan mozognak. Hasonlóképpen a világ egymáshoz hasonló, de soha nem azonos megszámlálhatatlanul sok mentális képének folyamatos sokszorozódása egye-

sül, és egy stabil világ látszatát és benyomását kelti. Ezeknek az egymás után következő szellemi szerkezeteknek az összessége, ezen tudatos észlelések örökké folyó sorának totalitása alkotja világtapasztalatunkat. Mindazonáltal hagyjuk magunkat megtéveszteni látszólagos stabilitásától. Nem értjük, hogy valójában a világ nem más, mint egy mentális áramlás, és a statikus anyagba vetett hitünk megszállottjává válunk.

Az előzőek a helyzet tudományos nézőpontját adták. Ez megmagyarázza, hogy a dolgok valójában miért pillanatszerűek és hogy az egész univerzum miért egy folytonos valamivé válás. Filozófiailag azonban a tudatnak ez a pillanatszerűsége csak a személyes énre alkalmazható, és nem az Önvalóra. Ahogy későbbi vizsgálatunkkor látni fogjuk, itt a tudatunk megszakítatlan folytonosságát látjuk. Itt (az Önvalóban) valójában semmi sincs kívülünk, és minden esemény valójában egy örökké tartó Most-ban történik. Az egyik tudat-impulzustól a másikig való szüntelen mozgás a világ-tapasztalat anyagával lát el bennünket de ugyanakkor megtöri integrális tudatosságunkat, és érezteti velünk a múltból a jelenbe való átmenetet és a jövő előrelátását, vagyis érezteti velünk az időt. Ahelyett, hogy az Önvalóval realizálnánk, hogy az élet mindig folytonosan egy örök Most-ban „van”, azt érezzük, hogy „volt és lesz”. Mellékesen, hacsak meg tudnánk érteni tér- és időtapasztalataink jelentőségét és bur-

kolt célzását, meg tudnánk érteni azt is, hogy van bennünk valami, aminek összehasonlíthatatlanul szentebbnek kell lennie; ami túl van mind az időn, mind a téren. Ezekről azonban majd a későbbiekben lesz szó.

Az álom vizsgálata

„Jó sok érvet hallottunk már a mentalizmus javára – mondhatja néhány szkeptikus olvasó –, de még mindig nem vagyunk meggyőzve, mivel mind a velünk született érzéseinket, mind pedig öröklött gondolkodásunkat erősen kikezdi ez a meglepő doktrína. Lehetetlen, hogy ez valaha is igaznak bizonyulhat.”

Ez az ellenvetés teljesen megbocsátható. A Természet valójában megelőzte, mivel olyan eszközt adott az emberiségnek, ami nagy segítségére van, hogy saját tapasztalatán belül elhiggye, hogy a mentalizmus valójában majdnem mindennapos tapasztalat. Az álomban ui. mind a mentalizmus értelmének világos illusztrációját, mind pedig a lehetőségeire való pregnáns utalást megtaláljuk.

Régebben azt tanították hogy csak a primitív népek és az elemi gondolkodási szinten lévő emberek fordítanak figyelmet az álméletre: ez csak a babonásoknak iskolázatlan és barbár embereknek való tárgykör A tudomány megvetően fordult el a kutatásától.

Napjainkban azonban történt valami változás e téren. Freudnak az a tanítása, hogy az álmok többnyire a tudatalatti kívánság-kielégülése, és hogy az emberiség tudat

alatti mentalitását főképp a szexuális vágy befolyásolja, még teljes helytállósága föltevésével is csak bizonyos esetekben igaz, valamennyi esetre kiterjesztve pedig abszurdum. De ha Freud állításai nem is bizonyultak helytállóknak, mégis tagadhatatlan szolgálatot tettek abban, hogy ráirányították a figyelmet egy olyan tárgykörre, amit eddig kényelmesen kikerültek. Freud azt is hangsúlyozta, hogy a korai gyermekkorban szerzett benyomások és események fontos erőt képviselnek a felnőttkorban. Számtalan ellenpéldát tudnánk erre fölsorolni, amikor a gyermekkori jellem teljesen ellentétesre változott felnőttkorban. Az igazság az, hogy a szokásokat és hajlamokat nemcsak a szülőktől, a gyermekkori környezettől stb. eredően alakítjuk ki – ahogy Freud helyesen állítja-, hanem sokkal inkább a kevésbé ismert forrásokból, korábbi születéseinkből hozzuk magunkkal. Így Freud elmélete lényeges változtatásokra szorul, ha az idők próbáját ki akarja állni. Legnagyobb érdeme abban rejlik, hogy a tudományos figyelmet ráirányította az elme tudat alatti részének, az álomnak a vizsgálatára.

Az álom ui. az elme első hátterének bejáratát képviseli.

Az alvás általában valamivel több, mint puszta fiziológiai és pszichológiai tény; amikor mély jelentését teljesen megértettük, átjáróul szolgál az igazság egy magasabb rendű megismerése felé. Azt az állapotot, aminek a krónikus hiánya álmatlanságot,

vagy akár halált idéz elő, és amely életünknek mintegy 1/3-át jelenti, semmiképp sem minősíthetjük lényegtelen valaminek. Egy 60 éves ember mintegy 20 évét az életéből töltötte álomban, és ez bizonnyal fontos helyet foglal el a Természet sémájában. Az emberi tapasztalat nem korlátozódhat pusztán csak az ébrenléti állapotra, hanem ki kell terjeszkednie az álom és alvás állapotaira is. Következésképp az emberi lét teljes tudományos és filozófiai vizsgálatának mind e három állapotot fel kell ölelnie, különben nem lesz teljes és tökéletes.

E három állapot az emberi lét valamennyi lehetséges tényét és aspektusát magában foglalja, és amikor azt mondjuk, hogy a metafizika az összes rendelkező adatok ismeretére alapozva fejtse ki nézeteit, ne csak a tények egy bizonyos korlátozott csoportjára, mint amilyeneket az egyes tudományok, művészetek, kultúrák képviselnek, akkor ezen azt értjük, hogy nemcsak az ébrenléti és fizikai, hanem az alvással és álommal járó tapasztalatokról is számot kell adnia és kritikailag kell értékelnie őket.

Ezért az ébrenléti állapottal kapcsolatos megkülönböztetésünk – amely mind gyakorlati, mind pedig, mint ahogy később látni fogjuk, filozófiai szempontból is indokolható – nem szabad, hogy teljesen elvakítson bennünket, hogy ne lássuk a másik kettő jelentését és értékét. A tudománynak és a metafizikának ki kell szélesíteni vizsgálati területeit, és az álom, ill. az alvás tényeit is be kell vonnia ebbe.

Az ébrenléti élet csak a jéghegy csúcsát jelenti, amely a felszín fölött látható. Nekünk azonban az egész jéghegyet kell tanulmányoznunk, ha mibenlétét megfelelően akarjuk megérteni. Az elme három fázisának – az alvás álom és ébrenlét – vizsgálatával juthatunk csak el mélyebb problémáinak jobb megértéséhez.

Az álom és az ébrenléti állapot között nagy különbségek vannak. Amikor egy ember lefekszik aludni, az alvással testi működései megváltoznak: pl. pulzusa és vérnyomása esik, szervi működései lelassulnak. Rendszerint a környezet okozta érzékbenyomások eltűnnek, figyelme, akarat-ellenőrzése és kritikai képessége csökkenni kezd, gondolatai ritkulnak, amint az alvás közeledik. Végül a szoba eltűnik, amint a tudat rejtett módon és teljesen elszigetelődik a fizikai világtól; nem lát, nem hall, nem ízlel és érez semmit, majd álomba merül.

Az álom a primitív embert és a tanult tudóst egyaránt elbűvöli. Megvan a sajátos misztériuma és mágikussága. Hogyan keletkeznek ezek a különös éjszakai játékok, amelyet gyakran sok színész ad elő, de csak egy néző nézi? Az álom az intellektuális fanatikus, a babonás primitív és az orvosi doktriner boldogságkereső terévé vált. Az álom eredetére vonatkozóan nincs univerzálisan alkalmazható teória, csak a tág értelmezést lehetővé tevő nézet áll rendelkezésre. Ez azért van, mivel az álmot nemcsak egy, hanem több különböző mechanizmus állítja működésbe. Az álom tárgyköre

bonyolult, és csak a tudományos igazság rovására lehet leegyszerűsíteni. Könnyebb a mély alvást megmagyarázni, bár ez az álomnál mélyebb állapot. Ha néhány álom szimbolikus és értelmezhető is ui. a legtöbb nem az, és nem jelent többet, mint amit a felszínük mutat; ha néhány fel is tár elnyomott szexuális vágyat, a legtöbb mégsem ezzel kapcsolatos; és ha néhány az éber állapot benyomásaiból táplálkozik is, a legtöbb azonban egyáltalán nem. Ezért azok, akik a doktriner pszichoanalitikusokhoz vagy kritikátlan jövendőmondókhoz hasonlóan minden álmot kivétel nélkül egy különleges szabály szerint akarnak értékelni, pusztán idejüket fogják vesztegetni. Ezenkívül az álom-tudat dramatizáló ereje olyan csodálatra méltóan hajlékony és kitáguló, hogy az álmokat egyedül csak hozzávetőleges módszerek, sztereotip könyvek vagy pszichoanalitikai elméletek segítségével nem lehet értékelni.

Amikor az álmok nagymértékben és groteszkül eltúlzottakká válnak, hasznos betekintést nyújtanak a normál álmok mechanizmusába, mint ahogy az illúziók is hozzásegítenek a normál érzékelés mechanizmusának megértéséhez. Pontos és figyelmes vizsgálattal kimutatható, hogy ez főleg akkor történik, amikor egy külső fizikai tapasztalat az álom kiindulópontja. Ezek a groteszk álmok az ember ösztönéletéhez tartoznak, és az ilyen álmok valójában hasonlóak a magasabb rendű állatokéhoz. Fizikai behatások az alvó emberen – pl. a bőr megnyomása – az álomfantáziát nagy-

mértékben felfokozott események képszerű megjelenítésére ösztönzi. Ki nem tapasztalt már olyan lidércnyomásos álmot, amelynek az egyszerű okozója csak egy túl vastag takaró volt? A hálószoba ajtaján egy kopogás pl. úgy észlelhető az álomban, mint égzengés, vagy az óraütés, mintha egy hadsereg menetelne parádén. Ez a hajlam, hogy a dolgok és események aránytalanul eltúlzottak lesznek a valósághoz képest, a kábítószer fogyasztók tapasztalatában is megvan.

Miért váltak ezek az érzékbenyomások abnormálissá, amikor az alvó elméjére vetültek? Korábban már megmagyaráztuk, hogy a világ-kép karmikus energia-magjai hogyan adódnak át az Önvaló székhelyéből, a szívből a fejhez. Itt, az agy külső rétegén belül egy érzékeny központban hatalmas mértékben felnagyobbodnak, és más, specializált agyközpontokon át kerülnek – mint a külső világ tapasztalatának érzékbenyomásai – az egyéni tudatba. Az alvó vagy a kábítószer fogyasztó elméjében kialakuló állapot az, hogy az eredeti fizikai benyomás vagy testi zavar bizarr módon az eredetihez képest valami fantasztikusan eltérővé válik, ami az álomtudatban lényegesen hosszabb időn keresztül megy át, mint amennyi szükséges lenne hozzá éber állapotban, mielőtt eltűnik. A nehéz takaró súlya pl. vadállattal való viaskodássá válik. Az álom-elme ilyen helyzetben valójában képeket és eseményeket alkot, amelyek nem mások, mint az első fizikai benyomás erősen felfokozott képzeletbeli rekonst-

rukciója. Ez azért van, mivel a dramatizáló és szimbolizáló hajlam a képalkotó képesség természetes részét képezi az álom és misztikus vízió szabadabb, vissza nem tartott állapotaiban.

Korábban már láttuk, hogy a képzelet a Világ Elme első jellemvonása. Következésképp a tudatos lénynek is ez az első jellemvonása, amely a Világ Elme leszármazottja. Ez a csodálatos képalkotó képesség az elme természetes tulajdona. A képalkotó képesség mind az individuális, mind pedig a kozmikus elme velejárója. A nem korlátozott álom-elmének is természetes tulajdona. A nem korlátozott álom-elmének is természetes tulajdonsága, hogy folytassa ezt a képalkotást. Ez ugyanaz a képesség, amellyel az ember tudat alatt megalkotja a külső világ képeit ébrenléte alatt, de akkor a Világ Elme karmikus potenciája szolgáltatta világ-kép indíték alatt működik. A most leírt helyzetben azonban az álmodó nem a teljes képet veszi, hanem annak csak valami különös fizikai behatás által megjelenített törtrészét, ami az álmot elindítja. Következésképp a képalkotó képesség nagyobb mértékben kötetlen; nem korlátozza semmi a csapongásában, és ennek az eredménye lesz az a felnagyított, dramatizált kép, amit bemutat. Teljesen azért mégsem lesz szabad, mivel a képeket az eredeti testi inger alapján kell megszerkesztenie, így ettől bizonyos mértékben függni fog.

Ráadásul ehhez a memória is gyakran hozzájárulhat azáltal, hogy múltbeli események töredékeit reprodukálja, amelyek szintén testet öltenek ugyanabban az álomban, míg az agy külső rétegében kifejlődött nagyítási folyamat szintén vadul rohan, és egy teljesen mechanikus műveleten keresztül alakítja ki a továbbított – akár a memóriából, akár az érzékelésből származó benyomásokat, jóval normális működési területükön túl, egy elszabadult automobilhoz hasonlóan, amelynek a gazdája nem tud uralkodni többé járműve fölött. Az agyközpont saját felelősségére kezdett automatikus tevékenységbe, mivel működése részben a normálisból kizökkent. Ezért hallatszik mennydörgésnek pl. az ajtón való kopogás. Egy másik furcsa és kaotikus következmény az, hogy tapasztalattöredékek követik egymást sorrend nélkül, és végül beleépülnek az ilyen álomba.

Ha most a szokásos álmokat vizsgáljuk, amelyeknek nem fizikai behatás az eredetük, először is megjegyezzük, hogy az elme nem közvetlenül megy át a mély alvás állapotába, mivel az agyközpont mechanikus tevékenysége még folytatódik, ha kicsit szabálytalanul is. Képzelete még fel-felvillan, mielőtt a mély alvás bekövetkezne.

Miért van az, hogy úgy tűnik, ezekben a zavaros álmokban nagyon gyakran nincs racionális rendszer és természetes egység? Az alakok és események logikai összeköttetés nélkül, véletlenszerűen jelennek meg és tűnnek el. A rendszertelenség és

zavarosság akkor magyarázható, ha emlékezetbe idézzük ismét: az agyközpont részben és időszakosan a szív-leadóállomással nincs összeköttetésben, így a képalkotó képesség sajátjához képest felfokozva működik automatikusan.

Amikor csak a képalkotó tevékenység száguld vadul a nagyító központ rendben marad, akkor az álom szabálytalan lesz ugyan, de nem fölnagyított. Részben a memóriából meríti az anyagát, részben pedig a képzeletből. Az első eredményeként az álom egy része bizonyos összefüggést és szokásos ésszerűséget mutat, a másikból kifolyólag azonban az álom többi részét vad összevisszaság és groteszk értelmetlenség jellemzi.

Az éber tapasztalat emlékének ereje nagyban befolyásolja ezeket az álmokat. Az epizódok vagy korábbi gondolatokból, érzésekből, cselekedetekből táplálkozhatnak, vagy a teremtő képzelet húz elő elfeledett, de a memóriában tárolt múltbeli benyomásokból, amelyekből megépíti álom-szerkezetét. Vadul és fantasztikusan eltorzultan jelenhetnek meg újra, mivel a magasabb intellektuális képességek, a gondolkodás, a kritikai ítélőképesség fékező hatását a képalkotó tevékenység vad száguldása felülmúlja. Bár ezek a magasabb intellektuális képességek az álom alatt kevésbé érvényesülhetnek, teljesen azonban nem tűnnek el. Bizonyos ellenőrzést azért gyakorolnak, bár ez nem mindig egységes, mivel rendszerint ez az ellenőrzés gyönge.

Általában az álom órái a képzelet szabad és korlátlan játékának időszaka. A gondolkodás és az akarat fékje feloldódik, a dramatizáló és szimbolizáló képesség felszabadultabban működhet. A hasonló vagy egymásnak ellentmondó ideák és képek mechanikusan egymás mellé kerülnek, bár gyakran van valami gyenge és rosszul felismert megkülönböztetés és osztályozás közöttük. A végső eredmény egy olyan álom, amelynek az összekuszált és széttöredezett szálai ellentétben állnak az éber állapot szabályosságával és racionális folytonosságával.

Két idea között általában a legnagyobb összekapcsoló erő a bennünk levő hasonlóság, és így a képzelet könnyen összekapcsolja ezeket még akkor is, ha ez a hasonlóság csak nagyon kicsi.

Az álmokat általában haszontalannak és hiábavalónak tartják. Ez az álmok többségére nézve igaz, de vannak olyan álmok is, amelyeknek megvan a speciális jelentősége. Ezért vizsgálatunkban szükség van erre a megkülönböztetésre. Az álmok tisztán materialista magyarázata nem mindegyikre érvényes. Azt sem helytálló kijelenteni, mint ahogy néhány régi indiai és modern nyugati pszichoanalitikus iskola tette és teszi, hogy álmaink kizárólag csak a múlt és jelen, elfelejtett vagy élő éber tapasztalatából merítik tárgyaikat, mert az elme nemcsak reproduktív, hanem produktív is: nemcsak a már éber tapasztalatunkban megismert személyeket és dolgokat képes

reprodukálni, hanem az éber tapasztalatunkban soha nem ismert tárgyakat vagy személyeket is; nemcsak a múltban felhalmozott benyomásokat képes visszajátszani, hanem előre tudja látni, vagy még megalkotni is a jövő benyomásait. Sok álom pusztán az ébrenléti gondolat, fizikai tapasztalat vagy mechanikus fizikai visszahatás folytatása, de vannak olyan álmok is, amelyek nincsenek kapcsolatban az előző ébrenléti élettel.

Egy álom akkor valóban érzékeny és jelentős, amikor a tudat teljesen visszatér a szív-központba, amikor megszűnik az aggyal való kapcsolata. Az ilyen álom legalább annyit ér, mint egy határozott ébrenléti tapasztalat, de ez másféle tapasztalat, aminek a magasabb rendű értékét és jelentőségét intuitív módon fogjuk érezni a felébredés után.

A fentebb elmondottak után teljesen abszurdnak és babonának tűnik a jövendőmondók tudománya, amely azt állítja, hogy valamennyi álmot profetikus módon képes interpretálni! Kétségtelen, hogy van ilyenfajta álom is, de nem az összes. Egy álom lehet térben és időben távoli történés vagy esemény pontos észlelése, vagyis lehet egy valódi látnoki vízió. Hogyan vehetik föl az álmok jövőbeli események és történések alakját?

Az idősorban egymás után megjelenő pillanatokról beszélünk, úgyhogy azok a pillanatok, amelyek a jövőt alkotják, múlttá válnak. De csak a figyelem kényszerítő ereje az, amely képessé tesz bennünket arra, hogy e két idő közé korlátot tegyünk; olyan intenzitást, amely a jelent tünteti fel egyedül reálisnak, a többit pedig illuzórikusnak. Enélkül az időt úgy kellene tekinteni, mint egy megszakítás nélküli időfolyamatot. Ahogy a mentalizmus – ha jól megértettük – visszautasítja a materializmust, amely megvonja a határát az öt fizikai érzékelésnek, az időt pedig órára és évre osztja be, ugyanúgy ténylegesen visszautasítja azt a hitet is, hogy a múlt halott idő, a jövő pedig nem létező idő, és egyedül csak a jelen az élő idő. E hibás nézetnek az a következménye hogy a múlt és jövő illuzórikusnak látszik, és csak a jelen tűnik egyedül valódinak.

Ez a tanítás rámutat, hogy még az ilyen felszínes nézőpontból is az időnek egy darabból álló egésznek kell lennie; ez vagy valódi, vagy illuzórikus, de nem lehet a darabkákban benne mind a kettő. Magasabb nézőpontból tekintve azonban látszik, hogy minden olyan kísérlet, amely az idő megfoghatatlan anyagát akarja osztályozni, csak csalódáshoz vezet, mivel az idő – ahogy az előző kötetünkben kimutattuk – semmivel sem valóságosabb és semmivel sem kevésbé illuzórikus, mint az ideák, mivel az idő is mentális valami. Látni fogjuk ezért, hogy a jövendőmondás problémája nem old-

ható meg megfelelően addig, amíg az elme magasabb misztériumát meg nem oldottuk. Ezt azonban nem most, hanem a későbbiekben fogjuk megtenni. Addig is látnunk kell, hogy az érzékelés ténye megvan mind az éber, mind pedig az álomállapotban, ami maga is azt mutatja, hogy ezek az érzékelések a test nagyobb mentális szerkezetén belül – valójában szellemi eredetűek. Mivel az időérzékelés maga sem más, mint idea, mivel ugyanaz az idősor, amely az éber állapotot jellemzi, nem alkalmazható az álomállapotra, és mivel a testi érzékbenyomások lényegükben szellemiek, bizonyos feltételek között – amelyeket a legtöbb embernél az álom könnyebben megteremt, mint az éber állapot – lehetséges, hogy az elme időben előre érzékelje a jövőben megtörténő eseményeket, hogy néha kivetítse magát – meglehetős pontossággal – a jövőbe. Ez a racionális magyarázata a legtöbb profetikus álomnak.

Megtörténhet, hogy olyan dolgokról, személyekről és eseményekről álmodunk, amelyek nem hozhatók semmiféle kapcsolatba korábbi ébrenléti tapasztalatokkal. Az ilyen álmok nagyon éles képet hagynak az emlékezetben még több év elmúltával is, és valóban nem is gyanított, mégis mély benyomást gyakorolhatnak életünkben bizonyos magatartásunk kialakításában. Ha ritka alkalmakkor olyan érzésünk támad új helyekkel vagy személyekkel kapcsolatban, hogy már ismerjük őket, erre az okra vezethető vissza. Ezek az álmok karmánkból erednek: korábbi eseményeknek vagy

tényleges másolati, vagy halvány emlékeit jelentik. Gyökerük mélyre, korábbi inkarnációkba nyúlik vissza; olyan eseményeket hívnak ismét életre, amelyek akkor történtek.

Vannak olyan ritka álmok is, amelyek a legfontosabbak, mivel az elmének egy sokkal finomabb rétegéből származnak, mint létünk ösztöni része. Az az ember, aki nem akar az Önvaló finom hangjára hallgatni ébrenléte alatt könnyebben fogja ezt tenni álmában, amikor az elválasztó függöny jóval vékonyabb, részben azért, mert egoista akarata kevésbé érvényesül, részben pedig azért, mivel ő maga is ténylegesen közelebb van a tudat forrásához. E magasabb rendű és lelki karakterű álmok az embert nagymértékben segíthetik.

Hasonlóak ezekhez, de szintén ritkák azok az álmok, amikor valaki egy magasabban álló személytől, rendszerint tanítójától kap kritikus pillanatokban figyelmeztetést.

Ha valaki ébrenléti érzékbenyomásait teljes ellenőrzés alá vette, álomélete érzékbenyomásai is hasonló kontroll alá kerülnek. Következésképp az ilyen ember álomélete szándékos, szabályos, összefüggő és racionális lét lesz, és ezért meglehetősen különböző az átlagember álmaitól.

Az álom és az ébrenlét összehasonlítása

Ha az álom pszichológiai megértéséről egy magasabb metafizikai értelmezésére akarunk jutni, meg kell vizsgálnunk, mi az, amiben az ébrenléttől különbözik, és mi az, amiben hasonló.

Először is meg kell jegyezni, hogy az álomtapasztalatok élénkség szempontjából általában nem hasonlíthatók az éber tapasztalatokhoz. A képek és ideák, amelyek az álmodó ember elméjét kitöltik, elég élénkek ugyan, de nem mondható, hogy rendszerint elérnék azt az élességet, mint éber tapasztalatai. Ez a különbség csak egészen kivételes álmok esetében nincs meg, legyen az akár alacsonyabb rendű lidércnyomásos álom, vagy magasabb rendű eksztatikus vagy spirituális tapasztalatot hozó álom. Az erősségben és tisztaságban levő különbség főképp annak a ténynek tudható be, hogy az ébrenléti élet az elmét alacsonyabb fókuszra összpontosítottabb figyelemre és élesebb tapasztalatra állítja be. Az álomélet viszont tágabb fókuszú, a figyelem jobban szétoszló, a tapasztalat gyengébb intenzitású. Következésképp ébren jobban szenvedünk, mint álmunkban, úgyszintén a pozitív érzések is erősebbek. Az ébrenléti

tudat tisztább, ezért koncentráltabb is, mint az álomtudat. Ez a magyarázata annak, hogy az álombenyomások viszonylag gyengébbek és elmosódottabbak.

Mindazonáltal voltak olyan fejlett mentalitású emberek, akiknél ez a különbség kevésbé pregnánsan vagy egyáltalán nem volt meg. Pl. Descartes ezt vallotta: „Álmaim és ébrenléti tapasztalataim annyira hasonlóak, hogy teljesen zavarban vagyok, és valójában nem tudom, nem álmodom-e ebben a pillanatban.” Egy kínai misztikus, Chuang Cu pedig arról panaszkodott, miután egy éjjel különös álmot látott, amikor azt álmodta, hogy lepkévé változott: „Valójában nem tudom, lepke vagy-e, amely most embernek képzeli magát, vagy ember, aki azt álmodta, hogy lepke.” Természetesen ezek az emberek kivételek, és az álomállapotot nem a kivételes, hanem az általános esetek szempontjából kell megítélni.

Mindkét említett ember abba a tévedésbe esett, amelyet bizonyos típusú metafizikusok és misztikusok is elkövetnek, akik azzal a szélsőséges elgondolással érvelnek, hogy ha az ébrenlét oldaláról nézve az álomállapotot önkényesen illuzórikusnak minősítjük, akkor éppen olyan joggal az álomállapot oldaláról is meg lehet ítélni az ébrenlétet. Röviden azt tartják, hogy az álomélet minden részletében teljesen azonos elbírálásában lehet az ébrenléttel. Azt állítják, hogy a két állapot között egyáltalán nincs eltérés.

Hogy ilyen következtetésre jutottak – az összes többi kizárásával állandóan csak egy tárgykörben tartózkodnak, ami önkéntelenül túlzáshoz vezet, mivel az elmét kibillenti egyensúlyi állapotából – nem ismeretlen a pszichiáterek előtt. Ezek a metafizikusok és misztikusok helyesen azt állítják, hogy amíg álmodunk, ezt úgy tekintjük, mint ébrenléti tapasztalatunkat. Az álom azonban megszűnik a felébredéssel, míg az ébrenlét napról napra folyamatos. Az ébrenléti napok között folytonosság van, az álmok között viszont nincs; a fizikai dolgok tudatunk mezején egy életen át folyamatosan jelennek meg, a róluk való álomképek vagy álomemlékezetek túl tömören és túl tagolatlanul cikáznak át rajtunk ahhoz, hogy összehasonlíthatók lennének a fizikai dolgokkal, és végül, bár az ébrenléti környezetben minden felébredéssel visszatérünk, ugyanahhoz az álomvilághoz azonban rendszerint nem, ha ismét álomba merülünk.

Az is fontos megállapítás, hogy csak az ébrenlétben vagyunk tudatában, hogy a két állapot létezik, mert ha álmodunk, nem is gondolunk arra, hogy az ébrenlét egyáltalán lehetséges. Ez azért van, mivel az álomban a tudat félig visszahúzódott, és nincs tudomása arról, hogy amit most kívülinek vél, az még az ő saját területe, míg az ébrenlét alatt fejlődése teljes csúcsán van. A nagyobb állapot természetszerűen magában foglalja a kisebbet éppen úgy, mint a nagyobb koncentrikus körök is magukban

foglalják a kisebbeket. Az öntudat pl. feltűnően jóval kisebb az álomállapotban, mint ébren.

Ha saját tudatunkat vesszük vizsgálat alá, létének háromféle módját különböztetjük meg. Az elsőben, az éber állapotban teljesen kitágul, a harmadikban, az alvásban teljesen visszahúzódik önmagába, a másodikban pedig a kettő közötti állapotban van. Ezért van az éber állapotnak különös ereje, amelyet rendszerint azok a kritikusok, akik Descartes kérdését és Chuang Cu dilemmáját idézik, nem vesznek figyelembe, és az álomállapottal azonosítják. Ez azonban fontos különbség közöttük, mivel arra a tényre mutat, hogy az álom jelenti a visszatérés első fokát az individuális tudat elméjéhez, míg az alvás a másodikat. A következő fejezetben látni fogjuk, miért nem lehet az elmét a tudattal azonosítani. Ha az elmét pl. egy lámpához hasonlítjuk és a lámpa fényét a tudathoz, akkor az álomvilág megvilágítása homályosabb, mint az ébrenlété. Az ébrenlét, az álom és az alvás az elme három progresszív állapota. A mentalista felfogás szerint az elme több, mint a tudat, feljebb való nála.

A tudat csak az elme egyik aspektusa. A tudat – mint fényképezésnél a blende-nyílás – szűkíthető (mint pl. a mély alvásnál, ahol majdnem teljesen zárt) és tágítható (mint pl. ébrenléti állapotban). Az álom a kettő közötti átmeneti állapotot tükrözi. A tudatnak ez a kitágulása magyarázza, miért vagyunk ébrenléti állapotunkban tudatá-

ban a másik két állapotnak, míg pl. az álomban nem vagyunk tudatában, hogy az ébrenléti állapot is létezik.

Már említettük, hogy az univerzum alaptevékenysége a képalkotás, és hogy ezért ez a képalkotó képesség az ember legfontosabb jellemzője is. Evolúciós szempontból az ember az álomban félig visszatér eredeti valójába, amikor képalkotó tevékenysége szabadabban, teljesebben és kevésbé korlátozva fejti ki működését. Ezért az álom idején a képek tobzódása természetes valami.

Amikor az álom közepén vagyunk, nem tudjuk fölfogni, hogy az álomban látott dolgok csak képek, valódinak képzeljük őket. Miért tudjuk, hogy nem azok, ha felébredünk? Miért nincs hasonló ítélőképességünk álmunk idején az ébrenléti állapotról? Erre először is az a felelet, hogy a kétféle tapasztalat az elmének különböző szintjéhez tartozik. Az ébrenléti világ ténylegesen magasabb értékű, mint az álomvilág, mivel az elme teljesebb és tisztább tudatos tevékenységet fejthet ki. A két állapot között ez az alapeltérés; bár ugyanakkor azonosak annyiban, hogy mind a kettő végeredményben mentális konstrukció.

Az éber állapot számunkra a legtudatosabb állapot és egyben a legfontosabb is. Ezek tagadhatatlan tényezők: ez magyarázza, miért tekintik az éber állapotot a legfontosabbnak mind a gyakorlati élet, mind a tudomány és a metafizika szempontjá-

ból. Mindez azonban nem ok arra, hogy ugyanakkor az álom és alvás állapotát teljesen figyelmen kívül kellene hagyni.

Az álom különbözik az ébrenléttől, és ezzel egyenlőnek csak úgy lehetne venni, ha a tényeket tudománytalanul eltorzítanánk. Azok a keletiek, akik azt mondják, hogy a két állapot teljesen megegyezik, költői ábrándban ringatják magukat, és nem a tudomány szilárd talaján állnak. Ha a két állapot valóban azonos lenne, jogunk lenne azt kérdezni, miért alakított ki a Természet kettőt, ha egy is bőségesen elegendő lett volna tervének megvalósítására. A Természetnek még messzemenőbb célja volt, mint amilyeneket eddig említettünk, amikor e két állapotot eltérőnek alkotta. Ha az emberi lét csak ébrenlétből állna, ha a tudatnak mindig bekapcsolva kellene lennie az örök megfigyelés körében, akkor az emberi lét egyszínű világban való léthez lenne hasonló, ahol minden tárgy fehérnek látszana, ahol a színek tudása soha fel sem merülne. A Természet ennélfogva öt érzékkel látott el bennünket, amelyeknek természetszerűen korlátozniuk kell tudatunkat. Tudatlanságunkban azonban sajnos nem ismerjük fel ezt a helyzetet, és ezért ezt az észlelési korlátozottságot úgy vesszük, mintha a lehetséges teljes tapasztalat lenne.

Az álmok azonban segítenek bennünket, hogy felfedezzük, hol hibáztunk. A Természet az ember szellemi életét a tudat fokozatai szerint három részre osztotta: a

mély alvás a tudat alatti, az álom a fél-tudatos, az ébrenlét pedig a tudatos állapotnak felel meg. Ezeknek az állapotoknak a vizsgálatával és megértésével az ember óriási igazságok megértéséhez juthat. Az embert azonban ébrenléti állapotában annyira hipnotizálja a világ anyagi voltába vetett hite, annyira csak a testtel azonosítja magát hogy a Természet az álom és az alvás állapotában való kényszerítéssel az ember segítségére akart lenni, hogy lehetővé tegye számára a kötöttségtől való szabadulást. Az alvás és az álom az embert az ébrenléti állapottól, a halál pedig a földi élettől vonja vissza egy időre. E tapasztalatokból adódó tanulságok tudat alatti elraktározása hosszú idő után az embert a vallás, a misztika és végül a filozófia útjára vezeti. Ezek külső megjelenés szerint egymástól formailag eltérhetnek, de a lényegük ugyanaz, ami köznyelvre lefordítva az, hogy Isten létezik, hogy az ember halhatatlan, és hogy kapcsolatba léphet Istennel.

Először az ember ezeket a kardinális igazságokat csak homályosan fogja föl, de azért fölfogja annyira, hogy érzi: van egy magasabb rendű Erő amelyre föl kell néznie. Ez a vallásos hit szakasza. Amint fokozatosan továbbfejlődik, tisztább intuíciók alakulnak ki benne, amelyek elősegítik, hogy vagy befelé tekintsen és érezzen valamit abból az állandó békéből, amely elválaszthatatlanul ehhez az Erőhöz kapcsolódik – ez az ember fölfelé való útjának misztikus szakasza – vagy, hogy a gondolatait

foglalkoztató bizonyos kérdésekre keresse és végül meg is találja a racionális válaszokat, amikor is életének metafizikai szakaszába jut el. De sem a vallás nem mentes a gazfickóktól, sem a miszticizmus az őrültektől. Így a további haladás a Természet részéről eredményes erőfeszítést igényel, egyrészt, hogy az ember belső fejlődését külső eredményekkel tartsa egyensúlyban, másrészt pedig, hogy föltárja előtte azt a biztos és mindent túlszárnyaló belső meglátást, amely mind a gondolkodást, mind pedig az intuíciót fölülmúlja. Így az ember belép életútjának filozófiai szakaszába. Az a homályos ösztön, amely először fölmerült benne, most világossággá és megkülönböztetni tudássá válik.

Ebből most megérthető, miért van az, hogy a misztikusok – eksztatikus érzéseiket követve – gyakran azt vallják, hogy a világ csak álom, míg a filozófusok – higgadtabb belső meglátásuk alapján – azt mondják, hogy a világ csak ***hasonló*** az álomhoz. Ez azt jelenti, hogy mindkét felfogás mentalista karakterű, csak a filozófusok megjegyzik: jobb lenne azt mondani, hogy a világ teljes kifejlődését elért álom.

Egy múlt századi kiváló angol orvos, Sir Henry Holland figyelte meg idős páciensei körében szerzett tapasztalatok alapján, hogy a magas kort megért személyek kezdik úgy érezni, hogy életük hasonló egy álomhoz. Ez határozott előrehaladás az általános és konvencionális nézethez képest, mivel közelebb viszi őket a misztikus né-

zethez. Ez azonban még nem a végső igazság. A filozófiai nézet szerint ui. mindkét állapotban egy és ugyanazon valóságnak a kifejezési formája, amely valójában minden lehetséges emberi tapasztalat rejtett alapja. Ne essünk tehát abba a hibába, hogy azt mondjuk, hogy a földi élet csak álom, mivel nem az. Amit valójában mondhatunk, csak az, hogy vannak bizonyos hasonlóságok, de vannak bizonyos eltérések is az álomhoz, ill. az álomtól.

Ezért a filozófusnak nem lehet nem tevékenykednie, ha a világ létét megértette. Az embernek itt, ebben a fizikai világban, amelyet az aszkéta megvet, a materialista túl-, a misztikus pedig aláértékel, kell szellemi célját megvalósítania és magasabb rendű személyiségét fölfedeznie, nem pedig máshol. Csak az érett ébrenléti állapotban képes az ember fokozatosan az Önvaló tudatára ébredni.

A második fontos dolog, amit a két állapottal kapcsolatban meg kell jegyezni az, hogy míg az ébrenléti világ közös, más emberekkel kell osztozni rajta, addig az álomvilág individuális. Az a színház, ahol az ébrenlét drámája játszódik, közös, míg az a színház, ahol az álom drámája látható, csak egy ember számára van nyitva. Mindenki csodálatos módon a saját képzeleteit szemléli: ez az előadás egyedül csak az ő számára van. Valójában láthat álmában más személyeket is, de azok a személyek,

akiket lát, rendszerint ugyanakkor nem látják őt saját álmukban, míg éber állapotban kölcsönösen látják egymást.

Az álmodó arca rendszerint semmit sem árul el abból a jó vagy rossz tapasztalatból, amelyben álmában részesül. Az a világ, amelybe így lép be, a saját titka marad, más ide nem léphet be.

Az ébrenléti világ folyamatosságának a tudományos magyarázata – az álomvilág diszkontinuitásával szemben – természetesen az a tény, hogy az első elsődlegesen a Világ Elmétől nyeri létét, míg a második csak egy individuális elmétől.

E tényből, hogy az álomvilág individuális, az ébrenléti pedig közös, fontos következtetést lehet tenni. A Természet itt minden embernek – saját személyes tapasztalatán keresztül – lehetővé teszi, hogy betekinthessen a világteremtés misztériumába. Abból a tényből, hogy az ember képes megalkotni saját álomkörnyezetének képét, megértheti, hogy észlelheti és reprodukálhatja éber világának képét, amely a Világ Elmétől származik.

A legtöbb ember nem érti, hogy ez a szélesebb lét benne létezik; és még azok is, akik tudják, nem értik, hogy milyen fontos elem is az valójában, amely lehetővé teszi számukra világtapasztalatukat; és azok, akik ugyan felismerik ennek a valaminek a fontosságát, rendszerint nagyon keveset tudnak működéséről. Itt a véges való képal-

kotó erejében láthatják tulajdonképpen, milyen is lehet a végtelen valónak a képalkotó ereje.

Az álmodó képzeletének van néhány korlátja, a Világ Elme képzeletét azonban semmi sem korlátozza. Az ember szabadon alkotja meg saját világát amelynek egyáltalán nem kell hasonlítania egy másik álmodó világához. Az ember mintegy megtalálja önmagában képzelete korlátok nélküli szabadságának és mágikus erejének mintáját. A képzelet erős és eredeti működése az álom ideje alatt – még azoknál az embereknél is, akik ébrenlétük alatt kevésbé képzeletdúsnak is látszanak – azt mutatja, hogy ez az elme egyik legcsodálatosabb és mélyen magában rejlő tulajdonsága.

Mi a zseniális tevékenység az álomban? Teremtő munkájába burkolózva az ember – a legabszorbeáltabb és legelragadtatottabb pillanatokban – egy magasabb rendű álomállapotba emelkedhet. Minden igaz művész tanúsíthatja ennek az állításnak az igazát. A képzelőerő segítségével az író regényeket alkothat ébrenléte folyamán; mennyivel könnyebben alkothatja meg ezeket az álom idején amikor a képzelet közvetlenül gondolatokban fejezheti ki magát, nem pedig közvetve, a művészi eszközök kényszerű korlátjain keresztül. Ez az egyik oka annak, amiért a legtöbb átlagember álma idején képzelő teremtőerővel rendelkezik, amelynek ébrenléte alatt nincs birtokában.

Bármi is legyen egy különleges álom szülőanyja, valamennyi álom szükségszerűen és végeredményben az elme képalkotó erejéből származik. A Természet minden embert álmán keresztül tanítja meg, hogy kicsiben ugyanazzal a teremtőerővel rendelkezik, mint a Világ Elme. Amikor az ember azt kérdezi, hogy hogyan tudja a Világ Elme a világképeket az individuális elmére rárakni, a Természet siet segítségére, hogy a választ megkapja azáltal, hogy lehetővé teszi számára az álomtapasztalatot, amelyben az álmodó saját képzeteivel egy külön világképet képes saját magára rárakni. Végül is az ember csak azt figyeli, amit saját elméje dob fel, bár erről akkor nincs tudomása.

Az idő és tér magasabb dimenziói

A két állapotot illető harmadik meglepő dolog az időmértékünkben levő eltérés.

Álmainkra összefüggéstelen töredékekben és hirtelen feltárulkozásban emlékezünk vissza, és csak ritkán úgy, mint tökéletesen egész valamire. A folyamat ezenkívül rendszerint éppen olyan gyors, mint amilyen váratlan. Gyorsan eltűnnek a felébredéssel, és csak az utolsó jelenetek homályos emléke marad vissza. Gyakran vádoljuk azzal az álmot, hogy gyorsan tovatűnik, és így csak hiányos töredékekben emlékezünk rá vissza.

A legtöbb álomtapasztalat-emlékünk közvetlenül a felébredés előtti pillanatokból származik, a tudatnak az alvás és ébrenlét közötti szürkülethez hasonló állapotából; ezek annak, amit álmodtunk, félig éber impressziói csupán. Az álom az ébrenlétben egyáltalán nem jelentkezik – kivéve azokat a zavaros emléktöredékeket, amelyek az ébredés előtti határterületet jellemzik. Az ilyen emlékek olyan megpillantások, amelyek akkor tapasztalhatók, amikor az álom kapuja pillanatnyilag félig nyitva van. Gyorsan bezárul azonban, és a tudat lassúbb vibrációja következik. De még azok a félig ébrenléti állapotból származó pillanatok is, ahol az egyik állapot a másikba ala-

kul át, szükségszerűen nem tiszta emlékek, hanem az álom és az ébrenléti való közötti nézőpontbeli különbségből adódó megfigyelések, torzítások és kiértékelések keveréke.

A nehézség az, hogy az álom alatti időmérték olyan gyors, hogy minden olyan kísérlet, amely megpróbálja az álomtapasztalatot az éber tudatra átvinni, hasonlít ahhoz a kísérlethez, amikor két forgó fogaskereket akarunk összekapcsolni, amikor is az egyik jóval nagyobb sebességgel forog, mint a másik.

Ugyanígy az álomtapasztalat is túl gyors ahhoz, hogy beilleszthető lenne éber tudatunk mozgásába. Az elme rendszerint nem képes szimultán működni két egymástól annyira eltérő világban.

Ha pl. álomban 5 perc elég arra, hogy olyan eseménysorokat fűzzön össze, amelyekhez ébrenléti állapotban 5 napra van szükség, világos, hogy az álomelme olyan nagy sebességgel működik, ami az ébrenléti elme számára teljesen elképzelhetetlen. Valaki számot adott pl. arról, hogy álmában föld körüli utazáson vett részt, és ez nem tartott tovább, mint amennyi idő eltelt azóta hogy az ágya melletti gyertyát eloltotta, de a gyertya még nem szűnt meg füstölni! El kell fogadnunk ezt a tényt, hogy minden álom teljesen más idő-léptékű, mint az ébrenlét.

Nehéz ezt felfedezni, mivel ébrenléti tapasztalatunkat mint jelenben történőt vizsgálhatjuk és tanulmányozhatjuk, álomtapasztalatunkat pedig mint múltbeli eseményt. Felfedezhető azonban ez, ha pl. olyan eseteket veszünk, ahol csak egy testi zavar vagy környezeti változás okozza az álmot. Gyakran így igazolható, hogy az álomhoz 1-2 másodpercre van csak szükség, amennyi ideig maga az álmot kiváltó ok tart; mivel az ilyen álmokat rendszerint felébredés követi. Az általánosan ismert dolog, hogy ilyen esetben a másodperc tört része is elég meglehetősen hosszú álomesemények kialakulásához, amelyek a valóságban néhány órát is igényelnének, hogy megtörténhessenek. Álmunkban pl. Londonból Kalkuttába kevesebb idő alatt repülhetünk mint amennyi idő szükséges ahhoz, hogy ébrenléti állapotban végigsétáljunk London főutcáján.

Egy hirtelen kopogás az ajtón egy alvó személynél pl. azt az álmot váltotta ki, hogy zivatarba került, és ő lett az áldozat. Álomélményében a vihar mintegy félórát tartott, pedig a valóságban nem tartott tovább, mint a kopogás az ajtón. Egy franciával pedig az történt, hogy álmában egy rúd esett a nyakára. Ez olyan álmot idézett elő nála – amely a felébredésig nem tartott 1-2 percnél tovább –, hogy különböző történelmi eseményekben vett részt, és a francia forradalom alatt elítéltek és guillotinnal kivégezték.

Ha vesszük magunknak a fáradságot, hogy e két esemény felszíne mögé nézzünk, felfedezhetjük, hogy az óra mutatta mechanikus időtartam nem ugyanaz, mint a tapasztalat adta tudatos időmérce. Valójában az a sebesség méri számunkra az időt, amellyel az észlelések egymást követik elménkben nem pedig az óra mutatója. Az időt valójában az elmében a képek és ideák egymás után következő mozgásának sebessége méri. A Föld forgása tengelye és a Nap körül csak az időt mutatja de nem teremti meg. De még így is csak egy lehetséges formáját méri számunkra. Az álomidőt nem mérhetjük az ébrenléti órával. Egy álom, amely egy órát tart, pl. az ilyen ébrenléti órán mérve, csak egy percet vehet igénybe, de ennek az ellenkezője is lehetséges. Kábítószer fogyasztók pl. olyan érzésről számoltak már be, hogy egy egyszerű művelet, pl. a lábuk felemelése úgy tűnik, egy egész órát vesz igénybe, időszakosan más időmértékük miatt. Ez nemcsak azt mutatja, hogy az idő mennyire nem stabil valami, hanem azt is, hogy mentális. Ha más bizonyíték nem is állna rendelkezésre, hogy az idő teljesen mentális és teljesen változó, akkor az álom egymaga bebizonyítaná ezt.

Az időt úgy észleljük, mint az elme mozgásának mértékét magunkban de úgy képzeljük, mint valami rajtunk kívülállót. Jellege, sebessége és realitása csak számunkra a jellege, sebessége és realitása. Tulajdonképpen az idő az a mód, ahogy az elme mű-

ködik, és mivel szellemi cselekvés a legnagyobb és legkisebb vibrációs sebesség között bárhol megjelenhet ennek megfelelően az időmérce is más lesz. Ha unatkozunk, a percek óráknak tűnnek. Ha viszont valami kellemesben van részünk, az órák tűnnek számunkra perceknek. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy nem mi mozgunk az időben, hanem az idő mozog bennünk. „Ember, tudod-e, hogy a reggel, a dél és az este egyaránt benned van?” – kérdezte Baba Farud, egy mohamedán szufi misztikus.

Bár az ébrenléti idő értéke mindennapi életünk egészére a továbbiakban sem csökken, mindenesetre meg kell állapítani, hogy az idő emberi találmány, amely matematikai és gyakorlati célokra alkalmas, de nem filozófiai célokra. Az idő a tudat egyik formája, nem pedig egy fix dolog, mivel senki nem észlelheti, sem fel nem foghatja. Végtelenül változhat, mivel a személytől függ. Az, ami egy hosszú lábú embernek csak egy óra, az egy hangyának pl. öt óra is lehet. Nem kell tehát matematikusnak lennünk ahhoz, hogy felfedezzük az idő relativitását.

A felébredés utáni pillanatban biztosan kijelenthetjük, hogy az álom csak szellemi konstrukció. Ha ezt a visszapillantást egy kicsit meghosszabbítjuk, azt is ki kell jelentenünk, hogy ami tegnap történt velünk, szintén nem más, mint emlékezet, vagyis szellemileg rekonstruált események és jelenetek sora. A filozófus azonban nem áll itt meg, hanem az előrepillantást is kinyújtja. A jelen tapasztalatot is ideának minősíti,

mivel hasonlóképp ez sem más, mint mentálisan konstruált dolog. Amikor eszünkbe juttatjuk, hogy a korábbi vizsgálataink azt mutatták, hogy a jelen pillanat is teljesen megfoghatatlan, mivel azonnal a múltba tűnik, akkor az a kísérlet, hogy még egy egyszerű pontot is megragadjunk az időben, mindörökre reménytelennek és sikertelennek látszik, és hogy ezért a jelen pillanatnak is szellemileg konstruált valaminek kell lennie; akkor kezdjük megérteni, hogy amit időnek érzékelünk, nem más, mint a valódi jelen pillanat örökké mozgó ideájának folyamatos ismétlődése.

Öntudatlanul természetesnek vettük az álom vizsgálatánál, hogy az álom maga kezdet és vég nélküli, de a felébredéskor felfedezzük, hogy az álomidőnek ez a látszólagos örökkévalósága végül is csak saját képzeletünk. Az idő röviden nem más, mint változó idea, de olyan idea, amelyről a tudatos lény, legyen akár ébren, akár álmában, nem tehet, hogy van.

A negyedik fontos dolog, amit az ébrenléttel, ill. az álommal kapcsolatban meg kell jegyezni, a tér-mértékükre vonatkozik. Az álomidő óriási sebességének a majdnem szimultán álomtér itt-ott-ja felel meg. A közfelfogás és a konvencionális ébrenléti nézőpont meglehetősen természetesnek azt tartja, hogy mivel a dolgok elhelyezkedés, méret és távolság szempontjából egymással és testi elhelyezkedésünkkel kapcsolatban állnak, ezért tőlünk kívül állnak. Erre a megállapításra azért jutott, mivel a

közfelfogás nézőpontja az elmét a fejhez köti, következésképp a testtel azonosítja. Azt tartja, hogy a teret pontok alkotják, amelyek egymáshoz adódva hozzák létre a kiterjedést. Ezeknek a pontoknak az összessége alkotja a teret, amelyet ezért egyféle doboznak tekint, amelyben minden elhelyezkedik. Röviden, a teret olyan valaminek fogja föl, ami az elme körül, ill. kívüle áll.

Tekintsük ugyanezt a problémát az álomnézőpontról. Egy álmodó pl. azt álmodja, hogy Buenos Aires széles utcáin sétál. Majd felébred és azt kérdezi magától: „Hol van ez a nagyváros és azok a nagy távolságok, amelyeket utcáin bejártam?” Elhelyezheti-e őket egyáltalán? Világos, hogy álmának Buenos Aires csak az elméjében helyezhető el, onnan emelkedett ki, mint egy növény a magból. Mégis volt hossza, magassága és szélessége, vagyis térben létezett. Ebből az következik, hogy a teret magát is az elmébe kell helyezni, nem az elmét a térbe, ahogyan azt szokásszerűen és helytelenül teszik. Ezért a térben a dimenziók csak az elmén belüli ideák és nem rajta kívül álló dolgok koegzisztenciája. Ez azonban csak úgy érthető meg, ha az előzőekben említett elme és tudat közötti különbséget jól felfogjuk. Az elme a tudat rejtett forrása. Erről azonban a következő fejezetben részletesen beszélünk még.

Az a tér-idő skála, amellyel az ébrenléti dolgokat és eseményeket mérjük, meglehetősen különböző az álométól. Az álomban nem veszítjük el az idő- és térfelfogá-

sunkat, csak új ideákat alkotunk róluk. A tér-rend megváltozik, úgyszintén az egymás után következő gondolatok sebessége is. Vagyis van idő- és térérzékelés, de ez eltérő lesz az álomlétben a megszokottól.

Nem nehéz megérteni, hogy az álomvilág számunkra csak mint ideák sorozata létezik, amelyre figyelmünk irányul, ezért az álomvilág nem hely, hanem csak a figyelem állapota. Térbelisége szimbolikus, és a vele járó lényben van. Vajon nem mehetünk-e innen egy lépcsővel feljebb, ahol megérthetjük azt a nehezebb dolgot, hogy ehhez hasonlóan az ébrenléti világ is ugyanahhoz a térbeli szimbolizmushoz tartozik kiterjedését távolságát azon a lényen keresztül kapja, amelyhez kapcsolódik? Hogyan foglalhatnánk el két ellentétes álláspontot az elmének egy és ugyanazon tapasztalatával szemben? Ha közelebbről vizsgáljuk a dolgot, azt találjuk, hogy a világ létezéséről való tudásunk mindig ráirányított figyelmünkkel párosul, hogy a dolgokra irányuló figyelem a lényeges előfeltétele a dolgok ismeretének, és hogy a befektetett figyelem koncentráltságának foka pontosan egyenesen arányos a kapott tudat intenzitásával. Röviden a tér tehát az elmében van és nem – mint ahogy tévesen gondoljuk – rajta kívül. Azok, akik a mentalizmust fantasztikusnak tartják, az álomtérnek ebből a tagadhatatlan, de rendszerint aláértékelt – ha éppen nem figyelembe sem vett – tényéből megérthetik, hogy ez a tanítás mennyire összhangban van a Természettel.

„Mielőtt felébrednénk, nem értjük meg, hogy amit álmunkban látunk, az külsődlegesen nem létezik” – olvashatjuk a mentalizmus egy régi kínai összefoglalójában, majd kiemeli a tanulságot: „Nem tudjuk megérteni azt sem, hogy amit ébrenlétünk alatt látunk, külsődlegesen nem létezik, csak mint az elmében levő szellemi kép.” Mindazonáltal az embernek éppen olyan nehéz elhinni azt az igazságot, hogy az ébrenléti világ saját kivetített képzelete, mint amilyen nehéz az álmodónak elhinni, hogy álomvilága hasonlóan nem más, mint saját kivetített képzelete.

A tudat rendelkezik azzal a rejtett tulajdonsággal, hogy bármilyen méretű alakot vehet fel. Éppen olyan könnyen el tudjuk képzelni egy repülőgép, egy macska, egy gombostűfej, egy hegy vagy egy ember képét magunkban. Egyformán „elfér” a gondolatunkban pl. egy szoba vagy éppen Ausztrália képe: a távolság és kiterjedés nem akadály, hogy bármilyen tárgya, mint idea létezzen, akár ébrenlétünkben, akár álmunk idején. Ha a világ valóban kívül lenne az őt megismerő elmén, akkor csak csodával lehetne az elmén belülre hozni.

Az ötödik fontos megjegyzés a két állapottal kapcsolatban az érzéktapasztalatuk hasonlóságára vonatkozik. Az 5 érzékszerv éppen úgy működik az álom alatt, mint éber állapotban. Érezhetjük az álomvirágok attraktív illatát, hallhatjuk az álomharangok hangját, érezhetjük az álomkard fájdalmas élességét, beszélgetést folytathatunk

álmunkban egy barátunkkal, és érezhetjük egy álomital édességét. És mindezeket a tárgyakat érzékszerveinken keresztül tapasztaljuk, bár amikor felébredünk, tudjuk, hogy mind a tapasztalt tárgyak, mind pedig a tapasztaló érzékszervek csak gondolatok voltak.

Amikor elgondolkodunk azon, hogy az aranyló nap és az ezüstös csillagok az égen éppen úgy ragyognak álmunkban, mint ébrenlétünkben, hogy az álomóceán éppen úgy hullámzik, hogy az álomerdő éppen olyan sötét és hideg, mint az ébrenléti, álomfájdalmunkban éppen úgy sírunk, és álomboldogságunkban éppen úgy nevetünk, mint ébren, akkor megérthetjük, hogy a két világ meglepő mértékig osztozik érzékeléseinkben.

Amikor az elme befelé tekint, és éjszakai életére új képzeletek után vadászik, minden vágyat aktuálisan élőnek, miden képet megfoghatónak, érzékelhetőnek és láthatónak, minden hangot hallhatónak és minden illatot érezhetőnek talál; gondolatokat fedez föl, amelyek úgy tekinthetők, mintha valódi dolgok lennének. És milyen rettenetes is egy lidércnyomásos álomban a félelem és iszonyat saját mozgóképei által fogva tartott álomérzékelések látványa.

Az első kötetben az érzékelés és észlelés analízisével kapcsolatban leírtak igazsága – amelyben arra a konklúzióra jutottunk, hogy egy dologról való gondolat megelő-

zi és helyettesíti a materiális dolgot magát – most az álomvizsgálattal még jobban megerősíthető. Az ébrenlétben ugyanígy abban az előjogban van részünk, hogy kívül állunk az álomállapoton, és ezért belső működését egy magasabb, előnyösebb helyzetből figyelhetjük és érthetjük meg. Az álom alatt a külső tárgyakról való „benyomásokat” vesszük, és mint észlelés tudatosodik bennünk. Ez az észlelés és érzékelés azonban bármilyen materiális dolog jelenléte nélkül is megjelenhet. A gondolat úgy jelentkezik ekkor, mintha a tapasztalat maga materiális dolog lenne. Felébredve azonban tudjuk, hogy csak egy gondolat volt.

Így az az állítás, amely első hallásra olyan hihetetlennek látszott, most az álomérzékeléssel illusztrált működése láttán – meglehetősen plauzibilisnek tűnik. Az éber és az álomtapasztalat két különböző nézőpont, ahonnan ugyanaz az elme szemléli saját kivetített képeit, úgy, mintha azok hozzá képest kívülállók lennének. Csak az első esetben ezek a Világ Elme gondolatainak az elme saját maga készítette visszhangjai, a másik esetben viszont ezek teljesen az elme eredeti termékei.

A hatodik megjegyzés arra az anyagra vonatkozik, amelyből mind a két világ felépül. Az álomban szilárd márványból faraghatunk szobrot. Álmunkban szilárdan hiszünk az álom-szobor valódi létében, minthogy hiszünk az ébrenlét folyamán alkotott szoborban is. Álmunk anyaga azonban tisztán szellemi. Álom-szobrunk anyaga

csak a benne való hitünkben van meg. A tanulság mindebből az, hogy amely képzet erős hittel van tudatunkra rávíve, azt egy idő múlva teljesen szilárdnak fogadjuk el.

A Természet így álmunkban tanít meg bennünket arra, hogy a tárgyak hogyan létezhetnek csak mint ideák, és mégis úgy látszanak, mintha anyagból lennének. Segít megértetni velünk, hogy ahogy az álmodó ember sohasem kérdőjelezi meg álomképeinek materiális voltát, soha nem fedezi fel, hogy ezeknek nincs külső fizikai hasonmásuk; ahogy soha nem kételkedik abban, hogy a meleg vagy a hideg, amelyet érez, nem más, mint egy-egy gondolat, ugyanúgy mi is hajlamosak vagyunk ugyanabba a hibába esni, hogy soha nem kérdőjelezzük meg ébrenléti képeinknek materiális voltát. Természetszerűen meglehetősen hihetetlennek tartjuk azt a mentalista állítást, hogy a szék, amelyen ülünk, lényegében és végső soron ugyanabból az anyagból van, mint elménk, bár a fizika is nyomatékosan arra tanított minket, hogy mennyire illuzórikus az anyag szubsztancionális voltába vetett közhiedelem. A metafizika kigyógyíthat bennünket ebből a hiedelemből, de még akkor is háttérérzéseinkben meghúzódhat egy kis kényelmetlen bizonytalanság, eszünk bármennyire is igyekezne meggyőzni ennek az ellenkezőjéről. A Természet azonban itt segítségünkre siet, és minden álomban gyakorlatilag illusztrálja nekünk, hogy az ilyen látszólagos lehetetlenség hogyan válhat valóra minden ember személyes tapasztalatán belül.

A materialista kritikusoknak – akik a valóság kritériumával csak a kézzelfogható fapálcát és súlyos követ fogadják el – azt ajánljuk, hogy tanulmányozzák behatóbban az álomállapotot. A materialisták soha nem tudnak megcáfolhatatlan magyarázatot adni, mint a mentalisták ilyen pszichológiai állapotokra, mint amilyen az álom, ahol a dolgokat ténylegesen érezzük és látjuk, bár fizikailag nincsenek jelen. Az álomanyag valóban pontosan az, mint az ébrenléti anyag, csak az utóbbi hosszabb életű. De soha, semmi időben nem látunk vagy észlelünk semmiféle anyagot, csak külön tárgyakat vagy dolgokat. Azt hisszük, hogy ezek anyagból vannak, mivel térbeli kiterjedést mutatnak és a tapintásnak ellenállnak. De a térbeliség és ellenállás nem lehet több, mint gyártott képzet és idea, ahogy az álomtapasztalat megmutatta.

Ha az anyag valóságában hiszünk, következésképp az idő és tér abszolút fix karakterében is kell hinnünk, mivel az anyag térben helyezkedik el és az időben változik. De az álomtapasztalat meggyőzhetett bennünket, hogy a térnek és időnek nincs fix léte, és hogy mindkettő teljesen szellemi; ebből az következik, hogy az anyagnak – amely csak tér-idő feltételek között jelenhet meg – szintén nem lehet fix léte, vagyis teljesen mentálisnak kell lennie. Ha valójában nem az, akkor nem anyag többé. Az elme azonban tökéletesen válaszol erre a hívásra. Ezért az anyag valójában elme.

Tudjuk, hogy az álom alatt az elme az, amely működik. Nem mondhatjuk egy álmodóról, hogy valójában két entitás van jelen; elméje és valamilyen anyag rajta kívül. Így, bár a kettősség látszólag fennáll, jól meg kell érteni hogy mit jelent; jól meg kell érteni, hogy nem más, mint idea. Ha az elme képes ily módon megkettőzni magát az álom idején, akkor még inkább biztos, hogy ugyanerre képes az ébrenlét alatt is. Ez az, ami ténylegesen történik; az ember tapasztalatának tere is akkor kettéosztódik külső dolgokra és belső képzetekre. A fő különbség egyedül az, hogy ébrenlétünk alatt a külső és belső ideák közötti kontraszt jóval erőteljesebb.

Miért jelenik meg ilyen különbség? Már megmagyaráztuk, hogy az alvás folyamata befelé irányuló centripetális folyamat, amikor elménk természetszerűen abbahagyja önmaga kivetülési, térbeliesítési és formaalkotási műveletét: ennek szélső értékét a mély alvásban éri el. Felébredéskor ennek a folyamatnak az ellentétes iránya figyelhető meg: az elme megint megkezdi kivetíteni a világképeit, mintha azok valóban kívülállóak lennének. Az álmodás köztes állapot, hogy a szellemi képek nem olyan élesen fókuszáltak, nem olyan élénkek és valódinak látszóak még, mint éber állapotban. Amikor az ébrenlét alatt a tudat a legtágabbra nyitja ki magát, a tudat kivetítődése is a legteljesebb és legintenzívebb lesz. E tények fényében megérthetjük, hogy világunk teljesen lenyűgöző tartóssága attól az élességtől és koncentráltságtól

függ, amellyel fókuszáljuk. Ezért ez a tartósság az elmében van és nem a világban. Az anyag csak koncepció.

Mindazonáltal ez a különbség a két állapot között elég erős ahhoz, hogy az embert hipnotizálja abban a hitben, hogy ez minőségi és nem fokbeli eltérés, és hogy e kettősség a lényeghez és nem a látszathoz tartozik. Következésképp az ember abba a tévedésbe esik, hogy az ébrenléti világot ténylegesen materiálisnak tartja, és csak az álomvilágot tartja szelleminek. Az álmodó azt gondolja, hogy tudata kifelé fordul, de miután egyéni világa elvarázsolt körén áttör és felébred, megtudja, hogy hite félreértés volt, és hogy tudata pontosan az ellenkező irányban működött, mivel befelé és nem kifelé fordult. De ha felfedezi, hogy álomjelenete belső képzelet volt, bár külső aktualitással bírt számára álma idején, nem érti meg ebből, milyen könnyen félreérti a tudat saját tapasztalatát?

Világosan látszik most, hogy az álom idején valamilyen okkult erő van működésben, amely mágikusan a gondolatokat dolgokká, az ideákat pedig alakokká alakítja a felvevő elme számára. De ha az elme saját álomvárosait, formáit megalkothatja, és be is népesítheti őket saját életével, mozgó és beszélő teremtményeivel, miért ne lenne képes, hogy saját éber világát is megalkothassa? Amikor mindarra a sokféle tapasztalatra emlékezünk, amelyeket az elme számunkra az álom idején kitalál, fel kell ten-

nünk a kérdést magunknak: miért ne lenne képes az elme arra is, hogy az univerzális ébrenléti tapasztalatot számunkra felfedezze.

Ha őszintébbek lennénk magunkhoz, el kellene ismernünk, hogy ez a fajta álomtapasztalat, annak az élő és mozgó világnak a pillanati teremtése, hosszú beszélgetéseknek ez a váratlan áthallása a csendben nem más, mint az elme mágikus erejének megnyilvánulása. De ha saját képeink észlelése azt jelenti, hogy ezeket mint külső dolgokat észleljük, ha egy egész új világot teremthetünk és be is népesíthetjük; ha saját gondolatainktól annyira hipnotizálhatók lehetünk, hogy álmunkban teljesen bennük élünk; röviden, ha az elménk egy egész világtapasztalatot rakhat ránk, menynyivel inkább lehetséges lehet ugyanennek a varázslószerű elmének, hogy ébrenlétünk alatt rakjon ránk egy egész világtapasztalatot, amikor együttműködik a jóval erősebb kozmikus elmével. A Világ Elme saját leszármazottját, az elmét ébrenléti állapotában külső formák és látható alakok univerzumával ajándékozza meg, éppen úgy, ahogy az elme az álom idején megteremti a külső formák és látható alakok saját külön univerzumát. De míg a Világ Elme teljesen tudatában marad művei mentalista karakterének, addig az emberi elme azzal esik tévedésbe, hogy saját tapasztalatának materialista jelleget tulajdonít, így éppen úgy csalódik, mint az érzékek, amelyek azt látják csak, hogy a Nap mozog az égen keresztül. Ezt az érzékcsalódást azonban a

gondolkodó ész segítségével korrigálni lehet, az elme tévedését azonban csak a gondolkodás és a misztikus tapasztalat kombinációja segítségével.

A gondolkodó elmének az álom olyan jelenség, amely megmagyarázhatatlan csoda lenne, ha a materializmus jelentené a végső igazságot. Az univerzum felismerése, hogy valójában mi is, nem más, mint saját magunk felismerése. Az ilyen felismerés azonban csak fokozatokban tehető meg, és az első fokozat az, hogy megszabaduljunk anti-mentalista nézeteinktől és megszabaduljunk a látható és érinthető dolgok materialista magyarázatának rögeszméjétől.

Amikor a mentalista doktrína elfogadásával megértjük, hogy az az erő, amely ezt a titokzatos álomvilágot mágikusan előidézi számunkra, ugyanannak az erőnek a része, amely az ismerős ébrenléti világot is előidézi, akkor kezdünk valamit megérteni az elme rendkívüli lehetőségeiről. Az előző könyvben ***(A jóga titkos tanításai)*** a karma kifejtésével röviden említettük a gondolat teremtő befolyását a környezetre. Itt még hozzátehetjük, hogy amíg az álomvaló mentális teremtményei azonnal megvalósulnak, az ébrenléti való gondolatainak testet öltéséhez – mivel különböző idődimenzióban működik – szükségszerűen jóval hosszabb időre – gyakran egy újabb megszületésre – van szükség. De hogy környezetünket részben gondolatainkkal alakítjuk ki, az gyakorlati és működő igazság marad.

Ne higgyük azonban, hogy a világjelenségeknek mentális jelenségekben való redukciója puszta illúziókká, szellemekké vagy éppen nem létező dolgokká változtatja őket, hogy néhány, a logika csapdájába esett metafizikus, indiai misztikus és a legtöbb nyugati kritikus a mentalizmusról hiszik. Az indiai elme mindig is különösen hajlamos volt ilyen túlzásokat elhinni, amelyet az angol irodalomban George Borrow (Borrow – ahogy ez jól ismert – a cigányokkal a legmélyebb barátságban volt, akik közülük valónak ismerték el és tradicionális titkaikba is beavatták. Az idézett mondat különösen azért érdekes, mivel e könyv szerzőjének kutatásai meggyőzték őt, hogy a cigányok a Himalája előhegyeinek Garhwal részéből származnak. A cigányok etnológiailag és kulturális szempontból Indiából erednek. Egy európai cigány vajda egyszer elmondta az írónak, hogy amikor az előző vajda haldoklott, beavatta őt a „Minden Elme” titkos megszólításába, majd ezt követően a mentalizmus doktrínájába – annak szokásos indiai formájába, amely a földi életet álomnak tartja. Ez a cigány vajda azt is megtanulta elődjétől, hogy mivel az elme teremtő, e tan különleges módon való teljes megvalósulása és állandó alkalmazása a titka a sikeresen kifejlődő okkult erőknek), egy múlt századi szerző fejezett ki jól ezekkel a szavakkal: „Bárcsak soha ne születtem volna meg! – mondtam magamnak, és egy gondolat követi néha

ezt. De egyáltalán megszülettem? Nem minden, amit látok, hazugság – egy csalással teli fantom? Van-e világ és föld és ég?”

Az itt körvonalazott kérdés a valóság értelmére vonatkozóan fontos kérdés. Az a kritikus, aki azt rója fel a mentalizmusnak, hogy a világot hideg valótlanságnak képzeli, teljesen félreértelmezi a tant, amely a világnak legalább annyi valóságot tételez fel, mint a gondolat tényének, amelyből származik. A „valótlan” helyett megfelelőbb terminust kell találnunk. A világ valódi természete, mintha egy fátyol fedné, rendszerint el van takarva előlünk. De ez nem teszi nem létezővé, hamissá és üressé, ahogy a „valótlan” szóból következően ezt sokan gondolnák, akik nem veszik a fáradságot, hogy megvizsgálják közelebbről, mit is jelent valójában. Meg kellene kérdeznünk, mit is értenek azon, amikor azt állítják, hogy a világ valódi, az álom pedig valótlan. E szó értelmét kutatni annyit jelent, mint megtenni az első lépést afelé a mélyebb gondolat felé, hogy mi is a végső az életben. Mivel, bár azt állítottuk, hogy az ébrenlét bizonyos vonatkozásokban magasabb követelményeket támaszt velünk szemben, mindazonáltal sem az ébrenléti világ, sem pedig az álomtapasztalat nem lehet a végső valódi világ, mivel mindegyik egy különleges idő-tér világhoz kötött, amelyben az elme ezen a külön szinten működik. Mindegyik csak az elme egy állapota. Mindegyik azt mutatja, hogy a tudatos lényt saját teremtményei tartják fogva. Az álmodó soha-

sem gondolja álma alatt, hogy az álomdolgok vagy álomszemélyek észlelése megcsalja őt, bármit is gondoljon erről felébredése után.

Itt valóban el kell az embernek gondolkodnia, hogy az életet, amelyet egy alkalommal mindig valódinak fogad el, vissza kellene utasítania mint csalóka ábrándot, amikor az ember megváltoztatja az álláspontját. A valóság érzése elismerten ébrenlét folyamán a legerősebb, de azért az álom alatt is elég erős ahhoz, hogy megijedjünk, ha valami vadállattal kerülünk szembe, vagy jó érzés töltsön el bennünket, ha valamilyen kedves személlyel találkozunk. Sem az éber, sem az álom állapotban nem hagy el bennünket. Ennek az érzésnek minden bizonnyal mindkét esetben ugyanabból a forrásból kell erednie. Mi az, ami mindkét állapotban mint e két állapot fontos „anyaga” van jelen? Már tudjuk, hogy ez az elme. Következésképp az az érzés, amely minden tapasztalatot valósnak tüntet fel, abból a tényből származik, hogy valami valódi bizonyosan jelen van benne, és hogy ez a jelenlét semmi más, mint az elme. És az elme paradox működése olyan, hogy bár álom idején csak saját gondolatait jeleníti meg, ezek akkor úgy látszanak, mintha valódi dolgok és személyek lennének, amelyek az elmén kívül állnak és különböznének tőle, míg azokat, amelyeket az ébrenléti állapotban ismert meg, úgy tartjuk, hogy nem valódiak, amikor ismét megjelennek az álomban, mivel képzelt dolgokká, vagyis gondolatokká váltak!

A titkos tanítás azonban azt mondja, hogy ami mind az álom, mind pedig az éber tapasztalatoknak valóságot ad, egy és ugyanaz a valami. Egy és ugyanaz az elme kell hogy működjön mind a két állapot alatt, és mivel ezek az állapotok tranziensek és egymáshoz képest relatívek, ezekben az állapotokban a magában levő elme az állandó és abszolút, és következésképp a valóságos esszencia. Ez az esszencia alkotja rejtett realitásukat.

Ha úgy tekintjük a világot, hogy saját jogánál fogva valódi, amely önálló anyagi szerkezet és semmi több, akkor az illúzió vermébe esünk. Ha azonban úgy tekintjük, hogy a világ csak mint szellemi szerkezet valós, mivel az elme elve manifesztálódik benne, akkor helyesen tekintjük.

Így az álomtapasztalat számunkra a mentalizmus egyik legmagasabb tantételének pikáns illusztrálását adja. Mentálisan szerkesztett képeivel olyan előadásokat tár elénk, amelyeknek színpada csak a Látszat, háttere azonban – mint az elme – a Valóság. Ha megtisztítjuk magunkat a materialista nézetektől, és az éber tapasztalatot ugyanabból a személytelen és elkülönült nézőpontból tekintjük, felfedezzük, hogy ez szintén mentálisan alkotott bemutatásokat tár elénk, amelyeken a jelenetei és színpada szintén a Látszat, de amelyek háttere szintén a Valóság.

A hetedik megjegyezni való e vizsgálatokban nagyon egyszerű valami. Amíg az álom simán folyik és kellemes dolgokkal kapcsolódik, rendszerint alvó állapotban maradunk, de amikor lidércnyomásos álmunk van, vagy valami más szörnyűt álmodunk, a félelem és a sokkhatás gyorsan felébreszt bennünket. Ez az éber állapotban is így van. Ha béke, bőség és öröm vesz bennünket körül, hajlandók vagyunk boldogan az események felszínén továbbsodródni és hagyni másokat, hogy törjék a fejüket az élet értelmén. De egy szeretett személy elvesztése, a tulajdontól való fájdalmas megválás, brutális erőszak látása vagy személyes tapasztalása, vagy a háború feledhetetlen szörnyűségeinek szomorú tragédiája felráz bennünket, és hirtelen felébrednünk. Csak ekkor szentelünk az élet értelme kérdésének kellő figyelmet. Amikor a szomorúság nyomását nem érezzük, a dolgok puszta jelenségei megbabonáznak bennünket, de amikor ez a nyomás érezhetővé válik, keresni kezdjük a vigaszt a vallásban, miszticizmusban és a filozófiában.

Amikor az álomból felébredünk, a legjobb esetben is arra ébredünk, ami ugyanannak, a múló örömökből és szomorúságokból álló egocentrikus történetnek a folytatása. Mindkét fajta tapasztalat ilyen értelemben ugyanolyan dimenziójú. Ha azonban fel tudnánk ébredni ébrenléti állapotunkból magából, akkor talán sikeresen tudnánk áthaladni a látszatból a Valóságba, és így beléphetnénk egy teljesen új, összehasonlít-

hatatlanul magasabb és nagyszerűen felsőbbrendű dimenzióba. Ez a feladat a filozófiáé, hogy ennek a lehetőségét feltárja előttünk, és vezetőnk legyen e fenséges cél érdekében.

Az alvás metafizikája

Még nem merítettük ki az alvásnak – mint szellemi állapotnak – a teljes metafizikai jelentését. A szokásos emberi lét ugyanis háromféle állapotból tevődik össze, és tudatossága csak időszakos valami. Egy ember hirtelen ütéstől vagy véletlen eleséstől elájulhat, és tudat alatti állapotba kerülhet. Pszichológiailag ez ugyanaz az állapot, mint amilyenbe az ember mély alváskor kerül. Az elme nemcsak az éber és az álomállapotokban fejezi ki magát, hanem egy harmadik állapotban is, amikor az alvás a legerősebb, és a tudat teljesen eltűnik. Ezt az állapotot vizsgáljuk meg most közelebbről.

Kényelmességi szempontból ezt a mély, álom nélküli szendergést a továbbiakban „alvás”-nak nevezzük, megkülönböztetésül a másik két állapottól, az ébrenléttől és az álomtól.

Általában azt tartjuk, hogy az elme mély tompultsági állapota, az izmok teljes elernyedése és az öt érzék teljes elcsendesedése – amely a mély alvást jellemzi – nem jelent mást, mint a Természet által a napi aktivitásra kimondott megálljt, hogy a szervezet ismét regenerálódjon, és visszanyerje az elvesztett energiáját, és kipihenje a

testi, szellemi igénybevételt. Az, hogy mind az alvásnak, mint pedig az álomnak a vizsgálata kiindulópontja lehet az értékes tudásszerzés növelésének, általában nem ismeretes. Az, hogy a mély alvás legfontosabb jellemzője – a teljes letargia, amibe a tudat belezuhan aranyfonál lehet a kereső elme számára, különösnek és szokatlannak tűnhet számunkra.

A metafizika azonban – ahogy már említettük is egy helyen – tapasztalati tényre kell hogy támaszkodjon. Az emberi tapasztalatnak pedig három fő fázisa létezik: az ébrenlét, az álom és az alvás fázisa. A tapasztalat – jellege szerint – e három állapottal változhat, de végig szellemi tapasztalat marad. Egy mély alvásba merült ember éppen úgy az emberi lét kifejezése, mint az ébrenlét alatt a munkába elmerült ember; ezért ezt a tapasztalatot csak azzal a veszéllyel negligálhatjuk, hogy nem jutunk a teljes igazsághoz.

Különösnek tűnhet, hogy az elmének ezt a vákuumszerű állapotát, a tudatnak ezt a nagyfokú ürességét tapasztalatszerzési lehetőségnek mondjuk. De valóban ilyen vákuumszerű állapotról van-e szó? Úgy látszik, hogy alvás alatt elveszítjük a tudatunkat, a felébredés után mégis emlékezünk arra a tényre, hogy aludtunk. Semmire nem lehetne emlékezni, ha előzőleg nem ismertük volna meg. Ezért valaminek bennünk tudnia kellett, hogy aludtunk. Ez azonban tudat – ha más formában is. Az alvás olyan

valami, ami be- és kilép az ember létébe. Hogyan tudnánk egyáltalán emlékezni arra, hogy aludtunk, ha az alvás alatt nem lenne valamilyen tudatosság bennünk? Ha azt mondjuk, hogy alvás idején semminek nem voltunk tudatában, akkor valaminek – paradox módon – ezt a negatív tudatosságot kellett birtokolnia bennünk, vagy különben az alvást sohasem tudnánk összekötni az ébrenléttel, vagyis soha nem vehetnénk arról tudomást, hogy aludtunk!

Ha az alvás mindenfajta tudatosságnak teljes hiányát jelentené, hogyan emlékezhetnénk rá vissza, milyen üdítő hatású volt, és hogyan beszélhetnénk róla egyáltalán? Valamiféle tudatnak jelen kellett lennie tehát, ami később erről az üdítő hatásról tájékoztat bennünket. És hogyan tudnánk minden reggel újra összeszedni az elmúlt nap eseményeit, és összekapcsolni őket a ma eseményeivel, ha az elme valahogyan nem lenne jelen az alvás idején?

Hogy az alvó állapot valójában nem semmisít meg mindent az elmében, azt az a tény is mutatja, hogy a személyiség érzése, a gondolatok teljes selyemgubója, a vágyak és jellegzetességek, amelyek a személyiséget alkotják, minden reggel felfrissülve visszatérnek az alvás utáni öntudat visszatérésével. Ha az elmén belül nem lenne valamiféle folytonossága a személyiségnek, akkor reggelre más ember érzésével kelnénk fel, mint amilyennel este lefeküdtünk. Ezért nem mondhatjuk jogosan azt, hogy

az éber és az álomállapot teljesen kimeríti az elme létének folytonosságát. Világos, hogy az öntudatlanság valójában az elme legtitokzatosabb fázisának leírására nem jó kifejezés.

Mi az, ami az alvás alatt tulajdonképpen megszűnik működni? Ez nem az elme maga, hanem csak működésének egy különleges formája. Azoknak, akik kételkednek ebben, vagy tagadják ezt a lehetőséget, az alvajárás név alatt ismert orvosi eseteket kellene tanulmányozniuk. Ekkor ui. az alvajáró ténylegesen lát anélkül, hogy szemeit használná. Ezt pontosan bebizonyították, mivel az alvajáró pupillái teljesen érzéketlenek a fényre. Ennek ellenére biztosan tud közlekedni veszélyes helyeken keresztül, intelligensen és pontosan képes bizonyos feladatokat elvégezni anélkül, hogy felébredne. Az alvajárók valóban alvás közben magasabb fokú szellemi képességet mutatnak fel, mint ébren: gondolkodási képességük, memóriájuk, akaratuk és testi kontrolljuk összehasonlíthatatlanul megnő.

Említésre méltó, hogy míg az álmodó és az ébrenléti állapotban levő ember visszaemlékezhet előző tapasztalatokra, az alvajáró viszont sohasem emlékezik vissza arra, hogy mi történt vele az éjszaka folyamán. Alvás közben akármikor is ébresztjük fel, sohasem fog visszaemlékezni arra, hogy mi történt csak 1 perccel korábban is. Míg az ébrenlét, de még az álom folyamán is egy ember tudatában van cselekedetei-

nek, és 5 érzékszerve tudatosan működik, az alvajáró viszont nem tudja, mit cselekszik, érzékszervei sem működnek. Ez valóban egyedülálló jellemzője az alvajárásnak. Önmagának nincs tudatában, nem tudja, mi történik vele, az alvajáróban mindazonáltal bizonyos intelligencia tökéletesen működik, ami a testi mozgást irányítja és teljes ellenőrzése alatt tartja. Anélkül, hogy személyesen tudná, hol is van, anélkül, hogy a legkisebb aggodalma is lenne testi épségéért, biztosan tér vissza gyakran veszélyes éjszakai útjáról.

Nem eléggé meglepő mindez? Mi lehet ennek a jelentősége számunkra? Ha egyáltalán valamit is jelent, elsősorban azt jelenti, hogy az elme képes két fázisban működni: egyik a tudatos és látszólag normális fázis, a másik pedig a tudat alatti és látszólag abnormális fázis; másodszor azt, hogy pontosabbak lennénk, ha az elmét az alvás idején nem öntudatlannak, hanem inkább közlés nélkülinek jelölnénk meg; harmadszor azt, hogy az elme nem meríti ki teljes működési lehetőségét a tudatos fázisban, amelyet a folyamatos gondolkodási tevékenység jellemez; negyedszer pedig azt, hogy az elme legbelsőbb rétege tudatosságát illetően nem függ az öt érzékszerv egyikétől sem. Vagyis röviden azt jelenti, hogy épphogy csak elkezdtük megérteni azt az óriási misztériumot, amely saját elménkben rejtőzködik. Biztos, hogy itt kell olyan

állapotnak lennie, ahol bizonyosfajta tudat van jelen. Ez azonban nem olyanfajta tudat, mint amilyet az ébrenlét vagy az álom alatt ismerünk.

Volt már rá példa, hogy tudományos, matematikai, irodalmi, személyes és filozófiai problémát oldottak meg az álom vagy az alvás állapotában levő elmével. Nincs olyanfajta probléma, amit így ne lehetne megoldani. A legmélyebb inspirációk, a legmeglepőbb megoldások és a legbölcsebb intuíciók eredtek alvásból nehéz és tanácstalan helyzetben, hogy a problémát illetően milyen álláspontra helyezkedjünk.

Ha arra gondolunk, hogy hány irodalmi mű született az alvásból való felébredés után, pl. Coleridge Abou Ben Adhem című költeménye; ha arra emlékezünk hány probléma, amely az embert elalvás előtt gyötörte, oldódott meg azonnal és spontán másnap reggel a felébredés után, bár előző nap megoldhatatlannak látszott; hány név, fogalom jut eszünkbe alvás után, amin hiába törtük a fejünket, akkor az egyetlen és világos következtetés csak az lehet, hogy valamilyen rejtélyes módon az elme alvás közben is működik amely lehetővé teszi, hogy a kész megoldást a következő nap továbbítsa a tudatosság területére. Ez az a mély rétege az elmének a tudatos gondolkodás küszöbe alatt, amely azoknak a ragyogó művészi inspirációknak, intuitív elhatározásoknak a rejtett forrása amely győzedelmeskedik a nehéz helyzetek felett: „Az Isten alvás alatt osztja az igazságot azoknak, akiket szeret” – énekelte a bibliai zsoltá-

ros. Tehát az alvás alatti bebizonyított szellemi tevékenységre azt mondani, hogy az a teljes öntudatlanságba való beleesés, csak azt mutatja, hogy a tapasztalat felszíni értékét vesszük számításba, és az összes többit, ami alatta fekszik, elhanyagoljuk.

Amit meg kell értenünk, az az, hogy az elmének van egy része, amely számunkra tudat alattinak tűnik, aminek azonban valójában megvan a maga csodálatos és rendkívüli tudatossága. Valójában van egy másodlagos tudatosság, amely szokásos és ismerős tudatosságunk alatt fekszik. Egy igazi metafizikus ezért nem korlátozhatja az „elme” szó használatát egyedül csak a tudatosság gondolkodó fázisára. Az elme több mint a tudatosság, ahogy ismerjük. Fel kell ismernünk és ki kell egészítenünk ismeretünket azzal, hogy kétféle típusú tudatosság lehetséges: egyik a szokásos tudatosság, amelyet mindenki ismer, a másik viszont rejtelmes, titokzatos és nagyon kevéssé ismert. Ez a szokatlanság és ismeretlenség azonban nem lehet ok arra, hogy abba a felszínes és materialisztikus hibába essünk, hogy csak az elsőt ismerjük el egyedül létezőnek – ahogy a filozófiailag képzetlen többség teszi.

Egy száguldó lovat csak az expozíciós idő és a blendenyílás gondos kiválasztásával lehet sikeresen fényképezni. Ha nem ezt tesszük, a kép vagy jellegtelen folt vagy homályos üresség lesz. Hétköznapi szokásos tudatunk képtelensége, hogy felvegye a

mély alvás alatti elme állapotát, hasonló ahhoz a képtelenséghez, ahogy a megfelelően be nem állított gép nem tudja lefényképezni a rohanó lovat.

Ismert, hogy a fény vibrálása pl. széles tartományba nyúlik, de szemünk nem veszi észre a jelenséget. Éppen úgy a tudat is olyan módon működik, amelyet korlátozott tartományú gondolkodó képességünk nem tud követni. A nyitott szemű alvajárók mutatványa, a becsukott szemű álmodozók inspiráció vibrációi olyan gyors, hogy a szokásos gondolkodóképesség teljesen megszűnik működni. Itt az elme spontán módon és meglehetősen érthetetlen módon működik, de működik. A gondolkodás börtönhöz hasonló korlátozás lenne rajta.

A fényrezgés különböző tartományainak analógiájára azt is megérthetjük, hogy az alvásból eredő intuíciók miért képesek azonnal hidat verni a probléma és megoldása közötti mély szakadékon át, amíg a gondolkodóképességnek fáradságos munkára van szüksége, hogy sok-sok gondolat-felépítéssel kikövezze azt az utat, amelyen ugyanarra a következtetésre juthat. Az ilyen intuíció ui. az elmének olyan vibrációtartományból származó terméke, amely túl van mind az álom, mind pedig az ébrenlét folyamán rendszerint tapasztalt tartományokon. Röviden az elme az alvás alatt egyféle saját tudattal rendelkezik, de mivel egyik gondolatról nem ugrik azonnal egy másikra, ezt nem nevezzük intellektuális tudatnak. Ezért a következőkben meg kell kísérelnünk,

hogy valamivel többet értsünk meg a tudatról. Sőt, ha – ahogy a mentalizmus tanítja – a világ a tudatban való megjelenés, elkerülhetetlenül fel kell tennünk ezt a kérdést: „Mi is a tudat tulajdonképpen?”

A tudatosból a tudatalattiba

Mi az bennünk, ami tudatában van a látásnak, hallásnak és gondolkodásnak? Ez a valami az agy lenne? Semmiképpen sem. Az az elgondolás, hogy a tudat az agyban, az agykéreg sejtjeiben keletkező kisugárzás, hibás nézet. Ebből a felszínes fogalomból született a legtöbb metafizikai illúziónk. Sajnos az emberek saját zavaros ideáikat hozzákapcsolják ezekhez a fogalmakhoz, ezért először tisztáznunk kell a fogalmakat, hogy mit is értünk rajtuk.

Az agy az emberi testnek az az érinthető és látható része, amelyet a koponyacsont zár magába; szürke- és fehérállományból áll. A tudaton viszont az érzékbenyomások, észlelések, gondolatok, érzések, képzetek, intuíciók, ideák és emlékek változó sorának teljes összességét értjük: ezeket közvetlenül magunkénak ismerjük, és semmiféle boncoló késsel nem lehet felboncolni és ezáltal birtokolni őket. Szigorú értelemben véve azonban semmilyen kísérlettel nem lehet definiálni a tudatot, mivel ez minden definíciónak előfeltétele. Amit leginkább mondhatunk róla az az, hogy a tudat: „megismerés” (tudás).

Az agy bizonyos fokig mechanizmusnak nevezhető. A tudat semmilyen értelemben nem mechanizmus. Azok, akik a kettőt azonosítják, a természeti évkönyvekben soha nem hallott igazi csodát valósítanák meg. Mivel nincs olyan gép, amely olyan csodálatos módon lenne képes működni, mint ahogy a magasabb rendű szellemi képességek: pl. a gondolkodás, az emlékezés, a következtetni tudás, a képalkotás, az ítélőképesség, a választani tudás képesek működni.

A materializmus fantasztikus és kényelmetlen találmánya, hogy a tudat csak az agy egyik szekréciója; nem magyarázza, nem tudja megmagyarázni, hogy a tudat egyáltalán hogyan lehetséges. Csak a felszínes gondolkodó hiheti egyáltalán, hogy a tudat az anyag terméke mivel csak az ilyen ember nem képes látni, hogy tulajdonképpen a tudat már jelen van azok között a tények között amelyekre támaszkodva megpróbál plauzibilis érvet felépíteni. Amikor azonban kitisztul a látása, fel fogja fedezni, hogy érvének felépítését el sem tudja kezdeni a tudat nélkül, mint ahogy sétára sem tud indulni a lába nélkül.

Senki sem képes megfigyelni a tudatot, ahogy bármi más megfigyelhetőt. Minden más megfigyelése ui. megkívánja a tudat jelenlétét. Azok, akik a viselkedés-lélektani pszichológushoz és a materialista tudóshoz hasonlóan metafizikai ködben botladoznak; és idejüket a tudat egy bizonyos tartalmának megfigyelésére pazarolják csak,

majd győztesen kijelentik, hogy a tudatot sehol sem találják, és ezért a tudat mint független valami nem létezik, éppen olyan balgák, mint az az asszony, aki mindenfelé keresi a nyakláncát, amit a nyakán visel. Megfigyelésük komikus inkább, mint meggyőző.

Egyedül csak a mentalizmus racionális doktrínája válaszolja meg ezt a kérdést kielégítő módon. Hogyan lehetséges a tudat? A tan szerint a tudat maga csak egy fázisa egy nem materiális elvnek, az elmének; és rossz helyen keresgélünk, ha azt hisszük, hogy az agy működése; viszont jó irányban vagyunk ha felfedezzük, hogy a tudat az agy fénye. Az elme hasonlóan olyan, mint a fény, mivel mindkettő egyedülálló és privilegizált helyzetet foglal el a dolgok rendjében. A fény mindent láthatóvá tesz, de maga paradox módon láthatatlan marad. Amit mi pl. egy fénynyalábnak veszünk, az csak érzéki illúzió, mivel az tulajdonképpen csak porszemcsékből összetevődő nyaláb. A fény feltárja egy megvilágított tárgy, pl. egy magas hegy jelenlétét, de a saját maga jelenlétét soha. Képessé tesz bennünket, hogy különböző formák sokaságát lássuk, de maga láthatatlan, mivel egyáltalán nincs formája. Ehhez hasonlóan az elme is lehetővé teszi számunkra, hogy mindenről tudomást szerezzünk, kivéve önmagát. Nem tudjuk felfedezni változó tapasztalataink alatt, mivel önmaga változás nélküli.

Minden dolgot úgy pillantunk meg az elmében, mint egy tükörben. De mivel érzékelésünkön túl van, csak a képeket figyelhetjük meg, a tükröt pedig – ami e képeket visszatükrözi – nem. Senki, aki megfelelően kifinomult intelligenciával rendelkezik, hogy megértse, valójában mi is az elme, hogy az ideák hogyan alakulnak ki, hogyan veszünk tudomást a külső világról, sohasem fog materialistává válni. Mivel meg fogja érteni, hogy a világról való tapasztalata, amikor végső eredetéig nyomozzuk vissza, a tudatban gyökerezik, és hogy egyedül az elme elsődleges léte teszi lehetővé a test tudatosítását.

Azt hinni, hogy a tudat nem lehet távol az agytól csupán azért, mivel nem található a fizikai érzékelés korlátozott tartományán belül, azt kijelenteni, hogy a fej egy helyének helyi lakója kell hogy legyen, azt jelenti, hogy nem vagyunk képesek fölfogni, hogy létének törvénye szerint kívül kell esnie ilyen korlátozott tartományon. Ez a tévedés olyan problémákat vet fel, amelyek sohasem léteznek, és az embereket egy naiv materializmushoz köti, amelyből nem tudnak kiszabadulni, amíg megfelelő diszkrimináló képességgel nem rendelkeznek, amelyet metafizikai vagy misztikus gyakorlattal, vagy isteni kegyelem segítségével szerezhetnek meg. Ez a képesség aztán képessé teszi őket, hogy az igazsághoz vezető lépcsőkön fölfelé menjenek. Egy bölcsebb kor, amelynek az intellektuális tudás-területe kevésbé lesz korlátozott, nem

akarja majd mindenáron a lehetetlent, nem akarja majd megmagyarázni egy olyan egyedülálló elvnek, mint az elmének a létét, aminek a szokásos tudat csak egy részét képezi. Erre ui. – saját magát kivéve – semmiféle mértékegység, definíció és kifejezési mód nem húzható rá.

A tudat az, ami; csak azok kételkedhetnek nem materiális létében, akik nem tudnak elég mélyen elmélkedni magukon belül. Mivel mindkettő: az is, amit tagadunk, az is, amit elismerünk, a nem materiális elv maga. Mert mielőtt a szkeptikus – aki az én elsőbbségét hirdeti – csak egy szót is szólhatna, vagy egy gondolatot a tudat létezése ellen gondolna, a tudatnak ott kell lennie, hogy ezt megtehesse! Természetesen a mentalizmus ezeket a fejtegetéseket még tovább viszi. Mert amikor a szkeptikus lát, hall, ízlel, tapint vagy szagol egy dolgot, akkor és csakis akkor mondja ki, hogy létezik. De mindezek az észlelések, amikor mind az első, mind pedig az utolsó pontjukig nyomoztuk őket, azt találjuk, hogy mentális cselekedetek. Hogy az ember egy dolog létezéséről tudomást vehet, ez teljesen saját mentális létének előfeltételezésén nyugszik, ebből ui. senki nem szabadulhat ki. Próbálja meg az ember, hogy kiugorjon a tudatából, de bárhol is ér így majd földet, úgy találja, hogy még mindig a tudatában van! Ez az egyetlen dolog, amit nem lehet kétségbe vonni.

Senki nem képes valamiről is fogalmat alkotni, ami rajta kívül álló. Senki nem képes semmiféle tárgyról a legkisebb tudást szerezni, amíg nem gondolkodott róla, vagyis amíg ideát nem alkotott róla. Mégis, amikor a dolgokat végső jelentésükben mint mentális szerkezeteket fogjuk föl, az eredmény – hogy a Természet mi is valójában – olyan idegennek tűnik érzékeinknek, hogy csak kevesen vannak, akiknek megadatik, hogy fölfoghassák. Semmi olyan magától értetődő, mint a tudat elsődlegessége és valósága, mégis sajnálatos módon semmi sem szenved többet az értetlenségtől, amikor először kerül mint kérdés fölvetésre, mint a tudat. De jogosan nem kételkedhetünk a létében, ha akármi másban kételkedünk is. Lehet, hogy illúzióink csapdájába esünk ezt illetően, de még ezek az illúziók is attól függnek, ahogyan tudatosak vagyunk illúzióinkról. Ezért amikor gondolkodásunk teljes szellemi tetőfokára érkezünk, végül is el kell ismernünk, hogy a tudat az az egyetlen dolog, amelynek a valóságáról a legbiztosabbak vagyunk, és aminek a létét a legkevésbé lehet tagadni.

Ilyen az ember létének furcsa és fájdalmas paradoxonja! Az, amit úgy gondol, hogy teljesen túl van azon a határon, amelyet megérthet, maga ennek a megértésnek a teljes alapja. Mivel egyedül csak a nem materiális tudatnak a segítségével képes megérteni a tudatot! Ha az ember megfelelő figyelemmel következetesen végezné a vizsgálatát, látná, hogy a tudatnak a tapasztalata, a memória tapasztalatai, az absztrakt

metafizikai gondolkozás képessége, saját művészi teremtőképessége, valamint az univerzális törvények felismerési képessége miatt valójában egy szuper-fizikai elv jelenlétében él.

A mai kor tudósa eleddig az esőfelhők természetének vizsgálatától a gránit hegység eredetéig számtalan dolgot vizsgált sikeresen, de mindeddig még nem vizsgálta meg sikeresen saját tudata kezdetének misztériumát. A tudat kezdetének vizsgálatát csak azután kezdheti, miután saját tudata már kialakult és nem előbb. Akkor már túl késő, hogy az ilyen eredet problémáját megoldja. Bármit is gondol vagy cselekszik a tudat problémájával kapcsolatban, az már magán viseli a tudat elkerülhetetlen előfeltételezését és gondolatait, és cselekedeteit csak a tudat fényénél képes végrehajtani. Közvetlenül még meg sem képes vizsgálni a tudatát, mivel nem képes – mint valami vizsgálati tárgyat – saját tudatossága mikroszkópja elé hurcolni, mint ahogy az ember nem képes saját arcát közvetlenül látni, csak közvetve a tükörből. A tudós is gondolatainak tükrébe pillanthat, mivel e gondolatok összessége teszi ki éber tudatát, de ez csak egy indirekt folyamat, mivel a gondolatok tudata nem a tiszta gondolat tudata. A tudós nem képes észlelni ez utóbbinak a jelenlétét, ideáktól és képektől mentesen, amelyek már a termékeit jelentik. És ez az, amelyet itt „elmének” nevezünk.

Senki nem mondhatja, hogy a tudatnak milyen alakja van, sem azt hogy milyen színe vagy illata vagy hangja van. Egy kép a tudatban nem úgy létezik, mint pl. egy kék szőnyeg egy nagy szobában. A szőnyeg ui. nagyság és helyzet szerint meghatározott térrelációban van a szobával, míg a tudat elve nem látható, és ezért semmiféle hasonló relációba nem hozható. Röviden a tudat olyan valami, amit az érzékek nem tudnak megragadni, és ami ezért valami nem materiális.

A materializmusnak – legyen az akár csak a naiv tömeghit vagy a nem metafizikai tudomány vagy a nem misztikus vallás – az a nagy tévedése, hogy az elmét összetéveszti, összekeveri a tudattal. Ezek összezavarása és gondos el nem különítése azzal a következménnyel jár, hogy az elmét materiális cselekmények eredményének tekintik, és nem annak, ami a materiális cselekmények kiindulópontja. Így a mentalizmus nemcsak hogy megmagyarázza valamennyi materialista tan keletkezésének okát, hanem abszorbeálja is őket.

Természetesen a tudat az átlagember részére értelmetlen meghatározás lenne, ha nem lennének gondolatok és képek, amelyekről tudomása van. Egyetlen pillanatig sem marad a tudat megtöltetlenül. Rendszerint valamivel mindig el kell hogy foglalva legyen. Nem kell azért abba az általános tévedésbe esnünk, hogy azt higgyük, hogy a szellemi élet a tudatos életben teljesen kimerül, és teljesen eltűnik, amikor

nincsenek sem gondolatok, sem képek. Ez a fajta tudatosság ui. csak az elme egyik állapota, és mint minden állapot, szükségképp magán kell hogy viselje az eltűnés lehetőségét. Az efféle tudatban bekövetkező szünet, mint amilyen pl. az alvás, annak a jele, hogy valami, ennél mélyebb elv van jelen, ami ez alatt fekszik. Ezzel az elvvel tehát nem szabad összezavarnunk azt, ami a tiszta elme maga.

Egy szemléletes hasonlat segíthet bennünket ennek a helyzetnek a jobb megértésében – de mint minden hasonlatot, ezt sem szabad túl messzire vinnünk. Ez a hasonlat a mozikép. A moziban előadás alatt a fehér vetítőernyő nem látható a képek sokaságától, amelyek figyelmünket teljesen lekötik. Hasonlóan a mentális képek is teljesen lekötik figyelmünket az ébrenlét folyamán, ahol ezeknek a tudata felel meg a moziképeknek. Mit jelképez a láthatatlan vetítővászon? Ez az, ami jelen van bennünk mély, álom nélküli alvás idején, az, amelyből mind az álom mind az éber tudat kihajt, az, ami valamennyi tudatos gondolat, kép, idea lényege, alapja; az elme alapelve. A materialisták azonban mindig összetévesztik az éber tudatot ezzel a vetítővászonnal. A szellemi folyamatok szorosan kapcsolódnak az agyban levő fizikai folyamatokhoz és ebből a kapcsolatból származik és ered ez a fajta materialisztikus illúzió.

Az elme valamennyi különálló gondolatok általános alapanyaga. Valamennyi gondolat az elmében virtuális, a tudatban viszont aktuális. Valamennyi tudatos gondol-

kodás hallgatólagos vonatkozást jelent ahhoz, ami túl van a tudaton. Az örökké jelenlevő elmét csak a gondolatokon keresztül ismerjük, amelyek tulajdonképpen a termékeit jelentik, és a tudaton keresztül, amely azt saját látszólagos sötét ürességén keresztül átlöki.

Amikor az elme küszöbén állunk, úgy tűnik – mivel részben az aggyal való parallel aktivitás mögött rejtőzködik –, hogy éppen olyan megismerhetetlen és áthatolhatatlan, mint egy fekete mély köd. Azt gondoljuk-e ezért, hogy egy virtuális űr előtt állunk? A felelet az, hogy azon hatás által, amely belőle ered, kézzelfogható eredménye és tagadhatatlan működése által tudhatjuk, hogy jelen van. Az első hatás az öntudat, az első eredmény a világról való tudatunk és megismerésünk, és az első működés a gondolkodás. E három egyedül elég ahhoz, hogy megmutassa: nem lehet tökéletes semmiség. Hogyan nem létezhet maga az, amin keresztül képesek vagyunk megismerni önmagunkat, másokat és a világot? Valóban Fichte mondása kívánkozik ide: „Ez minden és semmi.” Mivel az elme idő-tér kötötte személyes tudatunkhoz képest elsődleges, ezért önmaga ismeretlen marad.

Nem észleljük a mechanikusan létrehozott rádión leadott elektromos hullámokat, amelyek pedig jelen vannak abban a szobában, ahol éppen tartózkodunk. Egy rádiókészülékkel azonban ezeket a hullámokat hangokká és zenévé alakíthatjuk. A hullá-

mok azonban akkor is jelen vannak, ha a szobában nincs készülék, és mivel jelen vannak, ezért valóságosak. Az a tény, hogy szemünk, fülünk és ujjaink nem képesek észlelni őket, hogy létükről így nincs tudomásunk, nem csökkenti valódiságukat. Hasonlóképpen az elme mint a tudat lényege valóban létezik, van realitása, de túl van mind a gondolkozás, mind pedig az érzék-észlelet felfogási határain. Ha a realitás mértékében akarunk beszélni róla, akkor azt kell mondanunk, hogy tulajdonképpen még valóságosabb valami kell hogy legyen, mint idő-tér tudatunk partikuláris formája, mivel az utóbbi belőle ered és benne gyökerezik. Az elme ezért egyedülálló, és nincs semmi, amit az egész létben hozzá tudnánk hasonlítani.

Vizsgáljuk meg most az általában figyelemre sem méltatott memória jelentőségét. A szokások rabja lévén nem értjük meg, milyen óriási metafizikai fontosságú, nem értjük meg finom, nem materiális jelentőségét. Amikor azonban behatóan vizsgálni kezdjük ezt a csodálatos képességet, kezdjük megérteni, hogy halhatatlanságunkról tesz tanúbizonyságot. Mivel csak azért létezhet, mert az elme saját léte is folytonos és töretlen.

Mi a memória? Mik az emlékek? Ezek a múltnak a mentális képei, felélesztett gondolat-formák, képek, amelyek a tudatban ismétlik önmagukat. Honnan jönnek? Csak belőlünk eredhetnek. Van bennünk valami, ami médiumként szolgál, ami a

múlt ideákat a jelenlegiekkel kapcsolja össze. Kell lennie egy finom elemnek, ami ezeket egybefűzi és egybegyűjti egy raktárhoz hasonlóan. Különben olyannyira el lennének egymástól választva, hogy az eltűnt gondolatokat soha nem lehetne ismét életre kelteni. Az a puszta tény, hogy képesek vagyunk elmúlt eseményekre emlékezni, a jelenlegi tudatos és a múltbeli tudatos állapotok között egy összekötőelem létére utal.

Mi más lehetne ez az elem, ha nem az elme maga? Mivel a múltbeli események, állapotok sokszor évekre eltűnhetnek a tudatból, ebben az összetett elmében kell lennie egy rétegnek, amely a köznapi tudat alatt mélyen fekszik. Az a puszta tény, hogy az ideák és képek újraélednek a látszólagos megsemmisülésükből, azt mutatja, hogy ezek valahogyan konzerválódnak ebben a mély rétegben. Ez azt is mutatja, hogy az elme rejtélyes üressége nem azonos a nemlétével. Arra utal, hogy nem vesztjük el kapcsolatunkat a múlttal, mivel ez az állandó elem jelen van bennünk. Már említettük, hogy a mély álomból való felébredésünk után személyi azonosságunk emlékezete, valamint a környezet felismerése nem lenne lehetséges, ha az elme nem létezne még azon a szférán túl is, ami – a mi oldalunkról tekintve – egyedül látszik csak tudatosnak. Egy ilyen létezésnek szükségszerűen titokzatosnak kell lenni.

Csak akkor kezdhetjük megérteni az elmét, amikor pszichológiai elkülönítést hajtunk végre benne. Gyökerei rejtve vannak a hétköznapi tudatunk előtt, de gyümölcsei láthatók a tudatban. A legnagyobb tévedés és a legnagyobb fokú tudatlanság lenne képtelenséget tanúsítani itt csupán azért, mert működését nem foghatjuk föl tudatunkkal.

Fékevezető módon a mélyen levő tudatosságot tudat alattinak nevezzük. Ezen azt a szélesebb tudatot értjük, amelynek a szokásos tudat csak egy részét képezi. Ezt a mély tudatot viszont aligha nevezhetjük tudatalattinak, amely magában foglalja a tudat valamennyi lehetőségét és képességét. A tény az, hogy a tudat, amellyel az elme rendelkezik, ténylegesen felülmúlja mind az alsó, mind pedig a felső határát az agyi tudatnak. Ez a kifürkészhetetlen, bonyolult elme ui. az, ami ezt a korlátozott tudatot az ébrenléti állapotba vetíti, majd pedig visszavonja a mély alvásba. Mindazonáltal nem kell azt gondolni, hogy az elméből kettő van: egyik lenne a tudatos, a másik pedig a tudatalatti. Csak egy elme létezik bennünk, de felőlünk nézve csak véges emberi módon tudatos. Tudatunk állapot, nem pedig egy különálló, különböző része az elmének. Az elme ezért jelen van már azelőtt, mielőtt a tudatos gondolkodás elkezdődne. Az elme az első.

El kell hogy ismerjük a mélyebb elmének a jelenlétét még akkor is, ha nem vagyunk képesek arra, hogy titokzatos folyamataiba bepillantsunk.

Így az a végső következtetés, hogy nem mondhatjuk el jogosan, hogy az elmének csak teljes nappali fényben kell működnie. Nem tagadhatjuk jogosan, hogy nem működik, amikor tudatunk nem társul ehhez a működéshez. Valamennyi külvilági tapasztalatnak először egy bizonyos korlátozott tér-idő formán kell áthaladnia, mielőtt az ember individuális tudatosságát eléri az ember jelen fejlődési fokán. Ezeken a speciális formákon kívül az ember szükségszerűen nem ismer semmit. Miért ne kellene felállítanunk azt a szabályt, hogy partikuláris idő-tér tudatunknak szükségszerűen és elkerülhetetlenül együtt kell haladnia az elme összes működésével? Mert ha az ilyen tudatot el is vesszük az elméből, saját létét nem vehetjük el vele együtt.

Ezért érthetővé válik, hogy az ember életét ketté kell választani. De nem szabad megtévesztenünk magunkat azt gondolván, hogy a rejtett rész kevésbé valóságos, kevésbé tudatos, mint a látható, manifesztálódott rész. Túl van az emberi gondolkodással elérhető határokon, de létének ténye nincs túl az emberi gondolkodás következtetésén. És ez a legnagyobb szolgálat, amit a metafizikai gondolkodás adhat, hogy meggyőz bennünket, hogy ez a rejtett elem van; hogy képessé tesz bennünket azt

fölfogni, hogy ennek lennie kell; és hogy megérteti velünk, hogy ez a rejtett forrása felszíni életünknek.

Az intuíció és az inspiráció forrása

Ha valaki a tudat alatti elméről beszél, tisztázni kell, hogy a két fogalom ellentmond egymásnak, és hogy valójában ez a közlés nélküli (uncommunicatíve) elmét jelenti! De ez a tudatküszöb alatti terület valóban olyan hallgatag-e, hogy sohasem lép kapcsolatba velünk? Henri Poincare, a híres francia matematikus sok nehéz problémát oldott meg sikeresen úgy, hogy – miután egy ideig tudatosan és koncentráltan foglalkozott velük – teljesen elvetette és nem foglalkozott velük. Később, amikor más dolgokkal volt elfoglalva, a helyes megoldás hirtelen átvillant az elméjén. Ki nem ment már át hasonló élményen, hogy képtelen volt emlékezni valamire, majd elfelejtve az egészet, később a teljes megoldás hirtelen és váratlanul fölmerült a tudatában. Amit a tudatos erőfeszítés nem tudott megoldani, az az elme mélyebb rétegének titokzatos működésével sikeresen megoldódott.

Bár az ébrenléti tudat nem ismeri ennek a mélyebb rétegnek a működését, mivel ez rendszerint számára nem elérhető és megközelíthető, mindazonáltal gyakran részesül működésének eredményeiben egy hirtelen intuíció vagy egy spontán inspiráció alakjában.

Locke értékes és valódi igazolást adott, amikor kijelentette, hogy a „gondolatok, amelyek gyakran keresetlenül jönnek, és rendszerint az elmébe mintegy beesnek, általában a legértékesebbek, amelyekkel egyáltalán rendelkezhetünk”. Az intuíció egy erőteljes felvillanást eredményezett, amelyre a gondolkodással és különböző fizikai tapasztalattal csak hosszú idő elteltével lehetne jutni. Ahol az ész a gondolkodással nem tudja megtalálni egy bonyolult probléma helyes megoldását, az intuíció azonnali eredményt hozhat. A gondolkodás tudatos, aktív és kérdező, az intuíció viszont spontán, passzív és felfogó. Egy intuíciónak nem kell szükségképpen logikai kapcsolatban állni az ezt megelőző gondolkodással. Ezért egy teljesen új távlatot tárhat föl egy különleges tárggyal kapcsolatban. Ezt most már könnyen megérthetjük, mivel már tudjuk, hogy az elme hogyan működhet a maga rejtélyes módján, amely képessé teszi, hogy nélkülözze a gondolkodást, ugyanakkor mégis felküldje az eredményt a felszíni tudathoz.

Érdekes és tanulságos megjegyezni, hogy az intuíció akkor a legigazibb, amikor inkább negatív és nem pozitív irányú, pl. amikor egy tervezett cselekvés ellen és nem mellette szól. Hangja rendszerint figyelmeztető és óvó. Ezt két megbízható tanúval lehet igazolni, akik – bár életük között több mint 2.000 év telt el – meglepően ha-

sonlóan nyilatkoztak. Az egyik ezek közül a görög Szókratész, a másik pedig az amerikai Emerson.

Egy bizonyos problémát illetően előfordul, hogy intuícióban részesülünk, érzelmeink, előítéleteink és vágyaink a problémával kapcsolatban olyan erősek lehetnek azonban, hogy elnyomják az intuíció hangját, ami így gyorsan a háttérbe húzódik, ahol nem is veszünk tudomást róla. Csak jóval később, egy idő elteltével jelentkezhet ismét, vagy csak azután, miután láttuk, személyes érzéseink hová vezettek bennünket, és tévedésünkért már megszenvedtünk. Szókratész azonban hitt az intuíció valódiságában, vagy ahogy ő nevezte: hitt a démonja hangjának. Következésképp mindig engedelmeskedett is neki.

A legtöbb athéni polgár, aki fél életét rendszerint a politikával foglalkozva töltötte el, ezektől a politikai játszmáktól sokat szenvedett. Szókratész azonban – intuíciójától vezetve – távol tartotta magát a politikától. Hogy ez az intuíció milyen bölcs volt, és mennyi bajtól mentette meg, a sors később bebizonyította, amely végül is utolérte. Mivel ha mint filozófust és prófétát kortársai annyira nem értették meg, eszméi annyira ellenszenvesnek tűntek számukra, hogy végül is halálra ítélték, akkor ezek az eszmék még gyűlöletesebbnek tűntek volna ellenfelei előtt, ha a politika izgatottabb atmoszférájában jelent volna meg velük. Az az őszinte és egyenes mód, ahogy lerán-

totta volna a leplet a képmutató ürességről, bizonyosan nagyon rövid idő alatt sok ellenséget szerzett volna neki. Ha nem engedelmeskedett volna az intuíció szavának, a politika síkjára lépett volna ez minden bizonnyal jóval hamarabb bekövetkező konfliktusokhoz és korábbi halálhoz vezetett volna.

Szókratész az őt halálra ítélő törvényszéknek adott leírásában számol be arról, hogy ez az intuíció hogyan is működött benne. „Többször szóltam már egy bizonyos jelről vagy jóslásról, ami felmerül bennem. Ezt a jelet már kora gyermekségem óta érzékelem magamban. Ez a jel egy hang, amely hozzám szól, és mindig megtilt valamit, amit éppen csinálni szándékozom. Eleddig ez az ismerős hang állandóan velem volt, hogy visszatartson engem még a legapróbb cselekedeteimben is, ha valami nem megfelelőt akartam csinálni; és most a legrosszabb akar megtörténni velem, mindazonáltal ez a hang most nem figyelmeztetett, nem tartott vissza semmitől sem akkor, amikor elhagytam a házat, vagy amikor idejöttem, nem állított meg a beszédben – ahogy már többször megállított régebben. Mi lehet ennek a magyarázata? Csak az, hogy amiről most beszélek, igaz és való, különben ez a jel biztosan figyelmeztetett volna már engem.”

Emersonnak a nyilatkozata meglepően hasonló: „Nincs igényem sem parancsra, sem nagy kinyilatkoztatásra. De ha bármikor van valamilyen tervem, tervezek vala-

milyen utazást, sokszor valami csendes ellenvetést veszek észre, hogy kialakult bennem. Ilyenkor várok egy darabig, és ha nem múlik el, engedelmeskedem neki.”

Az intuícióval kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy akarattal nem lehet előidézni, megjelenése spontán. Olyan váratlan hang, amely éppen a szükséges pillanatban érkezik, nem pedig akkor, amikor akarjuk. Néha vezet bennünket valamilyen problémánkban, néha megerősít bennünket, nehogy feladjuk a küzdelmet, néha lelkierőt ad, hogy mosolyogjunk, néha hirtelen megváltoztatja nézetünket, véleményünket, ítéletünket és elhatározásunkat.

Van egyfajta intuíció, amellyel az egész emberiség rendelkezik, csak ez nem rendkívüli módon nyilvánul meg, és nem kell hozzá semmiféle szokatlan módszer. Ez a képesség azonban ritkán jelenik meg önállóan, a maga tiszta formájában, inkább csak a vágyakkal, érzelmekkel és az egoizmussal együtt, amelyek elhomályosítják a külsejét. Köznyelven lelkiismeretnek nevezik. Sok fölhalmozott élettapasztalat desztillációját jelenti, és nemcsak a morális lelkiismeret alakját veheti föl, hanem lehet kritikai ítélőképesség és művészi ízlés is. Mindezek olyan tapasztalatok eredményei, amelyeket nemcsak jelenlegi, hanem ezt megelőző számos inkarnációnkban szereztünk. A tapasztalatok mélyen eltemetve élnek memóriánk mélyebb rétegeiben, de örökségként ilyen intuíciókat hagynak ránk vissza.

Mi lenne a misztériuma a költői intuíciónak és a művészi inspirációnak, ha nem e mélyebb elme rejtett működésének misztériuma? Az inspiráció jele többek között az az emelkedett képzelőerő vagy az a természetes könnyedség, amellyel egy mű megszületik, vagy az a nagyfokú energia, amely az alkotó művészt eltölti, vagy az a teremtő hév, amely benne ég, míg művén dolgozik. A művész, a költő vagy a feltaláló az ilyen alkotást egyetlen tiszta felfogással hozhatja életre, amelyhez – ezt nagyon fontos megjegyezni – nincs szükség gondolkodásra.

Hogy ez a belső vezetés milyen nagyszerű mutatja az a mód is, ahogyan megváltoztatja egy művészi alkotás tervét a tudatos gondolkodással eredetileg kigondolthoz képest, és teszi talán egészen ellentétessé ahhoz viszonyítva. Itt olyan fény és erő jön létre, ami jóval több a művész sajátjánál.

Valamennyi, a nevére érdemes művész a technikáját csak keretként használhatja, a tartalmat az intuíció adja hozzá, amely a mélyebb elme rejtélyes tudatából hirtelen érkezik a mindennapi ismerős tudat területére, és néhány isteni pillanaton keresztül ott tartózkodik, hogy aztán ismét eltűnjön.

A tudat negyedik állapota

E fejtegetéseinkben messzire kalandoztunk, és időközben el is felejtettük hogy eredetileg az álomállapot fejtegetéséből indultunk ki. Az ébrenléti állapot erőltetett fenntartása néhány napon keresztül, amelyet nem szakít meg időközben alvás, rendszerint vad hallucinációk és hátborzongató víziók kialakulásához vezet a gyakorlatlan és képzetlen átlagember esetében, de bizonyos megvilágosító jellege lehet egy előrehaladottabb ember esetében.

Ha el tudnánk magunkat szakítani a testközpontú álláspontunktól, amely materialista illúziók tudat alatti áldozataivá tesz bennünket, meg tudnánk érteni, hogy itt, az alvásban további bizonyítékot találnánk arra, hogy a világ mentálisan alkotott valami. Mivel amikor egy gondolat fölmerül, amikor a tudat működik, mind az ébrenlét, mind pedig az álomvilág létezik a számunkra. Gondolataink az ébrenléttel születnek és az alvással megszűnnek. Számunkra a világ léte gondolatainkkal kezdődik és fejeződik be. Ha álmunkban látjuk a világot, ez azért van, mert a világ gondolatban létezik gondolataink még aktívak. Ha nem látjuk a világot a mély alvásban, ez azért van, mert a gondolatok már nem aktívak, és a világ, lévén csak egy gondolat, következés-

képpen nem létezhet számunkra, Így az elmének egy világ alkotásában való közreműködése kimutatható. Az individuális lény ötféle érzékeléssel kelti életre, és így ébrenléti vagy álomvilágot tapasztal, de amikor megszűnnek a gondolatok, az alvás tudat alatti állapota következik, amikor is nincs észlelés, következésképpen számára nincs világ sem.

És nekünk képesnek kell lennünk, hogy elfelejtsük a világot. Vannak órák, amikor minden észlelés kínszenvedést jelent. Az alvás természetes kívánság minden teremtmény számára. Jól ismerjük a nyugalmat és a felüdülést, az erőt és a megerősödést, amit az alvásból meríthetünk. Még a tudatlan állatok is elhúzódnak, ha betegek, és alszanak, hogy új erőt gyűjtsenek. Amikor a fizikai szenvedés tetőfokára érkezik, egy sebesült ember öntudatlanná válhat, akaratlanul is az alvás állapotába – mint végső menedékébe – kerül.

Az alvással az ember nemcsak fizikai fájdalmát felejti el, hanem a lelkieket is. Tudjuk-e kellőképpen értékelni a Természetnek ezt a különös ajándékát? A napi zaklatottság szinte elviselhetetlen lehet, de biztosak lehetünk, hogy ha elalszunk, az összes gondunk, bajunk úgy eltűnik, mintha sohasem lettek volna. Igazuk van a szkeptikusoknak, amikor azt panaszolják, hogy a Természet mindig kegyetlen, „foga és körme vértől vörös”?

Sokan vannak, akik az alvás óráit úgy tekintik, hogy ezzel megrövidül az ébrenléti aktív tevékenységük ideje, és sajnálják rá az időt. Ezeknek a személyeknek fontolóra kellene venniük – különösen ha a kimerüléstől idegösszeomlást vagy más hasonlót kapnak a túlhajszolt élet következtében –, hogy az alvás nemcsak azért van, hogy lehetővé tegye az ébrenlétet, hanem kifejezetten az ébrenlétért van. Az alvás elsősorban azért van, hogy a személyiség egy időre visszatérhessen személytelen forrásába. Az alvás fő értéke elsősorban abban a szellemi felüdülésben van, ami az alvás természetes következménye.

Az alvásból mindig felfrissült és békés érzésekkel ébredünk fel. Ennek az állapotnak intenzív boldogságából kapunk ízelítőt, amikor felébredünk. Alvás idején az elme egyik gondolatról a másikra való csapongása szünetel. Megtanulhatjuk belőle, hogy a Természet azért is adományozza nekünk az alvást, hogy szabadítsuk meg magunkat szűnni nem akaró gondolataink zsarnokságától.

Amikor elalszunk, az elme gondolatoktól mentes állapotába lépünk, amely tudatunk valódi eredete. Mind a test, mind pedig a világ gondolata, amely tudatunkat ilyen vasmarok-szorításban tartotta, az alvásban megszűnik.

Nézzük meg most közelebbről azt a különös tényt, hogy amikor figyelmünket pl. teljesen egy könyv olvasására fordítjuk, ugyanakkor visszavonjuk minden másról, pl.

arról a székről, amelyen éppen ülünk. A következmény az, hogy olvasásunk teljesen koncentrált lesz, a szék pedig megszűnik lenni számunkra. A figyelembe nem vett valójában nem ismert. Egy egyszerű mindennapos példa, de rendszerint nem tulajdonítunk jelentőséget neki. Az illúziók vizsgálatakor azonban láttuk, hogy mennyire jelentős ez a tény. De most tovább is mehetünk. A nap folyamán figyelmünket a külvilág köti le, és ennek vagyunk tudatában; alvás közben azonban nincs ilyen erőfeszítés, és a világ eltűnik, nem létezik számunkra. Van valami, ami valóságot kölcsönöz – ha időlegesen is – a világnak azon puszta tény által, hogy lehetővé teszi, hogy észlelhessük. Ez a valami az elme.

Ha a világ mentálisan szerkesztett valami, és ha valódiságát az elmétől nyeri, akkor, mivel az alvás olyan állapot, ahol minden mentális szerkezet eltűnik, ahol minden tárgyi tapasztalat föloldódik, és ahol minden idea eltűnik, ebből az következik, hogy az elme itt saját természetes valójába, saját eredeti állapotába húzódik vissza.

Már tudjuk, hogy az elme az az elv bennünk, ami valójában lát, hall, ízlel, érez és gondolkozik, mindezek olyan tevékenységek, amelyeken keresztül az ébrenléti és álomtudatban kinyilvánítja magát, de mindazonáltal ezekkel nem merül ki teljes lehetősége. Meg kell értenünk, hogy ugyanaz az elme alvás idején még mindig jelen van, bár a felsorolt tudatféleségek nincsenek jelen. Az ébrenléti, álom és az alvás

alatti való valójában nem 3 individuális lény, egymástól természetileg elkülönülve. Amikor közülük csak az egyik van jelen, a másik kettő pedig távol van tőlünk, ez nem változtatja meg azt a tényt, hogy csak egy és ugyanaz az elme fejeződik ki három különböző állapotban. És mivel ez mindig jelen van, mivel az elme folytonosságában nincs megszakítás, ezért van valóságérzésünk, amikor ébren vagyunk vagy álmodunk. Milyen fontosnak és értékesnek kell is azért lennie számunkra!

Létének alapjába alvásunk alatt valóban és ténylegesen is mélyebbre merülünk, és közelebb jutunk legbelső valóságához. Így e metafizikai álláspontról tekintve az elme e harmadik állapota a legértékesebb, de a gyakorlati, prózai szempontból nézve a legkevésbé értékesnek látszik. Mert mit ér, ha valaki milliomos, ha ugyanakkor nincs tudatában ennek a ténynek? Az alvás megszabadít bennünket minden félelmünktől és fájdalmunktól, amelyek életünket beárnyékolják, de ugyanakkor megszabadít a reményektől és örömöktől is, amelyek az életet széppé teszik. Az ember itt megszűnik kizárólag csak a testével azonosítani magát. De megszűnik minden mással is azonosítani magát. Természetesen az ilyen tudat még nem lehet a végső állapot. Milliók merülnek éjszakánként ilyen alvásba, filozófiailag azonban nem lesznek bölcsebbek tőle másnap, amikor elmúlik az alvással járó békéjük, és ismét magukra veszik aggodalmaikat.

Az alvás valóban az utolsó állapot lenne, amely az emberiség előtt nyitva áll? Időszakos jellege arra utal, hogy másutt kell keresnünk. A filozófia arra tanít bennünket, hogy a Természet az alvást azért adta, hogy közelebb kerülhessünk az elme valóságához, az alvásba azonban az ember magával viszi még földi vágyainak mély mentális benyomás-csírait, erős érzelmi hajlamait, amelyek a fizikai élethez kötik, valamint azokat az erőteljes egoista kötöttségeket, amelyek a legtisztább elme szabadságában és teljességében nem létezhetnek. Mivel az ember még nem szerezte meg a jogot, hogy saját, személyes erőfeszítésével szabaduljon meg ettől a kötöttségtől, ezért a Természet nem engedélyezi, hogy ennek az alvás alatti gondolatmentes szabadságnak a tudatát sokáig élvezze. Az alvás tapasztalatából azt szűrheti le az ember legjobban, hogy tovább kell még haladnia.

Nem célzás-e ez az ember részére, hogy ha gondolatait akarattal a lehetséges legnagyobb mértékig lecsökkentené – megközelítve ezzel ébrenlétében az alvás állapotát –, és ha mindezt teljes intellektuális megértéssel tenné, akkor tudatosan ugyanama a boldog, nyugodt állapotra jutna? A könyv végén leírt néhány magasabb jógagyakorlatnak éppen ez a racionális alapja. Vitathatatlan tény ui., hogy sok bajunk és legtöbb illúziónk gondolatainkból származik. Ezeknek a bajoknak és illúzióknak a zsarnokságától ezért olyan mértékben tud megszabadulni az ember, amilyen mértékben le-

rázta magáról gondolatainak zsarnokságát – feltéve, ha mindezt megfelelő, intelligens megértéssel teszi. Az ilyen szellemi csöndben béke, gyógyulás és szabadság található.

Az ilyen felsőbbrendű szellemi csöndet azonban nem szabad összetéveszteni egyfajta – a jógában még kevésbé járatosak között olyan népszerű – közönséges csönddel, amelyet a szokásos módszerek alkalmazásával lehet nyerni. Valóban ezek a módszerek is hozzásegítik az embert a szellemi csendhez, de semmi mást nem adnak. A filozófiai tanuló által keresett állapot lényegesen magasabb rendű ennél; itt az ember nemcsak hogy megismeri önmagát és a világot, hanem azt is tudja, hogy tud, és hogy hogyan tud. Ez egy felnőtté vált misztikus tapasztalat, amely hozzásegíti az embert, hogy teljes megértésre jusson mind magát, mind pedig a világot illetően. Úgy viszonyul csak a meditációval elérhető átlagos szellemi csendhez, ahogy egy felnőtt ember hasonlít gyermekkori tudatlan énjéhez. Valójában az ébrenléti, álom és alvásállapoton túl levő rejtélyes negyedik állapot az, amelynek elérése és megszerzése az eszmélő ember végső célja. Amit tudat alatt az alvás idején tapasztal, ébrenléte folyamán tudatosan is tapasztalhatná. Bár mindenki előtt nyitva az út, mégis ténylegesen csak kevesen vannak, akik megszerzik, mivel mindig is kevesen vannak azok, akik a keresésnek ezen az útján elindulnak. Ez az állapot mentes minden megszakítástól és változástól, ami a másik három velejárója; minden időben és helyen megma-

rad: akár ébren vagyunk, akár alszunk vagy álmodunk, és mivel túl van az alvás öntudatlanságán, nevezhető egy transzcendentális állapotnak is. Az ilyen állapot túl van az átlagos megértésen, mivel a mély alvás és a teljes tudat egységét jelenti.

A három állapot: az ébrenléti, álom és alvás nem elég. Az emberiségnek meg kell szereznie a lehetőséget, hogy túljusson rajtuk; hogy a Természet összezárt markából kicsikarja magának a negyediket, azt, amely az előző hármat fölülmúlja. Kifejezhetetlen boldogsága potenciálisan adva van mindenki számára, de csak kevesen vannak és voltak is mindig azok, akik vállalkoztak arra a nehéz feladatra, hogy elérjék és kitapossák mások számára is a hozzá vezető utat. E három állapot belső jelentésén való elmélkedéssel juthatunk el ténylegesen e rejtélyes és titokzatos negyedik állapot megértéséig. Mélyen bennünk mindig jelen van, valójában soha nem vagyunk távol tőle, még ébrenlétünk legaktívabb perceiben, vagy legmélyebb alvásunk idején sem. Most már talán megérthetjük, miért veszítjük el tudatunkat az alvás idején. Az elme természetes állapota ui., amelyhez az ember visszatér, olyan vibrációs tartománnyal rendelkezik, amely jóval túlnyúlik az ébrenléti tartományon. Ez utóbbit egy erős, magnetikus erő periodikusan befelé vonja létének legbensőbb része felé, de tartományát képtelen olyan mértékben kiszélesíteni, hogy e negyedik állapotnak szélesebb tudatát megragadhassa. Következésképpen öntudatlanságba esik, és az alvás állapo-

tába megy át. Ahogyan az alvás alatt korlátozott léte időszakosan szünetel, természetes, hogy később tagadni fogja, hogy valamilyenfajta tudat egyáltalán létezett az alvás folyamán.

„A tudat nem származhat az öntudatlanból. Az ember isteni” – írta Lord Beaconsfield. Ebben az állapotban van az elme a saját tiszta állapotában. Itt az elme van, nem pedig valami más. A negyedik állapot az elme-esszencia zavartalan és töretlen tudata.

Talán egy kicsit világosabb lesz most, miért mondtuk az előző fejezetben azt, hogy az emberiség a teljes szellemi megismerésére csak e fizikai világ teljes tudatában juthat, vagyis csak az ébrenléti állapotban. Minél jobban koncentrálja a figyelmét, annál élénkebbek lesznek a létrejövő szellemi képek. Az ilyen koncentráció a legnagyobb mértékét csak ébrenlét alatt érheti el, és ez az egyik magyarázata annak, hogy a földi élet miért látszik számunkra sokkal valódibbnak, mint bármi más. Ez a mi földi életünknek az óriási jelentősége, amelyet sok misztikus tudatlanul illúziónak minősít, sok aszkéta pedig gonosznak és rossznak; pedig legmagasabb rendeltetésünk kiteljesítése itt lehetővé válik. Itt ui. az intellektuális gondolkodó tudat a legszélesebb területén működhet, míg az alvás alatt egyáltalán nem működhet. Az elme rejtett valójával való belső összekapcsolásunk, állandó jelenlétéről való tudásunk rendszerint

itt hozható teljes napvilágra. A fizikai világ tehertétel, nehézség. Fel kell ismernünk az élet igazságát azalatt, amíg testben élünk: ennek az igazságnak a megismerésére pedig sem az alvás, sem az álom nem a megfelelő állapot.

Így a transzcendentális negyedik állapot magában foglalja az előző hármat, és ezért az egész életet felöleli. Csak az mondhatja magát joggal igazi filozófusnak, aki ezt megszerzi és eléri. Erről az állapotról azonban nem szabad azt gondolni, hogy pusztán csak intellektuális; ellenkezőleg, ez az állapot mély, misztikus belső meglátás.

Az „Én” titka

Akármennyit foglalkoztunk már az álom és az alvás kérdésével, mégsem merítettük még ki teljesen metafizikai jelentésüket. Ha már hiszünk is a mentalizmus igazában, könnyű abba a hibába esni, hogy a világot, sőt más embereket is e tudat egyik formájának ismerjük ugyan el, de ebben saját magunkat kivételnek tekintjük. Ha az álomállapotot egy kicsit tovább vizsgáljuk, segíteni fog bennünket, hogy ezt a tévedést kiküszöböljük. Képzeljük el azt az esetet, amikor egy ember azt álmodja, hogy rettenetes tragédia történt a családjával, és kétségbeesetten könnyezik fájdalmában. Felébredés után azonban az egész szörnyű epizód eltűnik, és az esemény fantommá válik, miután látja, hogy ezek az események nem voltak mások, mint szellemi teremtmények.

Itt azonban kérdést kell feltennünk magunkhoz: Ki volt az, aki sírt ebben az álomban? Valószínűleg nem lehetett ugyanaz, mint az ébrenléti énje, már csak azért sem, mivel szellemi képességei és adottságai megváltoztak, és nem volt fizikai teste sem. Nemcsak az események voltak gondolatsorok, hanem családjának tagjai, sőt ő maga is, amelyek az álommal együtt egyaránt eltűntek.

Az álom azt is produkálhatja, hogy egy szegény koldus hatalmas uralkodónak, a hatalmas uralkodó pedig szegény koldusnak véli magát. Az ébredés azonban feltárja, hogy az álom-én csak egy idea volt, nem marad hátra csak emléke, ami szintén nem más, mint idea. Ha az ember ezt a megfontolást alkalmazza, egész múltbeli tapasztalatát emlékké alakíthatja. De az ébrenléti emlékezés is az álomehoz hasonlóan gondolatszerkezet, bár annál jóval élénkebb. Ezért az ébrenléti énünknek is ilyen gondolatszerkezetnek kell lennie. Ha visszatekintünk elmúlt életünkre, a gyermekkor és a felnőttkor éveire, amelyek mind a múltba tűntek el, amelyeknek epizódjait és eseményeit csak mint emléket idézhetjük vissza; minden, ami történt velünk, most hosszú és élénk álomnak tűnik számunkra. Meghökkentő dolognak tűnik azt hinni, hogy azok az események, amelyek olyan tartósak, lényegesek és olyan valódiak voltak, amikor aktuálisak voltak, most csak olyanok, mint az álom. Mégis az ilyen hit a valószínűséget túlságosan deformálja? Azok az évek, amikor olyan lelkesen és feszülten éltünk, amikor a legtúlfűtöttebbek és érzelmileg a leghevesebbek voltunk, amikor a legerősebb szenvedélyben és a legkeserűbb csalódásokban volt részünk, hol vannak ma már? Hová tűntek? Ezek most már csak a múlt emlékei, csak a memóriában tárolódnak és élnek tovább! Mik az ilyen emlékezetek? Pusztán csak szellemi képek sorai, vagyis nem mások, mint gondolatok az elmében.

Ha múlt éveink – mindegy, hogy visszamenőleg csak 5, vagy akár 60 évről van szó – tapasztalatai végül is múló ideákká válnak, mit mondhatunk jövő életünkről? Sőt mit mondhatunk az élénken élő jelenről? Nem válnak-e ezek is elkerülhetetlenül múlttá, és nem válik-e a jövő jelenné? Ennek a napnak, ennek a percnek és pillanatnak, amin éppen most haladunk át, ténylegesen és precízen ugyanaz a jellemzője, mint ennek előtte vagy ez után. Különleges helyzete van ugyan, de a behatóbb vizsgálat azt mutatja, hogy következményei még különlegesebbek. Mivel a múlt, jelen és jövő alkotják emberi életünket, mi mást bizonyítana ez, mint hogy ébrenléti állapotunk maga is csak gondolatok sorából áll, és személyes tapasztalataink nem mások, mint szellemileg konstruált dolgok?

Ha valaki időt szakít magának, hogy erről gondolkodjék, fel fogja fedezni, hogy élete teljesen igazolja ezt az igazságot. Vegye pl. életéből azt az esetet, amikor érzelmileg a legmagasabb ponton állt: élete nagy szerelmi kalandját élte át, és valamilyen oknál fogva el kellett hogy váljon a szeretett lénytől. Évek múltán milyen érzés maradt benne ezzel az esettel kapcsolatban? A szeretett lény mint ködös figura él benne a távoli múltban. Miért van ez így? Azért, mert most így látja és érzi, mint egy gondolatot, egy ideát, ami tulajdonképpen nem is volt soha más.

Változó álomvalónk által nyújtott illusztrációkban megértjük, hogy ébrenléti valónk is szellemi természetű, és ugyanerre az igazságra jutnánk fáradságos metafizikai meggondolások után is. Mégis, egy dolog, amiről minden ember biztos, amiről egyetlen pillanatig sincs kétsége az, hogy saját azonossága változatlan. „Én vagyok”, olyan probléma, amelyről úgy véli, biztosan túl van minden cáfolaton. Személyének azonossága és folytonossága – állítja – biztosan éppen olyan nyilvánvaló egy metafizikus előtt, mint egy közönséges ember előtt. Sajnos azonban a metafizikai analízis nem erősíti meg ezeket az állításokat. Ezeket ui. csak az ébrenléti tapasztalat nézőpontjából tették. Mi van viszont az álomletben? Itt személye egy kicsit elmosódik, és teljesen meg is változhat, pl. egy koldusból király vagy egy királyból koldus válhat álma idején. És mi van az alvásban? Itt egyáltalán nincs tudomása személyiségéről, mivel személyének érzése teljesen hiányzik.

Az a megjegyzés, hogy az ember létének – mint különálló individuumnak, nem pedig magának a létnek – a jellegzetességei egyáltalán kérdés tárgyát képezhetik, az átlagember ezt abszurdumnak tartja. A metafizikus azonban, aki a kérdés megoldásához úgy fog hozzá, hogy a lehetséges összes adatból indul ki, nem pedig részadatokból, nem hagyhatja ki tárgyköréből az álom és az alvás lehetséges nézőpontjait sem, amelyeket az átlagember teljesen figyelmen kívül hagy. E három nézőpont összessé-

géből már láttuk, hogy az ego-nak az a hite, hogy mint személy teljes és végletesen összetartozó, tényekkel cáfolható. Egy dologról ui. akkor mondható, hogy folytonos, amikor azonos marad magával, és amikor alapvetően állandó. E két jellegzetesség azonban nem mondható el a személyiségről. Talán megbocsátható az „én”-nek, ha minden mást múlónak is lát, de önmagát nem számítja bele, ha észreveszi az állandó változást és a külső tapasztalat változásait, ugyanakkor nem veszi észre saját gyorsan tűnő voltát és változását. Egy ember valójában miről is vesz tudomást? Egy csomó fizikai észlelésről, külön szellemi állapotokról és hullámzó érzelmi módokról, amelyek az ébrenlét alatt egymást követik. De saját maga valójáról – mindezektől különállóan – rendszerint nincs tudomása. Mint személy, végső soron nem más, mint egy gondolat.

Az ember mindenekelőtt testének van tudatában, teste jelenti számára az „én”-t, amely mindig jelen van, és mindig vele azonosítja magát. Nézzük most meg egy kicsit közelebbről ezt a kérdést. Testünkről érzékeinken keresztül veszünk tudomást éppen úgy, mint a külső világról. De korábban már arra a következtetésre jutottunk, hogy érzékeink működésének alapja saját tudatunk. Az az ember, aki nem vizsgálta meg jobban, mi is történik akkor, amikor leül egy székre, és az előtte levő fát nézi, azt gondolja naivul, hogy valami rajta kívülállót tapasztal. De valójában az érzék-

szervein belül levő valamit tapasztalja. Ezek az érzékszervek pedig bármiről csak magának a tudatnak a révén szerezhetnek tudomást, ez a tudat pedig túl van az érzékszervekkel elérhető határon. Ezért az érzékek maguk is az elme részét kell hogy képezzék, mint az „én” is. De az érzékeket a test részeiként ismerjük. Ezért egész testünk, mint a külső világ egy része – bár az a rész, amellyel a legszorosabban kapcsolódunk – olyan, amit látunk, tapasztalunk és ismerünk, és ezért olyan valami, ami tudatunkhoz társul (mint a többi tárgy is) mint annak egyik ideája, bár az összes között a legélénkebb és legközelebb levő idea.

Az a következtetés tehát, hogy a test-érzékelésünk valójában az elme működése. A látás, a hallás, az ízlelés és a szaglás csak e működés helyi kivetülése. Az érzékek valójában korlátozó és meghatározó feltételek, amelyek mellett az elme működik, amikor idő-tér tudatunkat kivetíti. Csupán vezetik az elme saját képalkotó erejét, de nem maguk készítik ezeket a képeket. Mind az 5 érzékszerv-tapasztalat forma olyan, mint egy közös központból szerteágazó küllők, egy tudat van mögöttük. Ez a tudat az, amit a látásban, hallásban, ízlelésben, érintésben és szaglásban feltételezünk, ami ezeket a különálló észleléseket egyetlen rendezett egészbe egyesíti. Ezért ez a bázisa testünknek is. Amit a testnek hiszünk és gondolunk, az valójában olyan valami, ami az elméhez tartozik.

A materialistának teljesen elkerüli a figyelmét az a fontos szerep, amit a gondolkodás játszik az észlelésben. Nem veszi észre, hogy testét először a tudatába kell gondolnia, mielőtt tudomása lenne egyáltalán a létezéséről. Az elmének az ember testét mint ideát kell megjeleníteni, és csak akkor vehet tudomást róla. Az agy maga is csak egy szellemi termék egy szellemileg létrejött valóságban. Az elme az – mint a tudat érinthetetlen és láthatatlan elve –, amely képessé tesz bennünket, hogy az agy létéről tudomást szerezzünk, hogyan lehetne az agy e művelet létrehozója ezért? Röviden, annak az embernek az elméje, aki a materializmusban hisz, elfelejtette önmagát figyelembe venni.

Az érzék-impressziók tudata nem a test tulajdona, mivel a test – a többi ideához hasonlóan – nem több, mint a tudat tárgya, mivel a test a tudatba ki- és belép, mint pl. az alvásban. Mennyire lehet még kevésbé az agy működése, amely csak a test egyik részét jelenti! A tudat valójában az elméhez tartozó tulajdon.

Az elme és a test közötti összefüggés problémája megszűnik, amikor megértjük azt a nagy igazságot, hogy a test csak a tudat egyik tapasztalata, és az ilyen tapasztalat külsődleges lehet az ébrenlét folyamán, az álomban pedig belsődleges, de ténylegesen mindkét esetben éppen olyan erősen tartott gondolat, mint a külső tér, amely mind a testet, mind pedig a világot magában foglalja. A test nem képviselhet valósá-

got a róla való tudattól függetlenül. Minden hosszú vita és különböző elméletek a kettő közötti kapcsolatra vonatkozóan üresek és félrevezetők, mivel nem két különálló és egymástól elkülöníthető dologról – az elméről és az anyagról – van szó, hanem csak egyről. Az ember teste éppen úgy gondolat, mint a külső világ. A testben az elme mint a „test” tud önmagáról. Az érzésben, gondolkodásban, emlékezésben is az elme ismeri önmagát, de ekkor mint a gondolkodó intellektus jelenik meg. Az egész mentális élet folytonos árama és soha le nem forgó filmje a pillanatnyi gondolatoknak. Azok, amelyek nagyon erősen a figyelem fókuszába kerülnek, alkotják abban a pillanatban az ember valóját és énjét. A test-gondolat csak ennek egy része. Az én-gondolat, amelyet az ember szokás szerint a test-gondolattal azonosít, az alvás alatt eltűnik a többi gondolattal együtt. Ezért a személyiség érzése alapvetően nem lehet a testi érzés (Erről az olvasó – egy kicsit más módon ugyan – már a ***„Titkos Ösvény”*** és ***„A felsőbbrendű én”*** c. könyvekben megfelelő bizonyítást és kifejezést talál. Ezért itt ezeket a fejtegetésekben nem ismételjük meg.) – bár azt is magában foglalja –, és szellemi kell hogy legyen. Röviden az embernek magáról való ideái azok, amelyek személyiségét alkotják. Ha része a térben kiterjedt és időben változó világnak, akkor ebből logikailag következik, hogy ő maga is csak gondolatszerkezet. Amikor a mentalizmus a világot ideára vezeti vissza, elkerülhetetlenül minden benne levő sem

lehet más, mint egy idea. A világ-idea ugyanabból a gyökérből hajtott ki, mint a személyiség-idea, de ellentétes színekben virítanak.

Gondolataink közül az első az „én”-gondolat. Minden többi gondolat csak ezután következik. Nem áll egyedül, hanem rögtön társul az őt követő gondolattal, és ez a test-gondolat. Sajnos azzal végződik, hogy korlátozza magát a testre, amely pedig sohasem tudott volna létrejönni, ha eredetileg nincs meg az én-gondolat. Így ez a kapcsolat az én-gondolatot a test-gondolatra fokozza le. Az ember ma azt gondolja, hogy valóját a teste alkotja Következésképp az eredeti „én”-gondolat „én a test vagyok”-ká válik. Ezután merül föl a világgondolat. Az „én” tudat alatt hozza létre azokat a tér-idő jellemzőket, amelyeken keresztül a világ először áthalad, mielőtt a tudatban megjelenne. Így az „én” – mint saját gondolatát – mind a testet, mind pedig a világot a testen kívül tartja. De mivel eredetileg tévesen a testtel azonosította magát, mivel a testet olyan elsőbbséggel ruházta föl – ami mellesleg soha sem volt meg neki –, ebből a tévedésből adódik, hogy a testen kívüli dolgokat illetően is öncsalásban lesz: olyannak fogja föl őket, amilyenek soha nincsenek. Innen származik ez a hármas tévedés, hogy sem a világot, sem a testet, sem az ént nem tekintjük mentálisnak.

Az az „én”, amit az emberek többsége ismer, valójukat jelenti ugyan, de nem a végső valójukat. Amikor az ember felfedezi, hogy személyi léte éppen úgy egy gon-

dolatszerkezet, mint fizikai környezete, s hogy minden, beleértve saját magát is, csak képzelt léttel bír, nagyon közel jut ahhoz a kapuhoz, amely a képzelt léttel bír, nagyon közel jut ahhoz a kapuhoz, amely a megértés magasabb világába vezet. Az ember, aki tanúja álma eseményeinek, aki részt vesz ezekben az eseményekben, aki alkotja őket, egy és ugyanaz az entitás. Mivel az a folyamat, amit az ébrenléti való hoz létre, éppen olyan tudat alatti és önkéntelen, mint az a folyamat, melyet az álom-való hoz létre, senki sem veszi észre, hogy mindkettő gondolat-alkotás. Éppen úgy, ahogy az az ember, aki királynak álmodta magát, és fölébredve látja, hogy mindaz, amit álmodott, csak idea volt, ugyanúgy lehet felfedezni az ébrenlét alatt azt is, hogy az ébrenléti személyiség is csak egy idea, és ezzel az ember megteszi azt az első döntő lépést, amely tudatlanságából a felszabadulásához fog vezetni. Jézus azt mondta tanítványainak, hogy amikor megismerik az Igazságot, az szabaddá fogja őket tenni. Fizikailag szabadok voltak, ezért az a szabadság, amire célzott, csak mentális szabadság lehetett. Gautamát „Buddha”-nak nevezték, ami azt jelenti, hogy a „Megvilágosult”, mivel megszabadult saját személye kötöttségéből, amely éppen olyan tévedésen alapult, mint ahogy a koldus királynak képzelte magát.

A tudat csodája

Azt találtuk, hogy a gondolatok és észlelések alkotják a személyt. De vajon a személy alkotja-e az „én” egészét? El tudjuk választani a valót az ideáktól, az észlelésektől és emlékezettől, amelyek rárakódnak? Tudjuk, hogy van egy bizonyosféle „én”, mivel a mi gondolataink jönnek létre és nem másoké. Egy gondolat mindig valakinek a gondolata. Személyes háttere van. Az „én” kifejezés egyedülálló is, amennyiben az emberi nyelvben ez az egyetlen fogalom, amelyet betű szerint nem lehet arra használni, hogy egy csoportot vagy osztályt jelöljön meg. Így pl. a „ló” kifejezés vagy a „ház” bármilyen fajta lovat vagy házat jelölhet, az „én” azonban mindig csak egy individuális személyre vonatkozik. Az az ember, aki egy másikkal beszélget jogosan beszélhet magáról mint „én”-ről, míg a másik ember az első helyett ezt nem alkalmazhatja. Így – e kifejezést alkalmazva – minden ember mást ért alatta, mint a másik.

Bár az „én” pillanatról pillanatra változik, valahogy azt érezzük, hogy az én önmagát nem közvetlenül gondolatain, cselekedetein, tapasztalatain keresztül ismeri, és hogy valami azért e változásokon keresztül állandó és stacionárius marad. Ha vala-

milyen értelemben van folytonosság aközött, amik valamikor voltunk és most vagyunk, akkor ennek a tartós magnak mélyen levő mentális magnak kell lennie. Mi ez a rejtélyes mag? Megismerheti-e az én önmagát közvetlenül is?

A metafizikus Hume mélyen és behatóan vizsgálta ezt a kérdést, de nem jött rá a megoldásra. Vizsgálatai közben nem talált mást, csak saját, pillanatról pillanatra változó gondolatait, ami nem lehet a való. Hol tévedett, miért nem sikerült megtalálnia, amit keresett? Figyelmét elkerülte ui. az, ami ezt a vizsgálatot lehetővé tette, az, amiből észlelései kihajtanak és lehetővé válnak, és az, aminek a rejtett létén a tudat alatt a való lehetséges létének gondolatát alkotta meg. Az a tény, hogy saját gondolatait képes volt megvizsgálni, azt mutatja, hogy kellett lenni benne valaminek, amely maga mélyebben van, mint a gondolatok, mivel egyidejűleg nem lehet azonos a gondolatok tulajdonosa a gondolatokkal, és a vizsgáló azzal, amit vizsgál. Mi ez a valami? Ez a valami egy még mélyebb „én” kell hogy legyen, bár rendszerint figyelmen kívül hagyjuk, mégis mindennél fontosabb kell hogy legyen. És ez – amikor a konvencionális tévedéseken és öntudatlan folyamatokon keresztül nyomon követjük, amelyek szokás szerint körülveszik – nem más, mint a tudatnak az érinthetetlen elve, amelynek a jelenléte teszi lehetővé a tudat valamennyi megsokszorozott megjelenési formáját.

A tudomány plauzibilisen megmagyarázhatja, ahogyan a test az érzékeken és az agyon keresztül tudomást vesz a világról. Kimutathatja, hogyan felel meg minden észlelés az agyon belül egy precíz fizikai cselekvésnek. De mindeddig még nem mutatta ki és soha nem is lesz képes kimutatni azt az agyműködést, ami a tudat egyedülálló elemének felel meg, amely megismeri és érzi mindezeket az észleléseket, amely figyeli vagy nem figyeli ezeket az érzéktapasztalatokat.

Azok, akik ezt az elvet olyannak tartják, mint az anyag felszínén kialakult habot, akik ezt csak a fizikai agy kifejezéseiben akarják definiálni, és akik a test egy kis részének tulajdonítják a tudat, a képzelőtehetség, az ész, az emlékezet és az ítélőképesség egész csodáját; ezeket az embereket emlékeztetni kell Baconnek arra a figyelmeztetésére, hogy a Természetet faggatni kell, nem pedig interpretálni. „Hic deficit orbis” (Itt végződik a világ) – írták rá a Földközi-tenger bejáratánál levő Herkules oszlopán a térképekre az ókori geográfusok. „Itt végződik az elme” – mondja a modern materialista, rámutatva elbizakodva a saját agyára.

Próbálja azonban megmagyarázni azt az orvosi esetet, amikor valamilyen betegség vagy baleset folytán az agy vagy az idegközpontok egy része tönkremegy – azok a központok, ahol a pszichológia a pszichológiai működések eredetét sejti –, ennek ellenére az egyén még képes gondolkodni, érezni vagy emlékezni. Azt is meg kell

hogy magyarázza, hogy egy halott szeme miért nem lát, holott minden kellék a látáshoz – nézete szerint – megvan, kivéve természetesen a tudatot.

A titkos tanítás szerint a tudat maga egy különálló elv. Egyik része a testen, főleg a szíven és az agyon keresztül működik. Bizonyos kapcsolata és összefüggése van az agyi központokkal. Az ezen a módon működő rész külön tér-idő létbe vetítődik ki, és ezért teljesen egésznek, önelégült lénynek képzeli magát. Ezt ismerjük úgy, mint a személyt. A tudatnak ez a kivetült része az, amelyet rendszerint tudatnak nevezünk, amely valamennyi észlelésünk, gondolatunk és érzésünk összegét jelenti. A tudatnak ez a törtrésze az – és nem az elem, amelyből származik –, amelynek székhelye egy különálló testben – főleg az agyban – van, amellyel így szoros kapcsolatban áll. De még ezt a korlátozott tudatrészt sem korlátozhatjuk kizárólag az agyra, amellyel kapcsolatban van, még kevésbé lehet azt mondani, hogy ez az elme maga, amelyből csupán kisugárzik. De még a hozzá társult testre sem lehet korlátozni, hanem, a test szempontjából nézve, kifelé a térbe sugárzik és terjed. E terjedési terület a különböző individuumokkal változik, de egy átlag emberi lény esetében néhány yard-nyira terjed ki. Egy érzékeny személy, aki kapcsolatba vagy közel kerül egy másik személyhez, ezt a rendszerint gondolattal és érzéssel megtöltött kisugárzást észleli, csupán azzal, hogy közvetlen belekerül. De még azok esetében is, akik nem különösképpen érzéke-

nyek, de mentális és emocionális jellegük eléggé hasonló egymáshoz, képesek érzéseit és gondolatait abszorbeálni, ha közel kerülnek egymáshoz. A politikai szónok, aki magával ragadja hallgatóságát, inkább birtokában, mint tudatában van ennek a ténynek, úgyszintén ebből táplálkoznak azok a vak szenvedélyek is, amelyek egy zabolátlan tömeget egyesítenek.

Mi az a képesség, amely lehetővé teszi, hogy egy ember távoli kontinensekről álmodjon, vagy napközben képzeletében maga elé idézze őket? Nem az elme-e az, amellyel lehetővé válik, hogy a legtávolabbi helyeket is elérje? Az univerzumnak van-e olyan távoli pontja, ahol azt mondhatja, hogy az ott levő tárgyak kívül esnek az elméjén? Mivel az ember képes gondolatban felölelni az egész univerzumot, a legtávolabbi csillagokat is, azt mondhatjuk, hogy az elme mindenütt van. Olyan tér, amelyről senki sem tudja megmondani, hogy hol végződik. A tér valóban az a forma, amelyet az elme fölvesz. De ez ugyanaz, mintha azt mondanánk, hogy az elme forma nélküli. Az elme a térben nem foglal el meghatározott helyzetet, azon egyszerű oknál fogva, hogy a tér maga is már az elme terméke. Bár minden, az elménkben létező és látensen benne rejlő gondolat megszámlálhatatlan, tudjuk, hogy az „elménkben” kifejezést csak metaforikus értelemben használhatjuk. Ha a gondolatok valaha is térbeli értelemben lennének benne, a raktározásukhoz nagyon nagy térre lenne szükség! Mi

következik mindebből? Az, hogy a gondolatnak nincs sem hossza, sem szélessége, és következésképp az őt magában foglaló elmének sem. Bármit is tegyünk elméletileg az intellektuális analízis és kommunikáció céljából, az elmét ténylegesen nem tudjuk a gondolatokból kivágni. Az összes egyet jelent. A gondolatok csak a tudat fázisai. A tudat csak az elme egyik fázisa. Az elme túl van bármilyen térbeli korláton. Valójában nem testhez kötött, mint ahogy hisszük róla.

Ha az elme ténylegesen térben lenne, ki lehetne jelenteni, hogy egyik része fent van, másik pedig balra vagy jobbra egy bizonyos részéhez viszonyítva. Az ilyen kijelentés azonban abszurdum, mivel az elme nem helyzettel és távolsággal rendelkező részek összessége; következésképp nem térben van. Ugyanilyen meggondolással azt is mondhatjuk, hogy az elme időben sincs. Nem gondolhatunk elménk egy részére, amely egy másikat követ időben. Csak a belőle származó gondolatokról mondhatjuk el ezt – ez azonban egészen más dolog. Amit a materialisták elmének jelentenek ki, az csak a róla való képzeletük. Ezért nem helyes ez, hogy az elmét a test egyik részére, nevezetesen az agyra vonatkoztatva térbe zárjuk. Ellenkezőleg, amiatt, hogy az elme könnyen ölt magára formát, és térben terjed, mivel korlátot erre a kiterjedésére nem rakhatunk, jobb, ha azt mondjuk, hogy az agy létezik az elmén belül. De végső soron tulajdonképpen az elme geográfiailag nem osztható, vagyis nem helyezhető ide

vagy oda, nincs sem kint, sem bent. Senki sem határozhatja meg, hogy hol van az elme tartományának határa. Ezért teljesen értelmetlen dolog térbeli helyét keresni, akár a fejünkben, akár máshol. Az elme szempontjából nem vethető fel helyzet-meghatározási kérdés, mivel az elme helyzet nélküli. Nincs térbeli helye. Rejtélyesen mindenütt jelen lehet. Végtelensége nem zárható a test egy kis részébe, a fejbe. A materialista ugyan megpróbálja, de eredménytelenül. A mentalista viszont a fordí-tottját teszi: a fejét helyezi az elmébe, és eredményt ér el.

Még egyszer meg kell ismételni, hogy teljesen abszurd dolog lenne a mentalizmus csodálatos doktrínáját abba a nonszensz állításba degradálni, hogy megpróbálja a földet, a hegyeket, a napot és a csillagokat az emberi koponya egy szűk kis terébe belegyömöszölni. Csak nevetni lehet az ilyen nonszensz állításon, és újra ismételjük, hogy az agy nem azonos az elmével. Az agy csak egy idegközpont-rész. A mentalizmus lényege az, hogy mindezeket a dolgokat végső soron az elme ismeri, ez az ismerési folyamat mentális, és ezért csak a tudat ilyen tudatos, nem materiális és érinthetetlen elvén belül létezhetnek, mint amilyen az emberi elme. A tudomány ki-forgathatja az agyat, mégsem fogja megtalálni ennek a tudatosságnak a pszichológiai alapját – bár a pszichológiai megnyilvánulását könnyen megtalálhatja –, és ezért kö-vetkezésképp sohasem fogja megtalálni azt az utat, amely továbbvezet a metafizikai

és misztikus úton kívül. Sem a testi érzékszervek, sem a fizikai agy, sem a kettő kombinációja nem adja egy dolog tényleges, egységes észlelését. Ez a csodálatos szintézis csak a tudattal érhető el, amely mind az érzékszervek, mind pedig az agy reakcióját figyeli és interpretálja. Nincs értelme agyi változások kifejezést használni itt, mivel a tudat elvének felfedezésével elindulhatunk mindabból, ami fizikai, és beléphetünk egy teljesen új világba, a tiszta elme világába. Az észlelések maguk is csak az ember tudatos figyelmének a tárgyai. És mit tudunk mondani a megfigyelő létéről?

E fejezet elején leírtunk egy esetet, amikor egy ember álmában kétségbeesetten sírt családjának képzelt elvesztésén. Mi volt a valódi kapcsolat az ébrenléti ember álomvalója folyamán ehhez a kivetített tudat-töredékhez, amely az ember álma volt? Egy puszta szemlélő volt az, de mivel időszakosan az álomvalóval azonosította magát, ez a kapcsolat az álom alatt rejtve volt az ember előtt. Ezért így egy és ugyanannak az embernek két aspektusa volt: a kivetített, aktív álomszemélyisége, amelynek a tudatában volt, és ennek a szemlélője, akiről ez az álomszemélyiség nem tudott.

Ennek a ténynek, hogy az álom alatt ilyen kettős természet létezhet, figyelmeztetnie kell bennünket, hogy ez a kettősség létezhet ébrenlétünk alatt is, és hogy az ébrenléti való éppen olyan szellemi szerkesztésű, mint az álomvaló; hogy mögötte lehet

egy szemlélő, akiről – mivel időszakosan ébrenléti személyünkkel azonosítjuk magunkat – nincs tudomásunk; és hogy ez a kapcsolat hasonlóképpen rejtett lehet.

Az álom és az alvás vizsgálatánál látjuk, hogy e két állapot nem meríti ki teljesen az elme egész létét. Nem csak ezek lehetnek a lehetséges állapotai. A mély alvás – öntudatlansága ellenére – az énen belül, de a személyiség alatt egy még mélyebb mentális rejtély jelenlétére utal. Az önvaló misztériuma következésképpen nem tárja fel legmélyebbre ható titkát mindaddig, amíg az ember nem lesz tudatában, mi is ő tulajdonképpen létének ebben a mélyebb részében.

Amikor az ébrenléti világra gondolunk, nem tudjuk mint egészet megragadni és megérteni, mivel – lévén éppen figyelmünk tárgya – tőlünk különállónak látszik, és gondolatban szembeáll velünk. Amikor az álomvilágra gondolunk, ez nem olyan, mintha az ébrenléti való elmélkedne az álomvalón, hanem olyan, mintha az elme teljesen kivetkőzne személyiségéből.

Így annak a tapasztalatnak a megértése, amelyet az „én álmodtam” szavak jelentenek, egy tanú szintjére emel fel bennünket, jóval a személyiség fölé. Az ébrenléti én a lét kritériumának adja ki magát és ezért úgy beszél és gondolkodik, mintha maga álmodna vagy aludna. De az, ami mind az álmot mind pedig az alvást előidézte, teljesen ellenőrzésén és tudatán kívül marad. Ha a személyes én, ahogy általában az éb-

renlét alatt ismerjük, nem hozta létre az álmot és az alvást, akkor egy másik „elmének” kellett ezt tennie, és ezt a másik „elmét” valahogy kapcsolatba kell hozni vele. Ez az a mélyebb elme, amelyet keresünk, amely – bár maga sem nem álmodik, sem nem alszik, sem ébren nincsen – mégis megfigyelője mindezen jelenségeknek leszármazottjában, a személyben.

Az alvás idején a gondolatok hiánya nem arra utal, hogy a gondolkodó sincs jelen. Ellenkezőleg mindig is hangsúlyoztuk, hogy a gondolatok hiányának felismerése egy észlelő elem jelenlétére utal, amely észleli a gondolatok jelenlétét vagy hiányát. Sajnos azonban, hogy e megfigyelő működésének nem vagyunk tudatában mindaddig, míg meg nem jelenik, ami azt jelenti, hogy csak emlékezetből, vagyis közvetve ismerhetjük meg. Az ébrenléti állapot úgy jön létre, hogy az elme saját magának egy részét – mint a személyes tudatot – teljes erővel kivetíti. Az álomállapot ugyanennek az elmének az eredményeként jön létre, amikor a személyt nem teljes erővel vetíti ki. Az alvásban az elme a lecsökkent álomtudatot visszavonja önmagába, és a személyiség nyílását kifelé teljesen elzárja. Az individuális személy ekkor elveszti a tudatát. De az elme – saját külön tudattal rendelkezvén – nem veszti el tudatát. Az „én” család megszűnik létezni – kötelezően visszatér ui. az elmébe, mivel azt, ami túl van

rajta, nem képes abszorbeálni, és ehelyett neki kell abszorbeálódnia. Az alvás kezdete a jele az ilyen abszorpciónak, mint ahogy az álom kezdete a jele a fél-abszorpciónak.

Az alvás alatt a személyes tudatnak ez az elvesztése elkerülhetetlen, mivel a személy maga a gondolatszerkezet egyik magja, amely időszakosan a világ-gondolattal együtt lobban lángra; de mindkét gondolat megszűnik, amikor az őket informáló elv, a figyelő tudat visszahúzódik. Mindazonáltal akár alszik a személy, akár álmodik, az elme maga nem változik azért mert felszíni lényének állapotai változnak, mivel ez az a tiszta elv, amely lehetővé teszi a tudat összes, megszámlálhatatlanul sok működését, amelyek a többi állapot tapasztalatát képezik. Az alvás beálltával az ébrenléti vagy az álomvaló visszatér legbelsőbb elvébe, következésképp semmiről nem vesz ezután tudomást. Korlátozott nézőpontjából tekintve nem is tévedünk, ha az alvást öntudatlan állapotnak minősítjük. De az elme elvének szélesebb horizontú nézőpontjából nézve azt kell mondanunk, hogy az alvás olyan állapot, ahol létezik bizonyos egyfajta tudat, ez azonban nem felfogható, mivel túl van véges felfogóképességünk határain. De a tudat létét mindenesetre nem tagadhatjuk.

E metafizikai fejtegetésben valóban lehetetlen továbbhaladni, ha nem alakul ki az a képességünk, hogy analitikusan szét tudjuk választani a két fogalmat: a valót és a nem valót, a megfigyelőt attól, ami a megfigyelés tárgyát képezi. Az első lépcső a

magasabb filozófiai megértés felé e diszkrimináló képesség megszerzése, amellyel képesek leszünk megkülönböztetni azt, ami csak megfigyelt dolog attól, aki azt megfigyeli. Amíg a kettőt összezavarjuk – ahogy az rendszerint lenni szokott –, a magasabb metafizika számunkra csak becsukott és lepecsételt könyv marad. Az ilyen megkülönböztetés könnyű, amikor fizikai dolgokról van szó, mivel az összes tudati tapasztalat kettős, és nem nehéz felismerni benne a megismerőt és a megismertet, a valót és egy tőle különbözőt, de ha absztrakt ideákról van szó, ez a megkülönböztetés már sokkal nehezebb. Ezért gondolkodásunkat mindennél jobban ki kell élesítenünk, hogy képes legyen megérteni a következőket.

Az ébrenléti való vizsgálata azt mutatta, hogy az magán túl egy tudat-elvre mutat, amely az összes tudatos tapasztalatot lehetővé teszi, és természetesen ezzel együtt az „én” tapasztalatot is; ez az elv azonban mélyen a tudat küszöbe alatt rejtőzködik. Miért nem sikerül ezen elv létének az észrevétele? Először is azért nem, mivel ez az elv univerzális. Nem tapasztalható a megszokott módon, ahogy a dolgokat tapasztaljuk, mivel ami korlátozott, nem érheti el a korlátok nélkülit. Metafizikailag eljuthatunk oda, hogy létéről intellektuálisan és teljesen meggyőződünk, de ténylegesen rendszerint nem vehetünk tudomást róla, amely saját tudatunkon túli elv; nem fordulhat körbe, hogy önmagát megnézze. Kényszerítve vagyunk, hogy létét feltételezzük,

de – lévén maga a tudat – egyidőben ugyanakkor nem lehet a tudat tárgya is. Ez a rejtett megfigyelő sasszemű vizsgálódásunk előtt is rejtve marad, mivel túl van a vizsgálatot végző tudaton. Általában nem veszünk róla tudomást, de nem azért, mert nem létezik, hanem azért, mert túl van az ismerős „én”-en.

Amikor azt gondoljuk, hogy ismerjük magunkat, valójában csak nehéz álöltözetét ismerjük, a tudatos „én”-t alkotó gondolatok erőteljes komplexumát, amelyet az ismeretlen való hol levet, hol fölvesz.

A mélyebb való természetesen ott van az álöltözet alatt, de álöltözet nélküli állapotban sohasem ismerjük. Éppen úgy, ahogy a kémiai laboratóriumban nem látunk egy láthatatlan gázt, de szaga elárulja a jelenlétét, ugyanúgy nem ismerjük a rejtett megfigyelőt, de jelenlétéről mégis tudomást vehetünk, mert valaminek lehetővé kell tennie számunkra, hogy a felszíni „én” változó állapotairól tudomást szerezzünk. A gondolkodás, lévén maga is csak egy része megfigyelésünknek, sajnos nem képes felfogni ezt a szemlélőt, amely túl van a gondolkodás tartományán. A tudat, amely megismer, maga nem lehet benne abban, amit meg kell ismernie. Maga nem lehet ismert, hacsak nem mint a róla való tudatos idea; amelyet ahhoz lehetne hasonlítani, amikor egy embert csak a fényképén keresztül lehetne megismerni. Az „én” változó állapotairól nem lehetne ui. tudomást venni, ha nem lenne valamilyen tanúja és meg-

figyelője e változásoknak, amely az „én”-nél kevésbé korlátozott, amely azt megelőzi és annak végső birtokosa. Az „én” valójában egy szimbólum, amely nálánál mérhetetlenül szélesebb és nagyobb valamit jelent.

A személyes én az évekkel fokozatosan változik, a mentális elvet azonban, amely lehetővé teszi, hogy mindezekről a változásokról tudomást vegyünk, ez a folyamat nem befolyásolja, örökké ugyanaz marad. Ez az elv relatíve állandó elem bennünk, és valamennyi kaleidoszkopikus tudat-állapotunknak végső alapja. Ahhoz, hogy valamennyi, az éber való egészét alkotó gondolatok változásáról tudomást szerezzünk, e változások megfigyelőjének relatíve változatlannak kell maradnia, mivel csak a kettőjük közötti éles kontraszt teheti lehetővé az ilyen változás megismétlését. Az észlelések állandó egymás után következése, a tapasztalat végtelen változása csak egy bizonyos megfigyelő jelenlétével képzelhető el, amelynek a mentális állandóságát és egységét kell feltételezni, vagy különben nem lehetne észlelni ezt az egymás után következést és változást. A rejtett megfigyelő tudata nem lehet szeszélyes és ingadozó. Mivel a tudat elve maga, amely mindenkor képes megvilágítani a belőle származó ébrenléti és álomállapotokat, ezért töretlennek és hiánytalannak kell lennie.

A rejtett megfigyelő

A dolgokat egymás mellett térben, az eseményeket pedig egymás után időben csak azért vagyunk képesek észlelni, mivel van bennünk valami, ami maga nincs a térben, sem az időben. Az események tudomásulvétele nem lenne lehetséges, ha a megfigyelő elme maga is ugyanabban az idősorban lenne. Ezeknek az eseményeknek a folyamata ui. magába zárja a gondolatban őket összekötő folyamatot. Ez viszont egy olyan elmének a működését tételezi fel, amely maga nem lehet a gondolatok egyike sem, amit így összeköt. Ezért ennek az elmének túl kell lennie azon, melyet tapasztal, és teljesen kívül kell lennie időfolyásunkon. Csak azért vagyunk képesek az eseményekről tudomást venni, mivel a tapasztalatban a tudatot az események elé helyezzük és tételezzük fel. Az a tény, hogy a változásokat érzékeljük – mi az idő anyagát képezi –, maga is csak azért lehetséges, mivel van valami elrejtett bennünk, ami fölötte áll a változásoknak, és túl van az időn. Gondolatunkban, amely egy ilyen helyzet lehetőségét követi nyomon, nem gondolhatunk semmiféle változásra, amely e rejtett megfigyelőn belül jönne létre. De ha még kísértés alatt állnánk is, hogy ezt tegyük, a tudat rendíthetetlen logikája győzne le bennünket végül. Ha ui. változó lenne benne, fel

kellene tételeznünk még egy további megfigyelőt, aki változatlan, és így megfigyelője lehet e változások tényének! És ezt a gondolatmenetet mindaddig folytathatnánk, amíg végül el nem jutnánk olyan megfigyelőhöz, amely maga változatlan, és így tanúja lehet az összes változásnak. Ezt a változatlan elemet soha semmi nem idézhette elő, amely végső soron az elme igazi lényege. Mindig jelen van, és mindig ugyanaz.

Feltehető az a kérdés, hogy ennek a végső megfigyelőnek miért kell kívül lennie a szokásos tudaton? A felelet az, hogy amint megkíséreljük a megismerő valót megismerni, a lehetetlent kíséreljük meg. Abban a pillanatban ui., amikor sikerülne megismernünk, a megismerő való megismertté válna, a megfigyelt tapasztalattá, és így már nem a megfigyelő és a megismerő lenne tovább. Minden újabb kísérlet csak ezt a helyzetet ismételné meg.

Ez a változatlan elme valamennyi tapasztalatunk előfeltétele és állandó alapja. Az a puszta tény, hogy fel kell tételeznünk, hogy a tapasztalatot magyarázni tudjuk, azt mutatja, hogy az ilyen tapasztalatban őt magát nem lehet megismerni. Következésképp lényeges, hogy ezt a különbséget jól és tisztán megértsük, ami az egymást követő gondolatok és a Gondolat általános elve között fennáll, mely utóbbi tesz képessé titokzatosan bennünket, hogy a gondolatokról tudomást vehessünk. Ha ő az észlelő, akkor őt magát nem lehet észlelni, mint ahogy a szemeink is minden mást képesek

látni, kivéve önmagukat. Ez az, amiért közvetlenül a tiszta Gondolatot nem ismerhetjük meg, csak az individuális gondolatokat, képszerű ideákat vagy érzékképeket.

Ahogy lehetetlen azt gondolni, hogy ez a szellemi anyag bármi alakot öltsön, viszont azt kell következtetnünk, hogy bármi, aminek alakja és formája van, vagyis látható, csak egy szellemi termék lehet, nem pedig az elme maga. És ez egyaránt alkalmazható mind az ún. materiális dolgokra, mind pl. a múlt emlékeire. Ha a tapasztalat szellemi konstrukciói arra vannak ítélve, hogy eltűnjenek, a szellemi elvnek azonban meg kell maradnia mindezen változásokon keresztül ugyanolyannak, amilyen volt, és amilyen most és mindenkor. Nagyon vigyáznunk kell ezért, nehogy valamilyen gondolatelemet higgyünk a magában levő Gondolat helyett, amelyet itt elmének nevezünk.

Az előző fejezetben megadtuk, mit értünk az agy és a tudat kifejezések alatt. ***„A jóga titkos tanításai”*** c. könyvben pedig az elmét definiáltuk, amely képessé tesz bennünket, hogy gondolkodjunk, hogy bármiről tudomást vegyünk. Itt most még hozzátesszük ehhez a definícióhoz azt, hogy az elme minden gondolatban feltárja a létét, de maga ismeretlen marad.

Újra vissza kell térnünk a rejtett megfigyelőhöz azzal a minősítéssel, hogy a rejtett megfigyelőnek a végsőnek is kell lennie. Ha képtelenek vagyunk megfigyelésünk

mezejére vinni, mindazonáltal titokzatos módon megfigyelésünknek – mind a külsőnek, mind a belsőnek – tartalmaznia kell. Nagyon fontos számunkra, hogy felfedezzük, mi az összefüggés e két való között. Hogy ez a legbelső való milyen lényeges, abból a tényből is következtethető, hogy amíg a személy a világot (külső tapasztalat) láthatja kívülről, de ugyanezt az álláspontot nem veheti fel magával szemben, a rejtett megfigyelő a személyes „én”-en kívül áll, és ezért annak jellem-lehetőségeiről és cselekedeteiről pontosabb és érthetőbb képet kap. A végső való teljes ismeretének mennyiségileg sokkal teljesebbnek és minőségileg magasabb rendűnek kell lennie, mint a személyes való ismeretének. Legalábbis kevesebb korlátjának nem szabad lennie, és semmiféle változásnak nem lehet kitéve – eltérően a szokásos ego-tól. A személyes megfigyelés terén soha nem jelenhet meg, míg a személy mindig ott van ennek a rejtett megfigyelőnek a terében. Nem meglepő-e az az emberi tudatlanság, hogy általában a személyes „én” még csak nem is tud ennek a másik „én”-nek a létezéséről?

Mindebből az következik, hogy a tudatban meglevő való Teneriffe szigetéhez hasonló, amely egy tengerbe süllyedt magas hegynek a csúcsát jelenti, vagy a jéghegy látható részéhez, amelynek 9/10 része a tenger alatt van. A további következtetés az, hogy amikor az „én” kifejezést használjuk, és csak a testre gondolunk, akkor bizo-

nyos nonszensz valamit teszünk – valami ahhoz hasonlót, mint amikor egy ember csak egy részéről állíthatná, hogy ez a rész az ő „én”-je. E szokásos kifejezés mögött mérhetetlenül több van, mint ahogy rendszerint gondoljuk. Az elme két részre oszlik: az egyik az, amelynek állandóan tudatában vagyunk – ez a megfigyelt személy –, a másik az, ami ezt az észlelést lehetővé teszi – ez a megfigyelő elme.

Amikor ezt a helyzetet jól megértjük, megérthetjük azt is, hogy a személy – aki maga is birtokolt valaki és nem a végső valódi, miért tűnik mégis annak. A végső, a megfigyelő való rejtett kapcsolatban vagy misztikus immanenciában jelen van a személyes énben, és ebben a személyes énben azt az érzést kelti, hogy valódi léte van. Jelenléte mindnyájunkban így megmagyarázza, hogy miért van személyi azonosságunk érzése egyáltalán. De ez nem igazolja azt a materialista illúziót, amely a személyiséget helyettesíti azzal, ami alatta van, és amely őt támogatja.

Most már meg kellett értenünk, hogy az egész én-t miért nem találhatjuk meg csak az ébrenléti állapotban, mivel az álom és az alvás nem kevésbé tartozik hozzá, mint az ébrenlét. Ha megelégszünk csak a résztapasztalattal, ettől nem várhatunk teljes feleletet erre a kérdésre: „Mi vagyok én?” De az elmondottak jó megértése olyan előrehaladást biztosít, amellyel előrehaladottabb eredmény is érhető el. Az én és a való

egy kicsit komplexebb fogalom, mint ahogy általában gondoltuk. Háromszoros lépcsőben tárja föl magát, amelyek a következőek:

a/ a fizikai test;

b/ az érzésekből, gondolatokból, vágyakból, képzeletekből és karmikus adottságokból összetevődő személyes tudat;

c/ a személytelen megfigyelő, akinek a jelenlétéről a személy nem közvetve, ugyanolyan titokzatos módon vehet tudomást, mint a mágnességről, amelyet kis vasdarabok mozgása mutat.

E három elem együttesen alkotja a teljes, az egész „én”-t. Aki énjét ezek közül csak eggyel, vagy akár kettővel is azonosítja, súlyos tévedésben van önmagát illetően, és valójában nem ismeri önmagát. A fizikai test ui. pusztán csak mechanikai kapcsolatban áll környezetével, semmiképpen sem fedheti mindazt, amit az „én” szó alatt értünk. A személyes érzelmek és gondolatok a valónak csak tűnő és változó fázisait képezik. Pl. nem vagyunk mindig dühösek, nem is gondolunk mindig csak kellemes dolgokra stb., vagyis személyes állapotaink változnak. Szellemi és érzelmi világunk túl ellentmondásos ahhoz, hogy valódi énünket képviselhesse. De mind a testünk, mind pedig az érzésvilágunk hozzá tartozik. Ezek együttesen sem foglalják maguk-

ban az „én”-ség változatlan azonosságának érzését, amely mint a gyöngysorban a fonál, összefogja őket.

A fizikai test, a személyes érzések és gondolatok csak a tartalmát és nem a jellegét fejezik ki az igazi valónak. A tudatérzés minden tettel, érzéssel és gondolattal kapcsolatban van. Ez bennük a közös tényező. A cselekedetek, érzések és gondolatok lassan vagy gyorsan változnak, de az őket felfogó tiszta tudat mindezen vég nélküli változásokon keresztül változatlan marad. Ezért nem szabad abba az általános tévedésbe esnünk, hogy ezeket tartjuk egyedül valónak, hanem ki kell vennünk belőlük azt a mindennél fontosabb belső érzést, amely ezeket a változásokat egybefűzi. Az általános nézet természetesen korrigálásra szorul. Ha az „én” nem lenne több, mint változó gondolatok és szeszélyes érzések sora, nem lenne képes önmagát mint individuumot észlelni. Ez a tudat saját létében egy mélyebb elvre utal. Ennek az elvnek a léte következtethető, bár elkülönítve – a belőle kivetülő gondolatoktól, mint ezek tiszta tudat-anyaga – nem tapasztalható.

Így az alacsonyabb, személyes „én”-től egy szélesebb, inspirálóbb „én” fogalmához jutottunk el. Az én-csalás legvégső és legfontosabb tagja láthatatlan és megismerhetetlen. Ez az összes megismerés tárgyának alanya. Ez annak a drámának a

szemlélője, amelynek az összes többi a színészét és játékosát képezi. Ez az „én” pedig a tiszta Gondolat maga.

Meg kell itt világítanunk azt, hogy ennek a tudatnak azonosnak kell lennie a tudat negyedik állapotával, amelyről korábban már megállapítottuk, hogy túl van az alvás állapotán. Ez az alap-megfigyelő, aki a három másik állapot változásait szemléli, mivel kívül áll rajtuk töretlen szépségben. Ez a mi legigazibb, legmélyebb valónk, mivel egyedül ez éli túl változatlanul a változó személyiség felszíni valóját.

Így a tanú-való a világon át inkognitóban utazik. Csak az a néhány ember, akik kiérdemelték, hogy a filozófián keresztül megismerhessék, fogják felismerni valódi természetét. A többiek csak egy külön személyiség korlátozott nézőpontjából tekinthetik. Amikor az „én” szót alkalmazzák, rendszerint nem az igazi valóra vonatkoztatják, csak fizikai testükre és változó érzelmi és gondolati hullámzásból összetevődő pszichológiai állapotukra. Korlátozott nézőpontjukat tekintve nem csoda, ha a fogalom értelmét összezavarják. Az az ember azonban, aki önmaga igazi megértésére jutott, tudja, hogy valójában fölötte áll ennek a testet öltött személyiségnek, ezért, ha énjére utal, az „önvaló” kifejezését alkalmazza. A teológusok valószínűleg ez alatt a „lélek” fogalmát értik. De ahogy fogalmunk éppen olyan radikálisan különbözik bizonyos módon az övéktől, mint ahogy más módon viszont hasonló, és mivel itt nem

teológiai témakört tárgyalunk, inkább az „önvaló” kifejezést használjuk. A személy csak az önvaló kivetülése, mint ahogy az álomfigura is az álmodó elméjéből vetődik ki. A személyiség függő teremtmény, amely elfelejtette eredetét, és most a valódi „én”-nek képzeli magát.

Ennél a pontnál tisztázni kell egy nehézséget, amely előbb vagy utóbb problémát okoz a mentalizmus tanulójának. Korábban azonban nem lehetett volna vele még hatásosan foglalkozni. Láttuk, hogy minden egyes individuális lény saját külső világát tudat alatti mélységeiből teremti meg, és hogyha azt hiszi, hogy tudatához képest a világ külsődleges, illúzió rabságában áll. Ebből az következne, hogy az összes többi individuum – lévén a világ egészének részei – szintén csak mint a személy gondolatai léteznének. Ezért bárki azt mondhatná: „Ha minden emberi lény csak tudatom érzékelése, akkor az egész emberiség létem része, és így szellemi érintkezésem velük pusztán csak monológ, mivel nincs senki, akivel beszélhetnék. Arra a következtetésre kell jutnom, hogy egyedül csak én létezem!” Ez a fajta gondolatmenet azonban téves, amely a társadalmi létet egy non-entitássá, a társadalmi érintkezést pedig abszurdummá teszi. Ezenkívül más személyek éppen olyan jogon nyilatkozhatnának, és követelhetnék személyük létének kizárólagos jogát. A mentalizmus ilyen egoista beállítottságú hibás értelmezésének oka kettős. Először is az, hogy semmi nem létezik

valakinek a gondolatain kívül. Másodszor, hogy minden más individuum csak az ő szellemi terméke lenne. Ennek az lenne a következménye, hogy valakinek nemcsak a teste, hanem az elméje is nemcsak saját, hanem más ember szellemi terméke. Ha ez igaz lenne, végül is nemcsak a tiszta egoizmus félőrületében élnénk, hanem ami még ennél is rosszabb, a tiszta nihilizmus őrületében, amely szerint egyáltalán semmi nem létezne!

Tartózkodni kell, nehogy a materializmus serpenyőjéből ennek az egoizmusnak a tüzébe essünk. Könnyű abba a tévedésbe esnünk, hogy azt higgyük, hogy a mentalizmus azt tanítja, hogy az a világ, amelyet ismerünk, teljesen az individuális elme képzelete, és hogy kis egonkon kívül nincs léte. Az előző kötetben azonban már mondtuk, hogy egyedül csak az észlelés teremtette világ az a világ, amelyet az ember ismer. Bár az állítás pszichológiailag korrekt, nem szabad azonban túl messze mennünk. Nem szabad félreértelmezni, azt gondolván, hogy semmi más nem létezik a személyes észlelésen kívül. Igaz, hogy mindnyájan egy zárt körben élünk, és mások létére csak saját érzék-benyomásainkból tudunk következtetni. De hogy két különböző személy világ-tapasztalata párbeszéd tárgyát képezheti közöttük, mintha ez a tapasztalat mindkettejük részére egy és ugyanaz lenne, olyan valami, amelyet nem szabad figyelmen kívül hagyni. E közös megértés lehetősége valóban fontos jel. Ha az

ember semmi többet nem ismer, mint saját észlelését, még akkor is kell lennie valaminek, ami létezik – még ha ez ismeretlen is számára –, ami észleléseinek az oka. Egy ember, aki teljesen el van merülve egy film nézésében, csak a képeket látja és a hangot hallja, mégis ezenkívül még ott van a vetítőgép is, ami észleléseit lehetővé teszi. A materiális dolgok létét – mint az észlelések okát – elvetettük. Ezeknek az észleléseknek a hasonlóságát az egyes individuális lényekben a Világ Elme tevékenységére vezettük vissza. Minden egyes elme kétségkívül saját észlelés-világához kapcsolódik, de minden ilyen világ közös szellemi alapban gyökerezik. Ezért a különálló elmék többé-kevésbé ugyanazt a világot tapasztalják. Az a tény, hogy két individuális lény ugyanarról a külső dologról beszélgethet, egyformán magyarázható azzal a ténynyel, hogy a dolog szellemi termék ugyan, de ugyanakkor hozzá kell tenni, hogy valamennyi individuális tudat alatt egy közös tudat fekszik. Ez az a tudat, amely a különböző individuumokat egybekapcsolja, és világ-észlelésüket hasonlóvá teszi; mivel a másokkal való kapcsolatunk és beszélgetésünk képessé tesz bennünket, hogy más személyek létét rajtunk kívülállónak ismerjük el, bár mások tudatának tapasztalása – a sajátunkéhoz hasonló módon – lehetetlen.

A világra önállóan kell gondolnunk, akár akarjuk, akár nem, azon egyszerű oknál fogva, hogy ez a nagyobb elme gondolkodik, tükröződik és ismeri a világot individu-

ális elménken keresztül. Az univerzumban minden tárgy ebben a nagyobb, végtelen tudatban van benne, attól függetlenül, hogy véges emberi elme gondolatát vagy megfigyelését képezi-e.

A Világ Elme nem közvetlenül teremti a világot, jelenléte csak lehetővé teszi mind számunkra, mind pedig a világ számára, hogy karmikusan létrejöjjenek. A Világ Elmének ideáival szemben elsőbbsége van, vagyis mind a világ-ideát, mind pedig az ego-ideát megelőzi. A személy és a világ látensen rejlik az elmében, amely egyesíti, ugyanakkor fölül is múlja őket, mivel ez az elme jelenti láthatatlan és rejtett realitásukat. A kettő egymással mindig kapcsolatban áll, sohasem lehet őket egymástól elszakítva találni. Mégis ez a kapcsolat és ezzel együtt ők maguk is egy magasabb egységben föloldódnak. Mind a kettő ui. nem más, mint egy mindent felölelő elme kifejezése.

Így a mentalizmus – az elme tantételével, amely működési területét illetően kozmikus – áttör ezeken az egoista és nihilista elképzeléseken. Mindazonáltal az egoista következtetés – bármilyen abszurdumnak is látsszon – nem jár messze az igazságtól, ahogy első látásra tűnik. Tudat alatt ui. egy mély igazságot akar kifejezni, csak közelebbről kell megvizsgálni. Fő hibája abban van, hogy az „én”-t másnak tételezi fel, mint ami. A személy nemcsak valami rajta túl levőhöz, a rejtett megfigyelőhöz tarto-

zik, hanem amikor jelen vizsgálódásunk végére érkezünk, látni fogjuk – ez ugyanakkor összekapcsolja az egyént a többiekkel is. A személynek bele kell tartoznia egy nagyobb valóba, amely mindent magában foglal, és ahol minden egy és az egy minden. Természetesen, ha ezt az „én”-t a korlátozott személyiséggel azonosítjuk, a következtetés hibássá válik, ha azonban az univerzális „én”-nel azonosítjuk, akkor a következtetés is korrekt lesz. Ezért ha az „én egyedül létezem” kifejezést helyesen akarjuk alkalmazni, először fölül kell emelkednünk a személyes léten, és fel kell ismernünk emögött egy magasabb rendűt.

Az ismerős „én” azt jelöli, ahogy egy ember magát gondolja, ez a képzelet pedig az ember élete folyamán időről időre változik. Minden más személy rajtunk kívül – hozzánk hasonlóan – szintén létezik; úgy léteznek, mint a gondolatok. Csak amikor személyünk mögött felfedezzük az igazságot, akkor találunk rá arra a létre, amely magasabb, mint egy gondolat léte. Az a személy ui., akihez olyan makacsul ragaszkodunk, végül is nem más, mint az önvaló árnyéka, transzcendentális valójának sápadt emléke. Talán most egy kicsit érthetőbbé válik, hogy a világ egoista megközelítése miért nem teszi lehetővé, hogy az igazságot elérjük, és a filozófia miért tanítja az önmegismerés fontosságát és a személy önteltségének megtörését. A tárgyak szellemi léte ui. megmagyarázhatatlan és mindaddig láthatatlan és rejtélyes is marad, amíg

ahhoz ragaszkodunk, hogy a világ-tapasztalatot kizárólag csak saját tapasztalatunknak gondoljuk. Az egoista nem veszi tudomásul a Világ Elmét, amelyen belül kis elméje maga is létezik; nem képes felfogni, hogy észlelése csak félig önálló észlelés. Az emberi tapasztalat egy interakciós folyamat végső terméke, olyan szövet, amely egy közös elmével együtt készült, amelyben minden emberi lény benne él és gondolkodik, és amely ugyanakkor bennük él és gondolkodik. A világ maga egy kombinált kozmikus és individuális képzelet alkotása.

Ehhez kell hozzáfűzni, hogy végső soron csak egyetlen megfigyelő van, a Világ Elme, és csak egyetlen nagy világkép létezik, és mi mindnyájan e nagyon belül vagyunk. Ha találó hasonlatot akarunk mondani, a Világ Elmét egy álmodóhoz lehetne hasonlítani, a világképet pedig az álomhoz, a benne szereplő személyeket pedig hozzánk. Ez a hasonlat még találóbbá válik, ha még egy további tényezőt is hozzágondolunk a képhez – bár ez a tényező a szokásos álmokból rendszerint hiányzik – és azt mondjuk, hogy ebben az esetben az álmodó tökéletesen tisztában van azzal, hogy álmodik. Minden egyes álomfigura maga képzeli el környezetét, csak egy alap-képe létezik, amelyhez az egyes álomfigurák gondolkodásának önkéntelenül és öntudatlanul hozzá kell idomulnia; másodszor, mert csak egy megfigyelő van e számtalan individuális megfigyelőn keresztül is, ami jelen esetben az álmodó maga.

Emlékeztetnünk kell azonban az olvasót, hogy ez nem más, mint hasonlat, ami arra szolgál, hogy megértését támogassa abban, ami természeténél fogva nehezen érthető meg. Nem állítjuk itt azt, hogy a világ semmi több, mint egy álom, és hogy mindnyájan a megsemmisülésre vagyunk ítélve, amint az Isten világ-álmából felébred. Csak azt mondjuk, hogy a világ olyan, mint egy álom, és hogy a Világ Elme tevékenysége olyan, mint egy álomkép. E vizsgálatok végül majd fel fogják tárni, hogy a világ mögött rejlő igazság jelenti a világ lényeges és tartós valóságát, és hogy a bennünk és felszíni énünk mögött rejtőző igazság a mi tartós isteni lényegünk. Hogy az egyik milyen módon valódi, és a másik milyen módon isteni, olyan valami, amit fáradságos úton lehet csak megtudni. Az előbbi hasonlat jó példa arra, hogy megkönnyítse egy kicsit ezt a munkát, de a munkát magát nem helyettesítheti teljesen. Ezért még egyszer megismételjük, hogy azért, mert olyanok vagyunk, amilyenek vagyunk, a nihilizáció távol áll tőlünk. Az álomanalógia rejtett értelme fel kell hogy tárja azonban magát. Akkor fel fogjuk fedezni, hogy nincs álom, hogy az életnek az értelme nem az álmodozó semmittevés, hanem a megvilágosodott cselekvés, mivel az élet realitása összehasonlíthatlanul sokkal csodálatosabb, mint bármilyen álom hasonló szemfényvesztése.

A halál skorpiója

Amikor Kee-doo megkérdezte mesterét: „Kérdezhetek a halálról?”, Kung-Fu-Ce azt válaszolta neki: „Amíg nem érted az életet, hogyan akarod megérteni a halált?”

A filozófia álláspontja is hasonló ehhez ebben a kérdésben; ez volt az oka annak, hogy ezt megelőzően vonakodtunk érinteni ezt a legszomorúbb témát. Csak most, amikor a lét természetére már némi fényt vetettünk, érkezett el annak az ideje, hogy ezt a fenntartást megtörjük. Különben miért kellene foglalkoznia valakinek is azzal, hogy mi történik vele a halálon túli sötét birodalomban, ha nem értette még meg, mi történik vele addig, amíg ennek a határához nem érkezett. Az ember által nem ismert szellemvilág problémája csak azután oldható meg, miután már megoldotta a földi világ problémáját, amelyet ismer. Azok, akik a halálon túli élet valamilyen elképzelését elfogadják, amíg a jelenlegit nem ismerik, könnyen megcsalhatják magukat.

Most azonban, amikor már tudunk valamit jelen világunk valódi eredetéről, valamint a vibráló csillagok és keringő bolygók végső sorsáról, és különösen, hogy tudunk valamit saját magunkról, jobban fel vagyunk vértezve, hogy megoldjuk e problémát egy kicsit több intelligenciával és kicsit kevesebb vakhittel, mint amilyent

rendszeresen tanúsítunk iránta. Mert ahogy a mentalizmus segített, hogy e világ korrekt megértésének zárát kinyithassuk, ugyanígy segíthet a másvilág korrekt és racionális megértésében is.

Mindnyájan tudjuk, mit jelent a halál a test számára. De mit jelent az ember gondolkodó és érző valója számára? „Lélek”-ké válik-e a halál után? Az emberek részére e kérdés megválaszolása olyan fontos, hogy behatóbban kell vele foglalkozni. Először is a haldoklás és a halál szomorú folyamata olyan esemény, amelyet egy bizonyos jógaút előrehaladottabb tapasztalatát felhasználva kell megvilágosítanunk. Segítségre van ebben bizonyos halálhoz hasonló transzállapotok vizsgálata és a titkos tanításban a halállal kapcsolatos hagyomány.

A fájdalom, amely ezzel az eseménnyel gyakran társul, a hirtelen és heves fizikai, vagy a hirtelen és heves szellemi változásokból, vagy a kettő együtteséből adódik. Ahol, mint az a tudatlanság folytán általában lenni szokott, a gondolat makacsul a testhez, az érzelem pedig a vágyhoz ragaszkodik, ahol nagyon erős mindkettőhöz a ragaszkodás és a félelem, hogy mi lesz ezután, ott a fizikai fájdalom az idegi visszahatáson keresztül szükségtelenül nő. Ha azonban a haldokló személy megfelelő mértékben tudja, hogy a teste csak saját ideája, és személyes vágyait is kellőképpen fegyelmezte, akkor természetesen felkészült erre a nagy változásra. Éppen úgy, ahogy

egy teljesen érett gyümölcs könnyen lehull a fáról, az ilyen ember könnyebben távozik el a testből. Egy magas fokra jutott jógi esetében, akinek a meditáció életének részévé vált, és minden bizonnyal a bölcs esetében is, aki ismeri a testétől különálló igazi valóját, a halál meglehetősen békés átváltozás.

A haldoklás maga – itt most nem a baleset vagy erőszak következtében bekövetkező halálról beszélünk – összehasonlítható azzal a művelettel, amikor egy lédús gyümölcsöt kifacsarunk a levéért. A haldokló intenzív nyomást érez, amely mindkét lábán kezdődik és lassan felfelé halad az egész testében. Végtagjai nehézzé, hideggé és érzéktelenné válnak. Ez viszont befolyással van a légzés működésére, a vérkeringésre, a látásra és a hallásra. Amikor végül is a folyamat befejeződik, a szív nem tud megfelelően működni. A test egészével összefonódó lét érzése akkor eltűnik és a szívre összpontosul.

Ha az elmében ebben a pillanatban egy másik személyre irányuló erős érzelmi érzés van jelen, ami gyakori, ha a haldoklótól távol van az a személy, akit nagyon szeretett, ez a gondolat automatikusan és telepatikusan közvetítődik. Az utóbbi ugyanekkor nagy nyugtalanságot érezhet, valamit, ami rossz. Ha temperamentumánál fogva érzékeny felfogóképességű, intuitív módon megértheti, hogy az a másik személy haldoklik. Ha képzelete érzékeny, látomásszerűen még láthatja is a haldokló sze-

mélyt, aki szemben áll vele. Ha ez történik, a haldokló maga is látja az élőt ugyanabban az időben. Más esetekben – nem fizikailag hallható módon – még hallhatja is az egyik a másik hangját. Ezek a jelenségek tisztán szellemiek, és azt mutatják, hogy a haldokló az elméjét az élőre irányította, és hogy amit közölni akar: a vágyát, szeretetét vagy gyötrődését, ha elég intenzíven közli, a másik személy telepatikusan veheti és megértheti. Az eredeti gondolatot vagy érzést felfokozó intenzív koncentráció az, amely a jelenséget előidézi, és kép megjelenítését idézi elő a másikban, vagyis a látomás vagy a hang végső soron nem más, mint a másik személy saját tudat alatti szellemi aktivitása. Ez éppen olyan csodálatos szellemi erő, mint amilyen a tisztánlátás vagy a távolbalátás.

Ezután a haldoklót a teljes tehetetlenség érzése árasztja el. Földi életében talán egyike volt a leghatalmasabb uralkodóknak, most azonban olyan erőtlennek érzi magát, mint a csecsemő. Érzi, hogy ellenállhatatlanul természeti erők vették birtokukba őt, és vonszolják el egy hosszú, homályos és szűk alagúton keresztül mindentől, ami ismerős és megszokott volt, egy sötét és ismeretlen területre vagy talán a megsemmisülésbe. Szeretné kifejezni érzéseit, de szavai megbénultak. Rettenetes elhagyatottság ül fájdalmasan rá. A halálnak ez a része úgy száll le vággyal teli és birtokolni akaró természetére, mint a jeges zuhany. Az az ember azonban, aki megtanulta, hogy adjon

föl mindent, aki megérti Jézus szavainak belső jelentését: „Boldogok a lelki szegények” – könnyebben fogja elviselni az eltávozást. Egy haldokló utolsó gondolatai nagyban meghatározzák azt, hogy az ember hogyan születik majd újjá.

A tudat gyengülése, amely a halál tetőpontján kulminál, olyan lehetőséget ad az embernek, amilyennel élete folyamán nem rendelkezett, hogy észlelni és felfogni legyen képes olyat, amit eddig nem volt képes. Mivel attól a pillanattól kezdve, amikor a haláltusa befejeződik, és különösen az utolsó szívverés után a „halott” ember a tisztánlátás állapotába megy át, amely számára úgy tűnik, hogy több napig is tart, de valójában ennél jóval rövidebb ideig földi életünk eltérő idő-mértékében mérve. Felfedezi, hogy elméjének egy titokzatos és mélyebb rétegében fel van jegyezve azoknak az eseményeknek a sokasága, amelyek gügyögő gyermekkorától kezdve élete végéig történtek vele. Semmi sem veszett el, minden megmaradt képek formájában. A legtöbb epizód és sok részlet felvillan előtte, különösen azok, amelyek a legintenzívebbek voltak elmúlt életében. Azok a személyek, akik balesetet szenvedtek, és magasból a földre estek, vagy kis híján vízbe fulladtak, de csodálatos módon megmenekültek, gyakran beszélnek hasonló tapasztalat tört és zavaros részleteiről, amelyekre ezek után örökre emlékeznek.

A múlt rendszertelenül visszatér impresszív és élesre állított képek egymásutánjában, amelyek rajta kívül állnak. Nem fogja újraélni őket ugyanúgy, mint életében. Mert akkor az idő tovaszaladt, itt pedig az idő visszafelé folyik. Vagyis az ember most a halált megelőző eseményekkel kezdi, és innen halad lépésről lépésre visszafelé egészen a legkorábbi évekig. Így a múltja megfordítja magát. Amikor még élt, az idő a nap napi ciklusaiban haladt tovább, itt az eleddig számára ismeretlen és hihetetlen gyorsasággal. És mindez azért lehet így most, mivel kilépett az élethez ragaszkodó testből, amikor arcát csak a földi lét felé fordította, vágyva utána és betakarózva benne. Egy ilyen képzeletbeli visszatérés, a régi események és epizódok életre kelése nemcsak emlékezet, hanem valami jóval élénkebb ennél.

Ami ezután történik az, hogy egy élőlény, akit ugyan nem ismert, már zavartalanul megfigyelte testi lényének halálát, egy rejtett „én”, aki mindig megfigyelte a felszíni „én”-t, valami, ami benne volt, mégis mindeddig nem ismerte fel mint saját magát, most megérinti a tudatát. Ez a valami nem más, mint az ember magasztos Önvalója. Szemén keresztül újra látni fogja földi életét, de ennek inkább teljes benyomását, semmint epizód-részleteit. Az Önvaló látó szemein át az ember saját igazságos bírójává válik. Talán először fogja magát nemcsak úgy látni, ahogy mások látják őt, hanem ahogy a karma személytelen ereje látja őt. Most szemtől szembe kerül mindazon

következményekkel, amelyeket cselekedetei másoknak okoztak, sokszor olyan következményekkel, amelyeket gyakran tudat alatt idézett elő, máskor azonban öncélúan. Most felismeri, hogy sok balszerencséje megérdemelt volt, mert saját maga idézte elő. E tudatosan felnagyított isteni fényben érzi, hogy ami életében vele történt, saját jelleméből és cselekedetéből fakad, azok eredményeként. Nagy lelkiismeret-furdalás nehezedik rá. Félreteszi a szenvedélyt, és úgy látja ezt a felszíni „én”-t, mint ahogy a rejtett megfigyelő látta annak idején, tudat alatti öncsalás és önámítás nélkül. Látja a hibáit, a bűnt és gonoszságot, amelyet elkövetett. Más személyeket is lát most, akikkel közvetlen kapcsolatba került, úgy látja őket most, amilyenek valójában voltak, nem pedig úgy, ahogy azok látszottak, vagy ahogy hitte őket annak idején, és így most fölfedezi, mennyire saját maga gyártotta hitben élt akkor Végül arra kényszerül, hogy feltegye magának a kérdést: „Mire is használtam az élet adományát?”

A második tapasztalat nem tart sokáig, és követi rögtön egy harmadik, amelyben a tudatosság gyengülése az egész létet olyanná változtatja, mint egy álom. Múltjának ezek az eseményei és a személyek kezdenek különösen távolinak és nem valódinak tűnni. Az univerzális lét rejtélyessé és fantomszerűvé válik. Látja, hogy a világ anyagi voltának gondolata alapvetően illúzió. Ha fel tudja ismerni ezt – és néhányan felismerik, mivel a személyi vágyaikat elvetették –, és ehhez a felismeréshez végig ra-

gaszkodni tud, akkor szellemi profitra tehet szert ezáltal, amelyet a következő születésében felhasználhat. Valóban képesnek kell lennie, hogy megszabadítsa magát a múlttól, aminek a felidézése éppen befejeződött. Az ember azonban sajnos rendszerint ezen a tapasztalaton anélkül halad át, hogy felismerné potenciális értékét, vagyis, bár földi léte most álomhoz hasonlónak látszik, mégsem érti meg, hogy nem is volt soha más, mint álom.

Amikor ezek a kinyilatkoztatások befejeződnek, kellemes álom nélküli alvásba merül, egész létének öntudatlan, teljes pihenésébe. A halál csak most válik teljessé. Az individuális lény életének egy korszaka véget ér. A test teljesítette azt a feladatát, hogy az érzékeken keresztül biztosítsa azokat a szükséges állapotokat, amelyekben a tudat, amelyet magába zárt, képes a külső világba tekinteni, és abban tevékenykedni, kontaktust létesíteni ezáltal egy bizonyos tér-idő koordináta-rendszerben levő külső objektumokkal. Csak ily módon volt képes a véges tudat kis centruma, az „én” egyáltalán tapasztalatokat gyűjteni, olyan tapasztalatokat, amelyek egy nap a valóság fenséges felfedezésébe fognak átalakulni.

A szellemvilágban

Azok, akik pesszimista módon azt hiszik vagy azt tanítják, hogy a halál az ember számára mindennek a kellemetlen vége, figyelmüket az ember testére koncentrálták, és pusztán tudatlanságukat árulják el, hogy mi is az emberi elme, hogyan működik, és fejlődése természetszerűen milyen úton kell hogy haladjon. Ha ezeknek az embereknek lenne igazuk, a halált egy üres, érzéketlen gép leállásához lehetne hasonlítani, amelynek a kerekei megszűnnek működni.

Azok azonban, akik nem osztják ezt a materialista nézetet, és felismerik, hogy a test a tudat egyik közvetlen formája, amelyhez az „én” kényszerűen van hozzákapcsolva, de amellyel mindazonáltal nem azonos; a következő lépést ebben a tanításban nem találják majd olyan megdöbbentőnek, mint amilyen meglepőnek tűnik majd másoknak. Mivel ha tudjuk a valódi kapcsolatot az elme és a test között, akkor nem fogadhatjuk el a melankolikus materialista szemléletet az emberi halandósággal kapcsolatban. A mentalista tanításból megérthetjük, hogy az elme alakította ki az agyat és az érzékeket is, amelyek evolúciós szükségletéhez kellettek, és hogy az érzékszervek működnek az elme parancsára, nem pedig megfordítva. Az értelmi erők szelle-

miek, mint ahogy ezt az álom-tapasztalat elemzésénél láttuk. A test az ötféle érzékelést csupán integrálja. De mik is ezek az érzékelések tulajdonképpen? Az elme tapasztalatai. Következésképp az érzékelések kollekciója, amit testnek nevezünk, hasonlóképp olyan valami, ami lényegében a tudat tartalmához tartozik. Minden fizikai test a tudaton belül annak bizonyos formáját kell hogy kifejezze, ha pedig ez így van, megérthetjük, hogy a halál ebben az esetben nem más, mint ennek a gondolatkollekciónak a leválása az elméről magáról. Ennek eltűnése nem jelenti annak eltűnését is, amelyből származott, mint ahogy az egészet nem semmisíthetjük meg azáltal, hogy egy részt levágunk belőle. Egyáltalán nem szükséges tehát, hogy az elme is megszűnjön létezni, amikor érzékeléseinek egyik kollekciója, tudatának egyik tárgya, a test megszűnik létezni.

Van egy dolog, ami a materialisták figyelmét elkerüli: „Hová jöttek mind az életnek, mind pedig a halálnak ezek az ideái?” Az elmébe jöttek. „Hol jelennek meg és hol tűnnek el?” Ugyancsak az elmében. Ezért kell hogy maradjon valami, ami nem veszhet el, ami nem más, mint az elme maga. Az elme a születés és a halál tanúja egyaránt. Ha az élet ideája el is tűnik, az elmében tűnhet el, ami ezt az ideát tartalmazza. Még a világ-idea is eltűnik és visszatér a valójába. Miért kell tehát bárkinek is félni a haláltól?

A nem gondolkodó ember csalhatja magát azzal, hogy azt hiszi, a világ a tudatán kívül áll, és hogy amikor elveszíti a világot a halál pillanatában, elveszít minden lehetőséget a további emberi létre. A filozófiai tanuló azonban tudja, hogy a világ a tudatán belül létezik, és következésképp azt is tudja, hogy a halállal nem veszíti el, mert amikor a tudat megint működni kezd, újra visszatér. Ebben az értelemben tudása a halál fölötti győzelem. Ezenkívül azt is tudja, hogy az elme – nem működését tekintve – nem az időben van, az előbb és utóbb időhatás nem korlátozza, mivel ezek őbenne vannak és érte vannak. Így a születés és halál, amelyek csak az időtől függő ideák, nem vonatkoztathatók rá. Az elme ebben az értelemben, hogy az idő korlátaitól mentes, halhatatlan. Csak a materialisták szánalmas illúziójában szűnhet meg, mint egy eloltott láng.

Emlékeznünk kell arra is, hogy az elmének léteznie kellett a test megszületése előtt is, hogy felfoghassa azokat az érzékeléseket, amelyeknek látásba, hallásba stb. való átalakulása alkotja a testet. Az az ember, aki jól megértette a test képzeletbeli voltáról szóló tanítást, sohasem fogja vallani a materializmusnak azt a hibás nézetét, hogy a halállal mindennek vége. Valaminek vége lesz, de az elme, az ember valódi lényege érintetlenül megmarad.

Ha megint a halál tapasztalatát vizsgáljuk, azt találjuk, hogy amikor a halál utáni üresség állapota véget ér, az öntudat lassan újjáéled – olyan lassan, hogy a folyamat a méhen belüli terhes állapothoz hasonlítható –, amíg az ember ismét úgy találja magát, mint annak előtte. A magasabb nézőpont eltűnik: a személyes nézőpont marad egyedül. Az ember ismét egy ***külső*** világ által körülvett egocentrikus teremtményben él. Mindazonáltal meg kell érteni, hogy amit az ember külsőnek érez, valójában nem külső, hanem belső. Mivel az ember új környezete ugyanolyan módon jön létre, mint a korábbi, álomkörnyezet. Tere nem fizikai, hanem elmebeli, szellemi.

Az a kérdés, hogy „hol vagyunk a halál után?” – hibásan feltett kérdés, és így kell átalakítani: „mi vagyunk a halál után?” A meghalt ember lelke ezt a másik világot nem földi értelemben vett térbeli mozgással éri el, hanem a tudat változásával. A mentalizmus különösen könnyen érthetővé teszi, hogy mi történik az emberrel a halál után. A mentalizmus szerint a fizikai élet csak egy egyedi szellemi állapot; amikor ez megszűnik, az elme maga nem szűnik meg, hanem újabb és az előzőtől eltérő állapotot teremt. Világossá válik, hogy ha földi világunk a tudatnak egy formáját képezi, akkor az ún. másvilág, amibe az ember halála után jut, megint a tudat egy másik állapota kell hogy legyen, nem pedig tér. A mentalizmus megmagyarázza, hogy az elme csodája olyan, hogy saját konstruktív erőivel teremtheti meg a saját világát. Bármi-

lyen másvilágok létezzenek is, ezek csak szellemiek lehetnek, a tudat formái. A létnek ezek a finomabb világai nem más dimenziójú helyek vagy geográfiai terek, hanem csak a lét állapotai, pszichológiai állapotok. Ez egyaránt igaz a halál utáni világokra és a misztikus tapasztalati „szférák”-ra. A tudat összes különböző állapotai, különböző tér- és idő-rendekkel, az individuális elmék számára a lét különböző világát alkotják meg, amelyekben „szellemek” laknak.

A szellemvilágba jutó lélek először az egymás után következő gondolatokról, így az időről vesz tudomást. Csak később válik tudatossá a térnek és annak, ami szellemtestnek nevezhető, majd más formáknak, más teremtményeknek és tárgyaknak a tudata. Az ún. szellemtest azonban egyáltalán nem olyan, mint ahogyan a testet általában elképzeljük. Valójában ahhoz a testhez hasonló valami, amely az álomban létezik. Ez a szellemtest pszichológiai állapotnak fogható föl. Ismételten hangsúlyozni kell hogy ez is elme alkotta valami. Nem lehet beszélni valamiféle „asztrális anyagról”, mint ahogy földi anyagról sem; mindkettő csak a tudat különböző formája. Azok, akik a mentalizmust jól megértették, megértik azt is, miért kell ennek így lennie. A szellem azonban, amely ebbe a világba materialista tudatlansággal lép be, amely sajnálatos módon olyan általános emberi életünkben, természetesen magával

viszi ezt a felfogását, és azt képzeli, hogy valamiféle anyagot tapasztal, mint ahogyan korábbi földi élete folyamán.

Rendszerint az ember számára nem lehetséges, hogy a halál állapotát belülről megvizsgálja, megértse saját tapasztalatán keresztül, mi is történik, és ezután visszatérjen az életbe. A Természet azonban minden ember számára lehetővé tette, hogy a halál állapotáról szuggesztív utalásokat kapjon azáltal, hogy lehetővé teszi számukra, hogy az álom és az alvás két állapotán keresztülmehessenek. Az emberi lét mind a három állapota: az ébrenlét, az álom és az alvás szorosan kapcsolódik egymáshoz. Joggal dicsérjük Shakespeare bölcsességét, aki a halálról írva ezt kérdezi: „És ebben az alvásban milyen álmok jöhetnek?” Szükségtelen fizetett közvetítőhöz folyamodni, hogy másodkézből bepillantást kapjunk, hogy mi történik velünk a halál után. Minden időben elsőkézből való tudást szerezhetünk róla, amikor álmodunk, vagy mély alvásba merülünk. A pszichológiai tapasztalat itt bizonyos fokig ugyanaz, mint a halálban, de a tapasztalat tárgya bizonyos módon különböző. Ha beleképzeljük magunkat annak az embernek a különleges helyzetébe, aki azt álmodja, hogy meghalt, és a következő éjjel pedig azt álmodja ennek ellenére, hogy még él, megérthetjük akkor annak az embernek a helyzetét, akinek a földi teste valóban meghal, de akinek a mentalitása később új földi testben újra visszatér. A halál és az álom közötti hasonló-

ság olyan, mint ahogyan az álmodó öntudatlanul és akaratán kívül jeleneteket, eseményeket, személyeket és környezetet teremt, ugyanúgy a szellem is öntudatlanul és akaratán kívül megteremti saját maga számára az ő kis világát. Gondolatának minden egyes mozgása szimultán a környezetének mozgásával. A szelektív figyelem tudat alatt és akarat nélkül működő ereje megteremti és szétrombolja az új tapasztalatát.

Bár a szellem állapota hasonló az álmodóéhoz, bizonyos fontos különbség azért mégis van közöttük. Először is jóval hosszabb. Az új időmérték szerint, amelyben most él, évek múlhatnak el. Másodszor a féktelenség, az összefüggéstelenség és az illogikus szabálytalanság, amelyek olyan sok álmot jellemeznek, itt nincsenek meg. A szellem előtt minden szabályosan kapcsolt és plauzibilis módon jelenik meg. Míg az álmodó nem tudja ellenőrizni fantáziáját, és rendszerint összefüggéstelen epizódok és személyek vad összevisszaságát tapasztalja, a szellem ellenben a létét teljesen logikusnak és többé-kevésbé folyamatosnak találja.

Azoknak, akik a mentalizmus fő gondolatát megértették, nem szükséges mondani, hogy az a világ, amelyben a szellem találja magát, bár képzelt világ, mindazonáltal a szellem számára éppen olyan valódinak és élőnek tűnik, mint az a világ, amelyet éppen elhagyott. Mindazonáltal ez a világ – a földitől eltérően – nem olyan, amit általában más emberi lényekkel kell megosztania. Ez a világ kizárólag a szellem saját sze-

mélyéhez tartozik. Ahogy az álomvilág is rendszerint saját világ, így a szellemvilág is az. Minden cél Istenben végződik. A szellem megkezdte fontos visszafelé tartó útját az Isten Nagy Egyedüliségéhez, és ez az első szakasz egyfajta belezuhanás saját egyéniségének egyedüliségébe. De az egyedüllét nem azonos a magánnyal. Csak abban az értelemben van egyedül, ahogy az álmodó is valóban egyedül van saját képzeletével, emberi alakjaival, amelyek számára teljesen valódiaknak tűnnek, és több óráig tartó gazdag élményben részesítik. Ebből megérthetjük, hogy a szellem megszűnik olyan közös világban lenni, mint amilyenben a földön élt. Azok, akik úgy vélik, hogy a szellemvilág a fizikainak egy nagyszerű második kiadása, tévednek.

Az ébrenléti álmodozás, az álomélet, a művészi fantázia és szellemtapasztalat – mind a négy a lét egy és ugyanazon általános fajtájához tartozik. Ez a halál utáni élet valójában egyféle intenzív álmodozás, amelyben a szellem úgy látja saját vízióit, mintha rajta kívül állók lennének; képekkel és jelenetekkel benépesített víziók ezek, amelyek tudat alatt részben fizikai életének ideáiból, érzéseiből, hajlamaiból és gondolattársításaiból épülnek fel. Ahogy a földön az emberi tapasztalatok az élet folyamán hasonlóak, ugyanúgy hasonlóak a szellemvilágban is. Ez azonban nem azt jelenti, hogy minden szellem közös szellemkörnyezetet észlel, csak azt, hogy mindegyik – saját környezete felépítéséhez – közös anyagot használ fel.

A következőkben meg kell magyarázni, hogy a szellemvilágban mind a kivételes boldogság, mind pedig a kivételes szenvedés csak kivételes szellemeknek lehet osztályrésze. A legtöbb ember nem kivételes sem az erény, sem a bűn szempontjából. Következésképp az mondható, hogy szelleméletünkben nem lesz semmi olyan tapasztalat, ami nagyon rettenetes vagy nagyon jó lenne. Az átlagember, a közepes jó és a közepes rossz keveréke, és ezért a halál után nem várható, hogy bármelyik irányban szélsőséges tapasztalatban lenne része. A gonosztevők „pokla” és az erényesek „mennyországa” valójában nem sűrű népességű. A szellemvilágba újonnan belépő legvalószínűbben olyan állapotba esik, ami alig különbözik egy nyugtalan álmodóétól; ebben az állapotban az öntudatlanság az uralkodó, amelyet időnként álomhoz hasonló rendszertelen tudatszakaszok osztanak meg. E szakaszok alatt többé-kevésbé visszanyeri ugyanazt a személyes tudatát, vágyait, érzéseit és gondolatait, mint amelyekkel korábban rendelkezett. Meglepő változás nincs az emberben. Emlékezete visszatér. Nem tudja fölfogni, hogy valójában halott. Éppen úgy, ahogyan a földi élet folyamán a szokásos álmokban barátai, munkája és öröme egymásra halmozódva jelennek meg, ugyanúgy egymásra halmozódnak itt is, ebben a hosszabban tartó, kivételes álomban, a szellemlétben.

Azok részére azonban, aki különösképpen erényesek vagy különösen gonoszak voltak, van hat teljesen tudatos állapot is, amelyek egyikébe kerülhetnek; ezek közül három rossz, sötét és szerencsétlen, három pedig jó, világos és kellemes. A hetedik, az átmeneti állapot e két csoport között van, amit fentebb említettünk: ide kerül a legtöbb ember a halál után. Az egyes állapotok az erkölcsi karakter szerinti fokozatokban különböznek egymástól. A legalacsonyabb állapot felel meg a gyűlölet és a gonoszság szférájának, a legfelső pedig a jóságénak. A morális vonzó- és taszítóerők határozzák meg a szellem környezeti tapasztalatának jellegét és kötik össze más lényekkel.

Mind kevesebb lesz a számuk azoknak a képzett embereknek – és ez vonatkozik a Keletre és a Nyugatra egyaránt –, akik betű szerint hisznek az egyes vallások által leírt pokolban, ill. mennyországban, legtöbben inkább a jelenlegi életünk kényelmét részesítik előnyben, nem egy képzelt mennyország áldásait. A dicsőséges mennyországról és a rettenetes pokolról szóló legtöbb leírást nem kell szó szerint venni, de nem is lehet elvetni sem teljesen. Szimbolikus értelemben rendszerint igazak lehetnek, ha megtisztítjuk őket a fanatikus túlzásoktól, amelyek azért keletkeztek, hogy hatást gyakoroljanak a tudatlan tömegekre. Mi az igazság tehát e leírások mögött?

A felelet az, hogy az alacsonyabb állapotokban a szellemek saját szélsőséges önzésüknek és bűnüknek lesznek az áldozatai; ezek – ugyanannak a dramatizáló erőnek a segítségével, mint amivel az álom-elme rendelkezik – kínzó és gyötrő formák, alakok, és folyamatos epizódok változatosságát idézik elő. E szellemek a legistenibb szféráktól körülvéve élnek, amelyekbe csak a gondolat megváltozása lenne szükséges, hogy felemelkedjenek; tudatlanul azonban saját utálatos és rosszindulatú teremtményeikre bámulnak meredten. Ezek az illúziók, amelyekhez – amikor pillanatnyilag kellemesnek tűnnek – vonzódnak, de amelyektől – amikor később félelmetesekké válnak – félelemmel hőkölnek vissza, mindig a vágy kielégítésének ígéretével kezdődnek, de mindig a tagadás viharával végződnek. A szellem képzelete kifárad saját maga teremtette fantomjai elleni küzdelemben, míg fel nem ismeri az igazságot, hogy a pokol csak saját kielégítetlen vágyainak az éhsége, és így lemond róluk. Ez megtanítja arra, hogy magasabbra emelkedhessen. Az első és utolsó tanulság az, hogy a másvilág nem egy geográfiai hely, hanem hosszan tartó, élénk szellemi tapasztalat. És minden szellemi tapasztalathoz hasonlóan a geográfiai helyeket magán belül tartalmazhatja és tartalmazza. És minden szellemi tapasztalathoz hasonlóan – amíg tart – kellőképpen reálisnak tűnik. Az igazság az, hogy sem a mennyország, sem a pokol ténylegesen nem egy hely, hanem csak az emberi elme egy bizonyos állapota, és hogy

egyik sem található sehol, és hogy a halál utáni összes tapasztalat teljesen szellemi, mint ahogy az álmok is szellemiek. Pl. a háborúban elpusztult sok fiatal, kapzsiságtól, kegyetlenségtől, irigységtől, gyűlölettől és önteltségtől fanatikusan fűtött meggyőződéses náci német a leghatásosabb módon kapott így leckét. Letaszítva maguknak kellett elviselniük azoknak a szenvedéseknek élő képeit, amelyeket másoknak okoztak. Saját lealázó gondolataiknak váltak a lealázott áldozataivá.

A pokolnak mint az árnyék kénköves birodalmának leírása azért mégsem volt minden haszon nélküli, mivel a tudatlan tömegeket így a tisztesség határain belül tartotta. A kín és a gyötrelem rémes részletei azt mutatják, hogy azok a vallási vezetők, akik e jeleneteket eredetileg lefestették, jól ismerték és megértették a köznép befolyásolható képzeletének adott sugalmazások tiltó erejét, különösen annak a sugalmazásnak a hatását, amely azt tudatta, hogy a gonosztett fájdalmas visszahatást von maga után. Azoknak, akik nem fogadják el a pokol doktrínáját és puszta babonának képzelik el, csak részben van igazuk, mivel ők minden bizonnyal már túlhaladták az ilyen sugalmazás szellemi szükségét; ugyanakkor azonban nincs igazuk azoknak a szemszögéből ítélve, akik a tömegek morális instrukciójával vannak megbízva. Nem szabad elfelejtenünk, hogy az itt leírt purgatórium is csak egy időszakos állapot végül is. Ha azok az emberek, aki hisznek az örökké tartó büntetés félelmetes doktrínájá-

ban, vennék maguknak a fáradságot, és megszereznék a kellő képzettséget, hogy ezt a hitüket metafizikailag is megvizsgálhassák, nem hinnének benne tovább.

A három jó irányban levő pszichológiai állapotban lelhetjük meg a mennyország mását, amelyet az ortodox vallások ígérnek hívőiknek, akik tisztán és büntetlenül élték le földi életüket. Ezeknek az állapotoknak boldog és üdvözült vízióiba nem léphet be sem gonosz gondolat, sem fájdalmas szenvedés: itt teljesülnek azok a személyes vágyak és idealista törekvések, amelyek a földi élet folyamán gyakran nem teljesültek. Itt felismerhetik és találkozhatnak azokkal a szeretett személyekkel, akik előttünk haltak meg. Ha a szeretet igazi volt, ez bizonyosan összehozza majd őket megint. Mindazonáltal ez a találkozás csak olyan értelemben értendő, mint az álomban. Mindegyik a másik szellemálmába lép be. Mégis ugyanolyan boldog lesz, és a felismerés ugyanolyan spontán lesz, mint a földi életben. A szellem a hét állapot közül bármelyikben találkozhat más emberekkel, kapcsolatba léphet velük, de ezek az emberek valójában gondolati lények és a kapcsolatok is képzeletiek. Mindazonáltal e találkozások a három égi állapotban érzelmileg teljesen kielégíthetik a benne levőket. Azok a személyes, kulturális és etikai magasabb rendű remények, amelyek a földi életben nem valósulhattak meg, itt gyorsan és könnyedén megvalósulnak. E nagysze-

rű lét titka most már ismerős: a gondolat teremtőképessége itt olyan szinten működik, ahol nincs akadály előtte, hogy azt alkosson, amit akar.

Hogy a szellem a halál utáni állapotok melyikén megy át, azt nagymértékben a földi életben való gondolkodás, hit, kívánság és megértés általános iránya és szokás-energiája határozza meg. Nincs semmiféle ellenvetés, miért ne kerülne valaki a paradicsomba, ha oda akar kerülni. Egy álmodozó képzeletében ott lehet, miért ne lehetne ott az ember szelleme a halál után? A halál utáni állapot lehetővé teszi az embernek, hogy bizonyos ideig realizálhassa fő vágyait. Gondolatai és szeretete elkerülhetetlenül afelé a szellemi szféra felé fognak gravitálni, amely legjobb összhangban van velük. Az ázsiai filozófusok humoros mondása szerint, ha tehenek részére létezne mennyország, az minden bizonnyal zöld fűvel lenne tele, a kutyák mennyországa pedig fehér csontokkal. Ez akkor érthető, ha megértjük, hogy a halál utáni világ szubjektív és teljesen az egyén képzeletéből alakul ki. Így egy jámbor és őszinte mohamedán, aki azt remélte, hogy a Koránban megígért mennyországba juthat, oda kerülhet – de semmi esetre sem örökre, ahogy tévesen azt gondolja. Mert ahogy a földi álmából is fel kell ébrednie minden reggel, ugyanúgy elkerülhetetlenül eljön az az óra is, amikor fel kell ébrednie a paradicsomi álmaiból is. Bánatosan fogja akkor fölismerni, hogy az egész tapasztalatot, bármily hosszú is legyen, csak a saját elméje te-

remtette. A földi élet álom-alvásának mindig vége szakad egyszer, ugyanúgy a szellemélet álom-aktivitásának is. Még ha találkozik is a szellemvilágban megint a szeretteivel, ténylegesen másodszor is el kell szakadnia tőlük. A természet kérlelhetetlen! Ezért bölcsebb megérteni, hogy a másokkal való tartós egyesülés csak a tartós való megtalálásában létezik.

E közbenső állapotából a következőbe, a tiszta, boldog és álom nélküli alvás állapotába való átmenetet olyan ájulás jellemzi, ami hasonló ahhoz az ájuláshoz, amely a fizikai életből a szellemvilágba való átmenetet jellemzi, csak itt hiányzik az agonizálás. A szellem most olyan állapotba kerül, amely azonos a mély alvásával. Itt végre pihenést talál a személyes tudat könyörtelen terhétől, feledést az egocentrikus emlékektől, örömöktől, fájdalmaktól, amelyek eddigi léteihez elkerülhetetlenül hozzátartoztak. A békét és felüdülést, amelyet az ember néhány órára az alvásban talált földi élete folyamán, itt ismét megtalálja hosszú és zavartalan időre.

A halál utáni időszakot durván három részre lehet osztani. Az elsőt az jellemzi, ahol az álomélet a személyes lét és a nemtelen vágyak sötétebb képeiből táplálkozik; a másodikban a fényesebb és nemesebb képekből; a harmadik viszont teljesen álommentes és öntudatlan pihenés. Így a szellem egymás után átmegy a szenvedés, a boldogság fázisain, és azon, ami mindkettőt fölülmúlja. A legtöbb ember azonban ki-

hagyja az elsőt, és szellemi pályafutását megszakításokkal tudatosan egy izgalomtól mentes, semleges zónában kezdi el.

Egy rendszerint feltett kérdés az, vajon lehet-e kapcsolatot teremteni a szellemekkel vagy otthoni szeánszokon, vagy hivatásos médiumok segítségével. A felelet erre az, hogy abnormális körülmények között ez a kapcsolatteremtés lehetséges. De a legtöbb esetben valószínűtlen, hogy azokkal a szellemekkel, akikkel szeretnénk. Mind a médium, mind a kapcsolatkereső rendszerint nem ismerik saját elméjük mélyebb rétegének működését, és ez a tudatlanság gyakran arra vezet, hogy a szellemvilágnak és vízióknak tulajdonítsák azokat, amelyek tulajdonképpen saját elméjükből származnak csupán.

Korábban már említettük, hogy a Természet tökéletes felvételt készít mindenről, ami széles birodalmán belül történik. Amikor a médium igazán érzékeny a telepatikus sugárzások iránt, a kozmikus szellemi fölvételről gyűjthet be töredékeket, és ezeket adhatja át – teljesen őszintén – mint a szellemtől származó határozott üzenetet, holott az egyáltalán nem az. Vagy ha a szellemmel való kapcsolat sikerülne is, az üzenetet természetszerűen és szükségszerűen a médium interpretálja a saját fizikai tér-idő felfogásának egységeiben, és így az a hit, hogy a közvetítés pontos kifejezést kapott, illuzórikus lesz.

A legkomolyabb visszatartás azonban az ilyenfajta kapcsolatteremtéstől az, hogy létezik egyfajta pszichológiailag bűnös öv, amely földünket körülveszi, amely a legalacsonyabban levő, lelkiismeret és igazság nélküli teremtményeket tartalmazza. Különös, gonosz entitások élnek a halál e határbirodalmában. A Természet nagyon okosan függönyt vont közénk és a másvilág közé, és az, aki meggondolatlanul el akarja húzni, saját veszélyére teszi ezt. Mert hogy ezek a hazug és rosszindulatú szellemek e függöny mögött leselkednek, az olyan tény, amit még a spiritiszták maguk is megállapítottak. A legtöbb kísérlet ezért, hogy e függöny mögé pillantsunk, kísérlet arra, hogy a bajt keressük.

A modern spiritizmus nagy szolgálatot tett az emberiségnek azzal, hogy sok embert meggyőzött a továbbélés igazságáról, és a szomorkodóknak vigaszt nyújtott; a közönség részére azonban biztonságos lenne, ha megelégedne az irodalom tanulmányozásával, mivel ez olyan kutatási terület, amelyet néhány gondosan kiválasztott médium és néhány bátor kutató részére kellene fenntartani, akik mind a tudományos módszerekkel, mind pedig a jógatechnikával megfelelőképpen kiképezték magukat, hogy biztonságosan és alkalmasan dolgozhassanak ilyen csalóka és veszélyes területen. A múltban volt néhány kiváló spiritiszta, akik megtörték sok ember számára a materializmus kemény kérgét, amiért minden elismerést megérdemeltek, de jelenleg

is él néhány, akiknek hasonló az érdemük. Ezek számát azonban jóval felülmúlják azok a spiritiszták, akik tulajdonképpen a materializmust csak finomabb változatával helyettesítették, és tudatlanul olyan ajtókat nyitottak fel, amelyeken ezek a hazug szellemek bejöhetnek; vagy akik csak éppen csalják magukat azzal, hogy külső forrásoknak tulajdonítják azt, ami nem más, mint saját tudatuk mélyebben fekvő szintjének terméke.

Az Önvaló kegyelméből és az igazi szeretet erejéből néha valódi kapcsolat is létrejöhet egy médium közreműködésével, és ez a gyászoló személynek nagy megnyugvást hozhat. De akinek a fájdalma olyan nagy, hogy ellenállhatatlan szükségét érzi az elveszett személlyel való újabb kapcsolatnak – az itt adott összes figyelmeztetés ellenére is –, jobban teszi, ha ezt a kapcsolatot ő maga segíti elő, médium közvetítése nélkül. Ez azért is az egyetlen kielégítő módszer, mivel ez a saját tapasztalatát fogja magában foglalni, nem pedig másodkézből származó tapasztalatot. Ez a kapcsolatteremtés a szellemi nyugalom csöndjében vagy az álom víziójában lehetséges. Az elsőhöz a meditációban való bizonyos előrehaladás szükséges, míg a másikhoz bizonyos álom előtti gyakorlat végzése, amilyennek a leírását a 14. fejezetben az 5. gyakorlatnál találjuk. Egy szellemvilágban élő személy és egy élő személy közötti tiszta szeretet vagy erős szellemi vonzódás áthatolhat mind a szellemvilág irányából a mi vilá-

gunk felé, mind pedig fordítva. Két személy között egy őszinte, mély és nemes vonzalom legyőzheti a halál alkotta szakadékot, és nemcsak szerető gondolatokat hozhat a szellemtől az élő személy fogékony tudatába, nemcsak személyes jelenlétének érzését közvetítheti a földi személy érzékeny elméjébe, hanem veszély esetén – spontán reakción keresztül – védő hatást is biztosíthat, amely hatásos segítséget nyújthat a baj elhárításában. Nem üres mondás az, hogy a szeretet mindent legyőz, mivel az univerzum igazi alapján is ennek a csodálatos egyesítő erőnek működését találjuk. A szellemvilággal való ilyen kapcsolat azonban – a dolgok természeténél fogva – csak korlátozott ideig lehetséges. Minden kísérlet, hogy ezt hosszú időre kiterjesszük, azt jelentené, hogy túl sokat követelnénk a Természettől, és ez nemkívánatos következményekkel járna.

A szellemvilágba lépő személy látni fogja régi otthonát, a várost és a családját, de nem fogja tudni, hogy mindezek saját elméje által teremtett alakok és jelenetek csupán, és nem a fizikai világ tényleges alakjai és jelenetei. Mert a kommunikáció azzal most éppen olyan természetellenes és szokatlan lesz, mint volt a földi élet oldaláról tekintve a halál előtt. Így a szelektív tér-idő szintben való változás megváltoztatja az egész univerzumot a tapasztaló lény számára. Éppen úgy, ahogyan az élők rendszerint nincsenek tudatában a halottaknak, ugyanúgy a halottak is rendszerint nincsenek

tudatában az élőknek. De éppen úgy, ahogyan az élők láthatják és néha látják is a halott valódi megjelenését, vagy kapcsolatot tudnak teremteni a halottakkal, ugyanúgy ennek a fordítottja is megtörténhet.

Az előző kötetben ***(A jóga titkos tanítása)*** említettük, hogy az ember tér- és időérzékelése tágul. De ez csak az igazság felét jelenti, mert ugyanakkor össze is húzódik. Az ember a kicsik világát kutatja, amelyek olyan hihetetlenül parányiak, mint amilyen hihetetlenül hatalmasak a makrokozmosz világai. Mérnie kell tudni a fény sebességét és az univerzum óriási életkorát. Gondolatának egyszer fel és egyszer le kell szaladnia a skálán, amikor megpróbálja megérteni környezetét, olyan nagy mértékben, hogy egész tér- és időfelfogásának egyaránt elasztikusnak kell lennie. Ebből könnyen belátható, hogy számtalan lehetséges rétege lehet a szellemi létnek, közülük mindegyik relatíve valódinak tűnik azoknak a tudatos lényeknek a számára, akik ezeken belül élnek. Így ha az „itt” és „most” ideáink változnának, akkor az ebbe illő különleges világ szükségszerűen szintén változni fog. Az idő és tér elasztikus. Különbözni fognak a különböző lényekre és különböző síkokra. Nincs fix tér és fix idő. Soha nem ismerjük sem a teret, sem az időt, csak a róluk való észleléseinket, amelyek változóak. A relativitás matematikai elmélete azt mutatta, hogy különböző térféleségek elfogadhatók, a relativitás mentalista elmélete azonban azt is megmutatja,

miért kell elfogadni őket. Következésképp azok, akik azt tanítják, hogy megszámlálhatatlan szellemsokaság van állandóan fizikai világunkkal érintkezésben, és állandóan megfigyelnek bennünket, azt tanítják, ami a dolgok természetes rendjében sehogy sem jelenhet meg. Amikor ui. szakítunk a hiszékenységgel és megértjük a mentalizmust, akkor azt is megértjük, hogy az idő és a tér olyan formák, amelyek nélkül nem tudjuk felfogni a világot. A különbözőféle teremtményeknek különbözőféle tér-idő felfogása van. Ha ilyen különbözőségek fizikai világunkkal kapcsolatos élő teremtmények között is léteznek, mennyivel inkább létezniük kell a mi világunk és az ún. halottak világa között, amely a mienktől teljesen eltérő világ! Az egyes teremtményeknek csak saját tér-idő érzékelés szintjükre viszonyítva lehet tapasztalatuk. Azt állítani, hogy a szellemvilág szinte valamennyi lakója velünk együtt tudatában van ennek a fizikai világnak, olyan állítás lenne, ami metafizikailag lehetetlen. Az a hit, hogy ezernyi szellemszem fürkészi állandóan az ember magánéletét, egy naiv és humor nélküli személy számára talán megfelel, de egy tapasztalt részére visszataszító kell hogy legyen.

A másvilág valamennyi általános leírása, amely az ellenkező benyomást adja, pusztán azért nem pontos, mivel ezek kívülről készített leírások, még ha a médiumnak néha sikerülne is a szellemek saját tapasztalatáról szóló beszámolóját közvetíte-

ni. A szellem rendszerint nem érti, hogy az ő világa álomvilág, és a médium valószínűleg át sem gondolva tolmácsolja a véleményt. Minden szellem saját privát világában él, mint ahogyan az álmodó is. Következésképp annyi szellemvilág lehet, amennyi szellem él. Ezért lelkiismeretes pontossággal csak a szellem pszichológiai állapotát írhatjuk le, nem a külön környezetét. Aki gondosan követte a megelőző magyarázatot, meg fogja érteni, miért lehetetlen mindenről – ami egy egyedi szellemmel történik – részletes és pontos tudományos beszámolót adni. Rendszerint nem tudunk többet tenni, mint átlépni az alvás csendes küszöbén, és leírni, milyen álmuk van más emberi lényeknek. Minden, amit itt tehetünk, az – ha az olvasót nem akarjuk félrevezetni –, hogy körvonalazzuk azt az általános pszichológiai állapotot, amelyben a szellem találja magát, és azt az általános sorsot, amellyel minden szellem szembetalálja magát egy bizonyos periódus végén.

A halál pszichológiai megértésének kulcsa az, ha az álommal és alvással való azonosságot tartjuk szem előtt. Az elme halhatatlan. Érinthetetlen marad, bár a test megszűnik. Nincs többé okunk, hogy jobban féljünk a haláltól, mint amikor este lefekszünk aludni. Az alvás csak a testre van hatással, az elme éppen olyan aktív marad, mint rendesen az álomban, és potenciálisan aktív a mély alvásban. A halál valami hasonló ehhez, és a halál után a szellem tapasztalatai nem mások, mint élénk álmok

vagy öntudatlan mély alvás. Ha álmunkban megérinthetünk és láthatunk dolgokat és embereket, ugyanúgy biztosan megtehetjük az ún. halál folyamán is. És ahogy áldásos pihenésben részesülhetünk a személyes lét minden izgalmától és nyugtalanságától mentesen a mély alvás folyamán, ugyanúgy minden bizonnyal képesek leszünk, hogy pihenjünk a halál későbbi és mélyebb fokozatán. Az, ami bennünk földi életünk alatt túléli az álmot és az alvást, hasonló módon túl fogja élni ezeket az állapotokat a szellemvilágban is. Miért kellene akkor valamelyikünknek is félnie? Ha azonban ragaszkodunk ahhoz a hithez, hogy nekünk ténylegesen meg kell halnunk, ami azt jelenti, hogy magunkat a test-gondolattal azonosítjuk és nem a Gondolkodóval, akkor számolnunk kell azzal a félelemmel és szenvedéssel, ami a helytelen gondolkodással jár együtt.

A változás mozgószínpada

Az emberi tapasztalat tehát a fentebb leírtakhoz hasonló, amely a fizikai halál után következik. Mi ennek a metafizikai értelme? Mindenekelőtt az, hogy mind a kicsiny ember, mind pedig a hatalmas világ állandó változásnak van alávetve. Az ember teste a néma tanúja ennek a megcáfolhatatlan ténynek. Az egyenes járású, rózsás bőrű, sötét hajú kisgyermek hajlott hátú, ráncos, beesett tekintetű öregemberré válik. Amikor a testi változások a végső krízisben kulminálnak, akkor az történik, amit halálnak ismerünk. De mik voltak az ezt megelőző változások, ha nem lassú és kisebb halálok? A fiziológia nem bizonyította-e be, hogy a test minden hét év alatt teljesen átalakul, sejtjeiben kicserélődik? De azzal a felismeréssel párhuzamosan, hogy az ember kémiai átalakulása állandóan végbemegy, az is felismerhető, hogy az ember gondolatai is állandóan változnak.

Az ember vörösvérsejtje pl. mintegy egy hónapig él, aztán meghal a lépben. Így az ember életét a saját vérsejtjeinek halála tartja fönn, ezeknek el kell pusztulniuk, hogy a test életben maradhasson. De az ember többi alkatrésze is állandóan pusztul, és új keletkezik, csak nem veszünk tudomást ezekről a kisebb halálokról, csak a végsőről,

ami fontosabb ezeknél a kisebbeknél. Mindezek a folyamatok a változás folyamatos sorát alkotják, amelyek éppen olyan elkerülhetetlenek, mint amilyen természetesek. Testünk elkopása a Természet kemény törvénye alapján történik, kívánságunk és akaratunk ellenére. Az ifjúság eltűnik, mint a fény a sötétedő égről, és az öregség beköszönt, mint a fagyott hópelyhek. A halál keze kegyetlenül érint meg mindent, senki és semmi nem tud megmenekülni tőle, sem növény, sem virág, sem állat. Ha arra gondolunk, mennyi megszámlálhatatlan millió élőlény élt és pusztult el földünkön, azt kell gondolnunk, hogy ez a planéta nem más, mint egy óriási temetőhely. Mégis, e szerencsétlen milliók között, akik a szenvedélyes életet hajszolták, volt-e, aki elgondolkodott azon, hogy a halál maga száguldott mögöttünk? Mert csak az ember, aki gondolkodni képes, ébred rá arra a szomorú instabilitásra és lehangoló mulandóságra, amelyek az egész emberi létet átjárják. Majdnem valamennyi tudatos lény elveszik az idő félelmes áradatában, amely a halál távoliságának fiktív érzését kelti bennünk. Ilyen az az erős illúzió, amely elméjükben gyökeret ver, hogy gondtalanul állandónak tartsák azt, ami legtöbbször csak korlátozott ideig létezik; bár a Természet szemük láttára hervaszt el minden dolgot, és szólít el minden teremtményt.

Mindenhol ugyanaz a folyamat történik. Megszámlálhatatlan sok folyó veszíti el magát naponta az óceánban, és az óceán vize szüntelenül pára alakjában kerül az at-

moszférába. Növények és állatok maradványai hozzák létre a szén- és nitrogéncsere forgó ciklusait növekedésük, majd pusztulásuk folyamán. A Föld valamennyi élőlénye szakadatlan változásban van, beleértve az élet és halál forgó kerekét. A kövületek valóban az egyetlen organikus formák, amelyek több százezer évig fennmaradnak, de még ezeknek is el kell morzsálódni és tönkre kell menni elég sok idő elteltével. Még a látszólag élettelen szék részecskéi is pillanatról pillanatra, ha kicsit is, de változnak, ez okozza, hogy ha nagyon lassan is, de évszázadok folyamán a szék elkorhad, tönkremegy. Ez a folyamat természetesen olyan lassú, hogy fizikai érzékszerveinkkel nem tudjuk a változást érzékelni. Szemünktől az idő fátyla takarja el, mivel a szék részecskéinek változása közvetlenül nem látható szemünkkel. Mondható ezért, hogy van egyetlen pillanat is, amikor a szék anyaga valóban stabil? Ha van is, ennek az időtartamát nem tudjuk kimérni, mivel a jelen örökké a múlt állkapcsában tűnik el. Nincs hamarabb a létben, mint ahogy már el is tűnik. Eltűnése egy új és ugyanúgy mérhetetlen pillanat megjelenése. Az idő maga így az univerzális áramlást, a kozmikus változást, a mindenütt jelenlévő mulandóságot illusztrálja, amelyek nem mások, mint a halál más nevei.

A Földön minden forma élete örökké állandó mozgásban, múló jelenségben van, amely olyan törékeny, mint egy vékony üveg, és olyan futólagos, mint a szél fújta

por. A halandóság sötét bélyege van rányomva minden testre, legyen az csúszómászó féreg vagy hatalmas uralkodó. A Himalája magas helyeitől a legmélyebb tengerfenékig, a véglényektől a büszkén lépdelő emberig minden a születés, hanyatlás, megsemmisülés és halál Isten rendelte vég nélküli folyamatának van alávetve. Az ilyen állandó mozgás elől nincs menekülés, amely minden lét első és utolsó jellemző sajátja. Legyen az akár ember, akár hegyvonulat; minden teremtett dolog csak azért születik, hogy saját megjelenése e vastörvényének essen áldozatul. Planétánknak, amely arra csábítja kicsiny lakóit, hogy magas civilizációk toronyépületeit építsék, ahogy a tudomány maga is gyanítja, egy napon magának is meg kell szűnnie, és kozmikus köddé kell válnia.

Lahoretől néhány kilométernyire düledező romokban a márvány udvarban szétszórt nagy halom vöröses kő között áll egy málló szarkofág, rajta egy tömör felirattal: „Itt nyugszik Jehangir, a Világ Meghódítója”. Hol vannak a hódításaid, ó Jehangir? Hol vagy te magad? Nem a perzsa Omar versét illusztrálod-e?

Gondolj arra ebben az ütött-kopott karavánszerájban,
amelynek a kapubejáratai éjjel-nappal változnak,
hogyan töltött itt néhány órát szultán szultán
után teljes pompában és indult útjára tovább.

Rozzant szeráj a Föld, és jajszavát
az éji szél süvölti rajta át;
ki tudja, hány szultán nyitotta ki,
és csukta már be korhadt ajtaját.

(Szabó L. fordítása)

A művészetek közül talán a zene tudja egyedül legjobban kifejezni a földi lét szomorú változásának patetikus hangulatát. Csajkovszkij IV. és V. szimfóniájának nem földi, az emlékezésbe gyakran visszatérő dallamai jó kifejezése ennek. A változás az egyetlen biztos dolog, amely nem változik! Egyformán a legfontosabb jellemzője ez az összes élő formának, bár a pillanatnyi örömök eltakarhatják mulandóságukat. Az univerzumnak ez a változósága felvetheti bennünk a kérdést: nem a Változás maga jelenti-e a végső világot?

Mi a törvény e tűnő, mozgó színpadi jelenetek, e vég nélküli változások mögött? Hogy ezekre a kérdésekre feleletet adhassunk, gondoljuk el, csak egyetlen madár mennyi férget pusztít el és eszik meg élete folyamán, amelyek így a madár saját testévé válnak. És hány elpusztult madár teste válik élő férgek táplálékává, amelyek így saját élő, bár az előzőtől különböző formává válnak. És hány elpusztult madár és féreg termékenyíti meg a földet és válik megint új formává új élőlényekben. A mozdonyt hajtó szén millió évekkel ezelőtt élt növényi maradvány, amely most élő energiává, mozdonyt hajtó erővé válik. A részecskéknek ez a szünet nélküli változása nem csak egy testen belül, hanem különböző formák között is azt jelenti, hogy valójában semmi sem követelheti magáénak még a test egyetlen darabkáját sem, amely a nevét viseli. Ellenkezőleg, minden részecske az Összeshez tartozik.

Az állandó pusztulás ilyen folyamatában, amelyet állandó újjászületés követ, hol találjuk fizikailag az igazi halált? Nem az élet vég nélküli mozgása-e inkább ez? A halál végső soron nem egy kritikai változás folyamata-e, amelyen keresztül az élet az egyik formából a másikba megy át? Nem mindenki-e, aki valahogy és valahol meghal, és bizonyos formában újjá születik?

Így a Természet körfolyamata vég nélkül folytatódik. Ha pusztít is, ezt csak azért teszi, hogy újat alkothasson. Ez birodalmának minden részére igaz, akár az emberi

lények életét és sorsát tekintjük, akár e föld országaiét és vizeiét vagy más élőlényekét. A halál és pusztulás csak a Természet játszmájának része, végső soron nem mások, mint illúziók, bár nagyon gyakran fájdalmas illúziók azok számára, akik szenvednek miatta. Az univerzumban a halál nem választható el az élettől, a pusztulás pedig a teremtéstől. A természeti megrázkódtatások, amelyek árhullámon vagy háborgó földrengésen keresztül egy egész kontinenst képesek elnyelni, nem kevésbé a Világ Elme aktivitásának egy részét képezik, mint a Természet teremtő képessége, amely millió virágot bont ki ragyogó színekben. Így a Világ Elme teremti, fenntartja és elpusztítja materialista értelemben az univerzumot, de mentalista értelemben tudjuk, hogy mind a három folyamat csak jelenség. „Semmi a világon nem tűnik el, és a halál sem pusztulás, hanem csak a dolgok változása és átalakulása” – olvashatjuk ezeket a megcáfolhatatlan szavakat egy ősi egyiptomi papiruszon. Hogy halál létezik, az csak egyoldalú szemlélet, féligazság. Mert csak az élet jelenlétéből nézve kap értelmet. És az élet hasonlóképpen értelem nélküli, ha az ikertestvérét, a halált nem tekintjük mellette.

„A kezdeti világegyetem arra várt, hogy az élet megjelenjen” – hirdették a múlt század tudományos gondolkodói. A Föld millió évekig mint melegen izzó planéta futotta pályáját a világegyetemben, amíg az első mikroszkopikus egysejtű élet kiala-

kult a kezdeti tengerpart meleg homokos iszapjában. „De sohasem volt halott világegyetem” – válaszolhatják századunk tudósai a fejlettebb tudományos kutatás világosabb fényénél.

Így nagy misztériumban születtünk, és egy még nagyobban halunk meg. Mivel a tudomány minden csodálatos magyarázata a mechanikai fizikai folyamatok magyarázata csupán, még a szegélyét sem tudják megérinteni az élet nehezen megfogható ruhájának: azt az egyedüli elemet, amely testről testre halad az őstől a leszármazottig, szülőtől gyermekig, mint ahogy a régi olimpiai játékokon a futók adták át egymásnak a lángot fáklyáról fáklyára.

Az univerzum aktivitása állandó ciklust alkot, mivel ez a manifesztáció alapértelme. Ha olyan módon nézzük a világfolyamatot, hogy mi mit csináltunk, az a tény, hogy élő folyamatról van szó, első látásra bizonyosnak látszik. Állandó realitása nem annyira a formák bámulatos sokaságában van, amelyek az élőlényekben állandó születésben és halálban jönnek és mennek. A fizikai forma mindig szimbóluma valaminek, ami több, mint az a fizikai forma. Ha a halál csak átalakulás és nem megsemmisülés, ha az élet árama miriád különböző formán keresztül áramlik szünet nélkül, akkor mindez az áramlásnak magának az állandóságára mutat. Megszámlálhatatlan fizikai test születhet meg és válhat porrá, de az új testek, amelyekre a régiek terméke-

nyítően hatnak mind a halál előtt, mind a halál után, az életáram egyfajta folytonosságát reprezentálják. Így arra a felfogásra jutunk, hogy ezekben a testekben levő életnek függetlennek és önmagában létezőnek kell lennie, sőt ezen túlmenően valami állandónak is.

Meg tudunk-e határozni bármilyen kezdetét és végét ennek az univerzális életáramnak? Nem tudjuk. Mivel ha még nyomon követve vissza is jutunk a legtávolabbi és legkorábbi elgondolható formára, arra jövünk rá, hogy e formának is valahonnan örökölnie kellett a létet, ami megelőzte. Az élő szikra, amely e sorokon át folytatódott, valóban kezdet és vég nélküli. Az életelv nagyobb és szélesebb, mint a formák, amelyekben alakot ölt. Nem hal meg ezekkel a formákkal, hanem – mint egy örökké folyó vízfolyam, amely felszínén sodorja tovább a dolgokat – magán hordja őket anélkül, hogy az ő léte megszakadna. Ez a közös tényező a megszámlálhatatlanul sok kis individuális életben, az egyetlen és stabil elv, amely jelen van bennünk, és fennmarad haláluk után is. Ez a bennünk levő hajtóerő. Mégis oly nagymértékben megfoghatatlan, hogy nem tudjuk szellemi vagy fizikai felfogóképességünkön belül megragadni, mivel éppen olyan rejtélyes, mint az x – az algebrai kifejezés, amely egy valóban létező, de még felfedezésre váró ismeretlen mennyiséget jelöl. Az életeszszencia kisiklik előlünk, mivel végtelen és meghatározhatatlan. Bár minden atomban

és minden individuumban jelen van, maga nem az atom vagy az individuum. Jelen van minden szemben, mégis semmilyen véges szem soha nem képes látni.

Ha azt a határtalan időt tekintjük, amelyben a tudatos lényeknek már valamilyen formában meg kellett jelenniük, ha azt a megszámlálhatatlanul sokféle létformát nézzük, amelyen keresztül kellett menniük, és végül ha az életáramnak azt az elképzelhetetlen vég nélküliségét figyeljük, ami e formákon át folytatódott, azt kell gondolnunk, hogy ennek az életáramnak magának kell lennie az egyetlen valóságnak, a valódi örökkévalóságnak. De az élet kettős, az intelligenciát mindig vele együtt találjuk. Az élet és az elme elválaszthatatlanok. Így az elme hasonlóképpen valódi és örökké tartó. Ha minden testet öltött teremtménynek meg kell halnia, amely ténylegesen a születést követi, és mégis egy titokzatos életesszenciát hordoz magában, ami nincs alávetve a halálnak, akkor a változás áramlását észlelő tapasztalatunk érthetővé válik. Mivel tudjuk, hogy ezek csak azon tudat alatti ellentét miatti változások, amelyet a rejtett, változatlan megfigyelő léte idéz elő. Ez a rejtett megfigyelő mindig jelen van az ilyen tapasztalatnál, soha nem változik, soha nem hal meg. Így a halhatatlanság ideája is ezért merülhet fel bennünk, mivel ténylegesen bennünk van egy halhatatlan elv.

Van valamiféle analógia, amely segíthet bennünket a könnyebb megértésben? Szerencsére van. A tudomány azt tanítja, hogy a térben nincs semmi, ami ne mozogna állandóan, kezdve a hatalmas naptól a legkisebb porszemig. A mozgás így valamenynyi lét öröksége. És a mozgás azt jelenti, hogy valami a térben egyik ponttól a másikig változtatta helyzetét. De ilyen helyváltoztatás csak időben lehetséges. Ezért kényszerítve vagyunk, hogy Einsteinnel együtt felismerjük: a Tér, az Idő és a Mozgás elválaszthatatlanok egymástól. Bármi is mozogjon, legyen az akár egy kicsiny molekula vagy egy hatalmas naprendszer, térben kell mozognia. És mivel ez a mozgás véges, szükségszerűen vissza kell előbb-utóbb térnie a kiindulóponthoz, vagyis minden mozgás oda-vissza jellegű. Minden mozgó dolog valójában ide-oda vibrál, bármilyen hosszú vagy rövid is legyen e vibráló mozgás periódusa. A szél által felkavart óceán mozgásában látunk jó példát arra, hogy megértsük, valójában mit is jelent az ilyen vibrálás. Hullám hullám után mozog előre, és mindegyik külön víztömegnek látszik, amint hullámtaréjba duzzasztja magát, majd visszaesik egy hullámvölgybe. A fizika azonban rámutat, hogy szemünk csal, mert minden pillanatban az egyes fodrozódó hullám víztartalma elhagyja az első hullámot, és a másikba megy át. Így minden egyes individuális hullám állandóan megszűnik, ugyanakkor állandóan új keletkezik. Az egyetlen állandó és folytonos lét az óceán mint egész. Az univerzális élet – a

számtalan testet öltött teremtmény felől tekintve – ezeken állandóan be- és kilép, mint a víz a hullámokban, de úgy szemlélve, ami valójában magában az, örökké állandó és homogén, mint az óceán. Természetesen ez csak hasonlat, és nem szabad túl messze vinni.

Ázsia, Afrika és Amerika ősi tanítómesterei az élet eredeti egységének és örök megújulásának lenyűgöző igazságát az összecsavarodott kígyó szimbólumával fejezték ki. A kígyó ui. amikor levedli a régi bőrét, az újban megújult erővel jelenik meg. Az ilyen találó szimbólum jól kifejezi valamennyi individuális élőlény ismételt újjászületését és azt az ismétlődő átalakulást, amelyen át a látszólag élettelen Természet átalakul. Amikor a kígyó Föld alatti rejtekhelyén pihen, rendszerint kör alakban összecsavarodik. Mint ahogy a körről sem lehet tudni, valójában hol kezdődik és hol végződik, ugyanúgy azt sem lehet megjelölni, hogy az örökkévalóság és a tér mikor és hol kezdődik, ill. fejeződik be. A körhöz hasonlóan nemcsak az élet tér vissza oda, ahonnan kiindult, hanem az egész univerzális mozgás is végső soron körmozgás. A Föld tengelye körül forog, a csillagok pályájukon keringenek. Az ősi tanítómesterek a kozmosz állandó vibráló mozgásának szimbolizálására a forgó Swastika-kereket, az önmagát megújító kozmosz szuggesztív emblémájaként pedig a farkába harapó kör

alakú kígyót használták; a kozmosz örök és vég nélküli tulajdonságának jellemzésére pedig mindkét szimbólumot.

Ha az élet univerzális jelenlét, nem korlátozhatjuk olyan, csak élő formákra, amelyeket nagyon korlátozott felfogóképességünkkel felfoghatunk. Ezért az univerzum nem teremthet semmilyen halott dolgot, még ha az látszólag élettelen is, mint egy darab ásvány vagy fém. A formák kémiai osztályozása szerves és szervetlen anyagokra, a Természet biológiai felosztása élő és élettelen anyagokra, sőt az elme pszichológiai felbontása tudatosra és tudatalattira – csak gyakorlati szempontból indokolt, de nem tudományos aktualitásból. Az ilyen éles elkülönítés előbb vagy utóbb elavulttá és önkényessé válik, különösen a legújabb tudományos vizsgálatok alapján. Az atomon belüli állandó mozgás egymaga elég annak a demonstrálására, hogy minden anyag élő anyag, hogy valójában semmi sincs az univerzumban, ami halott lenne, akármilyen megjelenésű is legyen. Még a legkeményebb kőzet is változik az idővel, ahogyan a beleágyazott kövületek mutatják, és azt bizonyítják szintén, hogy a világ élő folyamat, nem pedig egy darab befejezett anyag.

Más szemszögből tekintve, amennyiben a világot mint felszabadult karmikus erők sorát fogjuk fel, amelyek végtelen sorban, egyik a másikat meghatározva működésbe lépnek, könnyű belátni, hogy a világnak állandó folyamatnak kell lennie, nem pedig

stabil dolognak. Az univerzum vibráló és élő. A halál csak a megjelenését érinti, és új születés kapubejáratává válik. A változás maga csak a Változatlan manifesztációja. Ez az értelme a bennünket körülvevő állandó változás menetének. És mivel az élet elve maga is erő, amely a halhatatlan lényegű elme elvéhez tartozik, még individuális sikertelenségünk sem – hogy létét megismerjük – foszt meg bennünket attól, hogy a halhatatlanságban mi is részesedjünk. Ha a halált – a közvetlen és individuális értelemben – szüntelenül tapasztaljuk környezetünkben, most már talán megértjük, hogy a halál – a végső és általános értelemben – teljesen idegen fogalom az olyan ember számára, aki kitartóan keresi ennek a világegyetemnek az értelmét, és bátran szembenéz mindazzal a kényelmetlen kérdéssel, ami ezen az úton fölmerül.

Bármi, ami látható, érezhető vagy ízlelhető, vagyis a három mód valamelyikével tapasztalható, természetszerűleg el kell hogy különüljön az összes többi formától, ha egyáltalán létezik. Ezért külön formát kell öltenie. Bármilyen legyen is az a forma, szükségképpen kell hogy legyen magassága, szélessége és hosszúsága, vagyis térben kell lennie. De a tényleges tapasztalatban a tér magában foglalja az időt, és az idő magában foglalja a teret. Mindkét idea csak az egész egy része, mely mindkettőt tartalmazza, és amelyet tér-idő-nek lehet nevezni. A tér és az idő elválaszthatatlanok egymástól. A változás folyamata az, ami az idő ideáját képzi bennünk. Ezért ez a

forma együtt jár az idővel is. Ebből a megállapításból továbbmehetünk, és arra a következtetésre juthatunk, hogy bármi, aminek alakja van, ami képszerűen megalkotható az elmében, és bármi, ami időben létezik – legyen az akár saját testünk vagy a testet körülvevő dolgok – végül is az állandó változás folyamata áldozatának kell lennie. Ez azt jelenti, hogy a formának múlónak kell lennie és szükségszerűen nem állandónak. Ez a természet megingathatatlan törvénye. A halál mint a változás valamennyi formája közül a legkritikusabb az a szükséges és nehéz ár, amelyet minden testet öltött lénynek, hogy egyáltalán ebben a tér-idő világban élhessen, fizetnie kell. Mivel mindebben az a tiszta ikerigazság, hogy a forma és idő nélküli létnek, amely inkább a Létben mint a valamivé Válásban van, szintén halhatatlannak kell lennie.

Mi vagyok én? – ez következésképp olyan kérdés, amelynek a felelete abban az alapkülönbségben található, ami hétköznapi emberi lény és rejtett végső lényege között fennáll. Az ember létének vannak olyan aspektusai, amelyek szemmel láthatóan átmenetiek; ezek gyűjthetők egybe személye megjelölésében, de az, amiből ezek az aspektusok származnak, rendszerint túl van megértésünk határán. Itt van az a pont, ahol megértésünk makacs nehézséggel találkozik, mivel a szokásos élet és a konvencionális nevelés semmi alapot nem ad mind a relatív, mind pedig a személyiséget meghaladó lét fogalmára. Szintén ez a képtelenség – vagyis hogy az olyan fogalom

megértéséig jussunk el – az oka, hogy az ember rendszerint lekicsinyli ezt a fogalmat; ezért van az az égő vágy, hogy a személyes életet a halál után is állandósítsa, figyelmen kívül hagyva azt a tényt, hogy akkor a személyes élet korlátai és hiányosságai is szükségképpen vele együtt járnának.

Ezekkel a vizsgálatokkal a későbbiekben majd látni fogjuk, hogy az élet végső célja nem a személyes, hanem a kollektív megelégedettség elérése. Azok, akik csak az elsőre törekszenek, csalódásra vannak ítélve. Ez azonban nem azt jelenti, hogy következetesen szenvedésre vagyunk ítélve. Az embernek ui. van egy magasabb személyisége, és ebben, az Önvaló felismerésében szintén megtalálhatja a magas fokú kielégülést. Az összes, csak személyes kielégülésnek természeténél fogva átmenetinek kell lennie, míg az Önvalótól származó kielégülésnek, szintén természeténél fogva, tartósnak kell lennie. „Ne tápláld azt az értelmetlen kívánságot, hogy a változó egyszer majd változhatatlanná válik” – olvashatjuk ezt a bölcs tanácsot egy kínai szövegben.

E kérdésekre: „Több-e az ilyen halál, forma és idő nélküli végtelen élet egy egyszerű elméleti fogalomnál? Fennálló, lehetséges helyzet-e ez?” A filozófia igenlő választ ad. Igen. Ez valóban létezik, realitás. Ez az univerzális elv minden emberben – mint magasabb rendű személyisége – létezik. Mivel ez birtokában van annak az

erőnek, hogy a változó világban jelenhessen meg anélkül, hogy önmaga megváltozna, inkább elvnek nevezhetjük, nem pedig személyiségnek. Valóban egész életünk és egész tudatunk elve. Nincs olyan hely a kozmoszban, ahol a kettő egymástól külön lenne található, egyik a másik nélkül. Bárminek, ami él, lett légyen az növény vagy állat, megvan a maga tudata. Ez azért van így, mert nem az élet az, amiből az elme származik, ahogy a materialisták állítják, hanem megfordítva. Az elme van minden dolog mélyén. Az élet csak az elme dinamikus aspektusa, ennélfogva az elme maga elpusztíthatatlan. Kelet és Nyugat metafizikusai sok időt vesztegettek el azzal, hogy sok rejtélyes, de szükségtelen álproblémát képeztek maguknak azáltal, hogy különbséget tettek a dolgok és tulajdonságaik, az anyag és járulékai között, mesterségesen elválasztották azt, ami egybetartozik. Ez ahhoz a tévedéshez vezetett, hogy az energiát az Elmétől független elméleti értelemmel ruházták fel, vagy hogy az Elme létezhet azon különleges tulajdonság nélkül is, hogy aktív lenne. A világ nemcsak idea, hanem aktivitás is. Az utóbbi onnan nyeri létét, hogy az Elme energiájából táplálkozik.

A mentalizmus szerint a gondolkodás az, ami a fizikai dolgot fölfogja. És mivel az egész gondolkodás állandó mozgásban van, mivel tudat-momentumok egymás utáni sorából áll, minden dolgot úgy tapasztalunk, mintha ezek a dolgok a lét állandó mozgásában lennének. Mert mi az első jellemzője bármiféle gondolatnak? Nem az-e,

hogy kivétel nélkül mindig arra van ítélve, hogy megszűnjön éppen olyan biztosan, ahogyan keletkezett? Élete tarthat néhány pillanatig, ha belső képzeletről van szó, vagy néhány évig, ha külső tárgyról, de biztos, hogy egyszer eltűnik, ahogy keletkezett. Semmi, ami kialakult, nem mentes a relativitástól. Ez van minden földi létbe állandóan belevésve, és ez a relativitás csak a mentalizmus tanításával magyarázható, vagyis azzal, hogy minden elsődlegesen szellemi. Minden gondolat, ami eltűnik, ezáltal tagadja saját korábbi keletkezését. Sőt továbbmenve, az anyagi dolgok stabilitását tagadja az a felfedezés, hogy ezek mentális képződmények. Sehol nincs végkifejlet, sem a dolgokban, sem a gondolatokban. Mert a dolgok formái eltűnnek, és a dolgok belső realitása kikerüli a gondolatokkal való elérhetőséget.

A mentalizmus azt tanítja, hogy mind a külső tárgyakról kialakított képzetek, ill. gondolatok, mind pedig az elme saját képzelőereje következtében létrejövő gondolatok egyaránt szellemi felépítésűek, vagyis pusztán az elmeműködésen belül alakulnak ki. Az első állandónak, a másik múlónak látszik, de ez a különbség inkább csak a tudat csalóka erejéből származik, mint más egyébből. Ez ui. csak időben való különbözőség, és az idő nem más, mint a tudat egyik formája. Mindkettő tehát ugyanannak az alaptevékenységnek két különböző formája. Az elme e titokzatos elve, amely a kettő megjelenését lehetővé teszi, nemcsak hogy nem tagadható ezekkel, hanem ezek

állandó hátterét jelenti. Ezért az elmét nem lehet tagadni sem természetének valamilyen változásával, sem az emberi tapasztalat valamilyen későbbi változásával. Ezért minden halandó materiális formát és szellemi képzetet „tagadhatónak” (megcáfolhatónak), az elmét pedig, amely ezeknek a gondolatoknak a lényege, „tagadhatatlannak” (megcáfolhatatlannak) lehet nevezni. Igen! E definíció szerint az elmének nincs materialista vonatkozása. A változások mögött van valami, ami sohasem változik, ami valóban mindent magában foglal. Az, ami körülöttünk van, mint a fizikai világ, és az, amit magunkban érzünk, mint a gondolati világot, végül is egységet alkot. Intellektuálisan ez úgy látszik, hogy különös kettősséget jelent, de filozófiai megértéssel nem az. Ez a megértés az ultramisztikus belső meglátáson alapszik, és ez valamennyi tapasztalatot ténylegesen egyesít. Működésével ui. a látszatok és a valóság közötti éles ellentmondás – amely a kevésbé előrehaladott fokozatokon még nem tűnik el – itt eltűnik. Ez a legfelsőbb jóga eredménye, azoknak a haladottabb jógamódszereknek a halál nélküli jutalma, amelyek a finom egység tudatos megvalósítását tűzik ki célul.

Az újjászületés

Az előzőek után könnyen feltehetők a következő kérdések: „Mi haszna mindezen személytelen elvonatkoztatásoknak számunkra? Amíg a halál szerte a világon gyászos dalát énekli, és élőlények milliói tűnnek el tehetetlenül e hang hallatára, hol van reménye az emberiségnek? Az univerzális minden lenne, a személyes pedig semmi? Az egyedi teremtménynek örökké a fajtájának oltárán kell feláldoznia magát? El kell-e fogadnunk e fagyos igazságnak a következményeit, amelyek annyira bántják emberi érzéseinket?” Ezek a panaszok jogosak, de emlékeznünk kell hogy ha az életet a mulandóság jellemzi, ugyanez a mulandóság jellemzi a halált is. Az egyik mindig a másik bevezetése. Ha bármi változik és megszűnik, ez csak azért van, mert valami mássá alakul.

Most nézzük azt, amit ritkán látunk: ha az egyén áldozatul esik az univerzális fejlődés kedvéért, az univerzum is föláldozza magát az egyéni fejlődés kedvéért. Az univerzum nem haszontalan. Azok a tapasztalatok, amelyeket az egyénre erőltet, egy napon az egyént arra késztetik, hogy feltegye a kérdést: ‚Miért? Honnan? Hova?” Amikor hosszú idő elteltével az ember megtalálja e kérdésekre a választ, megtalálja

magát, valódi, örök valóját. Azok, akik a halál után végtelen örökkévalóságon át személyes túlélésüket remélik, tudatlanul valamennyi morális hibájuk és tévedésük, korlátozottságuk örökké tartó túlélését kívánják. Ez azt jelentené, hogy e tévedés rögzítését, a gonoszság és tudatlanság stabilitását akarják. Mennyivel jobb lenne a személyiség progresszív változását és a legrosszabbtól a legjobbig irányuló fejlődését kívánni, még ha nehezebb is, mivel ez együtt járna az önző tulajdonságok fokról-fokra való leadásával és a személyiség lassú átalakulásával egy magasabb rendűbe, nemesebbe. Nincs ok félelemre az alacsonyabb rendű személyiségünknek egy magasabb rendűbe való átváltozásával kapcsolatban. Ez nem hátrafelé való haladás, nem a megsemmisülésbe való belezuhanás, hanem pozitív irányba való előremenetel, igazi beteljesedésünk felé. Az individuális tudat ennél nem vész el, csak kitágul, megnövekszik és megnagyobbodik.

Visszatérve megint az örök változás kérdésére: ez az örökös megújulás, ez az univerzális érvényű megállapítás, hogy az élet nem más, mint egy örök-aktív valamivé Válás, a következő kérdések feltevésére sarkallhatja az embert: „Van egyáltalán valahol változás nélküli lét? És ha van, remélheti-e az ember, hogy e szüntelenül forgó kerék rabszolgatartásából valaha megszabadul, és része lehet-e ebben a változás nélküli létben?” Az állandó változás nyomása arra készteti ui. az embert, hogy a Válto-

zatlant keresse. A nyomasztó betegség lehangoltsága arra készteti, hogy vágyódjon a Maradandó után. Váratlan veszteség fölött érzett bánatából keresni fogja a kiutat, a Békét. A fagyos halál érintése arra ösztönzi, hogy keresse a Halhatatlant. Még a tudatlanság tanácstalansága is arra segíti, hogy meginduljon az Igazság keresésére. Mindezek az ösztönzések egyesülhetnek, és a keresés annak a titokzatos elvnek a tudatos felfedezésével ér véget, amely halhatatlan és univerzális.

De még így is e panaszos kérdések csak egy bizonyos szempontból lehetnek jogosak. A felszabadult tudat ui. csak részben szabadult fel a halál kritikus átmenetével. Az élet folyamán szerzett benyomások zöme a tudatban raktározódik el. Ha az ember még nem jutott el egy végső és személytelen cél megértéséig, ami csak a vágyak és szokások feladásával érhető el, szívósan ragaszkodik hozzájuk. A kellemes benyomásokhoz az ember erős, szenvedélyes vonzódással ragaszkodik, a kellemetlenekkel szemben pedig személyes averziót érez.

Mindezek szellemi kötöttségek, és ameddig megvannak, az „én” szükségét érzi a fizikai test létének, amelyben ezek kialakultak. És mivel a gondolat kreatív, az egyén – saját erőitől, vagyis karmájától hajtva – előbb vagy utóbb visszatér megint a földre. Mindezek a kötöttségek – a bennünk levő szellemi energia felhasználásával – új inkarnációt igényelnek. A világ csak akkor válhat valódivá számunkra, amikor tapasz-

taljuk, ami azt jelenti, hogy amikor gondolatainkban megjelenik, vagyis mindaddig, míg nem válik tudatunk részévé, vagyis amíg nem abszorbeálódik teljesen a valónkba, a világ nem lehet valódi világ a számunkra. Ezért a szellem belülről arra van ösztökélve, hogy a tér-idő jellemzőket lássa, amelyek a tudatába vissza fogják hozni a földet. Mielőtt azonban ez történik, a Természet úgy rendezi a dolgokat, hogy a szellem egy köztes, az álomnak megfelelő állapotba kerüljön, ahol az éppen teljessé vált földi tapasztalatokat először szellemileg kivonatolja. Ezt a köztes állapotot egy további követi, ahol az egész lét elpihen, és mély álomba merülve regenerálódik a Földre való ismételt visszatérést megelőzően.

Az elme individuális árama állandó cirkulációban áramlik inkarnációkon keresztül, és egyikben sem emésztődik fel. Voltunk és leszünk is. Az élet nem befejezett valami: valahol és valamikor folytatnunk kell. Így egy kisgyermek születése soha nem biológiai véletlenszerűség, hanem mindig pszichológiai szükségszerűség. A szexuális egyesülésben két sejt egyesül, amely így egyetlen sejtté válva növekedni kezd, de ez nem teremt új életet. Ez csupán új helyzetet teremt, amelyben egy régi élet kifejezheti magát. A karma a tettet a tett következményeivel nemcsak a hatás-visszahatás miatt kapcsolja össze, hanem még inkább abból a mély tényből kifolyólag, hogy az elme folytonos, és hogy minden dolog szellemi. Ha látszólag különböző

személyeken keresztül fejti ki működését, ez azért van így, mivel mindnyájan e folytonosságon keresztül össze vannak kapcsolva.

Az életnek mind a jóleső sikerei, mind pedig a keserű csalódásai természetesen keletkeznek. Az emberek mentalitása nagymértékben különbözik egymástól, és életük perspektívájának is hasonlóképp különböznie kell, mivel a második az első minőségtől függ. Mind a mentalitás, mind pedig a perspektíva előző születések eredménye. Egy tapasztalat sem vész el. A megszámlálhatatlan sok élet megszámlálhatatlan emlékanyaga tudat alatt asszimilálódik, és bölcsességgé, lelkiismeretté, hajlammá és intuíciókká válik, amelyek az emberből, isten tudja, honnan, kiugranak, de amelyek mindazonáltal befolyásolják karakterét és életét. A folyamat azonban hosszú és lassú. Nem tudjuk átugrani az akadályokat, amelyek bennünket elválasztanak a céltól. Ki tudja, ugyanannak a tapasztalatnak hányszori ismétlésére, hányszori újjászületésére van szükség, mielőtt ezeket a célokat sikerül ténylegesen elérni? Az egyetlen lényeges: a helyes irány. Egy helyben nem állhatunk. Vagy fejlődnünk kell, vagy degenerálódunk.

A reinkarnációk között nincs meghatározott intervallum. A planéta evolúciós karmájával módosított egyéni karma szabja meg a hosszát minden egyes esetben. Következésképpen megszülethet halála után egy évvel, vagy ezer évekkel később is.

Új testet azonban nem ölthet addig, amíg a régi teljesen porrá nem válik. Ezért bölcsebb és higiénikusabb az égetés, mint a temetés.

Az újjászületés lehetőségét jól mutatja az alvás analógiája. Az alvásban az ember vagy az álomban, vagy öntudatlanságban tűnik el. A halálban pontosan ugyanez történik. Az ember minden reggel újra visszatér a látszólagos üres semmiségből teljes személyes jellemével és érintetlen különleges hajlamaival. Az újjászületés csodája nem különbözik a felébredés csodájától. A keresztény egyház dogmája: „Hiszek a testnek feltámadásában” – értelmetlen, hacsak nem ilyen értelemben való megújult megjelenést jelenti.

Mi, akik benépesítjük a modern színteret, öntudatlanul tanúi vagyunk a halál legyőzésének. Azoknak, akik megértik az ismételt újjászületés elkerülhetetlenségét, nem kell félniük a haláltól. Itt az újjászületésben ismét megtalálhatják – ha akarják – a személyiség kényelmét, mint ahogy mások megtalálhatják az Önvalóban a magasabb személyiségbe való vágyódást. Itt szintén találkozhatnak szeretteikkel megint. Így az emberi test fejlődéstörténetében nem egyszer, hanem számtalanszor levetettük a régit, majd ismételten újat vettünk magunkra. E különböző születések közötti kapcsolatot legjobban úgy érthetjük meg, ha megértjük ugyanannak a személynek a 2, 20, 40 és 70 éves kora közötti kapcsolatot. Nem lehet azt állítani, hogy az említett

korokban pontosan ugyanaz, mint az előzőben, hanem annak csak örököse. Mindegyikben összegződik az összes előző lét, a Természet összes megelőző törekvés egy különleges irányban.

Az így felfogott életpálya hosszú, de nem vég nélküli. A jól megtanult utolsó földi leckével és a lét teljesen asszimilált első elvével fejezzük be a reinkarnációk fáradságos sorát. Akkor az addig kialakult temperamentumnak és etikai hajlamnak megfelelően három következő út áll előttünk. Választhatjuk az elsőt: ebben az esetben az ember egyszer s mindenkorra belemerülhet az univerzális elmébe – elvesztve így kisebbik énjével járó összes terhét a magasabb békében. Másodszor az ember elhagyhatja ezt a Földet, és az evolúciós skálán egy magasabb csillagra kerülhet, ahol a lét formái és fokozatai finomabbak és igazságosabbak. Más benépesített csillagok is vannak világegyetemünkben, az evolúciós skálán nálunk alacsonyabban és magasabban állók egyaránt. Bárki, aki már olyan fejlődési fokra jutott, hogy túlnőtte a Földet e tekintetben, jogot szerzett ezáltal, hogy előrehaladottabb lényekkel benépesült csillagon születhessen újjá. Ez azonban nem általános esemény. Harmadszor egy mindent felölelő szánalomtól vezérelve magunkra vállalhatjuk azt a rettenetes áldozatot, hogy eldobjuk magunktól a megszerzett jogos jutalmakat, és állandó reinkarnációban itt maradunk ezen a földön, hogy segítsük azokat, akik a tudatlanság és a zavarodott-

ság sötétségében tapogatóznak. Ebben az esetben saját maga vállalásából az ember ismételten újjászületik szenvedő embertársai körében, vállalva a meg nem értést és gyakran a hálátlanságot azoktól, akiknek a szolgálatát vállalta. A hétköznapi embert az erős vágy hajtja ismételt földi létbe, az ilyen megvilágosodásra jutott bölcset pedig a többiek iránt érzett erős szánalom.

Néha egy másik, a fejlődés magasabb fokán álló égitest egyik istenhez hasonló lakója vállalja önként, hogy Földünkön megszülessen azért, hogy valamilyen kritikus idő előtt vagy alatt vagy után segítségére legyen a sötétségbe süllyesztett emberiségnek. Ez történik többnyire, amikor az emberi jellem a mély materializmusba hanyatlik, és az ezzel járó szenvedést kell elviselnie. Az ilyen cselekedet szükségképpen a misztérium köntösébe van öltöztetve. Óriási áldozatot jelent, a tudat valódi keresztre feszítését. Ha Jézus a szenvedés embere volt, ez nem azért volt, mert testét keresztre feszítették, hanem azért, mert szenvedett ellenségei gonoszságának láttán.

Közönséges halandók számára, akiknek akarva-akaratlan ismételten újjá kell születniük, mindig van lehetőség, hogy egy kis önzetlenséget vegyítsenek azzal a vágygyal össze, amely a földi életbe hajtja őket vissza. Az a vágy, hogy másokat szolgáljanak, módosítani fogja a karmát, és elősegíti a jellem kialakulását a következő inkarnációban. Ilyen erős szolgálattétel élt a múlt századi francia misztikusban,

Liseieux-i Kis szent Terézben, aki haldokolva azt mondta: „Az ég szépsége nem vonz engem. Ott akarom hagyni a mennyet, hogy jót tegyek a Földön.” Amikor rendtársnői azt kérdezték tőle: „Lenézel majd ránk az égből?” – azt mondta: „Nem, vissza fogok jönni. Miért oltott volna belém az Isten olyan múlhatatlan vágyat, hogy jót tegyek a földön halálom után is, ha nem azért, mert azt akarta, hogy teljesítsem?”

Az 5. fejezetben magyarázatot kaptunk arra, miért csak éber állapotban lehet elérni a legteljesebb szellemi önmegismerést. Mivel az itt leírt halál utáni állapotok csak az álom- és alvásállapotokkal azonosak, ezért a még felvilágosulásra nem jutott szellemnek ismét vissza kell térnie a Földre, mert egyedül itt találhatja meg a megfelelő feltételeket a további előrehaladáshoz. Ez az újjászületés utolsó igazolása.

A filozófia kötelessége nem az, hogy elhárítsa a halált, mert azt, ami a dolgok valódi természetében öröklötten benne van, nem lehet kényszeríteni, hogy másképp legyen; hanem az, hogy a halál jelentésének világosabb magyarázatát adja, hogy olyan bátorságra tegyünk szert, amivel szembenézhetünk vele, és olyan nyugalomra, amivel a halált is közömbösen végigszemlélhetjük. A filozófia tanítása szerint a halál nem más, mint ruhaváltás, olyan váltás, amin már eddig is sokszor keresztülmentünk, és még valószínű, hogy jó néhányszor keresztül fogunk menni. Megérteti velünk, hogy szakítsunk a tudatlanságon alapuló konvencionális szemléletünkkel, és értsük

meg, hogy mind a születés, mind a halál az embert nevelő és fejlesztő folyamatnak egy része. Amikor az „én”-gondolatot, ami mindig először jelenik meg elménkben, csak a második-nak jelentkező testgondolattal azonosítjuk, akkor az értékskálát megfordítjuk, és a nagyobb tényezőt a kisebbre korlátozzuk. E kezdeti tévedés miatt nemcsak növelni fogjuk magunkban a szenvedést és bánatot, hanem szívünket szükségtelen félelemmel is töltjük meg. Amikor azonban tudatára ébredünk, hogy tudatunk a legközvetlenebb tapasztalatunk, ahhoz a fontos fordulóponthoz érkeztünk, ahol megértjük a két gondolat közötti különbséget. Mert e csodának a megértése maga rávezet bennünket a helyes útra, hogy valóra is válthassuk ezt a csodát.

Nem jobb-e azt hinni, hogy a halát az ember örök barátja és nem keserű ellensége? Hogy a halál a létbe jótékony forrásból, nem pedig gonoszból érkezik? Nem jobb-e azt gondolni Platónnal együtt, hogy „az élet puszta megőrzése és tartóssága nem a legnagyobb kitüntetés az emberek számára, mint ahogy sokan gondolják, hanem a legjobb élet folytonossága az, míg él?” A halál arra emlékezteti az embert, hogy a fizikai jólét egyedül sohasem elégítheti ki, amikor felszabadítja a súlyos fizikai terhek cipelése alól. Ha dédelgetett reményeit kioltja, megszünteti a legsúlyosabb betegséget és a krónikus fájdalmat is. Amikor Chuang Cu kínai misztikus felesége meghalt, ezt mondta egyik tanítványának: „Ha valaki elfárad, nem űzhetjük tovább kia-

bálással és ordítással. Ó, akit elvesztettem, egy időre aludni tért. Nyugalmát jajveszékeléssel megzavarni azt mutatná, hogy semmit sem tudok a Természet uralkodó törvényéből.”

A „szeretet” után a „halál” szó az, amelyet a nyelvben legjobban félreértelmeznek és rosszul használnak. Az ember túl nagy riadalmat kelt, amikor a test megszűnik élni, de soha nem ejt egy könnyet sem a körülötte levő emberek millióin, akik lelkileg már majdnem halottak. Riadalma teljesen felesleges. Amikor megfejtette élő valójának értelmét, fel fogja fedezni azt a nagy igazságot, hogy sokkal több annál, mint aminek látszik. A gondolatok és a dolgok megszűnnek, de saját valódi lényege sohasem fog megszűnni. Végül is az ember olyan anyagból készült, mint amilyenből ez a Való készült. Ha tudatában lesz saját tulajdonának, nem fog fájni, amikor a földi dolgok szomorú végéhez érkezik. A koporsóba csak a testét zárhatják, de őt magát soha.

Amikor életünk égboltjának nyugati oldalára érkezett, nem kell magunkban a teljes megsemmisülés eszméjét táplálni. Mind az állati ösztön, mind pedig az emberi gondolkodás azt mondja nekünk, hogy az ember útja a bölcsőtől a sírig nem ezért van. Ne higgyünk tehát a megsemmisülés szomorú lehetségesnek tartásában. Inkább higgyünk abban, amikor megértettük, hogy az élet elve mindenütt jelen van, és hogy jelen felfogóképességünkön túl végtelen sok tér-idő forma variációja létezik. Csak az

tűnhet el, ami kisebb részünket képezi, a nagyobb örökké él. Sorsunk nem a megsemmisülés. Ezért jobb a Természettel összhangban azt hinni, hogy a halál éppen olyan fontos, mint ikertestvére, a születés, és éppen olyan hasznos, mint egy jótékony alvás. Közelebb van az igazsághoz azt hinni, hogy a halál az életben egy epizód, nem pedig az élet vége, egy pillanat az örökkévalóságban és egy esemény egy sorozat között. Hosszú álom és még hosszabb alvás. Az, akinek a testét férgek eszik meg, vagy tűznek esik áldozatául, érintetlen és sértetlen marad. Személyisége éppen olyan biztosan visszatér, mint a holnapi nap, míg igazi lényege sohasem megy el, és sohasem születik meg: ez a lényeg mindig van! Ezeket a szavakat nem üres reményben írtuk le, hanem szilárd bizonyosságban. A tudomány, a miszticizmus és a metafizika ezen a ponton ui. egyaránt egyesült hangon szól. Ez olyan valami, ami nemcsak ma igaz, hanem igaznak kell lennie mindig, mivel túlhaladja a történelmi és geográfiai helyzeteket. Az idő sohasem tudja megbénítani az ilyen igazságot.

Bizonyosan túl fogjuk élni a halál skorpiójának éles marását, mert az „én”-nek – létét tekintve – semmi köze a testhez; életét attól a magasabb rendű individuumtól nyeri, amely fölötte áll, és amelyet sem a születés, sem a halál nem változtat vagy befolyásol – és ez nem más, mint az Önvaló maga.

A halhatatlan Önvaló

Ahogy szükséges volt megtisztítani ideáinkat azzal kapcsolatban, hogy mit értünk az „én” vagy az „Isten” fogalmán, ugyanúgy szükséges azt is tisztázni most, hogy mit értünk halhatatlanságon. Nem tagadtuk az „én”-t. Nem fogjuk tagadni az Istent, és most nem tagadjuk a halhatatlanságot sem. Pusztán a téves és csaló fogalmaktól kell megszabadulnunk.

Már megtanultuk, hogy a személyiség nem más, mint gondolatok váltakozó sora, a tudatállapotok mozgó ciklusa, nem pedig egy állandó, változatlan való. Ahogy a test a különböző testrészek összessége, ugyanúgy az „én” is az egymásra ható és egymással összekapcsolt gondolatok, érzékelések, észlelések és emlékek összessége. Amíg ezek a gondolatok egy sorban egymás után áramlanak, addig a személyiség is fennmarad, de amikor ez az áramlás megszűnik, akkor a személyiség is megszűnik. Ennek lehetünk tanúi életünkben a mély alvás idején, amikor nincsenek gondolatok, és elveszítjük „én” érzésünket.

A személyes „én” csak tovatűnő remények, múló félelmek és izzó vágyak kicsiny kötege, amelyek az évek változásával változnak. Semmi, amit ismerünk közülük,

nem örök és halhatatlan még a földi élet folyamán sem, hogyan lehetne akkor föltételezni, hogy halhatatlanok lennének egy örökkévalóságon át? Annak a hitnek a táplálása, hogy a személyes én állandóan élni fog változatlan állapotban, nem más, mint annak az illúziónak a meghosszabbítása, amely már most is elvakítja szemünket és megakadályozza az igazság tisztánlátását – hacsak természetesen nem a folyamatos reinkarnációk sorát tekintjük halhatatlanságnak, amely bizonyos értelemben tényleg az is. Ez a felfogás azonban nem fogja kielégíteni azokat, akik töretlen és tudatos folytonosságot kívánnak halhatatlanságuk fő tulajdonságaként és jellemzőjeként. Bizonyosan létezni fogunk a halál után is, akár álomszerű állapotban az elején, akár mély alváshoz hasonló állapotban a végén, vagy egy új reinkarnációban, amely teljessé teszi a személyiség változásának teljes körét. Mégis ezek közül egyikben sem csinálunk mást, mint pusztán túlélést valósítunk meg valami után. Ha valakit ez kielégít, ám legyen elégedett, de ez tulajdonképpen nem azonos az igazi halál nélküliséggel, amely csak a tranziens és múló személyiségen való felülemelkedéssel érhető el.

Itt megint szembekerülünk az idő elme készítette természetéről szerzett felfedezésünk fontosságával. A halhatatlanság kérdése ui. az idő kérdésével van összefüggésben, nem lehet tőle elválasztani. Általában a naiv elképzelésben azt feltételezik, hogy ugyanaz a személyes én fog örökké folytatódni az örökkévalóságban. Ez azonban

metafizikailag lehetetlen. Az a puszta tény, hogy a személy időben hirtelen jelenik meg, elkerülhetetlenül halandóvá teszi az embert. Aminek kezdete van ui., annak vége is kell hogy legyen. Ez a Természet kérlelhetetlen törvénye. Mégis azt látjuk, hogy az az ortodox felfogás, amely a személynek az öröklétében hisz; annak a személynek, aki maga már e világon is alá van vetve örökös változásnak, egyike azoknak a kedvenc, de alap nélküli tévedéseknek, amelyet az ember mindig is szívesen ápolt.

Ez a népszerű fogalom, amely azon az erős reményen alapszik, hogy a személyiség időben folyamatosan létezik, nem metafizikai fogalom. A halhatatlanságot nem a meghosszabbított idősorokkal lehet mérni, ami pusztán kvantitatív mérce, hanem a tudat módjával, ami már kvalitatív mérték. Értéke bennünk van, nem az időben. Élhetünk millió évekig mint féreg, és csak néhány napig mint ember. Vajon a féreg halhatatlanságát részesítjük-e ebben az esetben előnyben az ember halandóságával szemben?

Az emberek rendszerint mindennél jobban szeretik béklyóba vert létüket. Következésképp a halál utáni állapotnak is azt látnák legszívesebben, ha ugyanezt a földi, érzékeikkel a felszíni élethez kényszerített kötöttséget folytathatnák, mint ahogy az igazi emberi fejlődés céljának is azt a célt tekintenék leginkább, amelynek az elérésé-

vel örökké tartó személyes boldogságban lenne részük. Nem értik, hogy ez csak egy lépcsővel van túl a materialista felfogáson, amely az ember tapasztalatát csak arra korlátozza, amit érzékszerveivel felfogni képes. Nem értik, hogy ha a halál után egoista létüket tapasztalnák, abban benne kellene lennie az egoista létükhöz tartozó valamennyi szenvedésüknek és csalódásuknak is. Az univerzumban sehol nincs addig menekvés a szenvedéstől, amíg nincs menekvés az ego-tól. Ezért még azok is, akik dédelgetetten hisznek és erősen reménykednek egy ilyen személyi túlélésben, földi életük szánalmas korlátozottságának és hiányosságának vég nélküli folytonosságában, egy napon fel kell hogy ébredjenek, és el kell indulniuk az Önvaló keresésének útján. A belső élet vonzása ugyanis sehol sem kerülhető el, legfeljebb csak késleltethető. Ez az emberi lét végső célja, akárhol játszódjon is le ennek a létnek a drámája. Ezért ezek az emberek is egy nap majd menedéket fognak keresni az időtől az időtlenségben. Ha akarjuk, enyhíthetjük e doktrína látszólagos szigorúságát, hogy segítsük azokat, akik képtelenek ennek teljes súlyát pillanatnyilag még elviselni, mint ahogy a teológusok és papok enyhítették az állandó személyes lélek elméletével, amelyet önkényesen statikusnak kiáltottak ki; ezt azonban mi csak ennek árán tehetjük meg.

A személyi lét vég nélküli meghosszabbítása – valamennyi alantas érdekeivel és szűk látókörű tapasztalatával együtt – a végén éppen olyan elviselhetetlen lenne, mint az ébrenléti élet végtelen meghosszabbítása, amelyet az alvás áldása nem szakít meg. És még ebben a sokakban meglevő személyes folytonosság utáni vágyódásban is felfedezhetjük azt, ami majd egy napon nemesebb élet utáni vágyódássá válik, hogy az igazi halhatatlanságban legyen részük. Ezt tudat alatti ösztönzésük indítja el, ami azt érezteti velük, hogy az emberi létben kell olyan valaminek lennie, amelyet semmiféle időbeli esemény nem zavar meg, ezért valóban örökkévaló; valaminek, ami távol áll a test és az „én” szánalmas változásaitól. Ez az ösztönzés valójában egy nem megfogalmazott intuíció, amely a személyiség mulandó elemei között rejtőzve azt bizonyítja, hogy van egy elpusztíthatatlan elv, amely a test halálával nem ér véget. Azt az általános tévedést, amely – amit ismer, vagyis a test jellemzőit – átruházza arra, amit nem ismer – vagyis az elmére, amelynek a test nem más, mint egy csomó idea –, korrigálni kell. Amikor ezt a korrigálást elvégezzük, az a vágy is, amely a testen alapuló én örök folytonosságát kívánja, természetszerűen másodlagos helyre kerül. Amikor fölismerjük az elme lényegét, amelyen ennek az „én”-nek az egész szerkezeti felépítése alapszik, azt is felismerjük, hogy ez az a valami, ami sohasem született meg, következésképp soha nem is fog meghalni, ami mindig volt, van és lesz is. Akkor

látni fogjuk, hogy ha minden emlékezetünk magában foglalja az időt, háttérként valaminek a létét is magában foglalja, amely az időn túl van. A halhatatlanságnak ez a nézete, mely inkább az Önvaló magasabb szemléletén alapszik, mint az alacsonyabb személyiségen, fogja felváltani a régit, amely végül is arra van ítélve, hogy a kielégítetlen vágy gyötrelmétől szenvedjen, míg a másik minél jobban megértjük – az embert növekvő békével tölti el. Amikor egy ember szilárdan és hűségesen kitart amellett, hogy magát gondolatban ezzel a magasabb rendű individuummal azonosítja, természetszerűen következik ebből, hogy annak jellegzetességeiben részesül. Ebből következően az a nézet, hogy „ténylegesen meg fog halni”, teljesen eltűnik. Képzelni és gondolni annyit jelent, mint teremteni. Ahogyan gondolkodik az ember, azzá válik. Ha önmagát teljesen halhatatlannak hiszi és gondolja, következésképp meg is szerzi magának a halhatatlanságot.

A halhatatlanság általánosan elfogadott értelmezésén a személyi lét meghatározatlan meghosszabbítását értik. A misztikus felfogás a személyes boldogság meghatározatlan meghosszabbítását szeretné látni benne. A filozófiai nézet azonban túljut mindkettőn, mivel elveti a személyes életet, és helyére annak végső, nem-egoista gyökerét állítja, az individuális önvalót. A két első nézet idősorokon belül van még, bár nem a földön rendszerint megszokott időmérce szerinti idővel számolnak, míg a

harmadik túl van az idő minden lehetséges megfontolásán. Van, ezzel a szóval lehetne leginkább kifejezni. Az ilyen igazi halál nélküliség csak az Önvalóban érhető el, mivel ez nem egy másik elvből származtatja életét, mint a test. Ennek az élete magától való. Következésképp a testnek a halállal mindent fel kell adnia, amellyel addig rendelkezett, az Önvaló azonban, mivel soha nem lehetett semmit sem hozzáadni, nem is veszít el soha semmit. Halhatatlannak kell lennie, mivel a Világ Elme része, és ami igaz arra vonatkozóan, igaznak kell lenni az Önvalóra is. Vagyis ami örök egységben van a Világ Elmével, maga is mentes kell hogy legyen örökre a változásoktól, így a haláltól is.

Meg kell itt magyaráznunk, mit is értünk azon, amikor azt mondjuk, hogy az Önvaló az ember magasabb rendű individuuma. Tudjuk, hogy a Világ Elme mindenütt van, mégis valahol nincs, és ez a személyi tudat. A tér-idő felfogásban kell lennie egy pont-pillanatnak. ahol az utóbbi találkozhat a Világ Elmével. A legmagasabb misztikus tapasztalatban az a pont először a szíven belül érezhető, hogy létezik. A Világ Elme azonban nem korlátozhatja magát egy ilyen korlátolt észtelésen és fölfogáson belülre. Később a misztikus tapasztalat mindig túlszárnyalja ezt a pontot, és a tudatot teljesen elválasztja az egész testtől. A véges való azonban sohasem hozhatja a Világ Elmét a maga teljességében be a tapasztalatába, mivel a végesség eltűnne a próbálko-

zás közben. Az Önvaló, ez a misztikus találkozási pont jelöli azt az utolsó határt, ameddig a véges való tudatosan képes osztozni a végső létben. Az Istennek ez a szikrája és töredéke az, mely az emberben lakozik, mégis körülveszi, amely Istennek minden tulajdonságával és nagyságával rendelkezik, de nem minden kiterjedésével és erejével. A Világ Elme és az Önvaló közötti különbség csak fokozati és méretbeli, nem pedig tulajdonságbeli, mivel lényegében mindkettő azonos „anyag”-ból van. Személyi életünk így az Önvaló életének egy fázisa, míg az Önvaló a Világ Elme életének egy fázisát jelenti. Kapcsolatain keresztül ez a kisebbik én állandó összeköttetésben áll a kozmikussal. Ennek az összeköttetésnek a milyenségéről a filozófián keresztül lehet tudomást szerezni, de az összeköttetést magát nem lehet túlszárnyalni.

A Világ Elme látszólag végtelen sok ilyen magasabb rendű valóra osztja fel magát, de paradox módon mégis éppen olyan határtalan és végső, éppen olyan változatlan marad, mint annak előtte. Az a fogalom, hogy a Végtelen Lét ilyen egységekre osztotta fel magát, csak akkor helyes, ha először megértjük, hogy ez az osztás semmiféle redukciót nem jelent a lényegét illetően, másodszor pedig, hogy ez az osztás nem jelent a lényegéből való semmiféle valódi leválasztást. Ezt legjobban úgy értjük meg, ha arra gondolunk, mi is történik szellemi tevékenységünk alatt. Ideáink elménk egy-

féle osztását jelentik, de ez valójában semmiféle kimerítést nem jelent, mivel az ideák nemcsak megjelennek, hanem el is tűnnek benne. Bár az elme állandóan gondolatokba üríti ki magát, önmaga sohasem lesz kevesebb vagy kisebb. De ezek a gondolatok sincsenek elszeparálva soha az elmétől. Hasonlóképpen – azzal az eltéréssel csupán, hogy a gondolatokat a mulandóság jellemzi, az Önvalót pedig nem – az Önvaló sincs elkülönítve a Világ Elmétől. Mindegyik Önvaló a Világ Elmében úgy létezik, ahogy a különböző gondolatok léteznek az emberi elmében. A Világ Elme tudata megsokszorozhatja vagy fölöszthatja önmagát akárhányszor, anyaga azonban valójában oszthatatlan marad; az ellenkezője csak látszat.

Megjegyezhetjük, hogy az Önvaló elnevezést itt csak egyes számban használtuk és használjuk. Mégis ha az Önvaló nem a Világ Elme maga, hanem csak egy refrektált része, lángjának egy szikrája, nem lenne akkor helyes ezt az elnevezést többes számban is használni? A felelet az, hogy ez helytelen impresszió kialakítására vezethetne, hogy egy ember Önvalója ténylegesen és örökre olyan szeparált és izolált lenne egy másik emberétől, mint ahogy egy reinkarnáció izolált és szeparált egy másiktól. Ha bizonyos technikai nehézség és zavar mutatkozik a szó egyes számú használatával kapcsolatban, összehasonlíthatatlanul sokkal több nehézség adódna a többes számú szóhasználat esetén. Az egyes ember Önvalója történelmileg eltérő egy másik embe-

rétől, de csak olyan értelemben, ahogy mindegyik az újjászületett személyek különböző sorát árnyékolja be és eleveníti meg, és különböző sorsok felett tölti be a felügyelő szerepét. Ahogy azonban nincs valódi és lényeges különbség az individuális napsugarak között, ugyanúgy nincs igazi különbség az egyes emberek Önvalója között sem; ahogy azonban az egyes sugarak speciális összefüggésbe kerülnek azzal a tárggyal, amelyet megvilágítanak, ugyanúgy speciális kapcsolatba kerül az Önvaló is azzal az emberrel, aki a reinkarnációk sorozatában újraszületik. Ahogy egy napsugár megvilágít egy bizonyos személyt, míg a Világ Elme, mint nap – ehhez hasonlóan – szintén megvilágít minden személyt. Az egyes Önvalók önmagukban is pontosan ugyanazok, mint külön-külön. Más szavakkal, a különbség közöttük csak relatív és nem valódi. Bizonyosan nincs meg az a különbség közöttük, mint két személy között, még sincs teljesen az a hasonlóság sem, ami két azonos dolog között létezik.

Az a tapasztalat, amelyre egy ember szert tesz, amikor először kerül érintkezésbe az Önvalóval, ill. válik eggyé vele, teljesen azonos egy másik emberével. A legkisebb részletben sincs eltérés. Az ismert misztikus tapasztalatokban létező ellentmondások oka vagy a filozófiailag nem képzett misztikus tévedéseiben és illúzióiban keresendő, vagy abban, hogy ezek a tapasztalatok egyáltalán nem minősíthetők valódiaknak, bár annak hiszik őket. Ez későbbi vizsgálataink során nyilvánvalóvá és világossá válik

majd. Különösen az Önvalón belül látensen tartott memória-készlet minden esetben teljesen eltérő, mivel a belőle kivetített személyiségek sora is eltér egy másik által kivetített személyiség-sortól. Ezt a memória-készletet nem lehet eltörölni és megszüntetni, ez mindig ott van, és a mi tér-idő nézőpontunktól úgy kell felismerni, mint ami az Önvaló részén egy bizonyos individuum létrehozásának vágyát testesíti meg. Következésképpen azt mondhatjuk, hogy az Önvalónak van egy magasabb rendű egyénisége, személyisége azonban nincs. Egyik ember Önvalója különbözik a másikától, de nem szeparált tőle; egy, ugyanakkor nem azonos vele. Ezért két ember, aki egymást halálosan utálja, ha egy időben és hirtelen fedezné föl saját Önvalóját, ezentúl nem gyűlölné, hanem szeretné egymást. Az Önvaló tudatosan isteni és univerzális természetét soha nem veszíti el, mint ahogy a napsugarak sem veszítik el soha valódi fénytermészetüket, ha millió kis sugárra is osztódnak szét. Emberi nézőpontból tekintve az elme legmélyebb rétege, ahol az ember az isteni tudattá válhat. Ez az univerzális lét tér- és időkorlátok nélküli kisugárzása egy külön átló központban.

Miért vagyok én én magam és nem valaki más? Erre a fontos kérdésre csak akkor találunk végső feleletet, amikor majd az Önvaló tudatába hatolunk, mely ezt az elkülönített „én”-t vetítette ki inkarnációkba, mivel ehhez az evolúciós szükségszerűség és karmikus történelem teljes gubancát kellene kibogozni és megfejteni. Addig is

azt mondhatjuk, hogy az Önvaló egy sor elkülönült lénybe vetíti ki magát, de ahelyett, hogy ezek a fényét őriznék és tartanák meg, az árnyékát tartják meg. Bár az Önvaló az egy Világ Elmének csak egy szegmense, egy kozmikus manifesztáción keresztül való kifejeződése, vagyis a személyiségek mindegyike saját jellemző vonással rendelkezik, amely egyik a másikától különbözik. Ezek múló különbségek, amelyek az élőlényeket szétválasztják, de mindnyájan az Önvalónál – amely egyesíti őket – alacsonyabb szinten léteznek. És ahogy egy álmodó álomalakjainak félig független módon megvan a maga jellegzetes és jellemző élete, ugyanúgy az Önvaló által kivetített személyek is saját életüket élik, miután elindultak életútjukon. A személyen belüli Önvaló mindig ugyanez, és mindig tudatában marad ennek a kapcsolatnak, ha a személy el is veszti ennek a kapcsolatnak a tudatát. Valamennyi korábbi inkarnáció fő jellemzőinek az emlékcsírái az Önvalón belül fennmaradnak látens alakban.

Ez a magasabb rendű énünk és valónk maga nem vesz részt abban a szélesedő tapasztalatban, ami a személyes én osztályrésze, amikor elindul, hogy megízlelje a jó és a rossz fájának gyümölcseit. Minden egyes újjászületett „én” úgy fogható fel, mint egy pont a magasabb rendű én végtelen és örök tapasztalatában. A test szolgáltatja a tapasztalat terét, a gondolat és érzés a tapasztalat eszközét, míg a magasabb rendű én az emberben a végső tapasztaló, a misztikus: „És az Ige testté lőn.” Ő a tudatlan sze-

mélyiség belső uralkodója, a profán élet isteni képviselője. Közte és az egymás után reinkarnációba kerülő személyiség közötti kapcsolat olyan, mint a Nap és a körülötte keringő bolygók közötti kapcsolat. Ebben az értelemben, ahogy fölötte áll az észlelés-érzelem-gondolkodás alkotta létnek, ahogy ő az a fonál, amelyre a számtalan reinkarnáció gyöngye fel van fűzve, egy ember valódi és igaz létének nevezhetjük. Bár mint a rejtett megfigyelő, tulajdonában van az ego, mégsem mondható el róla, hogy személyes tulajdonában lennénk. Annak a magyarázata, hogy miért a megosztás volt az egyedüli út, amelyen az „én” egyáltalán a létét elnyerhette, igen magas fokú metafizikai és finom megértést kíván. Jobban megérthető, ha megértjük, mi is történik a látás mindennapi tényében. Ha csak fehéret látnánk mindenkor és mindenben, ha sohasem lennénk képesek arra, hogy különböző színeket lássunk, ha soha semmikor nem lett volna tudomásunk a színek létezéséről a fehér kivételével, lehetséges lenne egyáltalán akkor, hogy lássunk? A kontraszt tapasztalata nélkül ui. a fehér színről sem lenne tudomásunk. Ha ui. minden mindenkor fehér színű, ahol soha semmiféle létet nem ismerünk a fehéren kívül, nemcsak hogy nem lenne semmiféle ismeretünk akkor a többi színről, hanem a fehér színről sem lehetne tudomásunk. A szén feketesége ui. értelmetlen lenne, ha nem lenne a hó fehérsége, amellyel összehasonlítható.

Az Önvaló eredeti tudata egy és nem differenciált. Ez azt jelenti, hogy valódi, egyetlen tudata a lét, de nem a személyes lét. Tudatos, mégis nem öntudatos, térben és időben van. Az ilyen tudat azonban bizonyos értelemben azzal azonos, hogy egyáltalán nincs tudat. A tapasztalat ui. csak akkor kezdődhet, amikor meg tudunk valamit különböztetni – legyen az akár a mi valónk vagy valami tárgy – egy másik valamitől, ami nem az. Bármit csak úgy ismerhetünk, ha ellentétbe tudjuk állítani egy másik dologgal. Ezért egy nem differenciált tudat – emberi szempontból tekintve természetesen – olyan, mintha egyáltalán nem lenne tudat.

Így az öntudat csak akkor merülhet fel, amikor két dolog közötti kontrasztot észlelni vagyunk képesek. Bárminek a létéről csak úgy szerzünk tudomást, hogy tudatossá válik bennünk az, ami éppen nem az abban a pillanatban. Ha ui. így, ezen a módon nem tudjuk megkülönböztetni, akkor egyáltalán nem tudjuk megkülönböztetni. Az ilyen kontrasztok között is szükségszerűen az a legelső, ami a való és a rajta kívül álló között fennáll. Vagyis a „nem én” ideájának kontrasztja akkor keletkezik, amikor az elmében az „én”-nek sem lenne tudatos léte. Az „én” léte magában foglalja azt a szükségszerűséget, hogy a nem én” szintén létezik és vele kontrasztban van. Az öntudatnak a „nem én” szab határt. Az egyik mindig fel kell hogy tételezze a másikat. Ha egyáltalán valamit meg akarunk ismerni, akkor világos kört kell meghúznunk,

amin belül a tudat található, és amin kívül esik az, amit – a tudat kontrasztjaként – meg akarunk ismerni. Megismerés és tudás csak úgy jöhet létre, ha a tudás olyan valami, ami nem a megismerő maga. Ezért a „való” fogalma magában foglalja azt, ami megkülönbözteti őt attól, ami nem a való, ami rajta kívül áll.

Ha az Önvaló egy „másik” oppozícióját akarja létrehozni, ami különbözik tőle, az első lépésnek ezen az úton szükségszerűen annak kell lenni, hogy önmagából – saját végtelenségéből és szabadságából – egy részt határol el, amely kevesebb annál, ami valójában ő. Második lépése egy intenzív koncentráció lesz arra, amely most látszólag független és különálló lett tőle. Minden szellemi koncentráció önmagának az elfelejtését foglalja magában, amely a belefektetett figyelem-intenzitással arányos. Harmadik lépés az lesz, hogy ezt a korlátozott ego-t tapasztalati térrel látja el, amelyről úgy vehet tudomást, mintha rajta kívül állna.

Így a kivetített személy létrejött. Azon keresztül létezik, ami hozzá képest külső, ez utóbbi pedig rajta keresztül létezik: vagyis a kettő egymásba van zárva. A kettő elválaszthatatlanul össze van kötve, az individuális tudat minden oszthatatlan pillanatában. Így a személy világ-tapasztalata megszületik, és addig a fokig halad előre, ahol az egyik szembetalálja magát a másikkal, majd az én-tudat is felébred mint ahogy az elektromos áram küzd, hogy áthaladjon az elébe kerülő széndarabon és le-

győzze annak ellenállását, és ebből a küzdelemből fény keletkezik. Ez az „én” követelte ellenállás tér-idő felfogásának korlátozottságából és elkülönültségéből adódik. Az ember esetében 5 érzékéből származik a felfogás és következésképpen a tapasztalat külső kivetítődése, ami által tudata számára létrejönnek a tárgyak, amelyeket anyagnak vél. Mindazonáltal nem szabad abba a könnyű tévedésbe esnünk, hogy elfelejtsük, hogy ez a vélt és érzett szembenállás nem teszi a tudatot függetlenné a világtól. Már láttuk hogy mind az „én” mind pedig a világ közös forrásából, a rejtett elméből tárul ki. Szembenállásuk ezért csak kívülről látszik, belülről nem összeegyeztethetetlen a kettő. Mindig vonatkozásban állnak egymással, nem pedig egymástól izoláltan. Bár a tapasztalatban egymástól elkülönültnek és szembenállóknak tűnnek, az analitikai vizsgálat azonban összekapcsoltnak és egyesítettnek mutatja őket.

Az öntudatot ilyen feldarabolás és felosztás súlyos árán kell megvásárolni. Azok, akik azt kérdezik, hogy az ego miért nincs tudatában az Önvalónak kezdettől fogva, nem tudják, mit kérdeznek. Csak azon az áron születhetett meg egyáltalán, hogy mint személyes való volt más is, amitől elkülönülhetett. Mind a személyiség, mind a személyi tudat ui. módosulások, amelyek korlátozzák a korlátlan Önvaló tiszta létét. Az ego a szeparált létét csak úgy birtokolhatta, hogy elvesztette annak az egyedüli és

univerzális elvnek a tudatát, amely mögötte, ill. alatta áll. Csak azáltal tudjuk, hogy létezünk, hogy ismerünk tőlünk különböző létező dolgokat vagy gondolatokat. Ez olyan felsőbb rendű törvény, aminek minden, a legkisebb szúnyogtól az Önvalóig alá kell hogy rendelje magát. Ez az, amiért a korlátlan Önvalónak korlátot kellett raknia magára, amiért le kellett hogy szálljon transzcendentális Egységéből elkülönült valókba, és redukálnia kellett önmagát, hogy kapcsolatba léphessen velük. Következésképpen amikor az univerzális és végtelen Önvaló korlátozza és megkülönbözteti önmagát, hogy öntudatot nyerjen, az így korlátok közé szorított része elfelejti végtelen tulajdonságait és sajátosságait. A „másik” feltárásával és felfedezésével elfátyoloz magából egy darabot; azzal hogy létrehozza a tapasztalás tárgyát, létrehoz egy alanyt is, amely a személyiségbe való belenövésen keresztül összeszűkül és eltörpül.

Mindazonáltal sohasem szabad elfelejteni, hogy a végtelen Világ Elme közvetítőjén, az Önvalón keresztül minden egyes véges centrumában ott lakik, mint ahogy ezek is benne vannak. Valamennyi teremtmény gyökere az univerzális létbe nyúlik, aminek az élete közös az övékével. Senki és semmi nem tudja izolálni magát ténylegesen jobban a Világ Elmétől – még ha azt is hiszi, hogy tudja –, mint ahogy egy reflektált kép izolálható a fénytől magától. Végül is minden teremtmény az életét az Önvalóból nyeri, és így ezt a kapcsolatot sohasem lehetett és lehet megtörni.

Az önzés rejtett oldala

Az Önvaló valóban a Világ Elme örök képmása. Ezért találjuk azt a Bibliában, hogy az Isten az embert saját képére teremtette. Ez a kijelentés sohasem vonatkozhatott az ember alacsonyabb lényére, arra a kicsinyes személyre, aki egész életén keresztül nyugtalankodik és mérgelődik, hanem a mérhetetlenül magasabb rendű valójára. Az a tény, hogy az emberek elfordultak tőle és megtagadták, sőt fel is áldozták a személyüket, bennük egy olyan valaminek a létére utal, amely különbözik a személytől. Miden embernek ezért két arca van. Egyik lefelé néz a föld felé, a másik azonban felfelé a Világ Elme felé. Az első a „személy”, a második pedig az Önvaló.

Miért érezzük olyan patetikusan szorító korlátainkat, szégyenteljes gyengeségünket, szomorú halandóságunkat, kiábrándító végességünket? Azért, mivel tudat alatt rendelkezünk egy olyan nézőponttal, ami felülmúlja a normális nézőpontunkat; ahonnan képesek vagyunk látni, hogy kicsiny valónk valójában milyen korlátozott. Azért, mert tudat alatt össze vagyunk kapcsolva a végtelennel, és így tudjuk, mennyire véges lények vagyunk. Azért, mivel van bennünk valami, amely túlnyúlik rajtunk, mégis fenntart bennünket és öntudatlan vágyat ébreszt bennünk. Röviden azért, mivel

az Önvaló jelen van saját korlátozott kifejezése, a személy mögött: ezért vagyunk képesek felismerni és megérteni saját korlátolt kicsinyességünket. A materiális dolgokból származó pillanatnyi kielégülés, a halál kikerülhetetlen tényére nem gondolás tartós állapota sőt a külső világ realitásában való hit sem több – ha helyesen megértjük – mint szimbolikus ígérete és távoli visszatükröződése annak a finomabb kielégülésnek, az igazi halhatatlanságnak és ösztönösen értett valóságnak, amelyet az Önvaló jelenléte tudat alatt nyújt nekünk. Nemcsak arról tudósítanak bennünket, hogy mik vagyunk, hanem arról is, hogy mivé válhatunk.

Minden individuális lény szükségszerűen tökéletlen, mivel véges. Minden törekvés ezért nem más, bármilyen irányú legyen is, mint a tökéletesség öntudatlan keresésének és kielégülés-keresésének kifejeződése. Ezért minden jellemzője magán viseli az Önvaló jellemzőihez való illuzórikus hasonlóságot, és ez szükségszerűen van így, mivel az ember tudat alatt is gyakran eltorzítva törekszik arra, hogy kifejezze, ami igazán hozzá tartozik.

Amikor kezdjük felismerni, hogy felszíni énünk korlátai nem véglegesek, olyan kaput tárunk fel, amely a rejtett, dimenzió nélküli elme korrekt megértéséhez vezet. Ezt a rétegét az elmének nem csökkentik az elmén belül felmerülő különböző megkülönböztetések és gondolatformák, amelyek szüntelen születésben és elmúlásban

vannak. Minden emberi inkarnációt ebben az értelemben egy végtelen óceán felszínén levő kicsiny hullámhoz hasonlíthatunk. Mindegyik kis hullámnak egyedi alakja van, de mindegyik egy és ugyanazon óceán vizéből alakul ki. Mindegyik azt gondolhatja magáról, hogy csak egy kis hullám és semmi több de azt is gondolhatja, hogy tulajdonképpen egy az óceánnal mivel lényegében nem különbözik tőle. Hasonlóképpen minden emberi lény szükségtelenül korlátot rak magára amikor nem tudja vagy nem akarja felismerni hogy valójában, lényegét tekintve nem különbözik az Önvalótól. Mindegyik potenciálisan sokkal hatalmasabb és nagyobb, mint amilyennek ismeri magát. Ha az ember lassan megtanulja azt a kemény és nehéz leckét, hogy az emberi élet csak hullám a lét óceánjának felszínén amely előbb vagy utóbb kisimul vagyis megszűnik, a víz azonban, amelyből a hullám összetevődött, ott marad továbbra is. Ezt az ideát félreértelmezve a személyiség véges nézőpontjából tekintve – örök halálnak is gondolhatjuk, és így nemkívánatosnak tarthatjuk, egy magasabb nézőpontról tekintve azonban örök életnek látszik mindazok számára, akik vették maguknak a fáradságot, hogy kielemezzék a személyiséget, és ezt téve úgy találták, hogy a személyiség hasonló egy vibráló árnyékhoz, amely a nappal együtt keletkezik és eltűnik.

Az álomállapottal kapcsolatos vizsgálatunkkor szerzett metafizikai ismeret szintén segítségünkre lehet itt. Minek tarthatjuk álmaink alakjait valójában, akik olyan élén-

ken élnek, mozognak, társalognak egymással álmunk idején, de végül is a felébredéskor valamennyien eltűnnek? Az ember akkor tudja, hogy csak elméjének anyagából, képzeletéből származtak, akik valójában lényegüket tekintve mindnyájan azonosak voltak. Tudja azt is, hogy elméje valójában sohasem vált ezekké a figurákká, bár látszólag úgy tűnt; vagyis saját folytonossága és valósága egész idő alatt töretlen volt. Ugyanúgy az Önvaló is egy maradt és marad, amelyből a számtalan reinkarnáció megjelenik, az a fenséges egység, amelyet nem érint ezeknek a múló személyiségeknek a sorsa akiknek az elkülönültsége éppen annyira felszíni illúzió, mint az álomalakok elkülönültsége és független élete. Az Önvaló az ő igazi és tartós valójuk és természetük, amely a halhatatlanság legmagasabb formáját tartalmazza. Mivel az álom hasonlatban az elkülönültség az ébredéssel megszűnik, az önző küzdelem és a belőle származó gonoszság és rossz is eltűnik. A béke, amely akkor elönt egy embert, és amely arról tanúskodik, hogy közvetlenül a felébredés után érzett visszamaradó érzésen való előidézés segítségével az övé lehetne az ébrenléti állapotban is, ha önként és tudatosan alárendelné ezt az elkülönültséget.

Korábban már említettük, hogy az univerzumban minden arra van ítélve, hogy örökös mozgásban, örökös áramlásban legyen. De mi más lenne az értelme ennek a változásnak, ha nem az, hogy minden azért változik állandóan, hogy ezáltal módosít-

sa és változtassa saját azonosságát? Az emberi lények esetében pedig, akiknél – még ha az ugyanolyan határozott, de kevésbé érzékelhető testi változásokat nem is tekintjük most – a gondolatok és érzések olyan gyorsan változnak, hogy egy pár perccel korábbi tudatos lény már nem teljesen azonos a mostanival, vagyis az azonosságban bekövetkező változás nemcsak hogy kikerülhetetlen, hanem jóvátehetetlen és helyrehozhatatlan is.

Az egyes mentális és érzelmi állapotok, amelyek az idővel megváltoznak, tökéletesen a korábbihoz hasonlóan sohasem térnek vissza. Tegyünk, amit akarunk, semmiképpen sem tudunk megtartani egy változatlan, fix azonosságot, ami állandó változásnak van örökre alávetve. Folyamatosan arra vagyunk kényszerülve, hogy „én”-ünkről pillanatról pillanatra lemondjunk, és örök változásnak vessük alá. Miért ne engedelmeskedhetnénk akkor a Természet parancsának, hogy lemondjunk róla teljesen? Miért futunk hiába valami után, amire még csak reményünk sem lehet, hogy valaha is elérünk? Ha megértjük ezt az univerzális igazságot, ha elfogadjuk megmásíthatatlan tanítását, ha megszűnünk magunkat csak a múló személyiséggel azonosítani, vagyis röviden: ha nem engedjük többé, hogy az „én”-gondolat uralkodjon fennhéjazó módon, és így uralja saját gondolkodóját, akkor súlyos ajtónak a megnyitása szükséges, amely elválaszt bennünket annak a felismerésétől, ami az én mögött van.

Ez az oka annak, amiért minden megvilágosult vallásos misztikus és filozófiai tanító az önfeladás szükségét tanította és tanítja.

Ellenvethető, hogy a személyiséget egész tudatos létünk alapjának érezzük, és hogy egyáltalán tudatosak vagyunk, azt a végesség árán vásároltuk meg, és hogy bármennyire is próbálkozzunk, nem tudjuk a tudatosságot elválasztani a személyiségtől. Hogyan lehetne akkor megsemmisíteni, hacsak nem akarjuk megsemmisíteni saját létünket is teljesen? A felelet az, hogy az embernek először is meg kell értenie, hogy a világ, amelyben él, a lét különböző szintjeiből áll, ezek mindegyike az általa felvett formákon keresztül a benne élő teremtménnyel egy állandó tér-idő rendszert hitet el. Ha ezt megértette, akkor az embernek nem kell visszautasítania személyes létét, csupán csak a róla alkotott téves elképzelését, vagyis fel kell ismernie, hogy személyisége csak alárendelt valóját alkotja. Nem kell tehát azt vallania, hogy személyes valója nem létezik, csak azt kell látnia, hogy ez a lét gondolat alkotta lét. Az embernek az „én”-ről alkotott nem teljes megértését kell tökéletesítenie és pontossá tennie. Az ember nem tudja feladni ezt az „én”-t, mivel ez volt az, ami létrehozta őt, de feladhatja a róla alkotott illúzióit, amelyek fogva tartják; és hibás nézeteit, amelyek a bűnbe és a szenvedésbe vezették. Az ember akárhogyan is küzdjön, nem tudja magát elszakítani a vágytól, mivel földi élete ezen nyugszik, de – ha a személyiségé-

nek tanújává válik – képes lesz megszabadítani magát attól a szokásától, hogy magát a vágyhoz kösse és láncolja. Ennek a szokatlan új világnak a gondolatával ismételten foglalkoznia kell, amíg ténylegesen olyan ismerőssé és megszokottá nem válik, mint hétköznapi énje.

Ha az ember metafizikai próbálkozással felfedezi, ultramisztikus gyakorlat segítségével pedig végül is látja, hogy az „én” nem a testet jelenti, mivel a test valójában benne van az „én”-ben; ha felfedezi, hogy a személyes „én”-mint a szokásos tapasztalaton belül minden más is – valójában egy gondolatszerkezet csupán, amelynek nincs saját stabil entitása; ha mélyen behatol a gondolat mögé és felismeri, hogy ennek rejtett lényege nem más, mint az elme maga, tulajdonképpen mit is tesz ekkor az ember? Azt, hogy megszabadítja magát egy téves ideától – bármilyen erősen, bármilyen hipnotikusan és bármilyen meggyőződéssel hitt is benne korábban –, és kicseréli ezt a téves ideát magasabb rendű énjének ideájával, amelyet sohasem lehet majd megsemmisíteni, amely mindig ugyanaz marad, aki volt, alá minőségben ugyanaz, jellemzőit tekintve azonban eltérő, mint a Világ Elme. A személyes tudat – amely sok-sok inkarnáció után és sok-sok élet küzdelme árán alakult ki – nem semmisül meg. Megmarad, csak a neki megfelelő második helyet foglalja el ezentúl. Alárendeltjévé válik az Önvalónak. Mindkettő a tudatosságnak ugyanazon zónáján belül

található. Az ember a kettő tudatát: személyes mulandóságát és az Önvalóban való nagyszerű örökkévalóságát együtt tartja ezentúl.

Ha tehát az ember látszólag arra hivatott, hogy részesévé váljon a személyesnek, valójában azonban arra, hogy tudatosan része legyen ebben a bilincstől megszabadult, békével teli létben, amely nem más mint saját eredete. Ha látszólag az is a követelmény tőle, hogy föladja a Sokat, valójában az Egyet kell birtokolnia, amely ennek a Soknak a háttere. Ha látszólag úgy is tűnik, hogy vissza kell utasítania és meg kell tagadnia valamennyi tér-idő tapasztalatát, valójában csak azt kell tennie, hogy elfogadja a végső elvet, amely lehetővé teszi, hogy egyáltalán ilyen tapasztalata lehessen. Az embernek csak azért kell megtagadnia elméjének termékeit és alkotását, hogy felfedezhesse magát a tiszta elmét. Az embertől csak az a kívánalom, hogy ne tulajdonítson annak a valójának túlzott értéket, amely természeténél fogva múló és változó, hanem fedezze fel és vegye észre azt az egyedülálló értéket abban a valójában, ami igazán valódi és örök. Így amit látszólag elveszített, újra visszakapja, semmitől sem lesz megfosztva, csak annak változó és múló alakjától. Az érzék fölötti egész nem lehet kevesebb, mint annak egyik, az érzékeken belüli része. Miért kellene tehát bárkinek is félnie tőle?

Ha valakinek kételye támad azzal kapcsolatban, hogy hogyan képes egy ember – aki a továbbiakban már nem személyiségének lábán áll – szilárdan megállni a világban és kötelességeit végezni, azt lehet válaszolni, hogy akinek ilyen megvilágosodásban és belső meglátásban volt része, ez semmit sem változtat tényleges létén. A gyakorlati dolgok és célok megvalósításában az ember ugyanaz marad, mint annak előtte, és a társadalomban ugyanazt a szerepet töltheti be, sőt nagyon valószínű, hogy még hasznosabb, még jobb szerepet. A hasznos tevékenységet illetően a legkisebb kapacitás-veszteségtől sem kell tartania, sőt ellenkezőleg, új felfedezésével etikai standardjait még magasabbra emeli, és tökéletesíteni igyekszik külső életét. Nem kell elnyomnia személyiségét, csak személyiségének vak imádatát, ami oly sok gyakorlati tévedésnek, morális bűnnek és szociális igazságtalanságnak a forrása; nem kell hogy szükségleteit ne elégítse ki vagy csökkentse, csupán arra kell törekednie hogy ezt ne mások kárára tegye. Végül is mit vesztett az ilyen ember igazán? Személyisége megmaradt, csupán a hibás nézetektől tisztult meg, tudata nem bénult meg, csak megszerezte azt a gyakorlatot, hogy önmagát jobban megismerje; kötelességeit nem kell hogy otthagyja, sőt a legtudatosabban még jobban teljesítheti őket; sem anyagi, sem szellemi értékeit nem kell szétszórnia és megszabadulnia tőlük, csupán bölcs módon kell felhasználnia őket.

De ténylegesen lehetséges-e ilyen filozófiai magatartást felvenni saját önző énünkkel szemben? – kérdezhetjük végül. Lehet-e tevékenységét egy teljesen személytelen nézőpontból tekinteni, vagy mindez csak elméletben lehetséges és nem gyakorlati kivitelezésben? Kitalálhatjuk a feleletet mi magunk. Amikor egy koncertteremben egy csodálatosan szép zenedarabot hallgatunk, mi történik a zenehallgatás legkoncentráltabb ideje alatt? Nem vetjük-e le teljesen személyes emlékeink teljes terhét, az ambíciókat vagy aggodalmakat, a reményt vagy a félelmet, és időszakosan nem vagyunk-e teljes szabadságban tőlük? Vajon ez nem ennek a filozófiai magatartásnak gyakorlati – ha önkéntelen és időszakos is – megvalósítása?

Senki sincs közülünk, aki szívesen elvesztené az „én” tudatát, az egész élő Természetnek ezt a mozgatóerejét és erőteljes ösztönét. A legalacsonyabb rendű lénytől a legmagasabbig azt látjuk, hogy minden és mindenki ragaszkodik saját létéhez, és miért ne ragaszkodna? Miért kellene magunkat másnak álcázni, mint amik vagyunk; miért kellene azt színlelni, hogy önmagunk elvesztését kívánjuk, vagy arról fecsegni, hogy létünk nem valós, vagy hogy egyáltalán nem is létezünk, amikor – még ha akarnánk is – nem tudunk szabadulni tőle? Minden élőlény, hacsak a legcsekélyebb tudat van benne, ezt a mélyről jövő kívánságot érzi: „Akarok létezni. Akarok élni.” A hiba és a tévedés ezekben csak annak a meg nem értésében rejlik, hogy ennek az intenzív

életvágyunk a kielégítéséhez nem szükséges csak valónk korlátolt és töredékes formájához ragaszkodnunk, mivel az igazi teljes kielégülés csak akkor érhető el, ha levetjük magunkról ezt a töredékes formát, és elindulunk a tökéletes lét, valónk legbensőbb lényege felé. Ha elég mélységig lehatolunk a gondolkodás segítségével, látni fogjuk, hogy ég az a vágy is, hogy feladjuk önzésünket, egy finomabb önzésből táplálkozik, és egy nemesebb egoizmus motiválja. Félretehetjük az „én”-t, de az finomabb formában mégis ott marad, nem tudunk szabadulni tőle. Tágíthatjuk azonban határait, és folyton közelebb kerülhetünk a központjáig. Többet az élet nem kívánhat tőlünk, mégis megmaradunk az ember királyságában.

A személyiség valóban az „én”, de nem a végső én. Nem vagyunk talán elég önzőek? A baj nem az, hogy a valóság pusztán csak illúzió, hanem az, hogy a róla való jelenlegi tudásunk csak töredékes, amelyet ki kell egészíteni és tökéletessé kell tenni. Bölcsebb dolog szilárdan hinni a valónk mögötti végtelen segélyforrásban, és nem vesztegetni azzal az időt, hogy a jelen életet becsméreljük. Egy embert nem lehet azért elítélni, ha saját érdekében cselekszik. Ez természetes. De azért el kell ítélni, hogy képtelen azt látni, hogy szemlélete csak felszínes. Ahogy egy óriási gép kis kerekeinek nincs tudomása arról az irányról, amely felé a gép halad, ugyanúgy az emberek sokasága sem tudja és ismeri annak az egész kozmikus tevékenységnek az általá-

nos irányát, amelyben minden inkarnáció a kisebbtől a több felé való mozgást jelenti, egy kisebb állapotot és helyzetet az ember nagyobb Önvaló-keresésében.

Alig ismerjük magunkat, belőle csak egy inkább felszíni töredéket ragadunk meg, és elégedettek maradunk azzal. Nem élünk, csak vegetálunk. Létünket csak akkor tesszük teljessé, ha belépünk ebbe a magasabb valónkba. Az Önvaló – Isten küldötteként – legnagyobb értékeinket kell hogy jelentse életünkben. E magasabb rendű énünkhöz való ragaszkodásunk és hűségünk nem puszta szentimentalitás, hanem gyakorlati bölcsesség. Az önzés egyszerűen nem más, mint korlátozott személyiségünk tudatlan szembenállása saját magasabb rendű valójával. Ha van elég bátorságunk, hogy ennek a szembenállásnak kivágjuk a tápláló gyökerét a természetünkből anélkül, hogy megvárnánk, hogy a karmikus tapasztalat tegye ezt meg helyettünk, egyetlen ugrással a következő és magasabb szintre kerülhetünk. Az „én” tudatlanabb formája, amely felismeri ezt az igazságot és aláveti magát neki, a már tisztultabb „én”, amely kezdi megérteni, hogy igazi helye másodlagos, az ego, amely észreveszi, hogy léte bár különböző, de nem különálló, a személyiség, amely hajlandó az Önvaló személytelen lényébe beleolvadni, akkor majd megszabadul kicsinységétől. Ettől kezdve akadály nélküli csatornájává válik a nálánál magasabb rendű erőnek, fénynek és létnek. Ettől kezdve az individuum szent szövetségre lép a kozmikus akarattal.

Mivel a Világ Elme mindenütt jelen van, minden individuális entitás az Önvaló sugarán keresztül, ha kismértékben is ugyan, de részesül az életéből és tudatából. Belsőleg soha senki sincs elválasztva tőle, ha külsőleg el is tér tőle. Misztikus egységben, egy szent folytonosságban vagyunk vele. A Világ Elmével való közvetlen és szoros kapcsolatunk felismerése a legtompább és legunalmasabb életbe is új érdeklődést visz be, és a legelfáradtabbat is új ösztönzésre serkenti. Az emberi lények sokaságának e végső szellemi lényege – minden különbözőségük és eltérésük ellenére – az Önvalón keresztül a közös és megosztott lét. E szemszögből nézve az élet nagy jelentőségű vállalkozássá válik, mivel az a privilégiumunk van, hogy együttműködjünk az Istenséggel, nem pedig, hogy csak puszta automatái és fabábui legyünk neki. Ez valóban olyan gondolat, amely az embert magasra emeli.

Így az ember részére megadatott, hogy a filozófia szintjére emelkedve ezt az Istenséggel való együttműködést tudatosan megvalósítsa a jelenlegi öntudatlan és satnya kapcsolata helyett. Amikor képesek leszünk, hogy megértsük, mit is akar az élet elérni és megvalósítani bennünk, akkor az univerzum már nem fog nyomasztóan nehezedni ránk, hanem sokkal elfogadhatóbbá válik. Ennek az üzenetnek egyik fontos értéke az a béke, amelyet a magasabb és szélesebb látókörű szemlélet hoz magával. Ameddig a felszíni, kisebbik én vég nélkül gyötri magát a kielégítetlen és kielégíthe-

tetlen vágyakkal, amelyeknek a halálban van a végső és legrosszabb meghiúsulásuk; ameddig állandóan izgatottan vibrál az időben, hogy a végső megnyugvást ironikus módon maga az idő adja neki: mindaddig tudatlanságban él és nem ismeri fel saját rejtett forrásával való igazi kapcsolatát. Amikor képesek vagyunk erre a magasabb álláspontra felemelkedni, az élettel szembeni lázadásunk megszűnik. Megismerjük a csodái – mert az nem kevesebb, mint csoda –, a teljes elfogadás és felismerés csodáját; olyan békét szerzünk meg így, amely már a mienk lehetett volna. És ha osztozunk a Világ Elme tevékenységében és működésében, osztozunk bizonyos mértékben csodálatos lehetőségeiben is. Nem arról van szó; mintha a napsugár több lehetne mint ami: vagyis a Nap képviselője a Földön; hanem arról, hogy ezzel az ember képes lesz megérteni a fénysugarában azt is, ami különben áthatol rajta: isteni tulajdonságának felismerését.

Nemcsak hogy kell lennie célnak az életünkben, hanem ennek a célnak kielégítő célnak is kell lennie; és mi lehetne kielégítőbb, mint egy ilyen, az Istenséggel való szent osztályrészesség?

Amikor megértjük, hogy a Világ Elme a bázisa minden létnek, amikor felismerjük, hogy ő valónknak és minden más embernek is fenntartó és egyesítő elve, akkor ettől fogva minden erőnkkel minden teremtmény jólétét akarjuk, nemcsak a mienket

egyedül. Meg fogjuk érteni ui., hogy az univerzális jólétbe személyes jólétünk szükségképpen beletartozik, még ha önzően csak a személyes jólétünket keressük egyedül, az lesz az irónia benne, hogy képtelenek leszünk megszerezni. Ezért meg kell értenünk, hogy az a kötelességünk, hogy ne csak olyan résznek tekintsük magunkat az Egészben, aki csak saját magáért él, hanem olyannak, aki az Egész kedvéért él. Ez egyszerűbb nyelven azt jelenti, hogy ha az emberek az Össz-jólétet és természetesen a sajátjukat is – hiszen az övéké benne van az egészben – tekintenék, sokkal többet nyernének, mivel ez a magatartás inkább több, mint kevesebb boldogsággal járna. Az emberek önzőek, mivel azt hiszik, ez az egyedüli útja a kielégülésnek. Azért nem a közérdeket és közjót tartják elsősorban szem előtt, mivel azt gondolják, ez kevesebb boldogsággal járna együtt. Amikor azonban kinyílik a szemük, és látni képesek, felfedezik, hogy a kielégülés végső soron nem egyedül a személyben gyökerezik, hanem inkább ott, ahol a személyek egy közös központban találkoznak. Mindnyájan ui. Isten nagyobb életében osztozunk, aki mindegyikünkben mint egység van jelen, nem pedig mint valami, ami kis darabokra osztotta szét magát. Az emberiség érdeke az a nagyobb kör, amely magában foglalja az egyén érdekének kisebb körét is.

Az „én” és a „te” közötti ellentét, két ember között a különbség nyilvánvaló és világos; következésképpen mindkettő részére természetes, hogy elkülönültségüknek

ésszerű következtetését elfogadják. Amit azonban egyik sem lát az az, hogy ugyanaz az erős félreértés és ugyanaz a szuggesztív erő, amely megakadályozza őket abban, hogy a világ változó alakú jelenségei mögött a végső valóságot megismerjék, megakadályozza őket abban is, hogy felismerjék végső egységüket, amely végül is elkülönültségük között mégis fennáll és létezik.

Amikor valamennyi lét egymással való kapcsolatát és egymástól való függőségét megértettük, akkor a pusztán individuális megmenekülés keresése illuzórikussá válik. Nem a saját kedvemért keresem egyedül ezt a megváltást, hanem a közösségéért, minden más emberéért, amibe én magam, az én megmenekülésem és megmentésem is beletartozik – ezt a fajta magatartást kell megszereznünk és kialakítanunk. Most már talán megértjük, mit értett Jézus ezeken a szavakon, amikor ezt mondta: „Mindaz, aki meg akarja menteni életét, el fogja veszíteni”. Az a szélesebb és magasabb rendű való – ami Jézusban a Krisztus-elv volt – az a szent fonál, amely minden embert összeköt egymással. Ugyancsak ez volt az alapja annak a parancsának is, hogy: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat”. Az „én”-ben él, míg az én maga testben lakozik. Most már azt is megértjük, mit értett Szent Pál azon a misztikus kijelentésen: „Élek, de nem én, hanem Krisztus él bennem”. Az Önvaló valóban a Kozmikus Krisztus, amelynek föl kell ajánlani kisebbik létünket.

A gonoszság és a szenvedés árnyai

Miért engedi meg az Önvaló, hogy a belőle származóban, a személyben erkölcsi gonoszság létezzen? Miért engedélyezi a Világ Elme, hogy az Univerzumot fizikai szenvedés csúfítsa el? – ezek azok a kérdések, amelyek állandóan felmerülnek. Ki az az élő személy ma, amikor a Fájdalom – mint jajgató szél – a nácizmus hirtelen rohamú győzelmének hullámában végigsöpört a Föld felszínén, távolról vagy éppen személyes tapasztalattól mentesen szemlélhette az erőszak, a szerencsétlenség vagy más csapás szörnyűségeit, a becstelenség, a brutális vagy aljas emberek okozta nyomorúságot, a szegénységgel, nyomorral és szociális lesüllyedéssel járó szenvedést, és a beteg, kóros és elfajult emberek okozta lelki gyötrelmeket? Nem, a legtöbb ember anyja szenvedésével születik, a gyötrő szenvedés bizonyos formában ténylegesen ideiglenes osztályrészükké válik, és végül a szenvedés nagyon gyakran lesz velejárója e világból való eltávozásuknak is.

Az ilyen sötét képek és szomorú tapasztalatok a vallásos emberekben – ha nem túl gyávák ahhoz, hogy a papok vagy az írás szavait megkérdőjelezzék – kételyeket támasztanak az isteni jóindulattal szemben; az ilyen terrorcselekmények még a szem-

lélődő misztikus nyugodtságát is megzavarhatják, ha lelki gyönyöreiben nem túl elmerült ahhoz, hogy lássa, mi is történik tulajdonképpen körülötte; és ezek a szörnyűségek valószínűleg megzavarják a racionalista metafizikus gondolatait is, ha valódi metafizikus és nem csupán papagájszerű ismételgetője annak, amit olvasott vagy hallott.

A probléma komoly vizsgálatakor, amikor úgy látszik, hogy a rombolás és szenvedés könyörtelenül kiűzi jelen életünkből a megszokott jókedvet és a szokványos jóságot is, még a legoptimistább embereken is úrrá lesz az erős csüggedés, sőt a tragikus kétségbeesés is.

Így van az, hogy Jób régi panaszai jutnak kifejezésre a XX. századi ajkakon: „Mi az értelme, mi a haszna mindennek a sok szenvedésnek?” „Miért kell az erényes embernek nem megérdemelt szenvedést elviselnie? Miért virágzik a gonoszság?” – ezek azok a keserű kiáltások, amelyek hallatszanak. Oly sok emberi szenvedésnek a látszólagos hiábavalósága és elképesztő értelmetlensége indokoltan kritikussá tesznek minket az isteni bölcsességet illetően. Azokat, akik nem tudják összeegyeztetni a gonoszságot és szenvedést a jóságos és békés Istennel, nem szabad elítélnünk. Sokan közülünk úgy érzik, hogy bármilyen istenek is legyenek, ha megkérdeztek volna bennünket a világegyetem teremtésekor, az emberi faj e két mumusát, a rosszat és a

szenvedést száműztük volna, amivel a világegyetem tökéletesebb lehetne! Nem túlzás azt mondani, hogy a gonoszság és szenvedés ikerproblémája talán a legrégibb probléma, amellyel az összeráncolt emberi szemöldök szembenézett. Olyan nehéz és olyan óriási ez a probléma, hogy valamennyi erre a kérdésre adott eddigi felelet nem látszik véglegesnek, különben az emberiség nem foglalkozna ismételten vele, mint ahogy foglalkozott 5 ezer évvel ezelőtt is.

Irodalmi kényelmességből foglalkozzunk e két ikerfogalommal mint egy témával. A látszólagos ellentmondások csak finomabb gondolkodással tüntethetők el, ami megvalósítható. Térjünk rá sajátos esetekre, hogy ennek a jelentését megértsük. Képzeljük el, hogy léggyé változtunk, és mint ilyen, kényelmesen helyezkedünk el egy falfelületen. Hirtelen azonban egy villámgyors ugrás, és egy gyík groteszk és vészjósló feje tekint ránk, és felfal bennünket: a következő, amire még emlékezünk az, hogy az öntudatlanság ájulatába esünk. Most, amit a gyík jelent számunkra, nemcsak a szenvedés oka, hanem az univerzumban jelen levő gonoszság elve is. Ha tetszik, sátánnak is nevezhetjük. A következőkben képzeljük el, hogy ismét emberek vagyunk, és egy trópusi országban élünk. Éjjel-nappal állandóan védekeznünk kell a moszkitók támadásai ellen. Ránk támadnak, ha dolgozunk vagy éppen játszunk; nem hagynak aludni sem bennünket, hacsak szúnyoghálót nem feszítünk ki magunk köré.

De ez még nem minden, mivel több moszkitó a malária terjesztője, és elég egy csípésük, hogy hetekre tehetetlenül feküdjünk, és ez megismétlődjön időnként többször is hátralevő életünkben.

A trópusi éghajlat alatt is élnek azonban gyíkok, amelyek felfalják a moszkitókat. Így a moszkitó részére egy gyík kétségkívül gonosz valaminek számít, a szenvedés és gonoszság forrásának. Számunkra, emberi lények számára azonban valóságos áldást jelent a gyík, mivel segít a malária kiirtásában. Így az a kérdés vetődik fel, melyik álláspont a helyes: a légyé, a moszkitóé vagy az emberé? Azt állítani, hogy mindegyiké abszolúte igaz, azt jelentené, hogy racionálisan tarthatatlan álláspontot foglalunk el, ha ez érzelmileg helyesnek látszana is. Ami az egyik teremtménynek az öröm forrása, az a másiknak nyomorúságot jelent. Ami az egyik szemszögéből kívánatos, egy másik szemszögből az ellenkezőnek látszik. Így tehát a következtetéshez el kell fogadnunk a relativitás elvét, ami szerint arra jutunk, hogy a jó és a rossz egyaránt relatív az elfoglalt szellemi álláspontoz viszonyítva, és ez az álláspont változtatható lehet. Mind a jó és mind a rossz csak relatív szellemi képzetek, és az univerzum nézőpontjából – ami szükségszerűen a Világ Elme nézőpontját jelenti – semmi sincs, ami értelmetlen és szükség nélküli lenne.

Próbáljuk meg tehát egy időre feladni az általános és megszokott nézőpontunkat, és látni, hogy az univerzális nézőpont mit ad nekünk.

Először is ismerjük el őszintén, hogy mennyi minden jó van ebben a változó világegyetemben, amelyért hálásak tehetünk: sok van, ami igazán jó, szép és hasznos a Természetben, az életben és az emberben. Az az állítás, hogy az egész élet szenvedés, túlzott állítás, mivel nem lehet fogalmunk a szenvedésről, ha annak ellenkezőjét, a boldogságot nem ismerjük, így e kettő egyidejűleg létezik. A tapasztalat is azt mutatja, hogy e kettő együtt jár a világban. Az élet örömei magukban foglalják az elkerülhetetlen következtetést: ellentétpárjuk létezését éppúgy, mint ahogy a fény létével együtt jár a sötétség léte is. A még meg nem született embrió összelapult tüdővel minden nehézség nélkül él anyja méhében, míg ez felnőtt részére a halált jelentené. Amikor a csecsemő megszületik és elsőt lélegzik, fájdalmasan felsír. Így ez a lélegzés szimbolizálja az öröm és fájdalom létének ritmusát, amely életének egész folyamatát jellemzi egészen a halálig. Az élet soha nem teljesen szenvedés és soha nem teljesen öröm. A boldogságról alkotott valamennyi fogalom relatív fogalom. Mindenki a másik helyében szeretne lenni. Egy arab mondás szerint: „Nem volt cipőm, és siránkoztam mindaddig, míg nem találkoztam egy emberrel, akinek nem volt lába.”

Másodszor bár bizonyosan magát az embert hibáztathatjuk bizonyos gonoszságért és szenvedésért a világban, mégis, ezenkívül marad egy jó nagy rész, amiért nem hibáztathatjuk: ilyen pl. az a szenvedés, amelyet vadállatok okoznak, amelyekkel nincs semmiféle kapcsolatban. Ezeknek végső okát hol találhatjuk meg másutt, ha nem a Világ Elmében? Ha jobban megértjük, hogy ez a világ – és nem csupán annak egy része, az a rész, ami éppen tetszik nekünk – az isteni megjelenítés egy formája, akkor jobban megértjük azt is, hogy Isten jelen van a legelvetemültebb emberben is. Lehet, hogy ez az ember akaratát rossz irányba fordította tudatlanságból, önmagát megcsalva rosszul él lehetőségeivel, kapzsiságában rosszul értelmezi az életet, de ez semmivel sem csökkenti a lényének belsejében lakozó isteni erő értékét. A tényekkel bátran kell szembenéznünk, és felismernünk, hogy az isteni akarat végül is ott működik az egész Univerzum mögött, következésképpen ott van a fájdalom, a szörnyűségek és a gonoszság (bűn) mögött is.

Nem azt kell gondolnunk, hogy ezeket az isteni értelem szándékosan teremtette, hanem azt, hogy közvetetten jönnek létre, de elkerülhetetlenül egy belső szükségszerűségből fakadva, az Univerzumba karmikus folytonosságából eredően jutnak, amely arra kényszerítette a végtelen Önvalót, hogy magából véges életek sokaságát sugározza ki. Az ember „bukása” az elkülönítettségbe, a megsokszorozódottságba és a

korlátozottságba való lehanyatlás volt. Az ilyen nem teljes létben a küzdelem és az ezt követő szenvedés benne rejlik, szükségképpen vele jár Az univerzum, amely a végtelen Világ Elme véges szellemi központokba való kisugárzásának törekvése, az így kialakuló korlátozott lét elkerülhetetlenül korlátozott morális szemléletmódhoz, ez pedig a bűn keletkezéséhez vezet. A bűn pedig szenvedést okoz mind az elkövetőnek, mind pedig másoknak. A világban a küzdelem a világ különbözőségéből jön létre, mivel az élet számtalan teremtménybe osztódik, amelyek vakon küzdenek, hogy bizonyos vágyaikat kielégíthessék. Születésük pillanatától birtokolni vágyó magatartást tanúsítanak. Attól a pillanattól kezdve, hogy az elkülönített véges lények miriádja létrejött, meg lehetett jósolni egymással hadban álló jövőjüket is. Küzdelmük az az óriási ár, amelyet létükért kell fizetniük. Amikor ui. a természetes evolúció folyamán a tudatos egyén másoktól elkülönítettnek ismeri fel magát, a szabad döntés érzésénél fogva kialakul a másokkal való viszálykodás lehetősége. A tudatos lény tudatában ez óriási fordulópontot jelentett, mivel az individuumra jellemző karma lépett itt működésbe. Ezért olvashatjuk a Genezisben a következőket: „És az Úr mondta, íme az ember (azért van), hogy ismerje a jót és rosszat”. Minden véges lénynek ui. bizonyos szabad működési teret kellett adni a világon belül. Senkit sem lehetett megváltoztathatatlanul egy teljesen előre elrendelt mozgási tervhez kötni. Az

Önvaló inkább hagyott bennünket, hogy szabadon kövessük a gonoszság útját, mint hogy kényszerített volna bennünket, hogy az igazság útján járjunk. Az első ui. – szenvedés árán – megváltoztatható, aminek eredménye állandó és igazi jóság lehet, míg a másik csak értéktelen, felszínes és időleges jóságot eredményezhet. Az az univerzum, amelyben számos teremtmény él, amelyek nem előre felhúzott automataként működnek, hanem önálló egységek, vagyis szabadon fejlődhetnek, elkerülhetetlenül egymással versengő teremtmények univerzumává kellett hogy váljon. A kozmikus evolúció nem lehetett olyan mereven előre elrendelt, hogy ne lehetne benne hely individuális kezdeményezések számára.

Az ego először még nem képes arra, hogy közvetlen önző érdekein túllásson. Ez a képtelenség arra vezet, hogy közte és hasonló más, szintén korlátolt látású egyének között elkerülhetetlenül fájdalmas viszálykodás támad. Az egyén elkülönítettségének érzéséből lassanként konfliktus alakul ki, amely a bűnben csúcsosodik ki és az ezt követő fájdalomban. Vakon a boldogságát keresi mások rovására is, és így szenvedést okoz a többieknek, de később a karmikus visszahatás folytán saját magának is. Szabadságának ára a gonosz cselekedet. Az egyén az isteni megtestesülés része, és mivel bizonyos határon belül szabad, szabad volt arra is, hogy ezt a megtestesülést deformálja. Ezenkívül az a feszültség, amely az egyes egyének jelenlegi tökéletlensé-

ge és ugyanakkor születésükben magukkal hozott lehetőségük – a bennük rejlő isteni realizálásának tudat alatti, mégis parancsoló szükségessége – között fennáll, küzdelmet eredményez, amely örömhöz és fájdalomhoz vezet. Életük csupa feszültség; az, ami ténylegesen van, és az, amit éreznek, hogy lenniük kellene. Ez a feszültség elkerülhetetlenül ennek a kettős természetüknek a következménye. Mivel egyrészről személyes és véges, másrészről pedig univerzális és végtelen. A személyes én – hogy kiteljesítse magát – először sok-sok különböző úttal próbálkozik, amelyek közül sok antiszociálisnak és egoistának bizonyul. De a legszebb rózsákhoz is tövisek járulnak. Ha gazemberekké válhatunk, válhatunk erényes emberekké is. Az erkölcsi virágok számunkra akkor nyílnak, amikor a küzdelem végén már megszenvedtünk. Így a tüskék eltűnnek, de megmaradnak a virágok. Az ego földi tartózkodása ui. – fokozatos fejlődésen át – lassan napvilágra hozza magából az összes látens lehetőségeket, amelyek benne rejlenek. Amikor az ego a felismerésre jut és érzi, hogy másokkal egy és ugyanaz, addigi küzdelme befejeződik. Igaz, hogy eddig a pontig a gonosz cselekedetekből adódóan sok szenvedést kell elviselnie, a kozmikus fejlődés azonban – az állandó újjászületésen és karmikus nevelő hatáson keresztül – az egész emberiség tisztulásához és nemesebbé válásához vezet, még ha ez a folyamat évmilliókat is vesz igénybe. Az ego ui. mind másoknak, mind pedig saját magának rosszat okoz, mivel

sem önmagát, sem a világot nem ismeri. Bűnének az az indítóoka, hogy erejét helytelenül alkalmazza, érzéseit rossz irányba irányítja, akaratát nem helyesen érvényesíti mivel nem ismeri önmagát. Az emberi szív ösztönösen engedelmeskedik annak a belső indítéknak, hogy a boldogságot keresse. De külső kielégülésekkel egyedül nem elégedhet meg, mivel ezek korlátozottak és nem kielégítők: így ezután vallásos, misztikus, majd filozófiai úton keres tovább. Mindaddig azonban nem ér célhoz, míg önmaga felismeréséhez nem jut el.

Ha igaz, hogy a gonoszság abban a pillanatban születik meg, amikor az ember elválasztja magát saját valójától, akkor az is igaz, hogy az egyetlen megoldási lehetőség, ha visszatér hozzá. Az az isteni vágy, hogy ezt a különválást megszüntessük, fejeződik ki a sok alacsonyabb szintű vágyban, amelyek mögött gyakran alig fedezhető fel az elsődleges isteni. Az ember nem tudhatja, és rendszerint nem is tudja, hogy minden szórakozás kergetésében, amikor gondjait és bajait akarja elfelejteni, valójában saját magát igyekszik elfelejteni és így felülemelkedni önmagán. Izgatottan ide-oda kapkod a materiális javak keresésében, mivel belső ürességet érez, amit szeretne kitölteni. Minden vágyában, ami ide vagy oda hajszolja őt, a kielégülést végül csak az Önvalóban találja meg. Minden törekvésében, hogy mulandó birtokait megtartsa, a végső és nem mulandó Valóságot keresi. Minden újjászületésében, cseleke-

deteiben vagy gondolatai mögé rejtve ezt a rettenetes igazságot mutatja, hogy igazi életcéljával nincs harmonikus összhangban, és hogy önmagának idegen. Hajszolja a gazdagságot, a szerelmet, a szerencsét, holott tulajdonképpen egyetlent keres: az egyetlen valóságot. Mert ennek az elérésével olyan gazdagságot szerez, amit soha nem veszíthet el, és olyan szerelmet, ami soha nem ér véget.

Ha megértjük, hogy mi mindnyájan a Végtelen gyermekei vagyunk, akkor a szeretetünk iránta olyan természetes lesz, mint a földi szüleinkhez való ragaszkodásunk. Ekkor azt is megértjük, hogy a szeretet hatalmas misztériumot hordoz magában. Kétségtelen, hogy a földi szerelem bizonyos ritka pillanatokban – különösen kezdetben – megérint valamit, ami fölötte áll az alacsonyabb szintű földieknek. Sok költő érezte és fejezte ki finoman ennek az igazát, mint pl. Stephen Phillips:

„Nemcsak ezért szeretlek egyedül, hanem azért,
mivel a Végtelen honol fölötted.”

De ó jaj! amit a férfi keres és megtalálni remél a nőben, és ami után a nő vágyódik a férfiben, a földön csak a tér és az idő korlátainak alárendelve található meg, vagyis a szabadság elvesztésével és a halál pillanatában az addigi (boldogság) megszűnésé-

vel jár együtt; pusztulással; betegséggel és váltakozva rosszal, amelyek beárnyékolják az érzelmi hangulatot. Ilyen felfogásban a szerelem nem más, mint szomorúan korlátozott valami.

A hozzátartozóinkat és hozzánk közelállókat szeretni általában azt jelenti, hogy tőlük is hasonló szeretetet várnunk. Idővel azonban az ember azt találja, hogy az ilyen szeretet nem elég. A szeretet ezen a fokon nem állhat meg, hanem keresi az utat, hogy továbbjusson egy szűk baráti vagy rokoni körön túl. Az élet maga vezeti tovább az embert, hogy ezt túlhaladja. Az első lépés ezen az úton, amikor az ember felülkerekedik a múló földi vágyak bűvkörén, a második pedig az, amikor a szeretet átalakul valami nemesebbé és ritkábbá a mások iránt érzett részvétté, könyörületté. Ebben a fajta csodálatos isteni önfeláldozásban – ami az egész emberiséget átöleli – fejeződik ki a legmagasabb rendű szeretet.

De ennek a magasrendű szeretetnek az elérése nem könnyű dolog. Csak ha az ember azt látja, hogy a legdédelgetettebb reményei szertefoszlottak, csak ha már fájdalmasan megérezte a lét szörnyű mulandóságát, és ha már tapasztalta, hogy minden vágyat keltő rózsa mögött éles tüske rejlik, akkor ismeri fel tudatosan önmagát. Amikor rádöbben, hogy erőfeszítéseit helytelen irányban fejtette ki, élete a legdöntőbb fordulóponthoz érkezik: ekkor kezdi el az élet igazi értelmének keresését, így jut el

az Önvaló kereséséig. Minél több erőt fordít erre a keresésre, annál nagyobb béke tölti el, ahogy a harmat hull a kiszáradt földre. Amikor hosszú keresés után az ego tudása kiszélesedik, megértése tökéletesedik, az egyén – aki addig a rossz élő centruma volt – most a jó élő centrumává válik. Életében nincs nagyobb és grandiózusabb pillanat, mint amikor ez a felismerés kezd felderengeni. Mert ezután másoknak nem fájdalmat fog okozni, hanem saját megtalált boldogságát igyekszik megosztani mindenkivel. Mert nem a két egymással versenyző erő a világegyetemben, az ún. rossz és jó húzza le az embert vagy emeli föl, hanem azok az erők, amelyek az önző magatartást alakítják ki, ill. azok az erők, amelyek a személytelen, önzetlen magatartás elérését segítik elő. Minden egyes elszigetelt ego azért küzd, hogy kiteljesítse önmagát. Ez az evolúciós folyamat külső formájában háromféle alakot ölt: fizikait, intellektuálisat és szellemit. A fizikaiban az egyén kifelé irányul, és a tudatlanság és a gonoszság sötét mélységeiben tapogatózik, egy ideig az anyag illúziójában ringatva önmagát. Ez a Szellemnek az Anyagba való hanyatlása. De végül is az anyag minden megjelenési formája nem más, mint egy gondolkodó elme gondolatának testet öltése, vagyis nem valami második és elkülönült, önálló lényeg. Ezen első után a vágyak hatalmasan megnövekednek, de a harmadikon lecsökkennek. Az intellektuális evolúció veszi igénybe a legtöbb időt, és a legnagyobb küzdelem is erre a szakaszra esik.

Az első szakaszban az ego ui. teljesen csak kapzsi, a második szakaszban azonban már fölébred a tudni akarása is. E két tulajdonság egyesüléséből még nagyobb gonoszság származhat: az emberi leleményességgel társult ravasz gonoszság. Sok szenvedés és rossz után mégis ebből ered aztán az első önmagával és az élettel való elégedetlenség és az első felismerés, hogy a szenvedés legyőzése csak akkor lehetséges, ha önmagát legyőzi. Igaz, hosszú fejlődés után fordulóponthoz érkezik, ahol felismeri a helyes utat, és ettől kezdve befelé fordulva a szellemi fejlődés útján végül visszatér a kiindulási ponthoz, az Önvalóhoz.

Ha az ego útján nem lennének korlátok, ha akarata teljesen szabad lenne, akkor mindent romlásba döntene, végül saját létét is megsemmisítené. Ha viszont csak az előre elrendelt sorsa irányítaná, vagyis részleges szabad akarata nem lenne, akkor az ego nem lenne más, mint egy automata, egy játékszer, és így élete olyan lenne, mint egy élő halotté.

Megérthetjük így azt a végtelen értelmet, amely világegyetemünket olyannak alkotta, amilyen: vagyis egy rendezett rendszerű kozmosznak. Minden elkülönítettség, minden rossz, minden küzdelem, minden önzés és minden tudatlanság az elmének e kifelé irányuló tárgyakhoz kapcsolódó mozgásából származik. Minden egyesülés, minden jóság, minden harmónia és minden bölcsesség viszont az elme befelé irá-

nyuló, a forráshoz visszatérni akaró mozgásából ered. E két erő közötti konfliktus állandó, de az evolúciós karma bizonyos átmeneti időszakában nagymértékben megnövekszik és történelmileg jelentőssé válik. Ilyen kritikus időszakban élünk jelenleg: a világháború milliók részére óriási evolúciós fordulópontot jelent. E tények – amelyek gyakran nem ismertek, vagy figyelmen kívül hagyják őket – azt mutatják, hogy az élet felszíne nem tárhatja fel az élet valódi igazságát. Ha e tények felismerésével olvassuk ezt a könyvet, és ha létünk mindennapos cselekedeteit összekötjük e távoli, isteni cél keresésével, akkor cselekedeteinknek és tapasztalatainknak szükségszerűen meg kell változniuk minden vonatkozásban.

A jó diadala

Ha a végtelen Értelem tudta, hogy az antagonisztikus erők állandó játéka elkerülhetetlen jellemzője lesz a kialakult életnek; ha ugyanaz az Értelem megengedte, hogy az Univerzum a harmonikus erők által szabályozott, önmagát kifejlesztő és működtető rendszer legyen, tudta azt is, hogy a fejlődési folyamat ezeket a bűnöző és szenvedő teremtményeket elvezeti ahhoz a ponthoz is, ahol vétkeiket elhagyják, és önkéntesen együttműködve a kozmikus renddel, megszüntethetik szenvedéseiket. Ha a világfolyamat szükségszerűen magában foglalta az elkülönítettséget, ez pedig az önzést, amelyből a rossz és a szenvedés eredt, az is igaz, hogy a fejlődés korai és kései szakaszában egyaránt jelen volt az önzetlenség is, amiből a gonoszság és a szenvedés megszűnése eredt. Ezek tehát nem örökké tartó velejárói a létnek, hanem csak időszakos fázisai.

Biztosak lehetünk tehát abban, hogy a Világ Elme mind a rossznak, mind pedig a szenvedésnek határokat szabott. A rossz időszakos, nem állandó: végül önmagát semmisíti meg. Csak negatív élete van, nem látja, ami van, diszharmóniára törekszik, és nem érti az igazságot. A rossz röviden kifejezve az igazi megértés hiánya, az iga-

ságtól való eltávolodás, az életnek helytelen felfogása. Ha a felismerés folytán ezek a negatívumok megszűnnek, megszűnik a következményük is. A misztikus, aki a lét igazi mélységébe merül, nem találkozik gonoszsággal. Ezekben a nehéz időkben a filozófia a remény nyugodt üzenetét hozza nekünk és arra tanít, hogy minden rossz és a gonoszság magában hordja önmaga megsemmisítésének csíráját. A rossz jelen van ugyan, de léte nem örökkévaló. Meg kell értenünk, hogy ha jelenleg a fájdalom és a gonoszság uralkodik is földünkön, az univerzumban vannak égitestek, ahol ismeretlen fogalom.

De miért van az – kérdezhetnénk –, hogy ha a gonoszság múló jelenség, mégis úgy tűnik, hogy végigkísérte az univerzum egész történetét? Az e kérdésre adható válasz kettős. Először ez a föld az élet, s így az ember evolúciós fejlődésének színtere, és az evolúció a rejtett lehetőségek törvényszerű kifejlődése. Az a tudományos magyarázat, amely az ember fejlődését a barbarizmusból kiindulva írja le a mai ember szuperioritásáig, a mai kor embere számára hízelgő lehet, de nem teljesen helytálló, mivel a fejlődés alacsonyabb és legmagasabb fokozatán álló lények ugyanabban az időben mindig jelen vannak, és azok, akik rosszat cselekszenek, de később felismerik gonosz cselekedeteiket és a javulás útjára térnek, mint típus sohasem tűnnek el. Ezeket más, időben később testet öltött lények váltják fel. Ez azonban csak egy korláto-

zott időszakra igaz, mivel eljön az az óra, amikor a fejlődés alacsonyabb fokán álló típusok fejlődése is véget ér, és más lények fejlődése kezdődik gyorsan. Ettől a pillanattól fogva a gonoszság csökken és végül el is tűnik.

A kozmikus lét mindig újabb újjászületésben újítja meg magát. Ez önmagában örök és végtelen, de ezek a megismétlődő ciklusok szükségképpen végesek, és csak egy bizonyos ideig tartanak, bármily elképzelhetetlenül hosszú idő is ez. Így sohasem volt kiindulópont, amely valamennyi lény számára a fejlődési fokban ugyanaz lett volna, mivel nem volt a teremtésnek időpontja – amikor a semmiből hirtelen megszületett a világ –, hanem a kezdet és vég nélküli, önmagát ismétlő sorozatos (időszakos) univerzum Elméjének a kivetítődése. Nincs tehát egy töretlen előre- (felfelé-) haladás, sima és pusztán csak mechanikus fejlődés. Az emberben levő gonoszság elég nagy ahhoz, hogy ezt megakadályozza. De az előrehaladás és fejlődés mégis valódi tények, csak az evolúció spirál pályán halad, nem pedig egyenes lépcsőfokokon. Az élet nem ezen a planétán kezdődött valamilyen egyedi fajjal, de nem is fog itt befejeződni. Így az ismétlődő újjászületés ciklikus működésének köszönhetően (amely érvényes nemcsak az élőlényekre, hanem az egész világegyetemre) sohasem volt egy időszak, amikor a primitív emberiség csupán mint vad törzsi közösség élt és létezett. Ellenkezőleg, a kultúra és civilizáció, az intellektuális fejlődés, az etikai tö-

rekvések, a tudomány, a művészet, a prehisztorikus korban minden nagy populációs csoportban létezett a meglehetősen primitív feltételek mellett. A történelem előtti időkből származó vallási mítoszok és legendás hagyományok tanúskodnak mindezekről. Sohasem volt olyan idő, amikor minden vagy teljesen csak rossz, vagy csak jó lett volna.

Amikor tehát a Lét felosztotta magát miriád kisebb létre, a gonoszság törvényszerűen jött létre, mint a közöttük levő átmeneti kapcsolatok egyike. Amikor a forma nélküli Elme megszámlálhatatlan múló és ellentétes formába tükrözte szét önmagát, az önzés a vele járó összes szomorú kísérőivel: a bűnnel és szenvedéssel elkerülhetetlenül kialakult egy időre e formákhoz kapcsolódva. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a gonoszság nemcsak azért képezi részét az ego világról alkotott tapasztalatának, mert ez a világnak magának is velejárója (öröksége), hanem azért, mert benne van az egonak az illúziójában, amely a világgal való ellentmondással jön létre, vagyis röviden: a gonoszság a személyben van meg, nem pedig a környezetében. Amikor a személy legyőzi az önmagában levő gonoszságot, és olyan világba kerül át, amely megfelel magasabb tér-idő felfogásának, a gonoszság azért nem tűnik el, mivel más személyekben érvényesülve megmarad: sőt az emberek számának növekedésével csak növekszik.

Másodszor, bár végül a jónak kell győznie a gonoszság fölött – amikor az ego a fejlődésének utolsó, harmadik (szellemi) szakaszát is bejárta –, ezt azonban már nem észleljük, mivel az észlelésünk határán kívül eső területen jelenik meg, mivel mindaddig, míg ezen az alacsonyabb tér-idő világban élünk, teljesen nem válhat valóra. A jó győzelmének gyümölcseit csak egy magasabb síkon élvezhetjük. A földi élet kemény megpróbáltatásait egy földi élet fölötti élet kompenzálja. Azt a hitet, hogy az abszolút tökéletesség csak testi alakban érhető el, sem az elmúlt történelem tényei, sem a jelen tapasztalat, sem pedig a titkos tanítás nem erősíti meg. Az egyénnek kétségtelenül el kell jutnia egy bizonyos fejlődési fokra; ahol bizonyos korlátozásoktól már megszabadul, de ezen a fokon túl a földi élet adta korlátozások akadályt jelentenek a további úton. A Földön tapasztalható küzdelemnek és visszataszító szenvedésnek nem található párja egy másik planétán. Ez azért van, mivel felfogásunk annyira szegény, olyan véges és olyan korlátolt: röviden azért, mert olyan tudatlanok vagyunk. Minden, ami véges, ami a mi sajátos tér-idő világunkban van, szükségszerűen tökéletlen. Ezért az ember a minden korlátozástól mentes szabadságot – ha kiérdemelte – csak akkor érheti el, ha levetette magáról a földi, testi ruháját, és egy változás nélküli élet tudatához érkezett el. Csak ekkor válhat szabaddá az összes idő- és térkorlátozástól. Csak amikor megoldotta az idő misztériumát, amely földi életünk lé-

nyeges velejárója, oldhatja meg a Végtelenség misztériumát, amely túl van a földi életen.

Az univerzumot mi mindig csak kis darabjaiban szemléljük, míg a Világ Elme az Egészet (egy időben) tekinti át. Köznapi nyelvre lefordítva ez azt jelenti, hogy egyedül Isten tud mindent. A kozmikus folyamatoknak összességében van értelme (jelentősége); ezt azonban – mivel csak egy részét tudjuk áttekinteni – nem láthatjuk és érthetjük meg. Erre csak a Világ Elme képes. Az ember történelme tulajdonképpen azt a törekvést és próbálkozást fejezi ki, hogy realizálja azt, ami a Világ Elme tudatában mint harmonikus egység létezik. Mind a gonoszság, mind pedig a gonoszság megszűnése egyidejűleg benne van, és ha részesedhetnénk ebben az értelmünkkel el nem érhető tudatban, megérthetnénk, miért sötétek néha az Isten útjai. Ebben a tudatban az összes idő benne van, ahol minden ugyanabban a pillanatban történik, és nincs felosztva előttire és utánira. Ha megértjük, mit jelent az idő, amikor felismerjük, hogy a múlt, jelen és jövő olyan fogalmak, amelyeknek inkább gyakorlati igazságuk van, mintsem filozófiai, és hogy ezek tulajdonképpen ember alkotta képek, akkor kezdjük elménket felszabadítani egy ősi illúziótól. Akkor kezdjük azt is megérteni, hogy az az elképzelés, mely szerint az univerzum hirtelen keletkezett a semmiből, nem lehet helyes.

Az univerzum léte az időben úgy tekintendő helyesen, mint az örökkévaló jelen, múlt, és mindenkor egységes, a térben való léte pedig mint a változatlan itt, ott és mindenütt egységes. Létének nincs kezdete, mint ahogy nincs vége sem. Egy kezdet és vég nélküli univerzum, természete folytán időben nem állandó valami, hanem aktív folyamat, a Világ Elme örök tevékenysége (törvénye). És mivel ez valójában egy aktív szellemi folyamat, nem pedig egy mozdulatlan anyagi szerkezet, a benne rejlő valamennyi élettelen és élő kivétel nélkül arra törekszik, hogy létének belső valóságát (realitását) megértse. Ez a küzdelem szükségszerűen egy idő múlva a korlátozott földi tér-idő szemléleten túlra emeli őket.

Ha a Világ Elme látja a kezdetet és a véget, a folyamatot és a végkifejletet, a végső célt és az időleges küzdelmet, ne essünk abba a hibába, hogy mindez bennünket gépemberré kell hogy tegyen. Vagyunk, akik vagyunk – szuperérzékeny lények, akiket saját érzékelésű tér-idő felfogásuk bénít meg. Az elme az egyedüli valóság. Valamennyi emberi eszme végül egy sajátos elméhez tér vissza, amelyből származik. Az univerzum nem más, mint az Elme állandó működése a véges eszmék világában. Az emberi élet nem más, mint azoknak az eszméknek a vajúdása, amelyek azt akarják, hogy végső Forrásukhoz juthassanak el. Az ego fejlődésének harmadik vagy szellemi útja egy kínai bölcs szavaival valójában a „hazafelé” való utat jelenti.

Az Önvaló természeténél fogva tiszta és jóságos; hogyan képzelhető el tehát, hogy gonosz gondolatok jöjjenek egyáltalán létre? Nem is tudjuk felfogni, mennyi bonyolultság is rejlik e látszólag egyszerű és őszinte kérdésben. Mivel relatív tér-idő szemlélettel vagyunk hozzákötve tér-idő világunkhoz, nem követelhetjük, hogy a szenvedés és gonoszság misztériumának teljes és tökéletes magyarázatát megértsük. Ezek ugyanis fölötte állnak relatív tér-idő világunknak. Az egyetlen válasz, amit véges elménkkel felfoghatunk; erre a kérdésre csak az, hogy a gonosz gondolatok a Világ Elme felszínéről származnak – ezek a gondolatok teljesen múló formák és jelenségek. Az elme igazi természete maga változatlan marad, nem befolyásolják ezek a gondolatok. Hasonlóan egy végtelen óceánhoz, melynek a felszínét miriád hullám szántja végig, az óceán mélye és lényege azonban nyugodt és mozdulatlan. Vagy ahogy az ég lényege sem változik azáltal, ha fekete viharos fellegek vonulnak rajta végig, ugyanígy az Önvaló eredeti tisztasága is zavartalan marad, ha az emberi gondolatok, érzések és szenvedélyek vonulnak vetületén, az emberi személyiségen keresztül.

De végül is hogyan képzelhetjük el, hogy a véges ego – látszólagos önkorlátozással – a végtelen Önvaló részét képezi? Ez csak a mi illúziónk, hogy bárhol is korlátozás lenne az emberben. Csak az alacsonyabb, emberi szemszögből nézve tűnik így,

de nem az Önvaló szemszögéből. A jobb megértés céljából vegyük megint az álom-illusztrációt két különböző nézőpontból. Az első nézőpont az, amikor az álmodó álmának saját részévé válik, és azt valódinak képzeli. A másik nézőpontból tekintve az álmodó tulajdonképpen nem változik az álom folyamán. Az első nézőpont igaz, de múló, míg a második igaz és állandó is egyben. Ezt a hasonlatot alkalmazhatjuk az Önvalóról alkotott elképzelésünk kialakítására. Az Önvaló bizonyos része látszólag saját maga képzelte önkorlátozásba alakul át, mint különálló emberi lény. Ezt a részt a saját maga kivetítése hipnotizálja, ill. bénítja meg, amely a személy működési teréhez hátteret szolgáltat. De a másik szempontból tekintve emlékeznünk kell hogy mindez nem más, mint az önmagát szemlélő Önvaló, amikor a világot tapasztalja, és mégis önmagát szemléli, amikor az élőlények miriádjait szemléli.

E földi lét összes szörnyűsége és durvasága között ismételten emlékeztetnünk kell magunkat arra, hogy mindez olyan mulandó, mint ahogy ősszel leesnek a falevelek, és emlékeznünk kell arra, hogy tévedés rabjai vagyunk, elménk saját tapasztalatának tévedésébe esik szüntelen. A gonoszság és szenvedés, a küzdelem és ellenállás csak a formák, a valóságtól való elkülönülés és az illúziók világában jelenik meg, vagyis az Önvaló tökéletes létében nincsenek jelen, amely abban a világban honol, ahová semmi viszálykodás és konfliktus nem hatolhat be. Az ember tehát önmagában győzheti

le őket, ha erre a magasztos szintre emelkedik. Ismételten emlékeztetnünk kell magunkat arra, hogy jelenlegi tér-idő szemléletünk fátylán túl egy szeplőtlen lét honol, ahová ezek a sötét árnyak a legkisebb mértékben sem léphetnek be. Itt van az a mennyek országa, ahol legszentebb és legtisztább reményeink megvalósulhatnak. E nagyszerű cél felé haladunk elkerülhetetlenül és észrevétlenül az evolúció sodrával, fájdalmak és tévedések tanuló-iskolájában tökéletesedve, amelyek a lét egy bizonyos szintjéhez időszakosan ugyan, de hozzátartoznak. Ez a mi dicsőséges rendeltetésünk, mivel a felszabadulás nemcsak néhány kiválasztottra, hanem mindnyájunkra vár.

Ha századunk szörnyű szenvedéseit tekintjük, nehéz elhinni, hogy Isten létezik. Még nehezebb lenne azonban azt elhinni, hogy – ha ez az univerzum kialakult – az Őt kialakító formatív (inkább, mint teremtő) erők most minden érdeklődésüket elvesztve megszűnnének. Az az Elme, amely ezt a világegyetemet létrehozta, bizonyára nem közömbös a fájdalmak, bűnök és a szenvedés vagy küzdelem láttán. És ha ez az Elme jóságos – mint ahogyan a bölcsek ezt állítják –, bizonyára megadja a segítséget és a világosságot, ahol erre szükség van. Miért nem orvosol tehát minden bajt, és miért nem javít meg minden hiányt? Bosszankodunk és zsörtölődünk csak azért, mert nem értjük kifürkészhetetlen útjait, végtelen türelmét. Ez a végtelen Értelem azonban tudja, hogy ha lényének számos véges centrumokba való kivetülése közöttük

diszkordancia megjelenésével jár együtt, ugyanakkor azt is tudja, hogy ha a fejlődés folyamán ezek a véges centrumok visszatérnek Hozzá, újra harmónia lesz közöttük. Miért van a mi összes gyötrődésünk, hogy elérjük a tökéletességet? A Természet türelmes, nem siet. Millió évek teltek el, míg az ember kialakult, mennyivel több idő kell ahhoz, hogy az ember tökéletessé váljon! Az idő tökéletesíti elménket, és a bölcsességet megérleli. Sok időre van szükség ahhoz, hogy az élet magasabb rendű és rejtett célját megvalósítsa. Azért van szükség az újjászületésre, hogy az ember tanuljon és tökéletesedjen. A kőfaragó paleolit ember és a metafizikus gondolkodású Immanuel Kant között a különbség óriási, és ez csak az ismételt újjászületéssel magyarázható. Az ember tökéletesebbé válását csak az teszi lehetővé, hogy tapasztalati ismétlések során megy át, de hogy ezt megérthesse, szabadsága van mind a rosszra, mind pedig az azt követő szenvedés elviselésére. Ha nem lenne ez a szabadság, ennek a folyamatnak a belső értéke veszne el.

Az élet bora lassan elfolyik,
Az élet lombja hull, hull, s eltemet.

(Szabó L. fordítása)

Így írt Omar Khajjám, a középkori perzsa filozófus-költő. Ha szemünket múltunkra fordítjuk, és úgy érezzük, hogy már eleget éltünk és sokat szenvedtünk, emlékezetünkbe idézhetjük Gray sorait:

Mégis, óh! Miért kellene ismerni sorsunkat?
A Szomorúság sohasem jön túl későn,
és a Boldogság túl gyorsan száll tova.

Életünk egy része már elment, talán harmada, talán fele vagy háromnegyede. Fel tudunk mutatni valamilyen haladást belső fejlődésünkben ezen időszak alatt? Legalább most tegyünk meg, amit tehetünk még a hátralévő időben, hogy később visszatekintve felfedezhessük benne az állandó értéket, amit magunk csikartunk ki a vasmarkú Időtől.

Az ember szabadsága és végzete

Ha az emberi gonoszság és szenvedés problémáját még sajátosabban akarjuk megvizsgálni, azt találjuk, hogy igen bonyolult és súlyos nehézségeket magában foglaló problémával állunk szemben. Itt azonban segítségünkre jön a relativitás elmélete.

Ha végigtekintünk egy hosszú fasoron, úgy érzékeljük, mintha a messzebb lévő fák közelebb lennének egymáshoz, mint a közeliek. Repülőgépről tekintve azonban látjuk, hogy a fák egymástól minden esetben ugyanolyan távolságra vannak. Vagyis az első szemlélet illúzióját korrigálni tudjuk, ha megváltoztatjuk a nézőpontunkat. Ezt jelen problémánkra alkalmazva is meg lehet tenni: tekintsük egy magasabb, átfogóbb nézőpontból. Az találjuk, hogy minden rossz mellett ott áll a jó is, közömbösítve az előző hatását. Így szemlélve a dolgot, korábbi szemléletünk erősen módosul. A fájdalmat a rossz oldalán tekintjük, és gyorsan meg szeretnénk szabadulni tőle. A szenvedést azonban tekinthetjük nemcsak egy olyan álláspontból, ahonnan csak az egész egy része látszik, hanem olyan álláspontból is, ahol az egész egyszerre felfogható. A metafizika kemény, de magas álláspontjából, amely eltaszítja a materialista nézetet, egy szerencsétlen esemény vagy kellemetlen személy csak korlátozott idő-

szemléletünkben tűnik gonosznak, valójában nem más, mint elménk képzeletében megjelenő idea.

Szüleinktől sokat örököltünk, testünk és fizikai életünk így születésünk pillanatától többé-kevésbé egy öröklött rend szerint változik, alakul. Úgy tűnik, ezen a végzet meghatározta elrendeltségen nem tudunk változtatni. Így azok számára, akik valamilyen fogyatékossággal, nyomorékon születnek, van valami esély, hogy változtatni tudjanak szerencsétlen életükön? A válasz erre a kérdésre egyeseket elszomoríthat, másokat fellelkesíthet. Ha minden erőfeszítésünk ellenére testünk továbbra is beteg marad, ha életünk emiatt terhessé válik, vigaszt és enyhülést vagy a vallásos hitben, vagy a misztikában, vagy metafizikai gondolatokban találhatunk, amelyek látókörünket bővítik és egocentrikus nézetünket csökkentik. Így hát fájdalmas tapasztalatunk nem értéktelen, mivel segítségünkre van, hogy etikailag vagy filozófiailag magasabb szintre jussunk. „Tanuld meg, hogy a szenvedés – mivel arról győzi meg az embert, hogy szükség van a belső életre – szellemi tanító” mondja a „Drágakövek kertje” c. tibeti szöveg. Azok, akik sok szenvedésen mentek keresztül, a szenvedésben összetört szívvel és elveszett reménnyel hamarabb figyelnek a szellemi üzenetre, mint a többiek, bármilyen éles eszűek és okosak is legyenek az utóbbiak. Legtöbbünknek a

nem teljesült vágyak miatt érzett szenvedés sokaságán kell keresztülhaladnunk, mielőtt a megnyugvást hozó isteni vágytalanság értékét felismerjük.

Az összes látszólag gonosz és rossz nem valódi gonosz és rossz. Ki nem ismer olyan embert, akit valamilyen betegség jó irányba befolyásolt? Ugyanaz a baj vagy nehézség az egyik ember erényét gyöngíti, a másikét viszont erősíti. A könnyek nem mindig mondják az igazat. Még a dörgő fegyverek és a keserű elnyomás is lehet antropológiai eszköz arra, hogy az ember lelkét alakítsa, és elősegítse a szuperfizikai evolúciót. Talán igaza lehet Eckhartnak, aki azt mondja: „A leggyorsabb ló, amely bennünket a tökéletesség felé visz: a szenvedés.” Egy ember szomorkodhat valami fölött, ami valójában a javát szolgálja, és könnyet hullat, mintha ez fájdalmat okozna neki! Minden tapasztalat tanítja az értelmet és iskolázza az érzelmeket. Következésképpen ha csak a szenvedés tudja visszavinni az embert a magasabb rendű életbe, a szenvedés (szükségszerű) léte máris indokolt.

Korábban már említettük, hogy az univerzum nem jöhetett létre az ellentétpárok megjelenése nélkül. Ilyen ellentétpár pl. a világosság-sötétség vagy az élet és halál. Ez a dualitás az univerzum lényegéből fakad. Következésképpen ez a dualitás a mi emberi természetünkben is benne rejlik. Fizikai életünk fenntartásához táplálékra van szükségünk, s ennek a felvételére az éhség késztet bennünket. De szervezetünkben

megvan az az ösztön is, amely megóv bennünket attól, hogy pl. a mérgező anyagokat megegyük. Egyik inger örömet okoz, a másik fájdalmat. Ha tehát testünkben mind a kettő jelen van, nem várhatjuk, hogy úgy éljük le az életünket, hogy csak az egyik jelentkezzen egész életünk folyamán. Szellemi és érzelmi életünket ugyanilyen dualitás jellemzi. A kettőt tartósan elválasztani és életünkben csak a nekünk tetsző egyiket a kettő közül várni reménytelen dolog. Mint ahogy a tél hidege elhervasztja a fák lombozatát, mégsem tekinthető rossznak, ugyanúgy a Természet romboló erői is eltüntethetnek egyéneket, nemzeteket, civilizációkat és kontinenseket, ha az idejük betelt, hogy elpusztuljanak. Ez azonban semmiképpen sem tekinthető a gonosz erők diadalának, hanem csak annak, hogy az ellentétpárok egyik oldala (ebben az esetben a romboló) érvényesül erőteljesebben. Értelmetlen dolog lenne olyan világot kívánni, amely mentes lenne a szenvedéstől. Gondoljuk el, mi lenne, ha nem lenne fájdalominger testünkben, és egyik kezünket tűzbe dugnánk? Nyilvánvalóan elégne a kezünk, mert nem lenne fájdalom, ami figyelmeztetne bennünket a veszélyre. Amíg a fájdalom megóvja a fizikai életet, joga van ahhoz, hogy a dolgok univerzális szerkezetében jelen legyen. Etikai létünk jelen fejlődési szakaszában a fájdalom tölti be a nagyobb részt: ez azonban inkább hasznosabb számunkra, mintha az öröm töltené be. Önző voltunkban azonban nem ismerjük fel ezt a tényt. Ha nem tesz többet, mint azt,

hogy szellemi tehetetlenségünkből kimozdít, amibe legtöbben szokásaink miatt beleesünk, a szenvedés már nem volt hiábavaló. Platón szerint helytelen az, ha egy embert – aki nagyon rászolgált a büntetésre – felmentünk a jogos büntetés alól. Mert a büntetés felismerteti vele a rosszat, amit elkövetett, és így a jellemét pozitív irányba alakítja. A fájdalom és szenvedés tudja csak legyőzni egy emberben a kegyetlenséget, összetörni a büszkeséget, vagy megszüntetni a féktelen vágyat: ezek ui. aligha győzhetők le pusztán csak szavakkal. Amikor a szenvedés – a karmikus visszahatás folytán – csapást mér az én önteltségére, ez nem tekinthető valójában büntetésnek, csak valami ahhoz hasonlónak, amikor egy sebész a késével felnyit egy tályogot. A karmikus kötelékek, amelyek a rosszat elkövető köré csavarodnak, valójában a rossz cselekedetek természetes következményeként vannak jelen, nem pedig a büntetés parancsaként. Az idő tanítja és neveli az egyént jóra. Ha kellő alázatra tett szert, hogy szembe tudjon nézni saját helytelen és rossz cselekedeteivel, azt is látni fogja, hogy szenvedései elsősorban ezek következményei.

Senki nem alkalmaz önszántából önmagára fegyelmező eljárást; ezért van az, hogy karmikus csapások kényszeréből hajtjuk alá magunkat a fegyelemnek. Így a szenvedést és fájdalmat lényegében a karma működésén keresztül érezzük. A csírákat mi magunk vetettük el vagy jelen, vagy valamelyik előző életünkben. Az első tévedés,

amibe a karmatant elfogadó ember beleesik az, hogy a jelen cselekedeteinek kihatását csak az elkövetkező születéseiben gondolja megvalósulni. Az igazság az, hogy cselekedeteink következményei – hacsak egy mód van rá – még jelen életünkben érezhetők, tehát nem valami távoli jövőben. Minden pillanattal ui. tulajdonképpen a következő pillanatot alakítjuk. A karma folytonos folyamatot jelent, tehát nem tekinthető úgy, mint valami halálunk utáni ítélőbíró. Természetesen nem mindig van rá mód, hogy jelen életünk minden cselekedetének a visszahatása még ebben az életünkben érezhető legyen. Ilyen esetekben – és csak ilyenben – tevődik át a visszahatás a következő születésekre.

Még azok is, akik elfogadják az újjászületés és a magunk kialakította karma elméletét, gyakran nem tudják, hogyan is alkalmazzák ezt a gyakorlatban. Mindenekelőtt meg kell érteni, hogy ha a gonoszság léte abból a korlátozottságból ered, amely a Végtelennek végesbe való kisugárzásával jár együtt, nem kell azért működését némán és türelmesen elfogadnunk. Ha tudjuk is, hogy a karma néha részleges, máskor meg teljes bíróként működik, nem szabad nemtörődöm módon félreállni az agresszív cselekedetek láttán passzív belenyugvással a karma működésébe. A karma működéséhez ui. eszközökre van szükség, hatását nem spontán tudja kifejteni, így nem szabad félreállnunk az együttműködés elől, hogy tanító-nevelő hatását kifejthesse.

A másik fontos dolog, amit a karmával kapcsolatban meg kell értenünk az, hogy mi a szabad akarat szerepe e tan gyakorlati alkalmazásában. Gyengítjük ui. magunkat, és meghamisítjuk az igazságot, ha azt hisszük, hogy minden esemény megváltoztathatatlanul előre elrendelt, és életünk egy ilyen eleve elrendeltség szerint alakul és zajlik le, vagyis hogy semmit sem tehetünk azoknak a helyzeteknek a jobbá tételére, amelyben élünk. Igaz ugyan, hogy múlt cselekedeteink által megszabott bizonyos korlátok közé vagyunk szorítva működésünket illetően, ugyanakkor az is igaz, hogy minden szabadságunk megvan ahhoz, hogy a kialakult eseményeket befolyásoljuk és megváltoztassuk. Ez a szabadság az emberben, szívében és Önvalójában rejlik benne. A sors és a végzet az ember felszíni létére tapad, vagyis a személyiségben létezik. Mivel az ember maga e kettő összetételéből áll, sem az abszolút fatalistának, sem az abszolút szabad akarat hirdetőjének nincs igaza: vagyis az ember külső életét e kettő összetevője határozza meg. Nincs tehát sem olyan ember, aki teljesen maga alakítja ki életét, de olyan sincs, aki rabszolga módon teljesen ki lenne szolgáltatva az események kényszerűségének; vagyis sorsának. Az események tehát sem nem teljesen fatálisak, sem nem teljesen akaratunkból adódóak, hanem a kettős karakter jelét viselik magukon. Saját sorsunk szőnyegét magunk szőttük, de hogy milyen színű, minőségű

fonalat használunk hozzá, ezt múltbeli cselekedeteink és gondolataink irányítják. Röviden: létünk tehát félig független, félig pedig előre elrendelt jellegű.

A materialista az univerzumról rettenetes képet alkot, ami nem más, mint egy szörnyű börtön, ahol az ember sorsát, gondolatait és cselekedeteit teljesen fizikai környezete szabja meg. Sok tudatlan a Keletiek között egy bezárt világban él, ahol az ember minden segítség nélkül hányódik egy vélt isteni predesztináció szerint. A karmatan nem fogadja el ezeket az állításokat, hanem azt mondja, hogy az embernek elég szabadsága van ahhoz, hogy mind önmagát, mind pedig környezetét alakítsa. Saját akaratával az egyén befolyásolja környezetét, együttműködik a Természettel vagy akadályozza azt. A karmatan nem állítja, hogy kolduskénti kell állnunk Sorsunk kapuja előtt kéregetve. Múltbeli szabad akaratunk volt a forrása a jelenbeli sorsunknak. Következésképpen a legerősebb tényező mindig a saját akaratunk. Így tehát sem a fatalizmusnak, sem pedig túlzott önbizalmunknak nem szabad úrrá lennie rajtunk. Az ember nem menekülhet meg saját felelősségétől, amellyel belső magatartását és külső környezetét kialakítja: mindkettőért egyedül ő maga a felelős. Aki akadályokkal áll szemben, tanulhat Beethoventől, aki teljesen a zenének szentelte magát, és a sors iróniája következtében nem volt képes saját kompozícióját hallgatni. A süketsége ugyan elkeserítette, de le nem törhette teljesen. „Viaskodom a Sorssal, nem fog

sohasem ledönteni engem!” – írta. Folytatta a munkát, és még nagyobb és még grandiózusabb zenét komponált az utókornak, mivel amit a szenvedésben tanult, azt dalban mondta el. Mindenkinek meg kell vizsgálnia, milyen hibát követett el cselekedeteiben, és meg kell keresnie a forrást önmagában. Legalább részleges felelősségét kell elismernie, és neki kell látnia, hogy milyen módosításokat tudna megvalósítani. Ez ugyan fájdalmas dolog, de még mindig jobb, mint áltatni magunkat, és a végén csalódni. Mert amikor egy gondolatsor vagy cselekedet elég erőssé válik, annak a karmikus hatása is elkerülhetetlenül megjelenik – mint egy élesen exponált kép a filmen. Amikor már a karmikus erő bizonyos lendületet ér el, akkor mozgásában már nem lehet megállítani, legfeljebb csak módosítani. Ez az, amiért a filozófia arra tanít, hogy a nemkívánatos elemeket még csírájában kell elfojtani; és ezáltal megszüntetni a belőlük fakadó karmikus energiát, mielőtt még romboló hatásukat kifejthetnék. Egy gondolat, amely még nem „nőtte ki” magát, és így még nem tett szert bizonyos nagyságú erőre, nem eredményez karmikus következményt. A rossz gondolatoknak a kiirtása megjelenésükkor tehát nagyon fontos. Az egyénben megjelenő káros gondolatok vagy egy nemzeten belüli rossz irányzatok, mozgalmak kiirtásának a módja az, hogy a kialakulásuk kezdeti szakaszában kell ellenőrzés alá venni őket, amikor még

nem erősek, mivel jóval könnyebb megakadályozni őket kezdetben, amikor még viszonylag gyengék, mint később, mikor már erősek.

Mindazonáltal a filozófiai tanulónak meg kell értenie, hogy ha egyszer minden erejével ellent is kell állnia a karmahatásoknak, más pillanatokban viszont belenyugodva meg kell hajolnia előttük. Mert ha nem tanulta még meg, mikor engedjen, amikor engednie kell, minden hibás erőfeszítés ezen erők ellenében csak további szenvedésre és szükségtelen fájdalomra vezet. Vakon tehát nem kell lázadozni ellenük. Hogy mikor milyen magatartást kell helyesen felvennie, ki kell alakítania magának idővel, mivel nincs olyan tankönyv, ami ezt elő tudná írni; egyedül a gondolkodással társult intuíció vezetheti rá az egyént a helyes hozzáállás megválasztására.

Az ilyen intuíciót azonban gondosan meg kell különböztetni az álintuícióktól, amelyek tulajdonképpen csak saját érzelmi komplexumának, előítéletének vagy a kívánt dolognak a visszhangját képezik. Az első (az igazi intuíció) az Önvalónak az autentikus sugallata. Az idő nélküli Önvaló magában foglalja a hozzákapcsolódó személyiségek valamennyi emlékcsíráját, amelyek majd kellő időben kihajtanak. Csak azt akarja, amit az egyén – életeinek folyamán – karmikusan megszolgált: ez pedig nem más, mint amit cselekedeteivel kiérdemelt akár pozitív, akár negatív értelemben. Mivel az Önvaló e karmikus kiegyenlítődésnek a forrása, ezért az mondható,

hogy tulajdonképpen minden ember a saját maga bírája. Nem szabad ui. soha elfelejteni, hogy az egyén központi énje ez az Önvaló, ami nem valami idegen, távoli számára. A karma valódi természetét nem tudjuk megérteni, ha azt gondoljuk, hogy ez az egyén valódi énjéhez képest valami külső irányból rákényszerített erő, ami durván diktál nekünk, és mi tehetetlenek vagyunk vele szemben. Éppen ellenkezőleg, abból kifolyólag, hogy az egész világ szellemi, ez az erő mindenütt és mindenkiben működik. Ebből következik, hogy ami az egyénnel történik, az a legbensőbb lényének titkos akaratából történik. E szempontból szemlélve a dolgot, a szenvedés, amit el kell viselnünk, végső értelmezésben nem rossz, bár pillanatnyilag annak is látszik, és ami vak, külső és kegyetlen erőnek tűnik, valójában egy tudatos belső erő, amelynek az elsődleges célja, hogy az egyént megtisztítsa a rossztól. A rossz előbb vagy utóbb rádöbbenti az egyént, hogy a rosszat törölnie kell az életéből, mint ahogy a fájdalom is azért van, hogy keressük azt az utat és módot, amellyel megszabadulhatunk tőle. Vagyis az egyén előbb vagy utóbb elindul az Önvaló keresése felé. A rossz és a gonoszság az életben nem állandó valami, hanem időszakos és múló, mint minden más az életben. A karmikus kényszerítőerők folytán az egyén végül is abbahagyja a rossz irányba való haladást, és erejét összhangba hozza az istenivel.

Szélesebb látókörből vizsgálva tehát a jó cselekedetek igazi jutalma az, amikor a karmikus visszahatások folytán az egyén jelleme a jó irányba alakul, míg a rossz cselekedetek legsúlyosabb karmikus visszahatása az, amikor a rosszat cselekvő egyént még nagyobb tehertétellel terhelik meg. A mentalizmus a gondolat fontosságát hangsúlyozza, és ennél a kérdésnél is elsősorban a gondolatnak van nagy jelentősége. A karma ui. kettős jellegű. Minden cselekedetnek megvan a fizikai reakciója, de megvan egy pszichológiai tendenciája is, amely arra törekszik, hogy megismételje a cselekvést.

Az ezt megelőző kötetben említettük, hogy a gondolat teremtőerő, és ez előbb vagy utóbb meghozza a gyümölcsét az egyén általános környezetének kialakításában. Ez a morális életre is igaz. Nem mindig szükséges ui. ahhoz, hogy a gondolatok karmikusan hatásosakká váljanak, hogy az egyén cselekedjen is. Ha a gondolatok elég intenzívek, és hosszú időn át tartanak, a külső környezetben is változást képesek előidézni. Ezt egy közvetlen példa jobban érthetővé teszi. Ha pl. egy ember kitartóan és erősen utál valakit, s talán a halálát is kívánja, bár fél attól, hogy maga ölje meg, gyilkos gondolatai egy napon saját magára támadnak majd rá. Talán erőszakos halállal hal meg, vagy véletlen baleset áldozata lesz, vagy betegségbe esik, amely éppen olyan szenvedést okoz majd neki, amilyen mértékű gyűlölet izzott benne.

Hasonlóképpen a szokásos káros gondolatok előbb vagy utóbb káros elváltozásokat hoznak létre a fizikai testben. Az orvos jól látja, amikor a betegség okát idegi eredetűnek mondja, de nem tudja, hogy az idegesség valódi eredete szellemi: pl. beteges gyűlölet, félelem, düh vagy más hasonló. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy ha valaki valamilyen betegségben szenved, ennek oka mindig valami múltban elkövetett rossz, beidegzett gondolat, mert a testnek is megvan a maga higiénikus törvénye, amit büntetlenül szintén nem lehet megszegni.

Mindezek azonban azért lehetségesek, mert létünk egész alapja mentális. A karmikus folyamatban a teremtő tényező az elme maga. Következésképpen mentálisan kell magunkat megváltoztatni, ha a karmikus hatásokat radikálisan és javunkra akarjuk megváltoztatni. Aki ezt nem tudja egykönnyen felfogni, gondoljon arra, milyen gyakran őszül meg egy ember rövid időn belül, ha valamilyen szörnyű élményben van része. Az okozat pusztán fizikai, míg az ok tisztán szellemi volt. De hasonló pl. a stigma kialakulása is: az illető egyén oly erősen gondol Jézus sebeire, hogy a gondolat fizikai síkon képes elváltozást előidézni: a sebek saját magán is megjelennek. Hogy a gondolati erő milyen nagy, azt még néhány állaton is tapasztalhatjuk: pl. ha egy tehén kobrát lát, már a puszta látásból eredő rémület is elég ahhoz, hogy ne adjon tejet.

Az ember végül is mindig tudása szerint cselekszik. Sokan azt állítják, hogy egy intellektuális ember a tudását cselekedeteivel alakítja ki. Ez azonban nem mondható tudásnak, csak elméletnek. Ezért ha ezt a tanítást, amely szerint egy ember elkerülhetetlenül saját cselekedetének gyümölcsét élvezi, egy ember teljességgel magáénak vallja, és világnézetében is ez válik uralkodóvá, külső életére nagy hatást gyakorol. Ha ez nincs így, akkor valószínűleg vagy csak felszínesen ismeri el ennek a tannak az igazát, vagy a tudat alatti önzés, vagy fegyelmezetlen szenvedélye hiúsítja meg ezt. Az első esetben rendszerint a tanítást csak hagyományból vagy papagájszerűen alkalmazva ismeri – ezt látjuk sok esetben Keleten. A konvencionális ismeretet sohasem szabad összetéveszteni a mély meggyőződéssel, és így a tanítás sokat veszít etikailag fegyelmező éléből. A második esetben az ember tudat alatti gátlásai érvényesülnek: ezek akadályozzák meg, hogy a tanításban teljesen higgyen. Közmondásos dolog, hogy az ember cselekedete arra irányul, amerre a gondolatai és érzései irányulnak.

Ha az ember helyesen megértette, miért kell szenvednie, és cselekedeteiben, jellemében vagy megértésében (felfogásában) a megfelelő szükséges változtatásokat megtette, akkor számíthat arra, hogy megszerezheti és meg is tarthatja a szellemi egyensúlyt, ami belső békében nyilvánul meg. Ha ezeket az igazságokat magáévá

tette, az élet nehézségeivel bátran tud szembenézni, és a halál elkerülhetetlenségét is nyugodtan veszi tudomásul. A földi nehézségek között megtanul rettenthetetlen szívvel járni, a földi örömök között pedig nyugodt, higgadt fővel – nem azért, hogy mint a strucc, ne vegyen tudomást a nehézségekről, vagy azért, mert visszautasítja az örömöket, hanem azért, mert nincs bölcsessége –; így megtanulja megérteni őket. Ahogy egy mongol szövegben olvashatjuk: „mindazok, akik mind az örömöt, mind a szomorúságot megtanulják nyugodt szívvel elviselni, szellemileg magas fokon állnak, bár kifelé semmiben sem különböznek a többiektől.”

Az ilyen magas rendű nyugodtságot könnyen össze lehetne tévesztenünk puszta önteltséggel vagy alacsony rendű optimizmussal. Az első azonban azért nem lehet, mivel nagyon is tudatában van mind saját maga hibáinak, mind pedig az emberiség nyomorúságának. A második pedig azért nem lehet, mivel az igazságból született, nem pedig érzéki csalódásból. Olyan tulajdonság ez, amely hosszú filozófiai gyakorlat után alakul ki az emberben, aki azért mosolyog, mert megért, nem pedig azért, mert a múló jó szerencse sugaraiban sütkérezik. Minden virág birtokában van ennek a derűs nyugalomnak, mivel minden virág filozófus. Amikor a magvából kihajt, sötét föld borul rá, sötétség és különféle akadály veszi körül. Ennek ellenére bátran tör felfelé, mivel természetében rejlik a hit, egy belső hívás (amely minden igazi filozó-

fusban is megvan), hogy valahol a feje fölött van a fény és a levegő. Ezért türelmes. Amíg nő, nyugodtan vár. Egy napon szirmot bont, és szépségével gyönyörködtet. Ha materialista lenne, és állandóan lefelé tekintene, és csak a körülötte lévő sötétségben hinne, soha nem remélhetné, hogy meglássa a napfényt. Minden ember, aki materialista szemléletet alakít ki magának, ebbe a helyzetbe kényszeríti magát. Valójában az ember azért született, hogy megismerje a Fényt, a Jót, a Szépet, mégis makacsul ragaszkodik ahhoz, hogy a maga teremtette sötétségben maradjon. Azért született, hogy együttműködjön a Természettel, hogy biztosítsa magának a Természet ajándékait, mégis azt látjuk, hogy az ember mindenütt ellene szegül a Természetnek, és ezért vég nélküli szenvedésre kárhoztatja magát. Vannak pillanatok, amikor valami belső hang arra figyelmezteti, hogy van a jónál is jobb, és van egy ígéret földje, de a legjobb érinthetetlen és láthatatlan. Mindenesetre legtöbbször visszautasítja ezt a hangot, mivel a Jobbat nem képes azonnal látni, és az Ígéretet nem képes azonnal valóra váltani. Mindaddig azonban, amíg nem hallgat erre a belső hangra, hanem helyette más emberek szavára – akik éppen olyan vakok és tudatlanok, mint ő maga –, addig elkerülhetetlenül el kell viselnie egyszer a bánatot, máskor meg az örömöt, mivel a magasabb rendű élet nyugodt derűjét még nem értheti meg.

A Kegyelem csodája

A bűn és a szenvedés sötét karmája, amelyet legtöbbünk cipel, túl nehéz ahhoz, hogy csak egyedül viseljük a terhét. Ui. szembe kell néznünk azzal, amik vagyunk, a keserű valósággal: gyenge, tudatlan, rosszkedvű, kétségek között vergődő önmagunkkal. Képtelenek vagyunk megszabadítani magunkat intellektuális kételyeinktől, legyőzni az erkölcsi kísértéseket, vagy megoldani gyakorlati nehézségeinket. Nem tudunk angyalokká válni egy éjszaka alatt. Küzdenünk kell, először is hibáink, ezután pedig az ellen, amit korábban erényünknek hittünk! Ez a küzdelem elkerülhetetlen, mivel az ember nem tudja könnyen megváltoztatni alaptermészetét. Ezért szükségünk van valamire, amire támaszkodhatunk, és amiben segítséget találhatunk, amíg elérkezik az a nap, amikor elég erősek leszünk terheink további hordozására. Tehát segítségre van szükségünk. Legtöbben kiszáradt kútba esett békához vagyunk hasonlók, és külső segítséget igénylünk, amely kiment bennünket meglehetősen reménytelen helyzetünkből. Ismétlődő problémák és sikertelenségek talán annyira megrendítik az önmagunkba vetett hitünket, hogy úgy érezzük, egyedül már nem vagyunk képesek továbbhaladni. Ilyenkor saját erőforrásunkat meghaladó más segítség után kell néz-

nünk. Segítséget kell keresnünk egy magunkénál hatalmasabb erőben. Közönséges énünknél valami magasabb rendűnek kell hogy segítsen bennünket az élet bonyolult játékában.

Ez a legtöbb emberi teremtményre igaz. De azok, akik már elindultak egy magasabb, felsőbbrendű keresésére, akik erősen vágyakoznak ennek az isteni, felsőbbrendű tapasztalatnak a megszerzésére, még nagyobb az esélyük hogy életük melankóliás szakaszain kell átjutniuk. Legtöbben nem vagyunk elég erősek ahhoz, hogy fegyelmezzük magunkat, még kevésbé, hogy közönséges énünket legyőzzük, a karmikus örökség mint valami malomkerék függ a hátunkon, és megfojtja bennünk azt a vágyakozást, hogy jobbá tegyük magunkat. A segítség és szimpátia emberi szükséglet tehát. Következésképp, ha csak egyedül magunkra kellene támaszkodnunk, ez nem nagy megelégedéshez vezetne. Ezenkívül értelmünk is gyakran túl gyenge ahhoz, hogy a finom metafizikai igazságokat megértse, amelyek szorosan hozzákapcsolódnak e kereséshez.

Mindezekből adódóan az életben szerencsére nemcsak emberi erőfeszítéssel juthatunk előbbre, hanem számíthatunk isteni segítségre is, nevezetesen Kegyelemre. Bár az első lépést ezen az úton az embernek magának kell megtennie a végső lépéseket azonban már isteni segítséggel tehetjük meg. Így az ember elérkezik egy bizonyos

pontig, ahol ezt az isteni segítséget hívhatja segítségül, ami nem más, mint a Kegyelem.

Vannak olyan intellektuális személyek, akik úgy vélik, hogy bár e Kegyelem az érzelmekre nagy hatást gyakorol, metafizikai értéke azonban nincs. A racionalisták nevetnek rajta, az ateisták pedig lenézik. Ez mindenesetre az ő hibájuk. Hogy ilyen segítséget kapjunk, ennek a lehetősége igenis fennáll, mivel van egy univerzális elme, amelyben mindnyájan létezünk. Létezik tehát egy személyen felüli segítség, és azok, akik már saját életükben tapasztalták, jól ismerik, mi ez.

Mi is tulajdonképpen a Kegyelem? Azt mondhatjuk, hogy ez nem más, mint isteni énünk megnyilvánulása közönséges életünk tudatában. Egy láthatatlan kéz, amely segít bennünket, hogy el ne tévedjünk a bennünket körülvevő sötétségben. Önvalónk hangja, amely a kozmikus csendből hirtelen megszólal. Hasonló a remény ragyogó szivárványához, amely hirtelen megjelenik egünkön, amikor már minden reményünk elveszett.

Még pontosabban: a Kegyelem misztikus energia, az Önvalóból eredő működő elv, amely egyrészt az emberi gondolat, érzelem és fizikai test síkján működik, másrészt pedig az ember karmikus körülményeiben és kapcsolataiban fejtheti ki hatását. A kozmikus akaratnak fogható fel, nem pedig valami kegyes jóakaratnak vagy jó

szándékú gondolatnak, amely a saját ismeretlen törvényei alapján autentikus csodákat képes létrehozni. Dinamikus ereje olyan, amely képes megláttatni a végső igazságot éppen olyan könnyen, mint ahogyan egy haldokló személyt visszavezethet az életbe, vagy egy rokkant embert meggyógyíthat azonnal.

Mivel az Önvaló minden emberben benne rejlik, a Kegyelem is potenciálisan minden emberben benne van. Amikor ez az erő felébred benne, az ember egyszerre tudatában lesz annak a nagymértékű változásnak, ami lehet szellemi, fizikai, érzelmi vagy eseményekkel teli változás. Gyakran olyan mértékű erő tölti el, ami érzelmi vagy intellektuális síkon egy időre kizökkentheti egyensúlyából is.

Az Önvaló nem olyasvalami, ami távol van tőle, valójában éppen olyan közel van, mint saját szíve, vagy az élet, amely napjait és éjszakáit tölti ki. Ha távolinak gondolja, ez csak az ember illúziója, amiből metafizikai tanulmánnyal vagy misztikus gyakorlattal kell kigyógyulnia. Az az állítás, hogy az Istenség az ember szívében lakozik, nem költői, hanem tudományos állítás. Shakespeare érzékeny felfogóképessége megsejtette ezt, erről ír a „Vihar”-ban, legmisztikusabb művében. Ezért van az, hogy a Kegyelem először az ember szívében érződik, nem a fejében.

A Kegyelem kétféle módon mutatkozik meg: először amikor az ember külső életével nincs megelégedve, másodszor amikor vágyódik a belső valóság megismerésé-

re. A Kegyelem születését a figyelem befelé fordulása előzi meg: valami belső erő a figyelmet a külső életről és a fizikai környezetről befelé irányítja. Amilyen mértékben engedelmeskedik ennek a belső vonzásnak, és amilyen mértékben összpontosítja figyelmét ebben az irányban olyan mértékben kapja meg érte a belső jutalmat. Kezdi érezni, hogy belsejében valami rejtett dolog létezik, amit meg kell ismernie, mert enélkül a nyomor és a megsemmisülés fájdalmát kell elszenvednie. Hogy mi ez a „valami”, nem fogalmazódik meg tisztán az elméjében, de érzi, hogy ez valami szent elem, maga az isteni lélek. A végső hatás az, hogy először az ember szívében kihal a személyes én-gondolat, másodszor pedig az, hogy tudatára ébred olyan belső megvilágosodásnak, ami a végső valóság meglátását teszi lehetővé. Az első hatás különböző fokozatokkal jár együtt, amelyek évekre kiterjedhetnek, a második azonban mindig hirtelen következik be.

Az ember megérti, hogy az első hatás működése váratlanul akkor kezdődik, amikor szívében a szellemi vágyódás megfelelő mértéket ér el. Ezt rendszerint lelki fájdalom és könny előzi meg. Következésképpen a Kegyelem gyakran egy érzelmi válság tetőpontján érkezik. Sok esetben mint misztikus látomás jelenik meg. Ez a látomás hirtelen jön, és hirtelen is ér véget, és nem ismételhető meg. Ebben a fennkölt pillanatban – amikor az ego-t egy magasabb rendű erő veszi hatalmába – döbben rá

az egyén, hogy a Kegyelem adományában részesült. Feltétel nélkül el kell fogadnia ezt az isteni vezetést. Bár ez a látomás csak pillanatokig tarthat, következménye azonban gyakran érezhető hetekig, hónapokig, sőt évekig. Amikor az ember a Kegyelem adományában részesedik, életének útja a jobb irányába fordul. Olyan lehetőségek tárulnak föl előtte, amelyeket addig nem is látott.

Még a legnagyobb bűnös szívében is van egy rejtett mag, amelyet nem érinthet a bűn, amely ama figyelmezteti, hogy a jót keresse. Ezért a Kegyelem talán az ilyen személyek esetén még nagyobb lehet a normálisnál. A virág mindenki számára illatozik, aki közelít hozzá. Az Önvaló nem kevésbé nemes, mint egy virág, és nem tagadja meg a Kegyelmet azoktól, akiket talán a társadalom megvet. Misztikus érintésével a bűn emléke elhalványul, a szenvedés okozta lelki gyötrelem megszűnik, a szörnyű múlt eltűnik, a legkeserűbb harag feloldódik. A gyenge erőt kap, a szomorú megvigasztalódik.

Legjobb képességeink, nemes tulajdonságaink, magasabb gondolataink, érzelmeink kapcsolatban állnak ezzel az Isten és ember közötti híddal a Világ Elme életében, és így összekapcsolhatja a múlékonyt a végtelennel. Az ember számára a Kegyelem olyan célt jelent, amely felé intellektuális vágyai irányulnak, olyan fókusz, amely etikai törekvéseit gyűjti egybe, fénysugár a napi útján, inspiráló, amely állati ösztönei

fölé emeli. A Kegyelem jóra buzdítja az embert, arra, hogy észrevegye a szépet. Olyan kulcslyuk, amelyen keresztül bepillanthat a Valóság birodalmába. Az ember központi énjét alkotja, azt, amit meg kell találnia, ha meg akarja ismerni azt, hogy ki is ő valójában. Ez az a belső vezető, amelyet a misztikusok említenek.

Valamennyi tudatos vagy nem tudatos emberi törekvés mögött rejtve ott találjuk az Önvalónak ezt a nem látható fényét és nem hallható parancsát. Minden teremtmény valójában tudat alatt arra törekszik, hogy a benne rejlő istenit realizálja, hogy saját valója felé közeledjen, és hogy aktualizálja, mi is tulajdonképpen ő a rejtett célt és végső lehetőséget tekintve. Miért kell hogy ennek az isteninek a léte biztosítsa, hogy az ember előbb-utóbb visszatér hozzá alázatosan leborulva a lábai elé? Azért, mert mint a tékozló fiú, aki jóllakott az istennel való szakítás tüskés gyümölcsével, magába száll. Legyen akár béklyóba vert rabszolga, vagy körülrajongott uralkodó, egy isteni nosztalgia hatja át a szívét. A honvágy hajtja, vagy talán a keserű csalódás és az élet utálatos vereségei, hogy fejét az egyetlen, mégis az utolsó előtti legjobb remény felé irányítsa, ami várja őt. Minden véges lény tudat alatt befelé törekszik, mint a lepke az égő fénybe, egy végtelen felé; amely nem más, mint saját Önvalója. Nincs addig igazi boldogság, nincs igazi béke és tartós kielégülés, ameddig ezt a célt el nem érte. Senki közülünk nem törekedne ez után az isteni után, ha nem volna már

jelen belsejében, ami ezt a vágyakozást kelti benne. Senki közülünk nem érezné ezt a fájó nosztalgiát egy nemesebb élet iránt, ha ez utóbbi valójában nem létezne. Itt van tehát az a garancia, hogy minden ember egy nap fejét majd e fény felé fordítja, és így megmenekül és végül megváltást talál.

Az Önvaló nem mindig játssza azonban a tanú szerepét, bár mozdulatlan és nyugodt, mégis jelenléte teszi lehetővé az emberi aktivitást és mozgást. Tágabb értelemben nemcsak a rejtett szemlélő, hanem léténél fogva a Világ Elme működése is, a személy belső uralkodója. A születés előtt a következő inkarnáció karmahatásainak hordozója, mivel a múlt valamennyi karmikus lehetőségeit magában hordozza: ezeket a megfelelő időben az egyén végső céljának elérése érdekében hagyja érvényre jutni. Kritikus pillanatokban hirtelen és dramatikusan beavatkozhat, amennyiben nem várt eseményeket teremthet, vagy bizonyos elhatározás erős sürgetésére ösztönöz. Ez is a Kegyelem egyik működése. Eredményeképpen az ember értelmét meghaladó segítségben részesül vagy csodálatosan megmenekül. Aki ennek az Önvalónak aláveti magát, és Kegyelmében részesül, morális és szellemi tompultságából ébred fel, és egy időre, vagy bizonyos esetekben mindig tapasztalni fogja, hogy jellemében döntő változás jön létre. Nemcsak a szíve, hanem a feje is hatása alá kerül, nemcsak az érzései, hanem gondolatai is, nemcsak vágyai, hanem akarata is. Ezért az Önvaló min-

den emberi lény magasabb lelkiismerete, minden ember őrzőangyala, amely magasról szemléli őt. Így az ember lelkiismeretének fejlettségi foka elárulja, hogy milyen mértékig képes meghallani Önvalójának hangját. Ha az egyén olyan erkölcsi irányba halad, amely nagyon káros lehet mind a maga, mind mások számára, gyakran világos és félreérthetetlen módon figyelmezteti rá. Néhány pillanatra felemelheti az egyént saját korlátozott nézőpontja fölé, ahonnan csodálatosan tisztán láthatja a helyzet rejtett igazságát. Egy különleges érzés fogja szükségszerűen ezt az élményt követni, amely olyan intenzív lesz, mint valami mély transzállapot. De hamarosan eltűnik, és az egyén gyakran újra visszakerül szokásos és korábbi nézőpontjához, mesterséges ellenállásához, és így folytatja saját magának a megtévesztését. Igazolhatja magát racionális indokkal, mivel nem érti, hogy a szenvedély, emóció, önérdek, jelenségek vagy alacsonyabb rendű tapasztalat annyira elvakítja, hogy nem látja a dolgok valódi állapotát. Ezért szükséges, hogy felismerjük az ilyen nem közönséges lehetőségeket, és lássuk értéküket. Ismételten el kell gondolkodnunk fölöttük, mélyen bele kell vésnünk szívünkbe isteni énünknek ezeket a ritka látogatásait. Nehézségeinkben segítséget – néha csodálatos segítséget – kereshetünk az Önvalónkban, ha a jobbik utat választjuk, amelyre rámutat, bár ez néha jóval nehezebb is. Az az ember, aki nem törő-

dik vele vagy nem ismeri fel, hamarosan úgy találja, hogy rózsás álmai szertefoszlottak.

Ha az ember egoista ellenállása makacs, vagy ha csak saját ügyeivel van teljesen elfoglalva, úgyhogy elméje pillanatra sem nyugodhat meg, ha nem hajlandó egy rövid időre sem elfelejteni hétköznapi dolgait, hogy helyette isteni énjére figyeljen; ha saját személyisége nem alkalmas ezeknek az isteni pillanatoknak a befogadására, akkor talán álmában kaphat hasonló figyelmeztetést, vagy közvetlenül egy mély, álomtalan alvásból való felébredés után. Fontos tehát, hogy gondosan figyeljünk ezekre a váratlanul kapott jelekre, és ne tévesszük el komoly jelentőségüket.

Az Önvaló csendben és biztosan működik, és nem látványos módon hajt végre változtatásokat az ember életében. Hatását nem hangos harsonával fejti ki, minden más változás csak érzelmi hullámzás Az isteni én ennél mélyebb szinten működik. Miért nem mutatja meg az Önvaló az erejét, miért nem avatkozik be drámai módon minden ember életébe, miért nem kényszeríti az embert ama, hogy tudatos közvetítője legyen? A felelet erre a kérdésre az, hogy az Önvaló tudatában van a maga örökkévalóságának és az ember mulandóságának, így van ideje várni, míg az ember felnő, megérik, míg az önteltségét és önerejébe vetett bizalmát maga föl nem adja. Ez magyarázza meg, miért nem lehet kierőszakolnunk a kegyelmet. Akkor jelenik meg,

amikor eljön az ideje, nem amikor mi akarjuk. Hirtelen és váratlanul érkezik. Adomány, amelyet küzdelemmel vagy tettetéssel nem szerezhetünk meg. Annyit tehetünk csak, hogy előkészítjük, alkalmassá tehetjük magunkat a fogadására, s így lényegesen többet nyerhetünk belőle, ha részesülünk e ritka adományban.

A Kegyelem összetéveszthetetlen módon érezhető, de csak akkor, ha az ember kellő alázatra tett szert. Ha úgy találja, hogy önereje ezen az úton nem elégséges, sőt gyakran veszélyes is lehet, ha téves útra téved; ha felfedezi sok sikertelen próbálkozás után saját gyöngeségét, hogy régi rossz szokásait abbahagyja, vagy hogy az élet sötétségében a fényt megtalálja egyedül; vagyis ha érzi, hogy saját erejével már nem tud többé előrejutni: az idő elérkezett, hogy az övénél magasabb erőhöz folyamodjon. Egy, az övénél nagyobb erő kell hogy életébe beleavatkozzon. De ez az erő csak akkor ébred fel benne, ha az egyén óhajtja, hogy létrejöjjön, ha vágyakozik utána, ha kellő hite és szeretete van, ami a Kegyelem adományának alapfeltételét képezi. Erős hit abban, hogy ez a magasabb Valója létezik, s hogy ennek a felismerése életének egyetlen titkos értelme és célja.

Meg kell változtatnunk eddigi felfogásunkat, és szeretetet kell éreznünk magasabb rendű Valónk iránt. Az az erő, amely a világegyetemet irányítja, egyéni életünket is irányíthatja, ha engedjük, hogy rajtunk keresztül gondolkodjon, érezzen és cseleked-

jen, ha megtanuljuk megérteni ennek igazát: „Ne az én akaratom legyen meg, hanem a Tied.”

Semmi más nem tudja e magasabb rendű Valónk előtt levő súlyos ajtót felnyitni, csak a legnagyobb alázat. Arrogáns önakaratunk, tudatlan személyes vágyunk, vak egoista indítékaink feladása e magasabb rendű életbe való belenövésünk velejárója és következménye. Velejárója, mert a Kegyelem működésével automatikusan, ha időszakosan is, de feladjuk énünket, következménye, mert amikor a Kegyelem folytatódik az életünkben, szükségszerűen még személytelenebb nézőpontot alakítunk ki.

A Kegyelem teljes egészében az Önvaló működése, de az ember elősegítheti érkezését vágyakozásával vagy azzal, hogy tekintetét ismételten az alacsonyabb rendű énjéről egy magasabb felé fordítja. Ezért nem lehetséges, hogy a szenvedés óráiban az embernek a látszólag puszta űrbe küldött jajkiáltása süket fülekre találjon. De valóban őszintének – vagyis ha az embernek mind a cselekedete, mind a gondolata alátámasztja – és kitartónak – vagyis ismételt cselekedetnek – kell lennie. Aki őszintén kér e magasabb erőtől segítséget, nem kér hiába, bár a felelet néha nem várt formában jelentkezik, nem a közvetlen kéréssel kapcsolatban, néha pedig dédelgetett reményén túl, minden esetben azonban inkább valódi, nem pedig képzelt javára. Gyakran azonban – de nem mindig – nincs értelme nem megérdemelt dolgokért könyörögni. Min-

denesetre a gyakorlati bölcsesség és az etikai őszinteség azt diktálja, hogy: tarts bűnbánatot és meg leszel mentve. Végül is minden értékelésünk a jóról és rosszról relatív értékelés, amely a mi szemszögünkből ugyan progresszívnek tűnő, de valójában mulandó eszme. Egyedül az Önvalóban találhatjuk meg az abszolút értékelést, mivel ez meghaladja az ideák világát. Az Önvaló nem különítheti el magát a kozmikus karmától, de nincs alávetve a személyes karma működésének, mivel nincs alávetve a személyiségnek, a változásnak és a relativitásnak; az Önvaló ui. túl van ezeknek az ideáknak a határain, amelyek az Önvalón belül jelennek meg. Majd amikor a végső valóság természetét vizsgáljuk, akkor meglátjuk, miért van ez így. Így a személyes karma az abszolút szférájában nem működhet, bármilyen szigorúan és könyörtelenül működik is relatív életünk tér-idő világában. Ez a tény, hogy a személyes karma nem létezik a lét legmélyebb síkján, nagy reményt jelenthet az emberiségnek, mivel lehetővé teszi, hogy az ember életébe a Kegyelem beavatkozhasson. A Kegyelem olyan, mint a mentőöv, amelybe a kétségbeeső halandók belekapaszkodhatnak. A legnagyobb bűnös is részesülhet benne, ha nem is érdemelte ki, ha őszintén megbánta bűneit, és minden lehetséges módon jóvá akarja tenni őket. Elmúlt életére való tekintet nélkül, ha gondolatait és cselekedeteit megváltoztatta, reménye lehet a Kegyelem adományára. Amit a misztikusok a transz állapotában mint végtelen szeretetet érez-

nek, nemcsak az ő részükre létezik. A Kegyelem sugara mindenkire egyaránt süt, ezért a szabadulás lehetősége is mindenki számára fennáll. Jézus szavai, hogy a bűnök megbocsátatnak, egyszerű kifejezése ennek az igazságnak, amelyet szellemileg nem képzett halandó emberek is megérthettek. A kvantummechanika elmélete, az indeterminizmus elvének megfogalmazása ugyanennek az igazságnak a tudományos kifejezése, de ez csak műszakilag képzett elmék számára érthető. Ezeket az elveket azonban nem szabad félreértenünk. Ezek nem szüntetik meg a személytelen karmikus erőket, amelyek az univerzumot kormányozzák, és végül majd feloldják egy nemlétre. Ezek mint mindig, erősek és domináns tényezők maradnak. Csak meg kell értenünk, hogy az emberi élet igazsága elég tág ahhoz, hogy hely legyen benne mind a karmikus kötöttségnek, mind pedig annak a szabadságnak, amelyből a karma maga is származik. Vagyis céljainkat – legyenek azok akár fizikaiak, akár szellemiek – nem érhetjük el egyedül sem a magunk érdemeivel, sem az Isten adta Kegyelemmel, hanem csak mind a kettővel együtt. Az első elősegíti, hogy a másikat megkaphassuk.

Ezért senki nem lehet olyan balga, hogy életéből a Kegyelem erejét kihagyja és száműzze. Következésképpen a Kegyelem utáni vágyakozást, amivel megnyerheti, sem hagyhatja ki életéből. Senkinek sem szabad olyan büszkének lennie, hogy ne tudjon imádkozni. Nem szabad lebecsülnünk az ima erejét. Ha ezt nem értjük meg,

lekicsinyítjük az Önvaló erejét. Amíg nem értük el a tökéletességet, mindaddig imádkoznunk kell. Csak a teljes megvilágosodásra jutott bölcsnek nem szükséges már imádkozni, akiben nincsenek már vágyak; de még ő is gyakran imádkozik másokért, a maga misztikus, nem megszokott módján. Nem mondjuk, hogy fizikai dolgokért imádkozni mindig rossz vagy alábbvaló: gyakran helyénvaló lehet ez is. De az az ima, amely egy felsőbbrendű Lény felé való kérelem, hogy távolítsa el tőlünk megérdemelt szenvedésünket, természetesen nem járhat más eredménnyel, mint pszichológiai megkönnyebbüléssel, de semmit sem tud változtatni azon a karmikus tehertételen, amelynek hatását kell szenvednünk. Vagyis az ilyen ima csak pusztába kiáltott szó, a végzet elleni hiábavaló tiltakozás. Az az ima azonban, amely összekapcsolódik egy olyan erőfeszítéssel, amely a jellemhiányosságok – amelyből a szenvedés ered – megszüntetésére és kiküszöbölésére törekszik, szükségképpen nem lesz hiábavaló. A bűnbánat és jóvátétel – e kettő az a nagyon fontos tényező, amely egy imában továbbított kérést eredményessé tehet, mivel hatására olyan erő kezd működni, amely a személyes karmát megváltoztatni képes azért, mert új és kedvező karmahatásokat hoz létre. Semmi sem lehet öncsalóbb annál, mint az a jelenség, amellyel a buddhistáknál, hinduknál vagy keresztényeknél találkozunk: előírt, könyvből olvasott vagy papagájszerűen ismételt imádság automatikus, közönyös mormolása.

Ha az ember ilyen hamis útra téved, ez valószínűleg nem azért van csupán, mivel nem érti meg e karmikus vonatkozásokat, hanem azért is, mert félreértelmezi az Istenség természetét is: saját maga gyártotta emberi érzésekkel ruházva föl, akit rosszul értelmezett szentimentális ködfátyolon keresztül szemlél. Természetesen az ilyen szemlélet egy idő után kiábrándításhoz vezet, még ha kezdetben egy ideig kielégüléssel is járt volna együtt. Meg kell értenünk, hogy az az Istenség, amelyhez az ember imádkozik, elsősorban a saját szívünkben lakozik. Ha az ima után megkönnyebbülés jelentkezik, olyan jel, amely arra mutat, hogy az egyén helyesen imádkozott, de amikor a szorongás és tanácstalanság éppen olyan nyomasztóan nehezedik rá, mint annak előtte, ez azt jelenti, hogy vagy meg kell ismételnie imádságát, akár többször is, vagy azt, hogy helytelenül imádkozott. Ha az ima az ember gondolatait e személyes nézőpont fölé tudja emelni, egészen biztos, hogy segítségére lesz a probléma megoldásában. Amennyiben azonban az ima a materialista és képmutató szemléleten nem tud túljutni, és egy humanizált istenségtől bizonyosfajta anyagi előnyöket követel, nagyon valószínű, hogy hiábavaló lesz mind szellemi, mind gyakorlati szempontból. A legjobb mód az, hogy szorongatottságunk idején, vagyis amikor a fájdalmas tartozást fizetni kell, nem imádkozunk, hanem gondolataink megváltoztatására, vagyis karmánk megváltoztatására törekszünk. Amennyivel jobbra tudja az ember változtatni

gondolkozásának általános irányvonalát, annyiban számíthat arra, hogy külső élete is jobbra forduljon.

Az ima akkor válik legmagasabb rendűvé, amikor a kérelmező Jézus szavait tudja mondani: „A Te akaratod legyen meg.” Ennek az értelme nem az, hogy az ember a karma sorsrendeléseit minden küzdelem nélkül elfogadja, nem is az, hogy egy olyan erő működéséért fohászkodjon, amely távol van tőle. Ennek a finom értelmét azonban csak akkor érthetjük meg, ha már valamennyi fejezetet végigtanulmányoztuk. Addig is hasznot húzhatunk belőle, ha ismételten elolvassuk így: „Akaratod legyen meg általam” – nem „nekem”. De nem elég ezt pusztán csak mondani, hanem át is kell élni, ugyanakkor meg kell kísérelni, hogy tudatunkat e felsőbbrendű szintre emeljük. A siker talán csak egy pillanatra érződik, de ebben a pillanatban ez az ima igazi jelentőséget nyer, ami a legfelsőbb szinten meghallgatást talál. Akkor és csakis akkor – valami megkönnyebbülés száll majd az emberre, ami elviselhetővé teszi a terhet, amelyet cipel. Ez a misztikus áramlat nem más lesz, mint a Kegyelem ereje, amely feleletet ad, és megjutalmazza az igazi lemondást. Ettől a pillanattól kezdve – megérezve az ember és Isten közötti felfoghatatlan kapcsolatot – önként aláveti majd magát az ember, hogy együttműködjön az univerzális renddel, és így megismeri a békét.

A háború és a világ

A történelem viharos felszíne főleg könnyek és véletlen szerencse hullámaiból áll, mélye azonban – a karmikus folyamatnak megfelelően – az evolúciós fejlődést foglalja magában. A történelmi események menetében valódi logika van, de ezt csak akkor ismerjük fel, ha a karmatan fényénél vizsgáljuk őket. Fel kell ismernünk, hogy van egy közös, egy-egy népre kiterjedő karma, amely alól sem a gazdag, sem a szegény nem kivétel. A metafizika tárgykörébe esik az, hogy nyomon kövesse a karma történelmi működését a jelenlegi okozatok és a jövőben várható hatások világeseményeinek bonyolult hálózatán keresztül; a látható következményektől a láthatatlan eredetig; hogy megérthesse és feltárja azt az általános irányt, amelyben a társadalom és a társadalom rendszerei tudatosan vagy öntudatlanul haladnak, és hogy megítélje, vajon ez az irány helyes-e vagy helytelen. Ezért a filozófia – amelynek a metafizika az egyik részét képezi – hasznos lehet nemcsak abban, hogy az életnek megvilágosult magyarázatát és értelmét adja, hanem abban is, hogy az élet gyakorlati módját megmutassa. A szociális lét metafizikai megértésének szükségét nagyon sokan érzik, némelyek viszont figyelemre sem méltatják. Mégis egyben megegyeznek. Csak mivel

ez nem tudatos, ezért nem látszik világosan. És mivel tudat alatti jellegű, ezért primitív, tökéletlen, kiegyensúlyozatlan és hibás. Nem vigasztaló, de kétségtelen tény, hogy az ingatag metafizikai alapokon nyugvó hibás és materialisztikus világszemlélet következményei mutatkoznak meg mindenütt a korszakunk előidézte utálatos pusztításban és személyi szerencsétlenségekben, a példátlan szenvedésekben és nyomorúságban, amelyeken keresztül az emberiség lassan kezdi megtanulni, hogy milyen téves volt az a hite, amely alapján felfogta és szabályozta életét. Ezt a téves szemléletet a legszélsőségesebb formában Hitler esetében láthatjuk.

Hitler azonban csak korunk materialista irányzata egyik szélsőséges kinövésének volt a szörnyűséges szimbóluma. Elbukása jelezhette mindenki számára, hogy a materializmus a leghasznosabb lehetőségeit is kimerítette. Az emberi méltóság elleni támadása a legszörnyűbb bajt hozta a világra, de az a komoly válság és óriási fokú szenvedés, amelyet magával hozott, maga is annak a romboló erőnek a jele, amely a materializmuson belül alakult ki, és erőre kapván a világban óriási pusztítást tudott véghezvinni. Hitleren keresztül az emberi jellemben levő látens gonoszság legroszszabb fajtája bukkant elő, mint ahogy a hab megjelenik a felszínen; amit csak visszautasítani és megtagadni lehet. Amikor egy világszemlélet megszűnik az emberiség érdekeit szolgálni – az általa előidézett karmikus csapásokon keresztül –, kezdi saját

destrukcióját előidézni. Így azok, akik nem hajlandók saját akaratukból az etikai és szellemi megvilágosulás útját járni, kénytelenek lesznek ezt tenni a saját maguk megérdemelte szomorúság és baj kényszerítő hatása alatt. A materialista szemlélet kudarcának ténye és az emberek saját tapasztalata azt parancsolja, hogy szakítsanak a hibás szemlélettel. Így a materializmusra az igazi csapást nemcsak a filozófia nyújtotta helyes felismerés adja, hanem az önmaga előidézte szerencsétlenség is, amely helytelen etikai szemléletének káros következménye.

Az emberiségnek más utat kell választania, és más gondolkodást kell kialakítania. Ha ezt teszi, gyakorlati életében is látni fogja az eredményeket. A cselekvés csak a magatartás és gondolkodás tükröződése. Szociológiai és gazdasági problémáinak megoldása végső soron nem a szociológiában és ökonómiában keresendő csupán, hanem sokkal inkább a pszichológiában. Valóban még az is kijelenthető, hogy az emberiség gondolkodásmódjának megváltozása nélkül minden más reform hiábavalónak fog bizonyulni. Gondjaink és bajaink gyökere az emberi természet tökéletlenségeiben és az emberi tudás gyarlóságában van. A filozófia nem cél és haszon nélküli tudomány: ahhoz a helyes gondolkodáshoz vezet, amely a helyes életmód egyik legfontosabb előfeltétele. Nemcsak a múlt mély analízisét tudja elvégezni, hanem helyes útmutatást is képes adni a jövőt illetően.

Ezért amikor a jelen égető szüksége azt parancsolja, hogy teljesen fordítsunk hátat a materialistáknak, akik Földünket szétrombolták, és saját önző céljaik érdekében helytelenül alkalmazták a Swastika és a kelő Nap ősi misztikus emblémáit; és amikor a holnap legfontosabb teendője az lesz, hogy a világ fizikai készleteit és szociális létesítményeit állítsuk helyre a történelem legszörnyűbb háborúja után – sokak szemében nem tűnik majd idő- és energiapazarlásnak az, amelyet egy nem ismerős tanítás nehezen érthető doktrínájának megértésére fordítanak, amely segítségükre lehet abban, hogy ezeket a nehéz feladatokat bölcsebben oldhassák meg. A filozófusok és misztikusok is adhatnak valamit embertársaiknak, amely hasznosnak bizonyulhat zavart korszakunkban. Nem lesz tehát haszontalan tanulni tőlük, mert a jelen problémáinak megoldásában nézeteik megismerése ténylegesen segíthet bennünket. A könnyeket, amelyeket meggyilkolt emberek, asszonyok és gyermekek miatt hullattak, hamar belepi a feledés pora; a múlt tévedéseiből és a jelen szerencsétlenségéből azonban tanulnunk kell hogy megakadályozzuk az elkerülhető szenvedést a jövőben.

Generációnk látta a háború füstjét, a kapzsi rombolás és kegyetlen elhagyatottság megnövekedését, tapasztalta a tömegeket megnyomorító terrort és tragédiákat. Azok, akik elégedettek voltak környezetükkel, normális anyagi, családi, szociális, politikai és gazdasági körülmények között éltek, kezdték megismerni ennek hiányát, ugyanak-

kor kezdték felismerni, hogy az élethez valami más is szükséges. Egy folyamat indult el, először csak a tudat küszöbe alatt, de folyton növekedve, ami végül is az embereket ráébresztette arra a tényre, hogy felismerjék: az anyagi dolgok múló természetűek, és ennél valami értékesebbet kell keresniük. Kezdték a belső segítség szükségességét érezni, amivel mindezek a fájdalmas dolgok elviselhetőkké válnak. Csak most – a fájdalmas tapasztalatok után – kezdték felismerni, hogy az életnek a pusztán materialisztikus célja helyett lehet más, magasabb rendű célja is. Ahol a szavaknak nem sikerült az embereket a szellemi dolgok felé fordítani, az események rohanó áradatának sikerült. Mindeddig sokan a sötétségben botladoztak, vagy ami még roszszabb, téves fény irányában haladtak. A kegyetlenség és a tragédiák roppant mérete – amely minden háborúk legrombolóbbjának bizonyult – mindenütt mély hatást gyakorolt az emberekre, és felébresztette őket megszokott etikai és mentális ernyedtségükből. A velejáró történelmi helyzet egyedülállósága, ha kismértékben is, mégis univerzális figyelmet vont magára. Kezdte felismertetni az emberekkel, hogy a földi dolgok tragikusan mulandók és instabilak, ahogy saját maguk is tapasztalhatták mindezt. Tudatára ébredhettek, hogy materialisztikus szemléletük mennyire reménytelen, amelyet az élvezetek hajszolása és kielégítése eleddig palástolni tudott ugyan, de a belőle eredő láncokat az öröm virágaival csak letakarni lehetett, levetni viszont nem.

Így a háborút úgy is fel lehet fogni, mint egy gyakorlati és rettenetesen eleven beavatást, amely az egész emberiséget rádöbbentette a belső segítség és mélyebb megértés szükségességére.

Végül is az ember zarándok ezen a szürke Földön, és ha a szomorúság keményen nem ösztökélné, gyakran visszaesne az érzék-kielégítette tudatlanság puha karjaiba, és elveszítené a magasabbra törekvés minden vágyát. Panaszkodhatunk az idegtépő szenvedés és a szörnyű kegyetlenség miatt, amelyek az emberiséget évekig fojtogatták. A nácik morális alacsony rendűsége lehetett ennek az agóniának a közvetlen oka, ugyanakkor nem lehetünk olyan vakok, hogy ne lássuk, hogy az emberiség maga okozta elsősorban magának ezeket a rémes tapasztalatokat. Hitler részben a kollektív karma eszközének tekinthető. A világ helyzete és állapota mindenkor, de különösen most, az emberek gondolkodásának, illetve szenvedélyeinek mutatója és visszatükröződése. Így a háború a mohóság, az önzés és állati indulatok külső megvalósulása és testet öltése; olyan érzéseké, amelyek az emberi szívekben kavarognak, és sok millió ember gondolkodását irányítják. Nézzünk szembe azzal a kemény ténnyel, hogy a háború mindig megvolt, csak először bennünk volt látensen. Mindig küzdenünk kellett saját gonosz indulataink és irracionális ösztöneink ellen. Amit először a nácik miatt el kellett viselnünk, majd küzdenünk kellett ellene, az azoknak a gyarló bűnök-

nek nagyobb skálán való látható testet öltése és megvalósulása volt, amely ellen már kisebb mértékben saját természetünkben is küzdöttünk. A tigris és a vadállat még a felszín alatt leselkedik, bár közülünk sokan keresik a lehetőséget, hogy láncra verjék őket. Mások viszont azt a lehetőséget keresik, hogy kiszabadítsák őket. Az agresszív és egoista mentalitás, az önző és materialisztikus szemlélet nemcsak Németországra jellemző, hanem más országokra is. Más országokban is élnek ui. olyan emberek, akik utálják és gyűlölik egymást, mivel különböző fajhoz, különböző osztályhoz tartoznak, és vannak úgyszintén olyan agresszív emberek is, akik elvetik az etikai szabványokat, és saját céljaik biztosításáért küzdve átgázolnak másokon, akik útjukban állnak. Bárhol is, ahol fanatikus túlzásokkal és a szellemi távlat durva eltaszításával találkozunk, ahol csak az emberek a kisebbik „én”-t imádják, ahol csak a fanatikus faji vagy vallási gyűlölet virágzik, ahol csak a tiszta militarista erőszakot részesítik előnyben, ahol csak az erőltetett ipari és gazdasági fejlesztés öncélú keresztülvitelét látjuk a hozzákapcsolódó emberi tényezők brutális tekintetbevétele nélkül; ahol csak az erős nacionalista vágyakat táplálják; ahol csak teljesen kihal az emberekből a lelkiismeret: ott gonosz erők működését találjuk. Csak Németországban sikerült a pszichológiailag kóros náciknak az élre törni, és megfertőzve a szerencsétlen embereket, országukat kriminálisan őrültek lakhelyévé változtatták.

Ezért a világ-számvetés óráiban a karmikus büntetés nemcsak a németekre sújtott le, hanem sok más népre is. Régi, elcsépelt közhely, hogy az emberiségnek a szenvedésen keresztül kell megtanulnia azt, amit nem hajlandó önszántából, elmélkedésen keresztül megtanulni. Nem jelent még meg eddig olyan Küldött és Messiás a földön, aki az embereknek tökéletes és állandó boldogságot adott volna. Saját módjukon kell ui. felismerniük hibáikat, és a legjobb lecke a keserű csapásokból adódik. Egy nemzet krónikája nem különbözhet a benne élő emberekétől. Minden embernek ki kell járnia a szomorúság és öröm, valamint a gond és gond nélküliség iskoláját. Így minden nemzetnek meg kell szereznie az ehhez hasonló tapasztalatokat. Ebben az óriási méretű világ-drámában, amely szemünk előtt játszódik le, a sors minden országnak speciális szerepet oszt ki. Ez a szerep azonban többnyire saját magunk készítette szerep, amivel jellemünkből és a kollektív karmából, jóból és rosszból egyaránt alakul ki, ahogyan azt kiérdemeltük.

Ennek alapján fel kell ismernünk azt a rettenetes tényt, hogy a Hitler elleni küzdelem nem kevésbé a másvilág gonosz és rosszindulatú erői elleni küzdelem is, akik Hitlert csak eszköznek használták arra, hogy megakadályozzák vagy megsemmisítsék azt az univerzális felébredést, amelyről jól tudják, hogy századunkban kell eljönnie. A kegyetlen náci vezetők és kiszolgálók hada a pokol alacsonyabb szintjein szerzett

tapasztalatokkal jött Földünkre, itt ismét az erőszak és vérontás szolgálatába álltak, és megcsalt követőiknek véres mutatványt mutattak be. Smuts marsall nem véletlenül jelentette ki a következőket: „Korábban el sem tudtam képzelni, hogy milyen lehet az Antikrisztus, de most már hiszem, hogy létezhet ilyen, mivel látom, mit jelenthet a világban a megtestesült Gonoszság”. Ha ezt meg akarjuk érteni, először meg kell értenünk azt, hogy a háborúk valójában három különböző szinten való küzdelmet jelentenek. Először is a műszaki-technikai szinten levő küzdelmet, amely a fizikai fegyverek összeütközését foglalja magában. Másodszor a szellemi szinten lezajló küzdelmet, amely az intellektuális eszmék összeütközését jelenti, és végül harmadszor a morális szinten vívott küzdelmet, ahol a karmikus erők ütköznek össze. Ez a háború azonban egyedülálló, mivel nemcsak ezen a három szinten zajlik le, hanem egy negyediken is. Ez a háború magában foglalja a láthatatlan gonosz szellemek elleni küzdelmet is, az e planétán lakók lelkéért és sorsáért egyaránt.

Amerikai, ázsiai és egyiptomi forrásból ismerjük ma az Atlanti-óceán mélyén fekvő kontinens megdöbbentő történetét, amely ékesen bizonyítja, hogy egy hatalmas földrész és egy fejlett civilizáció hogyan tűnt el mindörökre. A modern tudomány türelmesen gyűjtögeti a tényeket, amelyek mind azt mutatják, hogy Atlantisz – ahogy Platón nevezte – létezése jóval több, mint üres teória. Az athéni filozófus leírja, hogy

Atlantisz népe magas kultúrájú nép volt. A titkos tanítás hagyománya szerint óriási transzkontinentális háború tört ki, amely Atlantisz népét kettéosztotta. E küzdelem emlékét őrzi mitológiai formában az ősi indiai elbeszélés, a Rámájana. Hányan tudják vajon, hogy az Atlantisz pusztulását megelőző világháború lényegében és jelentőségében hasonló ahhoz a háborúhoz, amely felé ma haladunk? Mindkettő a jó és a gonosz erők közötti küzdelmet, a kolosszális konfliktusokat reprezentálja az emberiség külső és belső élete feletti uralomért.

Hosszú planetáris történelmünk folyamán az általános morális evolúció emelkedő ívsorhoz hasonlóan emelkedik és esik, de az egyes ívek vége spirálszerűen magasabb síkon van, mint az előző ív vége. Következésképpen a kollektív emberiség periodikusan mindig a legrosszabb jellemzőit mutatja, mielőtt a jobb jellemzők következnének. Ilyen befejező szakaszon járunk ma, és jelenleg a gonosz erőkön van a sor, hogy teljes erővel működjenek. Azok, akik önzésük, vággyal teli gondolkodásuk, alacsony fejlettségi intelligenciájuk folytán nem képesek megérteni a jelenlegi háború mélyebb jelentőségét, nem fogják megérteni azt sem, hogy a két szembenálló oldalon működő erők többek, mint pusztán nacionalista, politikai vagy militarista erők. Ez a háború inkább az ideák és ideálok, a Világosság és a Sötétség láthatatlan erőinek válságos háborúja. Aszerint, hogy ez a küzdelem hogyan dől el, fog az emberiség kulturális,

vallásos, etikai és materiális sorsa kialakulni – jobbra vagy rosszabbra – az elkövetkező századok folyamán.

A halállal foglalkozó fejezetben mondtuk, hogy Földünk körül létezik egy pszichológiai öv, amely a szellemvilág habját, annak legalacsonyabban álló teremtményeit, leggonoszabb és legrosszabb indulatú lakóit foglalja magában. Ez az a valódi forrás, ahonnan Hitler és követői inspirációjukat nyerték, ez az a mentális szint, ahol a Führer veszedelmes és abnormális rést vágott, amellyel – titkos féltranszai folyamán – számtalanszor kapcsolatot létesített. A sötétség erőinek fenyegető erőfeszítéseiben, amelyek Hitleren keresztül működve a teljes erőszak segítségével arra törekedtek, hogy minden ember gondolkodásmódját szimpla és utálatos sablonba kényszerítsék, jó illusztrációját láthatjuk mélységesen aljas jellemüknek. Az emberi lét végső alapja ui. a szabadság, az Önvaló korlátozatlan végtelensége. És ugyanezeknek az erőknek a gonosz működésében, hogy önkéntes emberi ügynökök segítségével – akiket gyűlöletre és agresszióra szítottak fel, hogy más emberek szerencsétlenségén emelkedjenek ki – különböző osztályokhoz és fajokhoz tartozó emberek tulajdonát kifosszák, életüket megnyomorítsák, úgyszintén jó példát láthatunk mélységesen önző jellemükre. Az igazság ugyanis az – amelyet a háború veszélyének és küzdelmének világ-széles jellege kezd lassan mindenkire rányomni –, hogy az egész emberiség, ha lassan is, de

ahhoz az időhöz közelít, amikor nemzetek egy családot fognak alkotni, vagyis egy egyesült munkaközösséget. Ez az igazság azonban nagyon is kellemetlen ezeknek a materialista nézetű kiszolgálóknak. Innen van az, hogy minden eszközzel meg akarják akadályozni az emberiség fizikai, intellektuális és morális fejlődését.

Van még egy másik lehetőség, és a sötétség destruktív erői e titáni erőfeszítésének, hogy lealacsonyítsák és birtokukba vegyék az egész emberi faj fizikai és szellemi tulajdonát. Ez még kevésbé látható, ugyanakkor még jelentősebb, mint az előző, bár bizonyos mértékben ezzel összefüggésben áll. Ezek az erők mindent elkövetnek, hogy megakadályozzák szellemi szintünkön egy magasabb, általános, intellektuális megvilágosulás és tisztább eszmék létrejöttét, amelynek az ideje pedig mind történelmileg, mind karmikusan most érkezett el. Ebben ui. saját elkerülhetetlen gyöngülésüket és szükségszerű visszavonulásukat látják. Ezért arra törekszenek, hogy minden embert kiejtsenek, aki ilyen eszmének csak a töredékével is rendelkezik, és titáni csalással vagy erőszakolt együttműködéssel tévesztenek meg másokat. Az egyszerű embereket könnyen becsapják azzal, hogy a tekintély nevében beszélnek, és az egység eszméjét hirdetik – ami felé az emberiség, ha lassan is, de feltartóztathatatlanul halad előre –, és kényszerű leigázásban tartják a népet, ami ennek az eszményképnek – amit hirdetnek – csak az ő általuk értelmezett karikatúrája, nem pedig a valóság

maga! A diktatórikus kormányok ravasz módon arra törekszenek, hogy a természetes és helyes szellemi ösztönöket hamis materialista hajlamokká alakítsák. Azt a mély tudat alatti törekvést, hogy az Önvaló felfedezésén keresztül megvalósuljon az emberek belső egysége, kényszerré változtatják, hogy az egyéneket abba a groteszk tömegöntőformába süllyesszék, amelyet ezek a sötét elemek alakítottak ki! Más szavakkal a materialista uniformizálás eszméjét a szellemi egység eszméjével helyettesítik.

Azok, akik nem képesek felismerni, hogy ennek a háborúnak a folyamata s következményei merőben különböznek az eddigi háborúkétól, nem képesek felismerni és megérteni ennek a háborúnak a fő sajátosságát sem. Az a világdráma, amely ma játszódik le, és amely még a háború után is folytatódni fog, egyedülálló. Legnagyobb jelentősége az, hogy a sötétség, tudatlanság, gonoszság erői újra vívják ősrégi harcukat a világosság, bölcsesség és a jóság erőivel. Mindenkinek állást kell foglalnia valamelyik oldalon ebben a szent küzdelemben. Senki sem lehet semleges anélkül, hogy meg ne csalná önmagát. A puszta szemlélők számára nincs hely. Ez háború az égben és a földön egyaránt.

A társadalmi krízis

Az a régi hit, hogy a haladás automatikus jellegű, olyan hit, amelyet a Nyugat vallott magáénak a XIX. sz.-ban, ami azonban a XX. sz.-ban kezdett valótlannak látszani az aknák és a bombák robbanásával a két világháború folyamán. Így emlékezni kezdtünk, hogy a történelem időről időre azt mutatta mindig hogy az emberiség csak azért jut fel fejlődése csúcsára, hogy onnan ismét szakadékba zuhanjon. Az emberiség históriája nem a mechanikai fejlődés elbeszélése, hanem – különböző népeken és civilizációkon keresztül – emelkedő és hanyatló szakaszok története, népeké és civilizációké, amelyek az emelkedő szakasz folyamán a Természet célját szolgálják, a hanyatló szakaszon pedig megszűnnek azt tenni, és eltűnnek a történelem színpadáról. Az emberiség történelme szakaszos és megszakított fejlődés folyamata; az egyes rendszerek egymást követően emelkednek legmagasabb szintjükre, hogy később degenerálódva helyet adjanak másoknak. Ezeken a fel- és lefelé ívelő pályákon át azonban mindig magasabb szinten való ismétlődés következik be, következésképpen evolúciós kibontakozást, a látens lehetőségek teljesebb kifejezésébe való belenövést láthatunk. Ne keressünk sima, egyenes vonalú haladást, amikor az egész törté-

nelem, legyen az egy faj vagy egy egyén történelme, cikkcakk alakú haladást, vagy még inkább spirálszerű haladást mutat.

Amit az emberi életben láthatunk, ugyanazt láthatjuk az univerzum életében is. Minden asztronómiai forradalom, minden mozgó planéta visszatérése ugyanarra a helyre a zodiákusban, az univerzum törvényeként ennek a ciklikus változásnak az igazságát mutatja. Így azok, akik ellenállnak a változásnak, és a múltban való éléshez ragaszkodnak, nevetséges Don Quijote figurákká változnak, mivel az univerzum is állandóan előre mozog a fejlődés útján. Egy rovar hernyója selymet ad a embernek, egy másik rovar pedig elpusztítja, megeszi a selymet. Az egész Természetben ezt a kettős jellegzetességet találjuk: egyik oldalon építést, a másik oldalon viszont rombolást, az idő munkájával együttműködve. A kozmikus egyensúlyhoz mindkettő hozzátartozik. Ez az, amiért a Természetnek mind magasabb, mind alacsonyabb birodalmában ezt a jól definiálható szakaszos előremozgást láthatjuk. Mégis minden visszatérés csak relatíve jelenti ugyanazt, mivel az egész kozmosz térben egy rejtélyes mozgásnak van alávetve. Már említettük ui., hogy az egész evolúciós ívek végét egy újabbnak a kezdete szeli át, amely ténylegesen egy magasabb szint felé emelkedik saját mozgásában. Ennek az átfedésnek a következtében egy időre a civilizációnak mind a lecsengő, mind pedig a születő új fázisa egymás mellett létezik. A közöt-

tük lévő konfliktus sajátos zavart és éles válság állapotát váltja ki. Ilyen a helyzet most.

Ilyen a társadalmi lét változékonysága. Csak a mentális gyávák vagy az érzelmileg gyengék fogják visszautasítani, hogy felismerjék azt a tényt, hogy már egyszer felfedezték. Miért kellene korszakunkat úgy tekinteni, hogy mentes lenne ettől az érvényes periodicitástól? Azoknak, akik rendelkeznek filozófiai perspektívákkal, és nyomon tudják követni a történelmi események közötti oksági kapcsolat fonalát, látniuk kellett és tudomást kellett venniük, minden nagyobb nemzetközi változásról az elmúlt évtizedek alatt. Tudták, mi jön, és megértették, miért kellett ennek jönnie. Így azok számára, akiknek volt szemük, hogy lássanak, a nemzeti karma tényleges meglétét a történelem aktualitása igazolta. Csak azok, akiket egyéni vágyuk elfogulttá tett, és azok a csoportok, akik nem hajlandók földi érdekeiket a közösség érdekének alárendelni, lesznek természetszerűen képtelenek és nem hajlandók arra, hogy fölismerjék: olyan átmeneti időszakon haladunk át, amelyet egy régi, idejétmúlt korszak haldoklása, és egy új korszak születése és növekedése jellemez. Ez a vakság azonban nem jelent mentséget számukra, mivel a változások akkor is éppen úgy megtörténnek.

A régi korszak hanyatlása együtt jár a benne látensen meglevő, örökletes összes gonoszság és rosszindulat növekvő kiteljesedésével. Így a materializmus, mely szerint a valóságot egyedül a látható, érezhető, tapintható és ízlelhető anyag tartalmazza; hogy az ember értelmét kizárólag az agy, a fejnek egy körülhatárolt fizikai része rejti magában; amely tagadja az univerzumban egy szuper Elme, nevezetesen az Isten létezését, a múló, hanyatló szakaszon, és amely az életnek e tanon alapuló önző értelmezése jellemzi az emberiség kultúráját és tényleges életét ma, bármi másnak is színlelje a képmutatóan magát. Korai és közép szakaszában egy történelmi-karmikus ciklus fejlődik ki és halad lassan előre, de amikor ez a folyamat eléri a tetőpontját, a változás, a felbomlás és a destrukció lendülete drámai gyorsasággal megnövekszik. Azon az általános fordulóponton, ahol az új ciklus kezdődik, az addigi állapotok egyensúlyának felbomlása és az események forgása olyan ellenállhatatlanná válik, mint a lavina mozgása; az emberek és módszereik pusztító, de ideiglenesen tartó szélsőségek felé tartanak. Ezt a gyorsan ható karmikus erők előidézte világméretű bomlási folyamatot a II. világháború egy fokozattal továbbmozgatta. Az események menete és ezekkel együtt a szemlélet alakulása már nem lassú és egyenetlen többé, hanem – mint a megvadult paripa fékezhetetlenül száguld tova. Néhány év alatt évszázadok változásait, néhány hét alatt évek hosszú sorának eseményeit éljük most át.

Így ma a planetáris történelem teljes ciklusának ilyen hirtelen befejeződő, végső szakaszával állunk szemben. Ugyanakkor már a felfelé emelkedő ív is elkezdődött, így valójában a kettő közötti átmeneti fázisban vagyunk. Ezért van az, hogy egy és ugyanazon időben két ellentétes áramlat van jelen jelenlegi civilizációnkban, nevezetesen egyik oldalon az érzéki örömök mohó vágya és kívánsága jellemzi az emberek egy részét, szabadulni akarás a felelősségérzettől és kötelességektől; a másik oldalon pedig azt az őszinte vágyat és kívánságot látjuk az emberek másik csoportjánál, amely a dolgok megértésére és a lelkiismeret felébresztésére törekszik. Az elmúlt néhány évben az élet kétségbeejtő káoszának, értelmetlen zavarodottságnak, az események nonszensz rendszerének tűnt, a valóságban azonban tökéletes logika van ezen események mögött, a rejtett és nem látható értelem, az oksági összefüggések rejtett láncolata, amely ezeket az eseményeket racionális alakba öntötte. A krízis integrális, magában foglalja az emberiség teljes eszmei és gyakorlati aktivitását. Mivel a civilizáció szerkezete organikus, így ami pl. gazdasági síkon történik, hatását láthatjuk a kulturális téren is. Egymástól nagymértékben különböző tényezők teljes láncolata nyúlik át rajta, és minden mindennel összefüggésben van: ezért olyan egymástól távol állók kerülhetnek kapcsolatba egymással, mint pl. a vallás és a repülés.

Az emberiség társadalmi létének fordulópontján, útkereszteződésben áll, és nem tudja, melyik utat is válassza. Egyik út az eddigi, megszokott út folytatásának és így könnyebben követhetőnek is tűnik. A másik út ismeretlenbe vezet, így követése is nehezebbnek látszik. Az első a kezdetén önfeláldozást kíván, de a végén jóval többet. A második az elején kíván többet, a végén viszont nagyon sokat visszaad majd ebből. Bizonyos értelemben a választás szabad, de mégsem teljesen az. Az új korszak ui. nem lehet a letűnőnek puszta másolata, mivel kialakulásában mind az evolúciós kényszer, mind pedig a karmikus hatás szerepet játszik. Ha az emberiség az első utat választja, akkor az új korszak, amelynek a kezdetét véres és erőszakos küzdelem harangozta be, továbbra is ezekkel a szörnyű jellemzőkkel folytatja majd útját. Ha a másodikat választja, akkor a kezdeti háborgás lecsillapodik, és valódi béke váltja majd föl a helyét.

A filozófia meggyőződése, hogy az emberiség nem a forradalmak rémületén át fogja megtalálni fejlődésének legjobb útját, hanem a békés regenerációs változáson át. Egy új társadalmi rend, amelyet a kevesebb szabadság, kevesebb igazság és kevesebb emberiesség jellemez a több helyett, nem kívánatos, és valójában a haladás és az igazság nevének meggyalázása. Az a hit, hogy a cél szentesíti az eszközt, vagyis hogy pl. a közvetlen önkényuralom majd a végső szabadsághoz, a csalás a későbbi iga-

sághoz, az időszakos terror az állandó békéhez, és a jelenlegi kegyetlenség a tényleges jóléthez vezet, csak azok hite lehet, akik először önmagukat csalják vele, majd másokat is. Már sok száz évvel ezelőtt Jézus megmondta, hogy a rossz fa csak rossz gyümölcsöt teremhet, pedig az még nem is igaz, hogy az emberi barbarizmus fáján nem teremhet emberi boldogság.

Sajnálatos módon azonban az emberiség között nem sok filozófus van. Ezért az okosság és az idealizmus azt parancsolja, hogy azoknak kellene egy nagyszabású rekonstrukciót elkezdeni, akik abban a pozícióban vannak, hogy ezt megtehetik. Azok ui., akiknek megvan a hatalmuk és befolyásuk és mégis elmulasztják az alkalmat, hogy a szükséges intézkedéseket ez irányban megtegyék; ha arra várnak, hogy az események sodorják őket, akkor addig fognak várni, amíg az események nemkívánatos módon fogják majd magukkal ragadni őket.

Új szemléletet kell kialakítani a vallást és gazdaságot, társadalmat és történelmet, politikát és etikát, művelődést és művészetet illetően egyaránt. Ha a civilizáció túléli a krízist, vagy főnixszerűen fog újjáéledni egy nemesebb formában, vagy gyors hanyatlásba esik. Régi hibát felismerve és orvosolva, vagy egy jobban szervezett élet alapjait fogja kialakítani, vagy még rosszabbra változva romlást hoz saját magára. Egy újabb korszak felé való haladás és a meglévő, de idejétmúlt felé való visszatérés

között választani kell; fel kell ismerni azt a döntő helyzetet, amellyel az emberiség jelenleg szembeáll, hogy tulajdonképpen miben is áll ennek a lényege, és meg kell érteni az elmúlt évek megdöbbentő eseményeinek jelentőségét és értelmét. A régi úton egyetlen lépéssel való továbbhaladás lehetősége is már véget ért. Az emberi élet átalakulása meg kell hogy kezdődjön. Ha ezt megértjük, akkor ennek az újnak a kialakítása nem tűnik olyan félelmetesnek, mint amilyen félelmetes valójában a másik alternatíva. Fel kell nőnünk a történelem adta alkalomhoz, és az általános érdeket az egyéni érdek fölé kell helyeznünk.

Az emberiség lassan kilábol a tradícióból, amelyet eddig szolgált, de amely most a továbbhaladás gátjává vált. Egy gyengévé vált kultúra összeomlása, egy kicsinyes gazdasági rend felbomlása, egy elerőtlenedett szociális rend megszűnése és egy idejétmúlt politikai rendszer romba dőlése elkerülhetetlen történelmi folyamatok, bármilyen jónak és kiválónak bizonyultak is a múltban. E rendszerek szerkezetén belül – lett légyenek ezek saját szintjükön és idejükben bármilyen értékesek is – egy szellemileg progresszív emberi élet kialakítása a jelenleg mintegy 2 milliárd ember számára mind kevésbé lehetséges. Nyugaton a régi ipari rend, Keleten pedig a régi vallási korszak alapjai megrendültek. Értelmetlen lenne fel nem ismerni ezeket a katasztrofális tényeket, és ragaszkodni ahhoz, ami már nem megjavítható, és strucc módjára

bedugni fejünket a homokba, hogy ne lássuk, ami szemünk előtt játszódik le. Akár tetszik, akár nem, jobb, ha látjuk és levonjuk belőle a tanulságokat, mielőtt a következmények kényszerítenének ugyanerre. A régi helyen egy új világ van megszületőben. Ez olyan esemény, amelyről mindenkinek tudomást kell vennie. Bizonyos értelemben rosszabb lesz, más értelemben viszont jobb. Abban a mértékben lesz jobb, amennyire önzetlenül tudjuk legjobb eszményeink és ideáljaink szerint kialakítani. Viszont abban a mértékben válhat rosszabbá, amennyire önzően engedjük, hogy a döntő helyzet saját magától alakuljon ki. Az új eszméket kereső és kialakító kezdeményező elmére és a „villámháborús” mentalitásra – amelyre a háború idején olyan nagy szükség volt – a siker érdekében a béke idején is nagy szükség van.

Egy gyakorlati útmutatás azonban kiemelkedik a többi közül arra vonatkozóan, hogy az új kor milyen lesz, vajon jobb lesz-e az azt megelőzőnél. Ez ui. teljesen tőlünk függ, attól, hogy szemléletünk és nézetünk mennyire és milyen gyorsan tudott megváltozni a világháború sötét tapasztalatának birtokában, és hogy ennélfogva milyen bátran tudunk fennmaradni életünkből kitépett mesterséges értékekkel, és hogy mennyire vagyunk készek tanulni a karmacsapások terhe alatt. A civilizációnak meg kell változnia; számunkra az a legjobb, ha együtt tudunk működni a sorssal, hogy meghatározhassuk ennek a változásnak a természetét. Hogy ennek a változásnak óri-

ási méretű akadályokat kell legyőznie, az világos, és sokakat kellő aggodalommal is tölt el. Ezt látva könnyű kétségbeesni és negatív álláspontra helyezkedni a változásokkal szemben. De ha egy ember, amikor súlyos és nehéz feladattal áll szemben, amit meg kell oldania, csak a nehézségeket nézi, akkor nagyon valószínű, hogy nem is fog megbirkózni velük. Ehhez hasonlóan, ha az ember nehéz helyzetbe kerül, és csak a nehézségeket tekinti, akkor a nehézségekből nem, vagy csak nagy nehezen fog kikerülni. A filozófia azt tartja, hogy mind egy nehéz helyzettel, mind pedig egy nehéz feladattal kapcsolatban a megoldás sikere érdekében mind a két oldalát meg kell vizsgálni a dolognak, a fényeset és a sötétet egyaránt. Ezért az élet helyes megértése arra kényszerít bennünket, hogy látens képességeinket is feltárjuk, ne csak bajainkat és nehézségeinket. Ha akarjuk, képesek is vagyunk az elméletileg lehetségest tényleges gyakorlativá alakítani. Ezért a világdrámából és szenvedésből való kivezető út nem a kétségbeesés, hanem a remény.

Az emberiség válsága végzettel terhes, de nem végzetszerű. „Légy nyugodt és türelmes a csapás és pánik időszaka alatt” – tanácsolja Mohamed próféta a híveinek. A keserű karmahatásnak már nagy része – amely jelenlegi helyzetünkbe hozott bennünket – szerencsére elhasználódott vagy erősen meggyengült. A még meglevőt pedig módosítani lehet azáltal, hogy új, ezzel ellentétes karmahatásokat hozunk létre, és ha

az megfelelő mértékben erős, képes lesz ellensúlyozni a régi rosszat. A jóakaró módosításokkal párosuló megváltozott gondolkodás ui. új karmahatásokat hoz működésbe, amelyek – ha ellentétes jellegűek – gyengíthetik a régi karmikus tehertételek kemény hatásait, vagy megváltoztathatják kedvezőtlen irányukat, vagy legalábbis akadályozhatják a belőle származó negatív gondolatok áramlását.

Gondolkodásunkat, erkölcsi magatartásunkat egy vonalba kell hozni azzal a töméntelen eseménnyel, amelyek megrázkódtatják a világot. Ha nem ezt tesszük, vagy nem tudjuk ezt tenni, akkor pusztulásra vagyunk ítélve. Ha a Hitler által képviselt és kétszínűségét inspiráló gonosz erők arra törekedtek, hogy megakadályozzák egy jobb civilizációba való átmenetünket – azáltal, hogy helyette egy színlelt újat ajánlottak fel –, akkor azok számára, akik meg tudják érteni, hogy a valódi új rend milyen is tulajdonképpen, kötelesség, hogy siettessék az emberiség haladását ebben az irányban. Ha igaz az, hogy szenvedésben semmiféle korszak nem volt eddig összehasonlítható a mostanival, az is ugyanúgy igaz, hogy egyik ezt megelőző korszak sem volt összehasonlítható a mienkkel a lehetőségeket illetően. A sebesültek jajkiáltása a csatatéren és a kifosztott otthonokban az asszonyok könnyei nem lesznek teljesen hiábavalók, legalábbis nem a jövendő generációk szempontjából, ha felelősségérzetünk tudatában a háború katasztrófáját arra fordítjuk, hogy elősegítsük vele egy jobb alapokon nyugvó

civilizáció kialakulását. A háború nem fog az utolsó lehulló bombával és az utolsó felrobbantott aknával véget érni. Nemcsak a befejezésért kell küzdeni, hanem gondolni is kell a befejezésre. Vagyis át kell gondolnunk azokat a szociális elveket és kulturális alapokat, amelyeken sok eddig is létező nézetünk, létesítményeink és szokásunk nyugodott, és a háború pusztítását arra kell használnunk, hogy előkészítsük az utat egy értékesebb, békés újjáépítésre.

A filozófia a konstruktív építés szolgálatát vallja. Azt hirdeti, hogy a dolgozó tömegek nyomorától, a zsúfolt nyugati nyomornegyedek betegségétől, a gürcölő ázsiai parasztok fél-éhenhalásától meg lehetne szabadulni, és úgyszintén ezeknek az embereknek az ebből következő szellemi lealacsonyodásától is. Az eszközök itt vannak nálunk, a szellemi kapacitás is rendelkezésre áll, és az anyagi eszközök, gépek is megvannak, ill. feltalálásuk lehetősége is adott. Talán az akarat hiányzik? Az emberi életnek ez az újjáalakítása sokat kíván, de sokkal többet ad vissza. Az egyik oldalon potenciális lehetőséget találunk, a másik oldalon pedig tényleges kívánságot. Egy bölcs és hatékony államvezetésnek a kettőt össze kellene hoznia. Nem lenne szabad megengedni, hogy tömegek éljenek nyomorban és nélkülözésben – holott a materiális források rendelkezésre állnának a Földön –, igazságosabb elosztással, helyes szervezéssel sokat lehetne ezen változtatni. A munkanélküliség szégyenének fel kellene

ébreszteni a társadalom lelkiismeretét. A termelés, kereskedelem és ellátás akár óriási mértékű növelése is lehetséges. A világ potenciális gazdagsága óriási. A fejletlen vagy fejlődő országok természeti gazdagsága a fejlett országok tudományos és műszaki segítségével párosulva kiküszöbölhetné az éhséget és a nyomort erről a Földről.

Csak akkor kezdjük megérteni, mi is történik tulajdonképpen a világban, ha megértjük és felfogjuk, hogy egy generáció folyamán jelenleg több dinamikus változás történt és történik az emberi életnek mind fizikai-gazdasági, mind pedig szellemi-vallási, szociális és etikai területén, mint az elmúlt 2.000 évben összesen. Ezeket a puszta tényeket csak egyféleképpen értelmezhetjük. A világ átalakulása már megindult, és ténylegesen az első fordulójának közepén járunk. Ha a Természet óriási kiaknázatlan tartalékait és kihasználatlan lehetőségeit helyesen kihasználnánk, ha az emberi munkaerővel is helyesen tudnánk gazdálkodni, az éhség rémét száműzni, a betegségeket pedig csökkenteni lehetne; az emberi élet és lét emberivé és értékesebbé válhatna. Az emberiség hosszú történelmének olyan korszakához érkeztünk ui. el, amely az eke és a kerék feltalálásának korszakával mérhető csak össze. A XIX. sz.-ban több új gyakorlati és műszaki felfedezés született, mint az azt megelőző századokban együttvéve. Az iparosodás megkezdte az emberi élet átalakítását. Ez azonban idáig csak durva és kegyetlen kezdés volt. Technológiailag most a történelem legkor-

szakalkotóbb idejében vagyunk. Miért ne válhatna a világ – tudományos találmányai révén – gazdagabbá és nem szegényebbé a jövőben?

Nem azt mondjuk, hogy a háború utáni világ paradicsommá változtatható. Ez az idea csak délibáb. Csodálatos ezer év nem alakulhat ki hirtelen. Az első és második evolúciós szakasz kapzsi, nyereséghajhászó ösztönétől hosszú út vezet a harmadik szakasz önzetlen és emberbaráti fölfogásáig. Azok, akik egy faj egy éjszaka folyamán történő átalakulásában hisznek, élénk képzelőerőről tesznek tanúbizonyságot, de rosszul ismerik az embert. A filozófia nem az utópisztikus érzelmi lelkesedés tudománya, ez azonban nem jelenti azt, hogy minden erőnkkel ne azon fáradozzunk, hogy a lehető legjobb környezetet alakítsuk ki magunk körül. A világ átváltoztatható olyanná, amely milliók számára biztosíthatja a jobb életet, akik eddig csak az alacsony sorsot, kényelmetlenséget, a nyomort és a szerencsétlenséget ismerték, amelyek mind egy lelkiismeret nélküli társadalom kísérői. Természetes, hogy ilyen, egymással együttműködő emberekből álló világ összehasonlíthatatlanul magasabb rendű, mint egy vaktában előresodródó világ.

Az ún. alacsonyabb osztályok a történelemben először lennének képesek emberi módon élni. A jövő találmányai – amelyek mind a társadalmi, mind pedig az ipari életet átalakítják – elő fogják ezt segíteni. Emberek milliói élhetnének úgy, ahogy

soha nem éltek annak előtte. Az új feltalálások adta új lehetőség, amellyel az emberiség most szembenéz, óriási. E szempontból a háború nem ér véget a békeszerződés aláírásával. A harcot tovább kell folytatni azon beteges fizikai és szellemi állapotokkal szemben, amelyek a diktatórikus uralmak kialakulását lehetővé tették. Ameddig ezek léteznek, addig a háború sem szűnhet meg, bár ezt a háborút lélekben kell viselni, amelyet nem a gyűlölet és szerezni vágyás jellemez, hanem az önzetlen szolgálat.

A civilizációnak meg kell újulnia azok után a mozgalmas események után, amelyek ilyen szörnyű bélyeget hagytak rajta. Amikor azonban a háború okozta feszültség izgalma lecsillapodik, és utána a béke következik, azt találjuk, hogy ez végül is nem béke. A reakció ui. gyakran éppen az ellenkező, vagyis anarchia és káosz következik utána. A háborút követő béke szükségképpen tekintélyromboló, nem szabályozott és kaotikus jellegű erőket szabadít fel. A háború előtt Európa fölé leszálló gomolygó viharfelhők már jelezték, hogy a társadalmi és intellektuális életben mély változások játszódnak le. A háború utáni erjedés energiát szabadít majd fel, amelyet helyes irányba kell terelni, ha azt akarjuk, hogy az emberiségnek boldogságot hozzon, ne pedig szerencsétlenséget. Mind a szenvedélyeket felszító kiegyensúlyozatlan demagóg felhívás, mind pedig az ösztönöket felhasználó önző reakciós propaganda egyaránt veszélyes. Sürgős feladat lesz, hogy a józan észt és a bölcsességet emeljük

magasra a letűnt régi és születő új világ közötti elkerülhetetlen összecsapás alatt, mert különben küzdő emberek mozgó tömegévé változunk, akik saját lakóhelyüket tönkreteszik. Következésképpen azoknak, akik vezető pozícióban vannak, a jelenlegi helyzet iránt nemcsak megfelelő megértést kellene tanúsítaniuk, hanem jóindulatú hozzáállást is. Egyrészt sem a gyűlölet vezérelte kirohanások és brutális módszerek alkalmazása, másrészt pedig sem a szükséges változások ellen tanúsított reakciós magatartás nem segít. Amire ma a világnak szüksége van, az nem az eddigieknél gyorsabb forradalom, hanem gyorsabb evolúció, mivel az elsőt csak vérrel és könnyel lehet végrehajtani, az utóbbit viszont józan ésszel és jóindulattal.

Arra a kérdésre, hogy milyen fajta háború utáni világot kell kialakítani, az a felelet, hogy a két szélsőség közül egyiket sem szabad választani! Jobb a kettő közötti kompromisszum, de még jobb, ha olyan nézőpontra tudunk helyezkedni, amely mindkettőt felülmúlja. Ennek a nézőpontnak a kialakítását egyedül a filozófia biztosíthatja, mivel pártosság nélküli és nem materialisztikus szemléletű. A megértés jobb, mint a konfliktus. A közös segíteni akarás képes lenne minden, az újjáépítéssel és újjászervezéssel kapcsolatos problémát megoldani.

A mindennapi élet kicsiny tapasztalatai határozzák meg nagymértékben az emberek nézetét. Jobb fizikai feltételekkel, hatásosabb és időszerű vallási, misztikus vagy

filozófiai ismeretekkel az emberek megint felszínre hozhatnák magukban a hibáik alatt mindig meglévő és soha meg nem semmisíthető isteni természetet; megint valóra válthatnák a magasabb rendű reményeket az eddigi kudarcok helyett. Következésképpen meg kell változtatnunk a külső állapotokat, ha megváltoztatnánk a belsőket, és meg kell változtatnunk a szellemi állapotokat, ha megváltoztatnánk a fizikaiakat. Fel kell számolnunk a nyomornegyedeket nemcsak a nagyvárosokban, hanem az emberek gondolkodásában is. Azoknak az embereknek a gondolkodása, akik a sötét nyomortanyákon születtek és nőttek fel, szintén nyomorék lesz. Nincs perspektívájuk. Ezért meg kell kísérelnünk, hogy az embereket megszabadítsuk az élet anyagi gondjainak nyomasztó átkától, vagy legalábbis könnyebbé kell tennünk számukra az életet, hogy a testi fenntartás nehézségeitől megszabadulva a szellemi és lelki szükségletüket is kielégíthessék. Az embereknek biztosítani kell hogy legyen elég ruhájuk, élelmük, munkájuk, amivel fenntarthatják magukat és családjukat. Ha mindezeket hiányolják, nem lesz sem elég energiájuk a filozófiára, sem elég idejük a misztikus életre. Ha az embereket a puszta megélhetésért való küzdelem foglalja le teljesen, vagy az, hogy – különösen régen megszabaduljanak az éhínség átkától, a legjobb esetben is csak félemberek lesznek. Milyen remény marad akkor számukra egy magasabb rendű életre?

Megvan a lehetőségünk most, hogy olyan korszakba lépjünk, ahol az élet anyagi kielégítése biztosítható, és így az embereknek a mindennapi gondok kielégítése után még maradhat idejük. A szabadidő növekedése lehetővé teszi a kultúra fejlődését. Az emberi ész csökkentheti azt, hogy az ember az élet legszükségesebb anyagi feltételei megteremtésének rabszolgája legyen. Ezzel nagyobb lehetősége lesz arra, hogy gondolkodását és érzését az állati szint fölé emelje. Az emberi életet megkönnyítő feltaláló kövezi ki az utat a szellemi tanító előtt, aki az embereket felsőbbrendű lehetőségeik felismerésére buzdítja.

De ahogy a rosszul alkalmazott és értelmezett anyagi bőség még jobban elősegítheti a materializmust ahelyett, hogy csökkentené, ugyanúgy a rosszul alkalmazott többlet szabadidő is elősegítheti az érzéki örömök még nagyobb mértékű hajhászását, és így a még nagyobb szellemi tudatlansághoz, nem pedig a szellemi tudás kibontakozásához vezethet. A helyes alkalmazás kérdése ezért elsősorban a helyes szellemi magatartás kérdése. Ilyen magatartás kialakítása a helyes eszméken való elmélkedésből származik. A gazdasági és szociális formák kézzelfogható értékei ui. nem az egyetlen értékek, amelyeket figyelembe kell vennünk. Ezek elsősorban olyan értékek, amennyiben egyáltalán lehetővé teszik az emberi életet ezen a földön, de ezenkívül más, mélyebb és közvetlenül kézzel nem fogható jelentőségük is van. Ezért óvakod-

nunk kell, nehogy a materialista közgazdaságtan tanítását tegyük a magunkévá, amely megfordítja Krisztus kijelentését azt tanítva, hogy az emberek csak a kenyeret és egyéb élelmiszert szükségelik, és a mennyek országa akkor megadatik nekik. Ez a tanítás ahhoz hasonló, amikor virágokat akarunk termeszteni tövek nélkül. Kétségtelen, hogy jobb világot kell teremtenünk a tömegek számára, de ezt az erőfeszítésünket nem kizárólag egyetlen okból kell kifejtenünk. Az ilyen materialista közgazdaságtani nézet tévedése az, hogy az ember létezése elsődleges céljának a testet tekintik. Ez a tévedés inkább az új perspektívák, mint az új bizonyítékok hiányából adódnak. Az ember nem a kenyér, nem a test, nem is valamilyen állam kedvéért született meg ezen a földön, hogy megkeresse kenyerét és használja föl testét, hanem egy nagyobb cél kedvéért, azért, hogy felfedezze saját Önvalóját és isteni természetét.

A filozófia tanulmányozása felszabadít bennünket az ilyen egyoldalú szemlélettől. Feltárja, hogy a kiegyensúlyozott élethez mind a gyakorlati, mind pedig a kontemplatív tényező szükséges. Azokat, akik a két tényezőt egymással logikailag összeegyeztethetetlennek tartják, a történelem cáfolja meg. Tévedésünk nem a gépek széles körű alkalmazásából adódik, vagy a technológia kihasználásából és az élet kényelmesebbé tételéből. Ez a tévedés kevésbé a gyakorlati kihasználásában van, mint inkább a morális síkon, ahogyan élünk. A tévedés a testi szükséglet, ill. a szellemi és etikai

szükséglet kielégítése közötti megbomlott egyensúlyban keresendő. Ez a tévedés az etikai korlátok és inspirációk hiányának elfogadásából adódik, amelyet napjainkban a vallásos hit sem képes pótolni. Amikor a gyakorlati egyesül majd a kontemplatívval, csak akkor fog egy belsőleg egészségesebb és külsőleg nemesebb civilizáció megszületni a földön. Sem az egyik, sem a másik egymaga nem elégséges. A kontempláció – a gyakorlati – enerválja az akaratot, és pesszimistává teszi az embert, a pusztán gyakorlati pedig – a kontempláció nélkül – az etikai rovására az emberi kapcsolatokat részesíti előnyben, ezért követ el fájdalmas hibát. Ha azonban az élet kontemplatív szemlélete összekapcsolódna a gyakorlatival, az így kialakuló társadalom és az eredmények meglepőek lennének.

Az elkövetkező korszaknak az együttműködés minden bizonnyal alapvető szükségét képezi. Ez az együttműködés vonatkozik osztályokra ugyanazon nemzeten belül, de vonatkozik Földünk minden nemzetére is. Abban a világban, ahol a differenciálódás nagymértékű, nem lehet teljes harmónia és egyetértés. Az a nézet, hogy valamennyi embert hasonló gondolkodásúra kellene formálni, meglehetősen nevetséges és buta elképzelés. Az az egység azonban, amely külsőleg nem valósítható meg, belsőleg viszont igen. Szellemileg meglehetősen különbözünk. Morálisan meg kell próbálnunk, hogy egymást megtaláljuk. Ha így teszünk, ennek a következményei mind

magunk, mind mások számára nagymértékben hasznosak lesznek. Tudat alatti fösvénységünk és tudatos szerezni akarásunk azonban megakadályozza, hogy lássuk ezt az igazságot, mint ahogy megakadályoz abban is, hogy sok más igazságot lássunk. Ez az, amiért a filozófia a tanulók számára egy sor önfegyelmező gyakorlatot ír elő – amelyek az érzelmek, egoizmus és a gondolkodás fegyelmezését célozzák –, mielőtt a magasabb igazságait felfedné.

Ami a háború utáni konferenciákból és kongresszusokból a figyelmes résztvevő számára világosnak látszik, az az, hogy az emberiséget zaklató gyakorlati problémákra nem lehet másképpen kielégítő megoldást találni, csakis széles körű együttműködéssel. Minden más megoldás legjobb esetben is csak részleges lesz, legrosszabb esetben pedig hibás és téves. Ez nemcsak egy nemzeten belüli különböző osztályokra, kasztokra és csoportokra igaz, hanem, ha kisebb mértékben is, különböző nemzetekre is. Az a fal, amelyet a Természet vont különböző fajok és népek közé, csak lassú evolúciós változásokkal fog leomlani; az a fal viszont, amelyet az emberek építettek fel e fajok között, szemünk előtt omlik össze. Végre kezdjük megtanulni, hogyan osszuk meg életünket másokkal ezen a földön. Csak akkor kezdünk kigyógyulni a test évszázados imádatából és fajgyűlöletet teremtő materializmusból, amikor kezdjük belátni, hogy a nemzetek megkülönböztetése és a fajokkal szembeni előítélet

tarthatatlan, és hogy a fő tényező legelsősorban is az, hogy emberek vagyunk, és csak másodsorban az, hogy hollandok, vagy éppen a Fidzsi-szigetek lakói vagyunk. A világ társadalma egyszer egy társadalommá válik. De ha ennek valóra váltása pillanatnyilag túl is van az emberiség jelenlegi kapacitásán, alapjai lerakásának előkészítése azonban nem. Ha az emberek nem tudnak elég gyorsan túljutni faji előítéleteiken, hogy ezt a célt egyetlen lendülettel elérhessék és megvalósíthassák, legalább lépésenként kellene elérniük. Ha túlságosan hozzászoktak már a lábukon levő vasbilincs szorításához, hogy a hirtelen szabadság megrémítené őket, akkor a bilincseket egyenként vethetik le magukról.

Az emberiség már most kezd úgy élni, mint egy nagy nemzetközösség a földön; a nemzeteknek előbb vagy utóbb meg kell találniuk az utat egymáshoz, ha elég jóakarat van bennünk, akkor békés úton, ha nincs, akkor erőltetetten. A történelem és a körülmények egyaránt ezt segítik elő, mivel ezek jövője mostantól fogva az egység. Az evolúciós áradat egy irányban sodorja őket, hogy működő egységeket alkossanak. Ez azt jelenti, hogy ténylegesen minden ember alkotta, jelenleg meglevő határ az országok között eltűnik, és a területi autonómia váltja majd föl a régi alacsonyabb rendű nacionalizmust, és hogy minden nemzet közre fog működni – és természetesen ebből profitálni is fog – a közös jólét kialakításában. Földünk lakói a távoli jövőben egye-

sült egységet fognak alkotni. Ezt a folyamatot a jövő találmányai elő fogják segíteni, amelyek alapvetően meg fogják változtatni mind a közlekedést, mind az emberek egymás közötti érintkezését.

Ez az előttünk álló út. Hogy mennyire gyorsan vagy mennyire lassan haladunk a cél felé, az attól függ, hogy mennyire tanultunk a múlt tapasztalataiból és a jelen szenvedéseiből. A cél maga azonban elkerülhetetlen. Ez ui. csak a fizikai kifejezése annak, ami metafizikai tényként már létezik. Akárki is vessen egy követ a jelenlegi világélet óceánjának bármely pontján, a kialakuló hullám minden irányba terjed. Ez sokkal jobban lesz érthető, ha az eddigieknél még jobban megértjük a karma-tant. ***„A jóga titkos tanításai”*** c. könyvben már körvonalaztuk, hogy a karmaelmélet tudományos és gyakorlati formáján kívül – amit ott ismertettünk – létezik még egy ezoterikus és filozófiai értelmezés is, amelyet az alábbiakban tárgyalunk.

Törvényekkel szabályozott világrendszerben, ill. kozmoszban élünk; és ezért olyan rendszerben, ahol az élő és élettelen dolgok egymással minden időben és minden térben meghatározott kapcsolatban állnak. Az univerzum egyrészt erők összessége, amelyek egymástól elszigetelve képtelenek működni, vagyis egymással csak kölcsönhatásban működnek, másrészt pedig dolgok összessége, amelyek szintén nem egymástól elkülönülve állnak, hanem lényegében mint az egész részei össze vannak

egymással kapcsolva. Az a nézet, hogy bármely dolog vagy bármely élőlény abszolút módon különáll a többitől, téves illúzión alapszik. Az elkülönültség csak a felszínen létezik, nem más, mint egy a sok illúziónk közül. Független lét nem más, mint fantázia.

Az emberi élet egy gigantikus mozgó kerékhez hasonlít, amely megszámlálhatatlanul sok, kis, egymáshoz képest állandóan elmozduló fogaskereket tartalmaz. A nagy kerék az Isten, a Világ-Elme, a sok kis kerék pedig az egyes individuális emberek. És ahogy egy kerék tökéletlen vagy szabálytalan működése hatással van a szomszédos kerekek működésére, ezek pedig ezt a hatást szintén továbbadják szomszédaiknak: így az emberiség mindennapi élete is saját egymástól való függőségének előnyeit vagy hátrányait tükrözi. Ez a mentális, érzelmi és fizikai kölcsönhatás egy ember és környezete között állandó és elkerülhetetlen. Az ember betű szerint meg kell hogy ossza életét másokkal. Egy másoktól teljesen független személy létezése valójában csak felszínes elmélet. Amikor még tüzetesebben megvizsgáljuk, mit is jelent ez az egyszerű kifejezés, hogy „én”, amikor megfejtettük legbensőbb jelentését, akkor képesek vagyunk megszabadulni attól a második legnagyobb illúziótól, amely az anyag illúziója után eltakarja létünk igazságát. Ennek a lehetséges legtávolabbi pontjára fényt vetni annyit jelent, hogy lássuk: lehetetlen bármelyik lényt is a személyiség

határain belülre korlátozni – mint ahogyan korábban találtuk –, amikor tekintetbe vesszük a világ kezdeteit, mint ahogyan lehetetlennek találtunk bármilyen eseményt is az okság határain belülre korlátozni. Azt fogjuk találni, hogy mivel a személyiség csak az univerzum egy részét alkotja, nem lehet a végső tény. Azt fogjuk találni, hogy az egymástól való függőség és az egymással való kapcsolat szálai, amelyek csomóba futva egy személyt alkotnak, térben és időben egyaránt a végtelenbe terjednek szét. Ha megpróbáljuk, hogy nyomon kövessük ezeket a szálakat, akkor a résztől az egészhez jutunk, a személyesből az univerzálisba. Minden izolálási kísérlet – a felszín kivételével – kudarcra van ítélve. Egy elkülönült ego nem létezhet egymagában, nem állhat a mögötte lévő univerzum nélkül.

Az „én” ezért nem olyan egyszerű, hanem nagyon is bonyolult, jóval bonyolultabb, mint első látásra tűnik. Nem tudjuk állandó határait kijelölni, hogy egy ego tulajdonképpen hol is kezdődik, és hol ér véget. Senki sem tekintheti önmagát úgy, mint másoktól különállót és elkülönültet. Semmi és senki nem önmagában létező, hanem másoktól vég nélküli soron keresztül összekapcsolt és függő. Ha ezért egy ego-ról azt gondoljuk, hogy önmagában létező, tudatlanságban vagyunk, és illúzióba ringatjuk magunkat. Fizikailag mi mindnyájan olyan egymástól függőek vagyunk, olyan bonyolult módon összekapcsoltak az emberiség egész múltbeli fejlődésével;

szellemi szempontból mindnyájan olyan egymásba kapcsolódó ideákkal és érzésekkel rendelkezünk; karmikus vonatkozásban pedig elmúlt életeink annyira egymásba kapcsoltak, és annyira beleilleszkednek a körülmények óriási hálózatába, hogy sokkal inkább helyes, ha a személyt úgy tekintjük, hogy az nem más, mint milliók teljes, összekapcsolt létének csak egy különleges aspektusa. Ilyen tehát minden egyes teremtmény relativitása: megfelelő értelmezése csak az Egész értelmezéséhez viszonyítva határozható meg. Az „én”-nek bármely megfelelő értelmezésénél nem szabad kihagyni annak kozmikus vonatkozását. Gondolkodó ember ezért nem tekinthet úgy az életre, hogy az csak az ő személyes ügye; hanem előbb vagy utóbb el kell jutnia annak felismeréséhez, hogy úgy tekintse mint Egészet, mint lényegileg Egyet. Mint ahogy az emberi testben levő sejtek halmaza lényegében egy léthez tartozik. Az az ember, aki még tovább jut el, és teljes tudatossággal, nem pedig csak intellektuálisan; állandó jelleggel, nem pedig csak ideiglenesen, és alapvetően, nem pedig csak felszínesen képes felismerni ezt az egységet, megtalálta egy halhatatlan énnek a rejtett titkát, amely egy örök élet rejtélyes áramával van összeköttetésben.

Ha ezért önmagunkról helyesen akarunk gondolkodni, az Egész mértékegységeiben kell gondolkodnunk. Következésképpen a karma ezoterikus értelmezése azt mondja, hogy a teljesen elszigetelt, individuális lény csak képzeletünk terméke; hogy

az egyes emberek élete helyi, nemzeti, világrészi és végül planetáris vonatkozású, mind jobban kiterjedő kapcsolatokkal át meg át van szőve az egész emberiség életével, hogy minden egyes gondolatot a világ uralkodó atmoszférája befolyásol, és hogy minden egyes cselekedet öntudatlanul is az emberiség általános aktivitása által létrehozott uralkodó és erős irányvonalába illik bele. Annak következményei, hogy az ember mit gondol és mit cselekszik, mellékfolyóként a társadalom nagyobb folyójába ömlenek, és ott számtalan más forrásból származó vizekkel összekavarodnak és vegyülnek. Ennek megfelelően a karma ezeknek a közös kapcsolatoknak az eredőjeként jön létre, következésképpen a személyes szintről egy kollektív szintre emelkedik. Ezért az „én” mint individuum osztozik a más individuumok által létrehozott karmában, míg azok is osztoznak az „én” karmájában. Természetesen nem egyenlőképpen, mivel az „én” elsősorban a saját karmahatásait kell hogy elviselje, és csak kisebb mértékben az egész emberiség cselekedetéből adódó karmahatások terhét.

Ezért utaltunk rá már az előző könyvben is, hogy nem minden szenvedés, amelyet el kell viselnünk, saját múltbeli, helytelen cselekvésünknek a következménye. Ha az emberiség egymástól való függőségét elfogadjuk, ebből az következik, hogy azért is szenvednünk kell, amit nem személyesen „érdemeltünk ki”, ugyanakkor az is igaz, hogy részesedhetünk a kollektív jó karmahatás áldásaiból is, amelyet szintén nem mi

magunk hoztunk létre. Így a karma e kollektív működését kétélű kardhoz hasonlíthatjuk, amely kétféle módon vághat: egyik vágása fájdalmas és kellemetlen, másik pedig kellemes lehet. Az ezoterikus karmaszemlélet új és magasabb szempontból vet fényt a karmatanra. Hogy ez a szemléletmód általában nem ismert, annak az a magyarázata, hogy az emberek többnyire sokkal jobban érdekeltek saját életükben, mint a közösségében. A háború egész világot érintő hatásai azonban mindennél ékesebben tudják bizonyítani ennek a nézetnek a helyes voltát, mivel napfényre hozták az emberi egymáshoz kapcsoltság tényét és szükségét.

Másokkal közösségben élünk, a bűn is közös, de a szabadulás lehetősége is. Ez a kijelentés talán rémülettel tölti el azokat, akik társaikat a haladásban már felülmúlták, de vigasztalásul szolgál azoknak, akik egy kissé lemaradtak. E legmagasabb nézőpontból tekintve a karmahatás az egész társadalom, ill. az egész emberiség miatt kényszerít bennünket szenvedésre, ugyanakkor örömre is. Ezért saját jólétünket nem választhatjuk el a társadalométól. A belső elszigeteltségből ki kell szabadulnunk, és érdekeinket csatlakoztatni kell az Egész Élet érdekeihez. Nincs értelme ezért, hogy ellentét legyen osztályok, nemzetek és fajok között, nincs értelme ezért a gyűlöletnek és harcnak a különböző kis vagy nagyobb csoportok között. Végül is minden mindennel összefügg. Ezek különállósága és izoláltsága éppen olyan illúzió, mint az

egyes individuális személyek elkülönültsége: ezt az igazságot azonban csak a filozófia és a történelem tudja föltárni. Az a helyzet, amelyben jelenleg élünk, arra kényszerít bennünket, hogy – saját közös érdekünkben – felismerjük ezt az igazságot.

Az egyéni krízis

Az emberiségnek ma minden eddiginél jobban meg kell szabadulnia a háború kegyetlen szorításától, mivel a tudomány fejlődésével a háború elviselhetetlen katasztrófává vált. Következésképpen politikai sémákat kell kitalálnia, hogy elhárítsa ezt a veszélyt. Ilyen sémákkal sok megoldható, de azért nem minden. A háború ui. először az emberek gondolatában alakul ki, és csak azután a tettekben. Ezért fontos, hogy a gondolkodást tisztítsuk meg először. Amikor ui. az emberek metafizikai nézőpontja bővül, észre fogják venni, hogy ha harcot indítanak azok ellen a gondolatok és érzések ellen, amelyek a külső konfliktusokat és összecsapásokat szülik, akkor ennek az égető problémának a gyökerét fogják elvágni, amely az emberiség történelmét könnyekkel kirakott folyamattá változtatta. A politikai konferenciák szóbeli békét hozhatnak, de ettől még embermilliók gyűlölhetik továbbra is egymást, vagyis egy láthatatlan háború tovább folytatódik. Ezért ezt a gondolatot nagyon meg kell szívlelnünk, és állandóan szem előtt kell tartanunk, hogy a valódi béke csak akkor érhető el, ha béke lesz az emberi szívekben is. „Minden nappal kevésbé hiszek a szociális, politikai, művészeti, morális és az összes többi kérdésben, amelyeket mind azért talál-

ták ki, hogy ne kelljen szembenézni az egyetlen valóban létező, igazi kérdéssel: az emberi problémával. Mindaddig, amíg nem nézünk szembe őszintén ezzel a kérdéssel, minden, amit teszünk, nem más, mint puszta zaj, hogy ne halljuk a valódi problémát” – írja Miguel de Unamuno, egy bölcs spanyol ember.

A cselekedetben és etikában elkövetett minden tévedés és hiba erre az egyszerű kezdeti tévedésre vezethető vissza, a megértésben levő első, alapvető félreértésre. A testvérgyilkos bajok elsődleges gyökere az ember természetében rejlik, és minden más gyökér: a politikai, társadalmi és gazdasági csak másodlagos. A gondolat teremtő. A testi vágy és gyűlölet, a kapzsiság és féltékenység, amelyek gyötrik az embert, előbb vagy utóbb olyan utálatos külső megjelenési formát öltenek, aminek már tanúi lehettünk századunkban. Aki csak kicsit is képes gondolkodni, föl kell ismernie, hogy a leghatásosabban úgy lehet megszabadulnia tőlük, ha az előidéző okok mélyére hatol. Ez nem azt jelenti, hogy a külső, másodlagos erőfeszítések értéktelenek, ellenkezőleg: ezek nagyon is fontosak és lényegesek, ugyanakkor a mérgezett vért kell megtisztítani és kicserélni, ha azt akarjuk, hogy az ebből keletkező bőrkiütések elmúljanak. Az emberiségnek az adja az legnagyobb segítséget, ha feltárjuk az igazságot. Végül is az ember ösztönei a szívéből és az elméjéből származnak. Ha az ember gondolkodása tökéletlen, érzelmeit az önzés alacsonyítja le, akkor intézményei

is e bajoktól fognak szenvedni. Ezért csak akkor teljesíthetik küldetésüket, ha egy nemesebb magatartás kifejezésévé és az ember magasabb rendű, nem földi kívánságának, Önvalója felé való rejtélyes törekvésének hangjává válnak. Ha az emberek csak feleannyira lelkesednének ez iránt az igazság iránt, mint amennyire lelkesednek a politikai változtatások iránt, akkor sokkal gyorsabban, sokkal biztosabban és kevésbé fájdalmasan alakíthatnának ki egy jobb világot. Végül is minden szociális probléma személyes problémává válik. Ez azért van így, mivel az egyes emberek hibás lépéséből alakul ki a társadalom hibás lépése. Ha úgy akarunk egy új és jobb világot, hogy a benne lévők ne változzanak jobb irányba, akkor ugyanannak a régi és tökéletlen világnak egy új kiadását fogjuk megkapni, amitől szabadulni akartunk. A legtöbb ember azonban képtelen arra, hogy jellemét átalakítsa. Így az élet maga vállalkozott helyettük erre a feladatra, amelynek a végrehajtásához Mars a nyitány szerepét játszotta.

A háború felébreszti az embereket. Egyik funkciója az, hogy gyorsítsa új eszmék elterjedését, legyenek azok műszaki feltalálások, ipari, oktatási, vallási vagy morális kérdések, vagy e problémák megoldásai. A gazdasági, politikai, műszaki, szociális, kulturális és vallási pókhálókat a háború seprője kisepri, amit az emberek féltékenységből vagy ostobaságból nem takarítottak ki saját jószántukból és meggondolásuk-

ból. De ettől függetlenül is, a háborúban mindenki „megméretik”. Ennek egyik példája az a mód, ahogy az eddig bizonytalankodókat bátrakká és határozottakká teszi; akik eleddig határozatlanok voltak bizonyos politikai, ipari, metafizikai vagy éppen katonai kérdésekben; a kemény tények által felvetett súlyos problémák láttán tenni is fognak valamit a megoldás érdekében. Üres szavakkal való teorizálás és hősködés, haszontalan és illuzórikus perfekcionista fecsegés a háború kemencéjében értéktelennek bizonyul. Feltárja a színlelést és a dolgokat a maguk valóságában mutatja meg. Jellemünket a lehető legnagyobb mértékben próbára teszi. A háború félelme és veszélye felszínre veti mind rejtett erőinket, mind pedig beteges gyengeségünket. Ez a ránk kényszerített pszichoanalízis azt is feltárja, vajon valódi vagy csak álhaladást teszünk. Felfedezhetjük önmagunkat, vajon csak illúziók és téves értékelések világában éltünk-e, de mindenesetre jobban meg fogjuk ismerni mind magunkat, mind szociális, mind kulturális létesítményeink valódi értékét. Mindig is voltak a történelemben visszatérő periódusok, amikor a társadalom és a társadalmi szerkezetek, kultúrák és kulturális eszmék, vallások és a vallási hitek, vezetők és beosztottaik – akár akarták, akár nem – olyan rostálási folyamatnak voltak alávetve, amely lassan vagy gyorsan újraértékeli őket, de mind ez ideig még sohasem fordult elő, hogy ez a folyamat olyan széles és kiterjedt legyen, mint napjainkban.

Végül is ez a világ nem más, mint egy vázlat, egy tervezet, amely magában hordozza rejtett beteljesülését. Azok a helyzetek, amelyekben magunkat találjuk, és azok a társadalmi felfordulások, amelyek körülvesznek bennünket, csak eszközök arra, hogy fejlesszék az ember jellemét, kapacitását, azokat a kapcsolatokat pedig, amelyeket teremtünk, azok a kísértések, lehetőségek és előjogok jelentik, amelyek látens lehetőségeinket realizált aktualitásokká változtatják. Az elmúlt néhány év alatt az emberiség saját jellemének és ebből következő sorsának útkereszteződésénél állt. Mind az emberiséget alkotó egyes személyek, mind pedig kollektív részei megkapták a rájuk kiszabott feladatokat. Nincs és nem is lehetett kibúvó. Nem lehetett, nem lehet megállni. Nem volt, nem lehetett kompromisszum: az ál és öncsaló kompromisszum hamarosan kudarcba fulladt volna. Mindenkinek választania kellett, milyen irányban haladjon: a magasabb eszmék vagy a lealázó események felé. Az emberiség történetében a legnagyobb jelentőségű idő volt és van, egy valódi krízis. Az egész háborús időszak, beleértve az azt közvetlen megelőző és utána következő éveket is, a küzdelemből, fájdalomból és destrukcióból abnormális fizikai helyzeteket és egyedülálló gyakorlati tapasztalatokat teremtett és hozott létre, amelyekkel millióknak kellett szembenéznie és le kellett győznie őket. Másoknak viszont eleddig föl nem tett vallási vagy metafizikai vonatkozású kérdésekkel és ki nem gondolt problémák-

kal kellett szembenézniük. A felszínre emelkedtek mindazok a rejtett előfeltételek, magatartások és értékek, amelyek az emberek életről való gondolkodását kormányozták. Csak kevesen tudtak kitérni az előttük álló problémák elől, mint ahogy kevesen tudtak megmenekülni új irányvonalvétel szükségességétől is. Bármilyen kellemetlen, nehéz és fájdalmas volt is ez rendszerint, mindazonáltal mély jelentőséggel bírt. Az emberiségnek ui. mentális, etikai és fizikai jellegű haladás lehetőségét biztosította. Korunk tragédiája mélyen beleivódott az individuális életekbe, és arra késztette őket, keressék a belső újjászületés lehetőségét, hogy ezzel elkerülhessék a belső összeomlást, ami maga már elkerülhetetlen.

Éppen úgy, ahogy bizonyos népcsoportok és kormányok – nem tudva, hogy elkerülhetetlen – megpróbáltak kiszabadulni az elkövetkező háború veszélyéből azáltal, hogy megpróbálták legalább izolálni, s ezáltal csillapítani, kísérletük azonban hiábavalónak bizonyult, ugyanúgy az egyes emberek is szintén tudatlanságukban – az élvezetek és örömök hajhászásával és közömbösségükkel igyekeztek nem szembenézni belső szegénységükkel mindaddig, míg a lehulló bombák és korszakunk vihara és terrorja olyan belső krízist nem teremtett, amely arra kényszerítette őket, hogy nézzenek szembe önmagukkal. Egy hét évvel ezelőtt írott kis könyvben ezt az előrejelzést adtuk közre: „Az óra kora érkezik el, amikor világunk találkozik önmagával, amikor

kendőzetlenül látja saját arcát. Ez az az idő, amikor minden és mindenki megméretik a mérlegen.” Így a háború köpülőjében közelebb kerültünk önmagunk megismeréséhez, mivel felszínre kerültek a tudat alatti morális erényeink és gyengeségeink.

Filozófiailag a háború legfontosabb hatása kevésbé a mesterséges értékek megváltoztatásában van, mint inkább egy sor sokkhatás előidézésében, amelyek az emberiség lelkiismeretét rázták fel. Bár ezek a hatások karmikus eredetűek voltak, időben kozmikusan is koordinálva voltak. Vagyis a belülről jövő evolúciós nyomás szinkronizálódott a kívülről származó karmikus nyomással: a belső megújulás szüksége harmonizálódott az események logikájával oly módon, hogy ismételten és élesen felhívják az emberiség figyelmét. Alapjaiban rázkódtatták meg a gondolkodás nélküli szokásokat és önző hagyományokat, amelyek hosszú ideig a materialista szemléletet erősítették. A pszichológiai megrázkódtatások legfontosabb hatása az volt, hogy felébresztette a mélyen fekvő emlékezetet.

Az emlékezet mély jelentőségét sokan nem ismerik föl, mivel a materialista szemlélet szerint az emlékezet csak fizikai képesség. Pedig nem az, hanem metafizikai, vagyis mentális képesség. Láttuk, hogy ez az újra megújuló emlékezet az, amely a Világ Elmét mozgásba hozza, amikor az univerzum újjáteremtésének, ill. újjászületésének az órája elérkezik. Amikor az individuális elmét behatóbban megvizsgál-

juk, azt találjuk, hogy a memória hiányosságával magyarázható minden morális gonoszsága. Az ember ui., miután elfelejtette isteni eredetét a múló dolgokhoz való hosszan tartó rabszolgaságán keresztül; nem képes felismerni a másokkal való rejtett egységét, és csak saját, személyes, önző érdekében cselekszik. Ez az emlékezethiány érvényesül általában, de nem mindig. A bűn és a gonoszság mögött, a tudatlanság és a materializmus alatt az igazi önismeret továbbra is megvan, és az igazi jóság is benne rejlik. Mindkettő az alkalomra vár csupán, hogy megjelenhessen. Ha ezért a gonoszságot meg akarjuk szüntetni, az orvoslás ugyanúgy kettős lesz, mint a betegség. Először is meg kell ismertetni az emberekkel lealacsonyodásukat, és annak okát, ami bűnbánatra vezeti őket; másodszor emlékeztetni kell őket magasabb rendű céljukra és rendeltetésükre, arra, hogy honnan származnak. Az ember lelki fejlődéstörténetében van olyan időszak, amikor a keserű betegség és gyász, a törekvések kudarca vagy fizikai betegségek időszakai meggyengítik akaratát, és elveszik a kedvét az élettől is. Elfordul az érzéki örömöktől egy időre és engedi, hogy lelkére melankólia telepedjen. Ez a hangulat természetesen megszűnik, de ennek a sötétségéből születik meg a belső valóság keresése utáni vágya, vágy a tartós kielégülés után, amely a külső dolgoktól független.

Ehhez hasonló valami történt az emberek millióival a világban mindenfelé a háború folyamán. Még ha nem is vesztették el senkijüket a konfliktusban, nélkülözésben, elnyomásban és szenvedésben volt részük, és a II. világháborút követő életük már nehezebb volt, mint az I. világháború utáni. Azok, akik jólétben éltek, nyomorba vagy sanyarú körülmények közé kerültek. Azok, akiknek biztos megélhetésük volt tegnap, mára létük bizonytalanná vált; azok, akiknek szűkös, a fényűzést az egyszerűség, az örömök hajhászását a komoly, elmélyült gondolkodás váltja föl. A földi dolgok mulandóságának rettenetes igazságára az embereknek rá kellett döbbenniük, amire azelőtt figyelmet sem fordítottak. Ilyen az emberiség első, de sokakra kiterjedő hirtelen és brutális beavatása abba a létbe, amihez semmi nem tartozik, ami mindentől független.

De mit jelent ez a semmihez nem ragaszkodás, ez a mindentől függetlenné válás? Semmi esetre sem azt, amit általában a szerzetes aszkéták értenek alatta. Ez az értelmezés nem azonos a filozófiaival. Ez a szó ui. nem azt jelenti, hogy a jóllakottság helyett a kiaszottságot részesítsük előnyben. Nem azt jelenti, hogy a piszkos kunyhóban való lakást és magunkra erőszakolt kényelmetlenséget válasszuk vagy a szegénységet mindezek ellentétje ellenében. És biztosan nem azt jelenti, hogy fordítsunk hátat feleségünknek, gyermekünknek, szüleinknek vagy a társadalomnak. Azok, akik

azt állítják, azt a tévedést követik el, hogy összetévesztik és összezavarják az etikai vonatkozás különböző szintjeit; univerzális használatra olyan erkölcsi magatartás kialakítását hirdetik és propagálják, amely egyedül számukra felel meg tökéletesen, akik lemondtak a világról, és szerzetesekké váltak. A jámborságnak és kegyességnek az ilyenfajta reklámozása a filozófust hidegen hagyja. A közömbösséget és a dolgokhoz való nem ragaszkodást azon keresztül gyakorolja, hogy megérti minden dolog múló természetét, és ezért tudja, hogy állandó boldogságot ezen a világi szférán nem kereshet, hogy elméjének hátterében, szívének legbelsőbb zugában állandóan őriz egy titkos, fenntartott helyet bármilyen, csak véges boldogságot adható földi dologtól vagy élő személytől való függőséggel szemben. Ha tudja, elfogadja a legjobbat, amit ez a világ föl tud ajánlani neki, ugyanakkor teljesen készen áll arra is, hogy a legrosszabbat vegye el. Ismeri ui. a világ természetét, és végső hitét abba veti, ahol sem személy, sem dolog nem kaphat helyet. Valójában csak egyetlen dologhoz ragaszkodik – saját Önvalójához.

A régi ázsiai bölcsek megfigyelték, hogy négyféle embertípus keresi a végső Valóság megismerését:

1. azok, akik szomjúhozzák az igazságot;
2. azok, akik nagyon vágyódnak a boldogságra;

3. azok, akiket a tapasztalat bölcsekké tett;
4. azok, akik nagy veszélyben vannak, amit a félelem érzése teremthet természetszerűleg.

A félelem nemcsak egy, a test védelmét szolgáló, ösztön irányította pszichológiai mechanizmus, hanem ösztönző is, amely az elmét nagyobb gondolkodásra készteti. A háború sok országban nagyszámú embert sorolt önkéntelenül ebbe a kategóriába. Több hónapon, sőt talán éveken át ui. nem merték fejüket sem letenni anélkül a szörnyű gondolat és félelem nélkül, hogy talán ez lesz utolsó álmuk ezen a földön. Még a fiatalabbakat is a halálnak a ténye arra a gondolatra kellett hogy rádöbbentse, hogy a halál amely korábban oly távolinak tűnt még számukra – nagyon is közel van hozzájuk.

Hogy a halál nagy tanítója az embernek, az világos, mivel így egyszerre mindent elveszít, amihez ragaszkodott eddig a földi élete során, és a halál pillanatában szembe kell néznie önmagával. Egy ősi tibeti szöveg költői soraiban ezt olvashatjuk: „A halállal az ember olyan helyzetbe kerül, mint a lótusz, amelyet a tövéről levágtak”. A háború pusztítása és zűrzavara az emberiséget akarva-akaratlanul arra kényszerítette, hogy szembenézzen a halál örökké létező tényével, és elgondolkozzon, ha csak kismértékben is, a halál értelmén. Az ilyen elmélkedés pedig automatikusan az Önvaló

keresésének útjára tereli az embert. Mivel az emberiség heterogén, különböző etikai és szellemi felfogású emberekből áll, ennek a keresésnek az első szakasza vallásos jellegű lesz, míg a második misztikus vagy metafizikai, és csak a harmadik lesz filozófiai. Jelenünk így e tárgyak iránti megnövekedett érdeklődés időszaka.

A tömegek jóval könnyebben találnak vigasztalást földi szenvedésükre a vallásban, amely a Valóság fátyolozatlan felismerését ajánlja fel híveinek. A vallás inkább az ember érzéseihez fordul, mint a miszticizmus, ezért könnyebben érthető is annál. Az, aki a földi kétségbeejtő helyzet közepette nem érzi és nem hiányolja a vallás és az igazi miszticizmus nyújtotta vigaszt és reményt, valóban elveszett ember. Ha pl. azok a szkeptikus angol emberek, akik a dunkerque-i krízis sötét és sivár éjszakáján nem érezték az Isten mély szükségét, és nem bíztak benne, hogy van az univerzum mögött egy felsőbbrendű erő, amely az igazságot támogatja, akkor nem nagyon valószínű, hogy ezt valaha is érezzék életük további szakaszán. Azok azonban, akik hitüket a Hitbe vetették, megkapták jutalmukat, mivel látniuk kellett hogy Anglia mint a régi világ egyetlen már független és szabad és a megtestesült gonoszság ellen harcoló túlélője rendelkezik valamivel, amiért érdemes élni. Ha ui. Anglia elesett volna, visszavonhatatlanul egész Európa is szakadékba hullott volna. A háború idején a vallás új erőre kapott, mivel közvetlen vigaszt képes adni a nyomasztó érzelmi felzaklatás-

ra, és elemi felvilágosodást nyújt anélkül, hogy különösebb intellektuális erőfeszítést kívánna. „A kétségbeesés megtanít imádkozni” – mondja egy közhelyszerű, de igaz európai közmondás.

Ez az első lépés a helyes úton és irányban, de annak, aki rálép, még hosszú utat kell megtennie. A második szakasz az ember érzelmi vagy intellektuális beállítottságától függően vagy a miszticizmus, vagy a metafizika útszakasza. Nem kevés azoknak a száma sem, akiket a kettő egy időben, egyszerre érdekel. A miszticizmus – a meditációs gyakorlatokon keresztül – gyakorlati és személyes szuper-fizikai tapasztalatot ad, míg a metafizika az univerzum racionális szuper-fizikai magyarázatát nyújtja absztrakt felfogású terminusokban. Az az élet, amelyben nincs idő a szellemi nyugalomra és a helyes szemlélődésre vagy elmélkedésre, olyan élet, amely csak csalja magát. Szerencsére azonban vannak olyanok, akik sokat merítettek az első által létrehozott békéből, és a másodiktól kapott megértésből.

Mivel összehasonlíthatatlanul könnyebb érzéseinkre gondolatot, mint gondolatainkra érzést találni, és mivel a személyi kielégülés keresése lényegesen vonzóbb, mint a személytelen intellektuális igazságé, a miszticizmusnak mindig is sokkal több követője akadt, mint a metafizikának. A háború előtti izgatott várakozási időszak és a háború drámai meglepetései és kellemetlen feszültségei, valamint a háború utáni ka-

otikus bizonytalanságok különösen kedvező körülményeket biztosítottak a miszticizmusnak, mivel ezek az események az emberek nagy tömegénél patologikus állapotot idéztek elő. Felzaklatott érzéseik és idegeik elcsitítása, szellemi nyomorúságuk gyógyítása sokkal sürgősebb feladat, mint intellektuális táplálékkal való ellátásuk. Következésképpen szabályos meditációs gyakorlatokba való bevezetésük – amely ilyen békével teli áldásos állapot elérését teszi lehetővé – nagyon fontossá vált. Az egész világon mindenütt elszigetelt egyének és kis csoportok kezdték felismerni ennek a fontosságát, és hozzákezdtek ezekhez a gyakorlatokhoz. De ezenkívül néhány percet ilyen gyakorlatokra fordítandó „Menekülés a csendhez” mozgalom is kezdődött, amely a háború elkezdődésével összekapcsolódott Anglia, Ausztrália és Új-Zéland hasonló célú rádiós rendszereivel – azzal a nemes szándékkal, hogy az ilyen szolgálat segíteni fogja mind a látható, mint pedig a láthatatlan küzdelmet a Sötétség erőivel. Valóban, ha korunk rettenetes próbatételei és óriási terhei arra kényszerítették az emberiséget, hogy figyelmet és időt szenteljen a meditáció igazi értékének, és napi programjai közé felvette; ha a külső béke megőrzésének kudarca reménytelenségükben arra ösztönözte őket, hogy ezen az úton keressék és találják meg a belső békét, akkor a háborút nem lehet a történelem mérlegén csak a teljes veszteséglistán elkönyvelni.

Az ember hosszú zarándokútjának harmadik és legmagasabb fokozata a filozófiai, amely világfelfordulásunk összeütközése alatt szintén új követőkre talált, ezek száma azonban természetszerűleg jóval kevesebb. Ezek ui. nemcsak vallás adta kielégülést, egy belső béke utáni misztikus vágyódást, ill. metafizikai megértést keresnek, nem elégszenek meg, hogy mindezeket az elemeket szintetizálják és egyensúlyba hozzák az emberiséget szolgáló önzetlen gyakorlati tevékenységgel, hanem arra is törekszenek, hogy megszerezzék a tudatnak azt a transzcendentális, negyedik állapotát, amely nem más, mint a mély, belső meglátás képessége, a végső Valóságnak ezen keresztül való tökéletes megismerése.

Ezen a fokon az ember közvetlenül, szemtől szemben találkozik az Istennel, nem pedig csak másodkézből, a hitén, érzésein és gondolatain keresztül szerez tudomást róla. Ez az a rejtett cél, amely öröm és bánat, háború és béke közepette egyaránt ugyanaz, és ugyanaz marad örökre minden ember számára. Aki végigjárta a helyes utat, minden embert és a háborút nem csupán a jelenlegi politika fényében láthatja, hanem egy örök törvény fényében is. Felismeri a bűnös teremtményben lakozó istenséget, ahol senki más nem képes fölismerni. Láthatja a legerőszakosabb és legdurvább küzdelem közepette is, hogy az összes küzdelem sem tudja eltakarni azt a finom Valóságot, amely örökké jelen van. Együttérzéssel tekint minden emberre, akiről

tudja, hogy egy Atya gyermekei, még ha ezek a háborúban egymást is gyilkolják, hogy nagyobb földjük vagy nagyobb anyagi hasznuk legyen. Ha az első rügy kipattanásától a teljes virágzásig nagyon hosszú is az út, és hosszú időnek is kell eltelnie, az is igaz, hogy a legnemesebb gyümölcsök lassan érnek. Az a keresés, amelynek útjára az emberiség közül most néhány megvilágosult rálépett, a legértékesebb lesz fejlődésük történetében.

Mars rettenetes lába nem hiába taposott végig földünkön. E háború valamennyi tragikus átmeneti időszakán át egy csendes, de folyamatos és nem szűnő átalakulás kezdődött a gondolkodásmódot illetően, amely a materializmusból kifelé mutat. Addig, amíg a tényleges küzdelem tenziója nem szűnik meg hirtelen, és nem köszönt be a béke, nem remélhetjük, hogy ez a mozgalmas időszak megmutassa fontos következményeit az emberiség tudatos gondolkodásában. Ennek az egyedülálló háborúnak a befejeztével, amikor az ágyúk elhallgatnak, elkerülhetetlenül egy etikai, vallásos és szellemi krízis széles körű kibontakozása következik majd, ami az egyénekben és a közösségben egyaránt megmutatkozik. Az egyes emberek külső helyzete és állapota ui. a belső állapotokat tükrözi. A felelősséget nem tudja csak vezetőire hárítani egyedül. Amennyire beleegyezik és belenyugszik ui. ezek döntésébe, annyira meg is kell osztania a felelősséget, következésképpen az ebből származó karmahatásokat is.

Korszakunk komoly és súlyos jelentőségét még egy tény is alátámasztja. Már említettük, hogy attól a pillanattól kezdve, amikor az Önvalóból egy elkülönült tudatközpont jön létre, ennek más hasonló központokkal való küzdelme előre megjósolható. Ameddig a személy nincs tudatában isteni eredetének, addig állandó konfliktusban kell élnie mind ezzel a forrással, mind pedig másokkal. Ezt azzal a ténnyel lehet magyarázni, hogy minden evolúciós ciklusnak megvannak a tér- és időkorlátai, bár ezek a hatások olyan óriásiak, hogy korlátozott felfogóképességünk előtt nem létezőknek is tűnnek. Ennek az a következménye, hogy a ciklus alatti inkarnációk száma szükségszerűen szintén véges és korlátozott. A tudatos lények tömege kollektíven követi fejlődés történelmi irányvonalát, az evolúciós árapállyal emelkedve és süllyedve többé-kevésbé kollektíven együtt. Azok, akik jelenleg az emberi fajt képviselik, általában a planetáris élet három nagy szakaszából a másodikon vannak, vagyis az intellektuális szakaszon, amely maga a középutat jelenti a teljesen fizikai és teljesen szellemi szakasz között. Ezen a második szakaszon az individualizációs folyamat szélső határt ér el. Ezt a határt az emberi faj általában most már elérte. Látens lehetőségünk feltárása az elkülönültség eszközén keresztül, a régi úton továbbhaladva már nem lehetséges, mivel ez a teljes önpusztuláshoz vezet. Ezért az evolúciós impulzus

már megindult, hogy visszafordítsa az emberi fajt jelenlegi fejlődési csúcsáról, és az egyesülés ideálja felé fordítsa, mind az eredeti forrásával, mind pedig másokkal.

Ilyen ma az eddigi történelemben példa nélkül álló planetáris helyzetünk. Ugyanez a folyamat, amely az ego-t az Önvalóból saját tudata első alakban való megjelenésébe – vagyis materiális világunkba – vetítette ki, most arra törekszik, hogy visszavonja megint. A vezérlőerőnek ez a visszafordítása szükségképpen bizonyos hirtelenséggel jár együtt működését illetően. Az emberiség hosszú történelmében valóban a legóriásibb szellemi fordulóponthoz érkeztünk. Ezt mind régi külső cselekedeteink, mind pedig jelenlegi belső szükségünk alakította és időzítette jelen korszakunkra. Ha az eredeti, az elkülönültségbe vezető mozgás elkerülhetetlen velejárója a konfliktus volt, akkor az is igaz, hogy a konfliktus megszűnése, a harmónia helyreállítása lesz az elkerülhetetlen velejárója jelenlegi, az elkülönültségből visszafelé vezető haladásunknak. Ha mind az ember felemelkedésének útját, mind pedig a más emberekkel való kapcsolatát vérontás jellemezte, a további utat ennek aránya fogja jellemezni. Az elkeseredett biológiai küzdelem el fogja veszíteni durvaságát és kegyetlenségét, és helyét a magasabb értékek felismerése fogja felváltani. Most – az általános szemlélet teljes birtokában – érthetjük meg az előző könyv utolsó fejezetének azt a tömör, de

optimista utalását, amely arra vonatkozott, hogy az emberiség szemünk előtt fejez be egy korszakot, de nincs szükség arra, hogy jövőjét illetően kétségbeessünk.

Mindazonáltal ez nem ment föl bennünket attól a közvetlen és azonnali feladattól, amely evolúciós utunk ezen kritikus kanyarjának sikeres vételével kapcsolatban adódik, és azt sem határozza meg, vajon fájdalommentes és békésen tudjuk-e ezt véghezvinni tudásunk és megértésünk folytán, vagy viharosan és fájdalmasan – tudatlanságunk és rebellis hozzáállásunk következtében. Hogy ma milyen messze és milyen gyorsan jutunk el belénk idegzett önzésünktől és régi, materialista fölfogásunktól, és milyen messze fogunk eljutni holnap a háború megszűnésével – az ezért a legfontosabb dolgok egyike. Veszélyesen közel kerültünk egy szakadékhoz. Ha nincs erőnk, hogy e szörnyű események ütközését ellensúlyozzuk azáltal, hogy a kifelé vezető, megváltó utat keressük, ha kultúránk továbbra is olyan lélek nélküli marad, ha a csalás és képmutatás – amely oly hosszú időn át és olyan mélyen begyökerezve a közélet külszíne alatt uralkodott – és a társadalmi rendszerek nem hódolnak meg kellőképpen annak a hideg levegő hatásának, amelyet a háború szele fúj rajtuk keresztül, akkor minden el fog süllyedni egy süllyedő civilizációval. A társadalom már régen beteg, és veszélyesen kritikus állapotba került. Kell hogy maga legyen jobban, vagy különben egy másik, jobbnak ad majd helyet.

Az emberiség e problematikus jövőnek az apokaliptikus fátylát maga szakíthatja szét. Ha képes megfelelő számú embert kitermelni magából, akik belső életüket az Önvaló keresésének szentelik – a három út valamelyikén – mind saját, mind pedig a közösség érdekében, vagy ha képes megfelelő számú olyan vezetőt felmutatni, akik képesek egy nem materialisztikus elveken alapuló konstruktív szociál-idealizmust megvalósítani, akkor egy ragyogóbb jövőbe való átmenet biztosítottnak látszik. Valójában nem nagyszámú emberre van szükség e nagy és nemes cél megvalósítására, mivel inkább néhány önzetlen lélek gondolatának és cselekedetének koncentrált minősége és nem mennyisége számít a legtöbbet ennél a világmegváltó történelmi erőfeszítésnél. Így a társadalmi krízis végül is mindig az egyén, a személy krízisének kérdéséhez tér vissza. Minden ember cselekedetével és gondolataival nemcsak a saját sorsát építi, vagy rombolja, hanem annak a civilizációnak a közvetlen sorsát is, amelyben él. Hogy ilyen önzetlen lelkek és ilyen fentebb említett vezetők léteznek, és kezdenek megjelenni a mai szörnyű világ-sötétség közepette, ez adja a remény alapját. A probléma még megoldatlan, vajon elég akarat lesz-e hozzá, és még kellő időben alakul-e ki?

Bármilyen fárasztónak hasson is az ismétlés, újra ismételni kell, hogy mind magunkat, mind másokat azzal segíthetjük leginkább ezen a válságon keresztül, ha a

gondolkodásunkat megváltoztatjuk. Gondolataink alkotók. Ennek az alkotó és teremtő műveletnek az a legégetőbb és legsürgősebb feladata, hogy szellemi csatornát nyisson a vak, szenvedő és megcsalt emberiség és az emberiség legmagasabb rendű, szent forrása közé, nem pusztán öncélúan, hanem, hogy a magasabb erők működését elősegítse, amelyek a Sötétség erőivel való rettenetes küzdelemben támogathatnak és megerősíthetnek bennünket; a Sötétség erői ellen, amelyek jelen létünket és jövő reményeinket fenyegetik. Ilyen csatornát nyithatunk azáltal, hogy napi programunkba beiktatjuk a „menekülés a csendhez”, az elme lecsendesítését célzó programot, amikor intenzíven vágyódunk arra, hogy az isteni Fény megvilágítson bennünket mind magunk, mind pedig az emberiség érdekében. Ezt a gyakorlatot legjobb, ha magányos helyen végezzük, vagy ablak mellett egy széken, nem keresztbe tett lábbal ülve, hajnalban vagy este, a Nap felé fordulva. Addig kell folytatni, amíg egy érezhető válasz érzése nem jelentkezik, amely a legtöbb esetben 10-20 percet vehet igénybe (a gyakorlat részletesebb leírását a 14. fejezet 1. gyakorlatánál találjuk).

Ülhetünk-e tovább egy vak fiúhoz hasonlóan, aki az égő lámpa mellett könyvet tart a kezében? Az emberiségnek – bármennyire is meg van bénítva és tönkre van téve azáltal, hogy az új korszak hideg hajnalán magasabb törvények felé forduljon – ha fájdalmasan is, a háború legalább tükröt tartott tévedése elé. A józan ész órájának

elérkeztével magasabb eszmék felé fordulással kell ostoroznia magát, és életének javítása és módosítása irányába kell fordulnia. Ha az egyén esetében a Kegyelem csak a gondolat megváltoztatása árán, igazi megbánás árán érhető el, ugyanez érvényes teljes mértékben a társadalom esetére is. A materializmus iszapos áradata – legyen az annak akár durvább, vagy pszeudovallásos köntösbe öltöztetett finomabb változata –, amely az emberiség finomabb ösztöneit elborította, most vissza kell hogy vonuljon. Minden attól függ, hogy – e rettenetes planetáris lelki megtisztulás szenvedései után, a háborúnak roppant erős tisztító tüze után – milyen erősen lesz képes egy jobb és bűnbánó magatartás kialakulni az emberekben, akik – miután látták saját tévedésük következményeit – megértik majd a karma megtorló működésének elkerülhetetlenségét, akik – megértve, hogy minden ember sorsa egymástól függ – közeledni fognak majd embertársaikhoz, akiket azelőtt gyűlöltek, vagy értelmetlen megkülönböztetéssel illettek; és akik majd készek lesznek, hogy az Önvaló valóságát keressék, amelyet korábban tudatlanságukban megvetettek és visszautasítottak. Ez szükségképpen arra vezeti őket, hogy fölülvizsgálják és újraértékeljék a gondolatokat és dolgokat, a cselekedeteket és tetteket, embereket és intézményeket, az etikai szabályokat és kulturális minősítéseket.

Ha láttuk és tanúi voltunk az utóbbi évek rémségeinek, azt is láttuk, hogy az emberiség előtt olyan perspektíva tárul föl, amely történelmében még soha ezt megelőzően nem volt. Lehetőségük van nemcsak arra, hogy a rosszat helyessé változtassák, hanem arra is, hogy az életről igazibb nézetet alakítsanak ki, hogy megértsék, hogy az élet nem céltalan, hanem magasabb rendű céllal rendelkezik; hogy néhány órai létük az univerzális lét egészében szavakkal ki nem fejezhető órák prelúdiumává váljék. Az emberiség már olyan régen elidegenedett az igazság és remény forrásától, hogy a legérzékenyebbek is csak most kezdik érezni e szárazság okozta szomjúság és éhség hatását. A materialisták mondhatnak ui. azt, amit akarnak, de csak a testben és a testnek élni egyedül természetellenes dolog, amint ahogy természetellenes az is, hogy elménk és gondolatunk ne legyen több, mint egy fadarab, érzésünk pedig ne legyen több, mint egy állaté. A jelenlegi világtörténelemben láthatjuk az emberek gondolkodását belepő vastag sötétséget, de az éleslátású azt is láthatja, hogy a sötétségben vékony fénysugár dereng, amely – ahogy továbbterjed – állandóan szélesedik.

Az emberi élet nem állóvíz pocsolyája. Mögöttünk van egy szent Valami, ami kifejezést kell hogy kapjon, és ami úgy fog áttörni, olyan ellenállhatatlanul és kikerülhetetlenül, mint ahogy a holnap reggeli nap megtöri ennek az éjszakának a sötétségét. Az a tragédia, amelyen generációnk most halad át, jelzi előre ezt az eseményt.

Az emberek között mindinkább terjed saját személyi létük új megértése és egy kevésbé önző, szellemibb társadalom kialakítására irányuló küzdelem és erőfeszítés. Az isteni segítséghez való folyamodás hangja már elhangzott a Földről. Láthatók annak a még ugyan éretlen megértésnek a világos jelei is, hogy az ember valódi célja az életben valamivel több annál, hogy csak cipőt készítsen, gabonát termesszen, és osztozzon az anyagi javakon, bár mindezek hozzátartoznak. Kezd annak a felismerésnek a tudatos realizálása kialakulni az emberekben, hogy mindazoknál a pillanatoknál, amelyeket a gazdaság, a hír és szerencse, a szex és más hasonló, múló örömök – amelyek sokak számára az élet legnagyobb értékét alkotják – adhatnak az embernek, van egy nagyobb pillanat is, nevezetesen az a csodálatos pillanat, amikor az emberi isteni forrásával találkozhat. Kezdetét tapasztalhatjuk annak a későn jött felismerésnek, hogy a mulandóság és változás, a földi élet e két fő jellemzője mindig is a földi élet kísérője marad, akkor is, ha a régi doktrína eltűnik, akkor is, ha új örömökkel szemfényvesztő módon akarjuk betakarni a létrejövő szenvedéseket. Gondolkodni tudó emberekben, akik a háború idején gyötrő szenvedéseken mentek keresztül, kezd kialakulni és mindinkább növekedni egy nosztalgikus vágyódás az iránt, amit a mennyek országának nevezhetnénk, olyan élet után, amit a jóság, béke és igazság

jellemez. Az egyetlen kérdés csak az: vajon elegendő-e azoknak a száma, akik erjesztő kovászként befolyásolhatják a válságot, vagy még túl kevesen vannak ehhez?

A történelmi ciklusok vizsgálata arra tanított bennünket, hogy ne keressünk töretlen előrehaladást a tökéletesség irányában; stagnálás és visszafejlődés egyaránt a fejlődés velejárója, az emberi természet pedig olyan, amilyen. De azt is megmutatta ez a vizsgálat, hogy vannak olyan időszakok, amikor az ember erkölcsileg nemesedik. Ez utóbbi az, amely – a végső felismerés fényénél – az utolsó szót mondja ki. A karma ui. arra törekszik, hogy tanítsa és nevelje az embert, az Önvalója pedig arra, hogy maga felé vonzza. A ma bűnöséből lesz a holnap szentje. Végül is a jelenlegi események kellemetlen bizonyítéka ellenére is az emberiség nem annyira gonosz, mint amilyennek látszik, hanem csak a maga elkövette hibák köréből tud kiszabadulni, amely a rossz karmahatásokat szülik: ezek hatása folytán alakul ki a sötét és utálatos környezet. E környezet ismét sötét és utálatos gondolatoknak lesz a táptalaja, amelyek további hibákhoz, bűnökhöz és rossz karmahatások kialakulásához vezetnek. A világkrízisben azonban alkalom mutatkozik ennek a körnek a megszakítására.

Minden, a morális igazság ellen folytatott háború, amely arra készteti az embert, hogy embertársára kezet emeljen, egy napon biztos meg fog szűnni. Senki közülünk nem remélheti, hogy meg fogja érni ezt a napot, mivel a gyors ezer évek csak élénk

képzeletű gondolkodók délibábjai; de azt mindnyájan remélhetjük, hogy magunkon belül már most megtalálhatjuk ugyanezt a szent elvet, és így biztosíthatjuk magunknak ennek igazságát. Biztosan állhatunk a lét egységén. Nyugodtan várhatunk a Világ Elmére, hogy jó útra térítse saját leszármazottait. Mi ui. állandóan a holnap felé haladunk. Ha időközben megkíséreljük, hogy intelligensen és alázatosan együttműködjünk az Eszmével, ugyanakkor idő nélküli birodalom felé vágyódunk, türelmünk nem fog letargiába süllyedni.

Ez az a nagy cél, amely felé valamennyi élő teremtés halad. Ez az a nagy menedék, amely igazolni fogja minden szomorúságunkat és könnyünket. Ez az, ami az életnek igazi célt ad. Ez az a soha nem szűnő égi melódia, amelyet még a mostani jajkiáltások közepette is hallani képesek azok, akiknek fülük van a hallásra. Ezért nincs szükség arra, hogy kétségbeessünk. Az igazi eszmék szimpla veresége és a nemes ideálok erős elkorcsosulása sohasem lehet valóban egyetlen meghatározója a világosság és a sötétség közötti ősi háborúnak. A remény: az ismeretlen cél üzenete; csillag, amely akkor világít, amikor minden más sötét; a fenséges Tökéletesség bátorítása a küzdő Tökéletlen felé.

A Világ Elme

Szükséges most, hogy elképzelést alakítsunk ki a Felsőbbrendű Erőről, hogy intellektuálisan feltárjuk egy kissé a Világ Elme misztériumát. De mielőtt megérthetjük, hogy valójában mi is, először azt kell megértenünk, hogy mi nem az. Mielőtt egy házat fel akarunk húzni, először meg kell tisztítani a helyet az akadályozó törmelékektől. Aki az igazi Isten-idea házát akarja felépíteni, annak hasonlóképpen először az elméjét kell megtisztítania a téves nézetektől. Hogyan lehet ezt elérni? A kételkedéssel kell kezdeni. Kételkedni kell minden elvben és tényben, ami eleddig gondtalanul nyomult be az emlékezet tárházába a környezet, az örökség vagy a nevelés szuggesztív befolyása alatt. Csak türelemmel lehet áthatolni ezen a pusztaságon, ahol a kutató szükségképpen magányosnak kell hogy érezze magát; csak ilyen küzdelem árán érheti el valószínűleg a célt és az ígéret földjét. Ezért először is meg kell szabadítanunk magunkat a hiányos fogalmaktól, amelyek valaha talán hasznosnak bizonyultak, de amelyek most megakadályoznak bennünket abban, hogy valódi fogalmakat alkothassunk magunknak. Bár nem szívesen használjuk a teológiai fogalmakat, a választott „Világ Elme” fogalommal kapcsolatban a népszerű ideák és összefoglalá-

sok megvizsgálásakor – amikor a titkos tanítás saját elképzelését vizsgáljuk meg – jobb lesz mégis a népszerű „Isten” szót alkalmazni.

Az emberiség gyermek- és serdülőkorában különös, fantasztikus és groteszk isteneket alkotott magának, félig emberi, sőt félig állati formákat imádott, és keresett vigasztalást ezeknél. A felnőtt korba ért ember azonban lassan azzal a hittel telítődik, hogy az Isten nem más, mint saját valójának nagyobb és erőteljesebb kiadása: kétségtelenül hatalmasabb és többet tudó nála, mégis valahogyan még emberi alakot vesz föl külső alakjában és viselkedésében. Ennek az emberszabású istenfogalomnak az egyszerűségéből adódik, hogy mind az ősi társadalom legprimitívebb tagjainak, mind pedig egy civilizált társadalom széles tömegeinek egyaránt megfelelt. Eszerint az Isten egyfajta óriási és hatalmas ember, aki az embertömegek körében létezik és lakozik. Személyi tulajdonságokkal, érzelmekkel és indulatokkal kellett hogy felruházzák ezt az Istent, aki ezért szeretni, haragudni képes, aki lehet szeszélyes és önkényes is. Az ilyen istenfogalom szerint az Istent olyan tulajdonságok keverékének kell elképzelni, amelyek egymásnak ellentmondanak. Az Isten ui. egyrészt mindenható, mindentudó és jóságos, másrészt kiválaszthat fajokat, akiket kedvel, önkényesen kegyetlen és kicsinyesen saját dicsőségét keresi.

Az a nem logikus és nem liberális hit, hogy az Isten szeszélyes cselekvésű lenne az emberiséggel szemben, hogy egyeseknek speciális előnyöket, másoknak pedig speciális hátrányokat osztogat, részben abból a tényből származik, hogy a karmaelmélet eredetileg félig ezoterikus elmélet volt, és így ritkán tanították nyílt, érhető formában. A jó és balszerencse, a boldogság és szerencsétlenség viszontagságait Isten önkényes akaratának tulajdonították, aki egy teremtményére megharagudhat, elfogult lehet vele szemben, szeretheti stb. Ezt ui. sokkal könnyebb megérteni, mint a karmatanban rejlő finom mentalizmust. A cselekedetekből eredő karmahatásokba való belenyugvást következésképpen Isten akaratába való belenyugvásként tanították. A legtöbb korai európai nép – pl. a rómaiak, görögök, gallok és angolszászok – vallásában a karmatan részben ugyanezen okok miatt nem volt kihangsúlyozva. De hogy a nyugati tanításból teljesen kidobták, amikor a gnoszticizmussal a kereszténységből teljesen száműzték, meglehetősen szerencsétlen lépés volt.

A humanizált Isten a legtöbb ember részére elfogadható, mivel az Istent olyan közel hozza hozzájuk, amennyire az Isten hozzájuk hasonló. Amit azonban nem látnak, az az, hogy az Istent közel hozza hozzájuk rossz értelemben is. Egy emberi gondolatformát helyettesítettek az őskorban használt kőképpel. Ha ezt a szemléletet elfogad-

juk, az Isten valójában szomorú módon mind szellemi kaliberben, mind pedig természetben lecsökken.

A kérdés az: akarunk-e ilyen érzelmileg változó Istent, aki nem más, mint az emberi elme kivetülése, vagyis egy idea; vagy olyannak akarjuk az Istent, amilyen valójában? A vulgarizált vallások Istene ellen tehát joggal lehet az a vád, hogy Istenük egyáltalán nem Isten, vagyis méltatlan egy intelligens ember legmagasabb szeretetére és reményeire. Csak arra való, hogy az ember legrosszabb félelmét és nyomorult vonaglását fogadja. Ez az istenfogalom nem teszi nemesebbé az embert, csak lealacsonyítja. Vegyük magunknak a bátorságot, hogy szembenézzünk a ténnyel, hogy valamennyi humanizált Isten az ember saját élénk képzeletének lidércfénye, saját teremtményének és a papok kitalálásának gigantikus fantomja, amelyek a primitív népeknek megfeleltek és hasznosak voltak, de a XX. sz. fejlett gondolkodású és nagy tapasztalattal rendelkező elméinek már nem. Az 5 érzékelésen alapuló elképzelésünk a létről nem tökéletes, ezért csak hamis képet festhet nekünk a Legfelsőbb Erőről, ha ezt az érzékelésen alapuló emberi elképzelés korlátozott tartományain belülre akarjuk hozni.

Ha az Istent humanizált formában, mint felmagasztalt és felnagyított embert képzeljük el, akkor ugyanolyan tér-időrendben levőnek kell elgondolnunk, mint magun-

kat, aki egy elfoglalt üzletemberhez hasonlóan ide-oda rohangál, egyik kötelességétől a másikig. Azok, akik ilyen humanizált és lekicsinyített Istent imádnak, mivel nem tudnak ennél jobbat elképzelni, nem teszik rosszul. A filozófia nem ítéli el őket, hanem inkább dicséri. Azok azonban, akik megőrizték az istenfélelmüket, de elvesztették a tárgyat hozzá, jobban teszik, ha megfelelőbbet keresnek maguknak. Az a pillanat, amikor megpróbáljuk a Legfelsőbb Elmét egy véges tér-idő formára lecsökkenteni, amiben mi is élünk, akkor eláruljuk, és téves útra tévedünk. Elsődlegesen ui. önmagáért kell léteznie, nem pedig valamiért, ami kisebb nála. Nincs jogunk, hogy jellegét az ember személyes tudatának szűk körén belülre korlátozzuk. Kik vagyunk mi, hogy ilyen szintre merjük lealacsonyítani és lerángatni? A Legfelsőbbnek végtelennek kell lennie, így nem elégíthet ki véges követeléseket.

Ha erről a kozmikus elméről egyes szám harmadik személyben beszélünk, akkor bálvánnyá változtatjuk. Az „ő” használat az Istent humanizálja, és a legfinomabb fogalmak egyikét elszerencsétlenedett, elsatnyult szellemi kaliberré alacsonyítja le. Ezért ezeken az oldalakon tartózkodunk attól, hogy az Istenről ilyen értelemben és elnevezéssel nyilatkozzunk. A semlegesnemű személyes névmás alkalmazása, mivel személytelenségre utal, megfelelőbb és alkalmasabb a hímnemű névmás alkalmazásánál minden tekintetben. Milyen emelkedett, milyen tiszta és milyen egyszerű is az

Isten fogalma, amely mindenfajta hízelgő hódolat kívánalmán felül van, amely fenséges és semleges Elvvé magasítja, olyanná, amilyen valójában lehet!

A második hiba és tévedés az istenfogalommal kapcsolatban, amit korrigálni kell az, hogy az istenséget általában a Földtől távol levőnek, és valahol távol a felhők mögött lakozó kozmikus lénynek vélik, olyan Teremtőnek, aki az univerzumot néhány millió évvel ezelőtt a semmiből hirtelen, nem pedig hosszú evolúciós fejlődéssel teremtette és alkotta meg. Ha az Isten az így önkényesen teremtett világ mellett álló végtelen lény lenne, és a világ tőle valóban izolált lenne, akkor az Isten végtelensége már nem lenne lehetséges, mivel a világ független valósága kívülről korlátozná Istent. Ahogy korábbi vizsgálatainkban már utaltunk rá, az univerzumnak sohasem volt kezdete. Nem az űrben, a vákuumban keletkezett, hanem mindig közbenső állapotban volt. Ezért az univerzumnak sohasem volt egy hirtelen és speciális teremtése, amely egy bizonyos időpillanatban zajlott le. Nem egy istenszerű lény, de nem is egy emberszerű Isten alkotta az univerzumot. Nem olyan dolog, amit ki kellett alakítani, de nem is olyan folyamat, amit elindítani kellett. Ha azonban elfogadjuk, hogy az univerzumot egy külső Isten teremtette, és ennek eredetét keresnénk, szükségképpen még egy Isten létezését kellene feltételeznünk, aki az előzőt teremtette, és ezt a sort vég nélkül folytathatnánk.

Ezen az úton haladva tehát nem jutunk el a világ problémájának megoldásához. Mégis amíg az univerzumról mint olyanról és nem a lényegéről elmélkedünk, arra vagyunk kényszerítve, hogy úgy gondolkodjunk róla, mint amit valamilyen önállóan létező erő hozott létre, nevezzük azt akár Istennek, akár valami másnak. Az egyetlen racionális gondolkodási mód csak az lehet, ha az univerzum és az Isten kapcsolatáról úgy gondolkodunk, hogy az univerzumot Istenen belüli gondolatnak tételezzük fel, az Istent pedig az univerzumon belüli életnek. Az Isten így saját képeit és képmásait tekinti, amelyek benne és nem rajta kívül vannak, így ad nekik életet még addig a fokig is, hogy az önállóság látszatával ruházza fel őket.

A harmadik téves nézet az Isten felől az, amely szerint Isten egy különálló személy lenne, egy individuális teremtmény más teremtmények között, csak jóval nagyobb és jobb náluk. Ez már az említett humanizált Istennel kapcsolatos tévedésre vonatkozik, csak egy intellektuális szinttel itt magasabban, így ennek kiküszöbölése is nehezebb, mivel magában foglal minden lehetséges és elképzelhető emberfölötti teremtményt. Az emberi „én”-nel kapcsolatos vizsgálatainkkor már láttunk valamit azokból a korlátozottságokból, amelyek a személyiség fogalmát körülzárják. A Legfelsőbb Lény személyisége elleni alapellenvetés abban a tényben gyökerezik, hogy az (mármint ha az Isten személy lenne) szükségképpen egy második léttől való elkülö-

nültségéből adódna, aki nem ő. Ez egy isteni osztóvonalat húzna meg, ami elválasztaná azt, ami Isten, és azt, ami nem az. Ha az Istent erről a nézőpontról szemléljük, tudat alatt egy olyan pontot tűzünk ki, ahol az Isten saját léte kezdődik, és ahol minden más teremtménye véget ér. Egy személyes Isten ezért magában foglalja azt az egyet, ami őközte, valamint a többi teremtmény között osztóvonal. De amikor ilyen osztóvonalat állítunk fel, megfosztjuk az Istent mindenhatóságától, univerzálisságától és végtelenségétől.

A szokásos vallásos hiba és tévedés az, hogy a végtelent végessé, a személytelent személyessé, a kozmikust pedig hétköznapivá változtatja. Ez megfelelhet ugyan egy kis planéta jelentéktelen lakói igényének, de semmiképpen nem felelhet meg az univerzális igazságnak. Egy végtelenül megnagyított lény nem azonos egy igazán végtelennel. Az első ui. nem más, és jóval alacsonyabb szinten van, mint a második. Ha az Isten személy lenne, ha más lények mellett vagy rajtuk kívül létezne, akkor szükségképpen ugyanolyan korlátokkal kellene rendelkeznie, mint amilyenekkel a személyes lét terhelt. De akkor már nem lenne többé a Legfelső. Ha hitünk nem tud lenni egy személyes Istenben, mivel a személyiség korláttal terhelt, akkor kell hogy hitünk legyen olyan Isten iránt, amely korlátlan és ezért személytelen.

Mindent mint egy dolgot vagy tárgyat ismerünk. A „fa” fogalmával pl. vagy egy külön fa képe vagy fák ideái jelennek meg előttünk. Nem ismerjük az absztrakciókat: pl. az igazságot vagy nagylelkűséget, hacsak nem fordítjuk le őket konkrét cselekedetekre vagy példákra. Hasonlóképpen az élő tudatos lényeket csak mint külön lényeket ismerjük. De míg minden mást csak egy másikhoz viszonyítva ismerhetünk, csak így gondolhatunk rá; egyedül az Isten nem kíván meg ilyen relációt, mivel ő maga nem más mint minden ilyen relációnak, dolognak vagy lénynek az előfeltétele. Mindenki és minden csak egy dolog, az Isten azonban sem egy külön lény, sem egy mentálisan teremtett idea. Egy személyiség azonban külön létet foglal magában. Ezért az Isten nem személyes. Isteni Lény, de nem egy isteni lény. Szeretet, de nem egy szerető Atya. Bár nincs személyisége, amely magában foglalná az összes múlt, jelen és jövő személyiségek egészét mégis örök életű. Mindezekből világosan látnunk kell hogy Isten nem lehet személy. Következésképpen Elvnek kell lennie. Ebben a szellemi univerzumban magának az Elme Elméjének kell lennie. Az Isten valójában a Világ Elme.

Ha ez így van, kérdezhetjük, hogy minden korban valamennyi nép vallásos és misztikus kinyilatkoztatásában miért írták le úgy, mint egy személyes Lényt? A felelet erre kettős. Először is a Világ Elme Kegyelme olyan, hogy azok számára – és ez a

tömeget alkotó milliókat jelenti –, akik képtelenek közvetlenül megérteni és behatolni közvetlen transzcendentális tudatába, közvetve – tehát így nem tökéletesen – tárja föl magát a formákon keresztül, amelyek kielégítik és megfelelnek korlátozott elméjük kapacitásának. Vagyis képessé teszi őket, hogy elnyerjék Kegyelmét. Látomásokon, intuíciókon, érzéseken vagy ideákon, álomtapasztalatokon vagy szellemileg közölt üzeneteken keresztül szól hozzájuk e módon, hogy legjobban megérthessék. Innen van világszéles transzformációinak változatossága, mindegyik különböző címkét visel, amely alatt üzenete vehető. Kegyelméből a név nélküli felel minden névre. Azok számára, akik személytelenségét nem képesek felfogni, mint tárgy jelenik meg, amely előtt hódolni lehet. A keresők előtt a nekik legjobban megfelelő és legkönnyebben megérthető formában jelenik meg.

Ez azonban azt jelenti, hogy a Világ Elme különböző lényekre osztja szét magát; ez a látszólagos szétosztás csak a napsugarakhoz hasonló, amelyben a Nap szétosztja magát, és visszatükröződik az óceán hullámain a miriád kis visszavetett fényében. A Világ Elme saját léte érintetlen marad még akkor is, amikor sok millió különböző kiáltásra látszólag különböző visszhangban válaszol.

Másodszor egy vallásalapítónak gyakran olyan formában kell az Isten fogalmát feltárni és megmagyarázni, amelyet a tömegek megértenek, és az ilyen forma szük-

ségszerűen személyes forma. Ha így is tesz, rendszerint ugyanakkor a legszorosabb tanítványainak titkosan azt is tanítja, hogy Isten egy Elv, nem pedig egy személy. Így az első, a tömegek felé irányított tanítás olyan eszközzé válik, amely a tömegek segítésére szolgál, hogy elősegítse bennük a hódolat bizonyos érzésének kialakulását. Sajnos az utána következők, akik már nem részesültek az eredeti tanító titkos magyarázatában, nem tudják, hogy a személyes Isten tömegeknek szánt magyarázata valójában csak instrukciós eszköz, és ennek következtében ragaszkodnak ahhoz, hogy mindenki számára egyformán rideg dogmává változtassák. Amikor ez történik, az eszköz sokat veszít értékéből, és valóban jöhet olyan idő, amikor sok mentalista felfogású ember fejlődésének gátjává válhat.

A Világ Elmét nem lehet elképzelni. Nincs saját alakja, amelyben megjelenhetne előttünk mivel bármilyen alak és forrna szükségszerűen térben van, a Világ Elme pedig túl van a téren. Létét azonban jelezheti és jelzi is olyan megnyilvánulásokban, amelyek személyes formát is ölthetnek. Ilyen megnyilvánulásai szükségszerűen csak múló képek, időszakos jelképek, szimbólumok lehetnek, amelyekben megjeleníti önmagát. A kereső szellemi karaktere játszik itt döntő szerepet. Őszinte hite és mély hódolata van benne abban az eredményben amelyet elér. Amikor ezek hirtelen érintkezésbe kerülnek a Világ Elmével, azonnal egy spontán akció keletkezik, és ez titok-

zatos úton pontosan a várt módon tér vissza a keresőhöz, azzal a szándékkal, hogy segítse őt abban az ismerős formában, amelyben tudat alatt hódolt neki. Így ez a válasz spontán emberi képet is ölthet, és ez a magyarázata, ha több misztikus előtt mint Krisztus, Buddha vagy egy élő szellemi tanító képében jelentkezik, hogy inspirálják, tanítsák és segítsék őket. Erre utal a Bhagavad Gita mondata: „Kegyelmet különböző formában és aspektusban tárom föl a különböző keresők előtt."

Így sem a bűnösök, sem a szenvedők, sem a tanulatlanok és tudatlanok nincsenek kizárva segítségnyújtása lehetőségéből. Olyan alakban történik a válasz, amely a legnagyobb segítséget adhatja zavart lelküknek és segítséget kereső elméjüknek. A filozófiailag nem képzett misztikusok azonban ragaszkodnak hozzá, hogy belső kinyilatkoztatásuk vagy intuitív érzésük kizárólag rájuk tartozik. Nem tudják, hogy az Istenség éppen olyan sokféle módon jelentkezhet az őt kérők előtt, mint amilyen sokféle módon könyörögnek hozzá. Ha a művészet tud bennünket legjobban megragadni, akkor szépséget fogunk tapasztalni, ha vallásosak vagyunk, akkor szentséget. Ízlésünk milyensége maga mindkét esetben természetesen attól függ, hogy milyen magasra tudtuk felküzdeni magunkat a fejlődés hegyén. Valójában a művészi stílus vagy a vallásos forma által gerjesztett gondolat vagy érzés állapotát mutatja. Akár egy inspirált ember tanításából, akár inspirált pillanataink érzéséből származik is, a szemé-

lyes Isten ideája a mi belevetett hitünktől nyeri értékét. A valódi Isten-idea végső megértéséhez felfelé vezető utunk utolsó állomását jelenti, de nem magát a megértést.

Meg kell itt jegyeznünk természetesen, hogy amikor itt az emberi kívánságokra válaszoló Világ Elméről beszélünk, az ilyen válasz egyetlen kivételtől eltekintve valójában az Önvalótól származik. Az Önvaló ui. a Világ Elme küldötte emberi szféránkban. A kivétel az, amikor a Világ Elme szintén manifesztálja magát közvetlenül, nem pedig csak különböző víziókban stb., vagyis ritka időszakokban testet ölthet emberi formában is. Kritikus pillanatokban vagy döntő fordulópontokban válaszol a szellemi sötétségbe süllyedt emberiség egy részének kívánságaira és szükségleteire. De az a népszerű hit, mely szerint az Isten visszahúzódik a világból, hogy egy emberi testben bebörtönözve legyen, vagy hogy a végtelen Lény korlátozódhat a véges testben, csak azoknak hasznos, akik intellektuálisan nem tudnak magasabbra emelkedni. Egy ilyen isteni megtestesülés egy ilyen Messiás, Avatar vagy az Isten Fia nem magasabb planétáról származó lény, akinek a tisztasága és bölcsessége alkalmassá teszi őt arra, hogy a Végtelen erejének csatornájává váljon.

A vallásos hódolat filozófiai értékelése

Az eddigiekből már látható; hogy bár ez a tanítás elutasítja azt, hogy Istent humanizált karikatúrává alacsonyítsuk, de ugyanúgy elutasítja azt is, hogy tagadjuk létét. Bár az előzőekben tagadtuk az Isten alacsonyabb rendű fogalmait a magasabb rendű felfogás érdekében, ez nem azt jelenti, hogy az általános fogalmat is visszautasítanánk vagy tagadnánk. Ez az ateisták hibája és tévedése. Az Isten létének ideája igazi és valódi. Ezért az emberek nem tévednek, ha hitüket beléje vetik, bár ennek az ideának a formája gyakran hamis és téves, nem pontos és tökéletlen is lehet, sőt az is. Az Isten elnevezés ilyen álszent használata, gondatlan, papagájszerű ismétlés vagy jelentéstani (szemantikus) változás folytán csökkent értékű pénzdarabbá vált. Amikor a korábbi kötetünkben megpróbáltunk rámutatni, hogy a fogalomhoz sok ellentmondó és zavaró értelem és értelmezés járul, ezt azért tettük, hogy segítségére legyünk a tanulónak, hogy levethesse magáról vakbuzgóságát és megtisztíthassa téves Istenfogalmát; semmiképpen sem értelmeztük ezt úgy, hogy bármilyen módon tagadtuk volna az Isten létét. Nem tiltakoztunk az Istenhit ellen, mivel Isten létét a legélesebb

gondolkodás is bizonyítja, csak egy humanizált Istenben való hit ellen, ami viszont abszurdum.

A szkeptikusnak, aki a racionálist szembeállítja a kinyilatkoztatással, és cinikus bírálattal van mind az Istent, mind a Kozmoszt illetően, álláspontjáról tekintve talán igaza van. Álláspontja azonban sajnálatos módon korlátolt. A képnek csak egy részét látja, mégpedig a lehangolóbb, alacsonyabb részét, nem pedig az egészet. Ezért még ha hisz is az evolúcióban, azt is hiszi egyben, hogy az evolúció csak vak erő. Az ateizmus csak addig a fokig indokolható, amennyiben erélyes ésszel széttöri a tradicionális babonát, de ha elveti az Isten absztrakt fogalmát is, felfogása és magatartása metafizikai szempontból soha nem fogadható el.

És itt van az egyike azoknak a nagy szolgálatoknak, amelyet ez a tanítás egy őszintén vallásosnak felajánlhat. Azzal kezdi, hogy rámutat, hogy hihetjük, de nem tudjuk, vajon az Isten létezik-e; amit tudunk, csak az, hogy mi magunk és a világ létezik. Inkább ezekből a pozitív tényekből épít, mint a kétségbe vonható dogmatikus hitből. Amennyiben kimutatja, hogy a való az idő, a tér és az anyag mentálisak, az emberi gondolkodáson belüli egész világ jelenléte nonszensz-szé válik a Világ Elme elgondolása nélkül, mivel az emberi gondolkozás szándékosan soha nem teremthetett ilyen világot. Azt hinni, hogy ezek az ideák egy gondolkodó és őket létrehozó lény

nélkül elkülönülve létezhetnek, annyit jelent, mint az abszurdumban hinni. A világ létezéséről 5 érzékszervünkön keresztül csak azért veszünk tudomást, mivel arról is tudomásunk van, hogy mi magunk is létezünk. Az ideák nem lóghatnak szabadon az üres levegőben. Kell hogy legyen valami szilárd talaj alattuk, amelyen megállhatnak. Ez az alap mindig ott van, akár támogatja a gondolatokat, akár nem. Ez. az a mentális elv, amely képessé tesz bennünket, hogy kétségbe vonjuk a materiális látszatok és jelenségek külszínes értékét, mivel saját létük is ehhez az elvhez kötődik. Hogy a világra egyáltalán gondolhatunk, feltételez egy gondolkodó elme egyidejű jelenlétét. Minden materialista tévedése az, hogy nem vesznek tudomást a kozmikus elméről, amelytől a világ léte származik, és amelytől nem lehet elválasztani. Amióta a világ létezett, legalább azóta léteznie kellett egy ilyen kozmikus elmének is. Ilyen következtetést követel a racionális alaposság legkérlelhetetlenebb szükségszerűsége.

Lehetetlen bárki részére is, aki megfelelően megérti a mentalizmust, hogy ateistává váljon. A világ mint idea ui. feltételezi egy intelligens és tudatos Világ Elme tényét, aki ennek az ideának a végső gondolati megalkotója és teremtője. Más szavakkal ebben az értelemben sohasem volt olyan idő, amikor a világ egy felsőbbrendű Isten nélkül létezett volna. Ebből a kikerülhetetlen és természetes következtetés az, hogy az ember sohasem volt megfosztva az Isten jelenlététől. Így egyáltalán a világ

léte a benne rejlő Világ Elme jelenlététől kell hogy függjön, mint ahogy minden ember igazi létében benne kell hogy legyen ez a titkos, belső Uralkodó. Hogyan nevezhető akkor egy ember igazán kulturáltnak, aki anélkül halad át földi tartózkodásán, hogy megkísérelte volna, hogy legalább megértse, ha kapcsolatba nem is tudott lépni vele? Az emberi fennhéjázásnak elkerülhetetlenül engedelmesen meg kell hajolnia a Világ Elme előtt, mivel ő nemcsak az anyag első állapota, hanem az individuális lény első forrása is. Ezért létezése nélkül az ateista nem lenne képes még tagadni sem, az agnosztikus pedig nem lenne képes kételkedni sem.

Mindaddig nem tudjuk a kritikát teljesen kiálló igazi vallásmetafizikáját felépíteni, amíg azt nem a mentalizmus szilárd talaján tesszük. Ui. ez az egyetlen lehetséges tudományos bázis, amelyen a vallás biztonságosan nyugodhat. Minden más bázis csupán dogmatikus kell hogy legyen, és végső soron inkább a hit, mint az ész felé fordul. Ha az igazság metafizikája nem tudna többet tenni, csak azt, hogy demonstrálja az emberi ész felé az isteni létnek ezt az óriási tényét, eleget tett volna ezzel is. De ennél jóval többet tehet. Legjobb és legmagasabb szolgálata ui. az, hogy olyan alapot teremt egy felsőbbrendű jóga számára, amely megmutatja az embernek, hogyan lépjen tudatos kapcsolatba az Eggyel nem pusztán csak a meditációs időszaka alatt, hanem mindennapi létének teljes egészére is.

Az Isten-idea körüli tisztázatlanság és zavar tükröződik vissza szükségszerűen a vallás eszméje körül. Azok az ateisták, akik megvetésükkel illetik a vallást, és türelmetlen jelzőkkel becsmérlik, szintén tudatlanságukat árulják el a tárggyal kapcsolatban. Nem tudják, nem is ismerik igazi jelentését. Egy vallás rendszerint egy belsőleg megvilágosult ember háromszoros törekvését reprezentálja: bizonyos intellektuális megértést lehetővé tenni a tömegeknek – legyen az akármilyen távoli és szimbolikus vagy elementáris és szuggesztív – az Önvaló és a Világ Elme létére, vagyis a lélekre és Istenre vonatkozólag; bizonyos eszközöket adni a kezükbe, amelyekkel közvetve kapcsolatot tudnak létesíteni vele; és bizonyos gyakorlati vezetésben részesíteni őket az élet etikai céljának megvalósításában. Mint körön egy időszakos jel a kör kezdetét jelzi a vallásalapító is addig terjeszt ilyen hitet, amíg a tömegek – reinkarnációk sorozatán át – az idővel lassan oda fejlődnek, hogy képesek lesznek a megértés, és az Istennel való kapcsolat magasabb szintjére emelkedni.

Most már látjuk, hogy milyen bölcsek, milyen gyakorlatiasak és milyen együttérzők voltak azok a régi, múltba tűnt bölcsek, akik az emberiséget megajándékozták a legnagyobb vallásokkal. Mennyire különböztek azoktól a náluknál jóval kisebb, hiú és nagyravágyó emberektől, akik az emberiséget a vallás nevében kizsákmányolták. A régi bölcsek ugyanis, akik maguk felismerték az igazságot és ta-

pasztalták végső szépségét, meg akarták mindkettőt osztani a tudatlan tömeggel. Tudták, hogy a köznépet a filozófia absztrakt finomsága megzavarta, az aszkétikus fegyelem nehézsége elriasztotta, a meditáció gyakorlására való lehetőség és idő hiánya elszomorította, a megélhetésükért folytatott állandó küzdelem kifárasztotta. Hogyan tudhattak volna így átadni valamit is nekik saját szellemi kincsükből? A vallások alapításával oldották meg a kérdést. A valláson keresztül ui. lehetővé vált a tömegek képzeletét szuggesztív módon felhívni. Az egyszerű ember érezte hogy az előtte levő szentkép a templomban olyan valami természetfölöttinek a részleges megtestesülése, amely egyébként távoli és elérhetetlen volt számára. A szentkép és a körülötte végzett szertartások kifejezhetetlen módon szóltak hozzá, és ez a valamivel való kapcsolat és érintkezés az ember érzelmeinek legmélyére hatolt, és félelemmel vegyes tiszteletet, csodálatot alázatot és reményt ébresztett föl benne. A régi bölcseknek ezen a módon sikerült felemelni a kulturálatlan tömegeket az univerzumban a Végső Valóság első felismeréséig. Ez a felismerés azonban csak akkor válik teljessé, amikor a miszticizmus és a filozófia összes fejlődési fokozatait végigjárta. Az a fölfogás tehát, mely szerint a vallás a spiritualizmusból származik, alapvetően kevés, mivel figyelmen kívül hagyja a vallás élő elemét – a megtérésnek, a „második szüle-

tésnek”, egy érzelmi földrengésnek az elektromos áramhoz hasonló felrázó hatását az ennek nyomán létrejövő világszemlélet átalakulásával együtt.

A népszerű Istenfogalmak ezért nem értéktelenek, hanem idejükben és helyükön kitűnő célt szolgáltak. Ezért évszázadokon át a hívők millióinak vágyakozása nem volt hiábavaló, nem csalatkoztak, ha hitüket egy magasabb hatalomba és erőbe vetették. Minden vallásnak megvan a maga igazság-mércéje és hasznossági érdeme.

Ahogy ennek a csodálatos univerzumnak a belső értelme kezd kitárulkozni a tanuló előtt, hódolattal fog leborulni előtte, és sokkal őszintébben vallásossá válik, mint aki magát annak nevezi és hiszi. Megérti ui. most már, hogy az isteni erő itt van ezen a Földön, az emberiség központjában, nem pedig távol, elérhetetlen messzeségben trónol a felhők takarta égbolton túl, és ebben szilárd meggyőződéssel hisz. Tudja, hogy az emberi szerencsétlenség és nyomor sötét külszíne alatt a beszéd mögött titokzatos ragyogás van, és sokkal jobb hinni ennek a magasabb erőnek a jelenlétében.

Választóvonalat kell azonban húznunk a tiszta és igazi vallás, valamint azon ember-csinálta intézmények között, amelyek maguknak követelik a jogot, hogy a vallást reprezentálják. A vallás, mint egy természetfölötti Erőben való személyes hit, az emberiség fontos szükségletét elégíti ki, míg ugyanaz a vallás, mint ugyanannak az Erőnek intézményesített és eltömegesített tisztelete olyan valami, amire az emberiségnek

nincs feltétlenül szüksége. Amikor az emberek annak a megértésére jutnak, hogy az igazi vallás e felsőbbrendű erő létében való hit, amelyet az őszintén erényes élet gyakorlata támaszt alá, nem pedig csak formális vallási rítusokkal és gyakorlattal demonstrált vallási intézményekben való hit; amikor rájönnek, hogy az igazi vallási hódolat az a törekvés, hogy meditáció segítségével – és nem feltétlenül templomban imakönyvekből olvasott imádságok közös bemutatásával – egyéni kapcsolatot teremtsenek ezzel az erővel, akkor kezdik majd megérteni, mi is volt Jézus, Krisna és a hozzájuk hasonlók célja. Amikor az első keresztényeknek Szt. Pál azt mondotta: „Legyetek szívetekben és elmétekben azonosak Jézus Krisztussal”, tulajdonképpen arra buzdította őket, hogy egy belső és személyes tapasztalatot kell szerezniük.

Nem mondjuk azt, hogy a templomok, a szertartások és imádságok nem fontosak. A szertartásokban pl. több mint szimbolikus érték van. Itt utalnunk kell a korábban a vallásos és művészi beállítottsággal kapcsolatban elmondottakra, mivel itt is hasonló a helyzet: hogy a hívők mit nyernek belőlük, az attól függ, hogy mit fektettek beléjük. Ha hitük, komolyságuk és figyelmük kellő mértékű, a mindenhol jelenlévő Világ Elmétől – az Önvalón keresztül olyan feleletet kaphatnak, amely a meditációból származó misztikus tapasztalathoz képest jóval korlátozottabb mértékű ugyan, de megértésének, érzéseinek mégis megfelelő. Ha az az ember, aki a szertartásokat végzi

a templomban, maga is felvilágosult és inspirált, akkor a szertartások eszközként alkalmazhatók arra, hogy a bennük lakozó istenséggel kapcsolatot teremthessenek. Az imádságoknak is nemcsak formai értékük van. Ha az ima a szívből fakad, akkor a tisztelet kifejezőjévé válhat, amely egy magasabb rendű erő létének alázatos elismerése és ennek megfelelően hidat verhet a hívő és a magasabb rendű erő között. Akkor azonban, amikor a szertartások és rítusok üres némajátékká és formalitásokká válnak, és amikor az imák tradicionális és konvencionális liturgiákból származó mechanikusan darált formulák fonografikus ismétlésére alacsonyodnak; amikor a vallásos hit elvesztette tartalmát és életerejét, és csak a halott és poros dogmák maradnak, amikor a vallásos hódolat maga nem több, mint a személyes fizikai előnyökért és javakért való állandó kérelem és kísérlet arra, hogy az Istenséget memorizált hízelgéssel környékezze meg, akkor a vallási intézmény haszontalan dologgá válik, és ami még ennél is rosszabb: képmutatóvá; és végül, amikor egy vallás egyházi felépítése és szervezete fontosabbá válik, mint az etikai érték, amit képviselne, akkor a vallás a legalacsonyabbra süllyedt.

Időnként megjelenik egy Ember, aki letért és messzire jutott a közös úttól, aki felfedezte az Abszolút Lényt, és visszatért, hogy felfedezését megossza embertársaival. Hamarosan rájön azonban arra, hogy csak kevesen képesek megérteni és követni őt.

A többieknek tanítása olyannak tűnik, mint a déli tűző nap, olyan szédítőnek, hogy kezeikkel eltakarják szemüket: jobban kedvelik a már megszokott fél-sötétséget a vakító fénynél. A következmény az, hogy 1-2 évszázad múlva, néha pedig 1-2 generáció elteltével a félig felvilágosult többség elnyomja a teljes megvilágosultságra utalt kisebbség felfogását. Ennek a befolyásnak a hullámai mind szélesebb körben terjednek el azok között, akik – az igazi tan megfelelő megértésére képtelenek lévén – félreértelmezik és megcsonkítják. Az eredeti üzenet értelme így lealacsonyodik, a hangsúly inkább a betűre kerül, mint a lélekre. A tan külső formája, az emberek szervezetei fontosabbakká válnak, mint a tan mögött rejlő élő igazság. A jogos és helyes cselekvések kevesebbet nyomnak a latban, mint a téves dogmákba való képmutató belenyugvás. Az eszközöket becsülik nagyra, míg a cél teljesen feledésbe merül. Végül a vallás egy belül félig üres, de kívülről hatásos módon feldíszített kagylóhoz válik hasonlóvá.

Egy vallás létjogosultságának három fő igazolása lehet:

a./ a világ értelmének és jelentésének megmagyarázása; ennek következtében az emberek jellemére és cselekedeteire gyakorolt hatás azzal a céllal, hogy jobbá tegye őket;

b./ a materiálisnál egy magasabb rendű lét létezésének bebizonyítása és megerősítése;

c./ az isteni erővel való kapcsolat megteremtését lehetővé tevő gyakorlati út feltárása.

Bele kell vésnie az emberiségbe egy magasabb Hatalomban való hitet, ami az előfeltétele annak, hogy ezzel a hatalommal igazi imán keresztül tudatos, vagy csak homályos és nem teljesen értett kapcsolatba lépjenek; jellemben és inspirált szolgálatban fel kell emelnie az embereket és korlátot kell szabni alantas tulajdonságaikra. Amikor azonban egy intézményesített vallás képtelen arra, hogy ezeket az alapcélkitűzéseket megvalósítsa, képtelen megakadályozni a gonoszságot vagy nem tudja meggyőzni az embereket hogy fizikai létüknek magasabb célja és rendeltetése van, akkor saját célkitűzésén megbukik. Európa és Ázsia nagy részének jelen története világosan mutatja, hogy az intézményesített vallás már nem tudja ezeket a célokat megvalósítani, mivel mind az ateizmus, mind pedig a bűnözés általánossá vált. Az emberek nagy tömege a gigantikus felfordulásnak és világszéles változásnak ebben az időszakában túl sok szenvedést és nyomort látott, túl sok személyes kiábrándulásban volt része ahhoz, hogy ilyen helyzetet vakon elfogadjon.

A növekvő intellektuális felvilágosulás korszakában már sok ember van, aki túljutott ezeken az elemi ideákon, és nagyobb táplálékra van szüksége. E könyv éppen ezeknek a kedvéért íródott, mivel a többiek hitét még ha tudnánk, sem akarnánk megzavarni. A legtanulatlanabbnak, aki a maga módján tiszteli Istent, teljesen igaza van, és a lehető legjobb módon cselekszik önmaga érdekében. Mert a maga kezdetleges útja is út már a Világ Elme felé, még ha nem is tud róla. Nem lenne bölcs és erkölcsös dolog, ha ezt a fajta vallásos magatartást megzavarnánk. Ezt inkább bátorítani, nem pedig elítélni kell. Egy tanuló pl., aki az iskolában azt tanulta, hogy az univerzum anyaga különböző kémiai elemekből tevődik össze későbbi tanulmányaiban azt fogja tanulni, hogy az anyag elektronokból áll. Miért? Ugyanazon okból, mint azok az emberek, akik a népszerű vallásos hittel kezdik, majd később az élet elvezeti őket a misztikus tapasztalathoz vagy a metafizikához. Minden ember a rejtett valóságot imádja, de legtöbbször tudatlanul teszik ezt; egyedül csak a filozófia vezeti arra az embert, hogy mindezt tudatosan tegye. Így az ember babonás istentisztelettel kezdi, majd pedig mint filozófus fejezi be a pályafutását, aki intelligens megértéssel és mély tisztelettel borul le a felsőbbrendű Hatalom előtt.

A primitív ember fétisimádata csak módjában furcsállni való, nem pedig céljában. Ha ezt a fajta hódoló tiszteletet egy civilizált emberre akarná rákényszeríteni, az már

nem lenne helyes. És ha a civilizált ember akarná a maga fejlettebb formájú istenimádatát rákényszeríteni a primitív emberre, mielőtt az kételkedni kezdene a maga korábbi fétisimádatának hatástalanságáról, szintén helytelenül cselekedne. Nincs ui. univerzális standard egyáltalán, mivel az emberek mind mentális, mind pedig morális kapacitás tekintetében különböznek egymástól. A filozófiai ellenvetés tehát nem valakinek a hite vagy imádata ellen szól, még csak nem is a humanizált istenfogalom ellen, amely a Felsőbbrendű Elmét egy dühös, rosszindulatú vagy faji Istenné változtatja, hanem az ellen a buta és értelmetlen kísérlet ellen, amely bármilyen hitet vagy vallásos formát rá akar erőszakolni olyanokra, akik már kinőtték azt, és elégedetlenek vele; vagy az ellen a türelmetlen törekvés és kísérlet ellen, amely üldözi azokat, akik nem fogadják el az alacsonyabb eszméket abszolút értelemben igaznak. Amikor ilyen bigott felfogással állunk szemben, kötelességünk, hogy rámutassunk korlátozottságára és tévességére. Ha ragaszkodik hozzá, hogy az Istent alakkal, formával és személyiséggel ruházza föl, amelyekkel a Világ Elme természeténél fogva nem rendelkezik, ám tegye. Ez a végső valóságnak csak az a fölfogása, amelyet a legéretlenebb elmék is képesek megérteni. Ha ez minden, amit fel tudnak fogni, tegyék háborítatlanul ezt; viszont nekik sem szabad meggátolniuk azokat, akik már túljutottak ezen az első megértési fokon akiknek az intelligenciája már felnőtt addig a fokig, hogy megértsék:

az a felfogás amely szerint az Isten távol van tőlünk olyan idea csupán, amely tudatlanságból származik. Nem hiba a tömegeknek szentképet adni, amely előtt tiszteletüket róhatják le, sem a személyes Istenben való hit, ha ugyanakkor emlékeztetjük őket arra, hogy mindezek csak kísérleti jellegűek, hogy léteznek ennél magasabb szemléletek, és ezért nem kell szükségszerűen egész életükben egy alacsonyabb szemléleti módhoz ragaszkodniuk. Helyénvaló, hogy a szellemben és testben egyaránt fiatalokat ilyen elemi és alacsonyabb szemléleti móddal megismertetjük, de teljesen helytelen lenne – ha szellemileg már éretté válnak – nem ismertetni meg velük a magasabb szemléleti módokat. Az ortodox vallási intézmények alapításának eredeti célja az volt, hogy az igazságot szolgálják, míg néhány önző vagy tudatlan vallási vezető célja az volt, hogy ezt az igazságot eltitkolják. Ha ezeket a korai szimbolikus ideákat ui. engedik, hogy sokáig megmaradjanak, amíg mély gyökeret nem eresztenek az emberek elméjében, akkor amit eredetileg annak szántak, hogy a magasabb igazságok előhírnöke legyen, az így ártalmas babonává és bálványimádássá válik. Ha az embert arra kárhoztatják, hogy egész életében csak halott köveket, irracionális dogmákat és inspiráció nélküli vallási vezetőket és halott, oda nem figyelő személyes isteneket tiszteljen, akkor az igazság hazugsággá változik, és aminek segítenie kellett volna az embert, hogy hidat építsen az istenség egy magasabb koncepciójának megértése felé,

határozott akadállyá válik. Az ilyen bálványimádatból származik a vakbuzgóság, ebből pedig a vallási viták és szektamozgalmak, míg ezek végül vérontást, vallási háborút és más ilyen szélsőségeket eredményeznek. Ha a vallási vezetők valóban segíteni akarnak a rájuk bízott nyájon, akkor nem szabad eltitkolni előttük a magasabb eszményeket sem, amelyekből időnként közülük jó néhányan meg is érthetnek sokat. Ezeknek a keveseknek – akik már eljutottak oda, hogy érzik, de még nem látják tisztán a magasabb eszmékhez vezető utat – akarjuk itt tisztábbá tenni Istenfogalmunkat, megtisztítani a téves előítéletektől és a rárakódott szándékos vagy tudat alatti tévedésektől.

Az az ember, aki kikutatta, mi a filozófiai értelme annak, ami a tömjénfüstös és ikonokkal, szentképekkel teletűzdelt templomban megjelenik, vagy amit szószékekről prédikálnak, megérti, hogy mindezek saját módjukon az egyszerűbb embereknek szólnak, és elemi ismereteket közölnek, amelyek majd egy napon teljes kifejlődésükben az igazság filozófiájává alakulnak. Megérti, hogy nincs értelme semmi vitának a vallás és a filozófia között, mivel amit a filozófia absztrakt fogalmakban fejez ki, azt a vallás a hitformákban és az istentisztelet módjaiban konkrét szimbólumokon át fejezi ki. Az ember gondolkodása és megértése az inkarnációk sorozatán át fokozatosan fejlődik, és emelkedik a szimbólumtól a valóságig, a betűtől a szellemig, az em-

ber alkotta külső szentélyektől a nem ember alkotta belső csendig. Egy képzetlen és gyakorlatlan elme számára nehéz, hogy az absztrakt misztikus vagy metafizikai Isten-fogalom megértésére emelkedjen fel, ezért képzelete segítségével csak az Isten-kép kialakítására és megértésére képes. Ezt szolgáltatja és segíti elő számára a vallás. Majd aztán fokozatos fejlődés után egy napon kialakul benne az a képesség, amely lehetővé teszi hogy e képen keresztül megláthassa azt a mélyebb tartalmat, aminek a kép csak puszta külső kifejezője és reprezentálója.

A Világ Elme ez a valósága az, amely előtt a hétköznapi tisztelet és hódolat tudat alatt leborul, de amelyet ténylegesen nem ért meg, amikor a tiszta vallás aranyával együtt elfogadja a bálványimádás, fanatizmus és türelmetlenség szentimentális álértékeit is. „Akit ti öntudatlanul imádtok, azt én kinyilatkoztatom nektek” – mondotta Krisztus hírnöke Athénben. Ugyanezeket a szavakat mondhatja az igazság filozófiája is. Az káromolja és materializálja Istent aki az igazi Istent csak puszta ideává, mentális képpé degradálja, nem pedig az, aki az istenkáromlást magát tagadja és visszautasítja.

Korszakunk össze nem hasonlítható keserűsége azt mutatja, hogy még sokkal jobban rászorulunk az Isten támogatására, mint valaha. És ha – mint a legtöbb esetben – ezt a támogatást nem tudják megszerezni a tudás alapján, csupán a hit alapján, legyen

ez a hit legalább racionális hit, nem pedig babonás hit. Ne olyan hit legyen, amelyet előbb vagy utóbb csalódottan elvetünk, és kétségbeesünk, hanem legyen olyan hit, amelyet minden előrehaladás mind a gondolkodásban, mind pedig a tapasztalatban csak megerősít és nagyobbá tesz. Az ateisták, akik látják hogy harcolnak egymással a keresztény nemzetek Nyugaton és a buddhista népek Keleten, a vallást vádolják ezért az erkölcsi lesüllyedésért. Nincs azonban igazuk, mivel egyrészt nem az igazi vallás, hanem annak hiánya, másrészt pedig azok szerzett jogainak a megcsorbítása, akik a vallás elsődleges igazságait prédikálják az, ami valóban felelős ezekért a sajnálatos eseményekért és helyzetekért. Az igazi vallás eltűnése a Földről nagy szerencsétlenség lenne, míg a nem igazi, álvallásé viszont nagy áldás.

Ez ma a filozófia üzenete, amely az intézményesített vallás barátja lehetne, ha a mai vallás hűebben tükrözné az eredeti célt és az etikát, és kevésbé hűen annak vakbuzgó kinövéseit és tévedéseit. Ezekben a sötét időkben az emberiségnek ui. még több hitre lenne szüksége, hit a Felsőbbrendű Erőben, hit abban, hogy a jó elnyeri jutalmát, a gonoszság pedig méltó büntetését, hit abban, hogy nemcsak kapzsi és mohó állatok sokasága vagyunk, hanem magasabb és finomabb emberi céljaink is vannak, amelyek megvalósítására születtünk erre a Földre. Az emberiség jövője kérlelhetetlenül egy antimaterialista fejlődési irány továbbvitelét követeli meg.

Láttuk tehát, hogy amint az emberiség előrehalad a fejlődésben, az Istenről miként alakít ki különböző ideákat magának. Ugyanez a fejlődés figyelhető meg az Isten és az univerzum kapcsolatában is. A legkorábbi civilizált elképzelése ebben a vonatkozásban Világ Teremtőről szólt. Ez az elmélet azon a megfigyelésen alapult, hogy egy ház sem magától születik, hanem szükséges hozzá egy alkotó kéz – ebben az esetben az ember maga –, aki a létnek eggyel magasabb fokán áll, mint a ház. Azt a nézetet fogadta el, hogy a Nap, a csillagok és az egész Természet magától nem jöhetett létre, kell hogy legyen, aki megteremtette, megalkotta őket. És ahogy egy kőműves téglákból rakja össze a házat, ugyanúgy azt hitték, hogy az Isten is anyagot használt fel az univerzum megépítésekor Isten áll az egyik póluson, az anyag pedig a másokon, vagyis eszerint az Isten kívülálló az univerzumon. És ahogy az ember része ennek a „teremtett” világnak, tisztelettel és félelemmel kell felnéznie erre a Teremtőre, aki olyan valaki, aki távol áll tőle.

E nézetnek az értéke az hogy elismeri egy magasabb rendű lénynek a jelenlétét. A hiányossága pedig az, hogy Istent egy felnagyított ember formájában képzeli el. Ezzel az Isten tulajdonképpen egy különleges tárgy maradt a többi tárgy között és olyan valaki, aki kívül és távol van tőlünk. E nézetnek legmagasabb formája az, amely Istent végtelen lénynek képzeli, de eszerint is kívül áll az univerzumon. Ez az utóbbi

nézet ugyan már valamivel helyesebb, de metafizikailag még nem megfelelő. Ha az Isten ui. kívül van a világon, akkor a világ korlátozza, és így elveszti végtelenségét.

Amikor a fejlődő emberi gondolkodás magasabb szintre érkezik azonban, Istenről újabb elképzelés születik. Eszerint Istent Világ Építésznek lehet elképzelni. Ez a nézet annak a felismerését türközi, hogy a Nap, a csillagok harmonikus mozgása, a Természetnek törvény szabta kialakulása és működése egy magasabb erő működésére utal, amely nemcsak megteremti a világot, hanem azt egy végső és üdvös célt szem előtt tartva teszi; olyan erő ez, amely nem csupán létezik, hanem mindent felölel, amely könyörületes és irgalmas, amely mindentudó. Így Isten a világ élete: elejétől a végéig annak igazi lelke. Ez az elmélet már kiküszöböli a korábbi hibáját, mivel az Istent nem humanizált formában képzeli el. Az univerzumnak pozitív célt ad, mögötte áldásos és jótékony terv húzódik. Az univerzum eszerint Istenben van, aki így benne rejlő elvvé válik. Az ezt a nézetet vallók már nem kívül és távol keresik az Istent, hanem magukban, mint legbensőbb lelkükben.

E nézetnek a hiányossága az, hogy még nem jutott túl az anyagon: megtartja az anyag és a szellem kettősségét, mint két egymástól elválasztott, egymás mellett öröktől fogva létező és egymással örökké összeütköző elvet. Csak a teljes érettséget elért emberi gondolkodás képes ennél is tovább jutni, és kialakítani a harmadik prog-

resszív Isten-ideát, vagyis a Világ Elme fogalmát, ami mindazt, ami az előző elméletekben helyes és jó volt, magában foglalja, ugyanakkor túl is szárnyalja őket, mivel tökéletesen és teljesen kifejezi azt, amit az előzőek csak részben voltak képesek. E nézet szerint az univerzum az Isten valódi kinyilatkoztatása, nem csupán olyan valami, amit csak teremt. Csak egyetlen valóság van, vagyis az anyagnak nincs valósága. Az Elme az egyetlen lét. A gondolatok és dolgok, emberek és az univerzum csak ennek az Elmének a manifesztációi, megjelenései. A francia Malebranche közel került ehhez az igazsághoz, amikor ezt mondta: „mindent Istenben látunk”. A Világ Szellem vagy Világ Elme ezért az univerzum.

Mint ahogy nem lenne értelme egy első osztályos kisdiáknak a magasabb matematikáról beszélni és ennek elméletét magyarázni, mivel megértése még jóval ezen a szinten alul van, ugyanúgy nem lett volna helyes évszázadokkal ezelőtt a mindennapi megélhetésért küzdő és azzal teljesen elfoglalt tömegeknek ilyen finom filozófiai igazságról beszélni mivel ennek a megfelelő megértése sok időt és képzett elmét kíván. Többek között ez volt az egyik oka annak, amiért ez a tanítás rejtve maradt előttük, és csak néhány kevésnek az ezoterikus tulajdona maradt. Ma azonban a legtöbb érv, ami a tant „titkos”-sá tette, a modern korunk előidézte óriási változások következtében elavult. Ezért a jelenlegi viharok lecsendesedése után, és mielőtt még

ez a század elmúlna, tanúi leszünk egy elsöprő erejű tudás kibontakozásának, amelyről az itt vázolt ideák csak puszta előhírnököknek számítanak. Az emberiség misztikus és filozófiai megvilágosodása az eddigiekhez összehasonlíthatatlan és nem ismert mértékben fog elterjedni az egész Földön.

Ténylegesen e tanítás mindig nyitva állt bárki előtt, aki a dolgok lényegébe akart hatolni, és kellő időt, energiát fordított rá, és volt elég önfegyelme, hogy legyőzze az akadályokat, míg fáradozását siker nem koronázta. Az ókorban a magasabb rendű papok közül a legjobbak ui. misztikusok, sőt filozófusok is voltak. Kötelességüknek tartották, hogy a rájuk bízott nyáj szellemi fejlődését figyeljék és elősegítsék, ne pedig akadályozzák. Azokat pedig, akik a magasabb tanok megértésére megértek, további tanításban, majd pedig beavatásban részesítették. Így a vallás, a miszticizmus és a filozófia működő egységet alkotott, mint ahogy ma is alkothatna, ha szellemi vezetőink jobban látnák azt a súlyos veszélyt, aminek intézményeik ki lesznek téve a háború feszültségének megszűnte után, hacsak nem tölti meg új szellem és új rugalmasság őket. Ha az egész univerzum alá van vetve az állandó változás törvényének, ha a tér-idő világban mindenre a relativitás és mulandóság nyomja rá bélyegét, hogyan remélhetnénk hogy az igazság emberi kifejezései és alkalmazásai maguk megmenekülnének a változásoktól és az átalakulástól? A vallási hódolat, és tisztelet

szükséges. Fontos helye van az emberi életben. Helyesen megértve és helyesen alkalmazva elősegíti a hitet, nemesíti a jellemet és védelmezi a társadalmat. Amikor azonban befolyása hanyatlik, amikor ideái és eszméi már nem élőek, és amikor gyakorlatát nagy tömegek már figyelembe sem veszik, ki kell deríteni, miért van így, és meg kell szüntetni az azt előidéző okokat.

Isten az Univerzumban

Ha megértjük a mentalizmust, azt is megértjük, hogy a Világ Elme nem az univerzumtól elszeparáltan létezik, hanem benne, mint az univerzum maga. A világ nem önkényes módon lett teremtve külső beavatkozással, hanem periodikusan, a karmikus erők rejtett működésén keresztül és végső törvény szerint önmagát hozta létre. Az univerzum minden tárgyának benyomás-csírái látensen a Világ Elme mélységeiben vannak, amíg a karma általános működése folytán aktívvá nem válnak, és az ismerős tér-idő szinten külső alakot öltenek, amelyet fizikai világnak ismerünk. A világ-sor nemcsak önmagát mozgásba hozó, hanem önmagát meghatározó is. Nincs külső lény beavatkozása benne, egyszerűen azért, mert nincs külső lény. Így a karma öröksége az, amely valójában az univerzumot létrehozza, nem pedig egy személyes teremtő. Nem szabad megszemélyesítenünk a Világ Elmét működését illetően. Nem készíti úgy a világot, mint ahogy egy cipész elkészít egy cipőt. Nem teremti az összegyűjtött karmikus erőket sem, csak alapot szolgáltat működésüknek. Ezek az erők önműködő rendszert alkotnak. Az a nézet, mely szerint ezek a karmikus energiák egy óriási gép részeihez lennének hasonlóak, amely felváltva egyszer működésben van, máskor pe-

dig áll, és hogy mindezt kívülről, mögöttük ülve egy személyes Isten irányítja, nem helyes fölfogás. Ezeknek az erőknek ui. nincs szükségük semmiféle külön mozgatásra, ami működtetné őket, mivel spontán lendülnek működésbe, nem pedig egy személyes erő önkényes akaratából. A Világ Elme elme-anyaga jelenti számukra a működési teret és alapot, innen nyerik saját, önműködő erejüket. Emberi szemléletmódunk szerint a kezdet nélküli múlt óta léteznek, természetükben rejlik az a kényszer, amely önmaguk megjelenítésére kényszeríti őket – ezt a megjelenést látjuk mint a kozmoszt –, amikor a látens állapotból kiemelkednek, majd egy idő után – amikor már lecsillapodnak – visszahúzódnak ismét látens állapotukba, amikor is a kozmosz is velük együtt eltűnik. Semmi különös ok nem magyarázza, miért lenne szükség egy külső erőre, ami az anyagból alkotná meg a világot, viszont minden ok arra utal, hogy miért kellett hogy a világ saját valójából keljen életre, mivel a benne rejlő látens karmikus hatásoknak manifesztálni, megjeleníteni kellett önmagukat.

Ezért a mentalizmus egy speciális teremtő felszínes fogalmát egy magasabb rendű elvvel helyettesíti, amely nem más, mint az Elme, amely az univerzumot saját anyagából hozza létre, önmagán belül tartalmazza, és így mindkettő immanens és transzcendentális. Az univerzum elválaszthatatlan az univerzális elmétől, mint ahogy az ember ideái sem választhatók el az elméjétől. Így az elme mintáz, de az öntőforma

sem más, mint az Elme. Az Elme miriád formát képes fölvenni és úgy tartani, mintha ezek nem saját anyagából valók lennének. Amikor a belső meglátás segítségével teljesen megismerjük a legparányibb hangya lényegét, ugyanakkor megismerjük vele az egész univerzum lényegét is. Az elme anyaga ui., amely egy hangya külső formája mögött rejlik, ugyanaz az elmeanyag, mint amelyik az univerzum külső megjelenése mögött található. Az elme a világ. Az, aki meg képes érteni ezt, messzire jutott a megértésben.

Így egy állandóan távollevő Isten helyett egy örökké jelenlevőt kapunk, aki a világ igazi lényegét jelenti. A kozmosz nem más, mint a Világ Elme külső megjelenési formája, amely önmagában létező, és nincs szüksége egy másodikra, amelyben lakozzon, sem anyagra, amelyből kiformálják. A gondolat a maga tiszta, végső és egyetlen lényegében az univerzum anyaga. Azok, akik nem képesek ezt megérteni, talán segítségükre lehet a megértésben az, ha arra gondolnak, hogy egy és ugyanazon álom folyamán, egy és ugyanazon pillanatban közvetlenül és azonnal lehet tudomása az embernek különböző dolgokról, pl. egy tigrisről, egy fáról vagy egy csomó emberről. Mi az, ami ezekben a különböző alakokban ilyen módon megjelent? Nem saját elméje maga?

Így a mentalizmus megkönnyíti, hogy három nagy igazságot megértsünk. Először azt, hogy az Univerzum az Isten manifesztációja, másodszor, hogy az Isten benne rejlik a világban, ahogy az elménk is benne rejlik minden gondolatunkban; harmadszor pedig, hogy az univerzum-mivel mögötte ott találjuk az elmét – nem lehet értelmetlen valami, hanem ellenkezőleg, következetes értelmének kell lennie. A világ olyan szorosan kapcsolódik a Világ Elméhez, hogy nélküle és tőle értelmetlenné és elgondolhatatlanná válna.

Az univerzum végtelen intelligenciát fejez ki és tökéletes értelmet, mivel a végtelen elme manifesztációja. A Világ Elme jelenléte az egész világfolyamatot értelemmel és józan ésszel ruházza fel. Más szavakkal ezt úgy fejezhetjük ki, hogy Isten a titkos és eredendő forrása az univerzális mentális és biológiai aktivitásnak, az alapja és bázisa az egész világtapasztalatnak.

Korábban már láttuk, hogy az egész univerzum élő és mentális. De ha megértjük, hogy mit foglal magában a tudatalatti, akkor hozzá kell tenni az előzőekhez azt is, hogy az egész univerzum tudatos is. Egyik alapvető hiba, amelyet az e témakörrel foglalkozók elkövetnek az – legyenek akár materialisták, akár vallásosak –, hogy a tudatosságot csak antropomorf (ember alakú) formában tudják elképzelni. Nem tudnak szabadulni attól a nézettől, amely a tudat működését arra a módra korlátozza

csupán, ahogyan mi, emberek gondolkozunk, érzünk, és ahogy megismerjük és tapasztaljuk a dolgokat. Ha az elmét meg is fosztanánk attól a tudattól, ahogy az ember ismeri a tudatot, ez nem azt jelentené, hogy a tudattól – ahogy az maga van a saját valóságában – is meg lenne fosztva. Ezért fel kell adnunk a tudatnak ezt az emberközpontú definícióját.

Ha a színes virágoknak és a szürke köveknek nincs is agyuk, ez nem azt jelenti, hogy tudatuk sincs; ez azonban természetesen különbözik a mienktől, és a mienk alatt van. Az a mód, ahogy az egyes növények védelmezik magjukat az érés előtti tönkremenéstől, vagy ahogy elősegítik a terjedésüket, éppen úgy az univerzális intelligencia jelenlétét bizonyítja, mint az a mód, ahogyan a külső erők közrejátszottak abban, hogy az élet fennmaradjon ezen a Földön. A materialista teória, amely szerint: amint a biológiai formák fejlődése az agy kialakulásához vezetett, az ismeretszerzési folyamat is működésbe indult, szimpla és plauzibilis elmélet. Ezzel nem lehet megmagyarázni Bose felfedezését, aki laborkísérleteiben kimutatta, hogy a növények a saját környezetükben lezajló eseményekre olyan módon reagálnak, ami bizonyosfajta megértést, tehát tudatot mutat. Nem tudja megmagyarázni azt az intelligenciát sem, amelyet az ásványok mutatnak fel, amikor molekuláik hét pontos kristályszerkezet szerint rendeződnek el. Bár mindez intelligenciáról tanúskodik, sem a kristályoknak,

sem a növényeknek nincs szervezett agyuk! A tudat nemcsak az állati szervezetek kolloidjában van, ahol a tudomány elkezdte felfedezni a jelenlétét, hanem a sejtekben is, ahol még nem sikerült felfedezni neki; és nemcsak a látható agyban, hanem a láthatatlan elmében is.

Ha megértjük és elismerjük ezt, akkor továbbmehetünk és megértjük, hogy az élő teremtmények szerencséje nem vakszerencse, nem úgy alakul ki, mint ahogyan ősszel a száraz kórók sodródnak a szélben. A fejlődés biztosítva van mivel a kozmikus elme bizonyos darabja maga az az életerő, amely felfelé törekszik a Természet négy birodalmának valamennyi takaró fátylán keresztül; küzdelem és törekvés a kifejlődés és érettség eléréséért, ami örökségként benne rejlik minden véges formában az ún. halott ásványtól kezdve az élő emberig. A tudat is fejlődik az életerővel együtt; az alacsonyabb rendű állatokban ez még a tudatos érzékelés szintjén van, a magasabb rendű állatoknál és az alacsonyabban álló embereknél már tudatos gondolkodást látunk, a magasabb emberi fokozatokon pedig ez a tudat szellemi önmegismeréssé és belső meglátássá fejlődik. Ezért nem kell félnünk, hogy a kozmikus cél a teremtményekben végső sikertelenségre van ítélve.

Bárki láthatja most – ha az élő teremtmények birodalmát tekintjük egyedül –, hogy a tudat lassan fejlődik a legalacsonyabb kis férgektől kezdve a magasrendű emlősö-

kig, de ez csak egy töredéke – bár egyike a legfontosabb töredékeknek – annak, ami az univerzális evolúcióval jár együtt. Ha a dolgok mélyére látni tudó tudós azt mondja, hogy helyesen nem hagyhatjuk ki az ásványt, a fémet és a növényt, amelyeknek a kezdetleges tudata a fejlődési sor alapján áll, a filozófia hozzáteheti, hogy nem hagyhatjuk ki „a bölcset sem, aki ennek a fejlődésnek a csúcsán áll”. A elmeanyag éppen úgy jelen van egy darab kőben, mint egy élő emberi lényben. De míg a kő nem tud felemelkedni a tudat saját lényegéhez, az emberi lénynek mindig megvan a potenciális lehetősége erre.

A fejlődési folyamat ellenőrzésében és szabályozásában megmutatkozó intelligencia csak a folyamatok mögött álló alapvetően mentális bázisból származhat. Mindez megmagyarázza, hogy a biológusok miért fedeznek föl meglepő intelligenciát a bonyolult formációkban és az élő szervezetek szabályos fenntartásában. Ez magyarázza meg azt is, hogy a fizikusok miért találnak az általuk vizsgált energiáknál is csodálatos rendszert, és hogy a Természet miért mutat racionális működést egész birodalmában. Nemcsak az intelligens rendszert fedezhetjük fel a Természetben, hanem pl. az egyes ásványok vagy a jég kecses kristályformáiban művészi képességét is. Ilyen szabályosság a kozmoszban azt mutatja, hogy ez semmiképpen sem származhatott

unintelligens forrásból. Azt a materialistát, aki csak vak és értelmetlen erőket lát az univerzumban működni, csak sajnálni lehet vakságáért és butaságáért.

Így a világ az élet és elme, akarat és intelligencia rejtett fő mozgatójáról tanúskodik. Bár nem szabad azt gondolnunk, hogy a Világ Elme úgy működik, mint egy építész-tervező vagy egy szobrász. Ez ui. tisztán emberi gondolkodás lenne. Mindazonáltal bárki láthatja, akinek szemei vannak a látásra, hogy az univerzum intelligens és szabályos rendről tanúskodik. Önkényes szeszély nem teremthette a világot valamikor egy időben. A vak rendszertelenség nem szabályozhatta azóta. Igazi értelem van benne, szigorú törvény, igazi összefüggés, mozgás és fejlődés a kőtől a virágig, az állattól az emberig mind magasabb integrációs szinten át ebben az univerzális létben. Amikor ezt megértjük, azt is megértjük, hogy a karma nemcsak az öröklődő előző hatások vagy önismétlődés vagy a morális büntető igazság törvénye, hanem valami, ami ezeknél jóval több. A karma az örök törvény, amely arra törekszik, hogy az individuális cselekvést az univerzálishoz igazítsa. Az univerzum egésze érdekében működik, hogy a számtalan kis részt harmóniában tartsa az univerzum integrális egyensúlyával. A visszahatás és büntetés pusztán ezen az aktivitáson belül van, mint ahogy a kisebb koncentrikus kör is a nagyobbon belül van. Az egyes individuális létnek az eredményeit, gondolat és cselekvés összességét úgy kell szabályozni, hogy ezek vé-

gül is engedelmeskedjenek a kozmosz nagyobb szabályosságának és rendjének. Minden rész az egészhez van kapcsolva. Így minden a végső igazságosság felé irányul. Valóban megnyugtató felfedezni, hogy az univerzum titkos magjában ilyen jelentős egyensúly uralkodik.

A következő kérdések merülhetnek most föl: „Miért keletkezett egyáltalán a világ? Miért ez a bőkezűség és pazarlás a Világ Elme részéről, hogy megmérhetetlen geológiai periódusokon át óriási univerzumokat hozott létre csak azért, hogy ismét szétoszlassa őket a tér határtalan szakadékaiban? Miért ez a fekete Föld, a mozgó emberek, az aranyló Nap, az állatok és a fénylő csillagok?” Egy intelligens ember arra kényszerül, hogy érthető célt és szándékot keressen ebben az univerzális létben és saját individuális létében is. Leélni az életet bölcsőtől a sírig anélkül, hogy hinni benne, hogy valami titkos mozgatórugó hajtja a világot előre és felfelé; anélkül, hogy képes lenne felfedezni bizonyos értelmet vég nélküli mozgásában, azt jelentené, hogy az ember az életét kielégítetlen pusztasággá változtatta. A Bhagavad Gita helyesen jegyzi meg, hogy azok az emberek a legalacsonyabb szinten vannak, akik azt gondolják, hogy a világnak nincs értelme és magasabb rendű oka.

A keleti metafizikusok és misztikusok egyik legprominensebb tradicionális iskolája szerint az univerzum egy hamis kártyajáték, amelyet a Végtelen Való játszik ön-

magával saját önző szórakozásából. Ha ez a nézet igaz lenne, akkor az univerzumot egy óriási kínzókamrának kellene elképzelnünk, amelyben boldogtalan áldozatok sokaságának a legfőbb kínzója maga az Isten. Ez az elmélet megfosztaná a létet a végső értelmétől és racionális jelentésétől. Ilyen lehangoló és komor elméletnek azonban nincs helye a titkos tanításban.

Ezek a problémák makacsul ellenállnak a megoldásnak mindaddig, amíg meg nem értjük, hogy az univerzum nem valami vagy valaki által létezik, mert feltétlenül léteznie kell. A Világ Elmének saját léte örök törvényének kell engedelmeskednie, és periodikusan megjeleníti, majd visszavonja a világképet. Mi az a belső szükségszerűség, ami erre kényszeríti? Ez nem más, mint a karma, a végső és örök törvény, amely saját tevékenysége örök mozgását, következésképpen az univerzális lét, ill. nemlét ritmusát kormányozza. Ez azonban nem kívülről alkotott és felállított törvény, mivel a Világ Elmén kívül nincs semmi. Belső szükségszerűsége kezdet és vég nélküli, mivel a Világ Elme maga egy kezdet és vég nélküli erő. Ezért azt a kérdést, hogy miért keletkezett a világ, csak addig tesszük fel, amíg nem tudjuk, hogy a világ mi is valójában. Ha megértjük, hogy a karma általános törvényének engedelmeskedve lendül létbe, hogy a kozmikus ciklusokban megszakításokkal megjelenő, önmagát állandóan reprodukáló folyamat, hogy ennek a folyamatnak sohasem volt kezdete, és so-

hasem lesz vége, látjuk, hogy benne nem lehet végső, csak közvetlen cél. Az ilyen kérdések csak a kérdezőnek olyan tarthatatlan magatartásáról tesznek tanúbizonyságot, aki feltételezi, hogy

a./ a világ egy adott fix időpontban való teremtése végső igazság;

b./ az univerzumot egy független külső Teremtő alkotta.

E két feltételezés szerint létrejött univerzumnak természetesen benne rejlő célja lenne. De nincs külső, független Teremtő. A kollektív karmikus hatások a Világ Elmén belül magukból emelkednek ki. Ez azért van így, mivel soha nem volt olyan idő, amikor nem léteztek volna; bár alakjuk és formájuk változhat, éppen olyan örökké tartónak foghatók fel, mint a Világ Elme maga. Valóban a Világ Elme természetéhez tartoznak, annak egy részét alkotják. Ezért önműködő rendszert alkotnak. Mivel a Világ Elme saját kezdetének nincs időpontja, és életének nincs vége, következésképpen nem mondhatjuk azt sem, hogy az univerzumnak lenne. A Világ Elme nem teremtette a világot, csak létére alapot nyújtott, a kölcsönösen ható és működő karmikus erők számára működési teret biztosított, az általános karmikus manifesztációk részére anyagot, a saját akaratukból örök mozgást végző cselekvésekre az életelvet nyújtotta és adta. Nem szabad azonban abba a hibába esnünk, hogy ez a nézet az univerzumot puszta gépezetté alacsonyítja le. Mivel az alap formáló erők és az

anyag egyaránt mentálisak, így a világ is mentális aktivitás, nem pedig csak egy mechanikai mozgás az anyagban.

A világot sohasem hozta létre senki, mivel mindig létezett, bár időnként önmagát teremti újjá. Bizonyos értelemben hasonló a forgó kerékhez, amely örökké önmagán köröz. Nincs és nem volt soha olyan bölcs, aki valaha is behatolhatott volna ennek az örökös valamivé válásnak a kezdete körüli sötétségbe, egyszerűen azért, mivel ilyen nincs. Csak azt mondhatjuk, hogy az univerzumnak az igazi természetéhez tartozik, hogy öröktől fogva létezik, olyan értelemben, hogy minden másnak viszont az tartozik a természetéhez, hogy csak egy bizonyos ideig létezzen. És mivel ez a örökös létezés a természetében rejlik, mivel ebben az értelemben teljesen kívül van az idősor mulandóságán, és sohasem volt kezdet benne, ezért nincs értelme azt kérdezni, hogy miért volt teremtve a világ. A kérdés megválaszolhatatlan, mivel a kérdés maga kérdezhetetlen. Az a tény, hogy a világ egy örökös önműködő folyamat, olyan valami, ami megakadályoz bennünket abban, hogy ilyen kérdést tegyünk fel. El kell hogy fogadjuk, hogy az univerzum van. És bármi, ami valójában van és létezik, sohasem szűnhet meg, mint ahogy ami sohasem volt, valójában nem válhat létezővé. Ahol az ellenkező igaznak látszik, az a mi érzék szülte illúziónk csak. Ha azt látjuk, hogy az univerzum haldoklik és eltűnik, az csak azt jelenti, hogy látens állapotba megy csak

át, mint ahogy az ember gondolatai is eltűnnek az elmében, ahol látens állapotban továbbra is megmaradnak. Hogy az univerzum mire, mi célból van itt, ez olyan kérdés, ami ebben a megvilágításban értelmetlenné válik.

A probléma, ahogy fel van vetve, nem igazi, hanem csak álprobléma. A világfolyamat nem fosztja meg a Világ Elmét a saját csodálatos lététől azzal, ha megáll, de nem is tesz hozzá semmit azzal, ha folytatódik. Az univerzum időszakos megjelenése majd eltűnése elválaszthatatlan a természetétől, mint ahogy a lélegzés is elválaszthatatlan az ember életétől. El kell fogadnunk az ilyen titokzatos önmegjelenítésének szükségszerű voltát – mint természetének integrális részét és örökölt lényének örök törvényét. Következésképpen pontosan és metafizikailag nem tudjuk megmondani, hogy van-e valamilyen szándékos teleológiai szándék és cél, mint ilyen az univerzális sémában, amikor így minden egy rejtett karmikus önszükségszerűség alatt saját akaratából történik. Ha megértjük, hogy a Világ Elme örökléte időn kívüli, míg a kozmikus folyamat időben zajlik le, akkor megértjük azt is, hogy a Világ Elmének semmiképpen sem lehetett bizonyos öncélú motivációja kozmikus célja. Semmi haszna és előnye nem származik az evolúcióból, semmi célja és szándéka nincs, hogy saját javára teljesítse, nincs nyeresége és haszna, hogy saját vágyát kielégítse.

A Mindentudó

Ha azonban az univerzumnak nincs örökletesen benne rejlő végső célja ez nem azt jelenti, hogy közvetlen célja sem lenne. És ha a Világ Elmének nincs saját maga nevében speciális célja, önindítéka, ez nem azt jelenti, hogy az univerzumon belüli számtalan teremtmény nevében sem lenne. Nézőpontjukról tekintve jelenléte ad megfelelő értelmet az életének. Ezt illetően nem vagyunk elhagyatva a sötétségben. Van mit tennünk bőségesen, hogy megértsük, mi a közvetlen evolúció célja az univerzumban a teremtmények sokaságával. Itt a titkos tanítás az ultramisztikus belső meglátás alapján sokat meg tud mondani nekünk, amelyet szükséges tudnunk. Tud valamit mondani arról, mi az, amire a kozmikus fejlődés törekszik, hogy elérje az emberiségben. Meg tudja mondani nekünk, mire van az emberi élet, és ezért értékes gyakorlati célokat tűz ki elénk. A New York Times tudományos-műszaki szerkesztője őszintén megvallotta beszélgetés közben, hogy még a XX. sz. tudománya sem tud valójában semmit sem mondani arról, hogy mi az élet célja. És mindez hosszú lépcsősor előre. Létünk nem cél nélküli. Világosan tudjuk és ismerjük, mi ez a cél. Ez nem elég?

A Világ Elmét az általános változás és mozgás nem befolyásolja, változatlanul hagyja. A kozmikus folyamat ezért nem a Világ Elme kedvéből halad tovább, hanem másodkézből, a benne levő individuális lények kedvéért. Ezért azt a belső szükségszerűséget, amely létrehozta, nem szabad félreértelmezni. Ez tisztán karmikus szükségszerűség. Ha mi arra vagyunk hivatva – ahogy arra vagyunk –, hogy ebben a folyamatban együttműködőkké váljunk, ez valójában nem a Világ Elme kedvéért van, hanem az emberiségért. Ne essünk abba a tévedésbe, hogy azt képzeljük, hogy az isteni műveletben való részvételünk azért szükséges, hogy ezzel a Világ elme érdekeit segítsük. Nem ezért szükséges. A Világ Elme nem hátrányos helyzetben küzd, és nem hívja az ember kicsiny segítségét. Mivel maga a Minden forrása, semmire és senkire nincs szüksége. „Az istenségnek nincs szüksége segítségre” – írta a római Seneca. Az érdekek, amelyek majd profitálni fognak, tisztán a mieink – nem individuálisan, hanem az összefüggő egész értelmében. Ne essünk azoknak a teológusoknak a spekulációs hibájába sem akik azt képzelik, hogy a Világ Elme egy antagonisztikus sátáni erő ellen küzd és ebben a küzdelemben a mi segítségünkre is szükség van. Ilyen sátáni erők bizonyosan léteznek, és a mi szerencsétlen generációnknak működésükről sok szomorú tapasztalata és bizonysága van, de ezek az erők nem végsőek, sem a legfelsőbbek. Ezek csupán véges élet- és intelligenciaközpontok,

amelyek akaratukat és gondolatukat rosszul irányították az idő- és tér- szélsőségek felé. Következésképpen végső pusztulásra ítélték magukat. Mert végül is nincs más legfelsőbb erő, mint a Világ Elme.

Gyakorlati szempontból – amely csak része és nem az egész nézőpontja –, ha megértjük, hogy minden élő teremtmény a legkisebbtől kezdve a legnagyobbakig saját létének realizálására törekszik – ez a törekvés azonban csak az ember magasabb formáiban válik tudatossá –, akkor beszélhetünk arról, hogy az univerzumnak van egy végső célja. Csak ilyen értelemben lehet mondani, hogy a Világ Elme saját anyagából és az idő, valamint a tér kényszerfeltételei között állandóan kitermel és tökéletesít egy univerzumot, amelynek a tagjai – egy sorozat planetáris vándorláson át – tudatban fejlődni fognak egy nagyszerű cél irányában. A kozmikus aktivitásnak az értéke az általános felfelé irányulásában van, amely felé az individuális központjai haladnak. Az univerzális mozgásnak és haladásnak az a rendeltetése, hogy az életet és a gondolkodást mindig magasabb szintre emelje. Ez a mögötte levő közvetlen és benne rejlő cél. Az önmagát legyőző lelkiismeret kialakulása és a magasabb tudat kibontakozása jelenti azt a fontos befejezést és legjobb értéket, amelyet a Természet az emberben kialakíthat. A személyes való részére mindig van egy cél, amely felé törekedhet, mindig van a léte alatt húzódó cél és szándék. Saját váltakozó útján fog

haladni, mivel a személyes való véges. Kis tér-idő létének hatásköre és látómezeje túlságosan szűk ahhoz, hogy korlátlan végtelenségének félig eltakart és beburkolt emlékezete felébredjen benne, hogy honnan is indult ki.

Milyen a tudata és a felfogása a Világ Elmének? E kérdésnek a megválaszolása reménytelen és hasztalan mindaddig, míg idő nézetünket meg nem változtatjuk. Amíg az időt úgy tekintjük, mint ami függetlenül működik a tudattól, addig lehetetlen még pusztán szimbolikus elképzelést is alkotni erről a kérdésről. Emlékezetünk a múltról, előérzeteink a jövőről, sőt pillanatról pillanatra való élésünk a jelenben, mind egyaránt szellemi, mentális felépítmény, aktivitás. Ez hihetetlenül hangzana, ha az időbe vetett hitünket a mentalista és álomvizsgálat meg nem ingatta volna, és föl nem tárta volna már valódi természetét, valamint az elméét is, ami az idő gyökere és forrása. A jelen esemény csak azért tűnik valódinak és a múltbeli nem, mivel a teljesen koncentrált figyelmünk az elsőre fókuszálódik, a másodikra nem. Az átlagember alig ismeri vagy ritkán veszi észre azt az óriási erőt, amivel a figyelem vagy a figyelmetlenség építeni, kiküszöbölni, gyorsítani vagy lassítani képes különböző szintű és szférájú tapasztalatokat; a jógi számára viszont, aki szellemi erejét sikeresen kifejlesztette (az események tér-idő tapasztalatában), közönségesnek tűnik majd mindaz a rendkívüli változás, ami attól kezdve megjelenik. Bárki számára – aki a szükséges

mértékű koncentrálóképességet kifejlesztette magában – lehetségessé válik pl., hogy múltját jelenné változtassa. Egy ember, aki elvesztette szeretett feleségét, pl. visszaidézheti ily módon a múltat. Bármelyik képzett jógi képes erre, ha szellemi fókuszának központjába hozza a múlt egy gondolatát, személyét vagy képét. Hol van akkor az idő fix volta? Hol van a különbség a jelen és a múlt között? Mindkettő az elmében van, sehol másutt. Mindkettő csak idea, gondolat.

Ha az álom alatt néhány perc alatt egy ébrenléti lét összes eseményét képesek vagyunk átélni, és ha egy gyógyszer vagy kábítószer hatása alatt mint a lassított felvételnél – néhány pillanatig tartó eseményt úgy élünk át, mintha azok órák hosszat tartanának, világos, hogy az a mérték, amellyel az időt mérjük, fantasztikusan megnövelhető vagy lelassítható. Ha ez lehetséges az emberi elme esetében, ha az a törekvés, hogy ébrenléti idő-standardunkat rákényszerítsük egy alvó vagy egy kábítószer kábulatában levő emberre, eredménytelen és abszurd dolog, nem ugyanolyan eredménytelen és abszurd dolog lenne-e az a törekvés, hogy bármiféle idő-standardot a Világ Elmére kényszerítsünk vagy rakjunk? Ha megértjük, hogy a különböző létezhető idő-rendszerek számára nem lehet korlátot szabni, akkor megérthetjük, hogy ébrenléti idő-mértékünk egy másodpercre egy más típusú tudatban ezer évvel lehet

azonos, míg fordítva: ébrenléti időmércénk szerinti ezer év látszik mindössze egy másodpercnek egy magasabb rendű tudat létében.

De még ennél is továbbmehetünk és kijelenthetjük, hogy nemcsak a mentalista természet teszi az időt változó dologgá, hogy a Világ Elmén belül nemcsak hogy néhány különböző idősornak kell lennie, hanem hogy – bár az egyik sorhoz tartozó egyik teremtménynek az időfelfogása ismeretlen lesz egy másik sorban levő és élő teremtmény számára – a Világ Elme maga szükségszerűen tudatában lesz ezeknek az összes lehetséges változatoknak. A Világ Elme számára nem lehet nehéz olyan mérhetetlen módon meggyorsítani az időérzékelését, hogy a millió években mérhető egész kozmikus ciklus eseményeit egyetlen pillanat alatt képes legyen felölelni.

Bármilyen elképzelhetetlennek tűnjék is mindez egy korlátolt emberi lény számára, az igazság azonban mégis ez. Így a mi időrendünket követő egymás után következő események a mi javunkat szolgálják, nem pedig a Világ Elméét. A mi véges módszerünk, ahogy az eseményeket időben megfigyeljük, ahogy az egymás utáni változásokat tapasztaljuk, nem a kozmikus mód. Időrendünk csak egyike azoknak a számtalan ruháknak, amelyeket a kozmikus világ-idea visel.

A végtelen Világ Elme az univerzumot önmagában látja és önmagát az univerzumban. Nem lehet azt mondani, hogy nincs tudomása arról, ami itt történik. Tudata

tökéletes, ami azt jelenti, hogy felöleli az összes lehetséges idősort. Valójában minden esemény átadódik neki, de nem olyan módon, mint ahogy a véges elmének adódna át. A Világ Elme ui. a világ-ideáját valamennyi idő rögzítésében észleli. A megvalósult világ evolúciós változásának megszámlálhatatlan sorával együtt a szenvedés és öröm egyidejűleg adódik át, és van jelen ebben a felfoghatatlan tudatban. Téves ezért azt gondolni, hogy ami számunkra halott múlt, az a Világ Elme számára is az lenne. A Világ Elme az univerzumot nemcsak egymás után következéseiben látja, hanem egyidejűleg is. Ez az állapot, ez a magasabb rendű dimenzió azonban, amelyben a múlt, jelen és jövő egyenlő és együtt van, természetesen már nem nevezhető – az elnevezés emberi értelmezésében – többé időnek.

Milyen a Világ Elme térészlelése? Ahogy az ember a maga véges figyelmével – belépvén egy koncertterembe – a terem közepén az egész teremről és a benne levőkről egyszerre tudomást vesz, ugyanakkor az köti le a figyelmét, hogy a sorok között haladva megtalálja a helyét, így a Világ elme is a maga végtelen módján figyelme egyszeri megfeszítésével az egész univerzumról képes egyszerre tudomást venni. Az egész univerzumban minden helyről egyszerre tudomása van. Tapasztalata mindent átjáró és mindent betöltő, minden időben minden tárggyal állandó kontaktusban van. Ha valaki New York-ba megy, az ottani Empire State Building (a világ egyik legma-

gasabb, 102 emeletes épülete) tetejéről egyszerre az egész várost láthatja; ehhez hasonló az is, ahogyan a Világ Elme az egész kozmikus folyamatot egyszerre képes látni.

A Világ Elme tudata az Egészet felöleli, különben nem lenne az, ami. A világot nem kis részeiből összetéve tapasztalja, mint mi, emberi lények, hanem integrálisan. Ez azt jelenti, hogy a részeket azok igazi összefüggésében látja, nemcsak egymással való kapcsolatukban, hanem az egésszel való kapcsolatukban. Tapasztalatán kívül nincs semmi, de nem szabad abba a tévedésbe esnünk hogy az ilyen tapasztalatot az emberi felfogás nagyon alacsony és korlátolt szintjén képzeljük el, amely az eseményeket csak felfűzni tudja az időfonálon levő üveggyöngyökhöz hasonlóan, ill. a dolgokat felfüggeszteni a térben, mint ahogyan a gyümölcsök lógnak a fán.

Ami a Világ Elme időfelfogásáról igaz, hasonlóképpen igaz térfelfogására is. Mivel ő valamennyi lény számára a közös és általános tudat, mivel mindenhol, mindenkiben és mindenben jelen van, tapasztalata szükségszerűen mindent magában foglaló is. Teljesen felölel minden lehetséges tér-rendet, mivel az univerzumot képes önmagán belül észlelni, míg mi rajtunk kívül állónak észleljük, és egyszerre csak egy állapotban ténykedhetünk. Semmi külső nem tudja körülírni a Világ Elme működését, egyszerűen azért, mivel hozzá képest semmi külső nem létezik. Bár az univerzumban

létező formák száma számunkra megszámlálhatatlannak tűnik, ez csak az emberi elme korlátai miatt van így. Ténylegesen ezek száma véges és mérhető, mivel az univerzum rendezett, ami egyet jelent azzal, hogy számozott is egyben. A Világ Elmét ugyan nem korlátozza az individuális oksági törvény, az idő és tér, a világban megjelenő manifesztációkat azonban szükségszerűen korlátozza és köti.

Bár a Világ Elme az univerzumról alkotott teljes és mindent magában foglaló ideája egész, tökéletes és kész a saját szempontjából, a nagy ideán belül élő individuális lények szempontjából azonban – akik korlátozott tapasztalatukat nem képesek a korlátaikon túl kiterjeszteni – minden esemény egy bizonyos tér-idő rendszerben helyezkedik el és egymás után következik. Ezért a Világ Elmének az individuumon belül mentális tér- és időfelosztásokat kell létrehoznia, hogy megvalósulhasson a karmikus valóra válás végtelen változata. Mi, a Világ Elmének e termékei, a tér- és időfelosztásokba lépünk be, és egy hipnotizált médiumhoz hasonlóan valódinak érezzük őket. A végső igazság azonban az, hogy a felosztások nem mások, mint ideák, sem többek, sem kevesebbek ennél. Az álom is időn és téren belül jelenik meg, mivel eseményeket és dolgokat egyaránt magában foglal de ha filozófiai szemszögből nézzük és vizsgáljuk az álmot, akkor azt találjuk, hogy az álmodó elméjében semmi alapvető változás nem jött létre; sem térben nem mozdult el abba a városba, ahová

álmában eljutott, és időben is csak az ébrenléti időmércén néhány másodperc telt el, holott ezalatt töméntelen mennyiségű eseményben vehetett részt abban a bizonyos álom-városban; vagyis azt lehet mondani, hogy elméje a valóságban mind időben, mind térben mozdulatlan maradt. Ez segítségünkre lehet abban, hogy megértsük, hogyan jelenít meg a Világ Elme egy bizonyos tér-idő rendszerű és anyagú világot, míg maga ténylegesen mindent átjáró, minden időt és teret, minden szubsztanciát felölelő örökké tartó tudatos lét marad.

Azok a nézetek, amelyek szerint az univerzum mindennek tudatában levő elméje öntudatlan, tudat alatti – ahogy von Hartmann állította –, vagy pusztán vak akarat – ahogy Schopenhauer gondolta –, tarthatatlanok. Mind Schopenhauer, mind pedig von Hartmann meglehetősen helyesen látta, hogy ez a mélyebb elme nem az általunk megszokott tudatos gondolkodási folyamatot követte és alkalmazta. Tévedtek azonban először is abban, amikor arra a következtetésre jutottak, hogy ennek az elmének az alap-, a lényegi állapota az, amikor semmiféle tudatossággal nem rendelkezik; másodszor pedig abban, hogy azt feltételezték, hogy az emberi tudat lényegében különbözik és eltér ettől a mélyebb, univerzális tudattól, és ebből következően arra jutottak, hogy a kettőt egy örökké átjárhatatlan akadállyal és választófallal elválasztották egymástól. Jobban tették volna, ha arra mutattak volna rá, hogy jelen tudatunk

nem rendelkezik azzal a kapacitással, hogy megismerje azt, ami észlelési tartományán túl esik, és kijelentették volna, hogy a mienktől eltérő más tudatformák is létezhetnek. Világosan meg kell értenünk azt, hogy a tér-idő tudat nem más, mint az elme terméke, leszármazottja, és erről az elméről fel kell tételeznünk legalább azt – amivel a leszármazottja rendelkezik –, vagyis azt, hogy képes megismerni önmagát. És ha a nagyobb magában kell hogy foglalja a kisebbet ha az, ami létezik, semmiképpen sem származhat abból, ami nem létezik, akkor az elmének kell hogy legyen olyan tudata, amely legalább olyan tudat, aminek általában a tudatot tudatnak nevezzük, de talán olyan, ami jóval túlszárnyalja a róla való általános elképzelést. Ezért ha a Világ Elmének nem sikerülne felismernie önmagát a Természet összes formáiban, legyenek ezek a formák bármilyen alacsonyabb rendűek, bestiálisak és korlátozottak, nem lehetne az univerzum lelke. A Világ Elmében minden dolog, minden tudás és mindenfajta tudat egyenlőképpen jelen van, mivel mindezek számára egyet jelentenek. Léte ezért egy örök Jelen, egy vég nélküli Itt. Ezt ezoterikusan Allah neve fejezi ki szépen, ahol az Al a kezdet nélküliséget, a La pedig a vég nélküliséget jelenti.

Minden tapasztalat térben látott dolgokat és időben történő változásokat foglal magában. Tudnunk kell „mikor”-jukat és „hol”-jukat, ha ismerni akarjuk őket egyáltalán. De ezt az állítást csak emberi nézőpontból tehetjük. Van ui. egy másik néző-

pont is, ahonnan a világ úgy tapasztalható, mint egy „mindenhol” és „mindenkor” meglevő valami. Ez természetesen már széttöri a tér és idő fogalmát, ahogy mi ismerjük őket. Mert ahogy egy kicsiny hangya – amely egy alvó ember testén átmászik – nem képes megértését elég szélesre kitárni ahhoz, hogy megértse amit az az ember, akin átmászik, még a legalacsonyabb szinten is könnyen képes megérteni és fölfogni, ugyanúgy az ember sem képes tér-idő felfogását oly mértékben kiterjeszteni, hogy még a töredékét is elérje annak, amire a Világ Elme képes. Az időnek közöttünk túlbecsült értéke van. A progresszív evolúció elmélete néhány nyugati metafizikust annak az elméletnek a kialakítására vezetett, hogy az Istenség is ténylegesen fejlődik, vagyis idővel egy grandiózusabb Istent fogunk kapni! A régi bölcsek nem voltak ilyen felszínesek. Ők tudták ui., hogy az idő mentális, szellemi termék, és tudták azt is, hogy az Elme maga túl van az időn.

Az emberi megismerés feltétele az a kapcsolat és vonatkozás, amely az „én” és a „nem én” között fennáll. Valamennyi ismeretünk így tudatunkra vonatkozóan relatív. Hogyan remélhetjük, hogy igazán megismerjük a tudat végső természetét, amely teljesen túl van az összes ilyen relativitáson? Emberi standardjainkkal így nem tudjuk teljesen megítélni a Világ Elme tudatát. Nem lenne helyes megpróbálni, hogy a végtelen Világ Elmét beleerőltessük véges tér-idő tapasztalatunk kicsiny körébe. Ami az

emberi tudat számára megmérhetetlen kozmosz, az csak kicsinyke pont a Világ Elmében. Ha korlátolt emberi képességünkkel nem tudjuk felfogni ezt az igazságot, legalább ne tagadjuk. Ami az ember számára örökkévalóság, az a minden gondolatot magába foglaló elme számára csak egy pillanat. Már említettük, hogy a régi bölcsek a végtelenség és örökkévalóság ideáit egy önmagába visszatérő körrel ábrázolták, néha egy örökké forgó Swastika-kerékkel. Ebben az értelemben és megvilágításban elmélkedhetünk a kozmikus Krisztus rejtélyes szavain, Jézuson keresztül szólva hozzánk így: „Én vagyok az Alfa és az Ómega, az első és az utolsó, mivel ami először volt, az jön utoljára, és az utolsó az első is egyben.” Ha a Világ Elme nem képes megjelenni és működni különböző tér-idő rendszerek sokaságában anélkül, hogy bennünket képessé tenne, hogy minderről tudomásunk legyen; akkor el kell fogadnunk azt a tényt, hogy saját felfogásunk és észleléseink elkerülhetetlen korlátozottsága az, ami fátyollal borítja be előttünk ezeket a rendszereket. Ha azt követelnénk, hogy tárja föl előttünk univerzális működésének módszerét, nem szabad panaszkodnunk, ha ez a követelésünk nem lesz teljesítve. Ez az egész fenséges monizmus az emberi gondolkodás számára felfoghatatlan és megérthetetlen. Felfoghatatlan számunkra, mivel végesek és emberiek vagyunk, de éppen ezért nem lenne szabad elkövetnünk azt a hibát, hogy az ilyen lehetőségeket teljesen tagadjuk.

Először egy humanizált, személyes Istent képzeljünk el, aki ugyanabban a tér-idő relációban ül fogva tartva, mint mi, ezért elkerülhetetlenül minden további róla alkotott gondolatunk téves és hamis lesz. És mivel az univerzum maga az Isten igazi valójából származik, az univerzumról alkotott gondolataink is hasonlóképpen ugyanolyan tévesek és hibásak. Nem látjuk, hogy abban a pillanatban, amikor elkövetjük azt a kezdeti hibát, hogy Istent saját vagy bármi más tér-idő rendszerbe helyezzük, akkor az univerzumot is – ami a saját maga manifesztációját jelenti – olyan valaminek kell tekintenünk, ami időben és térben hirtelen jelenik meg, és ezért az elsődleges lét kérdése megmagyarázatlan marad. Ki kell emelni nézeteinket mind a térből, mind az időből – amellyel Isten lefesthetetlen, forma nélküli Elme, az univerzum pedig kezdet és vég nélküli lesz. Ha ez olyan nézet, amelyet korábban világosan soha nem érzékeltünk, emlékeznünk kell hogy a Természet nem hullatja ölünkbe olyan könnyen a világos és tiszta igazságokat. Amit akarunk, azért keményen meg kell dolgoznunk, két kezünkkel és verejtékkel kell kiásni magunkat. Minden, ami igazán értékes, rejtve van előttünk, megfigyelhetetlen, és nehezen lehet megszerezni.

A valóság feltárása

A Világ Elme az univerzummal összekapcsolódik, de nemcsak olyan értelemben, hogy az utóbbi az aktivitásából származik, hanem azért is – mint ahogyan azt a mentalizmus magyarázza –, mert a végső nézőpontból nézve a Világ Elme az univerzum maga. Bármilyen pontjára is gondolunk ennek a mérhetetlen univerzumnak, a Világ Elmét ott találjuk. Földünk vagy a Mars vagy a még távolabbi Neptunusz lakója belső tudatát és külső tapasztalatát végül is belőle nyeri. Nincs olyan pontja a világűrnek, ahol azt mondhatnánk biztosan, hogy onnan hiányzik. Ez az, amiért Istent a közhit is mindenhol jelenlevőnek és végtelennek tartja. Ez a nézet igaz, de ennél tovább nem megy, ez pedig bizonyos veszéllyel járhat. Már korábban megmagyaráztuk, hogy ha Istent univerzálisnak csak méretben tekintjük, akkor tévedünk, mivel továbbra is térben valónak hisszük, holott a tér csak egy idea róla. És ha csak abban az értelemben hisszük egyetemes tudatúnak, ahogyan mi ismerjük a világot, akkor csak a humanizált istenfogalomnak egy finomabb változatát sikerül kialakítani magunkban.

Az univerzum ui. térben és időben van, míg a „Világ Elme Elméje” – ha ilyen kifejezés használható – nincs alárendelve saját kiáradásának, hanem saját szabadsága van, ami azt jelenti, hogy nincs alárendelve sem az időnek, sem a térnek. Saját létének ez a két állapota olyan messze van egymástól, mint a fekete és a fehér Az ideák állandó mozgása és változása, amely a kozmosz manifesztációját alkotja, nem reprezentálja saját életének folyását. Amikor a belső meglátás fellebbenti a függönyt az ember végül képes lesz látni, hogy a földi élet hasonló egy színpadi előadáshoz. Minden, ami ebben az univerzumban van, önmaga mulandó előadása és bemutatása, mindazonáltal olyan előadás, amely sokkal többet takar, mint amennyit ténylegesen feltár. Ahogy az álmodó elméje tökéletesen érintetlen, csorbítatlan és egész marad akkor is, ha az álomban egy egész univerzumot vetít is az álmodó elé, ugyanúgy a Világ Elme is tökéletesen érintetlen, változatlan és egész marad, amikor kivetítette a korlátlan fizikai univerzumot. Sem az álmodó elméje, sem a Világ Elme valójában nem veszít semmit az ilyen működéssel. Ahogy egy szerző ideái nem semmisülnek meg, bár az a papír, amire vetette és leírta őket, meg is semmisülne, ugyanúgy a Világ Elmére sincs hatással azoknak a képeknek a megjelenése vagy eltűnése, amelyeknek a teljes kivetítése alkotja a kozmoszt. És ahogy a művész elméje is változatlan és osztatlan marad az alkotómunkája után is, mint volt annak előtte, akármilyen alkotó

gondolatokkal volt is megtöltve, amelyek munkája folyamán testet öltöttek, ugyanúgy a Világ Elme sem csökken vagy gyengül, miután kiszabadul, és testet ölt belőle az a miriád egység, ami az egész világ-ideát képezi egy kozmikus ciklus alatt.

Így válik az Egy többé. A Világ Elme folyamatosan és egyidejűleg oltja bele saját létét az élő univerzumba és a teremtményekbe. De ez a lét soha ki nem merül, mivel ebben a folyamatban valójában semmi veszteség nem történik. Az Egy saját magából termeli ki a Sokat, nem valami különálló külső anyagból, így valójában a sok mindig is egy teljeset alkot. A Valóságra soha nem juthatunk, ha a millió kis darabkát akarjuk összetenni, összevarrni. Ebben az értelemben ez nem adja az egészet. Az egész nemcsak a dolgok összességét jelenti, hanem ennél jóval többet, a dolgok lényegét.

Azt könnyen megértjük, hogy az emberi elméből számtalan gondolat szabadul ki egymás után, és mégis állandó marad, mint a mögöttük levő változatlan való. Azt is megérthetjük, hogy ugyanez az elme hogyan létezhet mindezen különböző gondolatokban. Így jóval könnyebben megérthetjük, hogy a Világ Elme hogyan manifesztálhatja magát millió formában, és mégis megmarad a végtelen, mindent felülmúló valója. Az univerzum nem korlátozza – bármilyen korlátlan legyen is az utóbbi – ahhoz hasonlóan, ahogyan egy üres korsó sem tartalmazza az egész világűrt magában. A korsó üressége csak céloz arra, hogy elképzelhessük, mi a tér és a világűr, mint ahogy

az univerzum is csak ilyen célzást adhat számunkra arról, hogy mi a Világ Elme. A Világ Elme nemcsak az univerzumban van, hanem azon túl is. A világ végessége mutat rá arra a végtelenségre, amely túl van a világon. Az a tény, hogy van, csak egy változással teli Megjelenés és Látszat, amely a változatlan Valóságra utal, amely mögötte található. Ha a kozmosz valóban a Világ Elme önfeltárása és kinyilatkoztatása is, mindazonáltal nem tekinthetjük teljes és alapos kinyilatkoztatásnak, csak töredékesnek és részlegesnek. Így előttünk a világ úgy mutatkozik meg, mint az Elme közvetlen meglétének kinyilatkoztatása, és – hacsak nem vizsgálódunk mélyebben – nem mint természetének kinyilatkoztatása.

Nem állhatunk meg egyedül a Világ Elme dinamikus koncepciójánál. Mindaddig ui., amíg tudatában van individuális központjaival való kapcsolatának, amíg az univerzumok ki- és belélegzésében működik, amíg az idővel kell hogy működjön – legyen ez az időérzékelés akármilyen, akármennyire is különböző és fölötte álló a mienknek –, mindaddig a Világ Elme a látszatok és a jelenségek birodalmában és nem a valóságban van, csak a gondolatformák szférájában és nem a meg nem különböztetett tiszta Gondolatban magában. Nem állhatunk meg ezért ennél a koncepciónál, ha legalább intellektuálisan akarjuk tudni, hogy mi az abszolút végső, mi pedig határozottan véges a létben. Ezért utunkat a kutatásban tovább kell folytatnunk. Valóban a

Világ Elme az, az élő Isten maga, aki parancsolja annak, aki eljutott odáig, hogy megértse a létezését, és aki megérti, hogy minden életnek és létnek ő a végső alapja, hogy ne álljon itt meg, hanem menjen tovább, és nézzen emögé ARRA, amely egyedül a legteljesebb valóság. Az embernek meg kell értenie, hogy bár a mentalizmus a világot ideára redukálja, a valóságot azonban nem redukálja ideára. Így elérkezünk a Világ Elme természetének problémájához. Az anyag problémája után ez a legmélyebb és legsötétebb probléma, amely előttünk áll. És mivel ez mindennek a végső forrása, ennek kell lennie a végső kulcsnak is mindenhez. Minden emberi lényt ui. ennek a kozmikus elmének sejtjére redukáltunk le, az összes anyagi dolgot pedig a kozmikus és emberi elme közös termékére. Minden az elme óceánján belül létezik, mint ahogy a hullámok is az óceánon belül léteznek. A Kozmikus Elme ezért unikum, és semmi sem hasonlítható hozzá. Ő a végső és utolsó. Önmagánál egyszerűbbre és kisebbre nem osztható. Ha természetéről és jelentéséről intellektuális belső meglátást nyerünk, ez ugyanakkor az Isten és a valóság természetéről és értelméről, vagyis az emberi gondolkodás előtt álló legalapvetőbb problémáról való intellektuális belső meglátást is jelenti.

Ebben a vonatkozásban nagyon sok szól az „elme” elnevezés használata ellen. Nincs kifogásunk, ha helyette más szavakat használunk, amelyek hasznosságát az

dönti el, hogy segítenek-e bennünket a gondolkodásban és az olvasásban olyan valamit illetően, ami maga túl van a gondolkodáson.

A korábbi szemantikus vizsgálataink azonban megmutatták, hogy a szavak megfelelő megértése nélkül hiábavaló dolog minden ellenvetés és kritika. A tapasztalat bebizonyította, hogy szavak tömegével sem lehet pl. a „lélek” szó értelmét megmagyarázni annak, akinek nincs misztikus tapasztalata. Ezért rendszerint nem is használtuk a legmagasabb lét kifejezésére. Néhány szóra azért szükség van, hogy az „elme” szó jelentését megértse az ember, mivel e szó leszármazottait állandóan jelen találja magán belül, mint pl. a tudatot, gondolkodást és a memóriát. Elméje azonban minden másnál jobban megközelíti, vagy legalábbis legjobban hasonló ahhoz az Elméhez, amely fenntartja őt. Igaz az ember esetében működési köre lényegesen lecsökken, valósága erősen összezsugorodik. Mindazonáltal hasonló hozzá, és ezért segítségére lehet abban, ami máskülönben megérthetetlen lenne. Az „elme” elnevezés olyan szuggesztív, annyival könnyebb vele helyesen interpretálni azt, amit meg akarunk értetni vele, mintha más szavakat alkalmaznánk helyette, hogy a továbbiakban önkényesen arra alkalmazzuk, hogy minden dolog végső realitását, minden élet abszolút elvét fejezzük ki vele. De hogy megkülönböztessük attól az általános használatból adódó jelentés használatától, amely csupán egyik működésével, a tudattal azo-

nosítja, és hogy elejét vegyük annak, hogy a tudatos gondolatok puszta összegével összezavarjuk, ezentúl ezeken a lapokon ezt a szót nagybetűvel fogjuk jelezni és írni. Néha helyette a szinonim értelmű „Gondolat” szót fogjuk használni, szintén nagybetűvel, de ezt sem szabad jelentésben a gondolkodás működésével azonosítani, aminek a kifejezésére továbbra is a „gondolat” szót használjuk, kis kezdőbetűvel írva.

Mint ahogy minden emberi lénynek van egy ébrenléti cselekvéssel jellemezhető külső élete, és passzív, álom nélküli alvással jellemezhető belső élete, ugyanúgy a Világ Elmének is megvan ez a kettős élete. A külső és aktív élete természetesen a kozmosz manifesztálásával kapcsolatos. De mi a belső és passzív élete? Az emberben az ún. tudatalatti kapcsolata és egysége a tudatossal segít bennünket abban, hogy ezt megértsük. Az ember szellemi tekintetét kifelé fordíthatja, amikor az előtte elterülő univerzum egy részét látja; vagy befelé is fordíthatja a mély alvás idején, amikor egyáltalán semmit sem lát, mivel önmagába burkolózik be. Hasonlóképpen a Világ Elme is nézhet kifelé, és kontemplálhat a saját testet öltött ideáin; vagy nézhet befelé saját magába, abszorbeálva és teljesen ezektől az ideáktól mentesen. Ez a hasonlat azonban ténylegesen nem fedi a teljes igazságot. Amíg az ember ui. teljes öntudatlanságba merül, amikor tökéletesen önmagába vonul vissza, a Világ Elme azonban –

mint tiszta, abszolút Elme – egy állandó és tudatos, idő- és térmentes önkontemplációban marad.

Így a Világ Elme nemcsak egyedül és teljesen a kozmikus képbe burkolózik be. Különbséget kell tennünk külső léte és belső léte között, vagyis a tér és idő korlátozta működésre koncentrált figyelmének előtere és háborítatlan belső csendjére koncentrált figyelmének háttere között, földi meditációja és égi kontemplációja között. Az elmondottak világosabbá válnak, ha megvizsgáljuk és megértjük, hogy mi történik a kozmikus periódus elején és végén, amikor a függöny felemelkedve vagy leesve feltárja vagy eltakarja a dolgokat. Amikor a Világ Elme kifelé fordítja figyelmét, a karmikus erők életre kelnek magukból, és kifejlesztik a kozmoszt; amikor figyelmét viszont befelé fordítja, ugyanezek az erők ismét látens állapotukba süllyednek, és a külső megjelenés időszaka lezárul. A kozmosz következő eltűnésének ideje alatt a Világ Elme egyedül saját abszolút voltán elmélkedik, és semmi mást nem ismer. Az első megjelenésében a Világ Elme váltakozó aktivitásban van, míg a második aspektusában eredeti nyugalmi helyzetében.

A két fázis közötti éles különbség csak egzisztenciális kifejezésben létezik, nem pedig lényegében. Bizonyos értelemben ez a különbség hasonló ahhoz a különbséghez, ami egy ember ébrenléti cselekvő és mély alvó állapota között áll fenn. Az em-

ber lényegében nem változik, de amit a két különböző állapotában csinál, az – egy nem emberi észlelés szemszögéből tekintve – két különböző teremtménynek tünteti fel. Ahogy az embert filozófiai szempontból egyféle (mentális) lénynek kell tekintenünk, gyakorlati szempontból viszont kétfélének (mentális – fizikai), ehhez hasonlóan filozófiai szempontból a Világ Elmét egyféle entitásnak, gyakorlati szempontból azonban kétfélének kell tekintenünk. Mindkét aspektus egyszerűen csak a különböző módon való tekintését jelenti. Ez nem teszi az egyiket kevésbé fontosnak és valódinak a másiknál. Eltérőek, de nem különbözőek egymástól. Mindazonáltal ez az analógia inkább szuggesztív, mint egzakt. Amíg e két irány ui. tökéletesen egymás mellett létezik a Világ Elmében, addig egy emberi lényben nem létezik együtt, hanem csak változó ritmusban, vagy az egyik, vagy a másik. Az emberi gondolkodás és működés az öt érzéken alapszik, amelyek meglehetősen korlátozott tartományban működnek. A Világ Elme tartománya jóval meghaladja ezeknek az emberi érzékszerveknek a tartományát. Következésképpen emlékeznünk kell hogy a „Világ Elme gondolkodik” kijelentés jóval többet jelent, mint az az első hallásra tűnik. Egy végtelen bölcsességnek egy korlátlan tartományban való működését jelenti.

Hogy emberi gondolkodásunkban a Világ Elme e kettős működését meg tudjuk különböztetni, az szükséges, hogy különböző kifejezésünk legyen ezekre de hogy

elkerüljük ezt a tévedési lehetőséget, hogy két különböző lényt gondoljunk e kifejezések mögött meghúzódni, fontos, hogy e két kifejezést egymással kapcsolatba hozzuk és kapcsolatban tartsuk. Ezért a titkos tanítás elhagyja a Világ Elme neve előtt a jelzőt – és vele együtt az összes korlátozást is –, és csak az „Elme” kifejezést alkalmazza a végső lényeg, az abszolút valóság kifejezésére.

Így az Elmének két aspektusa van: az első önkontemplatív, amelyben egyedül csak önmagának van tudatában; a másik önmagát kifejlesztő, amelyben progresszíven megjeleníti a világot, és így korlátot rak saját életére és tudatára. Az első aspektus az az Elme, amely elválaszthatatlan kapcsolatban áll az univerzummal. Az elsőt Elmének, a másodikat viszont Világ Elmének nevezzük, de alapjában véve mindkettő egy és ugyanaz. A korrekt Isten-fogalomra csak úgy jutunk, ha e kétféle módon gondolkodunk róla. Ha csak úgy tekintjük, mint egy végtelen és transzcendens lényt, amely saját tökéletessége statikus kontemplációjába burkolózik, e véges világunktól távol és elzárkózottan, akkor csak az igazság felét látjuk. Ha viszont csak úgy tekintjük, mint univerzális energiát, amely minden sejtben, minden csillagban aktívan működik fenntartva, majd elpusztítva tér-idő uralta univerzumát egymás után sorban, inspirálva tudatos teremtmények megszámlálhatatlan sorának evolúciós törekvését, akkor az igazság másik felét látjuk. A Világ Elme mindkét jellemzővel rendelkezik, és egy-

szerre az az erő, amely aktív az univerzumban egyrészt, és a nyugalomba visszavonult abszolút lét másrészt. E két ellentétes tényező összeegyeztethetetlenségének nehézsége azonban csak fejletlen gondolkodásunkban van, ami a belső meglátás kialakulásával megszűnik. A magas fokra jutott bölcs személyes tapasztalattal felfedezheti, hogy legbelsőbb valója statikus, míg külső személyisége aktív, és így megérti, hogy ugyanezek az ellentétek léteznek ugyanabban az időben a Világ Elmében is.

Az elme az egyetlen dolog, amiből ezer más, egymástól teljesen különböző dolog származhat, és mégis marad, ami volt és van önmagában. Lényegében Forma és Alak nélküli, de kisugárzásában ő a Formázott és az Alakkal bíró is. Ő az Egy és a Sok egyaránt, amelyiket éppen látni akarjuk benne. Az univerzális lét ezért a sokféleségben és különbözőségben megmutatkozó egység és az egységben megjelenő sokféleség és különbözőség; a mozgásban benne levő nyugalom és a nyugalomban benne rejlő mozgás. A világ-kép állandóan változik, de a képernyő, amin ezek a változások megjelennek, örökké változatlan és mozdulatlan.

Pszichológiailag az elmondottak a következőképpen összegezhetők: amikor az Elme aktív, hogy egyik dolgot a másiktól megkülönböztesse, véges tudatú. Amikor formákat és tulajdonságokat ölt magára, ő jelenti a dolgokat magukat. Amikor e tárgyak individuális megfigyelőjeként jelenik meg, ő az „én”. Amikor számtalan elkü-

lönült megfigyelő Önvalóján keresztüli megfigyelőként mutatkozik, ő a Világ Elme. Amikor viszont a passzív nyugalom állapotában van, ő maga, az Elme. Az univerzum ténylegesen nem tehet mást, mint hogy a Sokból az Egy felé halad. Ez az, amiért minden élet végül is ennek a végső és szent egységnek a nagy beteljesülése felé törekszik.

A negyedik evangélium

Ha az Újtestamentumot vizsgáljuk, és ezen belül is elsősorban Szt. János evangéliumát, amelyet általában a negyedik evangéliumnak nevezünk, a föntebbi gondolatokat találjuk benne – más formában kifejezve. Kezdő mondata: „Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt”, rögtön az igazság metafizikájának mélységeibe visz bennünket. Az univerzum ui. nem más, mint az isteni fogalomképezés megvalósulása. Az egész világ nem más, mint a Világ Elmétől származó gondolat. A Világ Elme maga azonban a kozmikus periódus kezdetén emelkedik ki mint az Elmében levő sugárzó és fénylő gondolat. Ő valamennyi lehetséges idea elsője és utolsója, az egyetlen idea, amely magában foglalja az összes többit, bármilyen különbözőek legyenek is ezek.

Minden ideának megvan a maga megfelelő értelme és jelentése. Az univerzális folyamat értelme, amely értelmet ad az egész létnek, és így kiteljesíti azt a végén, nem más, mint a Világ Elme. Azonkívül az ideák kifejezői a szavak. Egy szó: jel vagy hang, amely egy idea helyett áll. Ezért helyettesíti a Világ Elmét Szt. János az „Ige” szóval.

Amikor az ember ajkai zártak és némák, csend és nyugalom honol. Ez jellemzi a magában levő Elme, valamint a két kozmikus ciklus közötti állapotban a Világ Elme kimondhatatlan csendjét és teljes inaktivitását. Amikor az ember ajkai nyitva vannak, és beszél, a csend megtörik, és szavak jönnek elő a szájából. Ez reprezentálja egy kozmikus ciklus kezdetét, amikor a Világ Elme felkel, és a teremtő aktivitás spontán módon újra kezdődik. Eddig a legteljesebb saját, titokzatos idő és tér nélküli létében honolt, eseményektől háborítatlanul, és ezért a múlt, jelen és jövő egymás után következésétől sem háborítva. Az univerzális aktivitás megjelenése azonban azt jelzi, hogy önmagának egy része belépett az időbe. Vagyis saját felkelésével egyidejűleg a Világ Elme – teremtményei javára – egy idő- és térrend gondolatát tartja. Innen van Szt. János tömör és szűkszavú közlése: „Kezdetben volt az Ige”.

Az Elme a végső lényege mindennek, minden ideának, a Világ Elmétől kezdve lefelé haladva. Szt. János ezért azzal a végső kifejezéssel azonosítja ezt, amit ismer, vagyis Istennel. Az az erő, amelyet Világ Elmének nevezünk, akár elrejtve és látensen nyugszik abban a korlátlan és abszolút lényegben, amelyből – saját létének megmásíthatatlan törvénye szerint – periodikusan életre kel, akár pedig aktívan működik közre a kozmosz kialakításában, éppen olyan elválaszthatatlan attól a lényegtől, mint

amennyire elválaszthatatlan a csillogó fény egy csiszolt gyémánttól. Örökké az Elmével lakik együtt. Innen származik Szt. János kifejezése: „És az Ige Istennél volt”.

Korábban azt találtuk, hogy az élet és az elme ikertestvérek, hogy az az óriási energiaáradat, amely az egész univerzumban számtalan és sokféle formában nyilvánul meg, az érem egyik oldalát jelenti, míg a tudat a másikat. Ezért Szt. János továbbmegy, és ezt mondja: „Őbenne élet volt, és az élet volt az emberek világossága”. A Világ Elme ui. a közvetítőjén, az Önvalón keresztül életet és tudatot ad kivetülésének, a személynek. Ez azonban ennek az igazságnak csak az emberi alkalmazása. Ezenkívül van egy univerzális alkalmazás is. Amikor a karmikus inga ingásával az univerzum ismét látens állapotába tér vissza a Világ Elme – természetesen csak abból az aspektusból tekintve, mint ennek az univerzumnak a fenntartója – szintén látens állapotba húzódik vissza. A Világ Elme – mint az univerzum mögött működő intelligencia – megjelenésével, a világgal együtt jelenik meg, ill. tűnik el. Az összes, ami két kozmikus ciklus között visszamarad, nem más, mint annak a lényege, a tiszta Elme maga. Az univerzum a kivetülése ennek a Világ Elmének, de ő maga is vetület, bár a legelső és spontán módon önmagától létrejött vetület. A Világ Elme mint ilyen ezért csak évmilliókig létezik, amíg az univerzum létezik. A kettő együtt kel és együtt nyugszik. Így az egész univerzum eredetileg mint a Világ Elmén belüli csíra létezik.

Ezt az analógiát azonban nem szabad túl messzire vinni, mivel legalább egy lényeges különbség létezik közöttük. Az Abszolút semmit sem tesz a Világ Elme előidézésben és létrehozásában, hanem a Világ Elme – egy örök törvény szerint – spontán módon és periodikusan önmagától jelenik meg, míg az univerzumot a Világ Elme saját aktív ereje sugározza ki. Amikor az utóbbi elcsendesedik ismét, akkor megint az Elme tiszta csendjébe húzódik vissza.

Az univerzum fejlődésének fokozatos feltárulása valóban magának a Világ Elmének a fokozatos manifesztációja, saját szellemi vetületeinek kölcsönhatása, közös összjátéka. Szt. János szerint: „Mindenek őáltala lettek” (öltöttek testet, vagyis manifesztálódtak). Említésre méltó, hogy Szt. János nem mondja, hogy minden az Isten által lett (teremtve). Hogy miért nem ezt mondja, az a következőkben lesz világos és érthető számunkra. Az Abszolút Elme ui. örökké tartó nyugalomban van. Az Elme saját természete szerint inaktív és önálló; nincs szüksége semmire, még arra sem, hogy önmagát kifejezze. Teljesen önmagában és önmagáért van. Az aktív és expanzív elv olyan valami, ami belőle emelkedik ki: a Világ Elme, a Világ. A Világ Elméről nem szabad azt hinnünk, hogy az Elme teremtette önkényesen. Ez helytelen elképzelés lenne. Eredetét önmagából születésnek kell felfognunk: saját akaratából emelkedett ki, született meg.

Mielőtt egy kozmikus ciklus kezdődik, szó szerint semmi sem létezik, semmiféle forma, semmiféle tudatos lény. Szimbolikusan ezt az éjszaka sötétségével lehet kifejezni, míg egy ciklus kezdetét a napfelkeltével lehet szimbolizálni, működésének időszakát pedig a nappali fénnyel. Elképzelhetünk magunknak ebben a határtalan sötétségben megjelenő fénypontot, amely – mint egy örökké növekvő kör – kifelé terjed. Semmi sincs – korlátolt képzeletünkön kívül –, ami megállítaná ezt a végtelen és az örökkévalóság felé tartó expanziós folyamatot. Ebben az analógiában a legelső fénypont a Világ Elme – manifesztációjának hajnalán; az örökké táguló és növekvő kör pedig az univerzum, mint egy Örök Valamivé Válás folyamata. Az egész kozmosz potenciálisan e ponton belül létezik; lehetőség, amelynek az igazolására a tér illuzórikus voltával kapcsolatos vizsgálatainkat kell felidézni. Ezért az univerzum állandóan tágul, szüntelenül növekszik, míg a fordított folyamat nem áll be, és a kozmikus ciklus kimerül és végül befejeződik. A fény óriási nagyságú óceánja ténylegesen összehúzódik, míg végül ismét egy ponttá válik. Végül még ez a pont is eltűnik.

Ezekről a dolgokról csak szimbolikus értelemben beszéltünk, bár van egy bizonyos valódi aktualitás is ebben az analógiában. A Világ Elme teremtőereje ui. olyan erős, amelynek a durvább megjelenését a fizikai világ különböző energiáiként is-

merjük. A fény az első ezen energiák közül. A többiek valójában ennek a kisugárzásai. A tüzes ködök és az atmoszferikus elektromosság pl. egyaránt ebből a legelső Fényből származnak végső soron. Az ősi Egyiptom, India és Irán látnokai és bölcsei ismerték ezt az igazságot. A modern Anglia, Franciaország és Amerika tudósai épphogy kezdik ezt felismerni. (Lásd a szerző ***„Fedezd fel önmagad”***, vagy ***„A Belső valóság”*** c. műveiben, az e tanítás igazolására említett újabb kísérleti eredményeket.) De hozzátehető ezekhez Sir William Bragg, egy kiemelkedő tudós következő vallomása is: „A sugárzás és az anyag közötti megkülönböztetésünk inkább fokozativá és nem minőségivé válik. A dolgok természetéről e szélesedő nézetünk bizonyosan egyike modern kutatásaink leginkább említésre méltó következményeinek. A látható és nem látható fény, az elektronok, az anyag maga már látszik, hogy közös tulajdonságokkal rendelkezik, de azt még nem teljesen értjük, csak sejtjük, hogy bizonyos módon egyesítve is vannak”. Így a transzcendentális észlelés és a laboratóriumi felfedezés találkoznak és igazolják egymást. Valóban egy fény-univerzumban élünk. Ez az állítás nem érthető mindaddig, amíg nem értjük meg, hogy kétféle fénysugárzás van: az egyik látható, a másik nem látható. A látható fénysugarak, amelyek megszokott tapasztalataink részét képezik, a nagyfrekvenciájú ultraviola, Röntgen, gamma vagy a kozmikus sugarakhoz képest – amelyek a téren át terjednek – gyöngék és tö-

rékenyek. Ezért a „fény” szót a modern fizika tágabb értelemben használja, nemcsak a látható fényre. A látható spektrum az egész elektromágneses sugárzás teljes tartományának csak egy kis részét és töredékét alkotja. Ezért nem szabad rosszul alkalmazni és félreérteni e szót azzal, hogy értelmét pusztán emberi érzék-tapasztalatból vett fogalomra vonatkoztatjuk.

A jelen tanítás szerint ez az örökké fénylő, végső energia, ez az Elme végső valóságából származó kimeríthetetlen sugárzás a Világ Elme. Ez az Eredeti Fény, amelynek a mi Napunk is csak egy szimpla kifejezője. Az univerzumban kivétel nélkül minden belőle ered.

Az emberek tér-idő felfogása túl korlátozott ahhoz, hogy megértsék azt, ami az élet és a gondolat végtelen elve. A legtöbb ember egyáltalán nincs tudatában létezésének. Kevesen szerzik meg valaha is azt a belső meglátást, ami szükséges ahhoz, hogy fölfogják, hogy ez az, ami saját létüket és saját gondolkozásukat lehetővé teszi. A többiek, a többség számára csak sötétség létezik – ahol csak kevesen látnak –, a többség ui. nem képes megérteni, hogy az ún. nem létező nemcsak saját ébrenléti és álomtudatuk rejtett forrása, hanem a Mindentudó és Mindenütt jelenlévő lét is. Ez az, amiről Szt. János beszél: „És a világosság a sötétségbe világít, de a sötétség ezt föl nem fogja”.

Az eddig megállapítottakat összegezve tehát azt mondhatjuk, hogy minden lét alapvető elve a teljes Elme – ha nyugalomban van –, és a Világ Elme ha mozgásban van; hogy az Elme önmagában és önmagáért létezik, míg a Világ Elme a testet öltött véges teremtményeiben és teremtményeiért; hogy az Elmének tudatán belül nincs tárgya vagy egy második dolog, míg a Világ Elme a kozmikus ideáját úgy vetíti ki, mintha az egy másik és nem ő maga lenne; és hogy az Elme töretlenül és időtlenül ugyanaz marad, míg a Világ Elme a kozmikus manifesztáció hosszú ideje alatt aktív, majd pedig látens állapotba tér vissza a saját természetében rejlő megváltoztathatatlan törvény szerint. A végső tanítás szerint minden egyes kozmikus periódus hossza egy örökkévalóságot alkot. Csak ebben az értelemben mondhatjuk, hogy a kozmosz örök. De ahogy a Világ Elme maga spontán emelkedik fel és tűnik el a kozmosszal, ugyanebben az értelemben a Világ Elme is örök. Innen van az egyiptomi Piramis Papiruszban a következő kijelentés: „én magam vagyok Ré, a minden lényben benne lakozó Örökkévalóság Fia”.

Bár a Világ Elme maga fölülmúlja valamennyi ébrenléti és álombeli idő-standardunkat, ezeknek az idő-rendeknek mégis van értelme és jelentése számára a leszármazottai és utódai miatt. Amíg az érdekükben a manifesztációján gondolkodik, saját állapota nem idő nélküli, mivel az idő nélküliség nem azonos a végtelen sokféle

idősor összességével. Mindazonáltal a Világ Elme soha nem felejti el önmagát a megszámlálhatatlan formában, amelyet felvesz; mindig saját áldott nyugalmának teljességét tapasztalja és észleli. Paradox módon és az emberi gondolkodás számára érthetetlenül egyidejűleg öntudatos, mint az Elme tiszta elve. Az első állapotban az összes múltat és jövőt tartalmazza, ezért nincs idő-megkülönböztetés egyáltalán. A Világ Elme mint ilyen örökké megmarad és mindenhol jelen van, de mint Elme még kapcsolatba sem hozható sem a véges idővel, sem a véges térrel! Mindkettőt teljesen fölülmúlja.

Az idő, a benne történő események nélkül értelmetlen. Egy kozmikus periódus roppant hosszára kiterjeszkedő időt szintén bizonyos fajta eseményeknek kell kitölteni. De még e roppant méretű idő is megszorítás, egy bizonyos idő-renden belül, bármilyen hosszú ideig is tartson. Az idő nélküliség egészen más. Ez az a Végtelen Tartam, amelyben az Elme létezik. „A Vég nélküli Tartam, a Nagy Idő elnyeli a világ összes mérgét, különben a világ maga nem létezhetne” – mondta egy régi keleti bölcs. A Világ Elme a térben mindenütt, az időben pedig mindenkor van. Az Elme a térben sehol, az időben pedig semmikor nincs. Vagyis a Világ Elme örök, míg az Elme idő nélküli.

A lét elve, akár mint az Elme vagy mint a Világ Elme, akár pedig mint a megvalósult univerzumok sora, kezdet és vég nélküli. Amikor a tanuló azt kérdezi, hogy „mi a világ értelme?”, útján ahhoz a ponthoz ért el, hogy fölfogja a világ vég nélküli természetét a kozmikus folyamatban. A következő lépés automatikus és természetszerű lesz, amikor is fölismeri, hogy a világ lényege mindig ugyanaz volt, mint ami lesz. De ő maga a világ része. Következésképpen saját lényege is osztozik a világ vég nélküli természetében. Nincs eltűnt múltja, sem közeledő jövője, csak egy idő nélküli Most-ja. Van. E rövid szóhoz nem adhatunk hozzá semmit. De emberi gyengeségünknek miért kellene félnie ettől a képtelenségtől? Az Újtestamentum kijelentése: „Én vagyok, aki vagyok” az idő nélküli Jelent hangsúlyozza, és elutasítja a fizikai élet „volt”-ját és „lesz”-ét. Az idő nélküli Most-ot nem szabad összetéveszteni a tűnő jelennel. Ez az az állapot, amely minden időn kívüláll; kívüláll mind a múlt, mind a jövő minden ellentétén és kontrasztján. Nem azonos a kiterjesztett, prolongált jelennel sem. Ez utóbbi az előtt, most és az után hármasságából áll, az előbbi viszont egység – a végtelen Tartam maga. Amikor megértjük, hogy a véges idő a gondolkodás egyik formája csak, kezdjük megérteni, hogy a végtelen Elme nem kötődhet egyik véges és tranziens ideájához sem, hanem akkor is léteznie kell, amikor nincs sem gondolat, sem érzékelés, amelyekből az idő származik. Azok, akik képesek ezt meg-

érteni, azt is meg fogják érteni, hogy léte miért változás és idő nélküli. Az egyiptomi misztérium-templomban ezt az idő nélküli létet Ízisz lefátyolozott alakjával szimbolizálták, és avatatlan embernek nem lehetett fellebbenteni ezt a fátylat.

Amikor az idő ikertestvére, a tér felé fordulunk, hasonló értelmezés-kiterjesztésre van szükség. A Végtelen Tartam elválaszthatatlan a Végtelen Tértől. Az álommal és a relativitással kapcsolatos vizsgálatainkból tudjuk, hogy a véges idő és a véges tér aszerint változik, hogy milyen módon tapasztaljuk őket. Vagyis csak ideák. A metafizika elfogadja ezeket a fogalmakat, és megvizsgálja őket. Azt találja hogy a végső valóság kifejezésére sem egy fix idő, sem egy fix tér, sem pedig egy fix anyagi szubsztancia nem megfelelő, nem elégséges, mivel ezek mindnyájan csak látszatok, amelyek nem képviselhetik a végső valóságot. De ahogyan a véges tudat is az önmagán túl levő Végtelen Tudatra mutat, ahonnan kihajtott, ugyanígy e három idea is az önmagán túl levő végtelen alapra utal, ahonnan mindhárman eredtek. Ezért az összes térrendszer csak utal rá, de önmaga soha nem képviselheti magának a Végtelen Térnek a kezdet és vég nélküli jellegét.

Bármilyen messze is jussunk el kifelé való gondolkodásunkban, bármilyen távolra is érjünk el az univerzális lét elképzeléseiben, ami ezeken túl megmarad, az még mindig éppen olyan határtalanul óriási marad, mint annak előtte. Bármilyen nagy

távolságot is legyünk képesek megmérni a kozmikus térben, az, ami megmérhetetlen, mindig megmérhetetlen is marad. Vagyis a Végtelen Tér a végső valóság legkönnyebben elképzelhető aspektusa, mint ahogy a Végtelen Elme a legkönnyebben érthető fogalom. Mivel a Végtelen Térnek mindig léteznie kell, akár kitölti azt egy kozmosz, akár nem, és az örökké Valamivé válás akár átfolyik rajta, akár nem. Tőlünk függetlenül, akár gondolunk rá, akár nem, van. Bár kitér mind az érzékeléssel, mind pedig a gondolkozással való elérés elől, mindazonáltal még a puszta rá való gondolat is a végső valóság dimenzió nélküli, örökké tartó és önálló létére utal.

Amikor a Végtelen Tartamról helyes ideát alakítunk ki magunknak, tudni fogjuk, hogy az semmilyen módon nem osztható föl, mint ahogy az időt fel tudjuk osztani. Minden lehető mértéket, osztást vagy szorzást fölülmúl. Hasonló okokból nem lehet semmilyen mértéket vagy osztást ráerőszakolni a Végtelen Térre sem.

A világot mi a „hol” és a „mikor” színezetű mentális szemüvegen keresztül látjuk, és nem értjük, hogy semmit sem látunk abból, ami valójában van. Ismeretünket és tudásunkat ilyen korlátok terhelik, ilyenek azok a feltételek, amelyek között a gondolataink születnek! Továbbá a dolgokat és eseményeket ok-okozat összefüggésben kell megismernünk és tapasztalnunk. Gyakorlati szempontból e három forma alkotja azt a módot, ahogy a külső világról tudomást szerzünk. Az első két forma esetén épp

az előbbiekben láttuk, hogy az anyag mennyire más aspektust vesz fel, ha filozófiai szempontból szemléljük. Ezt a harmadik tapasztalati forma esetén is alkalmazni lehet. Csak egy valódi entitás van, amit figyelembe kell venni, és semmi más. És ha nincs két különálló létező dolog, akkor nem lehet kettős összefüggés és kapcsolat sem, és ezért olyan kapcsolat sem, mint az okozati összefüggés, amely mind egy oknak mind pedig egy okozatnak az előbbi lététől függ. Ezt könnyebben megérhetjük, ha megértjük, mi történik, amikor álmodunk. Valamennyi álomalak, esemény és dolog végül is nem más, mint az elme, amelyből kialakultak, és ami szemlélte őket. Ennek az elmének a szempontjából egyedül ő létezett, és semmikor nem volt két dolog; ezért az oksági összefüggés sem lehetett érvényes az álom idején. Mint felvetést el kell vetnünk és el kell utasítanunk ezért. Az elmében semmi valódi változás nem történt, következésképpen semmiféle oksági összefüggés sem keletkezett. De ha alacsonyabb nézőpontra ereszkedünk, és a dolgokat az álmon belüli individuális személyek és események szemszögéből vizsgáljuk, akkor el kell ismernünk egy sokaság létezését, mivel azt észleljük, hogy egyik dolog hat a másikra, okozatot hozva létre ezzel, és így el kell ismernünk, hogy az oksági összefüggés itt érvényben van. Ugyanezekre az eredményekre jutunk az ébrenléti állapot vizsgálatánál is. Így a személy szempontjából az oksági összefüggés létezik, de a személy lényegének az álláspontjá-

ról nézve nem létezik. Ha elfogadjuk a világ anyagi voltát, akkor el kell fogadnunk mindent, ami azzal jár együtt, vagyis a személyes entitást és az oksági összefüggést. Ha viszont magasabbra emelkedünk, és egyedül az Önvalót látjuk, akkor látjuk, hogy a világ nem különbözik tőle lényegében, következésképpen az ok-okozati összefüggés is illuzórikussá válik. Ezért a személyes karma, amely az ok-okozati összefüggésen alapszik, ezen a szinten megszűnik működni, és a Kegyelem működése, amely a karmát eltörli, lehetségessé válik.

A rejtélyes üresség

Ezektől a fogalmaktól a következőkben még följebb emelkedhetünk, ennek az egész metafizikai tanításnak a rejtélyes tetőpontjára. Tisztán kell látni most, hogy az Isten nem olyan valami, ami személyes tér-idő érzékelésünkkel felfogható aki látható, hallható vagy tapintható. A Világ Elme lényegével kapcsolatban minden korlátozást el kell vetnünk, ha igazi és tökéletes lényére még a legkisebb utalást és célzást is meg akarjuk érteni. Nem szabad megpróbálnunk, hogy a végső valóságot kényszerzubbonyba szorítsuk azzal, hogy egy formába, egy idő-rendbe vagy egy személybe helyezzük, mivel – ameddig az emberi felfogóképesség és gondolkodás terjed – az mondható, hogy sem ez, sem az. A változó jelenségekből álló világ nem lehet egy önálló világ, a relativitás korlátozta világ nem lehet egy végső és valódi világ. Ezért a valódi világnak abszolútnak kell lennie, ahol nincs változás, nincs relativitás, nincs idő, nincs tér, nincs dolog, ami változhat; nincs mérhető időintervallum két esemény között, és nincs számítható távolság sem. Ilyen abszolút dolog, idő és térmentes világ azonban – amikor kívülről tekintjük és nézzük – teljesen üres kell hogy legyen. A gondolatnak nem egy különleges valamiben kell elpihennie, hanem a létnek egy lát-

szólag teljes ürességében. Ha bármilyen tárgy vagy dolog alakjától, szilárdságától, szövetétől, ízétől, illatától és színétől eltekintünk, mi marad akkor belőle? Amikor minden attribútumától és tulajdonságától megfosztjuk, akkor olyan valamivel állunk szemben, ami látszólag üres tagadás. Ebben a határtalan üres csendben semmi sincs a megfigyelő gondolkodás számára, amit megragadhatna. Mivel nincs semmi különleges megjelenés, külön jelenség sem térben sem időben; nincs intellektuális kép gondolkodásunk számára, minden tartalomtól mentes üres semmiséghez hasonló. Itt nincs tér semmilyen alak és forma számára, nincs idő semmilyen esemény számára, egyszerűen azért, mivel itt semmiféle idő- és térrendszer nem egyáltalán létezik.

Amikor mélyen behatolunk az Elme természetének vizsgálatába, azt találjuk, hogy ez végső soron fölfoghatatlan, mivel csak azt lehet mondani, hogy mi nem az, amivel csak egy óriási üresség marad, ami paradox módon mégis az egyetlen, valódi lét maga. Amikor a Világ Elme két kozmikus periódus között van, és minden tevékenységét beszüntette, szintén ebbe a kifürkészhetetlen ürességbe merül. Itt, a végső állapotában a Világ Elme eléri végső nyugalmát. A fenséges Csendben nem hallatszik hang, nem látható semmilyen forma, nincs mozgás, nincs cselekvés. Itt nincs különbség és eltérés két dolog között, vagy két lény vagy két teremtmény között. Ha azt kérdeznénk, hogy mi volt a Világ Elme előtt, a válasz erre nem az lenne, hogy semmi, hanem az

hogy a Semmiség. Nem nevezhetjük ui. létezésnek, mivel semmi és senki nincs itt, amelyek léteznének, sem egy megfigyelő, sem egy megfigyelt dolog; sem egy gondolkodó lény, sem pedig egy gondolt idea. Itt nincs hely a személyiség számára legyen az akár ember alatti, emberi vagy ember fölötti lény, mivel itt az elkülönültség teljesen hiányzik. Felülmúl ui. minden relativitást, amely az ilyen személyiséggel elkerülhetetlenül együtt jár. Mivel a végső létnek ez a felfogása megfosztja azt mindenféle térbeli formától és mindenfajta időbeni létezéstől, mindenféle második személlyel való kapcsolatától, megkülönböztethetetlennek látszik a teljes nemléttől.

Az üresség intellektuális fogalma első látásra mindig visszataszítóan szigorúnak tűnik az emberi érzékelés számára, mivel – bár teljesen helytelenül – a hideg halálhoz és a temetői csendhez hasonló fogalmakkal társítják. Ez a reakció az emberi érzékelés belegyökerezett materializmusából származik, annak a képességnek a hiányából, ami lehetővé tenné, hogy a mögé lásson, ami a látáson, ízlelésen, tapintáson és szagláson túl van. Kezdetben csak kevesen képesek szembenézni ennek az óriási ürességnek a fogalmával anélkül, hogy félnének vagy megrettennének. Szembe kell azonban néznünk vele, míg csak nem válik ismerőssé és elfogadhatóvá, mielőtt a megértés magasabb fokozatára léphetünk. Hiba lenne az üresség fogalmát csak negatív és nihilista értelemben gondolni. Bármilyen paradoxonnak tűnjék is, pozitív érték is van

benne. Ha az Abszolút olyan távol is van mindattól, amit létezésnek ismerünk, mindazonáltal nem mondható róla, hogy semmi. Pozitív értelemben van, bár individuális léte nincs. Egy forma és tulajdonság nélküli ürességnek ez a fogalma valóban felfoghatatlan és megérthetetlen a gondolkodás segítségével, és mély értelme csak a belső meglátás magasabb képessége előtt tárul föl. Mivel ha ez jelenti mindnyájunk igazi természetét, és ha néhányan a múltban már megszerezték a róla való tudást, akkor nem lehet azt mondani, hogy nem létező valami. Kell hogy bizonyosfajta léttel rendelkezzen tehát. Egy tibeti szöveg szerint: „Az emberek az időt az ürességből teremtették: ők maguk képezik ezt az ürességet. Azok, akik megértik ezt, mélyen belemerülhetnek a Nirvána elemébe, amely túl van a relativitáson.”

Kétségtelen, hogy a formán lovagló tudatunk számára nem könnyű elfogadni ezt a fogalmat, hogy a Semmi ekvivalens a Valósággal, hogy az üresség az a bázis, amelyre valamennyi ébrenléti, álom- és alvásbeli tapasztalatunk épül, nem pedig egy szilárd, végső, materiális anyag; de ha egyszer jól és alaposan megértettük, megértjük azt is, hogy ez megoldja a lét végső rejtvényét. Mindent tagadnunk kell, mielőtt megérthetünk mindent. Először meg kell találnunk és meg kell állapítanunk, hogy mi nem lehet a Végső, mielőtt megtaláljuk azt, ami valóban az. Semmi, ami mérhető, semmi, ami véges, semmi, aminek alakja van nem lehet az, amit végsőnek tekinthetnénk. El

kell hagynunk mindent, ami múló, tagadnunk kell mindent, ami ismerős, hogy megérthessük mindennek a végső fogalmát. Az üresség valóban megnevezhetetlen, mivel még ez a szó maga is teljesen negatív, és nem utal a pozitív „Van”-ra, amely kitölti azt a valóságot, amelyet reprezentál, és amelynek megvan a saját valódi, ha titokzatos léte is.

Az elme sikeresen nem tudja reprezentálni az abszolút ürességet magának, mivel még ha azt is hiszi, hogy mindent redukált a teljes ürességre, ő maga még mindig ott van, ami észleli ezt az ürességet. Amint az elme csak gondol is erre az ürességre, már nem az üresség, hanem önmaga lesz, ami megtölti ezt az ürességet; ha kijelenti, hogy semmi sincs, ő maga mégis ott van amely ezt a kijelentést teszi és így saját létét igazolja. Annak a megállapításával, hogy minden sötét, saját fényének létét állapítja meg. Nem tudunk egy nem létező dologra gondolni, mert még ha ki is jelentjük, hogy létezik ilyen, legjobb esetben is csak a róla való ideát képzeljük el. Egy abszolút üresség fogalma ugyanolyan elgondolhatatlan, mivel ha minden mást el is távolítanánk, a gondolkodó elme még ott maradna. A gondolatok metafizikai értelme a Gondolatban van. Az a tény, hogy az Elme úgy jelenik meg, mint egy „semmi”, csak a mi illúziónk, mivel ez a végső elmozdíthatatlan valóság, amely visszamarad azután, amikor minden mást elmozdítottunk. A végső és tökéletes nem létezés fogalma ezért fiktív és

illuzórikus. Az abszolút megsemmisülés ideája hasonlóképpen illuzórikus. Még a negatív gondolat mögött is, amelyet elfogadunk, van egy pozitív értelem – magának a tiszta létnek a finom értelme, a tudatnak a titokzatos eleme, amelynek a puszta jelenléte képessé tesz bennünket, hogy ezt a világtagadást megtegyük. Így paradox módon van egy maradék anyag, az Elme anyaga, amelyből kihajt, és ez az, ami állandóan létezik, nem zavarja a formák eltűnése, amelyekbe időszakosan beleömlött tér-idő tudatunkon keresztül, és ami nélkül hasonló a semmihez, de valójában nem az. Mindezek a tulajdonságok ui., amelyeket így elgondoltunk, korlátok is egyben. Az, ami mindezeken túl megmarad, az Elme a maga tiszta benső és valódi természetében. Így azt látjuk, hogy ezt a korlátlan és véges létet tudat alatt fel kell tételeznünk, mielőtt megismerhetjük korlátozott és véges manifesztációit bennünk és körülöttünk.

Az üresség egyedülálló, amennyiben még a Teljesség ideáját sem állíthatjuk vele szembe, mivel a Teljesség is az ürességben van. Így minden, amit magunk körül látunk, a Láthatatlanból születik meg, amely így nem lehet a puszta semmi. Az üresség csak az individuális és elkülönült jelenségek felől látszik üresnek, de nem az univerzális valóság oldaláról, amely az eredeti természetét jelenti. Az anyagról alkotott materialista nézet, mely szerint az anyag tölti meg a teret, mint ahogy a víz tölt meg egy üres edényt, szembeállítható azzal a mentalista nézettel, amely szerint az üresség

maga mind a potenciális anyag, mind pedig a potenciális tér. Ha képesek lennénk eltörölni az univerzum minden nyomát valamennyi teremtményével együtt, a legalacsonyabb rendű egysejtűtől az emberig, a protontól kezdve a legnagyobb csillagig, a szóval ki nem fejezhető üresség – amely mindezeken túl megmaradna – az Elme lenne a maga tiszta, legelső és testet nem öltött állapotában. Ha ebben az üességben semmi relatív sincs, ez nem azonos a semmiséggel. A Valóság ott van, fölülmúlva minden relativitást. Nem nevezhetjük nemlétnek sem, mivel ez az állandó alap, amelyben minden dolog gyökerezik, az alap-határtalanság, amelyben minden élet benne van.

Minden teremtmény érzékelésén túl, az ember elképzelésén túl örökké egyedül ez van. Ez az egyedüli valódi létezés, minden más ezen belül csak időszakos megjelenés. Ahogy a valóságban az ember teste nem választható el az elméjétől, ugyanúgy a valóságban a kozmikus manifesztáció alatt a Minden sem választható el az üres Elmétől. A teljes megértésnél látni kell a Világ Elme e kettős aspektusát. Az univerzum a manifesztáció periódusa alatt ebben az üességben létezik, mint egy felhő az égen, de e periódus előtt teljesen az Elmében elmerülve. Ezért olvassuk ezt a Genezis könyvében: „És a Föld forma és üresség nélküli volt.” A dolgokat a gondolatokig követhetjük vissza, a gondolatokat pedig az elménkig, az utóbbit pedig a legfelső

Elméig. Ezért azt mondhatjuk, hogy az általános tapasztalat szempontjából az Elme az univerzum oka.

„Az Elme-lényeg titokzatos tulajdonsága az, hogy bár nézhetjük, mégsem láthatjuk” – mondta egy kínai bölcs. Pszichológiailag az üresség magát a tiszta Elmét jelenti; vagyis amikor a teremtő gondolatok színező hatásától mentes; amikor megszűnnek a formák, érzések, ízlelések, szagok és hangok, vagyis amikor megszűnik a földi tudat; amikor megszűnik a tűnő és múló jelenségek világa, és csak az örökké tartó valóság világa marad vissza. Az Elmének ebben az első és eredeti állapotában nincs semmiféle attribútuma, nincs vágya, nincs akarata, nincs formája; nincs látható és érzékelhető vagy felfogható individualitása, nincs nagysága és nincs neve, nem olyan valami, amit kézzel lehetne érinteni és tapintani, vagy gondolatban elérni. Az az ok, hogy az üresség teljes csendjében miért nincs sem múlt, sem jelen, sem jövő, tehát idő; miért nincs térrendszer vagy forma, amelyek kitöltenék; miért nincs az univerzumnak sem megjelenése, sem eltűnése, az, hogy az ilyen aktivitások csak az individuális lények képzeletében léteznek, az üresség-Elmén belül azonban nem. Ahogy egy álom is csak az álmodó képzeletében létezik, és az álomalak születése vagy eltűnése nem befolyásolja az elmét magát, ugyanúgy az ürességben nincs sem

születés, sem halál, sem szenvedély, sem vágy; ezek csak azokban a gondolatokban vannak, amelyeket a benne gyökerező individuális lények öltenek magukra.

Ha minden dolog mentális volta tény is, ez nem azt jelenti, hogy ezek a dolgok nem létezőek, és ha az elmeanyag láthatatlan is, ez nem azt jelenti, hogy semminek kell tekintenünk. A dolgokat nem tagadni kell, hanem megérteni. Ezek azok a tranziens formák, amelyeket az örökké tartó elmeanyag felvesz. Ezek bizonyosan vannak, de látszatok csupán, amelyek formájukat tekintve mulandóak, lényegüket tekintve azonban állandóak. A világ tényleges, valódi, szemeink, füleink, ujjaink előtt érezhető módon van jelen, mégsem több a látszatnál. Csak akkor jutunk egy bizonyos mértékű megértésre, amikor elfogadjuk és megértjük ezt a paradoxont. Az Elme nem csupán üresség, hanem a minden világtapasztalatunk mögött meglevő igazi valóság maga. Az üresség a materialista nézőpontjából csak egy üres semmiség, míg a mentalizmus szemszögéből ez az alapvető valóság, minden megvalósult, testet öltött létezés alapja. Úgyszintén ez az univerzális állapot, mielőtt az univerzális lét maga megjelent volna. Paradoxon ugyan, mégis tökéletesen igaz, hogy az üresség, a Semmi, amelyet közvetlenül soha nem tapasztalunk, a végső valóság, míg a Minden és az Összes amelyet általánosan tapasztalunk, csak az ürességben levő látszat. Mindenki látja a világjelenséget, de kevesen tudják felfogni a benne rejlő igazságot. A világ

valósága nem önálló, nem önmagától való, mivel az eredeti üresség-Elmétől függ; valójában belőle származik és oda is tér vissza.

Amit az avatatlanok anyagnak, vagyis a dolgok formájának tekintenek, az valójában annak tagadása; míg az igazi anyagot, vagyis azt a lényeget, amelyből ezek a formák keletkeznek, ugyanők nem létezőnek tekintik. Nyugati megértésünk számára a legnehezebben áttörhető akadály az, hogy ezt a Testet nem öltöttet fogadjuk el végső valóságként. Mérhető formák mértékegységeiben, fogalmaiban gondolkodunk, és ez olyan szokásunkká vált, hogy elvesztettük azt az erőt, hogy a forma és dimenzió nélküli Gondolatnak a kifejezésében gondolkodjunk, amely pedig minden formának a láthatatlan valósága, a rejtett alapja, amelyen valamennyien nyugodnak. Az, aki reméli, hogy a Valóságot megtalálja – ahol az nincs – a tranziens formák és tűnő események között, amelyek csak jelenségek az elmében ahelyett, hogy ott keresné, ahol van, vagyis az Elme lényegében, egy tudatlan majomhoz hasonló, amely a Hold képét akarja elkapni a víz felszínén.

Az Elme nem veszti el forma és tér nélküli, érinthetetlen és üres jellegét, amikor időszakosan felveszi a Világ Elme univerzum-kapcsolt természetét. Minden formának, személyiségnek és ideának ő az űrje, mégis paradox módon egyben minden formának, személyiségnek és ideának ő a gyökere is. Benne nincs semmiféle mozgás,

semmiféle cselekvés. Mégis tartalmazza minden mozgásnak és minden cselekvésnek a vég nélküli lehetőségét. A semmiből származik a minden, a csendből minden hang, az öntudatlanságból a tudat, a zéróból a számok, a láthatatlanból minden látható, az érinthetetlenből az érinthető dolgok. Ez az, amit Buddha gondolt, amikor a Nirvánáról a következőket mondta: „Tudjátok meg, hogy van egyvalami, ami nem született, ami nem teremtetett, ami nem összerakott. Ha ez nem lenne, ez a valami, ami nem született ..., akkor nem lenne lehetséges forrás annak a számára, ami születik”.

Hogyan lehetséges a Változatlannak, hogy Változóvá, a Mozdulatlannak, hogy Mozgássá, az Egy Elmének, hogy sokalakú univerzummá váljon? A Természet segít, hogy e kérdésre a választ megkapjuk, amikor megajándékoz bennünket az álommal. Ekkor ui. mi magunk tapasztaljuk, hogy az osztatlan és egységes állapotában levő elme hirtelen miként válik gondolatok és dolgok sokaságává. Az Egy a Sokba osztja szét magát ekkor. E látszólagos önosztódás azonban mégsem veszít saját összességéből semmit. Az univerzális Elme az evolúciós létben osztja szét magát, azonban mégis sértetlen, csorbítatlan és kimerítetlen marad. Az Elme különböző módon jelenítheti meg magát, de egyik megjelenése sem változtatja a legkisebb mértékben sem mássá, bár mindegyik úgy tűnik, hogy teljesen eltér a másiktól. Ez hasonló ahhoz, amikor a 10-es szám pl. többféleképpen fejezhető ki aritmetikailag, pl. mint 5x2 vagy

6+4 vagy 20/2 stb. E formulák mindegyike különböző, de mindegyik eredménye ugyanaz, végül is a 10-es számot adja.

Kétségtelen, hogy ebbe a ritka levegőjű térbe nagyon kevesen tudnak följutni, és még kevesebben biztonságosan mozogni. Ezen nem lehet segíteni. Az embernek föl kell adnia kicsiségét és meg kell érintenie az univerzálist, ha az igazságot mindennél jobban becsüli. Azonban az is igaz, hogy azok, akiknek nem sikerül az első kísérletre ide följutni, gyakran sikerülni fog a következőre, vagy néhány kísérlet után. Ha a kitartás győzedelmeskedik végül, ez azzal magyarázható, hogy az ember nem olyan valamivel akar kapcsolatot teremteni, ami olyan távol van tőle, mint amilyennek látszik, hanem valójában ez a valami legbensőbb természetéhez tartozik. A Valóságot progresszív fázisokban kell megismernünk. E tanulmányban az a szakasz, ahol a valóságot mint nagy ürességet ismerjük meg, fontos szakaszt képez, aminek kettős eredménye van. Az első az hogy az univerzumnak a materiális anyagtól való megfosztása megszabadít bennünket örökölt materialista látásunktól. A második pedig az, hogy az egyes dolgoknak látszólagos űrben való végződése megláttatja velünk azt, hogy nincs miért ragaszkodnunk hozzájuk. Ezért az a szakasz nemcsak metafizikailag segíti elő megértésünket, hanem fel is szabadít bennünket.

Ez a látszólagos semmi a titkos alapja az egész univerzális létnek, az az eredeti forrás, ahonnan származik, és a végső menedék, ahová visszatér. Ez minden dolgok elsője és utolsója, a Semmi és a Minden, az egyetlen valóság, amelynek a jelenlétére a Természet mindig utal, de sohasem tárja föl. Végtelensége szóval ki nem fejezhető, léte változatlan, és – földi értelemben misztériumába nem lehet behatolni. Ezért amikor a materialista tudomány és a fölvilágosulatlan metafizika a Természetet vizsgálóasztalára fekteti, hogy boncolókéssel feldarabolja és megvizsgálja, majd a kapott eredményeket az ismeret nevében kiáltja ki; az, amit így kap, az inkább minden, de nem az egyetlen, megszerzésre méltó igazság.

A Világ Elme az Elméből emelkedik ki, az univerzum pedig a Világ Elméből. Ezt a „ből” ragot azonban nem kell szó szerint érteni, csak a jobb kifejezés kedvéért használtuk. Az univerzum ui. soha nincs a Világ Elmén kívül, és a Világ Elme sincs az Elmén kívül. Minden térbeli különállóságra utaló prepozíció ezért könnyen tévedésre vezethet. Az első aspektusban a Világ Elme a Semmi, a másodikban pedig a Minden tudatában van. Az elsőben ui. teljesen önmagának adja magát, a másodikban viszont annak a gondolatnak, ami hozzá képest mint egy „másik” jelenik meg. Ha a Világ Elmét úgy tekintjük, mint az Elme egy gondolatát, az univerzumot pedig mint a Világ Elme gondolatát, akkor az univerzum „gondolat a gondolatban”-ná válik! Az

őseredeti üresség a Világ Elmévé válik, és nem teremti azt. A Világ Elme mind a világgá, mind pedig az emberré válik, és nem teremti őket. Így a folytonosság rejtett cirkuláris fonala, amely átfut rajtunk, teljessé válik. Ahogy egy és ugyanaz az elem az, amely mint vízpára, víz, vagy éppen mint jég jelenik meg, ugyanúgy egy és ugyanaz az Elme az, amely mint Világ Elme vagy mint az univerzum jelenik meg.

Ha azt kérdezzük, hogy az univerzum miért van szüntelen mozgásban és állandó változásban, azt válaszolhatjuk erre, hogy ez az aktivitás különböző módon arra törekszik, hogy az eredeti állapot felé haladjon, afelé az állapot felé, ahonnan kiindult; olyan törekvés ez, amely majdnem minden individuális lénynél tudat alatti, de amely – egy bizonyos fejlődési fokon – az emberi lényben tudatossá válik. Így az univerzum örökös valamivé válni akaró jellege egyszerűen annak a kifejezése, hogy mögötte létezik az üres Elmének az örök nyugalomban levő lényege. Itt ui. az Istenség feltárja saját leírhatatlan természetét, amelyet sem köd nem homályosít el, sem illúziók nem fednek be többé.

A valódi világ

Mi a valóság? Nem lehet olyan ami ma van, holnap pedig nincs. Olyan valaminek kell lennie, amely túlszárnyalja az idő határait. A valóság első ismertetőjele, hogy mindig létezett. Valaminek ebből az univerzumból, legyen az akár látható vagy láthatatlan, legyen az akár ún. anyagi, akár ún. szellemi, kellett hogy örökösen létezzen. Ha az ellenkezője lenne ui. igaz, vagyis ha soha semmi nem volt az univerzális történelem feltétele, akkor az univerzum soha nem emelkedhetett volna ki, mivel a semmiből csak a semmi eredhet. Még a legprimitívebb gondolkodás is követel bizonyos okot, amivel a dolgokat magyarázza. Ezért az eredeti „semmi”-nek mindig léteznie kellett, és léteznie kell most is. Ezt nevezhetjük a végső valóságnak. Ez a Minden soha nem végződő eredete, ez az Elme maga.

Semmiről nem tudunk gondolatot kialakítani anélkül, hogy e gondolatnak a megfelelő tagadása, az ellenkező kontrasztja ne lenne jelen. Ezért nincs semmiféle idea önmagában, hanem csak egy másikkal együtt, amely mindig mellette áll. Soha nem létezhet önmaga által. Az mondható tehát, hogy a valóság másik ismérve az, hogy önmaga által és önmagában is képes legyen létezni. Nem kell hogy bármire is szük-

sége legyen önmagán túl, amitől függjön. Ereje saját önállóságában kell hogy legyen. Az, ami önmagában van, nem pedig mint ami a különböző megfigyelőkre különbözőképpen hat, az a Valóság. Ez a relativitások tér-idő világából magasan kiemelkedik. Sem a tudat három tranziens állapota, sem az elme alkotta számtalan tranziens idea ezért nem lehet a Valóság. Ezek ui. mindig függőek és sohasem önállóak. Mélyebben kell keresnünk bennük, el kell érnünk ismeretlen és örökké tartó alapjukhoz. Mivel mind a két világot az ébrenlétit és az álomvilágot is csak gondolatformák mozgásának ismertük meg, mivel láttuk, hogy a tartós, változatlan eleme mind ezeknek a világoknak, mind pedig saját magunknak a megkülönböztetlen Elme eleme, ezért ez egyedül alkotja saját valóságukat.

Mivel a világ csak jelenség, kell lennie valaminek, ami megjelenik. Ez a „valami” a belső valóság – az Elme. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy ezeknek a kifejezéseknek – mint pl.: a belső (ön)-való és külső személyiség; a belső valóság és külső látszat – a használata csak metaforikus és nem betű szerinti. Ezek a tér fogalmához tartozó kifejezések. És mivel a tér maga is csak idea, ezért a hozzátartozó kifejezéseknek is ideáknak kell lenniük. A gondolkodásnak megvan az a képessége, hogy a valóságot térbeliesítse és a tapasztalatot külsődlegesítse. Mindazonáltal hibás lenne

azt hinni, hogy ez valóban így is történik, mivel a valóság szükségszerűen mindig az marad, ami volt.

A formák, dolgok és létezések a térben – mindezek nem mások, mint gondolatok, és mint ilyenek szükségképpen változó jelenségek, amelyek egy valamivé válást alkotnak. Hogy a mögöttük levő valóságot megtaláljuk, a Sokból kell kiindulnunk az Egy felé. Ez nem lehet más, csak a nem megkülönböztetett Gondolat maga. A Gondolat a maga végső lényegében a valóság, lévén egység, amelyet az Atma Prabuddha Upanishad-ban, egy régi szanszkrit szövegben oly magasztos szavakkal kifejezve találunk leírva: „Én vagyok a minden nyugtalanságtól mentes Gondolat maga, én vagyok az egyedüli és állandó, én vagyok a test és születés nélküli, csak én vagyok a lét lényege, én vagyok a végső igazság.”

Világos, hogy a végső lét az önmagában levő Gondolat a maga tisztaságában és integritásában működéstől és termékektől mentesen, a maga teljében és határtalan végtelenségében. Bár a mentalizmus a dolgokat gondolattá alakítja, ugyanakkor nem állítja, hogy ezek a gondolatok alkotnák a végső valóságot. Ezek a gondolatok csak olyasvalamik, amelyeket ez a valóság épít fel önmagán. Azt sem állítja a mentalizmus, hogy a tudat – ahogy ismerjük – lenne ez a valóság; a tudat is csak olyan valami, amelyet ez a valóság önmagából kirügyeztet. Mind a gondolatok, mind

pedig a tér-idő korlátozta tudat mögött található ezek titokzatos lényege, amely a változatlan Itt-ben és az örök Most-ban honol. Ez a minden dolog lényege nem más, mint az egy és ugyanaz a Gondolat. Ez jelenik meg az ego-ban, de a dolgokban magukban is. Az Elme valamennyi tapasztalat összessége, valamennyi lét kiindulópontja, és vége az, amely megismer és az ismert is egyben. Mégis paradox módon az ember számára egyúttal ő jelenti a tudatalattit és az ismeretlent is. Ha az ideák tranziensek is, az ideák anyaga, a Gondolat maga nem tranziens, hanem ezeknek az ideáknak a valósága, ahogyan Hegel látta, és gondolkozásunk elől örökké kitér, ahogyan Goethe megértette. Ez a kitérés és elérhetetlenség azonban inkább annak tudható be, hogy nem tudjuk, mit keresünk, mint annak, hogy képtelenek lennénk elérni és megszerezni. Az igazság metafizikája kitölti ezt a hézagot, és a filozófiai belső meglátás világosan lát ott, ahol az éretlen és felvilágosulatlan gondolkodás egyáltalán nem képes semmit sem látni.

Amikor a gondolkozás a dolgok sokféleségétől befelé fordulva önmagán kezd el elmélkedni, akkor a legvégső és legnagyszerűbb feladatának beteljesítésére vállalkozik, mivel csak itt fogja megtalálni azt a misztikus egységet, amelyet valamennyi dolog magában foglal, és amely minden dolog mögött titokzatosan ott van. A belső meglátás feltárja, az ész pedig megerősíti, hogy a világban minden különböző tárgy

egy anyagnak, az Elmének a manifesztációja. Amikor ezt fölfogjuk, akkor meglátjuk, hogy a Sok igazi szűnni nem akaró léte az Egy örökké tartó létét bizonyítja. Az ideák mozgásában a háttérben levő mozdulatlan megfigyelő elemnek a bizonyítékát fedezzük fel. Ezek egy kicsinyített feltárását alkotják annak amely ellenében látszanak, és amely által ismertté válnak. Minden véges elme így utalás és célzás arra a mélyen gondolkodó személyre, a mindenütt jelenlevő végtelen Elmére magára.

A meg nem különböztetett Elme ürességéhez, az ürességhez misztikus transzon, vagy pedig a filozófia belső meglátásán keresztül juthatunk el. Az elsővel azonban csak a felszínét lehet érinteni, és a transz alatt a világ tudata időszakosan megszűnik számunkra. Ez az amiért az indiai misztikusok, akik a transzállapotot az ember legvégső elérhető eredményének tartják, az univerzumot illuzórikusnak, valótlannak és bizonytalannak képzelik. Az Elme ezen a szinten ui. nem érzékeli az elkülönült „én”-ekbe való szétosztottságát sem a számtalan formában való széthasadását. Minden más lét tudatát fölülmúlja. Soha nem töri meg saját egységét azzal, hogy leereszkedjen a sokfajta és sokrészű világ tudatához. Ebben a vonatkozásban hasonló magához az emberhez, akinek nincs tudomása arról a sokezer sejtről, amelyek saját testében keletkeznek, majd elpusztulnak 1-2 héten belül, bár e sejtrészecskék saját magának is szoros részét képezik. Igaz hogy azok a formák, amelyekben a világot ta-

pasztaljuk, a transzállapotban levő elme számára már nem léteznek, a Világ Elme azonban, amelytől ezek a formák létüket nyerik, és aki maga e formák lényegét képezi, az ürességben továbbra is létezik és továbbra is ismeri őket. Ez azt jelenti, hogy a világ valótlanságáról vallott misztikus kijelentés egyike azoknak a bizonytalan állításoknak, amelyet nyelvészeti szempontból meg kell vizsgálnunk, ha nem akarjuk, hogy félrevezessen bennünket. Ha ezt tesszük, az lesz a tiszta eredmény, hogy a világjelenségről való tapasztalatunkat múlónak a világ létéről való tapasztalatunkat azonban lényegében valódinak fogjuk találni.

Néhány vezető keleti bölcs – nem misztikus – a régiek közül szintén a világ illuzórikus jellegét hangsúlyozták, és ezt tantételük legprominensebb részének tekintették. De mint azt korábban megmagyaráztuk, ezt csak egy bizonyos fokon és csak időszakos jelleggel tanították, hogy elősegítsék tanítványaiknak, hogy könnyebben megszabadulhassanak materialista nézeteiktől és különösen testükhöz kapcsolódó gondolat-bilincseiktől. A későbbi, előre haladottabb fokon ui. ugyanezek a tanítók már azt tanították, hogy az illuzórikus világ nem más, mint egyike azoknak a formáknak, amelyet maga a valóság vesz fel. A világ valótlanságáról szóló tanítást a kezdőknek szánták azzal a céllal, hogy figyelmüket a láthatatlan valóság felé fordítsák, vagyis egyrészt alakító, nevelő értéke miatt másrészt pedig amiatt tanították,

mivel a tapasztalati formákra érvényes volt. E tanítás csak kísérleti, tanító jellegű volt nem pedig végső. A későbbi, magasabb fokon ui. megadták a végső tanítást is, mely szerint minden egy szubsztanciából származik, és minden lényegében valódi. A mentalizmus is e régi tanítók tanítás-fokozatait követi, és miután az anyagot gondolattá alakította, a gondolatokat Gondolattá alakítja.

A Valóság és Látszat, a Lét és a Valamivé Válás közötti metafizikai, valamint a Szellem és az Anyag, az Isten és az Illúzió közötti misztikus megkülönböztetést most fel kell ismernünk, hogy valójában mi is: vagyis csak a kísérleti, próbaképpeni szembeállítást jelenti és nem a végső tanítást. A tanulónak aki idáig képes volt felemelkedni, most még ezt a megkülönböztetést is felül kell múlnia. Látnia kell most, hogy minden dolog lényegében nem különbözik az eredeti Elme-lényegtől, és a felismerésben lényegükkel együtt kell átfognia őket. Amikor feladjuk azt a hagyományos dualista nézetet, amely a misztikus gondolkodást mindig uralta, megszűnik a csalódás és a nagy vakság. A „csalódás” szót csak filozófiai szempontból alkalmaztuk, mivel a saját szintjén minden fogalom rendelkezik egy bizonyos igazsággal. A progresszív kinyilatkoztatás módszere ui., amelyet a régi bölcsek minden időben alkalmaztak, tág felölelésén belül minden nézet számára biztosított helyet. A legegyszerűbb szellemi szinten lévőknek szánt magyarázat szerint az univerzum csak a szilárd és durva anyag

létezésén alapult. Ennél magasabb fokon állt már az a magyarázat, amely bevezette a Szellem megfoghatatlan elemét mint olyan erőét, amely átjárja és aktiválja a fogható anyagot. E két nézet volt az az alapnézet, amelyen az összes többi módosított változat alapult. A harmadik és filozófiai nézet az univerzumot a tudat kifejezéseiben kezdi megjeleníteni: először azzal a tanítással, hogy minden, amit ismerünk, nem más, mint saját ideánk, ezek az ideák azonban igazi másolatai és képviselői a tudaton kívül létező anyagi tárgyaknak, és mindennek a közös alapja a Szellemben van. Végül a még magasabb fokra jutottaknak szánt tanítás arra buzdítja őket, hogy szabaduljanak meg minden eddigi materialista, fél materialista és összetett fogalomtól, és bátran haladjanak a tiszta mentalizmus végső nézete és felfogása felé, amely kivétel nélkül mindent csak egy elemre: az Elmére vezet vissza.

Ha a tapasztalt világ valóban teljesen illúzió lenne, ahogyan azt olyan sok misztikus hirdeti, akkor az semmire sem tanítana bennünket, és a rajta keresztül való zarándokutunk teljesen hasztalan lenne. Egy ilyen illuzórikus világon át az utazásunk egyáltalán nem lenne zarándoklás, hanem csak puszta körben forgó vándorlás. Nem jönnénk ki „a hegy másik oldalán” sohasem. Azok is, akik a világot illúzióvá változtatnák, amelyhez nem kapcsolódik semmi érték, mindazonáltal kényszerítve vannak, hogy elismerjék jelenlétét, és úgy alakítsák elméletüket, hogy számot vessenek vele.

Hogy a világ számukra értéktelen, azt az a képtelenségük bizonyítja, hogy megértsék és fölfogják legmélyebb értelmét és jelentését.

A dolgok filozófiai szemléletében semmi sem értéktelen. Minden dolog legalábbis az örökké jelenlevő Elme emblémája; csak azért léteznek, mivel az Elme maga létezik, csak azért valódiak, mivel a forrásuk valódi. Nem az a fontos, hogy ők maguk micsodák, hanem az, amire rámutatnak. Így a legnagyobb értékük az, hogy fontos szerepet játszanak az elme fokozatos nevelésében a tudatlanság ingoványából való kimászásának hosszú útján. Amit az álmodó tapasztal, az az ő számára legalább olyan valóságos mint amit az ébrenléti ember tapasztal. Ez minden tapasztalat relativitásának példája. Ténylegesen – akár álmodik, akár ébren van az ember – mind önmaga, mind pedig külső környezete egy ideaalkotás terméke. Az ember saját valósága éppen olyan relatív, mint tapasztalatának valósága. Mint személynek nincs állandó valósága, de mint Önvalónak van. Az emberről úgy alkothatunk megfelelő nézetet, ha ezt a két aspektust összegezzük. Az aszketikus gondolkodású metafizikus, aki az univerzumot nem fogadja el valódinak, aki puszta árnyékká redukálná, összezavarja a megértési fokozatokhoz alkalmazott szemléleti módokat: a kezdőknek szánt tanítást – amelynek az a célja, hogy az ember elméjét az anyagias szemléletből kimozdítsa – a végsővel, amely a lényeg meglátására törekszik, ami a formák mögött található.

Ezért helytelen és téves az univerzumot illuzórikusnak tekinteni, hanem annak kell tekinteni, ami: egy szellemi teremtménynek. A képzelet a kozmikus Elméhez tartozó erő, és ezért sem a képzelet, sem annak terméke nem lehet megtévesztés vagy csalás végső értelemben. A filozófia nem fogadhatja el a dualizmust, amely vallásos vagy metafizikai fejszével a világot Szellemre és Anyagra osztja ketté. Az, aki két háború között a háborúról beszél, nem tudja, mit mond. A dualitás nem más, mint az elme illúziója. A Szellem és az Anyag közötti régi kettősség megszűnik, és eltűnik a megvilágosodott ember számára, mivel felfogja, hogy a dolgok sokasága csak idea, ezért lényegében nem különbözik az elmétől. Megérti továbbá azt is, hogy amikor így minden dolgot egyetlen anyagra vezetett vissza, akkor a kettő között nincs és nem is lehet különbség. Az érzékvilág valójában az Elme manifesztációja. Az Elmén kívül nincs semmi. Az Anyag és a Szellem alapjaikat tekintve azonosak. Az illúzió és a valóság csak intellektuális, kezdők számára való játékpénzek. A dualizmus csak a tudatlanok számára való. Nincs az Egy-en kívül más. Amikor felismerjük, hogy a Valóság folytonos a látszatával, és hogy ez utóbbi az elsőnek az igazi inkarnációja; amikor megértjük, hogy ez az óriási univerzum nem más, mint az Elme megjelenése az Elmének, akkor megvetésünk a test felé és menekülésünk a világból egyaránt megszűnik és értelmetlenné válik.

Nem teljes látása az a világnak, ha csak múló voltát vesszük észre anélkül, hogy a mögötte rejlő valóságot is látnánk, de az sem, ha csak a valóságot látjuk anélkül, hogy a világban megvalósuló manifesztációját is észrevennénk. A kettő elválaszthatatlanul össze van kapcsolva, és a valódi belső meglátás így látja őket együtt, nem pedig ellentétesen. A Valóság és annak kifejezése a Világ-Ideán keresztül végül is nem két visszavonhatatlanul elkülönített dolog, hanem széttörhetetlen egység. A materialista is a világot valódinak tartja, de meglehetősen alacsonyabb, az előzőtől eltérő, önmagát csaló értelemben. A Valóságot látjuk mindenkor, amikor a külső világot szemléljük, csak rendszerint ezt nem közvetlenül látjuk. A jeget látjuk és nem a párát. Ahogy Szt. Pál mondja: „Az Isten láthatatlan dolgait úgy látjuk világosan, ha az alkotott dolgokból (nézve) értjük meg.”

Ez a végső valóság. Ez az, amit az emberek tudatosan vagy tudat alatt gondolnak, amikor a lélekről vagy az Istenségről beszélnek, mivel ezen kívül nincs más. Amíg minden más relatív értelemben létezik, az egyedül létezik abszolút értelemben, nem egy másiktól függően. Ezt az anyagtalan elvet Szt. Pállal együtt nevezhetjük az ismeretlen Istennek, vagy a misztikusokkal együtt Istennek, vagy a teológusokkal együtt Istenségnek. De végül is, amikor a valaha is hallott összes névvel elláttuk, amikor minden keleti, nyugati, vallásos, metafizikai, régi vagy modern címkét ráragasztottuk,

emlékeznünk kell hogy ezek után sem lesz más, mint az a titokzatos Elv, amely mint élet mindnyájunkban és körülöttünk mindenben létezik, és mint Elme mindezen lét tudatának alapja.

Keresztények milliói ismétlik naponta az Úr imádságának ezt a mondatát: „Szenteltessék meg a Te neved.” Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy nem tudunk semmilyen gondolatot, szót vagy frázist megfogalmazni, amely Istent megkülönbözteti vagy elválasztja mindattól, amit ismerünk vagy amire gondolunk, beleértve magunkat is. Meg kell próbálnunk hogy Isten szentségét érezzük anélkül, hogy megkísérelnénk elválasztani bármitől vagy bárkitől is, mivel végső soron Isten a minden és a mindenhol. Van a valódi lét világa, amelyet az emberiségnek még meg kell találnia és meg kell szeretnie: ez az az íratlan feladat, melyet az élet ad fel nekünk; ez a földi élet értelme mindnyájunk számára.

Hasztalan dolog-e ilyen távolinak tűnő gondolatokat leírni egy árnyékszerű valóságról egy példa nélkül álló világfelfordulás és világkonfliktus idején, amikor a legtöbben, akik ezt olvassák, nem valószínű, hogy érezzék e gondolatok igazságát, és még kevésbé valószínű, hogy fel is fedezzék ezt az igazságot jelenlegi életük alatt? Valóban annak látszana, ha nem lennének azok a kevesek, akiknek a kedvéért és szükségéért találjuk leírva mindezeket abban a hitben, hogy e gondolatok mélyen

behatolnak majd mások tudatába is, és ott a rég elfelejtett múltból szikrákat gyújtanak majd meg, és a memória eltemetett rétegeit új aktivitásra ébresztik.

Az összes jelenlegi, ilyen óriás méretű emberi szenvedés végső soron ennek a hiányos emlékezetnek a következménye. Az emberiség elfelejtette hogy valójában mi is, honnan jött és merre halad. Ennek az írásnak az egyik célja az, hogy segítse azt a keveset ennek az elveszett emlékezetnek a visszaszerzésében. Az ui., ami az emlékezéssel kezdődik, a végén felismeréssel fog befejeződni.

Bevezetés a misztikus gyakorlatba

Amikor az ember mély meggyőződésévé vált, hogy az univerzum mögött és azon túl ez a végső, örökké jelenlevő és mindent átható elv a tiszta Elme maga, természetszerűen vetődik fel benne egy napon az az őszinte kérdés: „Lehet-e személyes kapcsolatot teremteni ezzel a transzcendentális Valósággal? Lehet-e az elméleti megértést gyakorlati és tudatos realizálásra átvinni?”

A filozófia felelete világos és határozott. Nemcsak hogy lehetségesnek tartja ezt a kapcsolatteremtést és realizálást hanem azt mondja, hogy ezek nem mások, mint valamennyi filozófiai törekvés végső céljai. Ezért a gondolkodó ember elsődleges kötelessége az és az is lesz mindig, hogy ezt a feladatot teljesítse. Ez az a felsőbbrendű cél, amelyért itt van a földön, ez az a nagyszerű feladat, amelyet mindenek fölött végre kell hajtania, és egyedül ez jutalmazhatja meg mindazért a gyötrelemért és kísértésekért, amelynek e rövid földi élet során az ember ki van téve.

Hogyan lehet első kézből kapott ismeretet szerezni a Valóságról? A kérdésre adandó válaszhoz vissza kell térnünk az előző könyvhöz ***(A jóga titkos tanítása)***, ahol a tudásszerzés különféle lehetőségeit fejtegettük. Ez lehet egy tudással bíró sze-

mély de lehet a logika, pszeudointuíció, intuíció és a misztikus tapasztalat is. A tudásszerzésben a gondolkodás, az én játssza a főszerepet, mely a többi fölött mintegy ellenőrző szerepet kap. A gondolkodás jelentését megmagyaráztuk: az emberi intelligencia aktív működését értjük alatta, mely a gyakorlati-tudományos és az absztrakt-metafizikai gondolkodás mint két véglet közötti területet öleli fel. Hangsúlyoztuk, hogy ezt nem szabad semmiképpen összetéveszteni a logika használatával. A logika bizonytalanságai miatt ui. a logika nem bizonyul kielégítőnek. Akinek az inspirációja csak a logikából származik, teljes biztonsággal sohasem fogja a nyelvet beszélni. Aki ui. a végső igazságot keresi inkább, mint a valószínűségek puszta tömegét, végül belefárad a szillogisztikus eljárásokba. Egy régi írás szavai szerint: „a logika – mint a végső igazság keresésének módszere – a nyelv puszta koptatásához vezet csupán”. Következésképpen azt hangsúlyoztuk, hogy az ész magasabb rendű a logikánál, és nincs ember – legyen bár meggyőződéses materialista vagy misztikus –, aki meg tudna lenni nélküle. Érzékeink azt mondják, hogy az ég és a Föld a horizonton találkozik, de az ész azt mondja, hogy ez a tapasztalat csalóka. Így az ész az egyik legfontosabb eszközünk, amellyel az intelligencia természetes adományát felhasználhatjuk, olyan adományt, amely az Isten kezéből származik és nem mint ahogyan sokan gondolják a Sátánéból. Az ilyen felhasználási (kibontakozási) lehetőség biztosítja az em-

bernek azt, hogy mindinkább együttműködjön a kozmikus rend általános fejlődési irányvonalával. Azok az évek, amikor az ember racionálisan éretté válik, számára a legjobb szellemi éveket jelentik, mint ahogyan a fizikailag legjobb évek azok, amikor testileg éretté válik. „Az ember felsőbbrendűsége az ész gyöngyszemén alapszik” – mondta Akbar, India egyik legkiemelkedőbb mohamedán uralkodója. Arra a következtetésre jutottunk tehát, hogy amikor az ész az előítéletektől és egoizmustól megszabadul, amikor megfelelő tényeken áll, amikor a külső tekintélyek ellenőrzésével igazolt intuíció és misztikus tapasztalat kombinációját helyesen alkalmazza, rendszerint az ember legértékesebb vezetője az élet megfelelő megértésében.

Ugyanakkor utaltunk a belső meglátás létezésére is, amely olyan tulajdonság, amely jelenleg az emberben látens állapotban van, ha azonban kifejlődik, az összes többit fölülmúlja. Meg kell magyarázni, hogy az ésszel szerzett tudásnak miért van meg a speciális határa, és a metafizika körvonalazza is ezeket a határokat. Amikor pl. az előző kötetben azt mondtuk, hogy a tudományt a metafizika szintjére kell emelni, és hogy a metafizikának gondosan kell ügyelnie, hogy kiinduló tényeit tudományos pontossággal bizonyítsa, és e tényeket tudományos gondossággal gyűjtse össze, ez nem azt jelentette, hogy a metafizikának az összes eddigi tudományos adat puszta szintézisére kell korlátozódnia. Ezzel ui. semmi több nem lenne, mint a létező tudo-

mányos tudás általánosítása. Abszurdum lenne az ilyen általánosítást mégis igazságnak kikiáltani, és ennek abszurdum voltát senki előtt nem kell bizonygatni aki e könyvnek a relativitással foglalkozó fejezetét elolvasta. A metafizikus akkor ui. osztozna a tudomány specializmusában rejtőző összes veszéllyel, és a tér-idő megfigyelésben és a kísérletben benne rejlő összes relatív korlátozásokkal. Mind az öt érzékünk csak egy bizonyos és határozott részismeretet tud közölni a világról, amely a tapasztalatot hozza létre; a teljes tapasztalatot nem tudja megragadni egyik sem a tér és idő koordináta-rendszer egyik különleges pontjában sem. Következésképp végső soron csak ilyen, az egészből kivágott darabokkal foglalkozik.

Ha a metafizika csak a tudományon alapulna, nagyon egyoldalúvá válna és nem tudná a célját elérni: a mindent magában foglaló, mindent felölelő tudás megszerzését. A tudomány egyik nagyszerű ágává válna – más köntösbe burkolózva csupán. A tudományos módszer sem elégséges azonban egymagában a metafizika helyett, mivel analitikus dolog lévén a részletekkel foglalkozik, és így nem szemlélheti azokat a tulajdonságokat, amelyek csak az „egészek”-hez tartoznak, és azért sem, mert a dolgokat csak mint érzékelt tényeket tekinti és figyelmen kívül hagyja végső jelentésüket. Hogy a zene pl. több, mint a hangok sokasága, valami, ami csak művészet és nem tudomány, csak érzés és nem ész, könnyen megérthető. Az ember meglehetősen

hatásosan végezhet számításokat, méréseket és analíziseket érzékelhető dolgokkal, mint pl. a sóval, cukorral, de már nem olyan egyszerű a helyzet, ha elvont dolgokról van szó: pl. önzetlen szeretetről vagy a muzsika szépségéről. Hiheti azonban, hogy ezeket is kimérheti, de ez természetesen csak öncsalás. Ez ui. csak e fogalmakról alkotott képzet és idea lehet. Még kevésbé foglalkozhat az ember olyan transzcendentális elvvel, mint az Önvaló.

Végül azt, hogy a tudomány nem lehet a metafizika egyedüli, hanem csak részleges alapja, az is bizonyítja, hogy lehetetlen a tudományos tényekből teljes egységet kapni. Ezek ui. állandóan változnak vagy sokasodnak, így következésképpen a rajtuk alapuló tudás maga is változik. A tudomány mint ilyen sohasem lehet birtokában minden ténynek. A tudós, aki hűen megkísérelné, hogy valamennyi tényezőt kikutassa, amely kapcsolatban áll még egy egyszerű dologgal is mint pl. egy darab kristálylyal, valószínűleg a bolondokházában kötne ki. Az univerzumról való összes egyedi tények végső és változhatatlan gyűjteménye megszerezhetetlen, és így az érzékelésen alapuló ismeret mindig részleges és nem teljes kell hogy legyen. Valamennyi tény felkutatása és bemutatása lehetetlen dolog a tudomány számára, ami ebből következően tökéletlen és tökéletlen is kell hogy maradjon. A tökéletes metafizika tehát nem

alapulhat egyedül csak a tudományon, hanem magában kell hogy foglalja azt is, ami a tudomány számára még nem elérhető.

De ha a tudomány mint a konkrét gondolkodás (ész) kifejezője nem vezethet el bennünket egyedül a végső igazsághoz, nem vezethet el hozzá a tudomány felsőbb oktávja, a metafizika sem mint az absztrakt gondolkodás kifejezője. Ennek a megmagyarázására megint vissza kell mennünk az előző könyvhöz. Azok akik nem olvasták el a szavak jelentésével kapcsolatos fejtegetést, most láthatják, hogy az ilyenfajta analízis pedig igen hasznos a filozófiai megértéshez. Ha jobban belemélyedtünk a tárgyba, mint ahogyan az megindokolná, azért tettük, hogy az olvasóval megértessük: még a legközönségesebb tapasztalatában sem szabad bíznia, míg meg nem győződött róla biztosan. Az előző metafizikai tanulmányokban kényszerítettük magunkat, hogy bizonyos szavakat nagy gonddal mérlegeljünk. Az eredmények a tények feltárására irányuló keresésünkben igen fontosnak bizonyultak. Pl. láttuk, hogy ez az egyszerű kifejezés: „Látom előttem ezt a fát” – ha helyesen végezzük az analízist – hogyan vezethet a materializmustól a mentalizmusig terjedő hosszú út után a felsőbb megértéshez. Nem egyszerű folyamat, ami annak látszik! Sokkal könnyebb látni a fát, mint megérteni az összes folyamatot, amit a látás ténye magában foglal. A világteremtés egész csodája e kis műveletben benne rejlik. Az univerzum egész problémája megol-

dódik, amikor a rövid, öt betűs szónak „látok(m)” a végső értelmét kihámoztuk. Valóban, ***„A jóga titkos tanítása”*** c. könyv nem más, mint a jelentéstan kiszélesített alkalmazása ehhez az állításhoz: „Látom a külső világot”. Kísérlet arra, hogy ezeknek a nyílt, egyszerű szavaknak az értelmét megkaphassuk. E kísérlet értékét a végső eredményeink fogják megmutatni. Láttuk azt is, hogy az „Isten” szó – amelynek a jelentését az ember ha megértette – hogyan emelheti föl őt a Felsőbbrendű Elme humanizált képzetéből a tiszta Elme fogalmáig. Ha a szavak álarca mögé kezdünk nézni, hogy mit is jelentenek tulajdonképpen ha egy problémát pontosan kezdünk kifejezni és meghatározni, amit a szokványos nyelv ritkán tesz, akkor kezdünk fényt deríteni a homályra, és kezdjük eltávolítani a nehézségeket.

De van még egy magasabb indok is, amiért a szó értelmét tudnunk kell. Bármenynyire is hasznos az ilyen szemantikus analízis a metafizikai gondolkodás tisztán tartásában és az általános tévedések korrigálásában, ez mégsem a legfontosabb és végső alkalmazás. De a magasabb alkalmazást nem lehetett volna megérteni mindeddig: az Elme, a végső valóság minden individuális gondolatot fölülmúl, mivel ez a többinek a tiszta és meg nem különböztethető forrása, mivel a gondolatok a relativitáshoz kötöttek, míg az Elme maga abszolút. Következésképpen az igazság mint tudás, amely a valóság természetét tárja fel, nem felel meg a nevének, ha pusztán csak a különböző

gondolatok gyűjteményét adja és nem azt, ami valamennyi gondolat lényege. Bármilyen gondolkodás, legyen az tudományos vagy metafizikai, végső soron arra a meggyőződésre vezet bennünket, hogy maga sem más, mint egy másik idea vagyis egy gondolat. Az emberek arról beszélnek, hogy mind több tudáshoz jutnak, és a tudás lépcsőjén mind magasabbra emelkednek. Amihez azonban valójában eljutnak, nem más, mint az igazság egy magasabb rendű intellektuális fogalma. De ez mégiscsak idea marad a saját elménkben, vagyis nem az igazság maga. Nincs ugyanis két végső igazság, csak egy. A valóság nem lehet érzett valóság; csak negatív attribútumokkal lehet kifejezni vagy körülírni. Ha azt kérjük valakitől, hogy a végső valóságról fogalmi képet adjon, olyat kérünk tőle, ami meghaladja a képességét, következésképpen a gondolkodást itt meg kell szüntetni, és valami magasabb rendűnek kell hogy helyét felváltsa ha keresésünk útján a sikeres befejezésig akarunk eljutni. Az észnek (gondolkodásnak), még a legfinomabb metafizikai gondolkodásnak is ezen a ponton fel kell ismernie hatástalanságát, hogy a Valóságot tükrözni legyen képes, amely elgondolhatatlan, érinthetetlen és megnevezhetetlen. Mivel a végső igazság a tér-idő dolgok kapcsolatán és ellentétein túl esik, kicsúszik a gondolkodás szorításából, amely csak ilyen kapcsolatokkal és ellentétpárokkal foglalkozhat. Amikor azonban az elme teljesen magára fordította a figyelmét akkor azonosság áll elő és nem reláció,

egység és nem dualitás. Következésképpen ebben az abszolútságban semmi elkülönült értelem (jelentés) nem alakulhat ki. Az Elme azt ismerheti, ami van, de nem azt, ami ez vagy az csupán. Minden további hozzáadott jelentés korlátozná a végtelenségét. De a gondolkodást és a jelentést (értelmet) szavak fejezik ki, vagyis szavak alkalmazásával vannak körülhatárolva. Bármi is, ami szavakkal kifejezhető, csak egy gondolatszerkezet lehet, és mint ilyen, alá van vetve a szavak összes korlátozásainak. A Valóság azonban korlátok nélküli. Ezért minden, szóban adott tanítást vagy kinyilatkoztatást, szavak közlésén alapuló minden tanítást, minden úgynevezett egyesülést az Istennel, amely szavakkal való közlést igényel nem szabad összetévesztenünk az igazság igazi tudásával. Óvakodjunk tehát, nehogy túl sokat tételezzünk föl gondolkodásunkat illetően, azt hívén, hogy amit intellektuálisan megértettünk, az maga az igazság: nem szabad ui. összetévesztenünk a szót a tárggyal magával. Így jogunk van, ha valaki az Istenről, istenségről vagy valóságról beszél, hogy szemantikusan alaposan kikutassuk a szavaknak az őáltala értett alkalmazását, és meggyőződjünk, vajon az illető belső meggyőződésből beszél-e arról, amiről beszél, vagy csak pusztán a levegőbe beszél.

Könnyebb lesz ezt a tényt sikeresen megállapítani ezeknek az előrehaladottabb tanulmányoknak a birtokában. Ha az ilyen analízis közvetlen célja az is, hogy csapást

mérjen a materializmusra és a nyelv használatából adódóan az emberben régi megszokás által kialakult illúzióra, és hogy így elhallgattassa az ilyen szavak (mint anyag idő, tapasztalat és Szellem/Lélek) nem meggondolt alkalmazását – ezáltal elősegítve, hogy az ember változtassa meg a nézetét –; a végső cél azonban az, hogy megmutassa: ami szavakkal kifejezhető, az a valóságnak csak egyik képmása, de nem a valóság maga. Amit csak frázisokba tudunk önteni, az csak egy gondolat lehet, nem pedig a tiszta, korlátok nélküli Gondolatok maga. Amiről csak beszélni tudunk, nem lehet az a leírhatatlan elem, amely a beszédet magát lehetővé teszi. Mert hol van a gondolkodásban vagy a beszédben hely egy korlátoktól mentes és megjelölhetetlen elv számára? Hol van az öntőforma, amelybe a végtelen Semmiséget beleszoríthatnánk? Bárminemű ideát alkossunk is róla tudatunkban, ez végső soron semmi más, mint üres, megtöltetlen szavak sokasága. Abban a pillanatban, amikor erről az Elméről azt gondoljuk, hogy ilyen vagy olyan természetű, vagy ilyen vagy olyan tulajdonságú, elkerülhetetlenül korlátot kényszerítünk rá. Ez meghamisítaná a megértésünket arról, ami a legnagyobb mértékben korlátok nélküli. Az igazság az, hogy ameddig a szavak el tudnak jutni, csak azt mondhatjuk, hogy ez az Elme van, de azt nem, hogy mi is ez.

Ha a Világ Elméről akár azt mondjuk, hogy mozdulatlan, akár azt, hogy örök-tevékeny, csak szellemi ábrázolást adunk arról, ami valójában nem ábrázolható. Bár-

mi, amit mi egyáltalán leírhatunk, nem lehet semmiféle állítás a végső igazságról: legjobb esetben csak valaki igazság-ideájáról való állítás lehet. Minden szó, amelyet erről a Végtelen Létről ejtünk, ha adunk, és kell hogy adjunk neki relatív jelentést, csak csalás és nem leírás. Így minden írás vagy kijelentés csak utalhat rá, de világosan soha ki nem fejezheti, és megfelelően sohasem magyarázhatja meg. Minden ui., amelyet a szavak kemény fala mögé rejthetünk, csak intellektuális fogalom lehet. Ezért legyünk óvatosak. A gondolkodás itt mély misztériumot érint. Nem lehet határozottan állítani, hogy a Legfelső ehhez vagy ahhoz hasonló, de úgyszintén nem lehet bármit is tagadni az Abszolútra vonatkozóan. Itt a gondolkodás antennája egy part nélküli tenger felé a legtávolabbra nyúlt. Annyi mondható csak, hogy a Legfelső Elme VAN. Egy ilyen megfontolt kijelentés talán a legfontosabb, amelyet valaha is tettek.

Korábban láttuk, hogy hogyan foglalja magában elkerülhetetlenül minden szójelentés a létező dolgot, és hogyan utal ennek ellentétjére is egyben, amely elválaszthatatlan tőle. E másik nélkül nem lehetne valójában megmagyarázni az elsőt. A „fehér” szónak a jelentésében benne van, hogy különbözik a „feketétől”. Nem létezhet olyan jelentés, aminek az ellenkezője ne létezne. De itt, a név és szó nélküli hallgatag Elmében e szabály alól az egyetlen kivételt találjuk, az önmagában létező elemet,

amelynek nincs ellentétpárja, mivel minden megjelenik vagy feloldódik benne, az önmagát magyarázó jelentést, amely bármely második dologtól különbözik; az egyedüli Eszmét, amely nemcsak hogy a saját és nem kölcsönvett fényében világít, hanem más ideát is megvilágít, mivel ez az észrevehetetlen tudatosság van jelen bennünk, ez a határtalan Értelem, amelyben minden kisebb értelem lebeg, mint a végtelen óceánban. A Valóság nem különböztethető meg egy másik dologgal szemben, ezért nem alkalmazhatunk rá semmi szót, és nem illethetjük semmi névvel. Nem mondhatjuk, hogy valamilyen különleges tulajdonsággal rendelkezik, sem annak ellentétpárjával. De ha ez a valami valóban korlátok nélküli és abszolút, hogyan zárhatnánk bármit is el tőle? Következésképp nem lehet hozzáilleszteni egyáltalán semmi kijelentést: e tárgyat illetően a legjobb megközelítés, ha jelentőségteljes hallgatásba burkolózunk.

Ahol mind Jézus, mind Buddha mély hallgatást mutatott, senki nem törheti meg e csendet büntetés nélkül. Nem nehéz megérteni, miért vonakodtak ilyen vitába bocsátkozni e tárgyat illetően. Tudták jól, hogy bármiféle állítás, szükségképpen kizárna valami mást. Elméletileg ez a határtalant korlátok közé szorítaná és így meghamisítaná a róla való tanítást. Mivel itt az emberi érzékelésen alapuló gondolkodó tudat szféráján túli területtel foglalkoztak, minden erre vonatkozó kérdés, hogy mi történik ezen a szférán belül, az elkülönített emberi tudat számára értelmetlen és oda nem illő.

És itt olyan területtel is foglalkoztak, amely semmiképpen sem hozható az időn belülire, mivel itt nem különített el semmi kronológiailag előttire vagy utánira, mint ahogy a mély álomban sincs időérzékelés és egymás után következés. Az elme talán találhat a csendben vagy a működésben valamiféle kifejező, de mindig csak szimbolikus kifejezést, de senki nem képes soha kifejezni az elveszett Szót, Isten misztikus Nevét magát. Törekedjünk, amennyire akarunk, mégsem tudunk arról, ami a véges ideák világát meghaladja, semmi tiszta és koherens elképzelést alkotni. A Végső nem analizálható. Nem önthetjük pozitív koncepcióba. Ez a Tudat, amely meghaladja a tér-idő tudatosságot, nem zárható be egy intellektuális kémcsőbe, és nem mutogatható körbe a kíváncsiskodóknak.

A tanulónak nem szabad elfelejteni azonban, hogy e magyarázatoknak nemcsak az a szándékuk, hogy a témával kapcsolatos racionális gondolkodást ösztönözzék, hanem az is, hogy intuíciót keltsenek benne e tárgyról. Következésképpen szükség volt arra, hogy egy minimális magyarázat – mely nélkül a tanuló sötétségben maradna – és egy maximális magyarázat – amellyel az önmagát csaló fényben maradna – közé utat építsünk. A gondolkodás metafizikai művelete az, hogy bebizonyítsa nekünk intellektuálisan, hogy valami létezik, amelyet a gondolkodás maga nem ragadhat meg, mivel ez a valami szuper-intellektuális karakterű. Ez az a legnagyobb szolgálat,

amelyet a gondolkodás számunkra megadhat. Ezért beteljesíti önmagát, amikor alázatosan – mint egy mutató ujj – önmagán túlra mutat. Ha a valóságnak ez a fogalmi alakzata, amelyet a gondolkodás nyújt, csak alakzat, és semmi több, még mindig lényegesen jobb egy korrekt alakzattal rendelkezni, mint egy tévessel, vagy pedig éppen semmivel. És ez valóban az, amit az eddigi erőfeszítéseink valójában elérni törekedtek, ez tehát nem haszon nélküli vállalkozás.

Ha most tudatunkban visszafordulunk tanulmányainkhoz és a titkos figyelő és az általa kivetített személyiség közötti kapcsolathoz, még jobban megérthetjük, miért van az, hogy ez utóbbi annyira nincs tudatában az előzőnek, és hogy miért nem vagyunk soha abban a helyzetben, hogy ezen isteniről tudomást szerezzünk. A személyiség állandóan a fizikai szenzációkkal van elfoglalva, így a saját belső lényegéről való tapasztalat soha nem lehetséges. Mindig kifelé fordul és soha nem befelé, kivéve amikor alszik. Túlságosan a külső világ örökké változó képével azonosul, így nem válhat saját maga szemlélőjévé. Mivel egész lényünk a külső világról szerzett tapasztalatokba olvad bele az öt érzékszerven keresztül, egész figyelmünk kifelé irányul és nem a rejtett, legbenső énünk felé, egész életünk az elmén belül ezen Elmétől való eltávozásból áll. Ilyen helyzetben az „én” nem figyelheti meg többé felszíni életét, mint ahogy a kard sem tudja önmagát elvágni. Mindig úgy ismeri magát, mint aki

az érzékszerveken keresztül összeolvad a külső világgal. Következésképpen soha nincs őszintén és tisztán tudatában önmagának. A figyelmet teljesen visszavonni a világról, megfordulni és a figyelmet saját valójára fordítani, az „én”-nek először is ki kellene zárni ezeket az érzékszerveket: ilyen művelet az, amely rendszerint az alváshoz vagy ájuláshoz vezet. De az ilyen művelet a tudatos önismeret céljára rendszerint haszontalan, bármilyen hasznos is legyen a testi pihenés szempontjából, vagy az önismeretről való gondos elmélkedés szempontjából.

Valójában alvó emberek vagyunk, amikor a tudatosságunk jelen területét összehasonlítjuk azzal, ami lehetne. A rejtett megfigyelő ismeri a személyt, de a személy nem ismeri őt. Hogyan szerezheti meg ezt a tudást? Ez ui. nem hasonló egy kavicsdarabhoz, amely felszedhető, vagy más hasonló tárgyhoz, amelynek észlelhető tulajdonságai: pl. simaság, keménység, kerekség stb. vannak. A kaviccsal összehasonlítva az önmagában létező Elme olyan, mint egy nagy semmi. Ezt ui. nem lehet látni vagy mérni, valójában egyáltalán nem rendelkezik érzékekkel felfogható tulajdonságokkal. Misztikus létünkben ez a legmisztikusabb elem. Nehézségünk az, hogy ez a tiszta tudatosság, ez az örökké jelenlévő elv, amely képessé tesz bennünket a tapasztalatokra, nem egykönnyen képzelhető el, mivel nem egykönnyen lehet képekben felelevéniteni. Nem határozhatjuk meg dimenzió vagy alak szerint, mivel egyikkel sem ren-

delkezik nincs sem kezdete, sem vége. Ha tehát mind a tudomány, mind a metafizika, mind a konkrét és elvont gondolkodás felfedezi, hogy képtelen arra, hogy ehhez a finom valósághoz tudatosan visszatérjen, újra felvethetjük a fejezet elején megfogalmazott kérdést: hogyan lehetséges mégis realizálni? Az előző fejtegetések után ui. a gondolkodás abba a helyzetbe kerül, hogy szeretné végül tudni: vajon a Valóság olyan valami-e, ami csak azért van, hogy egy elérhetetlen távolságból késztesse őket, aminek eleve megoldása nem lehet, és hogy vajon a gondolkodás arra van-e ítélve, hogy egy feneketlen szakadék széléig mehessen, és azt soha át ne léphesse?

A felelet – amelyet a filozófia megerősít – vezet ki bennünket abból a zsákutcából, amelyben találjuk magunkat. Az abszolút Elmét csak olyan értelemben mondjuk megismerhetetlennek, mivel sem az érzékek, sem a gondolkodóképesség nem ismerheti meg közvetlenül. De kereshetjük egy meglehetősen eltérő más úton is. A tudatosság elvét mely magától nem kapcsolódik semmilyen eszméhez vagy különleges formához, más módon kell megismernünk, mint ahogyan az ideákat és formákat megismerjük, amelyek ennek a tárgyait képezik. Ahol az ész csődöt mond, hogy elgondolja az Önvalót, mivel erre nem képes, eggyé válhat azonban vele, ha alázatosan belemerül. Amikor ez történik a megvilágosodott lét adja meg a feleletet, amelyet a korlátolt gondolkodás nem tudott megadni. Abszorbeálódnunk kell, és velünk együtt

valamennyi, teherként cipelt gondolatunknak is abban, amely mind a gondolkodásnak, mind pedig a tapasztalatnak a rejtett alapja. A kísérletnek, hogy megismerjük ezt a rejtett megfigyelőt, olyan kísérletté kell átalakulnia, hogy eggyé váljunk vele. Vagyis a megfigyelő és a megfigyelt dolog közötti különbségnek el kell tűnnie, a gondolat tárgyának az elsődleges Gondolatban magában kell feloldódnia; a tudásnak és a létnek egymással egyesülnie kell. Az „én” és ennek transzcendentális Atyja, az ego és örök tanúja Valahogy frigyre kell hogy lépjenek. Csak akkor lesz belső tudás, ha az alacsonyabb én a magasabbal azonosítja magát. Csak akkor ébredhet az „én” tudatára egy szent elemnek, amely a legbensőbb szentélyében lakozik. Ez az az út, amelyre a filozófia rávezet bennünket.

A tudatosság elemének önmagát kell vizsgálnia, a földi személyiségnek az égi forrással kell egyesülnie amelyet megismerni vágyik. A nyugati pszichológia ezt a fajta kívánságot általában abszurdumnak tartja. Tudománya csak a résztudatosságot ismeri. Következésképpen nem ismeri el a puszta tudatosság működésének lehetőségét sem. Saját tapasztalatának szemszögéből igaza is van, de nincs igaza az érzékeket felülmúló misztikus tapasztalat szemszögéből. Ezért itt a magas rendű filozófiának – amely az abszolút végső megértésére törekszik – el kell hogy váljon az útja a tudománytól amely működésének természetéből kifolyólag szűk látókörű ahhoz, hogy

felismerje a borostyánkőbe rejtett intellektuális zárványt. A filozófia azonban mind az ősi hagyományokból, mind pedig a modern tapasztalatból tudja, hogy az ilyen befelé irányuló önvizsgálat lehetséges, mert ha a megfelelő feltételeket először megteremtettük, az az erő, amely ezt az elemet önmaga megismerésére kényszeríti, vagyis hogy függetlenítse magát a tudat különálló tárgyaitól, kialakulhat. Ilyen magas célt tűz ki maga elé a filozófia háromszoros út megtétele után, melynek eredménye a tudaton felülibe való bepillantást lehetővé tevő belső megvilágosulás kialakulása. Hogy valami létezik, amelynek valódi természete olyan transzcendentális, amely túl van az emberi gondolkodás határain, most már nem kell hogy meglepjen bennünket. Meg fogjuk érteni – ha tanulmányunkat már befejeztük –, hogy ezt a valamit az észlelés egy magasabb formájával foghatjuk fel. Ez a magasabb forma a megértést elősegítő erő, egy tulajdonképpeni belső meglátás, amely látens állapotban mindenkiben megvan, aktívan azonban csak nagyon kevesekben. „Belső meglátás”-nak azért nevezzük, mivel akiben ez megvan, az látni tudja azt, ami van, nem csupán azt, ami megjelenik; bele tud látni a világ mögötti belső valóságba, világosan érezni tudja a minden mulandó formán belüli örök életeszenciát. A látás a test funkciója, a megértés az intelligenciáé, a belső meglátás azonban az Önvaló funkciója. Az ősi titkos tanításban ennek a képességnek az alkalmazását „a transzcendentális tudás szem-felnyitásának”

nevezték. Az intellektuálisan szerzett tudás és a filozófiai belső meglátás közötti különbség hasonló ahhoz a különbséghez, mintha valaki pl. Rómát a valóságban látná vagy csak a térképét. A gondolkodás működése olyan, hogy egyik gondolat követi a másikat, a belső meglátás azonban – mint egy éles nyíl – áthatol egyszerre a jelenségek vastag burkolatán. Amikor az ember gondolkodik egy tárgyról, a tudáshoz csak akkor érkezik, mikor a gondolkodás befejeződik, vagyis egy bizonyos idő elteltével; míg amikor látja ugyanezt a tárgyat, e tárgy létezésének eredendő tudása közvetlen és azonnali. A felsőbbrendű belső meglátás hasonló egy fátyol eltávolításához amellyel valami, ami addig a tudat számára el volt takarva, most érezhetővé, láthatóvá, érthetővé és vele azonossá válik ugyanabban a pillanatban. Ahol a gondolkodó értelem hiába küzd, hogy a gondolkodás és a magyarázat mögöttit megragadja, ez a belső meglátás hiúzszem-élességgel sikeresen felfogja egyetlen megvilágosult pillanatban. Ezzel tulajdonképpen minden tanulmány véget ér a relatív igazságok terén. Ez ui. olyan igazságot közöl, mely egyedülálló és mindent felölelő. Egész, amelyben minden lehető relatív részszemlélet helyet talál, és amelyről valamennyi egymásnak ellentmondó elmélet valójában, ha nem is tudatosan, megpróbálja, hogy magyarázatot keressen a maga gondolati szemszögéből. Ahol a gondolkodás csak a tudás végtelen halmazát rakhatja egymásra vég nélkül, a belső meglátás visszautasítja a részleteket,

mivel azt észleli, ami lehetővé teszi az összes tudást, és amely valamennyi tapasztalt dolog alapját képezi – a titkos Elmét magát. Ez a valóság, amely végül minden élő és élettelen mögött rejtve ott van; amely e dolgokat egy pillanatra láttatja mint árnyékokat az élet nagy képernyőjén; amely kigúnyolja az inkvizitív tudás minden erőfeszítését, hogy felfedezze őt; amelyet a teológusok áthatolhatatlan misztériummal vettek és vesznek körül és amelyre a misztikusok kétségbeesetten tekintenek egy messzi intellektuális távolságból; amely a gondolkodó emberek számára megszédítő a gyöngék részére, pedig összezavaró, gyötrő talány; amely Herbert Spencert arra vezette, hogy a „megismerhetetlennek” nevezze; amely nem adja meg magát sem a gondolkodás bátor előretörésének, sem a féktelen érzelmi kitöréseknek; ez a nagy titok azonban végül mégsem menekülhet előlünk, mivel nem más, mint elménken belül az Elme, és véges énünket megvilágító végtelen Önvaló.

A meditáció három fokozata

Így elérkeztünk egy ponthoz, ahol bizonyosfajta transzintellektuális és misztikus tapasztalat érzékeltetheti velünk, hogy ez az Elme pozitív értelemben tudatosítható és realizálható. Az értelmező szótárban a „realizálni” szó magyarázatául ezt találjuk: „olyan élénken vagy erősen érezni valamit, mintha valódi lenne, megértetni valakinek a saját tapasztalatát; fáradsággal vagy szenvedéssel megszerezni.” Következésképpen most az Elme ilyen személyes realizálásának új útjára kell térnünk és elhagyni a pusztán csak gondolkodást róla. Beszélnünk kell most azokról a módokról és eszközökről, amelyekkel ez a fajta pszichológiai tapasztalat megszerezhető. Nem elég csupán, ha meggyőződtünk a mentalizmus igazságáról, hanem meg kell szereznünk a róla való gyakorlati tapasztalatot is. De a léleknek, amely a földről a magasba akar röppenni, szárnyakra van szüksége. Nincs olyan állat, amelynek birtokában lenne ez a misztikus szem, amellyel az ember rendelkezik; így egy állat sem képes a tiszta Elme nehezen felfogható valóságát valaha is megpillantani, amely saját, nem értett valójának nem ismert lényege. Ennek a transzcendentális képességnek a megismerésében

van az emberi születés egyedülálló lehetősége, amelyet – múló dolgok hajhászásával – elvesztegethetünk, isteni eredetünk keresésében pedig kihasználhatunk.

A megjelenítés korlátozást jelent. Amikor a Világ Elme megjelenítette a világegyetemet, annak korlátozottnak kellett lennie. Amikor az Önvaló kivetítette a személyt, saját tudata egy részét kellett hogy korlátok közé szorítsa. Így az a pillanat, amikor a személy befelé fordulva saját eredetén és természetén elmélkedik, az a pillanat lesz, amely beteljesítheti az ember korlátozottságában, fejlődésében és hanyatlásában rejlő végső remény nagyszerű lehetőségét. Ez szükségszerűen magában foglalja a tudatnak az öt érzékszervtől való elkülönülését. Enélkül nem lehetséges a mentalizmus személyes realizálása, csak az igazságnak intellektuális visszhangja.

Meg kell tanulnunk az érzéki és felszínes létből való visszatérést. Ezt legjobban megfontolt önfegyelmezésen keresztül lehet elérni. A hosszú, háromszoros irányvonal, amelyen haladva a filozófia ezt a fegyelmet megvalósíttatja, nemcsak ennek a célnak az elérését teszi lehetővé, hanem egy magasabb célnak a megvalósítását is: nevezetesen a belső meglátás megszerzését. Ezek párhuzamosan haladnak egymás mellett, nem pedig egymást követik. Ezek: először is a gondolat visszafelé fordítása; másodszor: a gyakorlati tevékenység (céljának) visszairányítása; harmadszor: az érzelmek visszairányítása. Az első mentalista jellegű metafizikai elmélkedésekkel va-

lósíthatja meg, ahogy azt a megelőző oldalakon olvastuk. A második bizonyos értelemben a személyes akarat lemondásával érhető el; erről a könyv végén olvashatunk majd. A harmadikat azáltal szerezhetjük meg, ha a figyelmet rögzítjük rendszeres meditatív, vagy ahogy Indiában nevezik, jógagyakorlatok segítségével. Erről a következőkben szólunk. A jóga kettős jelentésű szó: jelenti egyrészt a folyamatot, másrészt pedig az eredményt, amely felé ez a folyamat halad. A jóga egyrészt szellemi gyakorlatok sora, másrészt pedig az elme összefogott állapota, amelyhez az előző gyakorlatok vezetnek. A jóga mint folyamat állandó erőfeszítést kíván, hogy ezt a befelé forduló koncentráltságot megvalósíthassa, és mint eredmény, a gyakorlatozónak olyan nyugodtságot biztosít, ahol a gondolatok elcsendesednek, és így az isteni háttér láthatóvá válik, amelyet a gondolatok eltakarnak. Amikor az elme működésben van, gondolatok jelentkeznek, amikor elcsendesedik, a gondolatok eltűnnek. Tudatosan mindig is kevesek jutottak el az elme természetes állapotának erre a teljes elcsendesítésére, és így kevesen voltak azok, akik megismerhették, hogy valójában kik is ők tulajdonképpen. A jóga – a legmagasabb értelmezésben – nem más, mint tudatos kísérlet arra, hogy ezt a feladatot megvalósítsa, és így tudatossá válik az ún. „nem tudatos”.

Ki nem észlelte már az önmagáról való elfelejtkezés kellemes állapotát, és ki nem oldódott fel teljesen az életében egy kellemes intellektuális munkában? Ki nem vesztette el már az időérzetét, elfelejtve majdnem teljesen környezetét, akkori bánatát, és talán egyáltalán nem érezve fizikai fájdalmát? Ezt az állapotot már valószínűleg minden ember tapasztalta életében. Ezekben a pillanatokban tudat alatt mindenki meditációt végzett, és a jógatapasztalat kezdeti stádiumát élte át. Arra utal ez az élmény, hogy ha teljesen belső valónkba burkolózunk – a körülöttünk levő dolgok, emberek és események kizárásával –, egy bizonyos, kellemes ideára összpontosítva elménket, az ideákat kezdjük elfogadni, mint az egyedüli valóságot. Részletes és határozott instrukciókat találunk a szerző korábbi könyveiben arra vonatkozóan, hogy hogyan gyakoroljuk a meditáció művészetét. De azóta, amióta ezek a könyvek megjelentek, mind a nagyobb tapasztalat, mind pedig azoknak az erőfeszítéseknek és eredményeknek a gondos tanulmányozása, amelyekről többen számot adtak, kívánatosnak mutatja, hogy bizonyos szabályokat tisztázzunk, félreértéseket korrigáljunk, és röviden néhány vezérelvet kihangsúlyozzunk, amelyek még nem ismerősek és homályosak maradtak az átlagos nyugati olvasó számára. A jóga sikerének titka részben abban a természetes koncentrációs képességben rejlik, amellyel a feladatot meg akarjuk oldani, részben pedig abban az energiában, amit a feladat megoldásába bele-

fektetünk, de legnagyobb részben abban, ha ismételten és szabályosan gyakoroljuk. E tárgyról közöljük a legilletékesebb nyilatkozatát. Buddha mondta a következőket: „semmi mást nem ismerek inflexibilisebbnek, mind a nem gyakorlatoztatott elmét. De semmi mást nem ismerek, ami olyan flexibilis lenne, mint a gyakorlatoztatott elme.” A teoretizálás nem segít, neki kell állni a naponkénti gyakorlatoknak. Ha valaki ezt teszi, és helyesen végzi, sokszor már 6 hónap után is jelentkezik a jó eredmény.

A meditációra azonban megfelelő helyre és időre van szükség, és olyan rendszeres szokássá kell hogy váljon, mint az étkezés, és olyan vonzóvá, mint ahogy egy jó ebédet elfogyasztunk. Az embernek ezt a gyakorlatot nem csak alkalomszerűen, üres óráiban kell végeznie. Ez a rendszeresség talán napi programjának kis átrendezését követeli meg, talán kis kényelmetlenséggel jár együtt, de ha bármi ilyen kisebb áldozatot is követel tőlünk, egészen biztosan jóval többet ad majd vissza. A szokás kormányozza az ember életét. Az az ember, aki megtanulta, hogyan teremtsen új szokásokat, ellenőrizni tudja azt, ami az életét szabályozza. És a legjobb szokások között, amelyet az ember felvehet, találjuk a meditációt. Nemcsak hogy hangsúlyozni, hanem túlhangsúlyozni szeretnénk e szokásnak a modern életbe való bevezetésének sürgős szükségét és értékét. Kétségtelen, hogy vannak nehézségek, pl. hogy mikor találjunk

rá időt. A legtöbb ember a tevékenységek és szórakozások hálójába úgy belegabalyodik, hogy a szabadulás nehéznek tűnik. Ezek közül néhány természetesen fontos, hogy legyen, de sok olyan is van közöttük, amelyek nem azok. A megkülönböztetni tudás – ti. hogy mi fontos számunkra és mi nem – nagyon fontos. Ugyanaz az ember, aki panaszkodik, hogy a napi tevékenység és az elkerülhetetlen munkák elvégzése után már túl fáradt ahhoz, hogy meditáljon, ha arra kérnénk, hogy csinálja akkor a gyakorlatot reggel, azt felelné, hogy reggel az öltözködéssel, reggelizéssel stb. van elfoglalva. Vagyis soha nincs ideje rá! Ha azonban valaki lényeges jutalmat ígérne neki az egyes gyakorlatokért azt tapasztalnánk, hogyan alakítaná úgy a napirendjét, hogy találjon rájuk időt. Valószínűleg lefaragná a programjából a kevésbé fontosakat, egy kicsit korábban kelne fel, vagy valami hasonlót csinálna. Mert az ígéret után nem kelletlenül, hanem boldogan keresne időt az idejéből ezekre a gyakorlatokra. Ezek csak akkor látszanak rettenetesnek, ha az ember nem látja a gyors és megfogható jutalmat értük. E gyakorlatokhoz való helyes szellemi hozzáállásunk tehát lényeges. Ezeket a gyakorlatokat kezdetben naponta kell végezni ugyanazon a helyen és időben, de egy bizonyos előrehaladás után már nem szükséges sem a helyhez, sem az időhöz való ragaszkodás. Szerzetesi monostor nem szükséges e gyakorlatok kivitelezéséhez, mert az ilyen mesterséges visszavonultságban szerzett előrehaladás gyakran

illuzórikusnak bizonyul, és az első komolyabb próbatétel után megsemmisül, míg a rendes, szokásos életvitel mellett végzett gyakorlatokból származó előrehaladás szilárd és erős lesz az ellentétes környezeti körülmények között is.

Vannak bizonyos fizikai akadályok, amelyek megnehezítik e gyakorlatokat. Ilyen pl. a zaj. Minden külső hang felnagyítva jelentkezik a meditáció belső csendje alatt. Így csendes és alkalmas helyet kell keresni. A második akadály az, amelyet más személyek zavaró jelenléte vagy hatása idéz elő, ez a zavaró hatás azonban – az előrehaladás után – csökken. A harmadik akadály a test nem szilárd tartása: vagyis ha a test nem nyugodt, hanem izgő-mozgó vagy görcsösen merev. Különösen akadály ez ha a fejet érinti ez a hatás. Ezért jobb, ha a gerincet egyenesen tartjuk. Ha székben ülünk, legyen olyan magas, ami a lábnak éppen kedvező. Hátunkat megvethetjük a falnak vagy a szék támlájának is. A negyedik akadály a rossz egészségi állapot. A fájdalom és nyugtalanság és a test valamilyen bántalma, ha elég erős, megakadályozhatja a figyelem összpontosítását, és így a meditáció gyakorlását. Ezt kiküszöbölendő minden jelenleg létező eszközt, tudást, ortodoxot és nem ortodoxot igénybe kell vennünk, nem felejtve azonban el, hogy ez az a terület, ahol a személyes karma gyakran különösen aktív. Paradox módon azonban nem kevés esetben a betegség okozta

kényszerű szabadidő elősegítheti a meditációt míg a betegség előidézte csömör a test iránt ténylegesen meditatívvá teheti az elmét.

Ezek a fizikai akadályok gyakran persze nem könnyebben eltávolíthatók, mint az érzelmek. Az érzelmi lehangoltság, kétségbeesés és depresszió, keserűség vagy indulat, sőt a túlságosan csapongó képzelet szintén akadályt jelentenek. Ezért a gyakorlat elején minden személyes dologgal kapcsolatos gondolatot lehetőleg el kell ejteni, minden felmerülő – legyen az akár kellemes vagy fájdalmas – érzést ki kell zárni, a figyelmet vissza kell vonni a napi elfoglaltságból, a szemléletmódot általánosítani kell a gyakorlat folyamán.

Modern városlakók részére általános akadály a szellemi kimerültség, amelyet a mai hajszolt és zaklatott életforma vált ki. Bár bizonyos személyek éppen a fáradtságban végezhetik sikerrel a gyakorlatokat, mert a meditáció nyugalmat ad nekik; mások viszont úgy találják, hogy fáradt elmével kevés haszon származhatna a meditációból. Ilyen esetben jobb, ha először kipihenik magukat és csak pihenten látnak hozzá a meditatív gyakorlatokhoz. Jó felfrissülést adhat, ha néhány percig hanyatt fekszünk egy teljesen sima felületen (pl. szőnyegen), lábunkat, kezünket teljesen elernyesztjük, és egyenletesen ki- és belélegzünk, a lélegzések számát lassan lecsökkentve. Semmiféle pirulát vagy gyógyszert nem kell használni.

Egy másik pszichikai akadály a türelmetlenség. Az első kísérletek a meditációval olyan rettenetesnek tűnhetnek sokaknak, hogy legtöbben rövidesen fel is hagynak velük. Ilyen kellemetlenség természetesen adódik abból, hogy egy időben két ellentétes hatás érvényesül. Gondolataink nem szoktak hozzá, hogy befelé irányuljanak valamire, ami távolinak, nem valódinak és homályosnak látszik, mivel ahhoz voltak hozzászokva, hogy a határozott és áttekinthető dolgok világa felé irányuljanak. Könnyebb abbahagyni az ilyen egyenlőtlen küzdelmet, mint folytatni. Következésképpen türelmesnek kell lenni, ha egy napon enni akarunk annak a gyümölcséből, amit elvetettünk. Mindenkinek, aki ezekhez a gyakorlatokhoz hozzákezd, meg kell győznie önmagát, hogy az eredmény egy napon biztosan jelentkezni fog. Az ilyen reménynek azonban nem szabad túlzottnak sem lennie. Kezdetben minden erőfeszítés rettenetesnek tűnik gyakran unalmasnak, de később spontánná, kellemessé, sőt érdekessé válik.

A jógában az első és utolsó lépés is a koncentráció. A figyelem teljes koncentrálása a siker egyik fontos titka. Minden nagy eredmény intenzív gondolkodásnak vagy összefogott elmeműködésnek a következménye. Amíg a gondolatnak és az érzésnek gátat nem vetünk, hasonlóak lesznek a levegőbe engedett gőzhöz, holott ezzel a gőzzel mozdonyt is hajthatnánk. A tervezőmérnök megkísérli, hogy az erőt néhány ki-

választott irányba irányítsa. Így az erő nagyobb intenzitást tud kifejteni és többre képes, mintha több irányban engednénk működni. Analóg módon a szellemi energia irányítását is meg kell tanulni, amivel növelhető az intenzitása és hatása. A lencse egy pontban összegyűjtheti a nap sugarait, és ha ebbe a pontba papírt helyezünk, azt képes meggyújtani. A kígyó átható szemekkel figyeli áldozatát: ezek a fentebbi hasonlatok mind arra utalnak, hogy milyen fokú szellemi koncentrációra van szükség. Ha ezt az ember nem egykönnyen éri el, azt jelzi, hogy figyelme még nem összpontosult csupán egy pontra, hanem szerteszóródik. Ezért amíg a figyelem nincs teljesen lekötve, a koncentrációs gyakorlat sem járhat sikerrel. Nem sok haszonnal jár az, ha egyfajta gyakorlatot csak azért kezd el az ember mert valaki másnak is ez tetszett, és sikert ért el vele. Azokat a gyakorlatokat kell kiválasztania, amelyek érdeklődésének és képzeletének legjobban megfelelnek. Ha így tesz, nem lesz szükség arra, hogy akaratát megfeszítve és mesterségesen előidézve koncentráljon mert úgy fogja érezni, hogy spontán megy előre a tárgyról való természetes abszorpcióba.

Kezdheti azzal, hogy figyelmét egy bizonyos pontra függeszti, ami lehet vagy egy külső tárgy, egy belső idea, vagy csak egyszerűen egy önmagán belüli pont. Tudatát kontroll alá kell vonni és kényszeríteni, hogy egy gondolatnál vagy gondolatsornál, vagy egy tárgyon vagy a tárgy egy részén maradjon, kizárva ezzel az összes többi

gondolatot. Gondolatait úgy kell megfékeznie, mint egy vad elefántot, az emlékezet kordájánál fogva egy puszta választott tárgyhoz vagy dologhoz kötve, és nem engedve, hogy cél nélkül ide-oda csapongjanak. Elkerülhetetlenül szükség lesz, hogy ismételten visszatérítse őket az ember, valahányszor eltérnek a választott tárgytól; ez a művelet mind ügyes kezelést, mind pedig reménnyel teli állhatatosságot kíván. Egy fizikai tárgy azonban csak a kiindulópont lehet hogy képessé tegye az ember nyüzsgő gondolatainak összeszedésére és rögzítésére. Később vissza kell vonnia figyelmét a külső tárgyról, és teljesen ki kell törölnie. Ezzel a jóga első (koncentráció) szakasza befejeződik, és beléphet a másodikba (meditáció).

Metafizikailag a jóga valójában a tudat visszavonása a nem Önvalótól az Önvalóba; valamennyi zavaró gondolat és képzet megszüntetése amelyek eltakarják a valódi öntudatot. Ezt egy gondolatfonál megragadásával és szoros tartásával lehet elérni, egy ideára való magas fokú koncentráció segítségével; ez a gondolatidea először bármi lehet később azonban szellemi kell hogy legyen. A meditációnak mindig arra kell irányulnia, hogy egy erősödő vágyódás a puszta gondolatnál valami magasabb rendű felé összpontosuljon.

Az értelmező szótár szerint a meditáció jelentése: „zárt vagy folytonos gondolkodás”, de misztikus értelemben használva ennél jóval többet jelent. Az embernek ér-

zékszerveit be kell zárnia a külső világ előtt, figyelmét pedig vissza kell vonnia gondolataitól és vándorló képzeletétől. Mivel ez nem könnyű dolog, ezért türelmes erőfeszítésre van szükség. Egész napon keresztül az ember elméjét különböző fogalmak ostromolják állandóan. Csak az alvás vagy a misztikus, gondolat nélküli állapot szabadítja meg az embert ettől a véget nem érő ostromtól. Ezért az összpontosított figyelem teljes erejét mélyen befelé irányítva – a külső környezet visszahúzó hatásának és ellenőrzése alá vonja az érzékek irányította gondolatait –, sikeres lesz, hogy a tudat misztikus gyökeréhez eljusson, amely a valódi „én” szegélyén található. Ezeknek az erőfeszítéseknek végül – az Önvaló Kegyelme segítségével – meglesz a nagyszerű eredménye, mivel egy napon az emberben az az izgalom, amely elkerülhetetlen következménye az élettel szemben elfoglalt, mereven szerezni vágyó magatartásának, hirtelen megszűnik. A feszültség, amely vággyal kitöltött létének velejárója, teljesen felenged. Ezzel a lélek békéje száll föléje, és amikor a meditáció a legmagasabb pontra ér, elérkezik a jóga harmadik szakasza: a kontempláció, amikor az intellektuális gondolkodás megszűnik, és szellemi képzetek nem jelentkeznek többé. Ekkor a figyelem spontán megszabadul valamennyi tárgyától a tudatot kivéve, és központja áttevődik a fejből a szívbe. Így az akarattal kényszerített koncentrált gondolkodásból fokozatosan átmegy a passzív befogadásba, a szellemi tevékenységből a nyugalomba.

A sikeres koncentráció mintegy 2,5 percig tart. Ez idő alatt az elme zavartalanul csak egy tárgyhoz, ponthoz vagy gondolathoz kötődik. Ez az idő nem tartalmazza a szokásos előkészítési időt, amely a test, az érzelmek elcsendesítésére, idegen gondolatok kizárására szükséges: ezzel a föntebb megadott idő megháromszorozódhat vagy még ennél is több lehet. A sikeres kontempláció időtartama kb. 26 perc. Szükségtelen és nehéz is ennél hosszabb időt erre igénybe venni.

A művészet, a művészet aktív művelése vagy passzív szeretése, a természetszeretet szintén elősegítheti a misztikus állapot létrejöttét. A művész saját szellemi képeit – legyenek azok gyönyörű melódiák vagy kőbe faragások vagy színes festmények – tárja föl mások előtt, ezek a képek jelennek meg a legszebb alkotásokon. Így minden valamirevaló művész szükségképpen mentalista kell hogy legyen. De amit a művészzseni tudat alatt és időszakonként az alkotás ihlete alatt fejleszt ki magában, a misztikus ugyanazt tudatosan és rendszeresen teszi. A meditációnak azonban az emberiség mindennapi életében is hasznos értéke lehetne. A béke, a magasabb rendű közömbösség, amelyeket az ember e pillanatokban kialakíthat magának, rohanó világunkban becses értékűek lehetnek. Ezért csak sajnálni lehet, hogy a meditáció önkéntes gyakorlása jelenleg majdnem csak a szerzetesek és misztikusok kizárólagos privilégiuma, és Nyugaton – Kelettel összehasonlítva – annyira nem kultiválják. Egyik célja

ennek a könyvnek éppen az, hogy e művészetet szélesebb körben próbálja elterjeszteni. Mindenkinek – és nemcsak néhány kolostorba visszavonult remetének – meg kellene tanulnia meditálni. A modern Nyugat túl hosszú ideje áldozata már annak a nem kiegyensúlyozott nézetnek, amely szerint az életet a tevékenység teszi egyedül; túl régóta szentelte már magát csak a napi, külső életének, és csak ha némelykor akadt néhány szabad pillanata, akkor gondolkodott el, akkor is csak zárójelben, az örök témákon. Egy idegileg túlfeszült tömegtermeléses társadalom – amely elvesztette az arányérzékét, és azt véli, hogy az embert teljesen kielégítheti a gépek zaja és a túlzsúfolt városok lármája, amely türelmetlenül fordul el belső énjének meghallgatásától, az életnek ihletett művészek vezérelte mélyebb zenéje hallgatásától, a természet mély csendjének élvezésétől –, ez a társadalom sajnálatra méltó patológiai eset. Napi élete túlságosan csak kifelé irányuló. Ezt a kiegyensúlyozatlan és érzéketlen állapotot nevezik mégis „természetes”-nek. De a befelé irányuló állapot nem természetellenes állapot – mint ahogy sok ostoba ember vagy kontár tudós gondolja. Valójában annak a részét képezi, amelynek egy normális ember teljes állapotát kellene hogy alkossa. A nyugati társadalom gyógyulása csak az elveszett egész bölcs visszaállításából adódhat. Ezért kell alkalmaznunk a meditáció technikáját, hogy visszaszerezhessük az elveszett egyensúlyt.

Eddig mind az átlagos misztikus, mind a filozófus útja megegyezik; itt azonban útjuk kettéválik. A filozófus ui. tudja, hogy amit eddig elért, még nem az utolsó, amit elérhet. Az a lét, amelybe így eljutott, és ahol a Végtelen már sejlik ugyan, még nem maga a Végtelen. Valójában nemcsak hogy egy további utat lát innen, ami távolabbra vezet – ahol a misztikus már nem lát semmit – hanem azt is észleli, hogy a meditáció maga is csak egy fázist jelent, amelyen szintén tovább kell haladnia. Így a végső út hármas karakterű, amelynek a kerek egysége teljesen jogosult arra a tiszteletre, hogy filozófiainak nevezzük.

Hogy miért van szükség a kontempláció magasabb formáira, arra ***„A jóga titkos tanítása”*** c. könyvben már igyekeztünk választ adni, de a még fontosabb indokok leírását a következő fejezetekben találjuk majd meg. Most legyen elég annyi, hogy a filozófus nem olyan balga, hogy a jóga alacsonyabb szintjén elérhető értékes eredményeket lebecsülje és semmibe vegye. Ellenkezőleg, fel is használja őket magasabb céljai elérésére. Csak azt vallja, hogy az embernek nem szabad megállnia a hegy egyik oldalán, hanem át kell jutnia a másik oldalra, ahol a teljes megvilágosulás lesz az osztályrésze, vagyis nem szabad megállni a félúton, ahol félhomály veszi körül.

Az intuíció

Bár a filozófiai tanuló, aki idáig elérkezett, már kellően fel van vértezve a meditáció magasabb formáinak elsajátítására, amely a filozófiai megkülönböztetés jógájának részét képezi, a széles körű tapasztalat azonban azt mutatja, hogy még könnyebb lesz számára ez a vállalkozás, ha bizonyos fokú intuitív képességre tesz szert először. Sok alkotó művész és sok laikus, akik a művészi alkotásokat értékelik, birtokában vannak ennek a képességnek, bár nem értik azokat a szabályozó törvényeket, amelyek kialakítják, sem azokat a feltételeket, amelyek között ez a képesség működni képes. Hasznos lesz tehát áttekinteni, mit lehet tenni gyakorlatilag, ha ezt az intuitív képességet ki akarjuk fejleszteni magunkban, amely tulajdonképpen előiskolája egy ennél még magasabb képesség, a belső meglátás megszerzésének. De még ennél is fontosabb az a tény, hogy a legtöbb misztikus annak veti alá magát, amit intuíciónak (misztikus tudásuk alapvető forrásának) neveznek. Ezért is szükséges, hogy megértsük, mi is az intuíció valójában, mi a helyes és mi a helytelen módja az alkalmazásának, és hogy hogyan különböztessük meg a valódit az utánzattól.

Ha emlékezünk az 5. fejezetben az intuíció rejtett forrásával és valódi jellegével kapcsolatban elmondott tényekre, felvetődhet joggal a kérdés: lehet-e gyakorlati módszert kialakítani hogy ilyen nehezen megfogható akaratunktól nem függő és nem tudatos aktivitás ébredjen fel bennünk? A felelet határozottan igenlő. Bár azt nem lehet pontosan állítani, hogy az intuíció olyan képesség, amelyet bárki megszerezhet. Ahogy a mély álom és az elme tudat alatti működésének vizsgálatánál láttuk hogy a forrás, amiből ez a képesség táplálkozik, örökké jelen van bennünk. Amit az ember valójában tehet, az csak az, hogy figyelmét erre a forrásra összpontosítja. Ez viszont már nem minden emberben van meg egyformán ugyanúgy. Az az akarat, amellyel ezt teszi, és ahányszor ismételten ezt teszi – ezek azok az értékmérők, amelyekkel egy emberben az intuíció kialakulási valószínűsége mérhető. Emlékeznünk kell arra is hogy bár az intuíció működési területe igen tág: pl. elősegítheti a különböző intellektuális nehézségek leküzdését, eligazítást adhat a mindennapos dolgokban, vagy ihletet adhat művészi munkák alkotásához; működésének alapelve azonban mindig ugyanaz. Ha bárki valamilyen tárggyal kapcsolatban megvilágosulást vagy vezetést akar szerezni, amikor valamilyen fontos probléma megoldása előtt áll, és az összes szokásos lehetőséget már kimerítette, hogy ezt megoldja, az első fontos lépés, amelyet ezen az úton kell tennie az, hogy higgyen benne, hogy a problémájával kapcso-

latos válasz már megvan saját magában, de hogy ez a mindennapi tudatosságának szintjére emelkedjen, fel kell hoznia elméjének mélyebb szintjeiről. Az ilyen bizalmat nem szabad helytelenül értelmezni, mert a felelet sikeres kifejezése nem lehet teljesen mentes a karmikus tényező akadályozó vagy segítő közreműködésétől. Természetesen a következő lépésnek annak kell lenni, hogy az elmét a teljes figyelem megfeszítésével a problémára kell összpontosítani, a gondolkodás erejével annak különböző aspektusait megvizsgálni. Ez a problémára vonatkozó rendelkezésre álló tények bizonyos fokú összegyűjtését kívánja meg. Az ilyen koncentrációt néhány napon keresztül meg kell ismételni, talán néhány héten keresztül is, az egyedi esetektől függően, de máskor nem szükséges.

A harmadik követelmény nagyon fontos. Az ilyen módon végzett koncentráció után elő kell segíteni, hogy a felelet a tudat mélyebb szintjéről a magasabba kerüljön át. Ezt paradox módon azáltal érhetjük el, ha a témával kapcsolatos összes gondolatot száműzzük. Ennek az eljárásnak a magyarázata az, hogy az intuíció nem kelthető életre a személyes akarattal. Megjelenése ettől teljesen független. Amikor az ember úgy érzi hogy gondolat-gubancba került, és gondolkodással nem tud előbbre jutni, jobb ha passzív magatartást vesz föl, abbahagyva a probléma, mindenáron gondolatokkal megoldani akaró erőltetését. Amikor az ember elfárad, hogy ilyen helyzetben

tovább hajszolja magát a megoldás keresésében, legjobb az, ha egy időre teljesen abbahagyja a keresést. Amennyire csak tudja, meg kell hogy szabadítsa az éber tudatát az örökké tartó aprólékoskodó gondolkodás nyűgétől amely görcsösen csak a személyes erőfeszítés alkalmazásával akarja megoldani a problémát. Figyelmét el kell vonnia a tárgyról, és gondolatait valami más felé kell fordítania. Szellemi pihenőt kell tartania. Amit aztán a felszíni tudat nem volt képes megoldani, azt most az elme mélyebb rétegébe kell irányítania – azzal a meggyőződéssel, hogy ott van a helyes válasz a problémájára, amelyet keres. Hogy ezt a választ képes lesz-e megkapni, az más kérdés. Különös azonban, hogy ha így tesz, vagyis ha abbahagyja a megoldás keresését, nagyon valószínű, hogy váratlanul a kérdés újra visszatér – a helyes felelettel együtt. Amíg az intuitív feleletet keresi, az többnyire elrejtőzik és várat magára. Amikor azonban az ember abbahagyja a keresést és leül, talán hogy megigyon egy csésze teát, vagy hogy sétáljon egyet a megoldás lehetősége feldereng! Így aki az intuíció segítségét keresi, a szellemi koncentráció után teljesen el kell hogy ejtse a megoldandó problémát, és nem szabad erőltetnie korábban a megoldást, mint ahogy az elme képes lesz rá, hogy a megoldást a felszínre hozza. Ha az ember így tesz, a keresett megoldás spontán jelentkezhet, vagy váratlanul egy hirtelen megvilágosulásban részesül. Ha túlzásba viszi a tárggyal kapcsolatos feszült gondolatait, önkéntele-

nül megakadályozhatja annak a megoldásnak a létrejöttét, amely mélyebb énjéből származik. Másrészt azonban a gondolkodás is szükséges a megoldáshoz, mert ha túlságos nemtörődömséggel kezeli a problémát, nem érdemli meg, hogy a belső megoldást megtalálja rá. A megfelelő egyensúly megtalálása tehát szükséges, ami megfelelő gyakorlat után elérhető.

A mély alvás és az elme rejtett szintje közötti kapcsolatot már említettük , amikor az intuíció és az alvás közötti kapcsolatról volt szó. Az eddigiek birtokában most már megérthetjük, hogy az intuíció, művészi inspiráció stb. létrejöttét elősegítő felszín alatti elmeműködések valójában nem az alvás alatt fejtik ki hatásukat, mint inkább azon a határterületen, amely az ébrenlét és az alvás között található, amely bizonytalanul mindkettőt átfedi. Ez az oka annak, amiért a keleti fakírok vagy a nyugati látnokok fél-transzállapotba merülnek, amikor intuitív tudásra akarnak szert tenni. Következésképpen az eljárás negyedik fázisa az lesz, hogy ismételten fel kell vennünk a témát, foglalkoznunk kell vele, töprengeni rajta – mielőtt pihenni akarnánk a nap folyamán, vagy elalvás előtt. Ha így teszünk, az lesz az eredmény, hogy valami belső antenna alakul ki bennünk, amely az elme ún. tudat alatti rétegébe lenyúlva hozhatja felszínre a tudást olyan mélységről, ahová a mindennapi tudat nem ér le. Ilyen alvás vagy félalvás alatt az elme a legnehezebb problémát is megoldhatja – bár az elme

tudatos működése szünetel, és később, teljesen önakaratából ezt a megoldást meg is jelenítheti talán mint magától értetődő ötletet, vagy mint álomtapasztalatot, vagy mint a szórakozottság pillanataiban keletkező képzetet. Az a mondás, hogy „aludjunk rá egyet”, tehát mély igazságot takar. Rodin, a híres francia szobrász mondta a barátainak, hogy álmaiban valójában előre látta legjobb művészi alkotásainak képét. Niel Bohr, a tudós és fizikus szintén egyik álmában fedezte fel híres atomelméletének alapelveit.

Az ötödik tényező, amit figyelembe kell venni, az, hogy az intuíció igen gyorsam múló és finoman törékeny valami, mint a legtöbb álom, amely eltűnik a felébredés után. Az ember sokszor észre sem veszi, és nem tudja, hogy a látogatóban nem ismerte fel a várt vendéget. A hang, amely olyan halk és finom, gyorsan elhal a túl szkeptikus ész és a hitetlenség, valamint a megszokás és a külső tevékenységek nyomására. És még ha meg is hallja az ember, a múlékonysága miatt sokszor nem tulajdonít neki különösebb jelentőséget, és így azonnal elhalkítja magában anélkül, hogy tudná, mit is tesz. Csak később jöhet rá, hogy hibázott, fájdalmas események átélése után. Akkor sajnálkozva gondol majd vissza arra a halk figyelmeztető hangra, amelyet nem akart követni. Ezért meg kell tanulnia, hogy figyelni tudjon a legfinomabb,

bensejéből jövő figyelmeztetésre is, és hogy követni tudja addig is, míg ez a hang erősebbé nem válik.

Egy analógia segíthet bennünket ennek a pontosabb megértésében. Aki szabadidejében azzal foglalatoskodik, hogy a rádiója keresőgombját forgatja, mert valami érdekes műsort vagy zenét akar fogni, sokszor tapasztalja, hogy az állomás, ahonnan ilyen műsor jön, nagyon távolinak és halknak tűnik. Ha türelmetlen, továbbforgatja a gombot, míg valamilyen erősebb adás el nem nyomja; az előbbi halk adást a finomabb beállítóval kell fogni, így az adás tisztábbá és idővel erősebbé válik. A kezdeti intuíció hangja is valami ehhez hasonló. Először valami könnyű gondolat-érzéssel kezdődik, de gyorsan tovatűnik, ahogy jött. Ezért meg kell ragadni, ha az ember egyáltalán meg tudja ragadni. Ha tudatlanul vagy tudat alatt nem nyomja el, hanem figyelmét megfeszítve rákoncentrál, lassanként ez az érzés felerősödik, és olyan ötletté válik, aminek az igazsága magától értetődő lesz, ahogy a tudatban kialakul és formát ölt. Nem elég azonban az intuíciót helyesen felismerni, és világosan megérteni, amit mond. Meg kell tanulni engedelmeskedni is neki. Ha a parancs talán nem is tetszik, és személyes okokból halogatja az engedelmeskedést, olyan értékes lehetőséget mulaszt el, amelyet később bánni fog. Az engedelmesség azonban rövidesen békével árasztja el, amely az idő előrehaladtával mindinkább növekszik.

A hatodik követelmény szükségszerűen az előzőekből adódik. Meg kell tanulni türelmesen várni a helyes válaszra. Az intuíció létrejöttének erős akadálya a türelmetlen vágy, hogy a választ problémánkra minél előbb megkapjuk, mielőtt mélyebb szellemi folyamat azt a felszíni tudathoz lenne képes közvetíteni. Az éretlenek ezért gyakran ál-intuícióban részesülnek, amelyet a saját, vággyal teli gondolkodásuk hoz létre. Ezt kikerülendő, nagyfokú türelemre van szükség, amely hajlandó addig várni, amíg a helyes válasz megérkezik. Ezeknek a gyakorlati részleteknek a vizsgálata azonban nem szabad, hogy ahhoz a téves elképzeléshez vezessen, hogy az intuíció csak egyféleképpen keletkezhet. A felelet, amit az ember a problémájára keres, vagy a teremtő ihlet, amely után az alkotó művész sóvárog, néha külső közvetítő úton érkezhet: pl. egy könyv, amit találomra felnyit, egy beszélgetés közben kiragadott mondat vagy baráttól kapott levél adhatja meg sok esetben a választ. Az ilyenfajta különleges események elveszítik különlegességüket, ha az ember már jól megértette a lét mentális alapját, amikor felismeri, hogy az elmének ugyanaz a mélyebb rétege köti össze az embereket és a dolgokat.

A hetedik fontos szabály az, hogy minden valódi vagy vélt intuíciót vessünk alá az intelligencia legerősebb vizsgálatának. Ebben természetesen a gondolkodás játssza a legfontosabb szerepet, de ahol erre mód van, a tapasztalatnak vagy más tekintélyek-

nek az alátámasztása is jó, ha van. Ez elsősorban a téves és álintuíciók kiszűréséhez fontos, amelyek könnyen öncsaláshoz vezethetnek. Ha az ember vakon hisz, és később csalatkozni fog, egyedül saját magát hibáztathatja érte. Talán a tagadhatatlan erős hatás ereje, ami lenyűgözi és áthatja, megbénítja racionális gondolkodását, hogy az intuitív hatás korrektségét kritikailag megvizsgálja és ellenőrizze. Nem helyes azonban, ha az intuitív meggyőződés érzését elegendő bizonyítéknak tartja az intuíció valódiságának elbírálásában. Kétségtelen, hogy mire az ember eljut a valódi intuíció működési területére, át kell mennie először az álintuíciók csalóka világán. Ez természetesen nem könnyű dolog, ha nem vette és nem veszi figyelembe, vagy lebecsülte a metafizikai tanulmányokat. A felelet sokszor nem tiszta, kevert formában jelentkezik, mivel az embernek vágyaival, kívánságaival, reményeivel és önzésével kell megküzdenie – amelyek mind autentikus intuíciónak álcázhatják magukat, holott nem azok. E hamis álarcok feltárásának egyik módja az, ha megvizsgáljuk őket: a nem valódiakra általában jellemző, hogy hangosak, lerázhatatlanok és szenvedélytől fűtöttek, az embert kényszerítik és siettetik, hogy minél hamarabb cselekedjen. Ha az ember ezeket a szimptómákat észleli, nagyon valószínű, hogy képzelt intuícióval van dolga, amely saját személyes érzéseinek forrásából táplálkozik. Az autentikus intuíció hangja rendszerint a belső csöndben hallatszik. Az érzelmi háttér ennél is kirajzolód-

hat, de mindig csak háttér marad és nem az uralkodó tényező. Mindkét fajta intuíció úgy tűnik, hogy teljesen világos és magától értetődő. De az álintuíció önző vágyakkal és személyes izgalommal terhelt, míg a másik soha. A valódi intuíció 3 fő ismertetőjele az, hogy halk, világos és biztos.

Az embernek világosan meg kell értenie, hogy bár az intuíció mindig tökéletesen működik, az ő felfogóképessége azonban nem mindig, és hogy bár az intuíció mindig hibátlan, az ember megértése azonban nem mindig az. Sőt arra sincs semmi garancia, hogy a folyamodásra mindig érkezik válasz. Az ember kialakította karmikus tényezőnek e téren mindig fontos szerepe van. Vannak olyan időszakok, amikor ez a hatás meggátolja az intuíció kialakulását vagy működését. Ilyen esetben az a bölcs dolog, hogy nem erőlteti – nehogy az álintuíció csapdájába essen –, hanem a probléma megoldásánál csak a szokásos eszközöket és utakat-módokat használja fel. Ezért az intuíciónak tulajdonított hibák valójában nem hozzá tartoznak. Ezért is szükséges, hogy az ellenőrzésnél e három jellemző meglétét megvizsgáljuk. Ennek a szükségességét egy történelemből vett példa is megmutatja Hitlert az intuíciója vezette, hogy a háború korai szakaszán semmibe vegye generálisainak szaktanácsait bizonyos fontos stratégiai kérdésekben, és ez meglepően sikeresnek bizonyult az eredmények szempontjából; mégis valószínűleg ugyanez az intuíció vezette a háború későbbi szaka-

szán is, hogy Himalája nagyságrendű végzetes baklövéseket kövessen el. Mint ahogy az embernek meg kell fontolnia, kövesse-e a megbízható intuíciónak parancsát a jó szerencséjében, ugyanúgy meg kell fontolnia, hogy kövesse-e az álintuíciónak parancsát a balszerencséjében. A téves intuíciónak való engedelmesség sokaknak sok szenvedést okozott már, és sok embert döntött szellemi és anyagi nyomorba.

Az ember szellemi fejlődésében két szakaszt lehet megkülönböztetni, és csak az elsőben van szükség a követelmények ilyenfajta igazolására, mivel ekkor az ember fogékonysága még hibás, nem biztos és nem szabályos. De ez sajnos az a szakasz, ahol a legtöbb ember van és marad is. Csak amikor hosszú tapasztalat és az eredmények gondos megfigyelése után az ember teljesen megismeri azt a módot, ahogyan az intuíció működik, csak akkor fedezheti fel azonnal annak autentikus jeleit, és így nem áll ellen működésének; csak akkor nem kell alávetni a kritikai elemzésnek. Ekkor az elemzés már hibás is lenne, mivel az intuíció képessége magasabb, mint a gondolkodásé, és olyan mélységekbe is behatolhat, ahová a gondolkodás nem juthat el. Ez a fejlettségi fok azonban nem általános. Ezért hangsúlyoztuk az első kötetben, hogy nagyon nagy szükség van a pszeudointuíció és e nagyszerű képesség közötti diszkriminációra. A misztikusnak különösen fontos, hogy megértse ezt, mivel sokszor intuíciónak hiszi azt, ami csak szellemi terméke, de fontos megérteni a materialistáknak

is, mivel mindig összetéveszti a létet annak lényegével. Ha az ember azt hiszi valamilyen rendkívüli ösztönzésről, hogy isteni eredetű, holott egyáltalán nem az, nem kétséges, hogy kockázatos helyzetbe viszi önmagát. Bárki, aki valamilyen problémára, amely keresésének útján vetődik fel, intuitív megoldást akar találni, szembe kell helyeznie magát azzal a nagymértékű elfogultsággal és egyéni ösztönzéssel, amely mindenfelé Isten valódi hangjának álcázza magát.

Az „intuíció” kifejezést sajnálatos módon nagyon helytelenül használták és használják most is. Használatát az ostoba, kiegyensúlyozatlan, őrült és sarlatán emberek arra az alacsony szintre vitték le, ahol isteni fémjelzéssel látják el azokat, amik valójában tévedések, feltételezések, kihasználások, egoista vágyak, vad hallucinációk vagy démoni megszállottság. Az igazi kinyilatkoztatást, felfedezést és előrelátást tartalmazó misztikus, intuitív gondolatok spontán megjelenése kétségtelenül pszichológiai tény, de ez sokkal ritkább, mint azt általában gondolják, és így a tévedés lehetősége olyan nagy, hogy valódiságának elbírálására minden racionális, tapasztalati vagy más bizonyítási eszközt kell felhasználni.

„A jóga titkos tanítása” c. könyvben már rámutattunk, hogy az intuíciót nem szabad összetéveszteni az ennél még magasabb rendű képességgel, a belső meglátással. Itt újra hangsúlyozzuk a közöttük levő lényeges különbséget. Ami az intuíció határán

túl van, arra téves lenne ezt a szót alkalmazni. Az elmének elsődleges és másodlagos rétege van, s ezeknek ennek megfelelően megvannak a maguk termékei. Az előzőhöz tartozik a belső meglátás, az utóbbihoz az intuíció. A bölcsek a legmagasabb szintről beszélnek, a misztikusok, zsenik a másodikról elmélkednek, írnak vagy kapják alkotó ihletettségüket. Az elsődleges emelkedett, de nyugodt, a másodlagos emelkedett, de alkotó izgalommal teljes. Az első nem változik, míg a második megszakítva elragadtatásba, ekszt ázisba vagy absztrakt álmodozásba esik, ill. merül. Bár mindkettő spontán és hirtelen keletkezik, az intuíció nem állandóan, hanem csak időnként gyullad ki, és még a legjobb idejében is csak halványan fénylik, míg a belső meglátás, ha egyszer felgyullad és teljesen fénylik, úgy világít, mint egy örökké égő egyiptomi lámpa. Az intuíció a mindennapos emberi és intellektuális dolgainkban ad megbízható vezetést, míg a belső meglátás mindezeket felülmúlja. Az intuíció csak múló ideákkal foglalkozik, legyen az akár a lóverseny tétje vagy valamilyen metafizikai kérdés, a belső meglátás azonban az örök forrást világítja meg, ahonnan végső soron minden idea származik. A belső meglátás tehát olyan képesség, amely segítségével az ember áthatolhat a mindennapi formák világán az ezen túl elterülő végtelen és ki nem fejezhető valóságba. Mindenesetre azonban az intuíció fontos és értékes eszköz, amellyel a belső meglátás kifejlesztése könnyebbé és gyorsabbá válik.

A megkülönböztető elme jógája

A tanuló szemében az eddigiek talán túl távolinak tűntek ahhoz, hogy metafizikai értelemben hasznosak lennének számára, mindazonáltal személyes vonatkozásban nem azok. Az a tanuló, aki igyekezett megérteni az elmondottakat, gyakorlati törekvéseire – a hármas törekvés részeként – olyan alapot talált, amely a belső meglátás sikeres kifejlesztéséhez szükséges. Most azonban aktívan szellemi gyakorlatokat kell végeznie, amelyek segítségére lesznek, hogy a magasabb tudathoz vezető ajtó kinyílhasson előtte. Ha a mentalizmus lényegét jól megértette, sokkal könnyebb lesz számára ez a keresés. Nemcsak a külső élete hozható könnyebben kontroll alá, nemcsak az érzések és szenvedélyek győzhetők le tudatosabban és így jóval kisebb nehézséggel, hanem a meditáció gyakorlásába új elemek vihetők, amelyek több haszonnal járhatnak, mint az eddigiek. Ilyen elemeket jelentenek az ultramisztikus gyakorlatok, amelyek legtöbbje mentalista alapokon nyugszik, mivel a metafizikai tanítás logikai kimenetét jelentik. Valójában hozzákapcsolódnak, kiegészítik és teljessé teszik. Az, aki intellektuálisan jól megértette a metafizikai elveit, könnyebben tudja majd követni ezeket a gyakorlatokat, pontosabban gyakorolhatja őket, mint az, aki ezt nem tette.

A gyakorlatokat nem lehet helyesen követni, ha a mentalizmust nem értettük meg rendesen, és nem teljesen fogadtuk el, mert enélkül a tanuló nem érti meg világosan, mit is csinál, amikor a gyakorlatokat végzi. Az egész követelmény az, hogy a gondolkodás képességét kell alkalmazni. Ez más, szokásos jógamódszereknél nem követelmény, de azokkal ezeket a gyakorlatokat nem szabad összetéveszteni, mivel azoktól mind felfogásban és célban, mind pedig szellemben és technikában eltérnek. Ez az, amiért az ultramisztikus gyakorlatok rendszerét „a megkülönböztető elme jógájá”-nak, vagy „a filozófiai megkülönböztetés jógájá”-nak, vagy egyszerűen csak „filozófiai jógá”-nak nevezik.

A junior jógamódszerek elsőrendű célja az, hogy a figyelmet belsőleg rögzítsék, vagyis hogy egyik gondolattól ne szárnyaljon a másikig, hogy kialakulhasson természetes állapota: az örök tevékenység helyett a nyugalom. Minden más olyan mellékvágány, amit el kell kerülni. Amikor azonban ez a cél megvalósul, a tanuló éretté válik az itt körvonalazott senior módszerek gyakorlására. Amikor a meditáció feszültsége megszűnik, amikor már nincs nehézség, hogy egy gondolatsort kövessünk csupán, az első szakasz befejeződik, és az ember alkalmas a filozófiai jógára. Amikor pl. egy kötelet kifeszítünk, és a feszítőerő elég nagy lesz, a kötél elszakad. Ugyanígy a koncentráció feszültsége is – amikor sikerül a megfelelő erősséget elérni – hirtelen

megszűnik és teljesen eltűnik. Ettől az emlékezetes pillanattól kezdve a meditáció biztosan és könnyen sikerül. Nem lesz többé a szükséges kötelesség, hanem szerencsés előjog. Ez az a pont, amelynek az elérését a koncentrációs jógarendszerek célul tűzik ki.

Mindazonáltal nem mindenki számára szükséges, hogy ezeken az összes egymás után következő fokozatokon átmenjen. Az ultramisztikus gyakorlatok gyakorlását csak a következő akadályok nehezítik meg:

a/ a sikeres koncentráció hiánya, ha nem sikerül a figyelmet a külső dolgokról visszavonni;

b/ metafizikai képzetlenség, amikor az ember nem képes megkülönböztetni a végső valóságot, az Elmét magát az elme termékeitől.

Nem mondjuk, hogy az ultramisztikus gyakorlatok ilyen esetekben való gyakorlása csak merő időpocsékolás, de valószínűleg olyan nehéznek találja majd őket, ami túl van azon a határon, amelyet elérhet. Ezek azok az okok, amiért a szokásos meditációban egy bizonyos előrehaladás előfeltételt képez a gyakorlatok végzéséhez. Vannak azonban olyanok, akik – bár nem tudnak róla – közvetlenül nekifoghatnak e gyakorlatoknak, és sikeresen alkalmazhatják őket, mert előző életükben már gyakorolták, de jelen életükben nem tudnak róla. Ez olyan valami, amit a tapasztalatnak kell eldönte-

nie. Ezenfelül az ilyen műveleteknél sohasem szabad számításon kívül hagyni a Kegyelem misztikus x-tényezőjét, amely az Önvalótól eredően spontán működésbe léphet. Ezért még azok is, akik kezdők, ha akarják, végezhetik ezeket a gyakorlatokat.

A szerző korábbi könyveiben (***„A titkos ösvény”*** és ***„A Felsőbbrendű Én”***) adott gyakorlatok kitűnő előkészítő gyakorlatokként szolgálnak e gyakorlatokhoz. A korábbiaktól a jelenlegiekig világosan egy progresszív folytonossági vonal figyelhető meg, mivel az intelligencia és megértés fontossága kezdettől fogva hangsúlyozott, viszont azoknál a gyakorlatoknál az én-gondolat forrásának, a jelenlegi gyakorlatoknál pedig valamennyi gondolat fonásának a keresése a cél. Így a mostani gyakorlatok abszorbeálják és túl is szárnyalják a korábbiakat. Mivel nem minden gyakorlat felel meg mindenkinek minden időben, sőt még ugyanannak a személynek sem minden időben, ezért ki kell választani közülük a jelenleg legalkalmasabbat, és később, ha úgy érzi, hogy egy másik felelne meg neki jobban, joga van megváltoztatni őket. Ha az első látásra az egyik könnyűnek és vonzónak tűnik számára, az bizonyára azért van, mert már előző életében gyakorolta. Következésképpen ajánlatos, hogy ezt válassza először. Mindenesetre egyidőben nem kell mindegyiket végezni. Néhány hétig vagy hónapig kell egy gyakorlatot végezni, aztán lehet változtatni.

Mivel a gyakorlatok jelenlegi modernizált változatában csak kis időt igényelnek naponta, így még rohanó századunk használatára is alkalmasak. Mivel ezek a gyakorlatok modern korunk dolgozó embere számára és nem a világtól elmenekült középkori szerzeteseknek készültek, elég naponta mintegy 3/4 óra, amit erre fordít, vagy reggel és este 1/2-1/2 óra. Mint minden jógagyakorlatnál, lényeges a szabályos és naponkénti ismétlés, mivel ez a ritmus lényegesen elősegítheti a sikert. Amit még tudni kell az, hogy a filozófiai meditáció megjelenése – a kolostoritól eltérően – váratlan pillanatokban, pl. a napi foglalkozás közben is mutatkozhat. Ha ez történik, nem szabad elszalasztani a speciális alkalmat, hanem rá kell szánni azt a 3-4 percet, amelyet az ilyen lehetőség megkíván. Szókratészről maradt fönn, hogy órákig is el tudott merülni ilyen misztikus meditációban. Hirtelen, erőfeszítés nélküli cselekvésben kezdődhet el, mint pl. alkonyi elcsendesült nyugalomban vagy a hajnal színes derengésében, a zene megható hangulatában. De kezdődhet meglehetősen megmagyarázhatatlanul (legalábbis a felszíni tudat számára) a világi munka közepette is. Meg kell érteni, hogy – bár a belső létében a legfinomabb és legérzékenyebb és legmisztikusabb dologról legyen is szó – valójában ez a valami még sincs távol külső lététől, hanem ellenkezőleg, ez az Elme, amivel foglalkozik, mindig vele van.

Az Elmét-töredékes és korlátozott formájában, mint változó gondolatok sorát – mindenki minden pillanatban tapasztalja. Az embernek azonban ki kell nyitnia a szemét, hogy a gondolatok mélyén látni tudja a tiszta Elmét magát. Ha ezt a feladatot intelligens megértéssel és helyesen oldja meg, és ha a Kegyelem előre nem látható ereje érinti meg, bárki elérheti ezt a célt élete folyamán. Az első és legfőbb akadály a felfedezés megtételére az ember veleszületett materialista felfogása. Ezt nem feltétlenül tudományos értelemben kell értenünk: ennél sokkal finomabb formában is megbújhat bennünk. Álcázhatja gyakran magát vallási, okkult vagy misztikus formában is. Ennek a kiküszöbölésére a legjobb gyógymód a mentalizmus helyes megértése.

1. Meditáció a Napról

A magasabb gyakorlatok kurzusa rendszerint egy előkészítő gyakorlattal kezdődik, amely ugyanakkor olyan jellegű, hogy más gyakorlatokkal együtt is végezhető még a legelőrehaladottabb fokozaton is. Különösen kezdőknek ajánlatos, mivel egyrészt segíti az egocentrikus magatartás feladását, másrészt pedig elősegíti a Kegyelem megszerzését. A gyakorlat nagyon egyszerű, de azok, akik egyszerűségénél fogva

alábecsülik értékét, nagyon tévednek. Valójában nem más, mint egy alázatos könyörgés és áhítatos köszöntés azon felsőbbrendű erő felé, amely az univerzumban öltött testet. Elméletileg annak a felismerése, hogy az ember a Természettel alapvetően azonos, elszakíthatatlan kapcsolatban áll a kozmosszal, élete a közös élet része. Gyakorlatilag ez a Természettel való kapcsolatteremtés annak legjelentősebb, legszimbolikusabb és legnagyobb pontján, a Napon keresztül. Mivel a fény, ha valódi forrásáig követjük, nem más, mint Isten, a Világ Elme által sugárzott elsődleges energia, következésképpen az ún. anyag első megjelenési formája.

A tanulónak ehhez a gyakorlathoz időben kell felkelnie, hogy megfigyelhesse, hogyan alakul át az ég az éj sötétségéből. Régi időkben Keleten és Egyiptomban a tanulóknak előírták, hogy a napfelkeltével együtt végezzék ezt a gyakorlatot. Szürke északi klímánk alatt azonban ilyen szabályhoz tartani magunkat igen nehéz, és még nehezebb a modern civilizációnk teremtette környezetben. Ezért elég, ha napnyugatkor végezzük amikor a napfelkeltével ellentétes folyamatot figyeljük. Modern civilizációnk egyik legnagyobb baja az, hogy az embert elszakítani igyekszik a Természettől. A nyugati ember nem is tudja, mit veszít amikor nem szentel néhány percet, hogy részesedjen a hajnal nyugodt áldásából vagy a naplemente csodálatos békéjéből. Ilyenkor az embernek ui. alkalma van, hogy hasznot húzzon a Természet titkos erői-

nek működéséből, mivel ilyenkor bizonyos misztikus erők elősegítik a Természettel való egyeztetés létrejöttét. E két időszakasz szoláris rendszerünk belső mozgásában semleges pontnak fogható fel, amelynek a titkos művelése visszatér és fordított irányban kezdődik. E periódusok alatt a Természet teljes merengésben van, amikor a transzcendentális erők a legteljesebben és legszabadabban működhetnek. E finom erőkkel való kapcsolatba lépésre legalkalmasabb idők:

a./ reggel, a csillagok elhalványodása és a Nap megjelenése közötti idő;

b./ este, a napfény elhalványulásától a csillagok megjelenéséig eltelt idő.

Amikor a Nap első köszöntése a Földre érkezik, vagy amikor az alkonyat bíborárnyai körülölelik a Földet, vagy mind a két esetben az ember közelebbi kapcsolatba léphet a Természettel mint általában lehetséges, kivéve az újhold, telihold, hold- és napfogyatkozás idejét amelyek mindig nagyon kedvezőek a jógagyakorlatok sikeres végzésére. De bármilyen esetben, ha valaki ezt a gyakorlatot végzi, naponta meg kell ismételnie egész az évi napciklus befejezéséig, hogy tökélyre vigye, és a legteljesebb eredményt érje el. Ezt nem érheti el, míg a 365 nap el nem telik.

Az első gyakorlatilag lényeges pont e gyakorlatnál, hogy akár bent, akár kint, üljünk le reggel K, este Ny felé fordulva. Ha a gyakorlatot bent végezzük, célszerű ablak mellé ülni, ahonnan lehet látni a Napot. Ahogy az gyakran lenni szokott Európá-

ban és Amerikában, a Napot vagy felhő, vagy köd takarja ennek ellenére a gyakorlatot ugyanúgy végezzük: a szemet fordítsuk az égnek abba az irányába, ahol a Nap kelni vagy nyugodni szokott. Itt a szokásos jógaülés nem alkalmas. Ez a testtartás a gyakorlóban – saját akaratereje segítségével – saját erőinek összefogására kedvező, míg itt a cél az, hogy a személyen fölötti erők passzív észlelőjévé váljon. Azoknál a testtartásoknál (ászana), ahol a kéz és láb egymásba kulcsolódik, záródik a magnetikus kör, itt viszont az a kívánatos, hogy nyitott és befogadóképes legyen. Ezért bizonyos egyiptomi szobrokon látható testhelyzetben való ülésmód ajánlatos vagyis zárt, kissé egymástól eltávolított lábbal való ülés egy széken, a kezek a combon, kissé a térd fölött nyugodjanak.

Így ülve, szemünket a kelő vagy nyugvó napra, vagy a színes égre függesszük. Minden más gondolatot száműzzünk, a figyelem koncentrálódjon azon a fizikai jelenségen, amelynek tanúi vagyunk. A fénysugaraknak a szemen át a testbe kell behatolniuk. Csak ezen a módon fejthetik ki legjobban hatásukat a gyakorlat érdekében. Az ily módon abszorbeált és a reggeli órákban még lágy sugarak olyan látens erővel bírnak, amelyek fizikai bajokat képesek meggyógyítani, az elvesztett energiát pótolni; mint ahogy a déli napsugarak erőssége képes fertőtleníteni egészségtelen helyeket és szennyezett vizeket a trópusokon. Az ember érzései felemelkednek és kifinomulnak,

amint az ég színeinek fokozatos változását figyeli. Az érzékeny intuíciójú művészek és költők gyakran érzik a napfelkelte és a naplemente mély belső jelentőségét, bár nem tudják, miért van így. Megfigyelték ui., hogy a gyönyörű színek tarka mozgása sem éjszaka – amikor az ég sötét és fekete –, sem nappal – amikor rendszerint fehér, kék vagy szürke – nem figyelhető meg.

A második lépcsőben a tanuló megpróbálja, hogy résztvevője legyen annak a mély belső csöndnek, amelybe az egész naprendszer olyan egyszerűen belemerül; megpróbálja, hogy tapasztalja önmagán belül azt, ami ténylegesen egy nagyobb léten – aminek ő egy részét képezi – belül történik, megpróbálja, hogy olyan mértékben lecsendesítse gondolatait, hogy személyes dolgai teljesen feledésbe merüljenek. Ahogyan a Nap hajnalban megvilágítja a fizikai világot, ehhez hasonlóan ugyanakkor a Nap mögött rejlő Nap, a Világ Elme misztikus fénye megvilágítja az ember szellemi világát, át és áthatja, ha az ember a tudatában passzív, hogy felfoghassa ezt az erőt. Teljesen bele kell merülnie ebbe a csodálatos csendbe, amelybe a Természet belemerül néhány pillanatra.

A harmadik és utolsó fokozaton a tanuló megpróbál ezzel a kitárulkozó vagy eltűnő fénnyel együtt mozogni, amíg képes lesz az egész planétát felölelni. E célból úgy kell elképzelnie magát, mint tisztán szellemi, test nélküli lényt, mint a fizikai testtől

szellemileg elvált, forma nélküli tudatot, ugyanakkor azonosítania is kell magát valamennyi élőlény életével, lett légyen az növény, állat vagy ember. Olyan elevenné kell tenni ezt a fogalmat, amennyire csak lehetséges: hassa át a hit és a meggyőződés, hogy a világegyetemben létező összes élőlénnyel egy. Így növekszik benne az a hit, hogy végső soron szellemi és nem anyagi lények vagyunk, és erősödik az a helyes fogalom, hogy a kozmikus élet és közöttünk kapcsolat áll fenn. Ugyanaz a képzeleti kreatív képesség, amely az embert ama a felfogásra készteti, hogy azt higgye, ő csak test és semmi más, arra is használható, hogy ettől a felfogástól megszabadítsa, hogy tudatát kiszabadítsa a fizikai testgondolat zsarnok uralmából. Abból a gyakran figyelembe nem vett igazságból, hogy az univerzummal fizikai és élő egységben vagyunk, hasznot húzhatunk. Éreznünk kell hogy a határtalan nagy Egésznek egy kis része vagyunk. El kell képzelnünk, hogy létünk a körülöttünk levő többi léthez kezdet és vég nélküli szövedékkel fonódik össze. E gondolat mély áhítat és mélyen átérzett érzelem kell hogy áthassa. A kozmikus csodának még a legkisebb mértékű megértése is fel kell hogy ébressze bennünk a reményt, erősítenie kell bennünk azt a meggyőződést, hogy személyes kis életünk nincs híjával e finomabb értelemnek.

E gyakorlat célját akkor éri el az ember, ha a fizikai háttér megszűnik, amikor nem vesz többé tudomást róla, amikor a figyelem teljesen az így kialakult csodálatos han-

gulatra összpontosul, amikor minden forma eltűnik, és az univerzális léttel teljes összhangban érzi magát, olyan teljes összhangban, hogy most már tudja, hogy ő maga az univerzális létnek egy részét képezi. Ha e kapcsolatból érez valami érzelmi visszahatást, olyan érzést, ami – egy szellemileg közepesen előrehaladott meditáló esetében – 10-20 percen belül jelentkezhet, meg kell próbálni, hogy az így elnyert Kegyelemből ne csak maga húzzon hasznot, hanem próbálja önzetlenül ezt másokkal is megosztani. Ez az erőfeszítés elsősorban azok felé irányul, akik közvetlen hozzátartozói, vagy azok felé kell ölelni e segíteni akarással, akik egy nagy családot képeznek. Majd azok felé kell fordulnia, akik ellenségesek irányában, akik gyűlölik, megbántják vagy kritikával illetik őt. Úgy kell felfogni őket, mint tanítókat, akiknek az a feladatuk, hogy tudatosítsák benne saját hibáit és hiányosságait. Következésképp, ha közvetetten is, ezek tulajdonképpen jótevőinek foghatók fel.

E gyakorlatot – ha a tanuló akarja – az Önvalóhoz küldött nagyon rövid és halk személyes imával fejezheti be. Hajnalban inkább erőért, világosságért, megértésért, inspirációért, materiális segítségért célszerű fohászkodni, este pedig békéért, nyugalomért, szabadságért, önzetlenségért és szolgálattétel lehetőségéért. E meditáció különösképpen társul az ima mondásával és a Kegyelem kisugárzásával. Valójában az ember alázatos folyamodása egy magasabb erőhöz, annak megvallása, hogy gyenge,

hibázik, tudatlan, és hogy segítségre van szüksége, amivel legyőzheti gyengeségét, bűnösségét és tudatlanságát. Könyörgés azért, hogy csökkenjen a súlyos karmikus teher, amelyet cipelnie kell, amiért – amit szintén be kell látnia – egyedül csak ő a felelős. Az isteni megbocsátás, vezetés, Kegyelem, sőt regeneráció lehet e gyakorlat jutalma. Kis énünk megalázása ez a kozmikus lét nagysága előtt, egy magasabb lénytől való függőségének elismerése. Lassú kifelé törekvés abból a vakságból, amely abból származik, hogy csak önmagát, alacsonyabb rendű személyiségét látta eddig; most azonban kezd tudatára ébredni, hogy a lét egy nagyobb rendjéhez tartozik, hogy tulajdonképpen a csodálatos Egésznek egy kis részét képezi. Felismeri, hogy a Nap, a Fény forrása, a Világ Elme legfelsőbb látható szimbóluma, világrendszereinkben az Isten szívének centruma, mint ahogy saját szíve az Önvaló középpontja – kicsiny személyes rendszerében.

E meditáció a titkos tanításban egyedülálló helyet foglal el. Bár tradicionálisan vagy kiegészítő, vagy előkészítő gyakorlatnak tartják, mindazonáltal még a teljes megvilágosodásra jutott legnagyobb bölcs sem veti meg, hogy ne gyakorolja, amint egy óriási folyam sem szűnik meg vizét az óceánba szállítani, miután a tengerbe torkollott. A bölcs esetében ez a gyakorlat az alázat kifejezését és a legfelsőbb imádatát jelenti. A kezdő esetében azonban e gyakorlat ténylegesen egy misztikus Kegyelem-

adó erő kialakulását segíti elő, amely annak a felfedezésnek finom megértéséhez vezeti el, hogy minden látszat ellenére egy anyagtalan világban él, amelyben rendeltetése elkerülhetetlenül isteni.

2. Meditáció a múltról

Ebben a gyakorlatban a tanuló különleges útra indul el: azt az embert kell meglátogatnia, aki volt, és azokat az eseményeket tapasztalni, amelyek már megtörténtek. Közvetlenül elalvás előtt, este kell gyakorolni. Ha valamilyen okból ez nem lenne lehetséges, helyette reggel is végezhető, közvetlenül felébredés után, bár akkor e gyakorlat lehetőségei és eredményessége lényegesen kisebbek. Lefekvés után, kinyújtott lábbal fekve a tanulónak a tudatát a múltra kell irányítania. Újra áttekinti így a nap legfontosabb eseményeit, kezdve ettől a pillanattól és visszafelé haladva lassan egyik eseménytől, érzéstől a másikig, egészen addig a pillanatig, amikor aznap felébredt. De még itt sem kell megállnia, próbálja visszaidézni az előző éjszakai álmát, ha álmodott egyáltalán. Ezt a visszafelé vezető nyomon követést az előző estéig kell folytatni, amikor hasonlóan szintén alváshoz készülődött. Ha reggel végzi a gyakorlatot,

ugyanezt a visszafelé vezető utat kell követnie az előző reggelig. Fontos, hogy minden más képzetet kitöröljünk, amelyek megsemmisítenék a koncentráció hatékonyságát. Ezt megkönnyíti, ha csak olyan eseményeken meditálunk, amelyek élénken élnek az emlékezetünkben. Az embernek legnagyobb mértékig ki kell használnia az elme képzeletalkotó képességét. Nem szükséges, hogy minden eseményt újra átéljen, ami az elmúlt 24 óra alatt történt. Elég, ha néhány kiemelkedőbb eseményt idéz föl, amelyek mind személyes vonatkozás, mind pedig filozófiai szempontból jelentősebbeknek látszanak.

Ami fontos, az az, hogy úgy kell látnia testét cselekedeteivel együtt, mintha az másé lenne. Látnia kell, amint dolgozik, mozog, beszélget, szenved vagy örül, úgy, mint ami tőle különáll, ahogy más személyeket lát a nap folyamán. Ugyanakkor cselekedeteit, gondolatait és érzéseit – filozófiai kiértékelésre – jobbik valója pártatlan bírói széke elé kell hoznia. Közömbös magatartást kell felvennie, ami képessé teszi, hogy tudat alatti komplexumokat, rejtett indítékokat is feltárjon, hogy kritikusan és elfogultság nélkül lássa saját álmait, cselekedeteit és gondolatait a filozófia magasabb etikai és intellektuális követelményei szerint. Térben távolról kell szemlélnie személyes életét, mintha tőle különálló dolog lenne; a boldog és örömteli órák és a tragikus, boldogtalan napok akkor sokkal kisebb fontosságúaknak fognak látszani, mint ese-

mények, ugyanakkor sokkal fontosabbaknak, mint tanítók, amelyek a filozófiai tanításunkat segítik elő. A gyakorlat ezért erős képzetalkotási képességet kíván mind a megtörtént események visszaidézésére, mind pedig a tudatnak a sikeres kettéválasztására.

Amint nyugodtan a személyt vizsgálja, amit elméletileg és ténylegesen magától különálló és különböző teremtménynek képzeli, majd ahogy kritikailag pártatlanul és szigorúan felülbírálja gondolatait, érzéseit és cselekedeteit, önmaga jobbá tételére hatásos eszközt alakít ki. Ez indítékait tisztábbá teszi, érzéseit kiműveli, akaraterejét növeli, szellemi kapacitását pedig fejleszti. Így az elme képalkotó képességét és emlékezőképességét arra lehet felhasználni, hogy a jellemet hatásos módon lehessen megváltoztatni. Ezen túlmenően, e szokás ismételt és kitartó kialakítása az emlékezőképesség növeléséhez is nagymértékben hozzájárul. Nemcsak a meditáció folyamán lesz képes olyan apró részleteket is visszaidézni a múltból, amelyek különben teljesen eltemetődtek volna, hanem napközben is tapasztalja, hogy sokkal könnyebben és nehézség nélkül fog emlékezni dolgokra, mint annak előtte.

Ezek az eredmények és előnyök azonban, bármilyen hasznosnak is bizonyuljanak, mégis csak egy részét képezik e gyakorlat céljának. Mivel ha ezt a retrospektív szemlét a tanuló őszintén és intenzíven gyakorolja, amilyen mértékben feltartóztatja

és visszafelé fordítja az idő áramlását, ki fogja emelni abból az illúzióból, amely csak a jelent tünteti fel valósnak, és a szellemit biztosan materiálisnak láttatja. Ezért a gyakorlat filozófiai célja nem a gyakorlat alatt, hanem a két meditáció közötti intervallum alatt kezd megvalósulni. Ekkor a tanuló kezdi megérteni, hogy az elmúlt nap most csak egy emlék, tehát csak egy gondolatforma, és ezért minden, amit most lát – beleértve saját magát, másokat, az eseményeket és a környezetet – hasonlóképpen nem más, mint gondolatformák sora. Az eredményeket különleges tapasztalatokban kezdi észlelni, amelyek váratlanul lépnek az életbe, és minden előzetes figyelmeztetés nélkül gondolatait megragadják.

E tapasztalatok folyamán a külső világ új és meghökkentő kapcsolatot vesz föl. A kanyargó utcák, vagy a magányos erdő a környezetében úgy érződik, mintha pókháló lenne, amely közvetlenül saját lényének legbelső központjából kiindulva készülne. A ház falai nem lesznek többé teljesen függetlenek tőle, a talaj, amelyen áll, nem lesz többé idegen anyag számára, és a körülötte élő személy nem lesz többé teljesen elszigetelt teremtmény tőle. A való és a nem való közötti határok, amelyek az embert természetes materialistává teszik, valahogyan elmosódnak és eltűnnek. Nem a lét egyedi objektív formái tűnnek el, csupán az történik, hogy ezeknek a léte szokatlanul közeli az övéhez a benne levő rejtélyes központban. Világosan tudatára ébred, hogy az elme

ad realitást a maga teremtette formáknak azáltal, hogy a koncentrált figyelmet rájuk irányítja, és hogy ezek nem mások, mint az elme kifelé történő kivetítései, mint ahogy az egész világ is valójában az. Most már megérti, hogy minden dolog az elméből származik, mivel mindent ezen belül lát, amit korábban úgy gondolt, hogy kívül van rajta. Jóllehet a közhiedelem, sőt a tudományos nézet is az, hogy az érzékeléseket, amelyek a világ panorámaképét alkotják, a rajtunk kívülálló fizikai objektumok alakítják ki bennünk, és elménkre kívülről vannak hatással, most azt tapasztaljuk, hogy ennek éppen az ellenkezője az igaz.

Ezek a különleges jelenségek nem pusztán a gondolkodás tárgyai lesznek, hanem a legélénkebb tapasztalaté is, amely érezhetően élő lesz a valóságban is. A kritikusok, akik azt gondolják, hogy a mentalizmusnak ezt az igazolását csak zavaros álmodozók vagy kiegyensúlyozatlan misztikusok tapasztalják, vegyék figyelembe azt, hogy ugyanez történt Sir Humpry Davy-vel, a kiváló angol kémikussal, a bányászlámpa feltalálójával. Maga írta le, hogyan tűntek el a megszokott mindennapi élet régi formái, miután belélegezte a nitrogénoxid gázt. „Egy teljesen más világban találtam magamat” – mondta. Ez a természettudós, akinek az élete fizikai dolgok felfedezésének volt szentelve, meg kellett hogy vallja: „Semmi sem létezik, csak a gondolatok. Az univerzumot impressziók és ideák alkotják!” Senki nem panaszkodhat tehát, hogy

ez a világszínpad változásáról és mozgásáról vallott nézet megfosztva a valóságtól, csak a valóság egy alacsonyabb felfogásától. Mivel az egyetlen dolog, ami folyamatos az ember világtapasztalatának vég nélküli változása folyamán az, amely azt kialakítja és szemléli is egyben: az Elme maga.

E gyakorlat végső filozófiai célja az, hogy az embert ráébressze e rejtett megfigyelő tudatosítására. Ez jóval nehezebb, mint az ezt megelőző, így következésképpen csak egy későbbi fokon valósulhat meg. Megvalósulhat vagy meditáció közben, vagy egyéb más elfoglaltság alatt is. Szakaszosan tudatára ébredhet, hogy van valami magában, amely más, mint a tovatűnő események maguk, amely valójában ezeknek a változatlan és nem befolyásolt Tanúja, szemlélője. Felfedezi magában azt, ami a tapasztalat puszta létét figyeli, ami személyiségétől és formáitól elkülönült tiszta tudat. Kezdi figyelni saját érzéseinek szűnni nem akaró örök áramát, az érzelmek változó hullámait, higgadt közömbösséggel és nyugodt értékeléssel, amint a mindennapi mentalitása és transzcendentális tudata között a vetítőfal váltakozóan elvékonyodik. Ez a tapasztalat szívében nagy nyugalom, aktív életében pedig nagy megfontoltság kialakulását segíti elő. Ismételten azt fogja érezni, hogy szíve valami varázslat alatt áll, agya pedig megnémul, mialatt egy meghatározhatatlan béke és leírhatatlan kö-

zömbösség érzete azt tudatja vele, hogy valami, ami nem földi eredetű, lakozik benne és körülötte.

3. Meditáció a jövőről

A közvetlen elalvás előtti pillanatok minden ember számára fontosak, mivel látens erőket tartalmaznak, amelyek hatásos módon képesek átalakítani szellemi, erkölcsi és fizikai létét. Ha helyesen alkalmazza őket, fokozatosan jobbra alakíthatja mind külső környezetét, mind belső karakterét. A kereső ember számára ezek a pillanatok még nagyobb jelentőséggel bírnak, mivel olyan látens erőket is tartalmaznak, amelyekkel a tudatot is át lehet alakítani. Este, lefekvés után kell végezni ezt a gyakorlatot, amikor a következő napra bizonyos vezérideákat vagy tevékenységet jelölünk ki előre magunknak. De nemcsak azt kell megpróbálni, hogy valami ilyen jellegűt előre meghatározzunk, hanem különleges módon is kell előre meghatározni őket. Azt kell kivetíteni, amit jobbik énünk akar, hogy gondoljunk és cselekedjünk. Ezért úgy kell az embernek látnia magát, mint aki bizonyos különleges, kívánatos morális és szellemi tulajdonságokkal rendelkezik, amelyeket mozgásba hozhat.

El kell képzelni az utat és módot, ahogyan más emberekkel való találkozásnál a legjobban lesz képes reagálni. El kell képzelnie magát nemcsak úgy, ahogyan a legbölcsebben gondolkozhat és legnemesebben cselekedhet, hanem úgy is, ahogyan az előző gyakorlatnál láttuk, mintha szemlélő lenne, aki személytelenül figyeli a személyt magát.

Az elérhető eredményt részben az az élesség és megszakítatlan intenzitás, amelyekkel e képzeteket a tudatra visszük, illetve fizikai érzékszerveink lecsendesítése szabja meg. A tudatra ezeknek a gondolatoknak pontos képét kell beállítani: a jeleneteket, eseményeket és személyeket fotografikus élességgel kell felvinni tudatunk képernyőjére. Amikor ez megfelelően éles, eleven, koncentrált, erős és fegyelmezett, a képzelőerő nagymértékben segítheti az embert, hogy kifejlessze önmagát. Másrészt viszont, amikor ez nem éles, hanem halvány, álomszerű, változékony, gyenge és szétoszló, akadállyá és kolonccá válik, megakadályozva az előrehaladást. Természetesen a képzeletnek, amely az ilyen vállalkozást sikeressé teszi, erősnek kell lennie, úgyszintén a hitnek is, amely a képzeletet irányítja és megerősíti. Az ideákat és vezérelveket, amelyekkel kapcsolatban azt akarjuk, hogy hatást gyakoroljanak ránk, nem szabad hevesen, hanem csak nyugodtan, ugyanakkor szilárdan magunkra erőltetni: higgyünk benne, hogy az erőfeszítést siker koronázza majd. Ezt a gyakorlatot

kitartóan kell ismételni, magunk elé képzelve az eredményt is – az ismétlés ui. fontos a siker eléréséhez.

Az ily módon megfogalmazott ideatív sugalmazás csodálatos módon megvalósul. Az ember cselekedetei spontán és akaratlanul kapcsolatba lépnek azokkal a képszerű és reflektív sugalmazásokkal, amelyeket a tudatba tápláltunk ebben az igen kritikus (alvás előtti) pillanatban. Valójában nem is tehetnek mást, mivel mély pszichológiai törvénynek kell engedelmeskedniük. A legfontosabb pont itt az, hogy a meditáció közben természetes alvásba kell átmennünk. Ezért a legkisebb eltérés a testi tudat irányába megtörheti az abszorbeált koncentrációt, megfosztva ezáltal a sugalmazást az erejétől. Amíg az ember e jótékony hatású gondolatokat a tudatában tartja, amelyek jövőbeli gondolkodását és magatartását fogják meghatározni, ha az ébrenléti tudat megszűnik, az elme mélyebb rétege veszi át ezeket a gondolatokat, és teljesíti ki őket egy magasabb szinten és módon. Mert a következő nap az ember tudat alatt azt a sugalmazást fogja követni, amelyet előző este akarattal betáplált a tudatába. Amikor az események és találkozások ténylegesen megtörténnek, hirtelen belső impulzust fog érezni, amely arra ösztökéli, hogy pontosan azon az úton járjon el, amelyet előzőleg elgondolt magának. Ezért e gyakorlat első fontos eredménye az, hogy hatásosan lehet vele a jellemet megváltoztatni, a hibákat hiányosságokat, vétkeket állandóan leépíte-

ni, a jó tulajdonságokat, erényeket pedig kialakítani. Az esténkénti ismétléssel az ember jó szokásai kialakíthatók, a rosszak pedig kiküszöbölhetők. A gondolkodó tudatot és az érzelmi hajlamot fölülmúló erőnek lehet így birtokába jutni, amely mind a kettőt helyes irányba képes alakítani és fejleszteni. Mindenki részére lehetséges hogy e magasabb rendű erő segítségéhez forduljon saját maga jobbá alakítására. Ez az a gyakorlati segédeszköz, amivel boldogabbá teheti magát, erősítheti akaratát és alakíthatja életét – magasabb ideáihoz és ideáljaihoz közelebb. A kisebb sikerek, amelyeket az ember előbb vagy utóbb elér, arra fogják bátorítani, hogy folytassa tovább ezt a gyakorlatot, és növekvő erő érzésével töltik el. Meglepődve fogja tapasztalni, hogy a képzelőerejével előidézett gondolatai spontán aktívvá válnak az akaraterő különlegesebb megfeszítése nélkül, és így az előidézett gondolatok megvalósulnak minden belső küzdelem vagy ellenállás nélkül.

Mindez új tényezőt vezet be az ember karmájába, amely bizonyos változtatást eredményez benne, és ténylegesen a környezet átalakulását is eredményezi. Valóban minden, hosszú ideig tartó és koncentrált, intenzív szellemi kép befolyással van az ember jövő környezetének kialakulásában, mivel valamennyi környezethatásnak a valódi alapja az Elme. Amit ui. az alvás előtti, a passzív érzékműködés időszakában élénk erővel a tudatra viszünk, különösképpen arra irányul, hogy teremtő és operatív

módon megvalósuljon az ember külső életében; mivel nemcsak a karma és a fejlődés, hanem a gondolatok szokásos irányvonala kiegyenlítő hatásának is alá van vetve.

Ez a gyakorlat elősegíti, hogy az ember nyugodt maradjon, ha más személyek vagy még egy szándékosan is impresszív külső környezet túlságosan szubjektív és nem tudatosan hipnotikus befolyása alá kerül. Másrészt azonban, ha a meditáció más személyekre is irányulna, nagyon komoly a figyelmeztetés, hogy csak a legtisztább szándékkal teheti ezt, különben fájdalmas karmavisszahatásoknak teheti ki magát, vagy ami még ennél is rosszabb, saját jelleme tartós lehanyatlásának. Az a kísértés, hogy saját önző érdekében mások akaratával ellentétesen avatkozzon be a dolgok menetébe, könnyen felléphet, de ha engedelmeskedik neki, ez csak szerencsétlenséghez vezet. Ez valójában a gyakorlat igazi célját semmisítené meg, ami nem más, mint törekvés arra, hogy az embert alacsonyabb rendű, izgatott személyiségéből az igazság tág határú, fennkölt atomszférájába emelje, hogy éreztesse vele, hogy valami, ami hétköznapi valója fölött áll, ragadta meg őt és emeli felfelé tudatában, etikájában és megértésében egyaránt. Az első feladat az, hogy morális kérdésekben győzzük le ellenállásunkat, amelyet a meditáció csendjében kell kiteljesíteni.

Ha azonban a tanuló a feladatát kitartóan végzi, mint az előző gyakorlatnál is láttuk, további fontos eredményre juthat. E gyakorlat eredményeképpen szellemi gravi-

tációs központja felemelkedik, és így le tudja győzni érzelmi ingadozásait, fizikai szenvedélyeit és intellektuális illúzióit. Egyre nagyobb mértékben lesz tudatában egy belső erőnek, amelyről paradox módon azt gondolja: véges értelmével képtelen felfogni azt az univerzális és személytelen valamit, amiből ez az erő származik. Valójában ez az erő a titkos megfigyelőből ered. Szokásos létünk váratlan pillanataiban, sokszor bokros teendőink közepette döbbenhetünk rá ennek a jelenlétére. Ekkor az ember fölülemelkedik az események puszta részvevőjéből, és csendes szemlélőjükké alakul át: úgy látja majd az eseményeket, ahogy látni kell őket. Ilyen pillanatokban az ember úgy érzi, hogy különös módon csendben áll, míg a világ kavargó eseménydrámája körülötte zajlik.

Így megtanulja elkülöníteni a személytelen „én”-jét aktív énjétől azáltal, hogy metafizikailag megérti, és látni tudja mindkettőt a periodikus misztikus törekvés – ti. hogy tudatát kettéossza – folyamán. Amilyen mértékben ezek az erőfeszítések egyre inkább sikerrel járnak, ugyanolyan mértékben veszíti el az élet egoista szemléletét, hogy csak személyes érdekeiért dolgozzon. Ez a szemlélet valójában abból ered, hogy a testtel azonosítja magát. Ez áll éppen úgy annak az útjában, hogy az inspirált igazságot megértsük, mint ahogy útjában áll annak, hogy az inspirált zenét megértsük. Amilyen mértékben ez a gondolat uralkodik rajta, hogy ő a zenét hallgatja, olyan

mértékben okozza azt, hogy az ember elveszítse érzelmi egységét, és ezáltal csökken a tiszta élvezet. Csak amikor a tudat elmozdítja ennek az érzésnek az uralkodó jellegét, hogy az életet személyesen birtokolja, akkor alakítja át a külső létet az Önvaló – az ember létének rejtett megfigyelője és szemlélője – a prózai és materiális létből valami valódi istenivé.

4. Meditáció az időtlen Valóról

Ezt a gyakorlatot nem a szokásos módon kell végezni, vagyis magányban és lehetőleg ugyanabban az időben mindennap, hanem a mindennapi tevékenységhez lehet szabadon hozzákapcsolni. Sajátos filozófiai értéke is ebből a nem formális jellegéből adódik. A tanuló nemcsak alkalmi pillanatokban vagy a várakozás időszakában végezheti, hanem munka közben is, amikor néhány pillanatra leáll. 3-4 perc elegendő, ami nem zavarhatja meg túlságosan munkájának menetét. Bárhol végezhető, mert azt a magányt, ami ehhez szükséges, nem a külső körülményekben kell biztosítani, hanem az ember belsejében. A gyakorlati tudnivalók közül fontos az, hogy ezt a gyakorlatot hirtelen kell elkezdeni, miközben minden más gondolatot azonnal le kell

csendesíteni úgy, hogy egy pillanatra egy teljesen más nézőpontba kerüljön, ami ehhez a gyakorlathoz szükséges. Ez olyan ügyesség, ami tapasztalattal elsajátítható.

Hirtelen el kell hogy vessen minden gondolatot vagy vágyat, ami éppen a tudatában van, lassan el kell nyomni minden személyes kapcsolatát, és olyan szellemi helyzetbe kell hogy kerüljön, mint az álomból való ébredés után, amikor hirtelen realizálja, hogy nemcsak aktív szerepet játszott az álomban, hanem a néma és mozdulatlan tanú szerepét is, aki azt az álomalakot figyelte. Ugyanígy félre kell állnia a körülötte zajló dolgoktól, még a környezetébe tartozó személyiségektől is, mintha tevékenységétől teljesen távol állna. Emlékeznie kell arra a metafizikai tanításra, hogy mindazon gondolatokon túl, amelyek állandóan változnak, az e gondolatokat megfigyelő tudat állandóan statikus, mozdulatlan és változatlan marad; hogy a tapasztalt események és dolgok áramán át ott találjuk mindig a tudat állandó elemét. Meg kell próbálnia azonosítani magát ezzel a tudattal, ugyanakkor látni, hogy nem azonos szokásos énjével.

E törekvéséből főként az lesz segítségére, ha ismételten a felébredt álmodónak az alvásbeli álmodóhoz való kapcsolatán meditál. Az is segít, ha elgondolkodik azon, hogy bár a moziképek állandóan változnak és követik egymást a képernyőn, a képernyő maga nem változik. Az első a változatlan tanú-valóját, a második viszont a sze-

mély örökké változó tapasztalatait jeleníti meg. Ahogy a kivetített képek sem befolyásolják a képernyőt, ugyanúgy ezek a tapasztalatok sem változtatják meg a tudatot annálfogva, hogy pusztán csak vannak. Amikor az ember ezt a kapcsolatot közvetlenül megérti, akkor válik ez a meditáció teljessé, mivel látja, hogy amíg mindezek a tapasztalatok térben alkotnak formát és időben követik egymást, ez az ezeket szemlélő elem maga is forma nélküli és mentes minden időbeli változástól. Ez a változatlan elem kisiklik az akadémikus pszichológus kezéből, mivel ő természetszerűleg az idő talaján áll, ez a valami pedig olyan, amely misztikusan fölötte áll az időnek. Kopernikusz azt találta, hogy súlyos nehézségek maradnak megmagyarázatlanul, ha azt hisszük, hogy a Föld áll, és a Nap meg a többi csillagok körülötte keringenek. Megfordította a folyamatot és azt mondta, hogy éppen fordítva van: a Föld kering, amivel minden nehézséget egy csapásra megoldott, és ezzel korának tudományos nézetét forradalmasította. A meditáció pillanatai alatt a tanulónak hasonló, megfordított nézőpontra kell helyezkednie. Időszakosan el kell vetnie a konvencionális szemléletet, és fel kell tételeznie, hogy az idő és a tér változik benne, magasabb énjében.

Fontos e gyakorlatnál az a nagyfokú intenzitás, amellyel az ember hirtelen kiszakítja magát az idő világából. A végső cél az, hogy a mindenről való megfeledkezés teljes tetőfokára érkezzen el; hagyja, hogy az idő léte egy időtlen létben oldódjon fel.

Ez úgy hangzik, hogy esetleg többen félnek majd tőle, pedig a valóságban olyan valami, ami nagyon is kellemes. A modern városlakó ember akkor érzi magát kényelmesen, ha rövid terminusú időkben gondolkodhat, és nagyon megretten, ha egy vég nélküli lét lehetősége terjed ki előtte. A sivatagban utazó viszont, aki megfigyeli a Természetet, ahogyan az a meg nem szűnő, állandó menetét folytatja, asszimilálni lesz képes azt a csendet és nyugalmat, amit az ilyen helyek magukból kisugároznak, és így a városlakóval ellentétben a Kozmosz, és ezen keresztül a „Lélek” kezdet és vég nélküli karakteréről jobb képet alkothat magának.

Az, ami sohasem halt meg és sohasem született, amely egyik örökkévalóságtól a másikig tart, csak az időtlen Jelenben létezhet, amely túl van az emberi felfogóképesség határán, de nincs túl az emberi tapasztalat határán. Az, aki megtanul bensőségesen élni ebben az örökös Jelenben, felismeri, hogy mennyire mesterséges az idő mindazon zsarnoksága, amihez az emberiség olyan rabszolga módon és rövidlátón ragaszkodik. Felismeri, hogy ezek a felosztások, amelyekhez az ember ragaszkodik, pusztán szokások, amelyek a gyakorlati életet szolgálják, de amelyek a Végtelen egy magasabb abszolút életében nem mások, mint illúziók. Passzív alárendeltségünk az időnek rabszolgává tesz bennünket. A szándékos meditáció a végtelen szemlélőről – aki örökké vele és benne van – olyan lázadás, amely e láncnak minden láncszemét

gyöngíti. Ha a Világ Elme elképzelhetetlen hosszú idő-léte túl van az emberi elérhetőség határán, a tiszta Elme idő nélkülisége a lehetséges tapasztalaton belül van. Mint az Önvaló, életünk óriási, örökké jelen levő ténye. Ha megszűnik a tudatlanságunk, azáltal, hogy törekszünk a megismerésére, az óra bizonyosan előbb vagy utóbb elérkezik, amikor ezt a felismerést megtehetjük. Fokozatosan és finoman az ember arra a felismerésre jut, hogy nincs bezárva a test börtönébe, léte egy kifejezhetetlen tér nélküliség. A világ színpada olyan lesz számára, mint egy árnyék, a benne levő emberek pedig, mint árnyékszínészek, akik a rájuk kiosztott szerepeket játsszák. Test nélkülinek, örökkévalónak érzi majd magát. Az a különös érzés lopakodik a szívébe, hogy ez az a tapasztalat, amiért meg kellett születnie. Csodálatos megerősítését találja majd meg magában – annak, amit a gondolkodás pusztán csak állít, és amire a vallás csak céloz – az idő nélküli lélek ragyogó tényének.

5. Meditáció az álomról

Amikor az ébrenlét megszűnik, a tudat átalakulása jelentkezik: ez vagy álomban mutatkozik meg, vagy az álom nélküli alvás teljes öntudatlanságában. Rendszerint az

ember gyenge gondolatáram vagy szabálytalan képzeletalkotás közepette alszik el, amelyek ezek után is természetesen rendszerint torz és groteszk formában tovább folytatódhatnak. E torz tapasztalat emlékezete, egy korábbi ébrenléti tapasztalat szuggesztív emléke és az alvás előtti gondolatok asszociációja adják az alapot egy átlagos, zavaros álom létrejöttének. Amire az ember élénken emlékezik, az csak a láncolat néhány utolsó láncszeme; ez a néhány szem kerül ui. a koncentrált figyelem fókuszába, míg a többiek teljesen ezen kívül esnek és tűnnek el.

Az alvás és az ébrenlét közötti állapot nemcsak nagyon érdekes – mivel egyikhez sem tartozik, és mindkettő jellegzetességét magában foglalja –, hanem nagyon fontos is, mivel az elmébe juttatott gondolatokra, sugalmazásokra nagyon fogékony. Ez az átmeneti pont egyedülálló lehetőséget kínál fel a koncentráció gyakorlatára. Már megmagyaráztuk, hogy a tudatban az alvás pillanatában erősen és élesen tartott gondolat végső irányvonalát az elme egy mélyebb szintje veszi át, amely ezt a gondolatot a maga misztikus és hatásos módján teljesíti ki. Ezt a különös szellemi erőt lehet felhasználni az álomélet ellenőrzésére. Ennek a kifejlesztési lehetősége és a buta vagy éppen rossz tapasztalatoktól való megszabadítása azok részére adódik elsősorban, akik rendszerint álmodni szoktak. Azoknak, akik csak ritkán álmodnak, nem kell

nagyon bánkódniuk, mivel ők vannak előnyösebb helyzetben: a magasabb cél ui. egy teljesen gondolat- és álommentes állapotban való teljes megnyugvás.

Alvás előtt, ahogyan a 3. gyakorlatnál láttuk, gondolatainkat irányítsuk a jövőre: először a vezérgondolatot kell erősen „betáplálni” a tudatba, majd pedig el kell képzelni magunkat, ahogy álmunk alatt bizonyos határozott tapasztalatokon megyünk át. Előre meg kell az embernek határoznia a racionális sorrendet és a logikai egységet. Arra kell törekednie, hogy erőteljesen lássa magát álmában, hogy tudatában legyen, hogy álmodik, ugyanakkor a fizikai világ legyen tudatán kívül. Az elmének nagyon élesnek kell lennie alvás előtt, amikor ezt a vezérgondolatot rávisszük, semmi másnak nem szabad lekötnie. Ezt elősegítendő az ember idézze fel a legélénkebb és legtisztább álmait, amelyek éles benyomást hagytak az elméjén, és röviden írja le őket. Ha ezért bármelyik álmára jobban akar emlékezni, ajánlatos, ha ébredés után nem ugrik ki azonnal az ágyból, hanem az átmenet az ébrenléti állapothoz legyen lehetőleg minél lassúbb, finomabb és spontánabb. Közvetlen ébredés után legyen belsőleg figyelmes, ne engedje meg, hogy más, tolakodó gondolatok megtörjék azt a koncentrációt, amit az álom utolsó pillanataiban lévő gondolatokra irányít.

A siker gyorsabban elérhető, ha az ember a mentalizmus igazságáról teljesen meg van győződve. Mert ha mindennapi tevékenysége közepette elméjének hátterében

tartja azt az igazságot, hogy minden tapasztalata olyan, amelyet maga az elme alkotott, akkor előbb vagy utóbb ezt a meggyőződését fogja belevinni és visszakapni álomtapasztalatában is. Amikor ez a meggyőződés természetessé és szokásossá válik, sokkal könnyebben kiterjeszthető az álomtapasztalatokra is. Az is segít, ha a nap folyamán alkalmi pillanatokban elveti magától megszokott nézőpontját, és egy közömbös szemlélő nézőpontját veszi fel. Egy magasabb nézőpontból látnia kell hogy amivel éppen el van foglalva pillanatnyilag, néhány pillanat múlva már csak olyan lesz, mint az álom, mivel a múltba csúszik át, és mint emlékezet-idea, megfoghatatlan fogalommá válik. Úgyszintén amikor egyik helyről a másik helyre kerül, arra kell emlékeznie, hogy az a hely, ahol ezt megelőzően volt, csak gondolataiban él tovább, tehát emlékké vált, és hogy ami most, az volt akkor is; vagyis a tudatban levő gondolatforma.

Ismételten képtelen lesz majd az ember a gyakorlatban továbbmenni annál a pontnál, ami mindenkinek közös tapasztalata: az összefüggéstelen és zavaros álomállapotnál, vagy az álom nélküli alvás öntudatlanságánál. Következésképpen sok kitartásra van szükség, hogy ez a gyakorlat elérje az elérhető teljes maximumát. Egy napon azonban különös tapasztalata lesz az embernek, ami azt mutatja, hogy az álomélet-ben sikerült egy új ajtót kinyitnia. Először csak kis nyílás lesz ezen az ajtón, de később ez

a nyílás növekedni fog. Abba a különös helyzetbe kerül, ahol világosan látni fogja, hogy amit álmában tapasztal, az csak élénk álom, semmi más. Az a különös érzése lesz, hogy álmában ébren van, birtokában lesz az összes határozott tudatosságának, az ébrenléti aktualitás tiszta alakzatának és fényes színeinek. Az ilyen ember nem a megszokott értelemben álmodik; nem szűnnek meg kritikai ítélőképessége és szellemi tevékenységének összefüggő képei. Az ilyen összefüggő és összekapcsolt álom éles ellentétben lesz korábbi céltalan és összezagyvált álmaival. Akarata, ítélőképessége, kritikai képessége, emlékezőtehetsége stb. éppen olyan hatásosan fog működni, mint éber állapotában. Így álomélete ténylegesen a napi tevékenység természetes folytatásának részévé válik, bár annál szélesebb korlátok között. Arra használhatja föl az ember ezt a gyakorlatot, hogy legmagasabb eszményképeit próbálja vele elérni. Ezért az áloméletében nagyobb önkontrollra és még finomabb moralitásra van szükség, mint ébrenléti állapotában. Bármiféle lefelé való eltérés ettől az etikai követelménytől bizonyos veszéllyel járhat, így az elővigyázat ennél különösen fontos.

Az elme az álomban megteremti a maga új tér-idejét, anyagát és kauzalitását. Amikor ez az erő tudatos ellenőrzés alá kerül, az embernek szinte mágikus erő lesz a birtokában, hogy az álomeseményeket akarata szerint alakítsa. Szellemileg nemcsak hogy képes lesz távoli eseményeket, történéseket látni, vagyis így legyőzni a teret;

vagy távoli személyekkel beszélgetést folytatni, vagyis legyőzni az anyagot; hanem arra is képes lesz, hogy ezeket akarata szerint teremtse meg, hogy elképzeljen epizódokat és feltárjon eseményeket, amelyek – abban a pillanatban, amikor akarja – életéhez hasonló aktualitásokká válnak. Mozgása a térben teljesen szabad lesz, akarata és kívánsága azonnal megvalósul. Természetszerűen az az érzés, hogy birtokában van mind a szabadságnak, mind az erőnek (képességnek), hogy a létét alakítsa, nagyszerű valami. Mindazonáltal meglehetősen tudatában van, hogy mindez csak Alice csodaországába való utazásához hasonló valami, és hogy a szokásos napi éber állapotra való felébredéssel vége szakad.

E gyakorlat további eredménye lehet a látnoki képesség kifejlődése csodálkozva fedezheti fel, hogy a következő napi bizonyos eseményeket, beszélgetéseket vagy találkozásokat előző éjjel álmában már látta.

Ehhez hasonló gyakorlat az, amelyet az ember – ha nem érkezett még el ahhoz a ponthoz, ahol ezt a gyakorlatot biztonsággal és könnyen végezheti, ugyanakkor erősen él benne a vágy, hogy egy, az élők sorából eltávozott szeretett személlyel kapcsolatba lépjen – megkísérelhet, hogy közvetlenül alvás előtt e személyre koncentrálja erősen a gondolatait, és arra koncentrál, hogy álmában szellemi kapcsolat jöjjön létre ezzel a személlyel. Bár a tér-idő szint teljesen különböző e két világ között – a

Természet rendszerint vastag fátyollal választja el a kettőt egymástól –, mindazonáltal az erős koncentráció bizonyosfajta kommunikációt kiválthat. A meditáló elméje hozhatja ezt létre az álomtudat jóvoltából. Lehetséges, hogy álmában ezen a féldirekt módon kapcsolatba kerül az elhunyt szellemével, de sohasem több, mint néhány percre, és összesen is csak néhányszor. Nagyon szigorú a figyelmeztetés: semmiképpen sem szabad túlfeszíteni ezt a gyakorlatot, amely szellemi előrehaladását semmilyen formában nem fogja elősegíteni, és ha túl gyakran ismétli, még késleltetni is fogja többi entitásának a fejlődését. Ezt a gyakorlatot csak azért említettük meg, ha valaki nem tud belenyugodni a halálesetbe, és más módszereknél nem tud vigasztalást találni.

Ha azonban nem akar kommunikációt teremteni, bármikor, bármilyen meditációja végén jóindulatú gondolatait küldheti az elhunyt szelleme felé. Így tehát az álom fölötti kontroll többféle eredményhez vezethet. Ennek a gyakorlati értéke az, hogy az ember az alvás idejét is tudatossá változtathatja át, amikor hasznos szellemi tevékenységet fejthet ki mind a maga, mind pedig mások javára. A metafizikai értéke pedig az, hogy a mentalizmus igazolást nyerhet vele, míg a misztikus értéke az, hogy olyan erőre lehet szert tenni, amivel a tudat kétfelé osztható: egy személytelen megfigyelőre, aki mindig ugyanaz marad, és a személyiségre, aki a változásokat tapasztal-

ja. A meditáció végső célja ui. nem az, hogy ebben a látomásvilágban éljünk, még csak az sem, hogy tudjuk, hogy csak álmodunk, hanem az, hogy a figyelmet befelé fordítsuk, hogy arra kényszerítsük, hogy a személyes nézőpontról elmozduljon. Ha az ember indítékai tiszták, céljai nemesek, szokásos ébrenlétében bizonyos időközökben a teljes szórakozottsághoz hasonló állapotba kerülhet, amikor lelki szemeivel teljesen élénken és folyamatosan láthatja önmagát, mintha kívülről tekintene magára. Ha ez a kép kitartó, a következő tapasztalat az lesz, hogy világosan érezni fogja, hogy testétől elszabadult, különvált. Itt nem térmetaforában, hanem irodalmi, leíró kifejezésben beszélünk. Nem kell félni ettől a tapasztalattól. Gyorsan elmúlik, nem gyakorol semmi káros hatást rá, sőt ellenkezőleg, azt fogja találni, hogy szellemi hatáskörén belül egy másik, egy nyugodt éteri lény van jelen. Meg kell próbálni, hogy visszatartsa magát ebben az isteni légkörben az első pillanattól kezdve, amikor érzi maga körül.

Az álomelme bámulatos mechanizmusa, amely ilyen dolgokat lehetővé tesz, legfelsőbb lehetőségeink megvalósulását érte így el, bár természetesen ez ritka eredmény és teljesítmény. Ezért olvashatjuk egy régi szanszkrit kéziratban a következőket: „Töretlen, legfelsőbb tudatosság, még az álomban is, ez a legmagasabb fokú bölcsek ismertetőjele”. De senkinek sem kell ahhoz ilyen bölcsnek lenni hogy ilyen magasabb

rendű álomjelenlétet tapasztaljon. Bárki, aki ezen az ultramisztikus úton bizonyos előrehaladásra tett szert, nem szükségképpen, de részesülhet töredékesen, időnként és szórványosan benne. Így Descarteshoz hasonlóan – hosszan tartó, koncentrált, nem materialista metafizikai elmélkedés után – sokan tudatukon kívül több lépést tehetnek meg ezen az úton. A szkeptikus ezeket a tapasztalatokat lehetetlennek tartja. Azok számára, akik nem hisznek benne, akik azt gondolják, hogy az elme az aggyal, a szellem az anyaggal azonos, természetesen ezek a tapasztalatok lehetetlenek. Sokan tarthatják pusztán hallucinációnak, a képzelet és szuggesztió természetes eredményének. Ezeknek azt mondjuk, hogy nem járnak messze az igazságtól. Mivel ha tudnák, milyen sok szuggesztió és képzelet társul éber állapotukhoz, nem találnák olyan csodálatosnak, hogy ezek az alváshoz is társulnak. És ha tudnák, hogy majdnem valamennyi tapasztalatuk bizonyos értelemben hallucináció, akkor jobban elhinnék, hogy az ember rendelkezik azzal az erővel, amellyel ellenőrizni tudja ezeket a saját és töredezett hallucinációit, amelyet álomnak nevezünk. Amikor az ember megérti, hogy a képzelet tulajdonképpen micsoda, amikor az ember fel tudja törni a megértés kagylójának héját, amely a legnagyobb kincset az Elmét rejti magában, akkor – és csakis akkor – merészelheti eltávolítani az ember csodálatos lehetőségei előtt levő akadályokat és korlátokat.

6. Meditáció az alvásról

Amikor egy mély, álom nélküli alvásból ébredünk fel és kinyitjuk a szemünket, először csak arról veszünk tudomást, amivel tekintetünk találkozik. A külső környezet tudata minden mást megelőz. Csak ezután veszünk tudomást magunkról mint különálló személyről, testünkkel azonosított „én”-ünkről. A kezdeti személytelenség pillanata pszichológiailag olyan valami ami a valódi énünk állapotához tartozik. Hol vagyunk ebben a pillanatban? Nem vagyunk személyes énünkben, bár a személyes én is jelen van. Szokásos uralma alól kiszabadulunk ekkor. Valójában nem veszünk tudomást róla, elfeledkezünk személyes énünkről. A felszíni én feladása nem jelenti egyáltalán a megszűnését is. Csak azért adjuk föl, hogy ismét megtaláljuk magunkat egy magasabb rendű egyéniségben. Nem tűnik el, csak ez utóbbi szélesebb kiterjedésén belül a saját helyére kerül: tudni fogja, hogy nem más, mint csepp a végtelen óceánban, és hogy az óceán tartja fönn a cseppet. E tapasztalatból alkothatunk magunknak képet arról, hogy mi is e rejtett megfigyelő tudata – nemcsak az ébrenléti állapotban, az álomban, hanem az alvás folyamán is. Az az elképzelés, hogy az alvás teljesen mentes a tudattól azon illúziók egyike, amelyek az emberi elmét erős rabságban tartják pusztán azért mivel inkább a látszatnak hisz, mintsem a beható vizsgálatnak. Egy nagy sebességgel forgó pörgettyű a külső megfigyelőnek úgy látszik, mintha

mozdulatlanul állna. Ugyanígy az elme az alvás alatt az ébrenléti állapotban levő énnek úgy tűnik mintha teljes öntudatlanságba merült volna. Valójában egy bizonyos tudattal rendelkezik, ez azonban finomabb annál, mintsem hogy a személység tudata érződhetne vagy beléphetne. Ezzel magyarázható a filozófiának az az ismételt követelménye, hogy fel kell adni a személyes nézőpontot, mivel ennek a véges korlátai akadályt képeznek az igazi tudás megszerzéséhez vezető úton.

Mind az álom váratlan végén, mind pedig akkor, amikor az éber állapot éppen befejeződik, egy nagyon rövid pillanatra az elme olyan átmeneti állapotba kerül, amikor semmi más nincs a tudatában, csak saját maga. Mentes minden ideától, minden érzékelés megszűnik, és minden képzet eltűnik. Ez a közbeeső pillanat, amikor az ember vagy éppen elalszik, vagy éppen felébred, döntő fontosságú pont, mivel – bár az ember gondolatai eltűnnek – tudata azonban nem tűnik el. Tudata megmarad, de ez a tudat nem individuális dolgokra irányul. A személyiség itt nem működhet, és az átváltás csodálatos módon ennek kizárásával megy végbe. Ez a sötét, álmos periódus az éber tudat vége és átváltozásának kezdete között valóban csodálatos valami, olyan vonal, ahol az éber tudat az alvás öntudatlanságával találkozik; de a sík, amelyen fekszik, mindkettőtől különböző.

Patanjali, az egyik legjobban ismert szanszkrit jóga kézikönyv (Patanjali jóga szutrái) szerzője joggal sorolja az alvást azon 5 akadály egyikének, amelyet a jóginak le kell győznie. Elemi technikai értelemben ez a követelmény a kezdőknek szól, arra ösztönözve őket, hogy tartsák az elmét ébren a meditáció idején, mert különben nem lehet hatásos koncentrációt elérni. Az előrehaladott fokon viszont az az értelme – ami azoknak szól, akik már ráléptek a végső útra –, hogy az alvás állapotát is éppen olyan kontroll alá kell vonni, mint az éber állapotot. Lehetetlen mindaddig alvásba merülni, amíg nem vontuk vissza figyelmünket az érzékelésektől, képzetektől és gondolatoktól, amelyek a tudat kapuját döngetik. Az alvás egyszerűen e folyamat kulminációját jelenti. A figyelem rendszerint felfüggesztődik. Ugyanígy lehetetlen a legmagasabb fokú jóga-kontemplációba merülni, amíg az előbbihez hasonlóan a figyelmet vissza nem vontuk. Itt a figyelem azonban nem merül el, sőt a legélesebb marad. Így azok, akik még nem jutottak el a végső útig, gyakran félreértelmezik Patanjalinak ezt a szutráját. Ez a félreértelmezés látszik néhány kínai jóginál, akik teával tartották ébren magukat, vagy néhány indiai jóginál, akik az éjszakát állva töltötték el vagy szöges ágyon fekve, nehogy elaludjanak. A filozófia azonban elveti ezeket a tévútra tévedt módszereket, és megmagyarázza, hogy a megkívánt éber állapot e felfogástól teljesen különböző, magasabb fokú.

Ezt a gyakorlatot, az előzőhöz hasonlóan szintén éjjel, lefekvés előtt kell végezni. Tény, hogy az ember először a láb, majd a test alsó része tudatát veszíti el, legutoljára a feje marad tudatos csupán. Ez az a döntő pillanat, amikor a világ – amely az 5 érzékszerven keresztül rendszerint a tudatba lép – eltűnik. Csak ezután merül az ember hirtelen álomba. Csak a másodperc töredékéig tart az az idő, amit különös éberséggel kell észlelni. A figyelmet vissza kell tartani attól, hogy elkalandozzon, és olyan élessé kell tenni, hogy a környezet, sőt még a test maga is elhomályosuljon és végül eltűnjön. Meg kell próbálni, hogy az ember legyőzze a tudat általános kihagyását, az erős ernyedtséget, ami az alvással jár együtt. Nem tudja megakadályozni az alvást, mivel az a Természet folyamata, de meg tudja akadályozni, hogy olyan tudatlanságba essen, hogy ne lássa, mi is történik vele ebben az új állapotba való átmenet alatt. Meg kell próbálnia, hogy fönntartsa a tudatát, és hogy megmaradjon benne, még ha a teste és a gondolkodóképessége teljes nyugalomba merülne is. Meg kell figyelnie önmagát, és több mint figyelmesnek kell lennie az alvás tétova jövetelével szemben abban a köztes állapotban, amelyen áthalad, azokban a vibráló pillanatokban, amelyek időben mérik a teljes éber állapotból a teljes alvásig terjedő intervallumot. A tapasztalat adja meg erre a legjobb feleletet. Ha ez a kulcsfontosságú pillanat, amikor az ember elveszíti a legkisebb mértékét is a tudatának és alvásba merül, ahogy a legtöbb ember

teszi, akkor ez a kritikus pillanat is, amikor egy előrehaladott jógamódszer segítségével a Fénybe magába is léphet. Azok, akik már vették maguknak a fáradságot, hogy e gyakorlatokat végezzék megmondhatják, hogy e gyakorlatok milyen lehetőségeket foglalnak magukban, és hatásosak-e vagy sem.

De a két állapot közötti átmenet, amelyet technikailag „a semleges pontnak” nevezünk, olyan rövid, mint a villámfény. Ha sikerül megragadni és megtartani, ebből az állapotból az ember átmehet a tiszta Elmébe – valamennyi tudatos gondolatmenetének hátterébe –, és fenntarthatja az éjszaka folyamán mint a legteljesebb üresség puszta felcsillanó fényét. Ha gyakorlat révén fixálni és tartani tudja ezt a pillanatot, amikor még sem nem alszik és ébren sincs, az ember a teljes önabszorpcióba mehet át. Az elme 4. állapotába tudat alatt kerül. Az átmeneti folyamat a tudat világában van. A pillanatnyi tudat olyan nyommá válik, ami elvezeti az embert a rejtett valóhoz, oda, ahonnan a tudat ered.

Ha az ember valamilyen okból nem tudja este ezt a gyakorlatot végezni, hasonló módon reggel is végezheti. Ezzel ugyan nem érhető el olyan teljes eredmény, mint este, de nem értéktelen reggel sem gyakorolni. Ebben az esetben azt a szünetet kell észlelni, ami az alvást követi, közvetlen a külső világ tudatára való ébredés előtt, és teljesen erre kell koncentrálni. Be kell csukni a szemet, és a figyelmét azonnal befelé

kell fordítani, az első ébrenléti gondolatokat a csendbe meríteni: pár pillanatra maradjon a külvilág távol tőle. E pillanatokat a tiszta tudat felismerésének átható keresése kell hogy kitöltse. Maradjon még az ember néhány pillanatig abban a csendben, a személyes tevékenységtől távol, melyet az alvás hozott magával. Minden reggel ragadja meg azonnal ezt az alkalmat, aminek a következménye az lesz, hogy az aznapi tevékenysége alatt e transzcendenciónak időnkénti felvillanásait fogja tapasztalni.

Az elmének az önmagát megismerő képessége, ha valaki ezt a transzcendentális állapotot megszerzi, ezentúl sohasem fog teljes öntudatlanságba esni. Következésképpen soha nem fog mély álomba sem merülni. Aludni fog, de ez az alvás nem lesz mentes a tudatosságtól. A szokásos alvás vesztesége nem fogja az embert károsan befolyásolni, mivel a test megkapja a természetes, regeneráló pihenést; az agy mentes lesz a kóbor gondolatok vonulásától, és így szintén pihenni fog, az érzelmeket és érzéseket pedig nyugodt béke keríti hatalmába. Az emberiség jelen fejlődési fokán az ilyen állapot érthetetlen; csak személyes tapasztalattal lehet igazolni, hogy valóban létezik. Az átlagos tanulónak hosszú időre van szüksége, míg ide elérkezik, ahol nem lesz teljesen éber, de nem is teljesen alszik. Azok, akik a mentalizmus lényegét jól megértették és alkalmazni is tudják ébrenléti életükben, kisebb nehézséggel léphetnek majd be ebbe az alvás fölötti állapotba. Mindenesetre ha valaki ebből az ultra-

misztikus gyakorlatból a legtöbbet akarja profitálni, ugyanolyan fokozatos és nem sietős módon be és ki is kell lépnie az alvás és az ébrenlét között levő misztikus folyosóba, amelyhez e gyakorlat elvezeti az embert. Mindinkább, ahogy képes lesz ebben az állapotban megmaradni, ez az állapot ki fog terjedni az ébrenléti életére is. Aki e gyakorlatot sikeresen végzi, azt találja majd, hogy időnként a transzcendentális tudat finom szépsége lesz jelen a leglázasabb tevékenysége közepette is, és még inkább az éjszakai órák folyamán. Az, ami az éber állapot, lényegében töretlenül folytatódik, és sohasem semmisül meg az alvás öntudatlanságával sem; ez az a valóság, amelyet meg kell találni. Ez a valami – az állapot maga, nem pedig ilyen vagy olyan állapot. Az éber alvásnak ebben az érzékelés és gondolat nélküli állapotában kifejezhetetlen misztikus nyugalom és csodálatos csend van.

A rejtett megfigyelővel kapcsolatban az a különös, hogy teljesen tudatos, amikor mi nem vagyunk azok. Ő az „én”-ünk, aki örökké tudatos, következésképpen az igazi valónk. Az így szerzett tudat egyesített, univerzált, a való és a nem való relációtól mentes. A rejtett megfigyelő tudatába való belépéssel az ember végül megérti Szt. Pál szavainak valódi értelmét: „Akkor ismerni fogok, és engem is megismernek.” Ha a tudat 4. állapotának nevezzük, ezt csak azért tesszük, hogy intellektuálisan megkülönböztessük az éber állapottól, az álomtól és az alvástól. Metafizikailag közelebb

járnánk az igazsághoz, ha azt mondanánk, hogy ez tulajdonképpen nem állapot, hanem a tudat igazi eszenciája, következésképpen az előbb említett három állapot igazi eszenciája. Idő, tér, anyag és ok nélküli, személytelen és szabad. A Gondolat maga, amely tisztán látja saját tiszta, univerzális és abszolút valóját, minden osztottságtól, minden korlátozástól mentesen és minden kivetítéstől elvontan. Következésképpen nem tudat, ahogy a kifejezést értjük, inkább annak misztikus gyökere. Meg nem különböztetett, személytelen jellegénél fogva majdnem érthetetlen és majdnem definiálhatatlan a szokásos test, érzelem és gondolat kötötte tudat számára, éppen úgy, ahogyan az ember absztrakt gondolkodása, önzetlen idealizmusa, vallásos törekvése, misztikus imádata és esztétikai érzéke ismeretlen egy macska számára, amely önelégülten nyújtózkodik a meleg tűzhely mellett. Így az alvás, amely olyannyira mentes a fénytől, és az értelemtől az emberiség jelen pszichológiai állapotában, a magas szellemi fokra fejlődött embernél mindkettőnek teljes birtokában lesz.

7. Meditáció a kígyó útjáról

Egy zenedarab nemcsak hangok sorából áll, amelyek egymást követik, hanem szünetek sorából is, amelyek az egyes hangok között állnak. Mégis többnyire csak a hangokról veszünk tudomást, a köztük levő szünetekről nem. Éppen úgy, ahogyan a hangok rejtett háttere a csend, úgy valamennyi ideánk rejtett háttere az elme. Köznapi életünkben a gondolkodás rendszerint nem olyan elme, amit megfigyelünk. Nem fordítunk figyelmet a gondolatfolyamatra, csak a gondolat tárgyaira, amely ezt a folyamatot oszcillációs tevékenységgé teszi. A fizikai tudat természetével kapcsolatos vizsgálataink feltárták ennek a változó és szaggatott jellegét. Láttuk, hogy ez a hihetetlenül gyors rezgőmozgás eltakarja igazi jellegét és az illuzórikus egység látszatát kelti, pedig valójában az egyes világ-ideák között végtelenül kicsi kis szünet, hézag létezik. Ez a hézag semmi más, mint az önmagában létező Elme mély csendje. Ha két gondolat között mindig érzékelhető időintervallum lenne, azt találnánk, hogy ezt az intervallumot azok eredetének tudata, az Elme tölti ki. Akkor mindenki tudatában lenne isteni természetének. Sajnos azonban a gondolatokat – bár ezek maguk nem folyamatok – az „én” gondolat uralja, ami úgy viselkedik, mint a hernyó, amely az egyik levélről csak akkor mozdul el, amikor a másik levélen már szilárdan megvetette a lábát. Következésképpen a két gondolat közötti valódi hézagot a személyes

gondolat takarja be amely így olyan folyamatos illúziót kelt, amely a tiszta Elme valóját eltakarja – amelyből ezek a gondolatok, beleértve a személyes gondolatot is, kiemelkednek.

Mivel ez a két gondolat közötti intervallum az ember szokásos tudata számára nem létezik, olyan gyakorlatot kell végeznie, amivel birtokába juthat ismét ennek a meglátásnak. Hagyományos nevén a „Kígyó Útjá”-nak nevezik, mivel a figyelmet képzi ki arra, hogy – mint a kígyó – csússzon be a valóságba az ideák közötti köztes állapot megfigyelésével és megragadásával. Az ember feladata az, hogy a gondolatait kényszerítse arra, hogy önmagukat vizsgálják, hogy visszafelé nyomon követve eljussanak saját eredetükhöz; hasonló feladat ez, mint amikor egy tüskét használunk arra, hogy egy másikat kipiszkáljunk az ujjunkból. Amikor a gondolatok saját eredetük megismerésére törekszenek, olyan útra térnek, ami minden megelőzőtől különbözik, amely mindinkább saját rejtett valójuk felé vezeti el őket. Amint az egyes érzéki képek megjelennek a tudatban, amint az elmeműködés új gondolatot jelenít meg, az embernek akaratereje segítségével azonnal el kell nyomnia. Meg kell próbálnia, hogy tudatát annak eredeti, tiszta állapotába állítsa vissza. Az egyedi ideákat, amint megjelennek, ki kell szorítani a tudatából. Ha nem azonosítja magát velük, nem lesz, amiben megkapaszkodjanak.

Hiba lenne azonban pusztán csak elnyomni a gondolatokat, és intellektuálisan üresen maradni, minden megértéstől megfosztva, mint ahogy a jógik rendszerint teszik. Inkább fel kell ismerni a gondolkodás mint cselekmény, és önmaga mint gondolkodó közötti összefüggést. A filozófiai jóga végső teljessége nem érhető el, amíg a gondolkodást nem fejlesztettük ki annyira, hogy a világ és a gondolatok, a gondolatok és a gondolkodás elve közötti kapcsolatra és végül magára erre az elvre ne vonatkozzon. Két erős gondolat áll ui. az útban. Az első a világ-gondolat. A második az én-gondolat. Mindkettő intim módon kapcsolódik össze. Időszakosan el lehet nyomni őket, de teljesen legyőzni csak intelligens megértéssel lehet. A szokásos jógi az elsőt úgy akarja legyőzni, hogy érzékeivel egyszerűen nem vesz tudomást róluk. A filozófiai jógi más úton teszi ezt. Megérti, hogy a Világ tér-idő formái amelyek magukban foglalják ezeket az érzékeket, maguk is elsősorban saját képalkotó tevékenységéből erednek, és az egész világ valójában egy óriási gondolat-forma, amelybe a tudat belemerül. Ezért el kell ismernie és fogadnia ennek a létét, mint szellemi létet, majd a tudatot a gondolatoktól meg kell szabadítania, de nem úgy, hogy elveti, hanem úgy, hogy abszorbeálja. Így a világ-ideát magába fogadja és túlhalad rajta. Ugyanez az intelligens erőfeszítés szükséges a személyes én-gondolattal kapcsolatban is, bár ez a

küzdelem nehezebb, mivel az én saját illúzióteremtő hatalma forog kockán, ha az éngondolat fölötti győzelem sikerül.

Minden egyes elkülönített gondolatát, amint a tudat mezejére lépnek, folyamatosan el kell bocsátania éppen úgy, ahogy a szokásos jógi teszi, ugyanakkor rögzíteni kell a tudatot, amelyből a gondolat összetevődik. Nem csak meg kell értenie azt a fontos misztikus igazságot, hogy a gondolkodás mint cselekvés csak szokás, hanem azt is, hogy az Elme, amely ezt lehetővé teszi, örökké jelen van.

A tanuló tudatának – a két gondolat közötti hézagon keresztül – ebbe kell belemerülnie és ha ennek a nehezen megfogható; tűnő pillanattöredéknek a megragadása sikerül, és a gyakorlat folyamán mindjobban kiterjeszthető ez rendkívülien éles és dinamikusan éber tudatosságot kíván meg, amely kitartó műveléssel érhető el, hogy fáradság nélkül folytatódjon – egyszer eljön az idő, amikor az elme mind mélyebben merül önmagába. Amikor az ember olyan szerencsés, hogy betekintést nyerhet, hogy az el nem különült Gondolat mit jelent, azon kell fáradoznia, hogy ne engedje többet ezt a megértést kicsúszni a kezéből. Ez a kicsúszás könnyen megtörténik, ha az ember nem eléggé éber, mivel a személyi lét teljes szokásos tradícióját felborítja. Ezt a hirtelen felvillanást, amikor az elme végül megoldja saját misztériumát, és a „villámfényben” saját jelentésének megoldására jön rá, kell elkapni – mint az intuíció felvil-

lanását –, mielőtt eltűnik. A belső meglátás olyan váratlanul, oly hirtelen és oly spontán villan föl, hogy úgy kell kezelni, mint egy hatalmas király váratlan látogatását egy alázatos alattvaló házában, aki, ha nincs kellőképpen üdvözölve, azonnal eltávozik. Az embernek erősen és állandóan védenie kell magát az emlékek, gondolatok és érzelmek inváziójával szemben, amelyek seregestől jönnek, hogy birtokukba vegyék a tudatát. Ha egyenes úton nem jöhetnek, jönnek álruhába öltözve. A feladat az embertől állandó éberséget követel, annak állandó emlékezetben tartását, hogy tulajdonképpen mit is akar elérni. Ténylegesen egyik gondolat a másik után- már nem a külső dolgokról, hiszen ezek zsarnokságát már régen legyőzte, hanem most már a Tiszta Gondolatról magáról – jön szakadatlanul, hogy eltérítse az embert a tiszta Gondolatról való megfeszített koncentrációból; az embernek azonban erélyesen félre kell őket dobnia.

A cél: az Elme – ami képessé teszi az embert, hogy gondolkodjon elszigetelése a képzetektől és a gondolatoktól, amelyek folyamatosan belőle áramlanak ki; a tudat megértésének megszerzése, ahol a tudatnak nincs semmiféle tárgya többé. A felfoghatatlan gyorsaságnak a következtében, ahogyan a világ-gondolat az egymás után következő képzet-gondolatokban vibrál, ez pusztán intellektuális úton nem valósítható meg. Jógagyakorlat nélkül ezt nem lehetne elérni, de amikor az ember gondola-

tai saját forrásuk keresésére irányulnak, ez maga olyan jógagyakorlatot képez, amely az összes többi jógagyakorlatnál gyorsabban vezet eredményre. A tudatot két gondolat között kell megragadni, minden gondolattól megtisztítani: ebben a figyelmesen éber állapotban kell tartani, hogy képes legyen feltárni saját természetét. Az embernek a gondolatok alá kell ásnia, azok legmélyebb gyökeréig. Az összefüggéstelen gondolatok végtelen sora mögé kell behatolnia a meg nem nyilvánuló Gondolat tiszta eleméig, amely e gondolatok mögött létezik. A magasabb meditáció akkor kezdődik, amikor a gondolat már nem elsősorban a saját maga szülte gondolatokkal van elfoglalva, és már nem irányul más témák felé, hanem saját természetének belső meglátására törekszik, hogy sikerüljön önmagát felismernie, hogy önmaga legyen. A Gondolat az a rejtett elem, amelynek működését mint tudatot ismerjük, aminek megjelenését mint gondolatokat tapasztaljuk, míg egy gondolat olyan valami amit az elme teremt és birtokol önmagáért és észlel önmagában. E magasabb fokú meditációban több lépcsőfok van: az első az, amikor a kifelé irányuló tudat kezd eltűnni; amíg a világ csak árnyékká nem válik, és végül teljesen el nem tűnik; a második, amikor a személyiség érzete elhalványodik, és végül kioltódik; a harmadik, amikor csak egy forma, név, korlátok és idő nélküli lét létezik egyedül.

Ilyen extrém megvilágosodás állapotában az ember úgy érzi, olyan üressé vált, mint a tér, és olyan súlytalanná, mint a levegő. Nincs tudata arról, vajon a testen belül vagy kívül van-e, mivel a testről egyáltalán nincs tudata. A rendkívüli az egészben az, hogy bár a fizikai lét érzése teljesen eltűnik, a puszta lét érzése azonban nagyon is erős és intenzív. A világ-gondolat és annak individuális gondolkodója most egybeolvadt, eggyé vált. Így ebben a fennkölt állapotban a tapasztaló és a tapasztalt világ közötti kettősség egyszerre eltűnik. A tudatban csak az egyszerű lét marad meg. Így a végén, az ember egész létének mély csendjében a kontempláció olyan intenzívvé válik, hogy az összes gondolat elmerül elsődleges forrásában, és többé nem lesz szüksége semmiféle erőfeszítésre a gondolatok korlátozására. Amikor a meditáció megszakítás nélkül eléri a legfelsőbb szintjét, az ember, úgy tűnik, átalakult az elmeanyag igazi óceánjává, egy óriási ürességgé, amiben a személyes én múltjával és jelenével együtt eltűnik, mintha sohasem létezett volna, és amiben az egész külső univerzum még emlék formájában sem marad fönn. Az Elme – a határtalan, a rendíthetetlen, a változatlan – van egyedül. Az ember személyes valójából kilép, és egy abszolút belső üresség állapotába lép be. Itt semmi megismerhető nincs, mivel itt minden forma és név nélküli.

Ez nem megsemmisülés, ahogy a materialisták gondolják mivel egy újfajta tudat még létezik, nem is egyesülés, ahogy az abszolútisták vélik, mivel egy magasabb rendű individuum még létezik. Az ember valóban olyan közel jut Istenhez, amilyen mértékben halandó ember közel juthat. Ez a létezés legfelsőbb foka, ez a végső vagyok-ság. E tapasztalatban még sincs semmi amit látni, hallani, ízlelni, tapintani vagy szagolni lehetne, ez a tapasztalat teljesen érzékfölötti.

Az ember hosszú-hosszú keresésének megtalálta a megoldását, és ez a valami nem képzeletének terméke, hanem valóságos tapasztalatáé, amely gondolatok nélküli; ajka néma marad minden egyes kísértésnél, hogy közölje a szavakkal nem közölhetőt. Olyan bölcsességet talál, amely kimondhatatlan. A csodálatos nyugalom állapota ez, nem az érzelmi elragadtatásé; ebbe a szentélybe izgalom nem léphet be. Semmi külső tárgy árnyéka nem vetődhet át ezen a szent küszöbön. Gondolatsor nem zavarhatja meg ezt a magasztos csendet. Mert a meditáló azzá válik, amit lát; ő egyedül van, de ez nem azonos azzal, aki volt annak előtte. Visszatért a lét elsődleges egységébe, a fenséges, határok nélküli ürességbe.

Itt, ebben a gondolatok nélküli gondolat, a gondolatoktól mentes tiszta Gondolat óriási fogalmában van az univerzális lét valódi csodája. Üressége csak azokat rettentheti meg, akik nem tudják vagy nem akarják megérteni. Itt, amint a gondolkodás és

az akarat megszűnik, amint a képzelet már nem működik, és a személyiség teljesen passzívvá válik, amint az érzékek elcsendesülnek, mint egy alvó madár, az ember harmadik szeme felnyílik. Látja nemcsak azt, hogy mi ő, hanem azt is, ami mindig is volt és van. Az, amit mások mint nem létezőt tudomásul sem vesznek, az univerzális Elme anyagtalan „semmisége” tárul most föl az ember előtt. Ez nem a nemlét állapota. Valójában élő aktualitás, különben nem lehetne soha belsőleg realizálni. De nem olyan formában való lét, amit az ember véges gondolkodásával meg tudna érteni. Csak a belső meglátás közvetlen fényében ragadható meg, mivel a lényeg nem különbözik a belső meglátástól magától. Nem fogható meg a gondolkodás konklúziójával, sem látomásszerű víziókkal, amelyek még a formák korlátain belül állnak. Így az Elmét csendben kell imádni, az űrben fölfedezni. Minden más csak képzet vagy érzékelés lehet, vagyis a Valóságnak csak szimbóluma, de nem a Valóság maga.

Ezekkel a szavakkal elértük azt a határt, amivel a belső valóság egyáltalán magyarázható. A végső valóság igazsága a csend és a leírhatatlanság. Mind az olvasónak, mind pedig az írónak most különös, éteri csendbe kell merülnie, ha egy lépéssel tovább akarna jutni. A csend jelenti a misztikus imádat legfinomabb módszerét. Amit a tanulónak meg kell értenie, az az, hogy ahol látszólag egyáltalán semmi sincs, csak a statikus Csend, a Valóság ott honol; ahol individuális felfogóképessége nem képes

felfogni sem formát, sem entitást, ott VAN az Önvaló. Amikor az ember személyes valóját egy pillanatra félrelökheti, és e Végtelen Elemről kezd el gondolkodni, amelyen belül van az ő kis léte, a csoda és misztérium érzése árasztja majd el, a csodáé és a misztériumé, amelyek ma halandó emberek napi tevékenységét körülveszik. Akkor már nem lesz képes sem hangosan himnuszt énekelni azokkal, akik hisznek, sem vitatkozni azokkal, akik nem hisznek. Úgy kell maradnia, ahogy a gondolat találja őt, összezárt ajakkal és áhítatos szívvel, mozdulatlan testtel, elcsendesült érzelemmel, valóban csendben. Ez az ember legemelkedettebb módja, ez a mindennel elégedett kontempláció, amelyben a küzdő én végre megpihen az örök békével teli ÉN VAGYOK-ban.

A meditáció misztikus jelenségei

Néhány álomtól eltekintve, amelyet az ember szándékosan előidézhet, e meditatív gyakorlatok folyamán a gyakorló esetleg olyan látomásokat vagy más okkult jelenségeket észlelhet, amelyekről bőven találunk leírást mind a hindu-buddhista, mind pedig a keresztény-moszlim misztikus könyvekben. Következésképpen meg kell magyarázni, hogy az ilyen jelenségek éber állapotban csak egyes embereknél a meditáció kísérőjelenségei, nem pedig mindenkinél, és hogy azok, akiknél ilyen jelenségek jelentkeznek, misztikus szempontból nem szükségképpen előrehaladottabbak vagy etikailag magasabban állók azoknál, akiknél ezek nem jelentkeznek. Mindenesetre jól meg kell értenünk, hogy ezek a jelenségek nemcsak hogy másodrendűek, hanem éppenséggel jelentéktelenek a filozófiai keresés szempontjából, és jelentkezésük minden esetben az egyes egyének individuális karmájához és karakteréhez kötött. Szt. Bernát, a nagy katolikus misztikus, aki idejének nagy részét szentelte a meditációnak, élete végén mégis úgy nyilatkozott, hogy soha semmiféle látomást nem látott, soha semmilyen belső hangot nem hallott; egyáltalán semmiféle természetfölötti kinyilatkoztatásban nem részesült bár azt is alázatosan megvallotta, hogy meditációja idején

nagyon gyakran lelkét Isten járta át. A nagy spanyol misztikus, Szt. Juan de la Cruz nyíltan megvallotta: igen sokan, akik életükben látomásban sohasem részesültek, összehasonlíthatatlanul magasabb fokára érkeztek a tökéletesedésnek, mint azok, akik ilyen látomásokat láttak.

Ha e misztikus gyakorlatok látomásokat, álmokat vagy extázist váltanak ki, ezek semmiképpen nem tekintendők végtermékeknek, hanem csak melléktermékeknek. Ez világosabbá válik. Miért van az, hogy e képszerű látomások olyan változatosak, és egymással is olyan ellentétben állnak? Miért van az, hogy a misztikus kinyilatkoztatások pusztán a már meglevő vallomásokat erősítik meg, de nem hoznak újakat létre? Miért jelentkeznek ezek a jelenségek egyáltalán? Ezekre a kérdésekre tökéletes racionális pszichológiai válaszokat lehet adni. Ezek a válaszok azonban valószínűleg sem az eredetileg materialista elfogultságú tudóst, sem pedig az eredetileg emocionális elfogultságú misztikust nem elégítik ki. Kielégítik azonban a filozófiai tanulót aki mind a tudományt, mind a meditációt a maga helyén elismeri, ugyanakkor viszont könyörtelenül elveti mindkettő előítéleteit és hibáit.

Itt természetesen figyelmen kívül hagyjuk a szélhámosok csaló állításait és a nem normális emberek fantazmagóriás hallucinációit, és csak autentikus esetekkel foglalkozunk. Amikor a meditáció valóban az aminek kellene lennie, vagyis amikor az

ember a szellemi arcát hazafelé fordítja, amikor arra törekszik, hogy saját létének örök forrásával lépjen érintkezésbe, amikor arra vágyik, hogy egy magasabb rendű életet valósíthasson meg, akkor valószínű, hogy feleletet fog kapni. A reakció megmutatkozhat valami elragadtatott érzésben, amely egy időre örömmel töltheti el, vagy valami szellemileg fölfogott üzenetben, amelyet valamilyen szenttel való társalgás útján szerez, vagy a legfelsőbb Lény képében, aki tudatában ölt formát. Bármi legyen is, olyan jellegű lesz mindenképpen, ami fejlődési fokának, temperamentumának stb. pontosan megfelel. Isten vagy a „lélek”, a Világ Elme vagy az Önvaló olyan módon fog megjelenni, ami számára a legérthetőbb lesz. Ez azért van, mert Isten tulajdonképpen soha nincs távol tőle, nem egy tőle elvonatkoztatott távoli Lény. Az ilyen, felismerhető szimbólumban való megjelenés azt mutatja, hogy Isten valóban létezik. Azt találjuk, hogy a szent személyek vagy mitológiai események víziói, amelyek több misztikus tapasztalatát gazdagítják, a misztikus vallása, környezete, nevelése, világnézete stb. szerint változnak. Ez a tény természetesen semmit sem ront le ezeknek a tapasztalatoknak az értékéből; az Önvaló ui. olyan nyelven szól hozzájuk, ami ismerős a számukra. Ha Krisztus a keresztényeknek jelenik meg és nem a hinduknak, míg Krisna vagy Siva az utóbbiaknak és nem az előbbieknek, ez nem szabad, hogy ellentmondásnak tűnjön az előtt, aki a jelenségeket behatóan vizsgálja, mivel fel kell

hogy ismerje: az Önvaló spontán az ember megértési szintjéhez igazítja válaszát. Ezért az emberiség hosszú történelme során ez a kommunikáció nagyon sokféle formában jelentkezett. Ami azonban rendszerint nem ismert, az az, hogy a tudatnak – az Önvaló érintésére való – csodálatos kitágulásakor ezt a kitágulást a személyes gondolatok tudat alatt – megszokott működési irányvonaluk szerint – interpretálják. Ez az interpretálási művelet olyan gyorsan kezdődik – gyakran egyidejűleg az Önvaló érintésével –, hogy ez a másodlagos közlemény ténylegesen úgy tűnik, mintha az elsődleges tapasztalatnak magának lenne az integrális része. Így az Önvaló hagyja, hogy az ember tudat alatt maga készítse el azt az öntőformát, ami számára legjobban megfelel, az öntőformába öntött forma nélküli tiszta lényeg azonban az Önvalótól származik.

A tudatlanság, amely másokat kielégít, nem elégítheti ki a filozófiai tanulót. Teljes tudatosságának felszínére kell hoznia azokat a folyamatokat, amelyek a misztikus víziókat – legyen az akár az övé, akár másé – kialakítják. Pontosan ki kell derítenie, hogy valójában hogyan is alakulnak ezek ki, nemcsak azt, hogy ő mit gondol vagy hisz keletkezésükről. Fel kell hagynia, hogy sötétben tapogatózzon. Így aztán azt találja, hogy mind az elfelejtett, mind pedig az emlékekben élő múlt tapasztalata nem kevésbé számít, mint a meg nem született jövő megérzései; hogy mind a közvetlen

fizikai környezet, mind pedig egy elképzelt, távoli környezet beleszólhat; hogy mind a gyakorlatban belénk rögződött hit, mind pedig a későbbi felnőtt korban kialakított hit részben felelős; hogy mind a könyvekben olvasottak, mind pedig az elme saját képzelőereje közreműködhet, és végül, hogy mind az ember természetes kívánsága, hogy látomásban részesüljön, mind pedig a hiúságból fakadó vágy, hogy másokra ezáltal nagy hatást gyakoroljon, szintén kialakítója lehet az ilyenfajta élményeknek. Rendszerint hét személyes tényező az, amely létrehozza, vagy legalábbis befolyásolja és színezi az ilyenfajta misztikus jelenségeket. Ezek:

1. az egyén előre megalkotott vallási vagy misztikus elképzelése;
2. a gondolat-koncentrációja eredeti fókuszának jellege, vagyis a gondolkozásának iránya, a meditáció fizikai tárgya vagy személye;
3. előző születésekből magunkkal hozott általános irányvonalak, szokások;
4. természetes (születési) komplexusok, előítéletek;
5. érzelmi temperamentum;
6. fizikai körülmények és környezet;
7. szellemi kapacitás.

Így a misztikus vízióját tudat alatt nemcsak az Önvaló táplálta inspiráció, hanem saját személyiségéből adódó alkotóelemek segítségével alakítja ki. Azt látja, amit tudat alatt kivetíthetett.

Ha emlékezünk az álommal kapcsolatos vizsgálatokra és azokra a különböző, felsorolt tényezőkre, amelyek külön-külön vagy együttesen az álmot kialakítják, akkor most kezünkben lesz a legtöbb – még nem minden tényező, amely a misztikus vízió kialakulásában játszik közre. Ahogyan nem lehet egy univerzális okra visszavezetni az álmok kialakulását, ugyanúgy nem lehet egy univerzális okra visszavezetni a víziók kialakulását sem. Ugyanaz a vizsgálat megmutatta azt is, hogy a fizikai, szellemi vagy érzelmi tapasztalat álmokban jelentkezhet. Ahogyan az álmot látó saját, tudat alatt kivetített ideáinak, kívánságainak dramatikus megjelenítését szemléli, ugyanúgy a misztikus is hasonló dolgok tanúja lehet. A mentalizmus kétségbevonhatatlanul bebizonyította, hogy amilyen mélyen és intenzíven tudunk egy gondolatot tartani, annyira lesz reális a számunkra. A víziók látása származhat mind a spontán önhipnotizálásból, mind pedig szent inspirációból. Amikor a gondolatot sikerül csak egy pillanatra is elnyomni, és az elme üressé válik, a meditáló, aki filozófiai tanulmányokat nem folytatott, ezt az ürességet saját vízióival tölti ki, amelyek vagy valamilyen jelenlegi nem tudatos reményéből, vagy korábbi, a tárgyra vonatkozó tudatos koncent-

rációjából erednek. Ezek a víziók lehetnek saját visszatérő gondolatai, de nemcsak ezek egyedül térnek vissza. Valami plusz adódik hozzájuk, amivel – a meditáció eredményeképpen – bennük lesz az Önvaló nem földi inspirációja, az Önvaló lenyűgöző bizonyossága, az Önvaló emelkedett nyugalma. Sajnos ha a meditáló nem érti, mi is történik tulajdonképpen vele, ha nem különbözteti meg a kettőt egymástól, hanem egymás mellé helyezi a mellékest és a fontosat, akkor része lehet egy lelki kinyilatkoztatásban, de visszakapja saját intellektuális meggyőződését és érzelmi járulékait is több százszoros nagyításban, mivel ezeket most a bizonyosság is alátámasztja – a bizonyosság, amelyet az autentikus futó meglátás mindig magával hoz, de amelyet a meditáló részben rosszul értelmezett.

Nagyon sok példa bizonyíthatja az elmondottakat, de ritka az olyan eset, amikor a misztikus maga vallja be és adja meg az igazolást. Ram Teertha, egyike a jól ismert, kiemelkedő modern indiai jógiknak, aki hirtelen abbahagyta brilliáns pályafutását mint a matematika akadémiai professzora, és visszavonult a civilizációból a Himalája, hófödte hegyei közé. Az állandó meditáció eredményeképpen hamar eljutott az isteni jelenlét örömteli realizálásához ahogyan később erről, rövid visszatérése után a meglepődött hallgatóságnak beszámolt. Vízióiban többször látta a kobra feje fölött táncoló és furulyázó kék testű Krisnát. (Ez a figura, amely Indiában nagyon népszerű

és ismerős, sok házban képen látható.) Ram Teertha elmondta, hogy ez a figura közvetlen közelében jelent meg, amikor szemei nyitva voltak, és minden érzékszerve működött. Teljesen külső és teljesen objektív volt a jelenség. Hozzáfűzte azonban: „Ez a vízió nem volt más, mint egy bizonyos fokú elme-koncentráció, saját képzeletem materializálása és saját elmém lecsapódása.”

Bármennyire is élénkeknek, reálisoknak és külsődlegeseknek tűnjenek is ezek a víziók, amelyeket a meditáló láthat is, mindazonáltal ezek a távolbalátó jelenségek – ahogyan egy tibeti adeptus megjegyezte – „az elméből származnak és ott is tűnnek el”. A józan kritikus látja, hogy a forma ember csinálta, és ezért visszautasítja és teljesen illúziónak minősíti. Sajnálatos módon nem érzi azonban azt az inspiráló misztikus realizálást, ami e formán keresztül fejeződik ki. Ezért a pszichológiai tényt gondosan el kell választanunk a tény metafizikai interpretálásától, ha a misztikus kinyilatkoztatás valódi mibenlétét és tartalmát akarjuk kifürkészni és az igazsághoz jutni. És mivel a kettő majdnem kibogozhatatlanul egymásba fonódik, a misztikus, aki nem törődik a kettő szétválasztásával, hanem elfogadja őket, mintha csak egy dologról lenne szó, természetesen félreértelmezi saját tapasztalatát.

E probléma megoldási kulcsa az, hogy a misztikus felelet formáját az ember maga hozza létre, az az erő azonban, amely ezt a formát megtölti, az Önvalótól ered. Az így

nyert igazolás, hogy hite egy valamiben, ami saját magán és az anyagon túl van, az valóságos, nem illúzió. Ezért a szkeptikusok nem gratulálhatnak maguknak. Saját szkepticizmusuk könnyen becsapja őket. Mert a lehetséges okokon túl és fölül, amelyeket a tudás észlelhet, még marad egy másik ok lényeges része, amelyet nem képes észlelni, mivel ez a személyes eredeten teljesen kívüli valaminek minősíthető, ami csak az észlelőben magában van meg. Az, ami egy misztikus vízióban megszületik, nem a régi visszatérése, hanem az új valóságos megteremtése. Ez a valódi isteni elme a vízióban, amely inkább érezhető, mint látható, teszi azt autentikussá és ihletett értelemben valóságos kinyilatkoztatássá. Az Önvaló erejének ezekhez a megjelenéséhez hasonlóan találkozhatunk az elme csodálatos erejének többféle megjelenési formájával is. Ezek a telepátia tényén alapszanak. Ha valamilyen szellemileg érzékeny egyén csak egyszer is találkozott egy szellemileg magas fokra jutott emberrel, akkor ennek az utóbbinak a víziói spontán jelentkezhetnek az előbbiben, ha gondol rá. Sőt szellemi üzenet is közvetíthető, különösen szellemi segítségnyújtás esetén. A tapasztalat azt mutatja, hogy bizonyos határozott gondolatok közvetlenül megértethetők anélkül, hogy szóbeli vagy írásbeli formát öltenének a közléskor. Két személy között az ilyenfajta összeköttetés kialakulásához a szükséges, hogy összehangolt kapcsolat legyen közöttük – érzékenység és ragaszkodás egyrészről, erős gondolat-koncentráció

másrészről. Minden gondolatátvitelnél az első impresszió tudat alatti, és tudatossá csak akkor válik, ha a gondolatot felvevő egyén valamilyen módon nem akadályozza meg a folyamatot.

Az anyagi eszközöket nem igénylő két ember közötti gondolat-kommunikáción, egyik embertől a másikig terjedő gondolatkivetítésen, a tér-áthatáson és a személyes atmoszféra átvitelén – függetlenül a két személy közötti távolság nagyságától –, a lét különleges kölcsönhatásán, ahol az erősebb fél a leadó, a gyengébb fél pedig a felvevő, nem kell csodálkoznunk. Valami ehhez hasonló történik a hétköznapi életben is pl. egy szónok és hallgatósága, vagy két egymástól elválasztott szerelmes, vagy egy hipnotizáló és a médium között. A tudomány, amely felfedezte a teret mint a fényterjedés médiumát, meg kell hogy tanulja felfedezni mint a gondolatátvitel médiumát is. A gondolatátvitel akkor lehetséges, amikor az egyik ember gondolatai a másik ember tudatában szimpatikus rezgéseket képesek kelteni. Az elv tulajdonképpen hasonló a drót nélküli telegráf vagy a rádióleadás működési elvéhez, ahol a felfogókészüléket ugyanolyan periódusú rezgésre kell hangolni, amilyen a leadó. Ahogy a rádióleadás-vevés lehetséges, mivel a kettő között összekötő kapcsolat – nevezetesen az elektromos hullámok – áll fenn, ugyanúgy lehetséges a gondolatátvitel is, mivel két személy között az ilyenfajta kapcsolat-eszközt az elme maga képvi-

seli. A mentalizmus megértése jelenti a megfelelő megoldási kulcsot, hogy megértsük, mi az alapja az ilyen telepatikus jelenségeknek. Ez a rejtett alapja sok ún. csodának is, ez a titkos forrása sok ún. természetfölötti teljesítménynek és a jóga-mágiának. Az, aki realizálni tudja magának is magában a mentalizmus igazságát, jelenlétében hozzákapcsolódva jelentkező csodákat tapasztal, nem ritkán anélkül, hogy keresné őket. Valójában különböző, más okkult jelenségek is jelentkezhetnek, de csak úgy kell őket tekinteni, mint a kereséssel járó járulékos, semmi esetre sem mint fontos jelenségeket. A filozófiai tanulónak nem szabad abba az általános tévedésbe esnie, hogy félreértse ezeknek a jelenségeknek a pszichológiai jellegét; nem szabad túlértékelni őket, nem szabad erőfeszítéseit ezekre koncentrálnia. Csak alárendelt érdeklődést kell tanúsítani irántuk. Meg kell érteni, hogy ezek a meditáció lehetséges járulékai, és sokkal kevésbé fontosak, mint ahogyan általában hiszik. Az a puszta tény is, hogy ezek a tapasztalatok rendszerint múlékonyak és törékenyek, ezt igazolja.

Szükséges itt néhány figyelmeztető szót szólni. Mind Keleten, mind Nyugaton sok, sarlatánsággal átszőtt, üzleti érdekekkel megmérgezett és babonasággal elsekélyesített ártalmas ostobaság ment és megy végbe ma is a miszticizmus vagy okkultizmus neve alatt. Bárki, aki a miszticizmusba vagy okkultizmusba ártja magát anél-

kül, hogy filozófiai tanulmányokat folytatna, a protektív metafizikai és morális képzettség alapismereteit elsajátíthatná, esetleg tévedéseknek és csalódásoknak teszi ki magát. Sok különleges, ostoba vagy sötét szándékú mozgalom mutatja azokat a furcsa alakzatokat amelyeket a miszticizmus felvehet, ha az iránta érdeklődők rosszul értelmezik, és védelmezői gondatlanul visszaélnek vele. A legjobb esetben csak az történik, hogy az embereknek boldogságot ígérnek, amelyet természetesen soha nem tudnak megadni, a legrosszabb esetben azonban komoly pszichológiai veszéllyel járnak. A filozófiailag képzett tanulót azonban ezek nem téveszthetik meg. A keresésének minden szakaszán óvakodnia kell ezektől a tanítóktól vagy a maguk kikiáltotta „Új Messiás-tól”, akik különböző ígérgetéseikkel csak eltéríthetik őt a helyes úttól, aminek a végcélja az Önvaló realizálása. Sokkal biztosabb egyedül, mint ilyen társasággal előre jutni. Az Önvaló belső ösztönzése – hacsak nem cseréli össze ezeket saját személyes énjének ösztönzésével – sokkal megbízhatóbb vezető, mint az ilyen emberek külső hívó szavai. A szellemi életben az evolúciós változások és a külső életben a karmikus változások szintén szükségtelenné teszik sokszor, de természetesen nem mindig, hogy a tanítvány – ahogyan a régi hiedelem tartja – mestert kell hogy találjon magának. Modern korunkban szinte megoldhatatlan feladat is lenne, hogy egy autentikus adeptust találjunk, bár feltételezett adeptusokat könnyen talál-

hatunk. A helyzet ma az ahogyan Buddha megjósolta: „az az átlagos tanuló, aki nem tud igazán inspirált, személyes vezetőt szerezni, ne vesztegesse el az idejét a keresés-sel – mivel a valódi, kompetens és őszintén önzetlen tanítók olyanok, mint a tűk a szénakazalban –, hanem használja fel saját erejét, gondolkodását intuícióját, meditáló és megértési képességét”. Az ideálhoz való ragaszkodó érzést állandóan ápolni kell a szívben, mert az ilyen szeretet fontos reakciója olyan erőként fog működni, amely az egyént jelenlegi szintje fölé emelheti.

Sohasem szabad elfelejteni, hogy az Önvaló az igazi tanító, minden küzdő ember egyetlen inspirátora, aki legvégül belső látással adományozhatja meg a tanítványt. Megszabadíthatja tudatlanságától, megtaníthatja a szuper-intellektuális igazságra és filozófiai megvilágosodáshoz vezetheti őt. A jóga minden erőfeszítésének társulnia kell e belső valóság iránti szeretettel, mivel enélkül sohasem lesz képes a végső célt elérni. Meg kell hogy értse ezért, hogy valamennyi ultramisztikus meditációs gya-korlat vezérelve az, hogy a végső siker nem a tudatos erőfeszítéstől függ, hanem az ezen erőfeszítések következtében kialakuló misztikus reakciótól. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy az erőfeszítések magukban értéktelenek, mivel nélkülük nem lenne reakció. Ez csak azt jelenti, hogy a tudat fölötti – egy bizonyos fokon – tőle függetlenül működik. Ez a magyarázata annak, hogy e tudat fölötti működés nem

akkor kezdődik el, amikor az ember küzd, hanem amikor szünetelteti erőfeszítését. Nem a róla való gondolkodás idején válik érthetővé, hanem akkor, amikor a tanuló nem gondol rá. Ettől fogva bármit is kell tennie, nem neki kell majd megtennie. Ez a vezetés juttatja majd el abba a mély csöndbe, amely az Önvaló kapuját őrzi. E kapun túljutva aztán megtalálja majd a feleletet erre a kérdésre: „Mi vagyok én?” – amikor belső újjászületése megtörténik. Ez az újjászületés hosszú küzdelem tetőpontján jön létre, de nem ennek eredményeként egyedül. Mert ezt az újjászületést egyedül csak az isteni Kegyelem hozhatja létre.

A látástól a belső meglátásig

A képszerű víziók, amelyek a szokásos meditáció kísérőjelenségei, akármilyen szépek és impresszívek legyenek is nem a valódi víziót jelentik, amely a filozófiai meditáció eredményeként jön létre. Ez azért van így, mivel bármi, ami idő-tér dimenzióban észlelhető, szükségképpen a véges relativitású világhoz kell hogy tartozzék. Ezek nem mások, mint ahogyan San Juan de la Cruz bölcsen megjegyezte: „csak kegyelmek, amelyek előkészítői ennek a nagyobb Kegyelemnek...” Mi is ez a magasabb rendű Kegyelem? Ez az a tudatra ébredés, hogy mi van tér-idő létünkön kívül, a tudat megvilágosodása, amellyel birtokába jut egy transzcendentális forma nélküli tudásnak. Hogy megértsük a tiszta gondolatot, ezt úgy érhetjük el, hogy megszabadítjuk minden alakzattól. A végsőnek nincs alakja, nagysága, színe vagy hangja.

Következésképpen bármiféle vízió is jelenjék meg a meditáló előtt az nem lehet ez a végső, hanem csak alacsonyabb rendű nála. A misztikus, aki metafizikai tudással nem vértezte föl tér kötötte szemléletét, aki makacsul ragaszkodik csak egy alacsonyabb szintnek megfelelő fogalmakhoz, ugyanolyan módon észlelheti az istenséget, ahogyan egy házat lát, és valamilyen alakzatban láthatja Istent, ahogyan egy embert

lát állni az utca másik oldalán. Az ilyenfajta vízióban azonban csupán saját ideáját láthatja Istenről. Amikor gondolatait tökéletesen el tudja csendesíteni akkor teljesítette a két feltétel közül az egyiket, amely a tiszta Gondolat tudatához szükséges. Az ilyen beteljesülés azonban nem történhet meg mindaddig, míg további gondolatok jelentkeznek, bármilyen emelkedett gondolatok legyenek is azok. Ha Istent látni és hallani akarja az elme szemével és fülével, bármilyen finomak is legyenek ezek, még nem jutott túl egy fél-materialista állapoton. Innen feljebb kell haladnia, egy magasabb filozófiai szintre; a filozófia ui. minden érzékelést visszautasít az istenség megközelítésében, és csak ismerni akarja Istent az Istennel egybehangolt tiszta képességen keresztül. A Valóságról alkotott minden kép, amelyet az elme a működése alatt alkot, a misztikust megcsalhatja, azt gondolván, hogy ez a Valóság maga. Őrizkedni kell az ilyen könnyű öncsalástól. Ui. csak akkor, amikor megszűnik Istent különböző képekben megjeleníteni, csak amikor megszerzi a forma nélküli világban való belső látást, ahol egyáltalán nincsenek képek, csak akkor bízhat a valóság érzékelésében, amely eddig az egyik idő kötötte szellemi tapasztalattól a másikig változott.

Így metafizikai tanulmányunk egyik nagy horderejű értéke jelentkezik. Ha végül is a valóság tér, forma és idő nélküli, akkor a belső látásunk előtt kavargó tranziens jelenségek – térhez, időhöz és alakzathoz kötött képek sora – nem lehetnek soha a

valóságnak a közvetlen megtestesítői. Azokat akik a végső útra térnek, és a valóság igazi gyökerét keresik, arra figyelmeztetjük, ne engedjék magukat e képek által érzelmileg elragadtatni, hanem minimalizálják értéküket. Semmi, aminek alakja, mérete vagy színe van, semmi – legyen az akár fizikailag, akár pszichológiailag látható vagy érinthető – nem fogadható el a végső valóságnak. Amikor az Istenről alkotott víziót már nem homályosítják el a víziók, amikor az Isten-gondolat mentes lesz az Istenről alkotott gondolatoktól, akkor meglehetősen közel van már a cél.

A filozófus misztikust kevésbé érdeklik a szubjektíven látott formák, viszont sokkal jobban az az erő, amely e formákat áthatja; ezért magasabb megvilágosodásra jut. A filozófiai jóga akkor teljesíti ki önmagát, amikor a figyelmet elfordítja a külső gondolatoktól egy forma nélküli valóság felé. A tudatot arra kényszeríti, hogy saját magát szemlélje. Más szavakkal a tudatnak végül saját tárgyának kell lennie. Az ősi feljegyzések a háromszoros filozófiai megközelítést „a madár útjá”-nak, míg az alacsonyabb jógát a „hangya útjá”-nak nevezték. Mindkettő az Önvaló eléréséhez vezet, de míg az első gyors felszabadulást adományoz, a másik ugyanezt közvetetten és fokozatokban teszi. Kitartó elmélkedés és legkomolyabb erőfeszítés szükséges mind a misztikusnak, mind a materialistának, hogy ezeket az ideákat megértse. A misztikus ui. megközelítheti a valóságot, de mivel nem tudja, mi alkotja, figyelmetlenül elme-

het mellette. A gyakorló misztikust ez a figyelmeztetés nem csüggesztheti el, mivel ez a figyelmeztetés csak arra irányul, hogy bátorítsa: ne álljon meg a félúton, hanem menjen tovább.

Miért esik eksztázisba sok misztikus a meditáció folyamán? A felelet erre az, hogy amikor a korábbi szakaszon a Kegyelem megérinti őket, ennek természetes következményeként érzelmeik olyan erősen fölfokozódnak, hogy hirtelen szenvedélyes eksztázisba törnek ki. Ez egy magasabb erő hatásának a következménye, olyan hatásnak, amihez a kezdők nincsenek hozzászokva, és így időszakosan elvesztik az egyensúlyukat. Az eksztázis rendszerint a meditációnak vagy az elején, vagy a végén jelentkezik a követett úttól függően. Az első esetben a meditációval lassan lecseng, és egy magasabb síkú nyugodt derültséget eredményez; a második esetben a meditációval járó békét az eksztázis lerombolja. Mind a két esetben a személyes érzelem felemelkedése hozza létre, míg a derűs nyugalom egy személytelenebb síkon való tapasztalat eredménye. Ezek a jelenségek rendszerint csak a korai szakaszon jelentkeznek, és később, az előrehaladottabb fokozaton eltűnnek. Ha az ember teljesen megrészegül az eksztázistól, olyan végletbe esik, amely a szellemi egyensúly és a belső fejlődés szempontjából éppen olyan veszélyes, mintha a metafizikától részegedett volna meg. A misztikus eksztázisok természetük szerint múlékonyak, ez nem is lehet

másként. Teljesen lehetetlen az embernek, hogy állandóan elragadtatott állapotban legyen. Jobb egy állandó egyensúlyi állapotot megszerezni mint a ragyogó eksztázis és lehangoló depresszió együttjáró állapotát. Az eksztatikus öröm érzelmi aktivitás, az aktivitás pedig tranziens, változó: így az ilyen állapotban nem lehet a végső nyugalmat megtalálni. Hogy ez így van, mind a keleti, mind a nyugati misztikusok tanúsíthatják, mivel az előrehaladott misztikus állapotban gyakran melankóliás hanyatlás jelentkezik, amit a misztikusok „a lélek fekete éjszakájá”-nak neveznek. Ekkor minden eksztázis teljesen eltűnik, és helyette a lelki szárazság melankóliája marad vissza. Ez a reakció azonban nem más, mint a Természet törekvése, hogy egy magasabb szinten helyreállítsa az erők egyensúlyát. A lélek fekete éjszakájának tragikus tapasztalatából származhat az a növekvő felismerés hogy a misztikus eksztázis egymagában nem lehet a végső cél, és hogy a isteni örök jelenlevőség töretlen és nyugodt realizálása lényegesen jobb.

A misztikust főleg az Istenről alkotott személyes érzései foglalkoztatják, a filozófust pedig az Isten maga. Ez az egyik különbség közöttük többek között, de ez meglehetősen nagy különbség. A tudás vezette hódolat elérheti azt amit az egyszerű hódolat soha nem képes elérni. A hódolattal társult tudás hasonlóan szintén többet tud elérni, mint az egyszerű tudás önmagában. Ez az a titok, amelyet sem a kevésbé kép-

zett misztikus, sem az illumináció nélküli metafizikus nem ért meg. Ezért nem szabad a misztikusnak engednie magát, hogy személyes érzései elragadják a meditáció tetőfokán, hogy a végső célt elfelejtse közben. Ehelyett a figyelmét az önmagában létező elmére kellene irányítania, hogy megpróbálja saját magát megérteni és saját valóságát keresse. Az efféle kritika nem azt jelenti, hogy az érzelmeket ki kell irtani. Ezek mindenkor, minden ember életében, minden fokozaton, kezdettől a végsőig nagy hajtóerőt képviselnek az életben. De míg az alacsonyabb fokon az emberben gyakran ámokfutóként működnek, addig a magasabb szinten megtisztulnak és ellenőrzés alá kerülnek.

A mélységes tisztelet sokkal fontosabb a tanulónak, mint a tudományos képzettség. Senkinek sem kell szégyenkeznie, ha pl. könnyezik, még metafizikai gyakorlata ellenére sem vágyódva a magasabb rendű élet után, vagy másokért, együtt érezve velük. Mindaddig, amíg nem érte el a végső célt, addig tanuló marad, és mindaddig, amíg tanuló, vágyakoznia kell az isteni felismerés után. Így tehát az érzéseket nem szabad kiölni, mert nélkülük az ember sohasem realizálhatná a célt. Az Istent ui. a lehető legmélyebb módon érezni kell, nem pedig mint egy hideg, intellektuális fogalmat megalkotni. Mindazonáltal ezt a fogalmat is meg kell alkotnia, és érzései ellenében felhasználnia, amellyel ellenőrizni tudja majd őket, ha a valódi Istent akarja

megtalálni. Ugyanakkor érzéseit is ki kell játszania gondolkodásával szemben. E kettő együtteséből fog ui. megszületni egy mélyebb és csiszoltabb magatartás az Isten felé.

Miért van az, hogy sokan képesek a szuperérzékeny állapot tömör észlelésére, és aztán ez az állapot megszűnik? Miért olyan ritkák ezek a felvillanások és miért olyan hosszú idő után térnek csak vissza, ha egyáltalán visszatérnek? Miért lehetetlen ezeket rögzíteni? A felelet részben az hogy ezek egy olyan állapotnak az előhírnökei, ami még túl van rajtuk; az Önvaló hírnökei, hogy táplálja bennünk a reményt, és ízelítőt adjon abból, ami akkor érhető el, ha valaki a teljes utat bejárta. A természet visszafogja egy időre az embert a meditációtól, hogy alkalma legyen fejleszteni magában a másik kettőt, az inspirált cselekvést és a metafizikai elmélyülést, mert csak e három integrális egyesüléséből születhet meg és őrizhető meg tartósan a belső meglátás képessége.

Az előző könyv kezdő fejezeteiben már tömören és nem teljesen említettük a transzállapottal kapcsolatos kérdéseket, amelyet a jógik rendszerint erőfeszítésük tetőfokának tekintenek. Körvonalaztuk főbb sajátosságait: elsősorban azt, hogy múló jellegű; nem lehet állandósítani benne a kivételes, de múlékony belső meglátást; képtelenné teszi az embert arra, hogy normális életet éljen a társadalomban, mivel

olyan magatartást alakít ki, amely az embert közömbössé teszi a világi dolgok és mások iránt; így az embert a világtól való visszavonulásra készteti, ugyanakkor képtelen a belefektetett erőfeszítéssel arányos etikai tökéletesedést biztosítani. De a „transz” fogalomhoz spiritiszta értelemben bizonyos nem misztikus gondolattársításokat fűznek, amelyek visszariasztóként hatnak. Veszélyes patológiai szuggesztiót látnak benne, de az őrültség nemkívánatos jelenségeivel kapcsolatban is használják. A valódi meditáció csúcspontja azonban nem ilyen morbid, egészségtelen vagy veszélyes állapot, ahogyan azt a transzállapotnál rendszerint hiszik, hanem olyan különleges emelkedettség, amely érzelmi boldogsággal jár együtt. A szellemi tanulmány eredménye, nem pedig a szellemi eltévelyedésé. Az átlagos nyugati olvasó valószínűleg nem tudja jól megérteni, mit is értünk itt e fogalom alatt. Jobban meg fogja talán érteni, ha helyette az „álmodozás” szót használjuk, de ez meg azért nem teljesen megfelelő, mivel az álmodozással kapcsolatban általában azt képzeljük, hogy a gondolati tevékenység még aktív, ha halvány, álomszerű módon is. Az erre az állapotra vonatkozó szanszkrit szót, a „samadhi”-t sokan „eksztázis”-nak fordítják, de ez is félrevezető lehet, ha arra gondolunk, hogy a samadhi legmagasabb formája teljesen gondolattól mentes állapot. Ezért talán kevésbé lesz félrevezető, ha az „önabszorpció” kifejezést használjuk itt a fogalom kifejezésére, és tartózkodunk a „transz” szó alkalmazásától.

Ezen a gondolatoknak az ember lényegébe való gyors abszorpcióját, az érzéseknek egy leírhatatlan boldogságba való mély belemerülését értjük. Ha egyáltalán használjuk a „transz” szót a jóga-tapasztalat kifejezésére, ezt csak a testi jógakontroll (Hatha jóga) végső stádiumának leírására tartalékoljuk, ami a gyakorló erőfeszítéseinek végső kifejlesztésével járó kataliptikus állapotnál alakul ki. Ez az út azonban sohasem vezet el az Önvaló teljes realizálásához, amely ezeknek az írásainknak az egyetlen célja. A Hatha-jóga által elérhető tudat alatti állapot nem az az állapot, amely az itt leírt út bejártával a filozófiai tanulóra vár. A Hatha jógik, fakírok transzállapotai, akik órákra vagy napokra eltemettetik magukat, az embert a tudat alatti állapotba hozzák amikor az „én”-gondolat megszűnik. Amikor újra visszatér, a jóginak e transzállapotból nem származik több szellemi előnye, mintha mély alvásból ébredne fel; míg a misztikus meditáció legmagasabb önabszorpciójakor az ego abszorpciója teljes tudattal történik. Senkinek sem kell tehát félnie a meditációs gyakorlatoktól, hogy azok csak néhány kiválasztott számára valók, és hogy ezekkel öntudatlan transzállapot jár együtt. Ellenkezőleg, a gyakorlat nemcsak hogy minden ember szellemi kapacitásán belül van, hanem egy teljesebb tudat megszerzésére törekszik a tudatosság határának kiszélesítésével.

Az önabszorpcióval együttjáró első probléma annak mulandó jellege. A misztikus az isteni lét hegységének valamennyi csúcsát megmászhatja, de mindig vissza is kell onnan térnie. Útja növekvő látószögű és ragyogású csodálatos megpillantásokat eredményezhet, de ez sohasem tartós. Nem lehet állandóan az önabszorpció állapotában, még ha akarná is. Ahogy Lao Ce kínai misztikus megjegyezte: „Senki sem állhat tartósan a lábujja hegyén." A tudatot nem lehet állandóan a kontempláció fogságában tartani. Így hát a misztikusok transzállapotai múlékonyak, nem tartósak.

Sok nyugati misztikus, pl. Szt. Gergely és Ágoston, de több keleti jógi, pl. Vivekananda panaszkodtak arról, hogy nem tudnak ebben az állapotban tartósan megmaradni, amelyről azt gondolták, hogy a miszticizmus legmagasabb fokát képezi, amikor érzéseik és gondolataik teljesen megszűnnek. Szt. Bernát is jól leírta ezt a kényszerű visszatérést. „E szellemi erők és képességek úgy halványodnak és csökkennek egy idő után, mint ahogyan a forró víz megszűnik forrni, amikor eloltják alatta a lángot. Lelkem szomorúvá és deprimálttá válik, míg újra vissza nem térnek." A tapasztalat folytonosságának hiánya mindig olyan valami, amelyet a misztikus nem tud kiküszöbölni és kontroll alá vonni. Következésképpen azzal a nehézséggel áll szemben, hogy misztikus tapasztalatát nem tudja összhangba hozni testi létével, és ezt a nehézséget sohasem tudja valójában legyőzni. A filozófia azonban, felismerve

ezt a jelenséget, rámutat, hogy a misztikus eljutott addig a pontig, ahol módszerével már nem juthat tovább, és a kényszerű visszaesések a Természet figyelmeztető jelzései. Ezeket a jelzéseket azonban egyedül csak a filozófia képes értelmezni. A misztikus tapasztalatot egy mélyebb, belső meglátásnak kell teljessé tennie; ezzel válhat teljessé és tartóssá. Ezért a múlékonyság jelensége maga kell hogy a misztikust figyelmeztesse: ez nem lehet még a végső cél, és ha ezt meg akarja szerezni, más úton kell továbbhaladnia. A titkos tanítás a legnyomatékosabban leszögezi, hogy az önabszorpció állapota nem a legmagasabb rendű cél. Csak az éber állapot az, amikor a személy az Önvaló teljes kivetülése; míg az álomállapot a nem teljes kivetülést jelenti, az alvásban pedig egyáltalán nincs kivetülés. Ezért csak az éber állapotban ismerhető fel a személyiség korlátainak magasabb rendű célja, és érhető fel a valóság legmagasabb rendű tudata. Ehhez pedig nem feltétlenül szükséges hogy transzállapotokon menjen keresztül, de ha átmegy ilyeneken, ezt csak közbenső szakaszoknak kell tekintenie, nem a végső célnak. A tudat negyedik állapota valami olyan, amely a maga teljességében és végsőségében minden időben fennmarad, és ebben nem függ a múló transzállapotok változásától.

A második problémát a misztikus önabszorpcióval kapcsolatban, nevezetesen azt, hogy nem lehet stabilizálni kivételes, de múló belső meglátását, hogy nem képes a

valóság örökké meglevő tudatosítását tolmácsolni, szintén csak a filozófia oldja meg. Ennek megértéséhez először meg kell értenünk, hogy a meditáció – az erős külvilágbenyomások kényszeréből és ettől való szabadulni akarásból – szükségszerűen önként hátat fordít külső környezetének, otthagyja és megveti földi létét a lelki valója felé vezető előrehaladása alatt. Először felfedezi vagy megragadja a megérinthetetlen, láthatatlan és elgondolhatatlan Elme létét a gyors kontempláció folyamán, ahol tökéletesen abszorbeálódik, teljesen elfelejtve a külső világot. Oly intenzív a koncentrációja, hogy minden érzése és gondolata eltűnik, egy nagy űrbe kerül, ahol semmi nincs, és ahol – teológiai nyelven – a tiszta Lélekbe merül. De az elme ebben az űrben nem tud sokáig megmaradni, mint ahogyan a tüdő sem tud megmaradni sokáig egy teljes vákuumban. Az egyéni gondolathullámok hamarosan visszalendítik az univerzális elme óceánjába; az abszorpció így abbamarad, és a világ megint visszatér a tudatába. Így ez semmiképpen nem alkothatja a végső célt. A véges világ kitartóan körülöttünk van. Állandóan nem lehet száműzni, csak időszakosan. A misztikus sokszor azzal vigasztalja magát, hogy azt gondolja: testben élő ember nem mehet ennél tovább, és a teljes felszabadulás csak a halál után érhető el.

A szellemi csend kialakítása a felfelé haladó úton nagyszerű dolog, de nem az igazi transzcendens állapot. A szellemi üresség, amely olyan gyakran a közönséges jógik

abszorpciós állapota, nem az önmagát megértett tudat, amely a filozófus abszorpciós állapota. Az első békéje könnyen a világtól való elmeneküléshez és letargiához vezethet, míg a második csak a világon segíteni akaró erősséghez és inspirációhoz vezet. Kívülről tekintve e két állapot azonosnak látszik ugyan, de ez súlyos félreértés. Mert az első szerteirányuló negatív volta alacsonyabb rendű és különböző a második megkülönböztetni tudó intelligens felkészültségéhez viszonyítva. Az első pusztán tartózkodik a gondolattól. A másik viszont aktívan felfogja a gondolat nélküli tudatot, mivel megérti annak valódi természetét. Az első a virágzó, de gyümölcsöt nem hozó fához hasonlít. A másik azonban magában foglalja mind a virágot, mind a gyümölcsöt. Egy 800 éves tibeti szövegben olvashatjuk: „Az inaktív gondolatfolyamatok csendje összetéveszthető a valódi céllal, amely azonban nem más, mint a végtelen Elme csendje”. A megoldás ehhez a végtelenül finom helyzet eléréséhez kettős. Először is birtokában kell lennie a metafizikai tudásnak, másodszor pedig ki kell alakítani a megfelelő szellemi magatartást, amellyel az ember az önabszorpció állapotába jut. E tényezők szorosan egymásba kapcsolódnak, nem választhatók szét, mivel a második természetesen az első függvénye.

Az a pillanat, amikor az ébrenlétből átlépünk az álomba vagy az alvásba, kritikus pillanat. E pillanatban a tudat általános iránya határozhatja meg az utána következő

alvás vagy álom jellegét, és vagy az egyiket, vagy a másikat egy valami jóval magasabbra változtatja. Az a pillanat, amikor a gondolkodás teljes önabszorpcióba merül, hasonlóan igen kritikus pillanat. A tudat általános iránya szintén meghatározhatja az utána következő állapot jellegét. A szellemi hozzáállás ebben a pillanatban valóban kreatív. A misztikus ezen a pillanaton úgy megy át, hogy csak a tapasztalattal kapcsolatos személyes reakcióira figyel; engedi magát örömteli, de személyes érzéseitől elragadni. Ez örömmel tölti el, és utána sohasem felejti el az élményt. De a feladatot tulajdonképpen csak félig teljesítette, és ezt egy melankolikus tény bizonyítja, miután előbb vagy utóbb visszatér a szokásos prózai állapotba. Részben személyes véleményének, részben pedig metafizikai tudatlanságának és az ezzel járó felkészületlenségének következtében a kontemplatív önabszorpcióba úgy lép be, mint az az ember, aki háttal előre megy be az ajtón a szobába, szemeit makacsul az ismerős kiindulópontra függesztve, és nem nézve ama, hova is jutott tulajdonképpen. És ahogyan ez az ember csak félig ismeri meg a szobát, bár benn van a szobában, ugyanúgy a misztikus is a tiszta Elme természetéről csak féltudást fog szerezni, még ha önabszorpcióba merült is. Ezen felül is ennek a személyes véleményének következtében ez előzőleg kialakított nézetei és dogmatikus felfogásai időszakosan az Elme küszöbén maradnak rendszerint; nem tisztítja meg őket annak tisztító tüzében, hanem a visszaté-

réskor újra felszedi őket. Ha azonban a meditáció filozófiai tréninggel párosul, vagyis ha nem csupán misztikus gyakorlat marad, hanem racionális tudással vértezi föl magát, akkor a valóság hibás szemlélete kiküszöbölődik, mivel a tiszta létet úgy tapasztalja, ahogyan az van. Az elragadott boldogság mindkét esetnek kísérője, de míg az elsőben az önelégült jellege később akadállyá válik, addig a másodikban nincs így. Mindkettő megérinti a valóságot de az első annak csak vibráló felszínét tapintja meg, a másik viszont behatol változatlan, mozdulatlan mélységébe.

A legfelsőbb jóga

Így tehát óriási különbség van e két módszer által elérhető két állapot között, amelyek kívülről megtévesztően egyformának látszanak, de eredményeiket tekintve annyira különbözőek. A jógi vakon és tudatlanul üríti ki tudatát, és passzívan elfogadja ezt a vákuumot. A tiszta Gondolat világossága árasztja el – mely olyannyira különbözik minden eddigi tapasztalatától –, és ennek fénylő misztériuma szinte elkábítja. Belső misztikus szemét felnyitotta de nem teljesen érti, mi is az, amit így lát a meditáció folyamán. Teljesen elfeledteti vele a tér-idő korlátozásait, de teste nem semmisül meg, és tudatának vissza kell térnie testébe. Amikor visszatér, ismét és visszatérnek külvilági gondolatai is, ez a visszatérés megláttatja vele azt a mélységes különbséget, amely mostani és előző tapasztalata között fennáll. Így a világot úgy tekinti, mint a valóságtól teljesen eltérő valamit, mint egy áthidalhatatlan szakadékot, amely elválasztja őt attól a másik világtól. Így engedi, hogy az a nagy jutalom, amelyet megszerzett, kicsusszanjon a kezéből, mivel kétségbeesve érzik, hogy képtelen egy időben mind a kettőt megtartani a tudatában. Ettől kezdve dualistává válik, azt hiszi, hogy a valóság csak a transzállapotban érhető el, míg az Anyagot jelképező

világ ennek ellenkező pólusában helyezkedik el, és így nem más, mint csapda vagy illúzió, amelyet meg kell vetnie. A szigorú aszkéta, aki lenézi és megveti a világot, vagy az álmodozó misztikus, aki nem ismeri a világot, útja végén mindig összezavarodik, mivel nem tudja, hogyan egyeztesse össze a szellemi győzelmet és az őt körülvevő univerzális életet. Nem tudják megoldani ezt a nagy rejtvényt, és ezért úgy szabadulnak meg ettől a problémától, hogy úgy tesznek, mintha nem létezne. Minden azért merül föl, mivel módszerük nem próbálja meg, hogy a világ problémájával is foglalkozzon, mivel azt semmibe veszi. Száműzik az észt, és szemüket behunyják a feltételezetten materiális külső világ előtt. Így nincs semmi, amivel a világot össze tudnák kapcsolni a kétségtelenül nem materiális belső világgal, amelynek a tapasztalatai olyan örömmel töltik el.

A filozófiai tanuló azonban az anyag jellegét is tanulmányozza, és felfedezi, hogy az nem más, mint az Elme manifesztációja. E mentális gondolkodás segítségével arra a következtetésre jut, hogy az univerzális lét valamennyi különböző evolúciós magyarázata csak egy bizonyos relatív nézőpontból szemlélve igazi; hogy minden elem, elv, energia, anyag és folyamat, amelyekből – ahogyan a mentalizmus állítja – az univerzum kialakult, maguk is szellemi manifesztációk; és ahogyan a víz a valóságban nem lehet különböző az oxigéntől és a hidrogéntől, amelyekből összetevődik,

ugyanúgy az anyag – bármilyen különböző megjelenési formában jelenjék is meg, mint pl. a föld, víz, levegő és tűz – lényegében nem különbözhet az Elmétől, amelyből származik. Ily módon megérti, hogy végül is minden szellemi, meglátja a dolgok végső egységét, és nem engedi meg semmiféle jelenségnek, hogy ebből az intellektuális helyzetéből kimozdítsa. Eltöltődik azzal a meggyőződéssel, hogy minden lélegzetvételével, minden gondolatával a Világ Elmével együtt építi ezt a világegyetemet, ahogyan azt az Újtestamentum mondja: „benne élünk, mozgunk és vagyunk”.

Az így végzett misztikus gyakorlat nem vak. Úgy győzi le a világ-ideát, hogy abszorbeálja. A gondolkodást használja, hogy a gondolkodáson túljusson, de éretlenül nem távolítja el. Nemcsak hogy felfedezi a tiszta Gondolatot, hanem ezen a felfedezésen meditál is. Amikor a tudatból száműzi a gondolatokat, ezt nyitott szemmel teszi, szilárdan tartva magát ahhoz a megértéshez, hogy e gondolatok a valóság által keltett buborékok, és habok, vagyis lényegében nem különböznek tőle. Miután a gondolatmentes tudatot a tiszta Gondolat tölti meg, újra visszatér hozzájuk mind kevesebb és kevesebb érzéssel, hogy a kettő között olyan szakadék van, amelyet át kellene hidalnia, következésképpen mind kisebb és kisebb nehézséggel, hogy kapcsolatba folytonosságba és harmóniába hozza őket az előző meditatív élményével. Megtanulja, hogyan alkalmazza ezt a gondolkodó figyelmet közvetlenül a mindennapi te-

vékenységében, és hogyan vigye be folyamatosan minden gondolatába, amely tudatát foglalkoztatja. Tudatában jelen lesz testi létének gondolata, anélkül azonban, hogy a testtel azonosítaná magát, és megtanul az öt érzékszerven keresztül úgy működni, hogy közben sohase szűnjön meg működni a végtelen Világ Elmében.

Ahogy előrehalad, hogy a metafizikai gondolkodást a misztikus kontemplációval egyesítse, a kettő egyesítéséből egyszerre egy új képesség alakul ki benne, amely mentes lesz mind a gondolkodó értelem korlátaitól, mind pedig a misztikus érzelem egyoldalúságától: ténylegesen mindkettőt felülmúlja. A tudatnak ezt a misztikus állapotát a szanszkritban annak nevezik, „ami egészen teljes”, rámutatva teljességére és végsőségére. A közönséges jógán túli megvilágosodást teszi lehetővé.

Tényleges megvalósulása rendszerint egy szempillantás alatt történik. A hosszú megelőző gyakorlatok, az ardens előkészületek ui. végül ahhoz vezetnek, hogy az ember egész természetében egyszerre döntő változás, felemelkedés jön létre. Bár belső valóját kemény páncél is vegye körül, ennek az új képességének a kialakulásával ez a páncél darabokra törik. Annak ellenére azonban, hogy ez a belső meglátás képessége hirtelen alakul ki, mint ahogyan a villám ragyog föl az égen, a teljes kifejlődéséhez időre van még szükség. Mindaddig, amíg nem lesz erőltetés nélküli, természetes és folytonos, nem éri el a legmagasabb fokát. Amíg a legkisebb vágy is érződik

az emberben a lét vagy a tudás iránt, nem lehet belső meglátás a maga teljességében jelen. Természetesen ezt csak hosszú gyakorlat után lehet elérni. A tartós transzcendentális tudatot csak kitartó, fáradságos szellemi munkával lehet kialakítani, amellyel a Valóságot állandóan fókuszban lehet tartani. Így az ember lassan képes lesz nemcsak a valóság pillanatnyi észlelésére, hanem arra is – mivel ezt intelligens megértéssel teszi –, hogy ezeket a pillanatnyi észleléseket mindinkább kiterjessze a mindennapi életére. Végül a nap teljes 24 órájára kiterjesztheti, amivel a filozófiai út ultramisztikus gyakorlatai befejeződnek. A gondolkodás, amely továbbra is megmarad, nem lesz teljesen azonos a korábbi gondolkodással, hanem megvilágosult cselekvéssé válik. Így a végső cél nem a gondolkodás elnyomása és a hosszú ideig tartó transzállapot kialakítása. Az elmét nem a gondolatoktól kell megszabadítani, hanem csak a gondolatok zsarnokságától, és olyan állapotba vinni, hogy egyrészt képes legyen megérteni e gondolatok – mint az „én” és a „világ” – jellegzetes manifesztációinak jelentését, másrészt pedig, hogy segítse elő, hogy személyes létünk folyamán erőfeszítés nélkül legyünk birtokában legbelsőbb lényegünk tudatfölöttiségének. Amint ez a negyedik elmeállapot kialakul, tartós lesz, sohasem szűnik meg többé. Akár ébren vagyunk, akár alszunk, dolgozunk vagy éppen pihenünk, rejtélyes transzcendenciájával állandóan fennmarad. A negyedik elmeállapot, ha egyszer teljesen kialakult, fo-

lyamatos lesz a másik három alatt is; vagyis nem tűnik el sem az alvással, sem az álommal, sem az ébrenléttel. Erőfeszítés nélkül fennmarad olyan értelemben, hogy az ember erőfeszítés nélkül megtartja személyes azonosságát.

Nem akarjuk itt semmiképpen sem alábecsülni a misztikus által elért eredmény nagy értékét, csak arra akarnánk rámutatni, hogy míg a misztikus csak részben lesz birtokában a valódi belső meglátásnak, a filozófus viszont tökéletesen. A Természet arra ösztönzi a misztikust, hogy egy pusztán érzelmi megértésből jusson el a nyugodt, intelligens megértéshez, amely – saját tévedésével – sohasem lesz megcáfolható, így sohasem eshet vissza egy alacsonyabb szintre. Mind a dolgok (külső tárgyak), mind pedig a képzelet az Elmében keletkeznek, és ott is szűnnek meg, amely maga forma és változás nélküli, és semmivel nem tagadható. Annak a megszámlálhatatlan formának ellenére, amiben az Elme manifesztációja kifejezésre jut, az Elme lényege sohasem adja fel saját örökké tartó azonosságát. Egy illúzió megcáfolható a tapasztalattal, egy jelenség a beható vizsgálattal tagadható, de a Valóság soha, semmilyen módon nem tagadható, és az Igazság sem cáfolható meg. Ezért az elme legmagasabb rendű képességét alkalmazó módszert, amely ilyen mélyebb és tartós belső meglátásban csúcsosodik ki, a legfelsőbb jógának nevezik. Valamennyi gondolatáram mélyén a filozófus mindig az isteni Gondolatot észleli. Anélkül, hogy transzba esne, anélkül,

hogy becsukná a szemeit vagy a füleit és anélkül, hogy a közönséges jógikhoz hasonlóan lábait egymásba fonva ülne, sikeresen tudja tudatában tartani az anyagtalan és forma nélküli valóság tudatát. Amikor túlhalad azon az állapoton, hogy a transzba esésre szüksége lenne, arra a megismerésre jut, hogy a Gondolat és a gondolatok közötti különbség, hogy az Elme és manifesztációi közötti eltérés csak az emberi lények szempontjából nézve létezik, és nem ezekben a dolgokban magukban hogy minden az Istennel való finom egységben fonódik össze, hogy minden a valóság manifesztációja és megjelenése, és hogy valóban az egész világ az Isten kinyilatkoztatása. Így az a végső állapot, amely felé az evolúció tart, és az ember is elérkezik, az Elmében való tudatos pihenés, nem pedig tudatos semmittevés; olyan állapot, amelyben az érzékműködés fennmarad, csak az érzékek zsarnoksága szűnik meg; olyan állapot, ahol a lét továbbra is megmarad, de nem a személyes lét uralkodásával; ahol a gondolkodás kerekei tovább forognak, de a gondolkodót többé nem ragadják el magukkal.

Csak az ilyen tartós, belső meglátás az amely tökéletesen áthatolhat az érzéki világ jelenségein, és állandóan realizálni lesz képes, hogy ez nem radikálisan különböző az űrtől magától. Ez a magyarázata annak, hogy két kis, haladó teozófus aspiránsoknak íródott tanulmányban miért találhatunk bizonyos paradoxonnak tűnő állításokat. Az egyik régi egyiptomi forráson alapszik és ezt írja: „Keressétek az utat azáltal, hogy

visszavonultok magatokba”, majd később, amikor ez már megtörtént, így folytatja: „Keressétek az utat, bátran továbbhaladva enélkül”. A másik régi tibeti forrásokra támaszkodik és ezt mondja: „Tanulmányozni kell a látszólag teljes ürességét és a látszólag üres teljességét.”

Ezzel a tanuló valamennyi ultramisztikus törekvésének csúcspontjára érkezik el, és itt áhítatos tisztelettel meg kell hajolnia nemcsak a szent üresség előtt, amelyből minden dolog származik; nemcsak a szent sötétség előtt, amely minden fény forrása, hanem a látható világ előtt is, amely oly titokzatosan és rejtélyesen gyökerezik Istenben; a soha meg nem szűnő aktivitás és élő folyamatok előtt is, amelyek e csodálatos univerzumnak a kezdet és vég nélküli történelmét alakítják ki. Az ember csodálkozik ezen vagy azon az új dolgon, amelyet a tudomány felfedez ebben a világban, de nem fedezi fel, hogy a legnagyobb csoda az, hogy a világ maga létezik egyáltalán. Bárki is, aki látni tudja, hogy a világ minden atomja a mindent magában foglaló univerzális életben misztikusan ragyog, bárki is, aki egyszer meg tudja érteni, hogy nincs olyan hely ebben az univerzumban, ahol az Egynek a léte hiányozna, realizálni lesz képes azt is, hogy az emberi lét éppen olyan szent, mint bármi más. Megérti azt is, hogy az ember mindennapi léte maga is éppen olyan rejtélyes, éppen olyan fontos és csodálatos, mint bármely arkangyal láthatatlan és felfoghatatlan léte. E transzcendentális

belső meglátás fogalma azok számára, akik jelentését megértették, szükségszerűen a legóriásibb fogalom lesz, ami az emberi elmében valaha is megfogant. És mégis az ilyen felső rendű bölcsesség, az ilyen érett és teljes behatolás a lét alapvető jellegébe, valójában semmi más, mint az ember legmagasabb fokra emelt természetes intelligenciája.

A filozófia néhány gyümölcse

Ha az univerzum nem az isteni lényegből alakult volna ki, a benne élő egyik teremtmény sem remélhetné soha, hogy valaha is eljut ebbe a magasabb rendű isteni állapotba. De mivel az univerzum a Világ Elme manifesztációja, mivel mindkettőjüket ugyanaz a szent alkotóelem építi fel, az összes benne élő teremtménynek megvan az esélye a tényleges megvilágosodás szükségszerűen bekövetkező meggyőződésére. Ebben rejlik tehát az a legnagyobb reményük és legfontosabb biztosítékuk, hogy megtalálhatják az Önvalót, mivel a hozzájuk való intim kapcsolata elég garancia arra, hogy elnyerhessék segítségét.

Újra emlékezetbe idézzük, hogy egy átlátszó üvegprizma nem változtatja az alaptulajdonságát, ahogyan a fényt különböző színekre töri és visszaveri. Hasonlóan az Elme sem változtatja meg soha eredeti tulajdonságát a különböző gondolatokkal és érzésekkel, amelyek azt mozgásba hozzák. A Valódi mindig ott volt és van, még ha az emléke el is tűnt volna már. Nem valami, ami személyes érzésekhez hasonlóan hullámzik, mivel önmagában létező, és ezért örökkévaló. Ha az ember valójában és teljesen meg lenne fosztva Istentől, földi létének egyik pillanatában sem lenne képes,

hogy jelenlegi tudatából egy magasabbra emelkedjen. Minden vallási parancs, minden misztikus intés és minden racionális metafizikai meggyőzés hiábavaló lenne. De ez a valami örökké az ember szívében lakozik, mivel ez a legbensőbb léte, a legigazibb valója. Ha valami tőle különböző és tőle távollevő lenne, akkor újra elveszíthetné, mivel amit egyszer megkapott, az el is lenne vonható tőle. Ezért a valódi feladat nem az hogy tudatossá váljon bennünk, hogy ennek a valaminek mi vagyunk örökké a birtokában. Ha az ember azt mondja, hogy nem tud vállalkozni arra a keresésre, mivel nem tud Ázsiába menni és megfelelő mestert találni magának, pusztán önmagát csalja. Az ilyenfajta pesszimista gondolatokkal olyan szükségtelen hendikepet alakít ki, amelyet le kell győznie később.

Minden módszer és technika – és természetesen minden ember, tanító vagy mester, aki erre megtaníthatná – csupán eszköz arra, hogy az embert segítse egy módszer és technika- és mestermentes állapot megszerzésére. Ne engedje magát e gondolatoknak – ti. hogy mestere vagy más segítségére lenne szüksége – kiszolgáltatni hagyni. Ne tévessze össze az élettel szembeni magatartást magával az élettel, sem az utat a céllal, vagy az eszközöket a végső eredménnyel. Minden eszköz azt a célt szolgálja, hogy a belső lényeget elzáró ajtót nyissa föl. A megkülönböztetni nem tudó emberek azonban makacsul az ajtóhoz ragaszkodnak, és nem engedik, hogy ez az ajtó kinyíl-

jon. A bölcs ember okos, rugalmas és dogmamentes magatartást alakít ki magában. Nem szabad görcsösen ragaszkodnia egy kedvenc misztikus meditáció-formához. Egy technikát vagy egy tant nem magáért kell imádnia, ami belőle származik; mert ha ezt nem érti, könnyen olyan pszichológiai csomót köt, amit előbb ki kell oldania. Egy különleges metafizikai formulától ne engedje magát megbénítani, amely azért van, hogy szolgálja, nem pedig, hogy rabszolgájává tegye őt; hogy élővé tegye, nem pedig, hogy eltemesse. Felül kell emelkednie a dolgokon, de a gondolatokon is sőt a végén még azon a gondolaton is, hogy a megvilágosulást keresse. A belső megvilágosulás villámfénye bármely pillanatban kigyúlhat, talán épp a legváratlanabb pillanatban, tudatosan tehát nem szabad gátolni azzal, hogy valamilyen kedvenc gyakorlathoz vagy mesterhez ragaszkodik. Röviden meg kell tanulnia, hogyan adja fel végül saját erőfeszítéseit is.

Akiket az élet egy bizonyos szemlélete teljesen lefoglal, nagyon gyakran elvesztik humorérzéküket. Az ilyen emberek rögeszmésekké válnak. De mivel a filozófia az élet teljességét tekinti, és ezért az egymásnak ellentmondó dolgokat is egyformán látja, ez azonban nem biztos, hogy hasonlóképpen van, különösen a még tapasztalatlan filozófiai tanulónál. A élet univerzális lét, amelyet tapasztalni kell, nem pedig egy követendő egyedi rendszer. A feladatunk sokkal inkább az, hogy érezzük, hogy ezzel

a végtelen, forma nélküli életelvvel egyek vagyunk, hogy megértsük ennek veleszületett szabadságát formába kényszerített kifejezéseink korlátozása ellenében –, mint hogy bármely kifejezési formájával kelepcébe zárjuk magunkat. Ezt a fajta szabadságot csak úgy kaphatjuk meg, ha rabszolga módon nem ragaszkodunk nemcsak az anyagi tulajdonainkhoz, hanem a szellemiekhez – felfogás, hit stb. – sem.

Azok akiknek nincs kedvük, hogy meditációs gyakorlatokat vagy metafizikai tanulmányokat folytassanak, végső menedékként másképpen is találhatnak segítséget és vigasztalást. Ezek helyett, vagy ahogyan inkább tanácsos, ezek mellett egy egyszerű gyakorlat is végezhető. Olyan egyszerű hogy csak az elnevezés kedvéért hívjuk gyakorlatnak, és ha szokásossá válik, meglehetősen könnyű és nem igényel különösebb erőfeszítést. Ahogyan egy anya is aggódik egyetlen, a harctéren levő katonafiáért, és sohasem felejti el egy pillanatra sem, akármit is tegyen a nap folyamán, úgy a tanulónak sem szabad elfelejtenie az Istenit, bármivel legyen is elfoglalva felszíni tudata. Ahogy egy szerelmes leány is állandóan szerelmesére gondol, és lelki szemeivel mindig őt látja, bármilyen külső tevékenységet is folytasson, ugyanúgy a tanulónak is meg kell tanulnia, hogy az Önvaló gondolatát tartani legyen képes. Így a gyakorlat a memória mély értelmén alapszik, amelyet nem hétköznapi céllal használ fel. Abból áll, hogy ismételten, minden időben, minden körülmények között emlékeztes-

sük magunkat arra, hogy ez a Önvaló létezik, és belsőleg egyek vagyunk vele. Ha valaha is volt részünk ilyen élményben a múltban, ennek emlékét vissza kell idéznünk emlékezetünkbe, amilyen élénken csak lehet.

A fő cél az, hogy ezt a gyakorlatot lehetőleg mindig, vagy ahányszor csak lehet, elménk hátterében tartsuk – míg figyelmünket az előtérben mindennapi munkánk köti le –, és figyelmünket újra és újra vigyük vissza hozzá. Személyünk személytelen súlypontjává kell válnia, azzá a mozdulattan tengellyé, amelyben a külső aktivitás forog. Így, bár tudatunk előterében a mindennapi tevékenység zajlik, hátterében azonban olyan szentély található, ahol csak az Önvaló gondolata lakozhat, más gondolat pedig nem hatolhat be. Ezt a befelé irányuló koncentrációt a külső tevékenység mellett szokássá kell alakítani. Mi előny származik ebből? Bár a szokásos meditációs gyakorlatoktól annyira különböző, mégis megvan a sajátos haszna, mivel – ha szokásossá és folyamatossá válik – az Önvalónak ilyen folyamatos fókuszban tartása jelentős Kegyelemmel jár együtt. Az itt működésben levő erő ui. nem az ego ereje, hanem az univerzális erő. Amikor a Kegyelem ereje működni kezd, nagyon valószínű, hogy az úton elénk tornyosuló külső és belső akadályok leomlanak – gyakran látszólag érthetetlen és csodálatos módon –, és közelebb jutunk a célhoz. A módszer egyszerűségével egyáltalán nincs arányban az, amit vele elérhetünk.

Ha valaki ezt a gyakorlatot sem akarja folytatni, van egy másik lehetősége is, ami még kevesebb követelménnyel jár Ha hirtelen valami nem várt balszerencse éri, vagy kellemetlen környezetbe kerül, ha nehéz problémával áll szemben, vagy valami súlyos veszély fenyegeti az életét, és minden szokásos eszközt – hogy a bajt elhárítsa – már felhasznált, akkor még azt teheti, hogy szokásos egocentrikus magatartását hirtelen feladja, és a problémát egy magasabb erőhöz továbbítja. Ez végül paradox módon belső közömbösség érzését fogja kialakítani a problémával szemben, még ha külső tevékenységében foglalkozik is vele. Természetesen a gyakorlat sikerességéhez az első legfontosabb követelmény az, hogy a felsőbbrendű erő létezésében teljes szívvel higgyünk, a második pedig az, hogy belenyugvóan bizakodjunk a rejtett működésének kijövetelében. Nem szabad többé aggódnunk a probléma miatt, abba kell hagynunk, hogy görcsösen és aprólékosan foglalkozzunk vele; ehelyett fel kell adnunk a depressziós szorongást, és el kell felejtenünk a problémát. Ha ui. tovább folytatja az ember az aggódó gondolatokat, ezek megtörik a belső emlékezést, és a módszer hatását megsemmisítik. Hatásos egyébként is csak úgy lehet, ha elegendő idő és megfelelő koncentráció járul hozzá. Vagyis az ember minden személyes erőfeszítés mellett, amelyet a probléma megoldása érdekében tesz, tudatának egy részét szilárdan és állandóan befelé kell irányítania – a problémával együtt –, majd a prob-

lémát alkotó összes gondolatot engedni kell hogy feloldódjon a személytelen és örök nyugalomban levő Önvaló emlékezetében. Meg kell próbálni, hogy ezt az erőt úgy fogjuk fel, mint felsőbbrendűt, forma nélkülit, amely egy képzelet nélküli űrben lakozik.

Ez a hirtelen folyamodás egy alacsonyabb, személyes nézőpontról egy szélesebb, személytelen menedékéhez nagy segítségére lesz az embernek, hogy ne csak a történtekkel szembeni személyes reakcióját legyen képes ellenőrzése alá vonni, hanem elősegítse a Kegyelem működését is, és így a külső állapot kontroll alá vételét is. Nemcsak hogy erőt kap, hogy aggodalom nélkül tekintse a problémát, hanem saját kapacitásán túli erőre is szert tehet. A misztikus tapasztalat analitikai vizsgálatából tudjuk, hogy ez a Kegyelem nemcsak gondolati vagy intellektuális formában jelentkezik, hanem több más módon is. Pl. súlyos veszély idején olyan belső támaszt adhat az embernek, hogy félelme teljesen megszűnhet. Ugyanaz a háború, amely egyik emberben pánikot kelt, a másikat hőssé teszi.

„A meditáció gyakorlata kötöttség” – olvashatjuk egy régi több ezer évvel ezelőtt élt indiai bölcs, Ashtavakra tanításában (Ashtavakra Samhita: Ashtavakra éneke). Tilopa, egy 9. században élt tibeti bölcs is hasonlóan nyilatkozott: „Ne meditálj, hanem tartsd az elmét a természetes állapotában”. Az ilyen negatív tanács egyáltalán

nem jelent váratlan lázadást, hanem inkább természetes előrehaladást. Természetesen nem kezdőknek adott tanács, hanem tapasztalt előrehaladottaknak. Egyszerűen azt jelenti, hogy a meditációt is csak helyére teszi, az életet alkotó többi komplex elem közé, felhívva a tanuló figyelmét arra, hogy a keresés nem a meditációval ér véget, és amit tulajdonképpen keres, az mindig saját bensőjében lakozik.

A belső meglátás ui. úgy ragyog föl az emberben, mint a villám az égen, és olyan valami, ami nem maga gyártotta elem. Meditatív fáradozásai nem arra kell hogy irányuljanak, hogy létrehozzák ezt, mert ez lehetetlen, hanem arra, hogy azokat a szükséges feltételeket teremtsék meg, amelyek ezt létre tudják hozni. Ha összetéveszti az eszközt a céllal, és makacsul az eszközhöz ragaszkodik, soha nem fogja elérni a célt. A Földön az ember nem a jóga kedvéért van, ellenkezőleg, a jóga van az ő kedvéért. Itt az ember azért van, hogy éljen.

Igen, a tevékenység szintén fontos részét képezi az Önvaló keresésének. A Természet ui. – amíg a tanuló a hármas követelését nem teljesítette – nem fogja engedni neki, hogy legszentebb szentélyét átlépje, bár ismételten és többször is bepillantást engedhet ebbe a szentélybe, hogy bátorítsa őt. A természetnek ez a követelménye pedig nem más mint az, hogy az embernek a fejlődés három parallel vonalát: a tevékenységet, az intelligenciát és a kontemplációt kell gyakorolnia és kiteljesítenie ma-

gában. Ha azonban ezt a kívánságot teljesíti, akkor már nem lesz többé misztikus, sem metafizikus, hanem filozófus. Mivel az ember olyan lény, amely a gondolkodás, érzelem és tevékenység alkotó hármasságából tevődik össze, elkerülhetetlen, hogy a keresés az ember természetének megfelelő erőfeszítést foglalja magában. Következésképpen az a – természetéből adódó – három vonal, amelyet egymással harmóniában kell gyakorolnia a metafizika, mint az ésszerű gondolkodás gyakorlata, a misztícizmus, mint az intuitív érzelmek gyakorlata, és az önzetlen tevékenység, mint a fizikai cselekvés gyakorlata. Tudás, meditáció és önzetlen tevékenység – ezek alkotják azt a szent hármasságot, amely az embert a megvilágosuláshoz vezetheti. A helyes emberi törekvés e három fogalmát: az intellektuálist, a misztikust és a gyakorlatit nem egymással ellenséges és veszélyes feszültségben kell ezért tartani, hanem tudatos harmóniába kell hozni: mind a háromnak egy időben, ugyanazon cél érdekében kell együttműködni. Így a bölcsesség az élettapasztalat teljességéből származik nem pusztán csak egy részéből. E tulajdonságoknak nemcsak keveredniük kell hanem egyesülniük: ebből jön majd létre egy új és pozitív tulajdonság a belső meglátás képessége a maga speciális értelmével és természetével. Ha a tanuló misztikus beállítottságú, és hódoló tisztelet és szeretet ébred föl benne az Önvaló keresése folyamán, a teljes cél elérése érdekében e misztikus szeretetet éles intelligenciával kell hogy

társítsa és fordítva. Ha rögtön a hármas úton indul el, nyugodt, sima és zavar nélküli, kiegyensúlyozott előrehaladást érhet el, míg ha csak az egyiket követi, a természet előbb vagy utóbb – külső és belső életében jelentkező hirtelen zavarokon keresztül – visszafordulásra kényszeríti. Ez azért van, mivel az említett három fázis harmonikus integrációja olyan valami, amit semmi esetben sem lehet megkerülni. Ezért a keresését a mindennapi élet gyakorlatában kell végrehajtani, de az ilyen tevékenységnek nem szabad ugyanakkor vaknak sem lennie. „Teljesen a tevékenységnek élek” – mondta Mussolini. „A mozdulatlanság számomra a kárhozat gyötrelméhez hasonló”. Ugyanakkor elfelejtette, hogy a tevékenység csak addig hasznos, amíg bölcsességgel kapcsolódik össze. Nagy birodalmat ígért a népének, és a végén nagy szerencsétlenséget hozott rájuk.

A bölcs tevékenység a filozófiai tanuló esetében a Jó győzelméért kifejtett energikus küzdelemből áll. A jó gyümölcsét nemcsak saját belső karakterében és külső életében kell keresnie, hanem mások karakterében és életében is. Mivel az ilyen kettős cél nem valósítható meg, ha valaki lusta módon csak saját álmodozásába merül, vagy ha csak egocentrikusan egyedül saját maga előrehaladásával foglalkozik, így szükségszerűen a cél elérése magában foglalja az önzetlen cselekvés fontosságát is. A kontemplációt cselekedeteivel kell megtermékenyítenie. Így a keresés intenzíven

gyakorlatiassá válik, olyan valamivé, amely a mindennapi létének minden percét inspirálja. A keresésnek inspirált cselekvésben kell végződnie. A filozófiai igazság teljes – vagyis e három segítségből összetevődő – jellege olyan, hogy – amikor az ember megfelelően megértette – mindenféleképpen kifejezésre jut a tanuló külső életvitelében.

A mentalizmus egyik legfontosabb magában foglalása a koncentrált gondolkodás erejének a külső magatartás kialakítására való felhasználása. A kivitelező építész a terveket a tervező építésztől kapja, ez utóbbi pedig az ötleteit, amelyeket az épület tervezéséhez felhasznál, képzeletéből meríti. Az univerzum létrejöttének vizsgálatakor láttuk, hogy a Világ Elme első jellegzetes tevékenysége a képzeletalkotás. Ennek kreatív formái valójában nem mások, mint saját szellemi anyagán belüli vibrációk. Saját korlátozott és véges módunkon mint a Világ Elme gyermekei, mi is hozzá hasonlóan parallel aktivitást fejtünk ki. Amikor szellemi képet alkotunk, amikor egy absztrakt ideát alakítunk ki, mind a kép, mind pedig az idea végső soron ugyanabból a megfoghatatlan, láthatatlan energia-szubsztanciából származik. Amikor megértjük, hogy a világdráma színhelye az elme maga, akkor azt is megértjük, hogy a karma végső soron saját képzelet-alkotásunkat adja vissza azokon a kellemes és fájdalmas visszahatásokon keresztül, amelyeket előidéz. Ha jelenlegi életünk részben nem más,

mint múltbeli gondolatunk visszatérése, akkor nem tagadhatjuk, hogy a minőségét és formáját illetően mi magunk vagyunk a felelősek. Meg kell tanulnunk helyesen gondolkodni. Nem a tudatunkon időnként átcikázó kóbor gondolatok számítanak, hanem a gondolat szokásos menete; az állandóan megjelenő ideák, amelyeket a hit vagy az akarat a legerőteljesebben dinamizál. Az erős képzelet így mátrixszá válik, amelyben – a karma és a fejlődés elrendezésében – a környezet és az események kialakulnak. Azok a szellemi képek és racionális ideák, amelyek a leggyakrabban, legerősebben, leghosszabb időn át vannak a tudatunkban, segíthetnek bennünket, hogy szellemi magaslatra emelkedjünk a világgal való harmóniával egy időben, vagy húzhatnak le bennünket a mélybe amint letaszították a nácikat is a szellemi lealacsonyodásba és a világgal való diszharmóniába.

Amikor az ember tudatára ébred teremtő képességeinek; amikor megismeri, hogy azáltal, hogy azzal azonosítja magát, ami gondolatában és érzésében a legjobb, tulajdonképpen – a kialakuló reakció következtében – maga teremti meg azt, ami földi környezetében a legjobb; amikor felfedezi, hogy a szokásosan visszatérő ideái és a leggyakrabban megjelenő gondolatai befolyásolják mind a jellemét, mind a körülményeit akkor valójában sokkal elővigyázatosabb lesz szellemi képzeteivel és gondolataival, mint ahogyan elővigyázatos egy méreg alkalmazásával is. Éppen úgy, ahogyan

ugyanaz az arzén az egyik ember halálát okozhatja, míg a másikat meggyógyítja, a megfelelő koncentráció és a szellemi erő helyes alkalmazása is az embert egy finomabb szintre emelheti, míg ennek a szellemi erőnek a tudatlan elfecsérlése és a vele való visszaélés a mélyre taszíthatja. És ez az erő természetszerűen és elidegeníthetetlenül az övé. Ő maga asszisztál abban a folyamatban, ami önmagát vagy a szerencséjét jobbá teheti, ha szilárd meggyőződésévé válik minden körülmények között, hogy minden amit lát, az az elméjében van mint gondolat, és hogy az a személy, aki ezt látja, az egy gondolat alkotta valaki csupán, mivel a valóság mindkettő mögött nem más, mint a tiszta Gondolat maga. Végül ismételten figyelmeztetnünk kell arra, amit már a 3. meditációs gyakorlatnál is említettünk: emlékeznünk kell az ilyen módszerek alkalmazásával kapcsolatos morális megszorításokra, és semmiképpen nem megengedhető más személyek szabad akaratának korlátozása saját érdekükkel szemben. Az indítéknak mindig tisztának kell lennie, mert különben a karmikus büntetés bumerángja fájdalmasan fog lesújtani az e szabály ellen vétőre.

A filozofikus élet

Valójában az élet legjobb gyümölcseit nem lehet leszakítani, ha időnként a személyes akaratról nem mondunk le. Ez azért van, mert minden ember arra van hivatva, hogy saját állati ösztönei és egoista emberi gyöngeségei ellen harcoljon. A filozófia azonban nem kíván követőitől aszketikus fogadalmat ebben a küzdelemben. Csak azt kívánja a tanulótól, hogy nevelje magát, és törekedjen, még ha sokszor nem is sikerül ez neki, és el is bukik az úton. A filozófia ui. az Önvaló és a Kegyelem erejében bízik. A tanuló sokkal könnyebben és kevesebb nehézséggel jut el az ilyen önfeláldozáshoz, ha hallgat az inspirált sugalmazásaira, még ha ezek ellentétben állnának is testi vágyaival vagy önző érdekeivel. Ha az utat és a célt illetően, amelyet követ, ill. el akar érni, nem ringatta magát hiú reményekben, az ilyen sugalmazások bizonyosan megjelennek. Szükségképpen ezek az általános morális és etikai felfogást magukban foglalják, de túl is nyúlnak rajtuk. Minél erőteljesebb vágy él a tanulóban, hogy a keresést a végcélig folytassa, annál biztosabb, hogy az emberben spontán egy olyan törekvés jön létre hogy levesse magáról a középszerűt, állati és materialista indítékait, és ezeket inkább nemes, nagylelkű és idealista indítékokkal cserélje föl. Mind erőtel-

jesebb lesz benne az a gondolat, hogy jellemét pozitív irányban kell alakítania és könyörtelenül ki kell irtania magából azokat az alaptendenciákat, amelyek eddig belső jellemét beárnyékolták.

Egy új tényező került így az életébe, mivel arra fog gondolni, hogy cselekedeteinek elkerülhetetlen hatása lesz nemcsak másokra, hanem saját magára is. Így növekedni fog személyes felelősségérzésének tudata, és kiszélesedik etikai perspektívája. Igaz, hogy hibáit és tévedéseit az idejétmúlt régi porával kell betakarnia, és pusztán melankolikus merengésből nem szabad ismételten előkaparnia őket. De sajnos az is igaz, hogy mielőtt ezt megteheti, bűnbánattal és vezekléssel kell megszereznie erre a jogot. Sem az Önvaló emlékezete, sem a meditáció gyakorlása nem mentesíti az alól hogy meg kell értenie mind etikai, mind gyakorlati hibáinak és tévedéseinek okait és eredményeit, és hogy az utólagos helyreigazítást megtegye mind magában, mind pedig mások felé. Ha a tanuló valaki ellen vétkezett a múltban és ezt megbánta, vagy valami, még meg nem bűnhődött vétke miatt fél a karmikus visszahatásoktól a jóvátételére, ill. a visszahatás kiküszöbölésére először is bűnbánatot kell tartania. Nemcsak hogy el kell ismernie bűnét, hanem őszintén és becsületesen fel kell ismernie, hogy milyen indítékok alapján követte el. Mindehhez nincs szükség másik emberre – az Önvaló jelenléte sokkal jobb ennél. Másodszor meg kell bánnia, amit elkövetett.

Nemcsak hogy el kell vetnie ezeket az indítékait, hanem lehetőleg föléjük kell emelkednie. Ezért ennek az önvizsgálatnak szigorúnak és őszintének kell lennie, mert különben semmit sem ér. Együtt kell járnia azzal az erős elhatározással, hogy soha nem követi el többé. Harmadszor bele kell nyugodnia, vagyis – miután mindent megtett, ami emberileg lehetséges volt – meg kell szabadítania magát az emlékezés béklyóitól. Nem szabad azonban abba a tévedésbe esnie, hogy egyszeri hasonló cselekedet meghozza számára a kívánt békét. Az első és második fázist többször is meg kell ismételnie, amíg a probléma teljesen megszűnik, és kitörlődik az emlékezetéből.

A legkritikusabb etikai szakasz a keresésben az alacsonyabb énünk uralta életből az Önvalóba való átmenet, amely a szív lecsendesített mélyén egy halvány bizonyosság érzésével kezdődik – amelyet sem ember, sem könyv nem tud letörni –, hogy megtaláltuk a helyes utat. Végződik pedig a régi gondolkozás teljes feladásával. Más élőlények iránt tanúsított magatartása fokozatosan megváltozik. Önmaga ellenére a tanulónak ettől kezdve meg kell hogy változtassa gondolkodásának, érzésének és magatartásának módját. E titokzatos pillanattól kezdve élete – akármilyen erőtlen is legyen az első időkben – mind fontosabbá és nagyszerűbbé válik, mint volt annak előtte. Természetesen azt találja, hogy csak azt akarni, amit az Önvaló parancsára meg kell tenni, nem könnyű dolog. Valójában ez is művészet, és mint minden művé-

szetet, ezt is kemény próbákon és fényes győzelmeken, keserű csalódásokon és sikertelenségeken, valamint jóleső sikerélményeken keresztül kell elsajátítani. Mindazonáltal egyre inkább érzi, hogy személyes akaratát e belülről jövő és mindinkább erősödő halk paranccsal szentségtörés lenne szembeállítani, ezért mind jobban engedelmeskedik, mivel kezdi majd megérteni, hogy valójában azért született, hogy e szelíd parancsnak engedelmeskedjen, és mivel most már felismeri, hogy azok, akik soha nem találtak személyes énüknél magasabbat, akinek engedelmeskedjenek, az életben megbuknak, bármilyen sikeresnek is bizonyuljanak a felszínes társadalmi életben.

Mivel azonban ez az átmenet olyan kritikus, és következményeit tekintve olyan nagy jelentőségű, szükségszerűen ezt a szakaszt csak a legnagyobb küzdelemmel lehet kiteljesíteni, mivel ez mindent kíván az embertől. Mindent követel, amit eddig az ember személyes létének tekintett. A Biblia szemléletesen írja le, ahogyan az Úr Ábrahámtól hűsége és engedelmessége jeléül szeretett fiát követelte. Ábrahám éppen fel akarta áldozni Izsákot, amikor az Úr hangja megállította az áldozati kést, amint az éppen lesújtani akart az áldozatra. Valami hasonló történik az őszinte aspiráns esetében is. Ha van elég bátorsága, hogy engedelmeskedjen az isteni csendből érkező parancsnak, és alárendelje egoista akaratát, akkor keresése hirtelen befejeződik. Addigi

énje megmarad, de nem elsődleges szereppel többé az életben. Mivel ettől kezdve csak a személytelen, isteni valója akarata szerint fog működni. Ettől kezdve az „Úr szolgája” lesz. Ettől kezdve olyan magatartást vesz föl, ahogyan a bibliai Sámuel kifejezte: „Szólj Uram, szolgád hallgat téged”. Röviden akaratát és önmagát alárendeli egy magasabb rendű erőnek, amelynek az aktív működését érzi önmagán belül. A kritikus szakaszban tehát önmagunk feladása a legfontosabb feladat, amelyet végre kell hajtani.

Azt mondják, a bölcs jelleme mindig önzetlen és higgadt, közömbös és fegyelmezett, szenvedélytől mentes és személytelen. Az azonban csak illúzióhoz vezet, ha a tanuló azt gondolja hogy ebbe az állapotba kizárólag csak saját erőfeszítésével és akaratával juthat, mivel ez nincs így. Ez valójában túl van az emberi erőfeszítés határain. Ide csak az Önvaló kegyelme segítségével juthat el. és amikor ez történik, azt érzi, hogy az övénél magasabb erő veszi birtokába a tudatát, és felemeli ebbe a fennköltállapotba. Olyan alázatos függőséget érez majd itt, mint amilyet a kisgyerek érez anyja iránt. Ezért érthetők Jézus szavai: „Ha nem lesztek olyanok, mint a kisdedek, nem mentek be a mennyek országába”. Ez egyáltalán nem azt jelenti, hogy a szellemi megvilágosodásra jutott embernek le kell mondania felnőtt intellektuális vívmányairól és atavisztikusan vissza kell térnie a primitív állapotba, ahogyan sok misztikus és

aszkéta gondolja. Nem is azt jelenti, hogy egy kisgyermek tehetetlenségével kell szembenéznie a világgal, amelynek a jó és a gonosz erők közötti állandó konfliktusban teljes intelligenciáját, összes gyakorlati okosságát és erejét fel kell használnia.

Az, aki egyszer már áthaladt a belső önfeláldozás tapasztalatán, nem lesz újra ugyanaz az ember. Személyiségének központja áthelyeződik, látószöge kiszélesedik. Minél inkább birtokába kerül ennek a felsőbbrendű erőnek, annál kevésbé fogja érezni jelenlegi életének nehéz próbáit és terheit. Amikor az Önvaló jelenlétének tudata teljessé válik szívében, amikor az Önvalót életének minden pillanatában mint élő erőt érzi működni belsejében, amikor engedi, hogy ennek a szent erőnek alázatos és áldozati eszköze legyen, akkor bátran mehet előre bármilyen munkába is fogjon, mert végül megtalálta az inspirált cselekvés titkát. Semmi okkult, semmi mágikus nem lesz benne, hanem olyan természetesnek tűnik majd mint a méhek örömteli zümmögése a virágzó fán. Így – a benne levő nyugodt és zavartalan centrum segítségével – képes lesz részt venni a hétköznapi életben anélkül, hogy a lármás és zajos élet e magasabb céltól eltérítené.

Aki azt gondolja, hogy a belső meglátás képessége olyan, ami csak az intelligenciára van befolyással, rosszul gondolja, mivel ezzel egyidejűleg a szív legnemesebb érzelmeinek képessége is kialakul benne. Valójában ebben a transzcendentális szfé-

rában, ahová a filozófus belép, a gondolat és az érzelem elválaszthatatlan egymástól. Az együttérzés automatikusan a szellemi belső meglátással együtt alakul ki. Minden ember belső természetét egy és ugyanazon Elme alkotja. Ez az, amiért ha valaki ezt felismerte, nem ismeri többé azt a kemény korlátot, ami az „én” és „te” között fennáll. Ez az, amiért meg fogja érteni az Önvaló rejtélyes és paradoxnak tűnő leírását, hogy az egy másik ember Önvalójától különböző, de nem elkülönített, szeparált. Mivel képes lesz teljesen együttérezni másokkal, ugyanakkor tökéletesen vissza is tudja tartani személyiségét. Ezért nem lesz tovább passzív szemlélő az emberiség küzdelmében, mint amilyen volt talán misztikus napjaiban, és ez az, amiért nem lesz többé személyes érdekeinek foglya, mint amilyen talán materialista napjaiban volt. Inkább fog a szolgálat szeretetéért, mint a személyes profit kedvéért dolgozni. Mindazonáltal nem szabad azt gondolni, hogy ez az együttérzés pusztán felpezsdülő szentimentalizmusban vesztegeti el magát, és ténylegesen kárt okoz a hiábavaló bűnbocsánatával. Sikeres alkalmazását az garantálja, hogy a racionális intelligencia vezeti.

Ennek az önzetlenségnek egyik különleges következménye az, hogy a filozófus, aki elsődlegesen nem a saját boldogságát keresi, mégis megtalálja azt is, míg az intenzív egoista, aki mindig csak a saját boldogságára törekszik, soha nem találja meg azt. Ameddig az ember csak személyes érdekeiért száll harcba, hogy kiöklözze azt az

élet összezárt markából, biztos hogy nem fogja igazán megtalálni, amit keres, bármit is találjon pillanatnyilag. Hogyan is találhatná meg, amikor saját jóléte nem különíthető elő a közösség jólététől. Keresse tehát ezt, párhuzamosan az övével együtt, és akkor mindkettőt megtalálja. Az Önvaló belső megvilágításának ezt a gyakorlati bölcsességét mind a metafizika racionális elmélete, mind az első kézből származó tapasztalati megfigyelés és a kollektív történelem feljegyzései bizonyítják.

Igaz, hogy a szívben kialakuló nagy nyugalom az előrehaladás természetes következményeként alakul ki, és hogy a nyugtalan szenvedélyek, az aggódó izgatottság és a belső konfliktusok – amelyek oly sok ember életét futtatták zátonyra – először csillapodnak, később pedig teljesen megszűnnek, de ez azt jelenti-e, hogy a filozófiai tanuló kevesebb életörömmel élne, mint mások? Nem, egyáltalán nincs szükség arra, hogy a fegyelmezett érzéki boldogságot keressen, amely túl van az érzékekkel elérhető és észlelhető múlékony boldogságon. Amikor keresztüllát a szegényes illúziókon és hibákon, amelyekhez oly sok ember ragaszkodik, akkor látja azt a dicsőséges célt és valóságot is, amely felé az evolúció, ha lassan is, de halad. Azt tanítja-e a filozófia, hogy az emberi törekvések haszontalanok, és az emberi vágyak tiszavirág-életűek? Azt mondja-e ez a tanítás, hogy a világ nem más, mint álom, és az ember, mint árnyék? Nem! Ez a tanítás az embert a természetes és racionális élet megismeré-

sére, inspirált és inspiráló életszemlélet kialakítására buzdítja, arra, hogy keresse az igazságot, a békét és a szépséget a vak, durva és utálatos konvenciók ellenében. Csak most, csak e tanulmányok végén láthatjuk azt – ha már teljesen megértettük –, mit nyújthat nekünk: a gyakorlati reményt, az autentikus vezetőt és a jókedvet. Ha az a valóság, amely felé vezet bennünket, semmi más nem lenne, mint érzéketlen intellektuális fogalom, vagy felbuzgó érzelmi indíték, talán érdekes lenne számunkra, de igazi segítséget nem lenne képes adni. Igazából nem lenne képes az életet értékes életté tenni. De mivel az elme valamennyi létnek a titkos és élő alapja, ennek a megfelelő megértése a legnagyobb segítséget adhatja nekünk az életben. És mivel a filozófia a legcsodálatosabb és legmaradandóbb élményt ígéri mindenkinek, szükségképpen a legjobb és legragyogóbb reményük valóra válását teszi lehetővé. Minden nyelv reménytelenül elégtelennek, kopottan szegényesnek bizonyul, amikor ezzel a nagy élménnyel kerül szembe, amely egy nap az egész emberi fajra vár, és amely most vár minden emberre, aki őszintén és kitartóan keresi.

Ezért hiba lenne azt hinni, hogy a filozófiai tanuló külső élete, személyes léte és társadalmi kapcsolatai ezáltal szegényebbekké, csonkábbakká és alacsonyabbakká válnának, hanem éppen ellenkezőleg, gazdagabbakká, színesebbekké és kitágultabbakká lesznek. Mivel tér-idő világunkba abból a boldog ragyogásból és örökzöld

csodából tud majd létrehozni valamit, amelybe bepillantást nyerhetett. Bár a Való a maga leírhatatlan abszolútságában és szeplőtlen tisztaságában örökké – mint egy űr – relatív világunkon túl fekszik, mégis paradox módon e véges formákon belül a legmagasabb értékek forrása és végtelen inspirálója. Következésképpen a tanuló a filozófiában megtalálja azt, amit a misztikus aszketizmusban nem, nevezetesen az intenzív ösztönzést, hogy dinamikus új értékeket hozzon létre a művészetben, az irodalomban, a kultúrában és a munkában, a nevelésben és a politikai életben, gazdaságban vagy az iparban, valójában mindenütt, amely az emberi élethez tartozik.

Speciálisan századunk problémája, hogy megtanuljuk, hogyan alkalmazzuk együtt a kontemplációt az energikus tevékenységgel, az éles értelmet a finom intuícióval, a közösség javára kifejtett önzetlen szolgálatot az egyéni érdekkel, hogyan kövessük Krisztust, hogy ugyanakkor a császár parancsának is eleget tegyünk oly módon, ahogyan korábbi korok embere ezzel a problémával még soha nem állt így szemben. Ezt két nagy indiai egyéniség, Misore korábbi és Pithapuram jelenlegi (1942) maharadzsája világosan megértették, akik Kelet legjobb ősi bölcsességét abszorbeálták, ugyanakkor nagyra értékelték Nyugat legjobb modern eredményeit és vívmányait is. Ismételten kifejezték, hogy az észnek, a testnek, a szívnek és a léleknek szoros kapcsolatban kell együttműködni. De a közöttük levő helyes egyensúlyra is szükség van.

A túl sok cselekedet a megfelelő megértés nélkül pl. modern korunkat veszedelmesen közel hozta egy szakadék széléhez.

Nem véletlen, hogy szinte a kezdet kezdetétől Jézus azt tanította tanítványainak, hogy tartsanak bűnbánatot. Ez azt jelenti, hogy változtassák meg téves szemléletüket és téves életvitelüket. A cselekedetek azonban a gondolatokból származnak. Ezért tulajdonképpen Jézus a gondolat megváltoztatását kérte. Ebben a nagy fontosságú korszakban, amikor egy apokaliptikus küzdelem alakul ki szemünk láttára, az ilyen tanács igazsága fájdalmasan világossá válik. Inkább a látszatok alapján ítélő, mint a látszatokat megítélő konvencionális világ elérkezett ahhoz, hogy egy igen kezdetleges és töredékes tudatot alakítson ki arról, hogy mi is történik a dolgok felszíne alatt. Kezdi megérteni, hogy azok, akik úgy tekintik ezt a küzdelmet, mint az ezt megelőző, csak ezeknél nagyobb dimenziójú háborúk egyikét, tévednek, mert ez jóval több annál. Speciális, sőt egyedülálló jelentőséget tulajdoníthatunk neki. Mivel ez alapvetően azt jelzi, hogy az eddigi gondolkodásmód világa haldoklik és utolsó óráit éli, az ideák egy hosszú korszaka most befejeződik. Egy régi rend halálgyötrelméből kiindulva éppen új értékekért kezdünk el küzdeni. Világos, hogy ezeknek az új értékeknek az élet egy nemesebb felfogásból fakadó gyümölcsének kell lenniük, nemesebbnek, mint amely a régi rendet szolgálta.

Addig azonban nem leszünk képesek, hogy töretlen lélekkel elviseljük ezt a rettenetes tapasztalatot, amíg nem leszünk birtokában annak a mély meggyőződésnek, hogy mind a heves háborúban, mind pedig az azt követő ún. békében testet öltő világkonfliktusnak csak egy kimenetele lehet – a Jó erőinek végső győzelme. Az univerzum mögött ott van a Mester Idea. Ha akarjuk, kis életünket folyamatosan hozzáigazíthatjuk, és így boldogságot találunk, vagy ellene fordulhatunk, és akkor el kell szenvednünk az elkerülhetetlen következményeket. Ez mind az egyénre, mind pedig az egész emberiségre nézve igazi. De a terv megváltó szelleme sohasem győzhető le. Ezért jogosan reménykedhetünk. Jogosan nézhetünk fölfelé. A Nap sugarai megtörik még az éjszaka nehéz sötétségét is, és a Nap maga az égbolton dicsőségesen kisugárzott narancs és vörös hullámok között küldi jóságos köszöntését nekünk. Milyen távol vannak a világ ostobaságától, és az emberek gyűlöletétől azok a lágy hullámok, amelyek barátságos melegséggel izzanak! Milyen nagyság sugárzik is ebből a színnel teli szoláris üdvözletből!

Mert az ember bizonyosan a legnagyobb értéket, a Jót fogja keresni, nemcsak azért, mert nincs más út számára, hogy megszabadítsa magát a vég nélküli bajaitól, hanem azért is, mert ezt kell tennie. Minden, ami gonosz és bestiális benne, lassan kihal majd belőle, míg az, ami szép és jó benne, lassan kifejlődik. Nem kell, hogy a

halál után örökké azzal éljen, ami bűnös és nevetséges a lényében, hanem azzal, ami a legnemesebb és legbölcsebb. Természetében csak a legrosszabb fog meghalni, minthogy ennek meg kell halnia. Csak a legjobb fog élni, mivel ennek élnie kell. Ez az igazi halhatatlanság, és csak ez az, ami várakozik rá.

BÉKE MINDAZOKNAK, AKIK E SOROKAT OLVASSÁK!